PAPAÑCASŪDANĪ

MAJJHIMANIKĀYAṬṬHAKATHĀ

OF

BUDDHAGHOSĀCARIYA

Pali Text Society

Papañcasūdanī Majjhimanikāyaṭṭhakathā

of

Buddhaghosâcariya

EDITED BY

I. B. HORNER

PART III.

SUTTAS 51—100

Published by

THE PALI TEXT SOCIETY, LONDON

Distributed by

ROUTLEDGE & KEGAN PAUL LTD.

London, Henley and Boston

1976

First published 1930
Reprinted 1976

ISBN 0 7100 8440 4

Printed in Great Britain by
Unwin Brothers Limited
The Gresham Press, Old Woking, Surrey, England
A member of the Staples Printing Group

CONTENTS

INTRODUCTION

The text of this volume is based on the following authorities:

C=Dhammānanda Mahāthera's edition of the Papañcasūdanī, vol. ii, printed by the Royal Asiatic Society, Ceylon Branch, Colombo, 1926.

B=the printed Burmese edition, vols. iii and iv, published by the P. G. Maṇḍine Piṭaka Press, Rangoon, A.D. 1920 or 1921.

S=the Siamese printed edition of the Papañcasūdanī, vol. iii, issued by the Supreme Patriarch of Siam, Prince Vajirañāṇ, A.D. 1920 (Buddhist era 2463).

Papañcasūdanī

nāma

Majjhimanikāyaṭṭhakathā

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAM-BUDDHASSA

51.

[Kandarakasuttavaṇṇanā]

[339[1]] *Evaŋ me sutan* ti Kandarakasuttaŋ.

[339[1]] Tattha *Campāyan* ti evaŋ-nāmake nagare. Tassa hi nagarassa ārāmapokkharaṇī ādisu tesu tesu ṭhānesu Campakarukkhā va ussannā ahesuŋ. Tasmā Campâ ti saṅkham agamāsi.

[339[2]] "*Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre* ti tassa Campānagarassa[1] avidūre Gaggarāya nāma rājamahesiyā khaṇitattā[2] Gaggarâ ti laddhavohārā pokkharaṇī atthi. Tassā tīre samantato nīlâdi-pañcavaṇṇakusumapatimaṇḍitaŋ[3] mahantaŋ campakavanaŋ. Tasmiŋ Bhagavā kusumagandhasugandhe campakavane viharati. Taŋ sandhāya *Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre* ti vuttaŋ."*

[339[2]] *Mahatā bhikkhusaṅghena saddhin* ti adassitaparicchedena mahantena bhikkhusaṅghena saddhiŋ.

[339[3]] *Pesso* ti tassa nāmaŋ.

[339[3]] "*Hatthārohaputto* ti hatthâcariyaputto.[4]"†

* =DA. I. 279-280. † *Cf.* DA. I. 156.

[1] S. Campakanag°. [2] S. khanitattā.
[3] B. °sumappaṭi°; S. °sumapaṭi°.
[4] B. hatthâcariyassa putto.

[339[3]] *Kandarako ca paribbājako* ti *Kandarako* ti evaŋ nāmo channaparibbājako.

[339[5]] *Abhivādetvâ* ti chabbaṇṇānaŋ ghanabuddharasmīnam antaraŋ pavisitvā pasannalākhārase nimujjamāno[1] viya siṅgīsuvaṇṇavaṇṇaŋ[2] dussavaraŋ pasāretvā sasīsaŋ pārupamāno viya vaṇṇagandhasampannacampakapupphāni[3] sirasā sampaṭicchanto viya Sinerupādaŋ upagacchanto puṇṇacando viya Bhagavato cakkalakkhaṇapatimaṇḍite[4] alattakavaṇṇe[5] phullapadumasassirīke[5] pāde vanditvâ ti attho.

[339[6]] *Ekamantaŋ nisīdî* ti cha nisajjadosavirahite ekasmiŋ okāse nisīdi.

[339[9]] *Tuṇhībhūtaŋ tuṇhībhūtan* ti yato yato anuviloketi tato tato tuṇhībhūtam evâ[6] ti attho. "Tattha hi ekabhikkhussâpi hatthakukkuccaŋ vā pādakukkuccaŋ vā n' atthi."* Sabbe Bhagavato c' eva gāravena attano ca sikkhitasikkhatāya aññamaññaŋ vigatasallāpā antamaso ukkāsitasaddam pi akarontā sunikhāta-indakhīlā viya, nivātaṭṭhāne sannisinnaŋ mahāsamudda-udakaŋ viya, kāyena pi niccalā manasâpi avikkhittā rattavalāhakā viya, Sinerukūṭaŋ Bhagavantaŋ parivāretvā nisīdiŋsu. Paribbājakassa evaŋ sannisinnaparisaŋ[7] disvā mahantaŋ pītisomanassaŋ uppajji. Uppannaŋ[8] pana anto hadayasmiŋ yeva sannisīdetuŋ[9] asakkonto[10] piyasamudāhāraŋ[11] samuṭṭhāpesi tasmā *acchariyaŋ bho*[12] ti ādim āha. "Tattha[13] andhassa pabbatârohaṇaŋ[14] viya niccaŋ na hotî ti *acchariyaŋ*. Ayaŋ tāva saddanayo.[15] Ayaŋ pana

---

* *Cf.* DA. I. 42; J. I. 119.

---

[1] S. nimmujjamāno. [2] S. siṅgisu°.
[3] B. °sampannaŋ campakapupphapiḷaŋ; S. sampannaŋ campakapupphapilandhanaŋ.
[4] B. °lakkhaṇappati°; S. °lakkhaṇapaṭi°.
[5] B. alattakavaṇṇaphu°; S. allattakavaṇṇaphu°.
[6] S. yevā. [7] B. S. sannisinnaŋ parisaŋ.
[8] S. *adds* ca. [9] B. sannidahituŋ.
[10] S. asakkontaŋ. [11] S. °udācāraŋ.
[12] S. *adds* Gotamā. [13] S. tassa.
[14] B. S. °rohanaŋ. [15] B. S. tantinayo.

aṭṭhakathānayo. Accharāyoggan[1] ti acchariyaŋ. Accharaŋ paharituŋ yuttan ti attho. Abhūtapubbaŋ bhūtan[2] ti *abbhutaŋ*.[3] Ubhayam p' etaŋ vimhayâvahass' eva[4] adhivacanaŋ."* Tam pan' etaŋ garahaṇacchariyaŋ[5] pasaŋsā-*acchariyan* ti duvidhaŋ hoti. Tattha "acchariyaŋ Moggallāna abbhutaŋ[6] Moggallāna yāva bāhāgahaṇâpi nāma so moghapuriso āgamessatī[7]"† ti, idaŋ garahaṇacchariyaŋ[5] nāma. "Acchariyaŋ Nandamāte abbhutaŋ[6] Nandamāte, yatra hi nāma cittuppādam pi parisodhissasī"‡ ti idaŋ pasaŋsā-acchariyaŋ nāma. Idhâpi idam eva adhippetaŋ. Ayaŋ hi[8] pasaŋsanto evam āha.

[339[11]] *Yāvañ c' idan* ti ettha *idan* ti nipātamattaŋ. *Yāvâ* ti pamāṇaparicchedo yāva sammāpaṭipādito. Yattakena pamāṇena sammāpaṭipādito na sakkā, tassa vaṇṇaŋ[9] vattum[9] atha kho acchariyam ev' etam abbhutam[6] ev' etan ti vuttaŋ hoti.

[339[14]] *Etaparamaŋ yevâ* ti evaŋ sammāpaṭipādito eso bhikkhusaṅgho tassâpi bhikkhusaṅghassa paramo ti etaparamo tam etaparamaŋ yathā ayaŋ *paṭipādito* evaŋ paṭipāditaŋ katvā paṭipādesuŋ na ito bhiyyo ti attho. Dutiyanaye: evaŋ paṭipādessanti na ito bhiyyo ti yojetabbaŋ.

[339[16]] Tattha *paṭipādito* ti ābhisamācārikavattaŋ[10] ādiŋ katvā sammā apaccanīkapaṭipattiyaŋ[11] yojito. Atha kasmā ayaŋ paribbājako atītânāgate buddhe dasseti kim assa tiyaddhajānanaŋ[12] ñāṇam[12] atthî ti. N' atthi. Nayaggāhe[13] pana

---

* =DA. I. 43. † = Vin. II. 237.
‡ =A. IV. 65 *ff.*

---

[1] B. S. accharānaŋ yoggan.
[2] S. abhūtapubbabhūtan. [3] S. -abbhūtaŋ.
[4] C. vimhayass' eva; B. vimhayāvahassa; S. vimhayāvahass' etaŋ.
[5] B. S. garaha-acchariyaŋ. [6] S. abbhūtaŋ.
[7] B. S. āgamissatī. [8] B. Ayañ hi taŋ.
[9] B. vaṇṇevattuŋ; S. vaṇṇetuŋ. [10] S. abhi°.
[11] B. appaccanikappaṭi°. [12] B. S. °jānanañāṇam.
[13] B. *adds* ca; S. *adds* pi, *and omits from here to Nipakâ* ti (p. 5).

ṭhatvā[1] yenâkārena ayaŋ bhikkhusaṅgho sannisinno danto vinīto upasanto. Atītabuddhâpi etaparamaŋ yeva katvā paṭipajjāpesuŋ. Anāgatabuddhâpi paṭipajjāpessanti. N' atthi ito uttariŋ[2] paṭipādanâ[2] ti maññamāno anubuddhiyā evam āha.

[339[20]] *Evam etaŋ Kandarakâ* ti pāṭiyekko[3] anusandhi. Bhagavā kira taŋ sutvā Kandaraka tvaŋ bhikkhusaṅghaŋ upasanto ti vadasi. Imassa pana bhikkhusaṅghassa upasantakāraṇaŋ tuyhaŋ apākaṭaŋ. Na hi tvaŋ samatiŋsapāramiyo pūretvā kusalamūlaŋ paripācetvā bodhipallaṅke sabbaññutañāṇaŋ paṭivijjhi. Mayā pana pāramiyo pūretvā ñātatthacariyaŋ lokatthacariyaŋ buddhicariyañ[4] ca koṭiŋ pāpetvā bodhipallaṅke sabbaññutañāṇaŋ paṭividdhaŋ. Mayhaŋ etesaŋ upasantakāraṇaŋ pākaṭan ti dassetuŋ imaŋ desanaŋ ārabhi.

[339[28]] *Santi hi Kandarakâ* ti ayam pi pāṭiyekko[3] anusandhi. Bhagavato[5] kira etad ahosi: ayaŋ paribbājako imaŋ bhikkhusaṅgham upasanto ti vadati. Ayañ ca bhikkhusaṅgho na[6] kappetvā[7] kuhakabhāvena[8] iriyāpathaŋ saṇṭhapento cittena anupasanto[9] upasantâkāraŋ dasseti; ettha pana bhikkhusaṅghe paṭipadaŋ pūrayamānâpi paṭipadaŋ pūretvā matthakaŋ patvā ṭhitabhikkhûpi atthi. Tattha paṭipadaŋ pūretvā matthakaŋ pattā attanā paṭividdhaguṇeh' eva upasantā. Paṭipadaŋ pūrayamānā upari upari[6] maggassa vipassanāya upasantā. Ito muttā pana avasesā catuhi satipaṭṭhānehi upasantā. Tena nesaŋ upasantakāraṇaŋ dassessāmî[10] ti iminā ca[11] iminā[6] ca[6] kāraṇena ayaŋ bhikkhusaṅgho upasanto ti dassetuŋ *santi hi Kandarakâ* ti ādim āha.

[339[29]] Tattha *arahanto khīṇâsavâ* ti ādisu yaŋ vattabbaŋ taŋ Mūlapariyāyasuttavaṇṇanāyam* eva vuttaŋ. Sekhapaṭipadam pi tatth' eva vitthāritaŋ.

[339[32]] *Santatasīlâ* ti satatasīlā nirantarasīlā.

---

* M. Sutta 1; *cf.* MA. I. 42.

---

[1] B. vatvā. [2] B. uttaripaṭi°.
[3] B. pāṭi ekko. [4] B. buddhatthacariyañ.
[5] C. S. Bhagavā. [6] B. *omits*.
[7] B. *adds* pakappetvā. [8] B. kuhabhāvena.
[9] B. *adds* na. [10] B. dassissāmī. [11] B. va.

[339[38]] *Santatavuttino* ti tass' eva vevacanaŋ. Santatajîvikâ ti vā[1] attho.

Tasmiŋ santatasīle ṭhatvā va jīvikaŋ kappenti, na dussīlyamaraṇaŋ[2] pāpuṇantî ti attho.

[339[38]] *Nipakâ* ti nepakkena samannāgatā paññavanto.

[339[38]] *Nipakavuttino* ti[3] paññāvuttino paññāya ṭhatvā jīvikaŋ kappenti. Yathā ekacco sāsane pabbajitvā pi jīvitakāraṇā "chasu agocaresu carati."* "Vesiyâgocaro[4] hoti, vidhavathullakumārikapaṇḍakapānāgārabhikkhunīgocaro[5] hoti. Saŋsaṭṭho viharati[6] rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena gihisaŋsaggena.[7]"† "Vejjakammaŋ karoti dūtakammaŋ karoti pahiṇakammaŋ karoti gaṇḍaŋ phāleti[8] arumakkhanaŋ deti uddhavirecanaŋ[9] deti adhovirecanaŋ deti natthutelaŋ pacati pivanatelaŋ pacati veḷudānaŋ deti[10] pattadānaŋ pupphadānaŋ phaladānaŋ sinānadānaŋ dantakaṭṭhadānaŋ mukhodakadānaŋ cuṇṇadānaŋ[11] mattikādānaŋ[11] deti cāṭukammaŋ[12] karoti muggasūpiyaŋ pāribhattaŋ[13] jaṅghapesanikaŋ[14] karotî ti ekavīsatividhāya anesanāya jīvikaŋ kappento"‡ anipakavuttī[15] nāma hoti. Na paññāya ṭhatvā jīvikaŋ kappeti. Tato kālakiriyaŋ katvā samaṇayakkho nāma hutvā tassa saŋghāṭi pi ādittā hoti sampajjalitâ ti vuttanayena mahādukkhaŋ anubhoti. Evamvidhā ahutvā jīvitahetu pi sikkhāpadaŋ anatikkamanto catupārisuddhisīle[16] patiṭṭhāya yathābalaŋ buddhavacanaŋ

---

* =Asl. 151. † =Vbh. 247.

‡ *Cf.* J. II. 421 *for a much shorter passage.*

---

1 B. Santatajīvikā vā ti pi. 2 B. dussilyaŋ maraṇaŋ.
3 S. *omits.* 4 B. S. vesiyagocaro.
5 B. vidhavāthulla-bhikkhunigocaro; S. vidhavathūla°.
6 S. hoti. 7 C. *omits* gihi.
8 C. phāḷeti. 9 S. uddhaŋ virecanaŋ.
10 B. *omits.* 11 B. S. cuṇṇamattikadānaŋ.
12 B. °kamyaŋ; S. patukamyaŋ.
13 B. S. °bhaṭyaŋ. 14 B. °pesaniyaŋ.
15 B. S. °vutti. 16 S. catuppā°.

uggaṇhitvā Rathavinītapaṭipadaŋ[1]* Mahāgosiṅgapaṭipadaŋ[1]† Mahāsuññatāpaṭipadaŋ[1]‡ Anaṅgaṇapaṭipadaŋ[1]§ Dhammadāyādapaṭipadaŋ[1]|| Nālakapaṭipadaŋ[1]¶ Tuvaṭakapaṭipadaŋ[2]** Candopamapaṭipadan[1]‡‡ti imā[3] ariyapaṭipadā[4] pūrento[5] catupaccaya[6]-santosabhāvanārāma-ariyavaŋsapaṭipattiyaŋ[7] kāyasakkhino hutvā anīkā nikkhantahatthī[8] viya, yūthavissaṭṭhasīho[9] viya, nippaccābandhamahānāvā[10] viya,[11] gamanâdisu ekavihārino vipassanaŋ paṭṭhapetvā ajja ajja[12] arahattan ti pavatta-ussāhā viharantî ti attho.

[339[40]] *Sūpaṭṭhitacittā*[13] ti catusu satipaṭṭhānesu suṭṭhapitacittā[14] hutvā. Sesā Satipaṭṭhānakathā†† heṭṭhā vitthāritā va idha pana lokiyalokuttaramissakā satipaṭṭhānā kathitā. Ettakena bhikkhusaṅghassa upasantakāraṇaŋ kathitaŋ hoti.

[340[9]] *Yāva supaññattâ* ti yāva suṭṭhapitā[15] sudesitā.

[340[13]] *Mayam pi hi bhante* ti iminā esa attano kārakabhāvaŋ dasseti bhikkhusaṅghañ ca ukkhipati ayaŋ[16] hettha adhippāyo. *Mayam pi hi bhante gihī*[17] . . . *pe* . . . *supaṭṭhitacittā*[18] *viharāma* bhikkhusaṅghassa pana[19] ayam eva kasi ca bījañ ca yugañ ca naṅgalañ[20] ca phālapācanañ[21] ca, tasmā bhikkhusaṅgho sabbakāle[22] satipaṭṭhānaparāyaṇo.[23] Mayam pana *kālena kālaŋ* okāsaŋ labhitvā etaŋ manasikāraŋ karom. Mayam pi kārakā. Na sabbaso vissaṭṭhakammaṭṭhānā yevā ti.

---

* M. Sutta 24. † M. Sutta 32. ‡ M. Sutta 122.
§ M. Sutta 5. || M. Sutta 3. ¶ SN., p. 131.
** S. N., p. 179. †† M. Sutta 10; D. Sutta 22.
‡‡ S.II.197.

---

1 B. °ppaṭipadaŋ.
2 B. tuvaṭṭakappaṭipadaŋ; S. tuvaṭṭaka°. 3 B. S. imāni.
4 B. ariyappaṭipadāni; S. °padāni.
5 B. S. pūrentā. 6 B. catuppa°. 7 B. °vaŋsappaṭi°.
8 B. °hatthi. 9 B. S. yūthā°.
10 B. nipaccābandhamahānāgā; S. nippacchābandhā mahānāvā. 11 B. S. *add* ca. 12 B. ajj' eva.
13 *Text* supa°; B. suppatiṭṭhita°; S. supatiṭṭhita°.
14 S. suṭṭhu ṭhitacittā. 15 S. suṭṭhu ṭhitā. 16 B. S. ayañ.
17 B. gihi. 18 B. suppatiṭṭhita°; S. upatiṭṭhita°.
19 S. pi na. 20 B. yūganaṅgalañ. 21 S. °pāpanañ.
22 B. S. °kālaŋ. 23 S. °parāyano.

[340[23]] *Manussagahaṇe*[1] ti manussānaŋ ajjhāsayagahaṇena[2] gahaṇatā.[3] Ajjhāsayassâpi nesaŋ[4] kilesagahaṇena[2] gahaṇatā[3] veditabbā. Kasaṭasāṭheyyesu pi es' eva nayo. Tattha aparisuddhaṭṭhena kasaṭatā. "Kerāṭiyaṭṭhena sāṭheyyatā veditabbā."*

[340[24]] *Sattānaŋ hitâhitaŋ jānāti* ti evaŋ gahaṇakasaṭakerāṭiyānaŋ[5] manussānaŋ hitâhitapaṭipadaŋ yathā[6] suṭṭhu Bhagavā jānāti.

[340[25]] *Yadidaŋ pasavo* ti ettha sabbâpi catuppadajā[7] *pasavo* ti adhippetā.

[340[26]] *Pahomi* ti sakkomi.

[340[27]] *Yāvatakena antarenâ*[8] ti yattakena khaṇena.

[340[27]] *Campaŋ gatâgataŋ karissati* ti assamaṇḍalato yāva Campāya nagaradvāragamanañ[9] ca[10] āgamanañ ca karissati.

[340[28]] *Sāṭheyyāni* ti saṭṭhattāni.

[340[28]] *Kūṭeyyāni* ti kūṭattāni.

[340[28]] *Vaṅkeyyāni* ti vaṅkattāni.

[340[28]] *Jimheyyāni* ti jimhattāni.

[340[29]] *Pātukarissati* ti pakāsessati dassessati.

Na hi sakkā tena tāni ettakena antarena[11] dassetuŋ. Tattha yassa kismicid-eva[12] ṭhāne ṭhātukāmassa sato yaŋ ṭhānaŋ manussānaŋ sappaṭibhayaŋ purato gantvā vañcetvā ṭhassāmî ti na hoti. Thātukāmaṭṭhāne[13] yeva nikhātathambhe[14] viya cattāro pāde niccale katvā tiṭṭhati ayaŋ *saṭho* nāma. Yassa pana kismicid-eva[12] ṭhāne avacchinditvā khandhagataŋ pātetukāmassa sato yaŋ ṭhānaŋ manussānaŋ sappaṭibhayaŋ purato gantvā vañcetvā pātessāmî ti na hoti. Tatth' eva avacchinditvā pāteti ayaŋ *kuṭo* nāma. Yassa kismicid-eva[12] ṭhāne maggā ukkamma[15] nivattitvā paṭimaggaŋ ārohitukā-

* *Cf.* MA. I. 152.

[1] *Text*; S. °gahane. [2] S. °gahanena.
[3] C. B. gahanata. [4] S. *adds* pi. [5] S. gahana°.
[6] B. *adds* va. [7] B. S. *add* ti. [8] C. antareṇā.
[9] B. nagaradvārā°; S. nagaradvārā gamanaŋ.
[10] S. *omits*. [11] C. antareṇa. [12] B. S. kismiñcid-eva.
[13] B. Tasmiŋ ṭhātu°.
[14] B. S. nikkhātatthambho. [15] S. okkamma.

massa sato yaŋ ṭhānaŋ manussānaŋ sappaṭibhayaŋ purato gantvā vañcetvā evaŋ karissāmî ti na hoti. Tatth' eva maggā ukkamma[1] nivattitvā paṭimaggaŋ ārohati ayaŋ *vaṅko* nāma. Yassa pana kālena vāmato kālena dakkhiṇato kālena ujumaggen' eva gantukāmassa sato yaŋ ṭhānaŋ manussānaŋ sappaṭibhayaŋ purato gantvā vañcetvā evaŋ karissāmî ti na hoti. Tatth' eva kālena vāmato kālena dakkhiṇato kālena ujumaggaŋ gacchati. Tathā[2] laṇḍaŋ[3] vā passāvaŋ vā vissajjetukāmassa[4] idaŋ ṭhānaŋ susammaṭṭhaŋ ākiṇṇamanussaŋ ramaṇīyaŋ[5] imasmiŋ ṭhāne evarūpaŋ kātuŋ na yuttaŋ purato gantvā paṭicchannaṭṭhāne karissāmî ti na hoti. Tatth' eva karoti ayaŋ *jimho* nāma. Iti imaŋ càtubbidham pi kiriyaŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ. *Sabbāni tāni sāṭheyyāni kūṭeyyāni vaṅkeyyāni jimheyyāni pātukarissatî* ti evaŋ karontā[6] hi[7] te saṭhâdayo[8] tāni sāṭheyyâdīni pātukaronti nāma.

[340[29]] Evaŋ pasūnaŋ uttānabhāvaŋ dassetvā idāni manussānaŋ gahaṇabhāvaŋ dassento *amhākaŋ pana bhante* ti ādim āha.

[340[29]] Tattha "*dāsâ* ti antojātakā vā dhanakkītā vā karamaranītā[9]"* vā sayaŋ[10] dāsavyaŋ[11] upagatā.

[340[29]] *Pessâ*[12] ti pesanakārakā.

[340[40]] "*Kammakarâ* ti bhattavetanabhatā.[13]"†

[340[40]] *Aññatthā ca*[14] *kāyenâ* ti aññena[15] vā kārena[15] kāyena *samudācaranti* aññenâkārena[16] *vācāya* aññena *ca nesaŋ* ākārena *cittaŋ* ṭhitaŋ[17] *hotî* ti dasseti. Tattha ye sammukhā sāmike disvā paccuggamanaŋ karonti hatthato bhaṇḍakaŋ gaṇhanti

---

* *Cf.* Vin IV. 224; DA. I. 168, 300. † *Cf.* DA. I. 300.

---

1 S. okkamma. 2 B. tassa. 3 B. leṇḍaŋ.
4 B. *adds* sato. 5 B. ramma°.
6 B. karonto. 7 B. S. pi.
8 S. saṭhānādayo. 9 B. °ranitā.
10 S. *adds* vā. 11 B. S. dāsabyaŋ.
12 B. pesā. 13 B. S. bhattavettana°.
14 B. va. 15 S. aññenākārena.
16 B. aññena vā kārena. 17 S. saṇṭhitaŋ.

imaŋ vissajjetvā[1] imaŋ gaṇhantā[2] sesāni pi āsanapaññāpanatālavaṇṭavījanapādadhovanâdīni[3] sabbāni kiccāni karonti parammukhakāle pana telam pi uttarantaŋ[4] na olokenti satagghanake pi sahassagghanake pi kamme parihāyante nivattitvā oloketum pi na icchanti ime *aññatthā kāyena samudācaranti* nāma. Ye pana sammukhā amhākaŋ sāmi "amhākaŋ ayyo"* ti ādīni vatvā pasaŋsanti parammukhā avattabbaŋ nāma n' atthi yaŋ icchanti taŋ vadanti ime *aññathā vācāya samudācaranti* nāma.

[341²] "*Cattāro 'me Pessa*[5] *puggalâ*"† ti ayam pi pātiyekko[6] anusandhi. Ayaŋ hi Pesso[7] *yāvañ c' idaŋ bhante Bhagavā*[8] *evaŋ manussagahaṇe*[9] *evaŋ manussakasaṭe evaŋ manussasāṭheyye vattamāne sattānaŋ hitâhitaŋ jānātî* ti āha. Purime ca tayo puggalā ahitapaṭipadaŋ paṭipannā, upari catuttho hitapaṭipadaŋ. Evam ahaŋ sattānaŋ hitâhitaŋ jānāmî ti dassetuŋ imaŋ desanaŋ ārabhi. Heṭṭhā Kandarakassa kathāya saddhiŋ yojetuŋ pi vaṭṭati. Tena hi[10] vuttaŋ "yāvañ c' idaŋ bhotā Gotamena sammābhikkhusaṅgho paṭipādito"‡ ti. Ath' assa Bhagavā purime tayo puggale pahāya upari catutthapuggalassa hitapaṭipattiyaŋ[11] yeva paṭipādemî ti dassento pi imaŋ desanam ārabhi.

[341³] *Santo* ti imaŋ[12] *saŋvijjamānâ* ti padass' eva vevacanaŋ "santā honti samitā[13] vupassantā[14]"§ ti ettha hi niruddhā santā ti vuttā. "Santā ete vihārā ariyassa Vinaye vuccantî"§ ti, ettha nibbutā; "Santo have sabbhi pavedayantî"|| ti ettha paṇḍitā. Idha pana vijjamānā upalabbhamānā ti attho. "Attantapādisu attānaŋ tapati dukkhāpetî ti *attantapo*.

---

* =DhA. I. 13; II. 95.
† *Cf.* M. II. 159; D. III. 232; A. II. 205; Pug., p. 55.
‡ " " *So* B.(?) § " " *So* C.(?) || =Dh. 151.

---

1 S. visajjetvā.
2 B. gaṇhanto.
3 B. °vaṇṭabījana°.
4 S. uggharantaŋ.
5 B. Pesa.
6 B. S. pāṭi ekko.
7 B. Peso.
8 C. Bhagavatā.
9 *Text*; S. °gahane.
10 B. S. *omit*.
11 B. hitappaṭi°.
12 S. idaŋ.
13 B. samītā.
14 S. vūpa°.

[341[4]] Attano paritāpanânuyogaŋ *attaparitāpanânuyogaŋ*."* "Paraŋ tapatî ti[1] *parantapo*. Paresaŋ paritāpanânuyogaŋ *paraparitāpanânuyogaŋ*."†

[341[11]] "*Diṭṭhe*[2] *va dhamme* ti imasmiŋ yeva attabhāve.

[341[11]] *Nicchāto* ti chātaŋ vuccati taṇhā. Sā assa n' atthî ti nicchāto. Sabbakilesānaŋ nibbutattā *nibbuto*. Anto tāpanakilesānaŋ abhāvā sītalo jāto ti *sītibhūto*. Jhānamaggaphalanibbānasukhāni paṭisaŋvedetî ti *sukhapaṭisaŋvedī*.

[341[12]] *Brahmabhūtena attanâ* ti seṭṭhabhūtena attanā."‡

[341[14]] *Cittaŋ ārādhetî* ti cittaŋ sampādeti paripūreti gaṇhāti pasādetî ti attho.

[341[29]] *Dukkhapaṭikkūlan* ti dukkhassa paṭikkūlaŋ paccanīkaŋ[3] ṭhitaŋ[3] dukkhaŋ apatthayamānan ti attho.

[342[12]] *Paṇḍito* ti idha catuhi kāraṇehi paṇḍito ti na vattabbo, satipaṭṭhānesu pana kammaŋ karotî ti paṇḍito ti vaṭṭuŋ vaṭṭati.

[342[13]] *Mahāpañño* ti idam pi mahante atthe parigaṇhatî[4] ti ādinā mahāpaññālakkhaṇena na vattabbaŋ. Satipaṭṭhānapariggāhikāya pana paññāya[5] samannāgatattā[6] mahāpañño ti vattuŋ vaṭṭati.

[342[15]] *Mahatā atthena saŋyutto agamissâ*[7] ti mahatā atthena saŋyutto hutvā gato bhaveyya sotâpattiphalaŋ pāpuṇeyyâ ti attho. Kiŋ pana yesaŋ maggaphalānaŋ upanissayo atthi? Buddhānaŋ sammukhībhāve[8] pi tesaŋ antarāyo hotî ti. Āma hoti. Na pana Buddhe paṭicca. Atha kho kiriyaparihāniyā[9] vā pāpamittatāya§ vā hoti. Tattha[10] kiriyaparihāniyā[9] hoti nāma. Sace hi Dhammasenāpati Dhānañ-

* PugA., p. 231. † PugA., p. 233.
‡ PugA., p. 234: *cf. below*, Sutta 100, p. 451, *etc.*
§ *Cf.* Vbh. 381.

[1] B. S. Paraŋ tapati dukkhāpetî ti.
[2] C. ditthe.
[3] B. S. paccanīkasaṇṭhitaŋ.
[4] B. parigganº.
[5] S. *adds* pana.
[6] B. sampannāº.
[7] S. abhavissā.
[8] B. S. *add* ṭhite.
[9] S. kiriyāpariº.
[10] B. *adds* (kathaŋ).

jānissa[1]* brāhmaṇassa āsayaŋ ñatvā dhammaŋ desayissa[2] so brāhmaṇo sotâpanno abhavissa.[3] Evaŋ tāva kiriyaparihāniyā[4] hoti.[5] Pāpamittatāya hoti nāma:—Sace[6] Ajātasattu Devadattassa vacanaŋ gahetvā pitughātakammaŋ[7] nâkarissa[8] Sāmaññaphalasuttaŋ[9]† kathitadivase[9] sotâpanno abhavissa.[2] Tassa vacanaŋ gahetvā pitughātakammassa[7] katattā pana nâhosi.[10] Evaŋ pāpamittatāya hoti. Imassâpi upāsakassa kiriyaparihāni[4] jātā, apariniṭṭhitāya desanāya uṭṭhahitvā pakkanto.

[342[16]] *Api ca bhikkhave ettāvatâpi Pesso*[11] *hatthârohaputto mahatā atthena saŋyutto ti* katarena mahantena atthena? Dvīhi ānisaŋsehi:—so kira upāsako saṅghe ca pasādaŋ paṭilabhi, satipaṭṭhānapariganhanatthāya[12] c' assa abhinavo nayo udapādi. Tena vuttaŋ *mahatā atthena saŋyutto* ti. Kandarako pana[13] saṅghe pasādam eva paṭilabhi.

[342[17]] *Etassa Bhagavā kālo* ti etassa dhammakkhānassa catunnaŋ vā[14] puggalānaŋ vibhajanassa kālo. "Orabbhikâdisu‡ urabbhā vuccanti eḷakā.

[343[23]] Urabbhe hanatî[15] ti *orabbhiko*. Sūkarikâdisu[16] es' eva nayo.

Luddo ti dāruṇo kakkhaḷo.

Macchaghāṭako[17] ti macchabandho kevaṭṭo.[18]

Bandhanāgāriko ti bandhanāgāragopako.

Kurūrakammantâ ti dāruṇakammantā.

---

* M. Sutta 97. † D. I. 47 *ff.*

‡ *From here to* *, p. 12=PugA., p. 233-234.

---

[1] S. °jāniyassa. [2] B. adesayissā; S. adesayissa.
[3] B. abhavissā. [4] S. kiriyāpari°.
[5] B. *adds* (kathaŋ); S. *adds* nāma.
[6] B. *adds* hi. [7] S. pitughāṭa°. [8] B. nâkarissā.
[9] B. S. Sāmaññaphalasuttakathitadivase va.
[10] B. na hoti. [11] B. Peso.
[12] B. °pariggahaṇatthāya; S. °parigganhatthāya.
[13] S. *omits*. [14] B. S. *add* pana.
[15] C. S. hantī. [16] B. S. *add* pi.
[17] S. °ghātako. [18] B. macchabandhakevaṭṭo.

[343[30]] *Muddhâvasitto* ti khattiyâbhisekena muddhani abhisitto.

Puratthimena nagarassâ ti nagarato puratthimadisāya.

[343[31]] *Santhâgāran*[1] ti yaññasālaŋ.

Kharājinaŋ[2] *nivāsetvâ* ti sakhuraŋ[3] ajinacammaŋ nivāsetvā.

Sappitelenâ ti sappinā ca telena ca. Ṭhapetvā hi sappiŋ avaseso yo koci sneho[4] telan ti vuccati.

Kaṇḍuvamāno[5] ti nakhānaŋ chinnattā kaṇḍuvittabbakāle[5] tena kaṇḍuvamāno.[5]

Anantarahitāyâ ti asanthatāya.[6]

[343[36]] *Sarūpavacchāyâ* ti sadisavacchāya. Sace gavī setā hoti, vaccho pi setako.[7] Sace[8] kapilā[9] vā rattā vā, vaccho pi tādiso vâ ti evaŋ sarûpavacchāya.[10]

[344[5]] *So evam āhâ* ti so rājā evaŋ vadeti.

[344[6]] *Vacchatarâ* ti taruṇavacchakabhāvaŋ atikkantā balavavacchā. Vacchatarīsu pi es' eva nayo.

[344[9]] *Barihisatthāyâ*[11] ti parikkhepakāraṇatthāya[12] c' eva yaññabhūmiyaŋ attharaṇatthāya ca."* Sesaŋ heṭṭhā tattha tattha vitthāritattā uttānam evâ ti.

Kandarakasuttaŋ paṭhamaŋ.

52.

[Aṭṭhakanāgarasuttavaṇṇanā]†

[349[6]] *Evam me sutan* ti Aṭṭhakanāgarasuttaŋ.

[349[7]] Tattha *Beluvagāmake*[13] ti Vesāliyā dakkhiṇapasse avidūre Beluvagāmako nāma atthi taŋ gocaragāmaŋ katvâ ti attho.

---

* *To here from* ‡, p. 11 = PugA. 233-234.

† M. Sutta = A. XI. 17, Vol. V., p. 342 *ff*.

---

1 B. sanpâgāraŋ. 2 B. khurājinaŋ. 3 S. sakharaŋ.
4 B. senaho. 5 S. kaṇḍa°.
6 S. asaṇḍatāya. 7 B. S. *add* va.
8 B. *adds* gavī. 9 B. kabarā. 10 S. °vacchā.
11 B. Barihiŋsatthāyā; S. Parisaṇṭhātthāyā.
12 B. S. °pakaraṇatthāya.
13 B. Veḷu°; S. Velu° (*throughout*).

[349⁸] *Dasamo* ti so hi[1] jātigottavasena c' eva sārappattakulagaṇanāya[2] ca dasame ṭhāne gaṇīyati[3] ten' assa dasamo tveva nāmaŋ jātaŋ.

[349⁸] *Aṭṭhakanāgaro* ti Aṭṭhakanagaravāsī.

[349¹⁰] *Kukkuṭārāmo* ti Kukkuṭaseṭṭhinā kārito ārāmo.

[349²⁴] *Tena Bhagavatā . . . pe . . .*[4] *akkhāto* ti ettha ayaŋ saŋkhepattho. Yo so Bhagavā samatiŋsapāramiyo pūretvā sabbakilese bhañjitvā anuttaraŋ sammāsambodhiŋ abhisambuddho *tena Bhagavatā* tesaŋ tesaŋ sattānaŋ āsayânusayaŋ *jānatā*[5] hatthatale ṭhapitaŋ[6] āmalakaŋ viya sabbañeyyadhammaŋ[7] *passatā*.

Api ca pubbenivāsâdīhi *jānatā* dibbena cakkhunā *passatā* tīhi vijjāhi chahi vā pana abhiññāhi *jānatā*, sabbattha appaṭihatena samantacakkhunā *passatā*, sabbadhammajānanasamatthāya paññāya *jānatā*, sabbasattānaŋ cakkhavisayātītāni[8] tirokuḍḍâdigatāni[9] câpi[10] rūpāni ativisuddhena maŋsacakkhunā ca[11] *passatā*, attahitasādhikāya samādhipadaṭṭhānāya paṭivedhapaññāya *jānatā*, parahitasādhikāya karuṇā padaṭṭhānāya desanāpaññāya *passatā*. Arīnaŋ hatattā paccayâdīnañ ca arahattā *arahatā*. Sammā sāmañ ca saccānaŋ buddhattā[12] *sammāsambuddhena*. Antarāyikadhamme vā *jānatā* niyyānikadhamme *passatā* kilesārīnaŋ hatattā *arahatā*, sāmaŋ sabbadhammānaŋ buddhattā *sammasambuddhenā* ti evaŋ catuvesārajjavasena catuhi kāraṇehi thomitena. Atthi nu kho *eko dhammo akkhāto* ti.

[350¹³] *Abhisaṅkhatan* ti kataŋ uppāditaŋ.

[350¹⁴] *Abhisañcetayitan* ti cetitaŋ[13] pakappitaŋ.

[350¹⁶] *So tattha ṭhito* ti so tasmiŋ samathavipassanādhamme ṭhito.

[350¹⁸] *Dhammarāgena dhammanandiyâ* ti padadvayehi samathavipassanāsu chandarāgo vutto. Samathavipassanāsu

---

[1] B. S. pi. [2] S. sārapatta°.
[3] B. S. gaṇiyati. [4] C. *omits*.
[5] S. *adds* taŋ. [6] C. ṭhapita-āma. [7] S. sabbaŋ ñeyya°.
[8] B. S. cakkhuvisayā°. [9] B. tirokuṭṭā°.
[10] B. ṭhapita; S. vâpi. [11] S. *omits*.
[12] B. S. *add* pana [13] B. cetayitaŋ.

ti sabbena sabbaŋ chandarāgaŋ pariyādiyituŋ sakkonto arahā hoti, asakkonto anāgāmī hoti. So samathavipassanāsu chandarāgassa appahīnattā[1] catutthajjhānacetanāya suddhāvāse nibbattati. Ayaŋ ācariyānaŋ samānakathā. Vitaṇḍavādī pan' āha: *Ten' eva dhammarāgenâ* ti vacanato akusalena Suddhāvāse nibbattatî ti so suttaŋ āharāhî[2] ti vattabbo. Addhā aññaŋ apassanto idam eva āharissati. Tato vattabbo kiŋ pan' idam[3] suttaŋ neyyatthaŋ[4] nītatthan ti? Addhā nītatthan ti vakkhati. Tato vattabbo: Evaŋ sante anāgāmiphalatthikena samathavipassanāsu chandarāgo kattabbo bhavissati chandarāge uppādite anāgāmiphalaŋ paṭividdhaŋ bhavissati[5] mā suttaŋ me laddhan ti yaŋ vā taŋ vā dīpehi; pañhaŋ kathentena hi ācariyasantike[6] uggahetvā attharasaŋ paṭivijjhitvā kathetuŋ vaṭṭati; akusalena hi sagge kusalena vā apāye paṭisandhi nāma n' atthi. Vuttaŋ[7] h' etaŋ Bhagavatā: "na bhikkhave lobhajena kammena dosajena kammena mohajena kammena devā paññāyanti, manussā paññāyanti, yā vā pan' aññâpi kāci sugatiyo. Atha kho bhikkhave lobhajena kammena dosajena kammena mohajena kammena nirayo paññāyati, tiracchānayoni paññāyati, pattivisayo[8] paññāyati, yā vā pan' aññâpi kāci duggatiyo"* ti[9] evaŋ saññāpetabbo.[10]

Sace sañjānāti sañjānātu no ce sañjānāti gaccha pāto va vihāraŋ pavisītvā yāguŋ pivāhî ti uyyojetabbo. Yathā ca pana imasmiŋ sutte evaŋ Mahāmāluṅkovāde[11]† pi Mahāsatipaṭṭhāne‡ pi Kāyagatāsatisutte§ pi samathavipassanā kathitā. Tattha imasmiŋ sutte samathavasena gacchato pi vipassanāvasena gacchato pi samathadhuram eva dhuraŋ Mahāmāluṅkovāde[11] vipassanā va dhuraŋ[12] Mahāsatipaṭṭhānaŋ pana

* = A. III. 338-339. † M. Sutta 64.
‡ D. II., p. 290 *ff*. § M. Sutta 119.

1 C. °hīṇattā 2 S. āharā.
3 S. pan' īdaŋ. 4 B. neyyattaŋ.
5 B. bhāvissatī ti. 6 B. S. acariyassa santike.
7 B. S. vuttañ. 8 S. pitti°.
9 C. duggatî ti; B. duggati. 10 B. paññā°.
11 B. S. °māluṅkyovāde. 12 S. vipassanādhuraŋ.

vipassanuttaraŋ nāma kathitaŋ Kāyagatāsatisuttaŋ samathuttaran ti.

[350²⁰] *Ayaŋ kho gahapati . . . pe . . . ekadhammo akkhāto* ti ekadhammaŋ pucchitena ayam pi ekadhammo ti evaŋ pucchāvasena kathitattā ekādasa pi dhammā ekadhammo nāma jāto.[1] Mahāsakulūdāyisuttasmiŋ[2]* hi ekūnavīsatipubbāni[3] paṭipadāvasena ekadhammo nāma jātāni. Idha ekādasa pucchāvasena ekadhammo ti āgatāni. Amatuppattiyaṭṭhena vā sabbāni pi ekadhammo ti[4] vattuŋ vaṭṭati.

[352³⁶] *Nidhimukhaŋ gavesanto* ti nidhiŋ pariyesanto.

[352³⁶] *Sakid-evâ* ti ekapayogen'[5] eva. Kathaŋ pana ekapayogena[6] ekādasannaŋ nidhīnaŋ adhigamo hotî ti. Idh' ekacco araññe nidhiŋ gavesamāno carati. Tam enaŋ aññataro atthacarako disvā kiŋ bho carasî ? ti pucchati. So jīvitavuttiŋ pariyesāmî ti āha. Itaro tena hi samma āgaccha etaŋ pāsāṇaŋ pavaṭṭehî[7] ti āha. So taŋ pavaṭṭetvā[7] uparûpari ṭhapitā vā kucchiyā kucchiŋ āhacca ṭhitā vā ekādasa kumbhiyo passeyya. Evaŋ ekapayogena[5] ekādasannaŋ nidhīnaŋ[8] adhigamo hoti.

[353⁹] *Ācariyadhanaŋ pariyesissantî* ti aññatitthiyā hi yassa santike sippaŋ uggaṇhanti tassa sippuggahaṇato pur' evā pacchā vā antarantare[9] vā gehato nīharitvā dhanaŋ denti. Yesaŋ gehe n' atthi te ñātisabhāgato pariyesanti. Tathā alabhamānā bhikkham pi caritvā denti yeva. Taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[353⁹] *Kiŋ panâhan*[10] ti bāhirakā tāva anīyyānike[11] pi sāsane sippamattadāya kassa dhanaŋ pariyesanti; ahaŋ pana evaŋ vidhe nīyyānikasāsane[12] ekādasavidhaŋ amatuppattipaṭipadaŋ desentassa ācariyassa *pūjaŋ* kiŋ *na karissāmi*[13] yevâ ti vadati.

---

* M. Sutta 77.

---

[1] S. jātā. [2] B. S. °suttasmiñ.
[3] B. S. ekunavīsatipucchāni sabbāni. [4] B. *adds* pi.
[5] S. ekappayo°. [6] B. °payogen' eva; S. ekappayo°.
[7] S. pavatte°. [8] C. *omits*. [9] S. antare.
[10] B. S. kim aṅgaŋ. [11] B. S. aniyyā°. [12] B. S. niyyā°.
[13] B. S. parissāmi karissāmi.

[353[13]] *Paccekadussayugena*[1] *acchādesî* ti ekam ekassa bhikkhuno ekam ekaŋ[2] dussayugaŋ adāsî ti attho. Samudācāravacanaŋ pan' ettha evarūpaŋ hoti, tasmā *acchādesî* ti vuttaŋ.

[353[15]] *Pañcasataŋ vihāran*[3] ti pañcasatagghanikaŋ paṇṇasālaŋ kāresî ti attho. Sesaŋ sabbattha uttānam[4] evâ ti.

Aṭṭhakanāgarasuttaŋ dutiyaŋ.

53.

[Sekhasuttavaṇṇanā]

[353[16]] *Evam me sutan* ti Sekhasuttaŋ.

[353[18]] Tattha *navaŋ santhāgāran*[5] ti adhunā kāritaŋ santhāgāraŋ[5] ekā mahāsalâ ti attho. Uyyogakālâdisu hi rājāno tattha ṭhatvā ettakā purato gacchantu ettakā pacchā ettakā ubhohi passehi ettakā hatthī[6] abhirūhantu ettakā asse[7] ettakā rathesu tiṭṭhantû ti evaŋ santhaŋ[8] karonti, mariyādaŋ bandhanti, tasmā taŋ ṭhānaŋ *santhāgāran*[5] ti vuccati. Uyyogaṭṭhānato ca āgantvā yāva gehesu allagomayaparibhaṇḍâdīni karonti tāva dve tīṇi divasāni te rājāno tattha santhambhantî ti[9] santhāgāraŋ[5]! Tesaŋ rājūnaŋ saha atthānusāsanaŋ[10] agāran ti pi santhāgāraŋ[5]! Gaṇārājāno hi te, tasmā uppannaŋ[11] kiccaŋ[11] ekassa vasena na[12] chijjati sabbesaŋ chando laddhuŋ vaṭṭati; tasmā sabbe tattha sannipatitvā anusāsanti tena vuttaŋ saha atthānusāsanaŋ[13] agāran ti pi santhāgāran[14] ti. Yasmā pan' ete tattha sannipatitvā imasmiŋ kāle kasituŋ vaṭṭati imasmiŋ kāle vapitun[15] ti evam ādinā nayena gharāvāsakiccāni sammantīyanti,[16] tasmā chid-

---

[1] S. paccekaŋ dussa°.
[2] B. S. ek' ekaŋ.
[3] S. pañcasatavihāraŋ.
[4] B. uttānatthaṃ.
[5] B. sandhā°.
[6] B. hatthīsu.
[7] B. assesu.
[8] B. sandhaŋ.
[9] B. S. *add* pi.
[10] S. sahatthānusāsanaŋ.
[11] B. S. uppannakiccaŋ.
[12] S. *omits*.
[13] S. sahatthānu°.
[14] B. sandhā°.
[15] B. vappituŋ.
[16] B. saŋmantayanti; S. samantayanti.

davichiddaŋ[1] va gharāvāsaŋ tattha santharantī[2] ti pi santhāgāraŋ.[3]

[353¹⁹] *Acirakāritaŋ hotî* ti kaṭṭhakammacittakammasīlakammâdivasena[4] susajjitaŋ devavimānaŋ viya adhunā niṭṭhāpitaŋ.

[353¹⁹] *Samaṇena vâ* ti ettha yasmā gharavatthupariggahakāle[5] yeva devatā attano vasanaṭṭhānaŋ gaṇhanti, tasmā devena vâ ti avatvā *samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtenâ* ti vuttaŋ.

[353²¹] *Yena Bhagavā ten' upasaṅkamiŋsû*[6] ti santhāgāraŋ[3] niṭṭhitan ti sutvā gacchāma naŋ passissāmâ ti gantvā dvārakoṭṭhakato paṭṭhāya sabbaŋ oloketvā idaŋ santhāgāraŋ[3] devavimānasadisaŋ[7] ativiya manoramaŋ sassirīkaŋ[8] kena paṭhamaŋ paribhuttaŋ amhākaŋ "dīgharattaŋ hitāya sukhāya"* assā ti cintetvā amhākaŋ ñātiseṭṭhassa paṭhamaŋ dīyamāne[9] pi Satthuno va anucchavikaŋ dakkhiṇeyyavasena dīyyamane[9] pi Satthuno va anucchavikaŋ tasmā paṭhamaŋ satthāraŋ paribhuñjāpessāma bhikkhusaṅghassa āgamanaŋ karissāma bhikkhusaṅghe āgate tepiṭakaŋ Buddhavacanaŋ āgatam eva bhavissati satthāraŋ niyāmarattiŋ amhākaŋ dhammakathaŋ kathāpessāma iti tīhi ratanena[10] *paribhuttaŋ pacchā*[11] mayaŋ[11] paribhuñjassāma evaŋ no *dīgharattaŋ hitāya sukhāya* bhavissatī ti sanniṭṭhānaŋ katvā upasaṅkamiŋsu.

[354⁴] *Yena santhāgāraŋ*[3] *ten' upasaṅkamiŋsû*[12] ti taŋ divasaŋ kira santhāgāraŋ[3] kiñcâpi rājakulānaŋ dassanatthāya devavimānaŋ viya susajjitaŋ hoti. Supaṭijaggitaŋ[13] Buddhârahaŋ pana katvā apaññattaŋ Buddhā hi nāma araññajjhāsayā araññārāmā antogāme vaseyyuŋ vā no vā, tasmā Bhagavato

* =Vin. I. 4=A. I. 115*f.*=II. 192*ff.*

1 B. chiddavachiddaŋ; S. chiddavicchiddaŋ.
2 B. sandharan°.
3 B. sandhā°.
4 C. °kammasilākam°; B. S. kaṭṭhakammasīlakammacittakammâdivasena.
5 S. °pariggahaṇakāle.
6 S. ten' ūpasaṅ°.
7 B. *omits*.
8 B. sassirikaŋ.
9 B. S. diyyamāne.
10 B. S. ratanesu.
11 S. mayaŋ pacchā.
12 S. ten' ūpa°.
13 B. suppaṭi°.

manaŋ jānitvā va paññāpessāmâ[1] ti cintetvā tena[2] Bhagavantaŋ upasaṅkamiŋsu. Idāni pana manaŋ labhitvā paññāpetukāmā *yena santhāgāraŋ*[3] *ten' upasaṅkamiŋsu.*

[354[5]] *Sabbasanthariŋ*[4] *santhāgāraŋ*[3] *santharitvā*[5] ti yathā sabbam eva santhataŋ hoti evaŋ taŋ santharāpetvā. Sabbapaṭhamaŋ tāva gomayaŋ nāma sabbamaṅgalesu vaṭṭatî ti sudhāparikammakatam pi bhūmiŋ allagomayena opuñjāpetvā parisuddhabhāvaŋ[6] ñatvā yathā akkantaṭṭhāne padaŋ[7] paññāyati evaŋ catujātiyagandhehi[8] limpitvā[9] upari nānāvaṇṇe kaṭasārake santharitvā[10] tesaŋ upari mahāpiṭṭhikakojavake[11] ādiŋ katvā hatthattharaka-assattharakasīhattharakabyagghattharakacandattharakasuriyattharakacittattharakâdīhi[12] nānāvaṇṇehi attharakehi[13] santharitabbakayuttaŋ[14] sabbokāsaŋ santharāpesuŋ tena vuttaŋ *sabbasanthariŋ*[15] *santhāgāraŋ*[3] *santharitvâ*[16] ti.

[354[5]] *Āsanāni paññāpetvâ* ti majjhaṭṭhāne tāva maṅgalatthambhaŋ nissāya mahârahaŋ Buddhāsanaŋ paññāpetvā tattha yaŋ yaŋ mudukañ ca manoramañ ca paccattharaṇaŋ taŋ taŋ paccattharitvā Bhagavato[17] lohitakaŋ manuññadassanaŋ upadhānaŋ upadahitvā upari suvaṇṇarajatatārakavicittaŋ[18] vitānaŋ bandhitvā gandhadāmapupphadāmapattadāmâdīhi[19] alaṅkaritvā samantā dvādasahatthaṭṭhānaŋ[20] pupphajālaŋ kāretvā[21] tiŋsamattahatthaṭṭhānaŋ[22] paṭṭasāṇiyā[23]

---

[1] S. paññāpessamā. [2] B. te.
[3] B. sandhā°. [4] B. S. sabbasantharisanthataŋ.
[5] S. santharāpetvā. [6] C. parisukkhabhāvaŋ.
[7] B. S. *add* na.
[8] B. catujjāti°; S. catujātigandhehi.
[9] B. limpāpetvā; S. limpetvā.
[10] C. pantha°. [11] B. °kojave.
[12] C. °rakavyagghattharakakañcanattharakasuriya°.
[13] B. attharaṇehi. [14] S. °kayuttakaŋ.
[15] B. S. °santharisanthataŋ. [16] S. santhāpetvā.
[17] S. ubhato. [18] S. °rajaṭa°.
[19] B. *adds* paccattharaṇehi; S. °pupphadāmamuttādāmādīhi.
[20] B. °ṭhane; S. °sahatthe ṭhāne. [21] B. S. karitvā.
[22] B. S. tiŋsahatthamattaŋ ṭhānaŋ. [23] B. S. paṭa°.

parikkhipāpetvā *pacchimabhittiŋ* nissāya bhikkhusaṅghassa pallaṅkapīṭha-apassayapīṭha-mañcapīṭhāni[1] paññāpetvā upari setapaccattharaṇehi paccattharāpetvā pācīnabhittaŋ[2] nissāya attano[3] mahāpiṭṭhikakojave paññāpetvā haŋsalomâdipūritāni upadhānāni ṭhapāpesuŋ evaŋ akilamamānā sabbarattiŋ dhammaŋ suṇissāmâ ti. Idaŋ sandhāya vuttaŋ *āsanāni paññāpetvâ* ti.

[354[6]] *Udakamaṇikan* ti mahākucchikaŋ udakacāṭiŋ.

[354[6]] *Patiṭṭhapetvâ* ti,[4] evaŋ Bhagavā ca bhikkhusaṅgho ca yathāruciyā hatthe vā dhovissanti pāde vā mukhaŋ vā vikkhālessantî ti tesu tesu ṭhānesu maṇivaṇṇassa udakassa pūrāpetvā vāsatthaŋ[5] nānāpupphāni c' eva udakavāsacuṇṇāni ca pakkhipitvā kadalipaṇṇehi pidahitvā patiṭṭhapesuŋ. Idaŋ sandhāya vuttaŋ *patiṭṭhāpetvâ*[4] ti.

[354[6]] *Telappadīpaŋ āropetvâ* ti rajatasuvaṇṇâdimayadaṇḍāsu[6] dīpikāsu yonakarūpakhacinarūpakâdīnaŋ[7] hatthe ṭhapitasuvaṇṇarajatâdimayakapallakâdisu[8] ca telappadīpe[9] jālayitvā[10] ti attho.

[354[7]] *Yena Bhagavā ten' upasaṅkamiŋsû* ti ettha pana te Sakyarājāno[11] na kevalaŋ santhāgāram[12] eva atha kho yojanavaṭṭe[13] Kapilavatthusmiŋ nagaravīthiyo pi sammajjāpetvā dhaje ussāpetvā gehadvāresu puṇṇaghaṭe ca kadaliyo ca ṭhapāpetvā sakalanagaraŋ dīpamālāhi[14] vippakiṇṇatārakaŋ viya katvā khīrapāke[15] dārake khīraŋ pāyetha dahare kumāre lahuŋ lahuŋ bhojetvā sayāpetha uccāsaddaŋ mā karittha ajja ekarattiŋ Satthā antogāme vasissati Buddhā[16] nāma appasaddakāmā hontî ti bheriŋ carāpetvā[17] sayaŋ daṇḍadīpikā ādāya yena Bhagavā ten' upasaṅkamiŋsu.

---

[1] B. S. -muṇḍapīṭhāni. [2] B. pācina°.
[3] B. attano attano. [4] B. upaṭṭhāpetvā.
[5] B. S. vāsatthāya. [6] S. rajaṭa°.
[7] B. yonakarūpakiratarūpakâdīnaŋ; S. yonakarūpakinnararūpakâdīnaŋ. [8] B. hatthaṭhapita°; S. °rajaṭa°.
[9] B. °dīpaŋ. [10] B. jalitvā; S. jalayitvā.
[11] B. Sākyārājāno. [12] B. sandhā°. [13] B. yojanāvaṭṭe.
[14] B. S. °mālâdīhi. [15] B. khīrapāyake; S. khīrapivake.
[16] S. *adds* ca. [17] S. cārāpetvā.

[354[13]] *Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaraŋ ādāya saddhiŋ bhikkhusaṅghena yena*[1] *santhāgāraŋ*[2] *ten' upasaŋkamī* ti.

[354[10]] *Yassa dāni bhante Bhagavā kālaŋ maññatī* ti evaŋ kira kāle ārocite Bhagavā lākhārasena tintarattakoviḷārapupphavaṇṇaŋ rattadupaṭṭaŋ[3] kattariyā padumaŋ kantanto viya, saŋvidhāya timaṇḍalaŋ paṭicchādento nivāsetvā suvaṇṇapāmaṅgena padumakalāpaŋ parikkhipanto[4] viya, vijjullatāsassirīkaŋ[5] kāyabandhanaŋ bandhitvā rattakambalena gajakumbhaŋ pariyonaddhanto[6] viya, ratanasatubbedhe suvaṇṇagghike pavāḷajālaŋ khipamāno[7] viya, suvaṇṇacetiye rattakambalakañcukaŋ paṭimuñcanto viya, gacchantaŋ puṇṇacandaŋ[8] rattavalāhakena[8] paṭicchādayamāno viya, kañcanapabbatamatthake supakkalākhārasaŋ parisiñcanto viya, cittakūṭapabbatamatthakaŋ[9] vijjullatāya[10] parikkhipanto viya ca, sacakkavāḷa-Sineruyugandharaŋ[11] mahāpaṭhaviŋ[11] cāletvā gahitaŋ nigrodhapallavasamānavaṇṇaŋ[12] rattavarapaŋsukūlaŋ[13] pārupitvā[14] Gandhakuṭidvārato nikkhami kañcanaguhato sīho viya, udayapabbatakūṭato puṇṇacando viya ca nikkhamitvā[15] pana Gandhakuṭipamukhe[16] aṭṭhāsi.

Ath' assa kāyato meghamukhehi vijjukalāpā viya rasmiyo nikkhamitvā suvaṇṇarasadhārāparisekapiñjarapattapupphaphalaviṭape[17] viya ārāmarukkhe kariŋsu. Tāvad-eva ca attano attano *pattacīvaram ādāya* mahābhikkhusaṅgho Bhagavantaŋ parivāri.[18] Te[19] pana parivāretvā ṭhitā bhikkhū evarūpā ahesuŋ:—appicchā santuṭṭhā pavivittā asaŋsaṭṭhā

---

[1] B. S. *add* navaŋ. [2] B. sandhā°.
[3] S. °paṭaŋ. [4] B. parikkhipento.
[5] B. vijjulatāsassirikaŋ; S. vijjulatā°.
[6] B. pariyonandhanto. [7] B. khīpa°.
[8] B. puṇṇacandarattavaṇṇavalāhakena; S. rattabalā°.
[9] B. °matthake. [10] B. S. vijjulatāya.
[11] B. °yugandharamahāpathaviŋ.
[12] C. nigrodhaphalasamāna°.
[13] S. rattapavara°. [14] B. pārupetvā.
[15] S. *adds* ca. [16] B. °kutippamukhe.
[17] B. °sekamañjaripatta°.
[18] B. S. parivāresi. [19] S. taŋ.

āraddhaviriyā vattāro vacanakkhamā codakā pāpagarahī sīlasampannā samādhisampannā paññāvimutti vimuttiñāṇadassanasampannā. Tehi parivārito Bhagavā rattakambalaparikkhitto viya, suvaṇṇakkhandho rattapadumasaṇḍamajjhagatā[1] viya, suvaṇṇanāvā pavāḷavedikāparikkhitto viya, suvaṇṇapāsādo virocittha. Sāriputta-Moggallānâdayo[2] mahātherâpi naŋ meghavaṇṇaŋ paŋsukūlaŋ[3] pārupitvā[4] maṇivammavammitā[5] viya mahānāgā parivārayiŋsu vantarāgā bhinnakilesā vijaṭitajaṭā chinnabandhanā kule vā gaṇe vā alaggā. Iti Bhagavā sayam pi[6] vītarāgo vītarāgehi vītadoso vītadosehi vītamoho vītamohehi nittaṇho nittaṇhehi nikkileso nikkilesehi sayaŋ Buddho bahussutabuddhehi parivārito, pattaparivāritaŋ[7] viya, kesaraŋ kesaraparivāritā viya, kaṇṇikā aṭṭhanāgasahassaparivārito viya, chaddanto nāgarājā navutihaŋsasahassaparivārito viya, Dhataraṭṭho haŋsarājā senaṅgaparivārito viya, cakkavattī marugaṇaparivārito viya, Sakko devarājā brahmagaṇaparivārito viya, Hāritamahābrahmā tārāgaṇaparivārito[8] viya, puṇṇacando asamena Buddhavesena aparimāṇena Buddhavilāsena Kapilavatthugāminaŋ[9] maggaŋ[9] paṭipajji. Ath' assa puratthimakāyato suvaṇṇavaṇṇarasmi[10] uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaŋ[11] aggahesi. Pacchimakāyato dakkhiṇahatthato vāmahatthato suvaṇṇavaṇṇā rasmi[12] aṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaŋ[11] aggahesi. Upari kesantato paṭṭhāya sabbakesāvattehi moragīvavaṇṇā rasmi[12] uṭṭhahitvā gaganatale asītihatthaṭṭhānaŋ[11] aggahesi. Heṭṭhā pādatalehi pavāḷavaṇṇā rasmi[12] uṭṭhahitvā ghanapaṭhaviyaŋ[13] asītihatthaṭṭhānaŋ[14] aggahesi. Evaŋ samantā asītihatthamattaṭṭhānaŋ[15] chabbaṇṇā Buddharasmiyo vijjo-

---

1 S. °majjhaṇagatā. 2 B. °moggalānâdayo.
3 B. paŋsukulaŋ. 4 B. pārupetvā.
5 S. maṇicammacammikā. 6 B. S. *omit*.
7 S. migapari°. 8 S. tārakagaṇa°.
9 B. S. Kapilavatthugamanamaggaŋ.
10 B. S. suvaṇṇavaṇṇā rasmī.
11 B. S. asītihatthaŋ ṭhānaŋ.
12 B. S. rasmī. 13 B. °pathaviyaŋ.
14 B. S. asītihatthaŋ ṭhānaŋ. 15 B. S. °mattaŋ ṭhānaŋ.

tamānā vipphandamānā kañcanadaṇḍadīpakāhi nicchāritvā ākāsaŋ pakkhannajālā[1] viya cātuddīpikamahāmeghato[2] nikkhantavijjullatā[3] viya vidhāviŋsu. Sabbe[4] disābhāgā[4] suvaṇṇacampakapupphehi vikiriyamānā viya, suvaṇṇaghaṭako[5] nikkhantasuvaṇṇarasadhārāhi siñcamānā viya, pasāritasuvaṇṇapaṭaparikkhittā viya, verambavātasamuddhuta[6] kiŋsukakaṇikārapupphacuṇṇasamokiṇṇā viya vippakāsiŋsu.[7] Bhagavato pi asīti anuvyañjanabyāmappabhā[8] dvattiŋsavaralakkhaṇasamujjalaŋ sarīraŋ samuggatatārakaŋ viya, gaganatalaŋ vikasitam iva padumavanaŋ sabbaphāliphullo viya, yojanasatiko pāricchattako paṭipāṭiyā ṭhapitānaŋ dvattiŋsacandānaŋ dvattiŋsasuriyānaŋ dvattiŋsacakkavattīnaŋ dvattiŋsadevarājānaŋ dvattiŋsamahābrahmānaŋ siriyā siriŋ abhibhavamānaŋ viya virocittha.

Yathā taŋ dasahi pāramīhi dasahi upapāramīhi dasahi paramatthapāramīhi supūritāhi samatiŋsapāramitāhi alaṅkatakappasatasahassādhikāni[9] cattāri asaṅkheyyāni dinnaŋ[10] dānaŋ[10] rakkhitaŋ[11] sīlaŋ[11] kataŋ[12] kalyāṇakammaŋ[12] ekasmiŋ attabhāve osaritvā vipākaŋ dātuŋ ṭhānaŋ alabhamānaŋ sambādhappattaŋ viya ahosi. Nāvāsahassabhaṇḍaŋ ekanāvaŋ āropanakālo viya, sakaṭasahassabhaṇḍaŋ ekasakaṭaŋ āropanakālo viya pañca vīsatiyā nadīnaŋ oghassa sambhijja pamukhadvāre[13] ekato rāsibhūtakālo[14] viya ca[15] ahosi. Imāya Buddhasiriyā bhāsamānassâpi[16] Bhagavato purato anekāni daṇḍadīpikāsahassāni[17] ukkhipiŋsu. Tathā pacchato. Vāmapasse dakkhiṇapasse[18] câ ti[19] kusumacampakavanamalli-

---

[1] B. pakkhandajālā. [2] S. catuddisika°.
[3] B. S. °vijjulatā. [4] B. S. sabbadisā°.
[5] B. S. suvaṇṇaghaṭā.
[6] B. verambhavātasamuṭṭhitā; S. verambhavātasamudditā.
[7] B. S. vippakiriŋsu. [8] B. S. anubya°.
[9] B. S. alaṅkataŋ kappa°. [10] B. S. dinnadānaŋ.
[11] B. S. rakkhitasīlaŋ. [12] B. S. katakalyāṇa°.
[13] B. mukha°. [14] B. rāsī°. [15] S. *omits*.
[16] B. S. obhāsamānassâpi ca. [17] B. °dīpikasahassāni.
[18] B. dakkhiṇamasse. [19] C. S. jāti.

kārattuppalanīluppalavakulasindhuvārapupphānañ[1] c' eva nīlapītâdivaṇṇa-sugandhagandhacuṇṇānañ[2] ca cātuddīpikameghavissaṭṭhā[3] udakavuṭṭhiyo[3] viya vippakiriyiŋsu.[4] Pañcaṅgikaturiyanigghosā[5] c' eva Buddhadhammasaṅghaguṇapaṭisaŋyuttā[6] thutighosā ca sabbadisā[7] pūriyiŋsu. Devamanussanāgasupaṇṇagandhabbayakkhâdīnaŋ[8] akkhīni amatapānaŋ viya labhiŋsu. Imasmiŋ pana ṭhāne ṭhatvā padasatena[9] padasahassena padasatasahassena[9] gamanavaṇṇaŋ vattuŋ vaṭṭati. Tatr' idaŋ[10] mukhamattaŋ:—

Evaŋ sabbaṅgasampanno kampayanto va sundharaŋ
Aheṭhayanto[11] pāṇāni yāti lokavināyako.

Dakkhiṇaŋ paṭhamaŋ pādaŋ uddharanto narāsabho
Gacchanto sirisampanno sobhate dīpaduttamo.[12]

Gacchato Buddhaseṭṭhassa heṭṭhā pādatalaŋ mudu
Samaŋ samphusate bhūmiŋ rajasā nûpalimpati.

Ninnaŋ[13] ṭhānaŋ[13] unnamati gacchante lokanāyake
Unnatañ ca samaŋ hoti paṭhavī ca acetanā.

Pāsāṇā sakkharā c' eva kaṭhalā[14] khāṇukaṇṭakā
Sabbe maggā[15] vivajjenti[16] gacchante lokanāyake.

Nâtidūre uddharati nâccāsanne[17] ca nikkhipaŋ[18]
Aghaṭṭayanto niyyāti ubho jāṇū[19] ca gopphake.

---

1 C. °campakanavamal°; B. °nīluppalamakulasindhuvārapupphāni; S. °nīluppalabākucīsind°.
2 B. °cuṇṇanāni; S. sugandhacuṇṇanānaŋ.
3 B. cātudīpikameghavisaṭṭhodakavuṭṭhiyo; S. cātuddisaka°.
4 B. vippakariŋsu; S. vuṭṭhī vippakiriyiŋsu.
5 B. °nighosā.
6 B. °guṇappaṭi°.
7 S. °disāsu.
8 B. °subaṇṇa°.
9 B. S. *omit*.
10 S. Tatr' īdaŋ.
11 B. apoṭhayanto.
12 B. dvipaduttamo.
13 S. Ninnaṭṭhānaŋ.
14 B. kathalā.
15 B. S. maggaŋ.
16 B. S. vivajjanti.
17 B. naccâsanne.
18 B. nikkhipi.
19 S. jānū.

Nâtisīghaŋ pakkamati sampannacaraṇo muni
Na câti[1] sanikaŋ[2] yāti gacchamāno samāhito.

Uddhaŋ adho ca tiriyaŋ disañ ca vidisaŋ tathā
Na pekkhamāno so yāti yogamattaŋ hi pekkhati.

Nāgavikkantacāro[3] so gamane sobhate[4] jino
Cāruŋ[5] gacchati lokaggo hāsayanto sadevake.

Usabharājā[6] va sobhanto catucārī va kesarī
Tosayanto bahū satte purasetṭham[7] upāgamî ti

vaṇṇakālo[8] nāma kir' esa.

Evaŋvidhesu kūlesu Buddhassa sarīravaṇṇe vā guṇavaṇṇe vā dhammakathikassa thāmo yeva pamāṇaŋ cuṇṇapadehi[9] vā gāthābandhanena vā yattakaŋ sakkoti tattakaŋ vattabbaŋ. Dukkathitan ti na vattabbaŋ. Appamāṇavaṇṇā hi Buddhā tesaŋ Buddhâpi anavasesato vaṇṇaŋ vattuŋ asamatthā pag' eva itarā pajâ ti iminā sirivilāsena alaṅkatapaṭiyattaŋ[10] Sakyarājapuraŋ[11] pavisitvā Bhagavā pasannacittena janena gandhadhūpavāsacuṇṇâdīhi[12] pūjiyamāno santhāgāraŋ[13] pāvisi. Tena vuttaŋ *atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaraŋ ādāya saddhiŋ bhikkhusaṅghena yena*[14] *santhāgāraŋ*[13] *ten' upasaṅkamî* ti.

[354[18]] *Bhagavantaŋ yeva purakkhatvā*[15] ti Bhagavantaŋ purato katvā. Tattha Bhagavā bhikkhūnañ c' eva upāsakānañ ca majjhe nisinno gandhodakena nahāpetvā[16] dukūlacumbaṭakena vodakaŋ[17] katvā jātihiṅgulakena[18] majjetvā[19]

---

[1] S. câpi.
[2] B. saṇikaŋ.
[3] S. nāgavikanta°.
[4] B. sobhati; S. sobhatī.
[5] B. S. cāru.
[6] S. uḷurājā.
[7] B. S. puraŋ seṭṭhaŋ.
[8] S. vaṇṇanakālo.
[9] B. cuṇṇiyapadehi.
[10] B. alaṅkatappaṭi°.
[11] B. Sākya°.
[12] B. gandhadhūmavāsa°.
[13] B. sandhā°.
[14] B. S. *add* navaŋ.
[15] B. purakkhitvā.
[16] B. nhāpetvā.
[17] S. nirodakaŋ.
[18] B. S. °gulikena.
[19] B. majjitvā.

rattakambalapaliveṭṭhite[1] pīṭhe ṭhapitarattasuvaṇṇaghanapaṭimā viya ativirocittha. Ayam pan' ettha porāṇānaŋ vaṇṇabhaṇanamaggo:—

" Gantvāna maṇḍalamālaŋ[2] nāgavikkantacāraṇo[3]
Obhāsayanto lokaggo nisīdi varam āsane.

Tahiŋ[4] nisinno naradammasārathi[5]
Devâtidevo satapuññalakkhaṇo
Buddhâsane majjhagato virocati
Suvaṇṇanekkhaŋ viya paṇḍukambale.

' Nekkhaŋ jambonadass' eva '* nikkhittaŋ paṇḍukambale[2]
Virocati vītamalo maṇi verocano yathā.

Mahāsālo va samphullo Nerurājā[6] va laṅkato
Suvaṇṇayūpasaŋkāso padumo kokāsako[7] yathā

Jalanto dīparukkho va pabbatagge yathā sikhī
Devānaŋ pāricchatto va sabbaphullo virocathâ " ti.

[354²²] *Kāpilavatthave*[8] *Sakye*[9] *bahud-eva-rattiŋ dhammiyā kathāyâ* ti ettha dhammī kathā[10] nāma santhāgārânumodanapaṭisaŋyuttā[11] pakiṇṇakakathā veditabbā. Tadā[12] hi Bhagavā " ākāsagaṅgaŋ otārento viya "† pathavôjaŋ[13] ākaḍḍhanto[14] viya Mahājambuŋ[15] matthake[15] gahetvā cālento viya yojanikaŋ[16] madhugaṇḍaŋ cakkayantena pīḷetvā madhupānaŋ pāyamāno viya Kāpilavatthavānaŋ[17] Sakyānaŋ[18] hitasukhāva-

* Dh. 230; A. II. 8, 29; Vism. 48.
† J. I. 95; J. III. 344.

[1] S. °veṭhite sarīre. [2] B. °māḷaŋ.
[3] C. °kantavāraṇo; S. nāgavikanta°. [4] B. tasmiŋ.
[5] S. °sārathī. [6] S. Meru°. [7] S. kokasado.
[8] B. °vatthuve; S. °vatthuke.
[9] *Text* Sakke; B. Sākye. [10] B. dhammikathā.
[11] B. sandhāgāra-anumodanappaṭisaŋyuttā; S. santhāgāra-anu°.
[12] S. Tathā. [13] B. pathā°. [14] B. ākaḍḍhento.
[15] B. mahājambukhandhe; S. mahājambukkhandhe.
[16] B. yojaniyaŋ.
[17] B. S. °vatthuvāsīnaŋ. [18] B. Sākyānaŋ.

haŋ pakiṇṇakakathaŋ kathesi:—Āvāsadānaŋ nām' etaŋ mahārāja[1] mahantaŋ; tumhākaŋ āvāso mayā paribhutto[2] bhikkhusaṅghena paribhutto mayā ca bhikkhusaṅghena[2] ca paribhutto[3] pana dhammaratanena paribhutto yevâ ti tīhi ratanehi paribhutto nāma hoti. Āvāsadānasmiŋ hi dinne sabbaŋ[4] dānaŋ[4] dinnam eva hoti bhummaṭṭhakapaṇṇasālāya vā sākhāmaṇḍapakassa[5] vâpi ānisaŋso nāma paricchindituŋ na sakkoti nānānayavicittaŋ bahuŋ dhammakathaŋ[6] kathetvā:—

"Sītaŋ uṇhaŋ paṭihanti tato vāḷamigāni[7] ca
Siriŋsape[8] ca makase sisire câpi vuṭṭhiyo.

Tato vātâtapo[9] ghoro[10] sañjāto[11] paṭihaññati
Lenatthañ ca sukhatthañ ca jhāyituñ ca vipassituŋ.
Vihāradānaŋ saṅghassa aggaŋ Buddhena vaṇṇitaŋ
Tasmā hi paṇḍito poso sampassaŋ atthaŋ[12] attano[13]
Vihāre kāraye ramme vāsay' ettha bahussute.

Tesaŋ annañ ca pānañ ca vatthasenâsanāni ca
Dadeyya ujubhūtesu vippasannena cetasā.

Te tassa dhammaŋ desenti sabbadukkhāpanūdanaŋ[14]
Yaŋ so dhammaŋ idh' aññāya parinibbāti anāsavo" ti.*

Evaŋ ayam pi āvāse ānisaŋso ayam pi ānisaŋso ti *bahud-eva rattiŋ* atirekataraŋ diyaḍḍhayāmaŋ āvāsânisaŋsakathaŋ kathesi. Tattha imā gāthā va saṅgahaŋ āruḷhā pakiṇṇakadhammadesanā pana saṅgahaŋ na ārohati.

---

* Vin. II. 164; J. I. 93.

---

[1] B. °rājā.
[2] S. *adds* ca.
[3] B. °bhutte.
[4] B. sabbadānaŋ.
[5] B. sākhamaṇḍapassa; S. sākha°.
[6] S. bahudhammakathaŋ.
[7] S. bālamigāni.
[8] B. sirīsape.
[9] B. °tape (*as* J. I. 93).
[10] B. ghore (*as* J. I. 93).
[11] B. sañjāte (*as* J. I. 93).
[12] S. sukham.
[13] C. *omits this line.*
[14] B. sabbadukkhapanū°.

[354^23, 24] *Sandassetī*[1] ti ādīni vuttaṭṭhān' eva *āyasmantaŋ Ānandaŋ āmantesī* ti dhammakathaŋ kathāpetukāmo jānāpesi. Atha kasmā Sāriputta-Mahāmoggallāna-Mahākassapâdīsu[2] asītimahātheresu vijjamānesu Bhagavā Ānandattherassa bhāram akāsî ti parisajjhāsayavasena "āyasmā hi Ānando bahussutānaŋ aggo pahoti[3]"* parimaṇḍalehi padabyañjanehi madhuradhammakathaŋ kathetun ti Sākiyamaṇḍale pākaṭo paññāto. Tassa Sakyarājūhi[4] vihāraŋ gantvâpi dhammakathā sutapubbā orodhā pana nesaŋ na[5] yathārucivā vihāraŋ gantuŋ[6] labhanti tesaŋ etad ahosi: Aho vata Bhagavā appaŋ yeva dhammakathaŋ kathetvā amhākaŋ ñātiseṭṭhassa Ānandassa bhāraŋ kareyyâ ti tesaŋ ajjhāsayavasena Bhagavā tass' eva bhāram akāsi.

[354^25] *Sekho pāṭipado*[7] ti paṭipannako sekhasamaṇo so tuyhaŋ paṭibhātu upaṭṭhātu tassa paṭipadaŋ desehî ti paṭipadāya puggalaŋ niyametvā dasseti. Kasmā pana Bhagavā imaŋ paṭipadaŋ niyamesi? Bahuhi kāraṇehi ime tāva Sakyā[8] maṇgalasālāya maṇgalaŋ paccâsiŋsanti[9] vaḍḍhiŋ[10] icchanti. Ayañ ca sekhapaṭipadā mayhaŋ sāsane maṇgalapaṭipadā vaḍḍhamānekapaṭipadâ[11] ti pi imaŋ paṭipadaŋ niyamesi. Tassañ ca parisatiŋ[12] sekhā va bahū nisinnā te attanā paṭiviḍḍhaṭṭhāne kathiyamāne akilamantā va sallakkhessantî[13] ti pi imaŋ paṭipadaŋ niyamesi. Āyasmā ca Ānando sekhapaṭisambhidappatto[14] va[15] so attanā paṭividdhe paccakkhaṭṭhāne kathento akilamanto viññāpetuŋ sakkhissatî ti pi imaŋ paṭipadaŋ niyamesi. Sekhapaṭipadāyañ[16] ca tisso pi sikkhā osatā. Tattha

---

* A. I. 24.

---

1 *Text* sandassetvā.
2 B. °Moggalāna°; S. Sāriputta-Moggallāna°.
3 B. S. pahosi.
4 B. Sākya°.
5 S. *omits*.
6 S. *adds* na.
7 B. paṭipado.
8 B. Sākyā.
9 B. paccāsīsaŋti.
10 C. vaḍḍdī; S. vuḍḍhiŋ.
11 S. vaḍḍhamānaka°.
12 B. S. parisati.
13 B. S. sallakkhissantī.
14 B. sekhappaṭi°; S. °bhidāppatto.
15 S. ca.
16 B. sekhappaṭipadāya; S. °padāya.

adhisīlasikkhāya kathitāya sakalaŋ Vinayapiṭakaŋ kathitaŋ[1] hoti. Adhicittasikkhāya kathitāya sakalaŋ Suttanta-piṭakaŋ,[2] adhipaññāsikkhāya kathitāya sakalaŋ Abhidhammapiṭakaŋ kathitaŋ hoti. Ānando ca bahussuto tipiṭakadharo. So[3] pahoti tīhi piṭakehi tisso sikkhā kathetuŋ. Evaŋ kathite Sakyānaŋ[4] maṅgalam eva vaḍḍhi yeva bhavissatî ti pi imaŋ paṭipadaŋ niyamesi.

[354[25]] *Piṭṭhi*[5] *me āgilāyatî*[6] ti kasmā āgilāyati[6]? Bhagavato hi chabbassāni padhānaŋ padahantassa mahantaŋ kāyadukkhaŋ ahosi. Ath' assa aparabhāge mahallakakāle piṭṭhivāto uppajji. Akāraṇaŋ vā etaŋ. Pahoti hi Bhagavā uppannaŋ vedanaŋ pavikkhambhetvā[7] ekam pi dve pi sattāhāni[8] ekapallaṅkena nisīdituŋ. Santhāgārasālaŋ[9] pana catuhi iriyāpathehi paribhuñjitukāmo ahosi. Hatthapādadhovanaṭṭhānato[10] yāva dhammâsanā agamāsi. Ettake ṭhāne gamanaŋ nipphannaŋ.[11] Dhammâsanaŋ patto thokaŋ ṭhatvā nisīdi. Ettake[12] ṭhānaŋ diyaḍḍhayāmaŋ dhammâsane nisīdi. Ettake ṭhāne nisajjā nipphannā.[13] Idāni *dakkhiṇena passena* thokaŋ nipanne sayanaŋ nipphajjissantî[14] ti evaŋ catuhi iriyāpathehi paribhuñjitukāmo ahosi.

Upādinnakasarīrañ ca nāma no *āgilāyatî* ti na vattabbaŋ, tasmā ciraŋ[15] nisajjāya[15] sañjātaŋ appakam pi āgilāyanaŋ gahetvā evam āha.

[354[28]] *Saṅghāṭiŋ paññāpetvā* ti santhāgārassa[9] kira ekapasse te rājāno paṭṭasāṇiŋ[16] parikkhipāpetvā kappiyamañcakaŋ paññāpetvā kappiyapaccattharaṇena attharitvā upari suvaṇṇatārakagandhamālādāmapatimaṇḍitaŋ[17] vitānaŋ bandhitvā gandhatelappadīpaŋ āropayiŋsu. Appeva[18] nāma satthā

---

1 B. *adds* eva. 2 B. S. *add* kathitaŋ hoti.
3 C. *omits*. 4 B. Sākyānaŋ.
5 *Text* Piṭṭhiŋ. 6 *Text*; S. āgilā (*and throughout*).
7 B. vikkham°; S. vikkhambhitvā.
8 B. sattāhaŋ; S. sattāhe. 9 B. sandhā°.
10 C. Tattha pāda°. 11 B. nippannaŋ.
12 S. ettakaŋ. 13 B. nippannā.
14 B. nipajjissantī. 15 S. ciranisajjāya.
16 B. S. paṭasāṇiŋ. 17 B. °dāmappaṭi°. 18 B. Appe.

dhammâsanato uṭṭhāya[1] thokaŋ vissamanto[2] idha[3] nipajjeyya evaŋ no imaŋ santhāgāraŋ[4] Bhagavatā catuhi iriyāpathehi paribhuttaŋ "dīgharattaŋ hitāya sukhāya" ti* bhavissatî ti. Satthā pi tad-eva sandhāya tattha *saṅghāṭiŋ paññāpetvā*[5] nipajji.

[354[29]] *Uṭṭhānasaññaŋ manasikaritvâ* ti ettakaŋ kālaŋ atikkamitvā vuṭṭhahissāmî[6] ti uṭṭhānasaññaŋ[7] citte ṭhapetvā.

[354[31]] *Mahānāmaŋ Sakkaŋ*[8] *āmantesî* ti so kira tasmiŋ kāle tāsaŋ[9] parisatiŋ[10] jeṭṭhako pāmokkho, tasmiŋ saṅgahite sesaparisā saṅgahitā va hotî ti thero tam eva āmantesi.

[354[32]] *Sīlasampanno* ti sīlena sampanno sampannasīlo paripuṇṇasīlo ti attho.

[354[34]] *Saddhammehî* ti sundaradhammehi sataŋ vā sappurisānaŋ dhammehi.

[354[36]] *Kathañ ca Mahanāmâ* ti iminā ettakena ṭhānena sekhapaṭipadāya[11] mātikaŋ ṭhapetvā paṭipātiyā[12] vitthāretukāmo evam āha.

[355[1]] Tattha *sīlasampanno* ti ādīni "sampannasīlā bhikkhave viharathâ"† ti Ākaṅkheyya-suttâdisu‡ vuttanayen' eva veditabbāni.

[356[6]] *Kāyaduccaritenâ* ti ādisu upayogatthe karaṇavacanaŋ hiriyitabbāni[13] kāyaduccaritâdīni hirīyati[13] jigucchatî[14] ti attho. Ottappaniddese het' atthe[15] karaṇavacanaŋ kāyaduccaritâdīhi ottappassa hetubhūtehi ottappati[16] bhāyatî ti attho.

[356[15]] *Āraddhaviriyo* ti paggahitaviriyo anosakkitamānaso.[17]

[356[15]] *Pahānāyâ* ti pahānatthāya.

---

* =Vin. I. 4=A. I. 155 *f.*=II. 192 *ff.*
† M. I. 33. ‡ M. Sutta 6.

---

[1] B. vuṭṭhāya. [2] B. visamanto.
[3] B. *omits.* [4] B. sandhā°.
[5] B. S. saññapetvā. [6] S. uṭṭha°.
[7] B. vuṭṭha°. [8] *Text* Sakyaŋ; C. Mahānāmasakkaŋ.
[9] B. S. tassaŋ. [10] B. S. parisiti.
[11] B. sekhappaṭi°. [12] B. paṭipāṭiyā.
[13] C. harīy°. [14] S. jigucchiyatî.
[15] B. S. hetvatthe. [16] C. ottapati. [17] S. anossakki°.

[356[16]] *Upasampadāyâ* ti paṭilābhatthāya.

[356[16]] *Thāmavâ* ti viriyathāmena samannāgato.

[356[16]] *Daḷhaparakkamo* ti thiraparakkamo.

[356[17]] *Anikkhittadhuro kusalesu dhammesû* ti kusalesu dhammesu anoropitadhuro anosakkitaviriyo.[1]

[356[18]] *Paramenâ* ti uttamena.

[356[18]] *Satinepakkenâ* ti satiyā ca nipakabhāvena[2] ca. Kasmā pana satibhājanīye[3] paññā āgatâ ti? Satiyā balavabhāvadīpanatthaŋ paññāvippayuttā hi sati dubbalā hoti, sampayuttā[4] balavatî ti.

[356[18]] *Cirakatam pî* ti attanā vā parena vā kāyena cirakataŋ[5] cetiyaṅgaṇavattâdi asītimahāvattapaṭipattipūraṇaŋ.

[356[19]] *Cirabhāsitam pî* ti attanā vā parena vā vācāya cirabhāsitaŋ[6] sakkaccaŋ[7] uddisana-uddisāpanadhammo sāraṇadhammadesanā upanisinnakaparikathā[8] anumodanīyādivasena pavattitaŋ vacīkammaŋ.

[356[19]] *Saritā anussaritâ* ti tasmiŋ kāyena cirakate kāyo nāma kāyaviññatti cirabhāsite vācā nāma vacīviññatti tad ubhayam pi rūpaŋ, taŋsamuṭṭhāpikā[9] cittacetasikā arūpaŋ iti ime rūpârūpadhammā evaŋ uppajjitvā evaŋ niruddhâ ti sarati c' eva anussarati ca satisambojjhaṅgaŋ samuṭṭhāpetî ti attho. Bojjhaṅgasamuṭṭhāpikā hi sati idha adhippetā. Tāya satiyā esa sakiŋ[10] saraṇena *saritā* punappuna[11] saraṇena *anussaritâ* ti veditabbo.

[356[19]] *Udayatthagāminiyâ* ti pañcannaŋ khandhānaŋ udayavayagāminiyā udayañ ca vayañ ca paṭivijjhituŋ samatthāya.

[356[20]] *Ariyāyâ* ti vikkhambhanavasena ca[12] samucchedavasena ca kilesehi ārakā ṭhitāya parisuddhāya.

[356[20]] *Paññāya samannāgato*[13] ti vipassanāpaññāya c' eva maggapaññāya ca samaṅgibhūto.[14]

---

[1] S. anossakki°. [2] B. nipakka°. [3] B. °janiye.
[4] S. saññāsampayuttā. [5] S. ciraŋ kataŋ.
[6] B. S. ciraŋ bhāsitaŋ. [7] C. sakkacca.
[8] B. °nisinnakathā; S. °desana-upanisinnakathā.
[9] B. S. °samaṭṭhupakā. [10] B. *adds* pi.
[11] B. S. punappunaŋ. [12] S. *omits*.
[13] B. sampannā°. [14] S. samaṅgībhūto.

[356[20]] *Nibbedhikāyâ* ti sā yeva nibbijjhanato nibbedhikâ ti vuccati tāya samannāgato ti attho. Tattha maggapaññā[1] samucchedavasena anibbiddhapubbaŋ[2] appadālitapubbaŋ[3] lobhakkhandhaŋ dosamohakkhandhaŋ[4] nibbijjhati padāletî ti nibbedhikā. Vipassanāpaññā[5] tadaṅgavasena nibbedhikāya maggapaññāya paṭilābhasaŋvattanato câ ti vipassanā nibbedhikâ ti vattuŋ vaṭṭati.

[356[21]] *Sammādukkhakkhayagāminiyâ* ti idhâpi maggapaññā hetunā[6] nayena vaṭṭadukkhaŋ khepayamānā gacchatî ti sammādukkhakkhayagāminī nāma, vipassanā tadaṅgavasena vaṭṭadukkhañ ca kilesadukkhañ ca khepayamānā gacchatî ti dukkhakkhayagāminī, dukkhakkhayagāminiyā vā maggapaññāya paṭilābhasaŋvattanato p' esā[7] dukkhakkhayagāminî ti veditabbā.

[356[23]] " *Abhicetasikānan*[8] ti abhicittaŋ seṭṭhacittaŋ sitānaŋ nissitānaŋ.

[356[24]] *Diṭṭhadhammasukhavihārānan* ti appitappitakkhaṇe sukhapaṭilābhahetūnaŋ.[9]

[356[24]] *Nikāmalābhî* ti icchiticchitakkhaṇe samāpajjitā.[10]

[356[24]] *Akicchalābhî* ti niddukkhalābhī.

[356[25]] *Akasiralābhî* ti vipulalābhī. Paguṇabhāvena[11] eko icchiticchitakkhaṇe samāpajjituŋ sakkoti, samādhipāripanthikadhamme[12] ca[13] pana akilamanto va[13] vikkhambhetuŋ na sakkoti. So attano anicchāya khippam eva vuṭṭhāti. Yathā paricchedavasena samāpattiŋ ṭhapetuŋ na sakkoti ayaŋ kicchalābhī karisalābhī nāma. Eko icchiticchitakkhaṇe ca samāpajjituŋ sakkoti samādhipāripanthikadhamme[14] ca akilamanto va[15] vikkhambheti so yathā paricchedavasen' eva vuṭṭhātuŋ[16] sakkoti ayaŋ *akicchalābhī*[17] *akasiralābhī* nāma."*

---

* *Cf.* MA. I. 161.

---

[1] B. °paññāya. [2] S. anibbijjhitapubbaŋ. [3] B. apadālita°. [4] B. S. dosakkhandhaŋ mosakkhandhaŋ. [5] B. °paññāya. [6] B. S. sammā hetunā. [7] B. esa. [8] C. ābhi°. [9] B. sukhappaṭi°. [10] B. °pajjitvā. [11] C. °bhāvano. [12] B. °pāribandhikadhamme. [13] B. S. *omit.* [14] B. °pāribandhikadhamme; S. °pārisuddhikadhamme. [15] B. *omits.* [16] B. vuṭṭhāpetuŋ. [17] S. *adds* ayam pi.

[357[3]] *Ayaŋ vuccati Mahānāma ariyasāvako sekho pāṭipado*[1] ti Mahānāma ayaŋ[2] ariyasāvako nāma[2] sekho pāṭipado[3] vipassanāgabbhāya vaḍḍhamānakapaṭipadāya[4] samannāgato[5] ti vuccatî ti dasseti. *Apuccaṇḍatāyâ* ti apūti aṇḍatāya.

[357[4]] *Bhabbo abhinibbhidāyâ*[6] ti ñāṇapabhedāya[7] bhabbo.

[357[5.14]] *Sambodhāyâ* ti ariyamaggāya. *Anuttarassa yogakkhemassâ* ti arahattaŋ anuttaro yogakkhemo nāma. Tad *abhigamāya*[8] *bhabbo* ti dasseti. Yā panâyam ettha atthadīpanatthaŋ upamā āhaṭā, sā Cetokhilasutte[9]† vuttanayen' eva veditabbā. Kevalaŋ hi tattha "tassā kukkuṭiyā aṇḍesu tividhakiriyakaraṇaŋ viya hi[10] imassa bhikkhuno ussoḷhipaṇṇarasehi[11] aṅgehi samannāgatabhavo"* ti yaŋ evaŋ opammasaŋsandanaŋ āgataŋ taŋ idha *evaŋ sīlasampanno hotî* ti ādivacanato "tassā kukkuṭiyā aṇḍesu tividhakiriyakaraṇaŋ viya hi[2] imassa bihkkhuno" sīlasampannatâdīhi paṇṇarasehi[12] dhammehi samaṅgibhāvo[13] ti. Evaŋ yojetvā veditabbaŋ. Sesaŋ sabbattha vuttasadisam eva.

[357[22]] *Imaŋ yeva anuttaraŋ upekhāsatipārisuddhin*[14] ti imaŋ paṭhamajjhānâdīhi[15] asadisaŋ uttamaŋ catutthajjhānikaŋ upekhāsatipārisuddhiŋ.[14]

[357[25]] *Paṭhamā abhinibbhidâ* ti paṭhamo ñāṇabhedo.

Dutiyādisu[16] pi es' eva nayo. Kukkuṭacchāpako[17] pana ekavāraŋ mātukucchito, ekavāraŋ aṇḍakosato ti dve vāre jāyati ariyasāvako tīhi vijjāhi tāyo vāre jāyati pubbeṇivāsa-

---

* M. Sutta 16; *cf.* MA. II. 69. † =MA. II. 70.

---

[1] C. B. paṭipado. [2] B. S. *omit.* [3] C. paṭipado.
[4] B. °mānakappaṭipadāya.
[5] B. sampannā°. [6] B. abhinibbidāyā.
[7] B. vipassanâdiñāṇappabhe°; S. ñāṇappabhe°.
[8] S. adhi°. [9] S. Cetokhīla°. [10] S. *omits.*
[11] B. °pannarasahi; S. ussoḷhī so paṇṇa°.
[12] B. pannarasahi; S. paṇṇarasahi.
[13] S. samaṅgībhāvo. [14] B. S. upekkhā°.
[15] B. paṭhamādijhânehi. [16] B. S. dutiyādīsu.
[17] S. Kukkuṭapekato.

cchādakatamaŋ[1] vinodetvā pubbenivāsañāṇena paṭhamaŋ jāyati, sattānaŋ cutipaṭisandhicchādakatamaŋ[1] vinodetvā dibbacakkhuñāṇena dutiyaŋ jāyati, catusaccapaṭicchādakatamaŋ[2] vinodetvā āsavakkhayañāṇena tatiyaŋ jāyati.

[358[4]] *Idam pi 'ssa hoti caraṇasmin* ti idaŋ pi sīlavantassa[3] bhikkhuno caraṇaŋ nāma hotî ti attho. Caraṇaŋ nāma bahuŋ[4] anekavidhaŋ sīlâdayo paṇṇarasadhammā.[5] Tattha *idam pi* ekaŋ caraṇan ti[6] attho. Padatthato[7] pana carati tena agatapubbaŋ disaŋ gacchatî ti caraṇaŋ. Esa nayo sabbattha.

[358[17]] *Idam pi 'ssa hoti vijjāyâ* ti idaŋ pubbenivāsañāṇaŋ tassa vijjā nāma hotî ti attho. Vijjā nāma bahū[8] anekavidhā vipassanāñāṇâdīni aṭṭhañāṇāni. Tattha idam pi ñāṇaŋ ekā vijjâ ti[6] attho. Padatthato[7] pana vinivijjhitvā etāya jānātî ti vijjā. Es' eva[9] nayo sabbattha.[10]

[358[25]] *Vijjāsampanno iti pî* ti tīhi vijjāhi vijjāsampanno iti pi.

[358[26]] *Caraṇasampanno iti pî* ti pañcadasahi dhammehi caraṇasampanno iti pi. Tad ubhayena pana *vijjācaraṇasampanno iti pî* ti.[11]

[358[27]] "*Sanaṅkumārenâ* ti Porāṇakakumāreṇa cirakālato[12] paṭṭhāya kumāro ti[13] paññā tena. So kira manussapathe pañca cūḷakakumārakāle[14] jhānaŋ nibbattetvā aparihīnajhāno[15] brahmaloke nibbatti. Tassa so attabhāvo piyo ahosi manāpo, tasmā tādisen' eva attabhāvena carati tena naŋ Sanaṅkumāro ti sañjānanti."*

---

* *Cf.* SA. I. 219.

---

1 B. S. °cchādakaŋ tamaŋ.
2 B. catussaccappaṭicchādakaŋ thamaŋ; S. °cchādakaŋ thamaŋ.
3 B. sīlaŋ assa.
4 B. S. bahu.
5 B. panna°.
6 B. S. *add* pi.
7 B. padattho.
8 S. bahu.
9 B. esa.
10 S. *omits this sentence*
11 S. vijjācaraṇasampanno iti pî ti tad ubhayena pana vijjācaraṇasampanno iti pî ti vuccati.
12 S. cirakakālato.
13 S. pi.
14 B. °kumārakakāle.
15 B. S. °hīnajjhāno.

[358[28]] "*Jane tasmin** ti janatasmiŋ,[1] pajāyâ ti attho.

[358[28]] *Ye gottapaṭisārino* ti ye jane[2] tasmiŋ gottaŋ paṭisaranti: Ahaŋ Gotamo ahaŋ Kassapo ti. Tesu loke gottapaṭisārisu khattiyo seṭṭho.

[358[32]] *Anumatā*"† *Bhagavatâ* ti mama pañhabyākaraṇena saddhiŋ saŋsanditvā desitā ti Ambaṭṭhasutte‡ Buddhena Bhagavatā aham pi Ambaṭṭha evaŋ vadāmi:—

"Khattiyo seṭṭho jane tasmiŋ ye gottapaṭisāriṇo,
Vijjācaraṇasampanno so seṭṭho devamānuse" ti.§

Evaŋ bhāsantena anumatā[3] anumoditā.

[358[34]] *Sādhu sādhu Ānandâ* ti Bhagavā kira ādito paṭṭhāya niddaŋ anokkamanto va imaŋ suttaŋ sutvā Ānandena sekhapaṭipadāya[4] kūṭaŋ gahitan ti ñatvā uṭṭhāya pallaṅkaŋ ābhūjitvā nisinno sādhukāram adāsi. Ettāvatā ca pana imaŋ suttaŋ jinabhāsitaŋ nāma jātaŋ. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Sekhasuttaŋ tatiyaŋ.

54.

[Potaliyasuttavaṇṇanā]

[359[4]] *Evam me sutan* ti Potaliyasuttaŋ.

[359[4]] Tattha "*Aṅguttarāpesû*‖ ti. Aṅgā yeva so janapado. Mahiyā pana[5] nadiyā[6] uttarena[7] āpo, tāsaŋ[8] avidūrattā Uttarāpo ti pi vuccati. Katara-Mahiyā uttarena yā[9] āpo ti: Mahāmahiyā. Tatrâyaŋ[10] āvibhāvakathā[11]: Ayaŋ kira Jam-

---

* *From here to* †=DA. I. 267=SA. I. 219.

† DA. I. 267=SA. I. 219. ‡ D. I. 87 *ff.*

§ D. I. 99; III. 97; S. I. 153; S. II. 284.

‖ *From here to* *, p. 37=SnA., pp. 437-439.

---

[1] B. S. janitasmiŋ. [2] B. S. janā. [3] C. anuññātā.
[4] B. sekhappaṭi°. [5] B. pan' assa. [6] B. *omits*.
[7] B. *adds* yā. [8] S. tassa. [9] S. so.
[10] B. S. tatthâyaŋ. [11] B. āvībhā°.

budīpo dasasahassayojanaparimāṇo. Tattha ca catusahassayojanappamāṇo padeso udakena ajjhotthaṭo[1] samuddo ti saṅkhaŋ gato, tisahassayojanappamāṇe manussā vasanti, tisahassayojanappamāṇe Himavā patiṭṭhito ubbedhena pañcayojanasatiko caturāsītikūṭa sahassapatimaṇḍito[2] samantato sandamānapañcasatanadīvicitto. Yattha āyāmavitthārena c' eva gambhīratāya ca paṇṇāsapaṇṇāsayojanā[3] diyaḍḍhayojanasataparimaṇḍalā Anotattadaho* Kaṇṇamuṇḍadaho Rathakāradaho Chaddantadaho Kuṇāladaho[4] Mandākinī[5] Sīhappapātako[6]* ti satta mahāsarā patiṭṭhitā. Tesu Anotatto[7] Sudassanakūṭaŋ Citrakūṭaŋ Kāḷakūṭaŋ[8] Gandhamādanakūṭaŋ Kelāsakūṭan ti imehi pañcahi kūṭehi[9] pabbatehi parikkhitto. Tattha Sudassanakūṭaŋ sovaṇṇamayaŋ dviyojanasatubbedhaŋ antovaṅkaŋ kākamukhasaṇṭhānaŋ[10] tam eva saraŋ paṭicchādetvā ṭhitaŋ. Citrakūṭaŋ sabbaratanamayaŋ, Kāḷakūṭaŋ añjanamayaŋ, Gandhamādanakūtaŋ sānumayaŋ ambhantare muggavaṇṇaŋ 'mūlagandho† sāragandho pheggugandho tacagandho papaṭikagandho rasagandho pattagandho pupphagandho phalagandho gandhagandho ti.'‡ Imehi dasehi gandhehi ussannaŋ† nānappakāra[11]-osadhasañchannaŋ[12] Kāḷapakkha[13]-uposathadivase ādittam iva aṅgāraŋ jalantaŋ tiṭṭhati. Kelāsakūṭaŋ rajatamayaŋ.[14] Sabbāni Sudassanena samānubbedhasaṇṭhānāni tam eva saraŋ paṭicchādetvā ṭhitāni, tāni

---

* =SnA. 407; *cf.* J. V. 415; Vism. 416; DA. I. 164, *which all differ slightly*; SnA. 437 *has* Pūrāḷāsasuttavaṇṇanāyaŋ vuttā Anotattādayo.

† SnA. 438 *omits*. ‡ *Cf.* S. III. 250.

---

1 S. ajjhotthato. 2 B. sahassappaṭi°; S. sahassapaṭi°.
3 S. paṇṇāsayojanā.
4 B. *adds* Haŋsapapātadaho; *S. adds* Haŋsappapātadaho.
5 B. *omits*.
6 B. Sīhapapātadaho; S. Mandākini-Sīhappapātadaho.
7 B. S. Anotattadaho. 8 B. Kāla°.
9 B. S. *omit*. 10 B. vaṅkakāka°.
11 B. °kāraŋ. 12 S. osatha°.
13 B. Kāla°. 14 S. rajaṭa°.

sabbāni devânubhāvena ca[1] vassanti[2] nadiyo ca tesu sandanti, —tan sabbam pi[3] udakaŋ Anotattam eva pavisati. Candimasuriyā dakkhiṇena vā uttarena vā gacchantā pabbatantarena, tattha obhāsaŋ karonti, ujuŋ gacchantā[4] na karonti, ten' ev' assa Anotattan ti saṅkhā udapādi. Tattha manoharapadasīlāni[5] nimmacchakacchapāni phaḷikasadisanimmolûdakāni[6] nahānatitthāni[7] supaṭiyattāni honti. Yesu Buddhapaccekabuddhakhīṇâsavā ca iddhimanto ca isayo nahāyanti[8] devayakkhâdayo uyyānakīḷakaŋ[9] kīḷanti. Tassa catūsu passesu Sīhamukhaŋ Hatthimukhaŋ Assamukhaŋ Usabhamukhan ti cattāri mukhāni honti, yehi catasso nadiyo sandanti: Sīhamukhena nikkhantanadītīre sīhā bahutarā honti, Hatthimukhâdīhi hatthi-assa-usabhā. Puratthimadisato nikkhantanadī Anotattaŋ tikkhattuŋ padakkhiṇaŋ katvā itarā tisso nadiyo anupagamma pācīna-Himavanten' eva amanussapathaŋ gantvā mahāsamuddaŋ pavisati, pacchimadisato ca uttaradisato ca nikkhantā nadiyo pi tath' eva padakkhiṇaŋ katvā pacchima-Himavanten' eva uttara-Himavanten' eva ca amanussapathaŋ gantvā mahāsamuddaŋ pavisanti. Dakkhiṇadisato nikkhantanadī[10] pana[11] tikkhattuŋ padakkhiṇaŋ katvā dakkhiṇena ujukaŋ pāsāṇapiṭṭhen' eva saṭṭhi yojanāni gantvā pabbataŋ paharitvā vuṭṭhāya parikkhepena tigāvutappamāṇā udakadhārā[12] hutvā ākāsena saṭṭhi yojanāni gantvā Tiyaggaḷe nāma pāsāṇe patitvā,[13] pāsāṇo udakadhārāvegena bhinno, tattha paññāsayojanappamāṇo Tiyaggaḷā nāma pokkharaṇī jātā. Pokkharaṇiyā kūlaŋ bhinditvā pāsāṇaŋ pavisitvā saṭṭhi yojanāni gatā. Tato ghanapaṭhaviŋ[14] bhinditvā ummaggena[15] saṭṭhi yojanāni gantvā Viñjhaŋ[16] nāma

---

1 B. S. *add* nāgānubhāvena ca.
2 B. ṭhassanti.
3 S. *omits*.
4 C. gacchanto.
5 B. manoharasilātalāni.
6 B. S. phalika.
7 B. nhāna°.
8 B. nhāyanti.
9 S. udakakīḷaŋ.
10 S. nikkhantā nadī.
11 B. S. pana taŋ.
12 B. *adds* ca.
13 B. S. patitā.
14 B. °pathaviŋ.
15 B. umaṅg°; S. ummaṅg°.
16 B. S. vijjhaŋ.

tiracchānapabbataŋ paharitvā hatthatale pañcaṅgulisadisā pañca dhārā hutvā pavattanti.[1] Sā tikkhattuŋ Anotattaŋ padakkhiṇaŋ katvā gataṭṭhāne Āvaṭṭagaṅgâ ti vuccati. Ujukaŋ pāsāṇapiṭṭhena saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne Kaṇhagaṅgâ[2] ti. Ākāsena saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne Ākāsagaṅgâ ti. Tiyaggaḷapāsāṇe paññāsayojanokāse ṭhitā Tiyaggaḷā[3] pokkharaṇî ti. Kūlaŋ bhinditvā pāsāṇaŋ pavisitvā saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne Bahalagaṅgâ ti. Ummaggena[4] saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne Ummaggagaṅgâ[4] ti vuccati. Viñjhaŋ[5] nāma tiracchānapabbataŋ paharitvā pañca dhārā hutvā pavattaṭṭhāne pana Gangā Yamunā Aciravatī Sarabhū Mahî ti pañcadhāra[6] saṅkhaŋ gatā. Evam etā pañca mahānadiyo Himavantato pabhavanti, tāsu yā ayaŋ pañcamī Mahī nāma, sā idha Mahāmahî ti adhippetā. Tassā uttarena yā[7] āpo, tāsaŋ[8] avidūrattā so janapado Aṅguttarāpo ti veditabbo. Tasmiŋ *Aṅguttarāpesu* janapade."*

[359[5]] *Āpaṇaŋ nāmâ* ti tasmiŋ kira nigame vīsati Āpaṇamukhasahassāni vibhattāni ahesuŋ. Iti[9] so Āpaṇānaŋ ussannattā Āpaṇaŋ tveva saṅkhaŋ gato. Tassa pana[10] nigamassa avidūre nadītīre ghanacchāyo ramaṇīyo bhūmibhāgo mahāvanasaṇḍo, tasmiŋ Bhagavā viharati, ten' ev' ettha vasanaṭṭhānaŋ na[11] niyāmitan ti veditabbaŋ.

[359[8]] *Yen' aññataro*[12] *vanasaṇḍo ten' upasaṅkamî* ti bhikkhusaṅghaŋ vasanaṭṭhānaŋ pesetvā ekako va upasaṅkami, Potaliyaŋ gahapatiŋ sandhāya.

[359[10]] *Potaliyo pi kho gahapatî* ti Potaliyo ti evaŋ nāmako gahapati.

[359[11]] *Sampannanivāsanapāpuraṇo*[13] ti paripuṇṇanivāsana-

---

* *To here from* ||, p. 34 = SnA. 437-439.

---

[1] S. pavattati. [2] B. S. Kaṇṇa°.
[3] C. Tiyaggalā; B. Tiyaggala.
[4] B. umaṅg°; S. ummaṅg°. [5] B. S. vijjhaŋ.
[6] C. S. pañcadhā.
[7] S. yo. [8] S. tassa.
[9] S. iti pi. [10] B. S. ca.
[11] B. S. *omit*. [12] B. yenâññataro. [13] S. °purano.

pāpurano.[1] Ekaŋ dīghadasaŋ[2] sāṭakaŋ[2] nivattho ekaŋ pāruto ti attho.

[359[11]] *Chattupāhanāhî*[3] ti chattaŋ gahetvā upāhanaŋ[4] āruyhâ[5] ti attho.

[359[17]] *Āsanānî* ti pallaṅkapīṭhapalālapīṭhakâdīni,[6] antamaso sakhābhaṅgam pi hi āsanaŋ teva vuccati.

[359[27]] *Gahapativādenâ* ti gahapatî ti iminā vacanena.

[359[27]] *Samudācaratî* ti voharati.

[359[28]] *Bhagavantaŋ etad avocâ* ti tatiyaŋ gahapatî ti vacanaŋ adhivāsetuŋ asakkonto Bhagavantaŋ etaŋ *ta-y-idaŋ bho Gotamâ* ti ādivacanaŋ avoca.

[360[1]] Tattha *na-cchannan* ti na anucchavikaŋ.

[360[1]] *Na-ppatirūpan*[7] ti na sāruppaŋ.

[360[3]] *Ākārâ* ti ādīni sabbān' eva ca[8] kāraṇavevacanāni. Dīghadasavatthadhāraṇakesamassunakhaṭṭhapanāni[9] hi sabbān' eva hi[9] gihivyañjanāni[10] tassa gihibhāvaŋ pākaṭaŋ karontî ti *ākārā*. Gihisaṇṭhānena[11] saṇṭhitattā *liṅgā*. Gihibhāvassa sañjānananimittatāya *nimittâ* ti vuttā.

[360[3]] *Yathā taŋ gahapatissâ* ti yathā gahapatissa ākāralinganimittā bhaveyyuŋ tath' eva te tuyhaŋ. Ten' âhaŋ[12] evaŋ samudācarāmî ti dasseti. Atha so yena kāraṇena gahapativādaŋ nâdhivāseti taŋ pakāsento, tathā hi pana me ti ādim āha.

[360[9]] *Niyyātan* ti niyyātitaŋ.

[360[9]] *Anovādî*[13] ti tātā kasatha vapatha[14] vaṇippathaŋ payojethâ ti ādinā hi nayena ovadanto ovādī nāma hoti. Tumhe na kasatha na vapatha[14] na vaṇippathaŋ payojetha kathaŋ jīvissatha puttadāraŋ vā bharissathâ ti. Ādinā nayena pana upavadanto upavādī nāma hoti. Ahaŋ[15] ubhayam pi na[16] taŋ[16] karomi tenâhaŋ[17] tattha[17] *anovādī anupavādî* ti dasseti.

---

[1] S. °sanapārupano. [2] S. dīghadasasāṭakaŋ.
[3] B. chattupāhano; S. chattūpāhanahī.
[4] B. S. upahanā. [5] S. āruḷho.
[6] S. °palāsapīṭhakâdīni. [7] B. S. na-ppaṭi°.
[8] B. S. *omit*. [9] B. °nādīni. [10] B. S. gihibyañ°.
[11] S. *adds* hi. [12] B. tena tâhaŋ.
[13] B. anovādī anupavādî ti. [14] B. vappatha.
[15] B. *adds* pana. [16] B. S. taŋ na. [17] S. tena tatthâhaŋ.

[360⁹] *Ghāsacchādanaparamo viharâmî* ti ghāsamattañ c' eva acchādanamattañ ca paraŋ[1] katvā viharāmi tato paraŋ na[2] patthemî ti dīpeti.

[360²⁵] *Giddhilobho pahātabbo* ti gedhabhūto lobho pahātabbo.

[360²⁵] *Anindāroso*[3] ti anindābhūtā[4] aghaṭṭanā.[5]

[360²⁶] *Nindāroso* ti nindā ghaṭṭanā.

[360²⁹] *Vohārasamucchedāyâ* ti ettha vohāro ti vyavahāravohāro[6] pi paṇṇatti pi vacanam pi cetanâpi tattha:—

" Yo hi koci manussesu vohāraŋ upajīvati
Evaŋ Vāseṭṭha jānāhi vāṇijo so, no brāhmaṇo " ti.*

Ayaŋ vyavahāravohāro[7] nāma. Saṅkhā samaññā paññatti vohāro ti ayaŋ paṇṇattivohāro nāma. Tathā tathā voharati[8] aparāmasatî[9] ti ayaŋ vacanavohāro nāma. Aṭṭha-ariyavohāro[10] aṭṭha-anariyavoharo[10] ti ayaŋ cetanā[11] nāma ayaŋ idha[12] adhippeto.[12] Yasmā vā pabbajitakālato[13] paṭṭhāya gihî ti cetanā n' atthi, samaṇo ti cetanā hoti, gihî ti vacanaŋ n' atthi, samaṇo ti vacanaŋ hoti, gihî ti paṇṇatti n' atthi, samaṇo ti paṇṇatti hoti, gihî ti vyavahāro[14] n' atthi samaṇo ti vā pabbajito ti vā vyavahāro[14] hoti tasmā sabbā p' etā[15] va[16] labhanti.

[361³] *Yesaŋ kho ahaŋ saŋyojanānaŋ hetu pāṇātipātî* ti ettha pāṇātipāto va saŋyojanaŋ pāṇātipātass' eva hi hetu pāṇātipātapaccayā pāṇātipātī nāma hoti; pāṇātipātānaŋ[17] pana bahutāya *yesaŋ kho ahan* ti vuttaŋ.

---

* =Sn. 614.

---

1 B. S. paramaŋ. 2 B. paraŋ n' atthi na ca.
3 B. °rosan. 4 B. °bhūtaŋ.
5 M. aghaṭṭanaŋ; S. anindābhūtaghaṭṭanaŋ.
6 B. byava°; S. byavahāro.
7 B. S. byava°. 8 B. S. voharanti.
9 B. aparāmasanti; aparāmasantî ti.
10 S. °vohārā. 11 S. cetanāvohāro.
12 B. idhâdhippeto; ettha adhippeto.
13 B. *adds* va. 14 B. S. bya°. 15 B. S. sabbe p' ete.
16 B. S. *omit*. 17 B. pāṇānaŋ.

[361[4]] *Tesâhaŋ saŋyojanānan* ti tesaŋ ahaŋ pāṇātipātabandhanānaŋ.

[361[5]] *Pahānāya samucchedāya paṭipanno* ti, iminā apāṇātipātasaṅkhātena kāyikasīlasaŋvarena pahānatthāya samucchedanatthâyaŋ paṭipanno.

[361[6]] *Attā pi maŋ upavadeyyâ* ti kunthakipillam[1] pi[2] nāma jīvitā avoropanakasānane pabbajitvā pāṇātipātamattato[3] viramituŋ[4] na sakkomi; kiŋ mayhaŋ pabbajjāyâ ti evaŋ *attā pi maŋ upavadeyya.*

[361[7]] *Anuvicca[5] viññū garaheyyun* ti evarūpe nāma sāsane pabbajitvā pāṇātipātamattato pi oramituŋ na sakkoti; kiŋ etassa pabbajjāyâ ti evaŋ anuvicca tulayitvā pariyogahetvā[6] aññe pi viññū paṇḍitā garaheyyuŋ.

[361[8]] *Etad eva kho pana saŋyojanaŋ etaŋ nīvaraṇan* ti dasasu saŋyojanesu pañcasu ca nīvaraṇesu apariyāpannam pi aṭṭhanīvaraṇā ti desanāvasen' etaŋ[7] vaṭṭe[8] bandhanaṭṭhena hitapaticchādanaṭṭhena[9] ca saŋyojanan ti pi nīvaran ti[10] pi vuttaŋ.

[361[10]] *Āsavâ* ti pāṇātipātakāraṇā eko avijjâsavo uppajjati.

[361[10]] *Vighātapariḷāhâ* ti vighātā ca pariḷāhā ca. Tattha vighātagahaṇena[11] kilesadukkhañ ca vipākadukkhañ ca gahitaŋ. Pariḷāhagahaṇena[12] pi[2] kilesapariḷāho ca vipākapariḷāho ca gahito. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Ayam pana viseso.

[361[17]] *Tesâhaŋ saŋyojanānaŋ pahānāyâ* ti imasmiŋ pade iminā dinnādānasaṅkhātena kāyikasīlasaŋvarena saccavācāsaṅkhātena[13] vācasikasīlasaŋvarena apisuṇāvācāsaṅkhātena[13] vācasikasīlasaŋvarena agiddhilobhasaṅkhātena mānasikasīlasaŋvarena anindārosasaṅkhātena kāyikavācasikasīlasaŋva-

---

[1] B. kunthakippilam; S. kuthakipillikam.
[2] S. *omits.*
[3] B. S. *add* pi.
[4] B. S. oramituŋ.
[5] B. anuvicca pi maŋ; S. anuviccâpi.
[6] B. S. pariyogāhetvā.
[7] B. S. *add* vuttaŋ.
[8] B. vaṭṭa.
[9] S. hi taŋ paṭicchā°.
[10] C. nīvaraṇti.
[11] B. vighātaggaha°.
[12] B. pariḷāhaggaha°.
[13] C. °vācasaṅkhātena.

rena akodhupāyāsasaṅkhātena mānasikasīlasaŋvarena anatimānasaṅkhātena mānasikasīlasaŋvarena pahānatthāya samucchedanatthāya *paṭipanno* ti evaŋ sabbavāresu yojanā kātabbā.

[361[19]] *Attā pi maŋ upavadeyya anuvicca*[1] *maŋ*[2] *viññū*[3] *garabheyyun*[3] ti imesu pana padesu tiṇasalākam pi nāma upādāya adinnaŋ agahaṇasāsane[4] pabbajitvā adinnâdānamattato[5] viramituŋ na sakkomi; kiŋ mayhaŋ pabbajjāyâ ti evaŋ *attā pi maŋ upavadeyya*. Evarūpe nāma sāsane pabbajitvā adinnādānamattato pi viramituŋ[6] na sakkoti, kiŋ imassa pabbajjāyâ ti evaŋ *anuvicca*[7] *viññū garaheyyuŋ*.

Hasāpekkhatāya[8] pi nāma davakamyatāya vā mūsāvādaŋ akaraṇasāsane pabbajitvā sabbâkārena pisuṇaŋ akaraṇasāsane nāma pabbajitvā appamattakam pi giddhilobhaŋ akaraṇasāsane[9] pabbajitvā kakacena Aṅgesu okkantiyamānesu[10] pi nāma paresaŋ nindārosamattaŋ[11] vā[12] akaraṇasāsane[13] pabbajitvā khāṇukaṇṭakâdisu[14] pi nāma kodhupāyāsaŋ[15] akaraṇasāsane pabbajitvā atimānamattakaŋ[16] nāma mānaŋ akaraṇasāsane pabbajitvā atimānamattam[17] pi pajahituŋ na sakkomi,[18] kiŋ mayhaŋ pabbajjāyâ ti evaŋ *attā pi maŋ upavadeyya*. Evarūpe nāma sāsane pabbajitvā atimānamattam[17] pi pajahituŋ na sakkoti, kim imassa[19] pabbajjāyâ ti evaŋ *anuvicca*[7] *viññū garaheyyun* ti evaŋ sabbavāresu yojanā kātabbā.

[361[24]] *Āsavâ* ti imasmiŋ pana pade adinnâdānakāraṇā

---

[1] B. S. anuviccâpi. [2] S. *omits*.
[3] S. viññagaraheyyuŋ. [4] B. aggahaṇa°.
[5] B. S. *add* pi. [6] B. S. oramituŋ.
[7] B. anuviccā pi maŋ; S. anuviccā pi.
[8] C. hassāpekha°. [9] B. S. *add* nāma.
[10] S. ukkant°. [11] B. S. nindārosaŋ.
[12] B. S. *omit*. [13] S. *adds* nāma.
[14] B. chinnakhāṇu°; S. ghinnakhāṇu°.
[15] S. kodhūpā°.
[16] C. adhimāna°; B. atimānamettam pi; S. adhimânamattakam pi.
[17] S. adhimāna°. [18] S. sakkoti. [19] C. kiŋ assa.

kāmâsavo diṭṭhâsavo avijjâsavo ti tayo āsavā uppajjanti. Tathā musāvādakāraṇā pisuṇāvācakāraṇā ca. Giddhilobhakāraṇā diṭṭhâsavo avijjâsavo ca. Nindārosakāraṇā avijjâsavo ca. Tathā kodhupāyāsakāraṇā.[1] Atimānakāraṇā bhavâsavo avijjâsavo câ ti dve āsavā uppajjantî ti evaŋ āsavuppatti veditabbā. Imesu pana aṭṭhasu pi vāresu asammohatthaŋ puna ayaŋ saṅkhepavinicchayo. Purimesu tāva catūsu viramituŋ na sakkomî ti vattabbaŋ. Pacchimesu pajahituŋ na sakkomî ti. Pāṇātipātanindārosakodhupāyāsesu[2] eko avijjâsavo[3] hoti adinnâdānamusāvādapisuṇāvācāsu[4] kāmâsavo[5] diṭṭhâsavo[5] avijjâsavo.[6] Giddhilobhe diṭṭhâsavo[5] avijjâsavo.[6] Atimāne bhavâsavo[5] avijjâsavo.[6] Apāṇātipātaŋ dinnâdānaŋ[7] kāyikasīlaŋ. Amusā apisuṇāvācasikasīlaŋ.[8] Ṭhapetvā anindārosaŋ sesāni tīṇi mānasikasīlani. Yasmā pana kāyena[9] ghaṭṭeti roseti vācāya pi, tasmā anindāroso dve ṭhānāni[10] yâ ti kāyikasīlam pi hoti vācasikasīlam pi. Ettāvatā kiŋ kathitaŋ? Pātimokkhasaŋvarasīlaŋ. Pātimokkhasaŋvarasīle ṭhitassa ca bhikkhuno paṭisaṅkhāpahānavasena gihīvohārasamucchedo[11] kathito ti veditabbo.

[364[13]] Vitthāradesanāya[12] *tam-enaŋ dakkho* ti padassa *upacchumbheyyâ*[13] ti iminā saddhiŋ sambandho veditabbo. Idam hi[14] vuttaŋ hoti: Tam-enaŋ kukkuraŋ upacchumbheyya[13] tassa samīpe khipeyyâ[15] ti attho.

[364[14]] *Aṭṭhikaṅkalan* ti ūraṭṭhī[16] vā piṭṭhikaṇṭakaŋ vā sīsaṭṭhi[17] vā taŋ hi nimmaŋsattā kaṅkalan ti vuccati.

---

[1] S. kodhūpā°.
[2] B. *adds* ca; S. °kodhūpāyāsesu ca.
[3] S. *adds* va.
[4] S. °pisuṇavācāsu. [5] C. °āsava-. [6] C. °āsavā.
[7] S. apāṇātipātadinnādānaŋ.
[8] B. S. apisuṇaŋ vacasi°.
[9] B. S. *add* pi. [10] S. ṭhāniyo.
[11] B. gīhivohāra°; S. gihivohāra°.
[12] B. S. °desanāyaŋ. [13] S. upaccham°.
[14] B. S. *omit*. [15] B. khīpeyyā.
[16] B. upaṭṭhiŋ; S. uraṭṭhiŋ. [17] B. S. sīsaṭṭhiŋ.

[364[14, 15]] *Sunikantanikantan*[1] ti yathā sunikantaŋ[2] hoti evaŋ nikantaŋ[3] nillikhitaŋ. Yad ettha[4] allīnaŋ[5] maŋsaŋ[5] atthi taŋ sabbaŋ nillikhitvā aṭṭhimattam eva katan[6] ti attho. Ten' ev' āha *nimmaŋsan* ti. Lohitaŋ pana makkhetvā[7] tiṭṭhati tena vuttaŋ *lohitamakkhitan* ti.

[364[23]] *Bahudukkhā bahupāyāsâ*[8] ti diṭṭhadhammikasamparāyikehi dukkhehi bahudukkhā. Upāyāsakilesehi[9] bahupāyāsā.[8]

[364[25]] *Yâ 'yaŋ upekhā*[10] *nānattā nānattasitâ* ti yā ayaŋ pañcakāmaguṇā rammaṇavasena nānāsabhāvā tān' eva ca ārammaṇāni nissitattā nānattasitâ ti vuccati pañcakāmaguṇā[11] upekhā.[11]

[364[25]] *Taŋ vajjetvā*[12] *ekattā ekattasitâ* ti catutthajjhānupekhā[13] sā hi divasam pi ekasmiŋ ārammaṇe uppajjanato ekasabhāvā tad eva ekaŋ ārammaṇaŋ nissitattā ekattasitā nāma.

[364[26]] *Yattha*[14] *sabbaso lokâmisûpādānā*[15] *aparisesā nirujjhantî* ti yattha catutthajjhānupekhāya[16] yaŋ upekhaŋ[16] āgamma yaŋ paṭicca sabbena sabbaŋ aparisesā lokâmisasaṅkhātā pañcakāmaguṇâmisā nirujjhanti. Pañcakāmaguṇâmisâ ti[17] kāmaguṇârammaṇā[18] chandarāgā[19] gahaṇaṭṭhena te yeva[20] upādānâ ti pi vuttaŋ.[21]

[364[27]] *Tam-ev'*[22] *upekhaŋ*[23] *bhāvetî* ti taŋ lokâmisûpādānānaŋ paṭipakkhabhūtaŋ catutthajjhānupekham[24] eva vaḍḍheti.

---

1 *Text* sunikantaŋ nikantan; B. sunikkantaŋ nikkantan.
2 B. sunikkantaŋ. 3 B. nikkantaŋ.
4 B. S. yam pan' ettha.
5 B. S. allīnamaŋsaŋ. 6 S. gatan.
7 B. S. makkhitvā. 8 S. bahūpā°.
9 B. S. upāyāsasaŋkilesehi. 10 B. S. upekkhā.
11 B. °kāmaguṇupekkhā; S. °kāmaguṇe upekkhā.
12 B. asīnivajjetvā.
13 B. °upekkhā; S. °jhānūpekkhā. 14 S. yassa.
15 *Text* lokâmisupādānā. 16 B. S. °jjhānūpekkhāyaŋ.
17 B. S. upekkhaŋ. 18 S. *adds* ca.
19 B. ārammaṇachandarāgā.
20 B. S. *add* ca. 21 S. vuttā. 22 C. eva.
23 B. S. upekkhaŋ. 24 B. °upekkhaŋ; S. °nūpekkhaŋ.

[364[29]] *Uḍḍayeyyâ*[1] ti uppatitvā[2] gaccheyya.

[364[30]] *Anupatitvâ* ti anubandhitvā.

[364[30]] *Vigataccheyyun*[3] ti mukhatuṇḍakena ṭhasantā[4] gaccheyyuŋ.[5]

[364[30]] *Virājeyyun*[6] ti maŋsapesiŋ[7] nakhehi kaḍḍhitvā pāteyyuŋ.

[366[1]] *Yānaŋ poroseyyan*[8] ti purisānucchavikaŋ[9] yānaŋ.[10]

[366[1]] *Pavaramaṇikuṇḍalan* ti nānappakāraŋ uttamamaṇiñ ca kuṇḍalañ[11] ca sāni harantî ti attano bhaṇḍakāni gaṇhanti.

[366[18]] *Sampannaphalan* ti madhuraphalaŋ.

[366[18]] *Upapannaphalan*[12] ti phalûpapannaŋ bahuphalaŋ.

[367[9]] *Anuttaran*[13] ti uttamaŋ[14] pabhassaraŋ[15] nirupakkilesaŋ[16] ārakā ahaŋ bhante ti paṭhavito[17] nabhaŋ viya[18] samuddassa oratīrato[19] pāratīraŋ[20] viya ca suvidūravidūre ahaŋ.

[367[31]] *Anājānīye*[21] ti gihīvohārasamucchedassa[22] kāraṇaŋ ajānanake.[23]

[367[33]] *Ājānīyabhojanan*[24] ti kāraṇaŋ jānantehi bhuñjitabbaŋ[25] bhojanaŋ.[25*]

[367[36]] *Anājānīyabhojanan*[26] ti kāranaŋ ajānantehi bhuñjitabbaŋ[25] bhojanaŋ.[25*]

Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Potaliyasuttaŋ catutthaŋ.

---

[1] C. uḍḍeyyā; B. dayeyyā; S. uyyeyyā. [2] B. upatitvā.
[3] *Text* vitaccheyyun; S. vigaccheyyun.
[4] B. ṭhasanto; S. ḍaŋsantā. [5] B. taccheyyuŋ.
[6] B. vissajjeyyun; S. vibhājeyyun. [7] B. °pesi.
[8] B. S. oropeyyā. [9] B. °vikā.
[10] S. *adds* oropeyya. [11] C. kuṇḍale.
[12] C. upanna°. [13] S. anuttarā.
[14] S. uttamā. [15] S. pabhassarā.
[16] S. nirupakilesā. [17] B. pathavito.
[18] C. vīya. [19] B. orimatīrato.
[20] B. paratiraŋ. [21] S. anājāniye.
[22] B. gihivohāra°; S. gihivohārasamucchedanassa.
[23] B. ajānanike. [24] B. S. ājāniya°.
[25] S. bhuñjitabbabhojanaŋ. [26] B. S. anājāniya°.
* B. *transposes order of these two sentences.*

55.

[Jīvakasuttavaṇṇanā]

[368[16]] *Evam me sutan* ti Jīvakasuttaŋ.

[368[17]] Tatthā[1] *Jīvakassa Komārabhaccassa ambavane* ti ettha "jīvatî* ti Jīvako.

Kumārena bhato ti *Komārabhacco.* Yath' āha: 'Kiŋ bhaṇe etaŋ kākehi samparikiṇṇan ti? Dārako devâ ti. Jīvati bhaṇe? ti. Jīvati devâ ti. Tena hi bhaṇe taŋ dārakaŋ antepuraŋ netvā dhātīnaŋ detha posāpetun ti. Tassa Jīvatî ti Jīvako ti nāmaŋ akaŋsu, kumārena posāvito[2] ti Komārabhacco ti nāmaŋ akaŋsû '† ti. Ayam ettha saṅkhepo, vitthārena[3] pana Jīvakavatthu Khandhake āgatam[4] eva.[4] Vinicchayakathā pi 'ssa Samantapāsādikāya[5] Vinayaṭṭhakathāya[6]‡ vuttā.[7] Ayaŋ pana Jīvako[8] ekasmiŋ samaye Bhagavato dosâbhisannaŋ kāyaŋ lahukaŋ[9] virecetvā 'Sīveyyakadussayugaŋ[10] '§ datvā[8] vatthânumodanāya[11] pariyosāne sotâpattiphale patiṭṭhāya cintesi:—Mayā divasassa dvittikkhattuŋ[12] Buddhupaṭṭhānaŋ[13] gantabbaŋ, idañ ca Veḷuvanañ[14] ca[15] atidūre,[16] mayham pana[15] uyyānaŋ Ambavanaŋ āsannataraŋ, yan nūnâhaŋ ettha Bhagavato vihāraŋ kāreyyan ti.

---

* *From here to* *, p. 46=DA. I. 133, *which throughout reads Komārabhaṇḍo*; *but see* DA. I., p. 132, *note* 8.

† Vin. I. 269, *with slight omissions.*

‡ VinA. III. *on* Saṅgh. VIII. 1. 4. *Cf.* VinA. III. 636.

§ Vin. I. 280.

---

1 S. tassa.
2 S. posāpito.
3 B. vitthāro.
4 B. āgato yeva.
5 B. Samantappā°; S. °dikāyaŋ.
6 S. °kathāyaŋ.
7 S. vutto.
8 S. *omits.*
9 B. *omits.*
10 B. siveyyakaŋ dussayugaŋ.
11 B. S. °modanā.
12 S. dvatti°.
13 S. Buddhûpa°.
14 B. S. Veḷuvanaŋ.
15 B. S. *omit.*
16 S. ativiya dūre.

So tasmiŋ Ambavane rattiṭṭhānadivāṭṭhāna-leṇa-kuṭi-maṇḍapâdīni sampādetvā, Bhagavato anucchavikaŋ Gandhakuṭiŋ kāretvā, Ambavanaŋ aṭṭhārasa-hatth-ubbedhena tamba-paṭṭa[1]-vaṇṇena pākārena parikkhipāpetvā Buddhapamukhaŋ[2] bhikkhusaṅghaŋ sacīvara[3]-bhattena santappetvā dakkhiṇodakaŋ pātetvā, vihāraŋ niyyātesi.[4] Taŋ sandhāya vuttaŋ *Jīvakassa Komārabhaccassa Ambavane* ti."*

[368[23]] *Ārabhantî* ti ghātenti.

[368[24]] " *Uddissa katan*[5] ti uddisitvā kataŋ."†

[368[24]] *Paṭiccakamman* ti attānaŋ paṭicca kataŋ. Atha vā paṭiccakamman ti nimittakammass' etaŋ adhivacanaŋ[6] paṭiccakammaŋ ettha atthî ti *maŋsaŋ paṭiccakamman* ti vuttaŋ.[7] Yo hi[8] evarūpaŋ maŋsaŋ paribhuñjati so pi tassa kammassa dāyādo hoti, vadhakassa viya tassâpi pāṇaghātakammaŋ hotî ti tesaŋ laddhi.

[368[28]] *Dhammassa ca anudhammaŋ vyākarontî*[9] ti " Bhagavatā vuttakāraṇassa anukāraṇaŋ[10] kathenti."‡ Ettha ca kāraṇaŋ nāma tikoṭiparisuddhaŋ[11] macchamaŋsaparibhogo.[11] Anukāraṇaŋ nāma mahājanassa tathā vyākaraṇaŋ.[9] Yasmā pana Bhagavā uddissakataŋ[12] na paribhuñjati tasmā n' eva[13] taŋ kāraṇaŋ hoti na titthiyānaŋ tathā vyākaraṇaŋ[9] anukāraṇaŋ.

[368[29]] " ' *Sahadhammiko vādânuvādo* ti parehi vuttakāraṇena sakāraṇo hutvā tumhākaŋ vādo vā anuvādo vā viññūhi[14] garahitabbakāraṇaŋ koci appamattako pi kiŋ na[15]

* *To here from* *, p. 45=DA. I. 133.

† *Cf.* AA. II. 384; MA. II. 44; PugA. 231.

‡ DA. II. 1, *substituting* bhotā Gotamena *for* Bhagavatā, *folowing the different reading of the text.*

1 S. patta.
2 B. S. Buddhappa°.
3 B. cīvara.
4 S. niyyādesi.
5 *Text* °kaṭan.
6 B. S. *add* taŋ.
7 B. S. *add* hoti.
8 B. *omits*.
9 B. S. byā°.
10 S. *adds* ca.
11 B. S. tikoṭiparisuddhamaccha°.
12 C. °kaṭaŋ.
13 B. no.
14 C. viññū.
15 B. S. nu kho.

āgacchati.'* Idaŋ vuttaŋ hoti: Kiŋ sabb' ākārena pi tumhākaŋ vāde gārayhaŋ[1] kāraṇaŋ[1] n' atthî ti."†

[369[4]] *Abbhâcikkhantî* ti abhibhavitvā ācikkhanti.

[369[5]] *Ṭhānehî* ti kāraṇehi.

Diṭṭhâdisu *diṭṭhaŋ* nāma bhikkhūnaŋ atthāya migamacche vadhitvā gayhamānaŋ *diṭṭhaŋ*.

Sutaŋ nāma bhikkhūnaŋ atthāya migamacche vadhitvā gahitan ti *sutaŋ*. *Parisaṅkitaŋ* nāma diṭṭhaparisaṅkitaŋ sutaparisaṅkitaŋ tad ubhayavimutta*parisaṅkitan* ti tividhaŋ hoti. Tatrâyaŋ sabbasaṅgāhiko[2] vinicchayo[2] idha bhikkhū passanti manusse jālavākarâdihatthe[3] gāmato vā nikkhamante araññe vā vicarante dutiyadivase ca[4] nesaŋ taŋ gāmaŋ piṇḍāya paviṭṭhānaŋ samacchamaŋsapiṇḍapātaŋ[5] abhiharanti te tena diṭṭhena parisaŋkanti bhikkhūnaŋ nu kho atthāya katan[6] ti idaŋ diṭṭhaparisaṇkitaŋ nāma, etaŋ gahetuŋ na vaṭṭati. Yaŋ evaŋ *aparisaṅkitaŋ* taŋ vaṭṭati. Sace pana te manussā: kasmā bhante na gaṇhathâ ti pucchitvā tam atthaŋ sutvā nayidaŋ bhante bhikkhūnaŋ atthāya kataŋ amhehi attano atthāya vā rājayuttâdīnaŋ atthāya vā katan ti vadanti kappati. Na h' eva kho bhikkhū passanti api ca suṇanti manussā kira jālavākarâdi[7]-hatthā gāmato vā nikkhantā[8] araññe vā vicarantî ti[9] dutiyadivase ca nesaŋ taŋ gāmaŋ piṇḍāya paviṭṭhānaŋ samacchamaŋsapiṇḍapātaŋ[10] abhiharanti te tena sutena parisaṅkanti bhikkhūnaŋ nu kho atthāya katan ti, idaŋ sutaparisaṅkitaŋ nāma. Etaŋ gahetuŋ na vaṭṭati. Yaŋ evaŋ *aparisaṅkitaŋ* taŋ vaṭṭati. Sace pana te manussā: kasmā bhante na gaṇhathâ ti pucchitvā taŋ atthaŋ sutvā nayidaŋ bhante bhikkhūnaŋ atthāya kataŋ

* *Cf.* AA. II. 257–258. † DA. II. 349.

---

[1] S. gārayhakāraṇaŋ.

[2] B. S. sabbasaṅgāhakavinicchayo.

[3] B. jālavākārâ°; S. jālavāgurâ°.

[4] S. pana.

[5] B. S. °maŋsaŋ piṇḍapātaŋ.

[6] C. kaṭaŋ.

[7] S. jālavāgurâdi.

[8] B. nikkhamanti.

[9] S. vicaranti.

[10] B. S. samacchamaŋsaŋ piṇḍa°.

amhehi attano atthāya vā rājayuttâdīnaŋ atthāya vā katan ti vadanti kappati. Na h' eva kho pana passanti na suṇanti api ca tesaŋ gāmaŋ piṇḍāya paviṭṭhānaŋ pattaŋ gahetvā samacchamaŋsapiṇḍapātaŋ[1] abhisaṅkharitvā abhiharanti te parisaṅkanti bhikkhūnaŋ nu kho atthāya katan[2] ti, idaŋ tad ubhayavimuttaparisaṅkitaŋ nāma. Etam pi gahetuŋ na vaṭṭati. Yaŋ evaŋ *aparisaṅkitaŋ* taŋ vaṭṭati. Sace pana te manussā: kasmā bhante na gaṇhathâ ti pucchitvā tam atthaŋ sutvā nayidaŋ bhante bhikkhūnaŋ atthāya kataŋ amhehi attano atthāya vā rājayuttâdīnaŋ atthāya vā kataŋ pavattaŋ[3] maŋsaŋ[3] vā[4] kappiyam eva labhitvā bhikkhūnaŋ atthāya sampāditan ti vadanti kappati.

Matānaŋ petakiccatthāya maṅgalâdīnaŋ vā atthāya kate pi es' eva nayo. Yaŋ yaŋ[5] bhikkhūnaŋ yeva atthāya akataŋ[6] yattha ca nibbematikā honti taŋ sabbaŋ kappati. Sace pana ekasmiŋ vihāre bhikkhū uddissakataŋ[7] hoti te ca attano atthāya katabhāvaŋ na jānanti aññe[8] jānanti tesaŋ na vaṭṭati. Itaresaŋ vaṭṭati. Aññe na jānanti te yeva jānanti tesaŋ yeva na vaṭṭati.[9] Te pi amhākaŋ atthāya katan[2] ti jānanti[10] sabb' esam pi[11] na vaṭṭati. Sabbe na jānanti, sabb' esaŋ[12] vaṭṭati.

Pañcasu hi sahadhammikesu yassa kassaci vā atthāya uddissakataŋ[7] sabb' esaŋ na kappati. Sace pana koci ekaŋ bhikkhuŋ uddissa pāṇaŋ vadhitvā tassa pattaŋ pūretvā[13] deti so ca[14] attano atthāya katabhāvaŋ[15] jānaŋ[16] yeva gahetvā aññassa bhikkhuno deti, so tassa saddhāya paribhuñjati kass' âpattî ti. Dvinnam pi anāpatti yaŋ hi[17]

---

[1] B. S. samacchamaŋsaŋ piṇḍa°.
[2] C. kaṭaŋ.
[3] B. S. pavattamaŋsaŋ.
[4] B. *adds* kataŋ.
[5] B. S. yañ hi.
[6] C. akaṭaŋ.
[7] C. °kaṭaŋ.
[8] S. *adds* ye.
[9] B. S. *add* aññesaŋ vaṭṭati.
[10] B. S. *add* aññe pi etesaŋ atthāya katan ti jānanti.
[11] B. S. *add* taŋ.
[12] S. *adds* yeva.
[13] B. puritvā.
[14] B. ce; S. pi.
[15] C. kaṭa°.
[16] S. jānāti.
[17] S. hi 'ssa.

uddissakataŋ[1] tassa abhuttatāya anāpatti, itarassa ajānanatāya. Kappiyamaŋsassa hi pariggahaṇe[2] āpatti n' atthi uddissakatañ[1] ca ajānitvā paribhuttassa[3] pacchā ñatvā āpattidesanakiccaŋ[4] nāma[5] n' atthi. Akappiyamaŋsaŋ pana ajānitvā bhuttena pacchā ñatvā pi āpatti desetabbā. Uddissakataŋ[1] hi ñatvā bhuñjato va āpatti. Akappiyamaŋsaŋ ajānitvā bhuttassâpi āpatti yeva. Tasma āpattibhīrukena rūpaŋ sallakkhente[6] pi[6] pucchitvā va maŋsaŋ paṭiggahetabbaŋ paribhogakāle pucchitvā paribhuñjissāmî ti vā gahetvā pucchitvā va paribhuñjitabbaŋ. Kasmā? Dubbiññeyyattā acchamaŋsañ hi sūkaramaŋsasadisaŋ hoti. Dīpimaŋsâdīni ca[7] migamaŋsasadisāni. Tasmā pucchitvā gahaṇam eva vaṭṭatî ti vadanti.

[369⁸] *Adiṭṭhan* ti bhikkhūnaŋ atthāya ghātetvā[8] gayhamānaŋ adiṭṭhaŋ.

[369⁹] *Asutan* ti bhikkhūnaŋ atthāya vadhitvā gahitan ti asutaŋ.

[369⁹] *Aparisaṅkitan* ti diṭṭhaparisaṅkitâdivasena aparisaṅkitaŋ.

[369¹⁰] *Paribhogan ti vadāmî* ti imehi tīhi kāraṇehi parisuddhaŋ tikoṭiparisuddhaŋ nāma hoti. Tassa[9] paribhogo araññe jātasūpeyyasākaparibhogasadiso hoti. Tathārūpaŋ paribhuñjantassa mettāvihārissa bhikkhuno doso vā vajjaŋ vā n' atthi tasmā taŋ[10] paribhuñjitabban ti *vadāmî* ti attho. Idāni tādisassa paribhogo mettāvihārino pi anavajjataŋ dassetuŋ *idha Jīvaka bhikkhû* ti ādim āha. Tattha "kiñcāpi aniyam etvā[11]" bhikkhû ti vuttaŋ. Atha kho attānam eva sandhāya etaŋ[12] vuttan ti veditabbaŋ. Bhagavatā hi Mahāvacchagottasutte* Caṅkīsutte[13]† imasmiŋ sutte ti tīsu ṭhānesu attānaŋ yeva sandhāya desanā katā.

* M. Sutta 73; *cf. below,* Sutta 73, p. 201.
† M. Sutta 95.

[1] C. °kaṭaŋ. [2] B. paṭiggahaṇe.
[3] B. S. bhuttassa. [4] B. °desanākiccaŋ.
[5] S. *omits.* [6] B. S. °khentenâpi. [7] S. pi.
[8] B. S. vadhitvā. [9] S. *adds* hi. [10] S. *adds* pana.
[11] C. ettha. [12] S. evaŋ. [13] C. B. Caṅkisutte.

[369[23]] *Paṇītena piṇḍapātenâ* ti heṭṭhā Anaṅgaṇasutte* yo koci mahaggho piṇḍapāto paṇītapiṇḍapāto ti adhippeto, idha pana maŋsûpasecano[1] va adhippeto.

[369[28]] *Agathito*[2] ti taṇhāya agathito.[2]

[369[28]] *Amucchito* ti taṇhāmucchanāya amucchito.

[369[28]] *Anajjhopanno*[3] ti na adhi-opanno[4] sabbaŋ ālumpitvā[5] ekappahāren' eva gilitukāmo[6] viya na hotî ti attho. *Ādīnavadassāvî* ti ekarattivasena udarapaṭale[7] pacitvā[8] navahi vaṇamukhehi nikkhamissatî ti ādinā nayena ādīnavaŋ passanto *nissaraṇapañño paribhuñjatî* ti idam atthaŋ āhāraparibhogo ti paññāya paricchinditvā paribhuñjati.

[369[30]] *Attavyābādhāya*[9] *vā cetetî* ti attadukkhāya vā cinteti.

[369[34]] *Sutaŋ*[10] *mêtan*[10] ti sutaŋ mayā etaŋ[11] pubbe etaŋ mayhaŋ savanamattam[12] evâ ti dasseti.

[370[3, 6]] *Sace kho te Jīvaka idaŋ sandhāya bhāsitan* ti Jīvaka Mahābrahmuno[13] vikkhambhanapahānena[14] byāpādâdayo pahīnā tena so *mettāvihārī* mayhaŋ samucchedapahānena.[15] *Sace te idaŋ sandhāya bhāsitan* evaŋ sante tava idaŋ vacanaŋ *anujānāmî* ti attho. So sampaṭicchi. Ath' assa Bhagavā sesabrahmavihāravasenâpi uttariŋ[16] desanaŋ[16] vaḍḍhento[17] *idha Jīvaka bhikkhû* ti ādim āha taŋ uttānattham eva.

* M. Sutta 5; *cf.* MA. I. 148.

[1] C. °pasevano.
[2] B. S. agadhito.
[3] B. anajjhāpano; S. anajjhāpanno.
[4] B. S. adhi-āpanno.
[5] B. S. āluppitvā.
[6] B. S. *add* kāko.
[7] B. S. °paṭalaŋ.
[8] B. pavisitvā.
[9] B. S. attabyā°.
[10] B. sutam etan; S. sutam me tan.
[11] B. evaŋ.
[12] C. savaṇa°.
[13] B. S. °brahmuṇā.
[14] B. S. °bhanappahānena.
[15] B. S. °chedappahānena.
[16] B. uttaridesanaŋ.
[17] B. S. vaṇṇento.

[371³] *Yo kho Jīvakâ* ti ayaŋ pāṭiyekko[1] anusandhi. Imasmiñ hi ṭhāne Bhagavā dvāraŋ thaketi[2] sattânuddayaŋ[3] dasseti. Sace hi kassaci evam assa ekaŋ[4] rasapiṇḍapātaŋ[4] datvā kappasatasahassaŋ saggasampattiŋ paṭilabhanti yaŋ kiñci katvā paraŋ māretvâ pi rasapiṇḍapāto dātabbo ti taŋ paṭisedhento *yo kho Jīvaka Tathāgataŋ vâ*[5] ti ādim āha.

[371⁶] Tattha *iminā paṭhamena ṭhānenâ* ti iminā āṇattimatten' eva tāva paṭhamena kāraṇena.

[371⁷] *Galappavedhakenâ*[6] ti yottena gale bandhitvā kaḍḍhito galena pavedhentena.[7]

[371¹¹] *Ārabhiyamāno*[8] ti māriyamāno.[9]

[371¹⁴] *Akappiyena āsādetî*[10] ti acchamaŋsaŋ sūkaramaŋsan ti[11] dīpimaŋsaŋ vā migamaŋsan ti khādāpetvā tvaŋ kiŋ samaṇo nāma akappiyamaŋsaŋ te khāditanti ghaṭṭeti. Ye pana dubbhikkhâdisu vā byādhiniggaṇhanatthaŋ[12] vā acchamaŋsaŋ nāma sūkaramaŋ sasadisaŋ dīpimaŋsaŋ migamaŋsasadisan ti ājānantā[13] sūkaramaŋsaŋ[14] migamaŋsaŋ idan ti vatvā hitajjhāsayena khādāpenti na te sandhāy' etaŋ vuttaŋ, tesaŋ[15] hi bahuŋ[16] puññam[16] eva hoti.

[371²¹] *Es' âhaŋ bhante Bhagavantaŋ saraṇaŋ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ câ*[17] ti ayaŋ āgataphalo viññātasāsano diṭṭhasacco ariyasāvako imaŋ pana dhammadesanaŋ ogāhanto pasādaŋ uppādetvā dhammakathāya thutiŋ karonto evam āha. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Jīvakasuttaŋ pañcamaŋ.

1 B. pāṭi-ekko.
2 B. thakketi.
3 B. sattânudayaŋ.
4 B. ekassapiṇḍapātaŋ.
5 B. S. *omit.*
6 S. °veṭhakena.
7 S. paveṭhiyamānena vā.
8 B. ārambhiya°.
9 B. aparijjhiyamāno.
10 B. asādeti; S. āssādeti.
11 S. *omits.*
12 B. S. byādhiniggahaṇatthaŋ.
13 B. S. jānantā.
14 B. S. *add* idaŋ.
15 B. S. tesañ.
16 S. bahupuññaŋ.
17 *In text under* pe.

56.

[Upālisuttavaṇṇanā]

[371[23]] *Evam me sutan* ti Upālisuttaŋ.

Tattha *Nāḷandāyan*[1] ti Nālandā[2] ti[2] evaŋ-nāmake nagare taŋ nagaraŋ gocaragāmaŋ katvā.

[371[24]] "*Pāvārikambavane* ti dussapāvārikaseṭṭhino[3] ambavane."* Taŋ kira tassa uyyānaŋ ahosi. So Bhagavato dhammadesanaŋ sutvā Bhagavati pasanno tasmiŋ uyyāne kuṭilenamaṇḍapâdipatimaṇḍitaŋ[4] Bhagavato vihāraŋ katvā niyyādesi.[5] So vihāro Jīvakambavanaŋ viya. Pāvārikambavanant' eva saṅkhaṅgato[6] tasmiŋ "*Pāvārikambavane viharatî*"† ti attho.

[371[26]] *Dīghatapassî* ti Dīghattā[7] evaŋ laddhanāmo.[8]

[371[27]] *Piṇḍapātapaṭikhanto*[9] ti piṇḍapātato paṭikkanto sāsane viya[10] bāhirâyatane piṇḍapāto ti vohāro[11] n' atthi.

[372[8]] *Paññāpetî*[12] ti dasseti ṭhapeti.

[372[14]] *Daṇḍāni paññāpetî*[12] ti idaŋ Nigaṇṭhasamayena pucchanto āha.

[372[18]] "*Kāyadaṇḍaŋ vacīdaṇḍaŋ manodaṇḍan*"‡ ti ettha purimadaṇḍadvayaŋ thokaŋ[13] acittakaŋ paññāpenti.[14] Yathā kira vāte vāyante sākhā calati udakaŋ calati na ca tattha cittaŋ atthi evaŋ kāyadaṇḍo pi acittako va hoti. Yathā ca vāte vāyante tālapaṇṇâdīni[15] saddaŋ karonti udakaŋ[16] saddaŋ

* *Cf.* DA. I. 319; DA. II. 388.

† *Cf.* D. II. 81.

‡ Nd. II. 293; SnA. 63.

1 C. Nāland°.

2 B. S. *omit.*

3 C. dussapavārika°.

4 B. S. kuṭileṇamaṇḍapâdipaṭimaṇḍitaŋ.

5 C. nīyyātesi.

6 B. saṅkhagato; S. saṅkhaŋ gato.

7 S. Dīghatapattā.

8 S. °nāmako.

9 B. piṇḍapātappaṭi°.

10 B. *adds* kiŋ pana; S. *adds* hi.

11 B. *adds* atthî ti.

12 S. paññapetī.

13 C. te.

14 S. paññapenti.

15 C. tālavaṇṭâ°.

16 B. udakāni.

karoti na ca tattha cittaŋ atthi evaŋ vacīdaṇḍo pi acittako va hotî ti imaŋ daṇḍadvayaŋ acittakaŋ paññāpenti.[1] Cittam pana manodaṇḍan ti paññāpenti.[2]

[372[18]] Ath' assa Bhagavā vacanaŋ patiṭṭhāpetukāmo[3] *kiŋ pana Tapassî* ti ādim āha.

[372[35]] Tattha[4] *kathāvatthusmin* ti ettha kathā yeva kathāvatthu kathāyaŋ patiṭṭhapesî ti attho. Kasmā pana Bhagavā evam akāsi? Passati hi Bhagavā ayaŋ imaŋ kathaŋ ādāya gantvā attano satthu Mahā-Nigaṇṭhassa ārocessati. Tāsañ[5] ca parisatiŋ[6] Upāligahapati nisinno so imaŋ kathaŋ sutvā mama vādaŋ āropetuŋ āgamissati tass' âhaŋ dhammaŋ desessāmi,[7] so tikkhattuŋ saraṇaŋ gamissati. Ath' assa cattāri saccāni pakāsessāmi[8] so saccapakâsanâvasāne[9] sotâpattiphale patiṭṭhahissati. Paresaŋ saṅgahattham eva hi mayā pāramiyo pūritâ ti imam atthaŋ passanto evam akāsi.

[373[7, 11]] *Kammāni paññāpesî*[10] ti idaŋ Nigaṇṭho Buddhasamayena pucchanto āha: *kāyakammaŋ vacīkammaŋ manokamman* ti. Ettha kāyadvāre ādānagahaṇamuñcanacopanappattā[11] aṭṭhakāmāvacarakusalacetanā dvādasa-akusalacetanâ[12] ti vīsaticetanā kāyakammaŋ nāma. Kāyadvāre ādānâdīni appatvā vacīdvāre vacanabhedaŋ pāpayamānā uppannā tā yeva vīsaticetanā vacīkammaŋ nāma. Ubhayadvāracopanaŋ[13] pana[14] appatvā[15] manodvāre uppannā ekûnatiŋsakusalâkusalacetanā[16] manokammaŋ nāma. Api ca saṅkhepato tividhaŋ kāyaduccaritaŋ kāyakammaŋ nāma catubbidhaŋ vacīduccaritaŋ vacīkammaŋ nāma tividhaŋ manoduccaritaŋ manokammaŋ nāma imasmiñ ca sutte kammaŋ dhuraŋ.

---

1 S. paññapenti.
2 C. S. paññapenti.
3 B. S. patiṭṭhapetu°.
4 C. *omits.*
5 B. S. tassañ.
6 B. S. parisati.
7 B. desissāmi.
8 B. S. pakāsissāmi.
9 S. saccappakâsanāvasena.
10 S. paññapesî.
11 B. °gahaṇamucchana°; S. °gahaṇamuccana°.
12 B. dvādasâkusa°.
13 B. S. ubhayadvāre copanaŋ.
14 B. S. *omit.*
15 S. appattā.
16 B. ekûnattiŋsa°.

Anantarasutte cattār' imāni puṇṇakammāni mayā sayaŋ abhiññā sacchikatvā paveditānî ti evaŋ āgate pi cetanā dhuraŋ. Yattha katthaci hi pavattā cetanā kaṇhaŋ kaṇhavipākan ti ādibhedaŋ labhati Niddesavāre c' assa[1] sabyāpajjhaŋ kāyasaṅkhāraŋ abhisaṅkharotî ti ādinā nayena sā vuttā va. Kāyadvāre pavattā pana idha kāyakamman ti adhippetaŋ vacīdvāre pavattā vacīkammaŋ manodvāre pavattā manokammaŋ tena vuttaŋ imasmiŋ sutte kammaŋ dhuraŋ, anantarasutte cetanā ti.

Kammam pi hi Bhagavā kamman ti paññapeti yathā imasmiŋ yeva sutte cetanam[2] pi yath' āha: "Cetanâhaŋ bhikkhave kamman ti vadāmi; cetayitvā kammaŋ karotî"* ti. Kasmā pana cetanākamman ti vuttā? Cetanāmūlakattā kammassa. Ettha ca akusalaŋ patvā kāyakammaŋ vacīkammaŋ mahantan ti vadanto na kilamati. Kusalaŋ patvā manokammaŋ. Tathā hi mātughātâdīni[3] cattāri kammāni kāyen' eva upakkamitvā kāyen' eva karoti. Niraye kappaṭṭhikasaŋghabhedakammaŋ[4] vacīdvārena karoti. Evaŋ akusalaŋ patvā kāyakammaŋ vacīkammaŋ mahantan ti vadanto na kilamati nāma. Ekā pana jhānacetanā caturāsītikappasahassāni saggasampattiŋ āvahati. Ekā maggacetanā sabbâkusalaŋ[5] samugghātetvā[6] arahattaŋ gaṇhāpeti.[7] Evaŋ kusalaŋ patvā manokammaŋ mahantan ti vadanto na kilamati nāma. Imasmiŋ pana ṭhāne Bhagavā akusalaŋ patvā manokammaŋ mahāsāvajjaŋ vadamāno niyatamicchādiṭṭhiŋ sandhāya vadati. Ten' ev' āha: "Nâhaŋ bhikkhave aññaŋ ekadhammam pi samanupassāmi yaŋ[8] evaŋ mahāsāvajjaŋ yathā[9] yidaŋ bhikkhave micchādiṭṭhi micchādiṭṭhi paramāni bhikkhave vajjānî" ti.† Idāni Nigaṇṭho pi Tathāgatena

* A. III. 415. † *Cf.* A. I. 31.

[1] S. p' assa.
[2] S. cetanā.
[3] S. mātughāṭâdīni.
[4] S. kappaṭṭhitikaŋ saṅgha°.
[5] S. sabbaŋ akusalaŋ.
[6] B. S. samugghāṭetvā.
[7] S. gaṇhāti.
[8] B. S. *omit.*
[9] B. S. yatha.

gatamaggaŋ paṭipajjanto kañci[1] attha nipphattiŋ[2] apassanto pi *kiŋ pan' āvuso Gotamâ* ti ādim āha.

[373[30]] *Bālakiniyâ*[3] ti Upālissa kira bālakaloṇakāragāmo[4] nāma atthi. Tato āyaŋ[5] gahetvā manussā āgatā. So: etha[6] bhaṇe[7] amhākaŋ satthāraŋ mahā-Nigaṇṭhaŋ[8] passissāmâ ti tāya parisāya parivuto tattha agamāsi. Taŋ sandhāya vuttaŋ *bālakiniyā*[3] *parisāyâ* ti bālakagāmavāsi niyāti[9] attho. *Upālipamukhāyî*[10] ti Upālijeṭṭhakāya. Api ca *bālakiniyâ*[11] ti bālavatiyā bālussannāyâ ti pi attho.

[373[31]] *Upālipamukhāyâ*[12] ti Upāli gahapati yeva tattha thokaŋ sappañño so tesaŋ[13] pamukho jeṭṭhako tenâpi vuttaŋ *Upālipamukhāyâ*[14] ti.

[373[33]] "*Handâ* ti vavasāyatthe[15] nipāto."*

[374[10]] "*Chavo* ti lāmako."†

[374[11]] *Oḷārikassâ* ti mahantassa.

[374[11]] *Upanidhāyâ* ti upanikkhipitvā. Idaŋ vuttaŋ hoti kāyadaṇḍassa santike[16] nikkhipitvā ayaŋ nu kho mahanto ayaŋ mahanto ti evaŋ olokiyamāno chavo manodaṇḍo *kiŋ sobhati* kuto sobhissati na sobhati upanikkhepamattam pi nappahotî ti dīpeti.

[374[16]] "*Sādhu sādhu bhante Tapassî* ti Dīghatapassissa sādhukāraŋ dento bhante ti Nāṭaputtaŋ ālapati."‡

---

* DA. I. 237. † *Cf.* SA. I. 127.
‡ *Cf. below*, p. 56.

---

1 B. kiñci. 2 B. nibbattiŋ.
3 B. bālakiriyā.
4 S. bālakagāmo. 5 *Sic* S. ca yaŋ.
6 S. ettha. 7 S. gaṇe.
8 S. Niganthaŋ; B. Nigaṇṭhapassissāmā.
9 S. *adds* pi.
10 C. °pamukhā; S. Upālippamukhāyā.
11 B. bālakiriyavati.
12 S. Upālippamu°. 13 C. tassā.
14 S. Upālippamukhāyā.
15 C. vavasānatthe; B. vacasāyatthe.
16 S. santako.

[375[11]] *Na kho m' etaŋ bhante ruccati* bhante etaŋ mayhaŋ na ruccati.

[375[13]] *Māyāvî* ti māyākāro.

[375[13]] *Āvaṭṭanīmāyan*[1] ti āvaṭṭetvā gahaṇamāyaŋ.[2]

[375[14]] *Āvaṭṭetî* ti āvaṭṭetvā parikkhipitvā gaṇhāti.[3]

[375[18]] *Gaccha tvaŋ gahapatî* ti, kasmā mahā-Nigaṇṭho[4] gahapatiŋ yāvatatiyaŋ pahiṇati[5] yeva. Dīghatapassī pana paṭibāhat' eva. Mahā-Nigaṇṭhena[6] hi Bhagavatā saddhiŋ ekaŋ nagaraŋ upanissāya viharantena pi na Bhagavā diṭṭhapubbo. Yo hi Satthu vādapaṭiñño hoti so taŋ paṭiññaŋ appahāya Buddhadassane abhabbo. Tasmā esa Buddhadassanassa aladdhapubbattā Dasabalassa dassanasampattiñ ca niyyānikakathābhāvañ ca ajānanto yāvatatiyaŋ pahiṇat' eva. Dighatapassī pana kālena kālaŋ Bhagavantaŋ upasaṅkamitvā tiṭṭhati pi nisīdati pi pañham pi pucchati. So Tathāgatassa dassanasampattim pi niyyānikakathābhāvam pi jānāti ath' assa etad ahosi: Ayaŋ gahapati paṇḍito samaṇassa Gotamassa santikaŋ[7] gantvā dassane pi pasīdeyya niyyānikakathaŋ sutvā pi pasīdeyya tato na puna amhākaŋ santikaŋ[7] āgaccheyyâ ti tasmā yāvatatiyaŋ paṭibāhat' eva.[8]

[375[36]] *Abhivādetvâ*[9] ti vanditvā. Tathāgataŋ hi disvā pasannā pi appasannā pi yebhuyyena vandanti yeva appakā na vandanti. Kasma ? Ati ucce[10] kule jāto agāraŋ ajjhāvasanto pi vanditabbo yevâ ti. Ayam pana gahapati pasannattā va vandi dassane yeva kira pasanno.

[376[3]] *Āgamā nu khv' idhâ* ti āgamā nu kho idha.

[376[13]] "*Sādhu sādhu bhante Tapassî* ti Dīghatapassissa sādhukāraŋ dento bhante ti Bhagavantaŋ ālapati."*

[376[20]] *Sacce patiṭṭhāyâ* ti thusarāsimhi[11] ākoṭitakhāṇuko[12] viya (ahutvā)[13] acalanto vacīsacce patiṭṭhahitvā.

---

* *Cf. above*, p. 55.

---

[1] *Text* °*ṭaniŋ māyaŋ*.
[2] S. gaṇhanamāyaŋ.
[3] S. gaṇhati.
[4] S. °-Nigantho.
[5] C. pahiṇāti.
[6] S. Niganthena.
[7] B. santike.
[8] C. baṭibāhat' eva.
[9] B. abhivāditvā.
[10] B. *adds* hi.
[11] S. thūsa°.
[12] S. ākoṭṭita°.
[13] B. S. *omit*; C. *brackets*.

[376[21]] *Siyā no* ti bhaveyya amhākaŋ.

[376[23]] *Idhâ* ti imasmiŋ loke.

[376[23]] *Assâ* ti bhaveyya.

[376[24]] *Sītôdakapaṭikkhitto*[1] ti Nigaṇṭhā[2] sattasaññāya sītôdakaŋ[3] paṭikkhipanti[4] taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[376[27]] *Manosattā nāma devâ* ti manamhi sattā laggā laggitā.[5]

[376[28]] *Manopaṭibaddho*[6] ti yasmā manamhi paṭibaddho[6] hutvā kālaŋ karoti tasmā manosattesu devesu upapajjatî[7] ti dasseti. Tassa[8] pittajarogo[9] bhavissati ten' assa uṇhôdakaŋ pivituŋ vā hatthapādâdidhovanatthāya vā gattaparisiñcanatthāya[10] vā upanetuŋ na vaṭṭati rogo balavataro hoti. Sītôdakaŋ vaṭṭati rogaŋ vūpasameti. Ayam pana uṇhôdakam eva paṭisevati taŋ alabhamāno odanakañjikaŋ paṭisevati. Cittena pana[11] sītôdakaŋ pātukāmo ca[12] paribhuñjitukāmo ca[12] hoti. Ten' assa manodaṇḍo tatth' eva bhijjati so kāyadaṇḍaŋ[13] vacīdaṇḍaŋ[13] rakkhāmî ti[14] sītôdakaŋ[3] pātukāmo vā paribhuñjitukāmo vā sītôdakaŋ me dethâ ti vattuŋ na visahati[15] tassa evaŋ rakkhitâ pi kāyadaṇḍavacīdaṇḍā cutiŋ vā paṭisandhiŋ vā ākaḍḍhituŋ na sakkonti. Manodaṇḍo pana bhinno pi cutim pi paṭisandhim pi ākaḍḍhati yeva iti naŋ Bhagavā dubbalā kāyadaṇḍavacīdaṇḍā chavā lāmakā. Manodaṇḍo va[16] balavā mahanto ti vadāpesi. Tassa pi upāsakassa etad ahosi: Mucchāvasena asaññibhūtānaŋ hi sattâham pi assāsapassāsā nappavattanti. Cittasantatipavattimatten'[17] eva pana te matā ti na vuccanti, yadā nesaŋ cittaŋ nappavattati tadā matā ete nīharitvā te[16] jhāpethâ[18] ti vattabbataŋ āpajjanti[19] kāyadaṇḍo nirīho[20] abyāpāro

---

[1] S. sītodakaŋ paṭikkhitto. [2] S. Nigantho.
[3] C. sitodakaŋ. [4] S. paṭikkhipati. [5] C. lagitā.
[6] B. S. °bandho. [7] S. uppajjatî. [8] B. S. *add* hi.
[9] C. pittajararogo. [10] B. S. attapari°.
[11] B. S. pi. [12] C. B. va.
[13] S. kāyodaṇḍavacīdaṇḍaŋ. [14] S. *adds* ahaŋ.
[15] S. sahati. [16] B. S. *omit*.
[17] B. °pavattamatten'. [18] B. jhāpemâ.
[19] S. āpajjati. [20] S. nīraho.

tathā vacīdaṇḍo: citten' eva pana tesaŋ cuti pi paṭisandhi pi hoti iti pi manodaṇḍo va mahanto bhijjitvā pi cutipaṭisandhiŋ[1] ākaḍḍhanato eso va[2] mahanto. Amhākaŋ pana Mahā-Nigaṇṭhassa[3] kathā aniyyānikâ[4] ti sallakkhesi. Bhagavato pana vicitrāni[5] pañhapaṭibhānāni[6] sotukāmo na tāva anujānāti.

[376[30]] *Na kho te sandhīyatî* ti na kho te ghaṭīyati.[7]

[376[30]] *Purimena vā pacchiman* ti kāyadaṇḍo mahanto ti iminā purimavacanena idāni manodaṇḍo mahanto ti idaŋ vacanaŋ.

[376[31, 36]] *Pacchimena vā puriman* ti tena vā pacchimena aduŋ purimavacanaŋ na ghaṭīyati.[7] Idāni 'ssa Bhagavā aññāni pi kāraṇāni āharanto *taŋ kiŋ maññasî* ti ādim āha.

[377[1]] Tattha "*cātuyāmasaŋvarasaŋvuto*"* ti na pāṇamatipāte[8] ti na pāṇamatipātayati[9] na pāṇamatipātayato[10] samanuñño hoti. Na adinnaŋ ādiyati na adinnaŋ ādiyāpeti na adinnaŋ ādiyato samanuñño hoti. Na musā bhaṇati na musā bhaṇāpeti na musā bhaṇato samanuñño hoti. Na bhāvitamāsiŋsati[11] na bhāvitamāsiŋsāpeti[12] na bhāvitamāsiŋsato[13] samanuñño hotî ti. Iminā "catukoṭṭhāsena saŋvarena saŋvuto."† Ettha ca bhāvitan ti pañcakāmaguṇā.

[377[1]] "*Sabbavārivārito* ti vārita-sabba-udako,[14] paṭikkhitta-sabba-sītôdako ti attho. So hi sītôdake sattasaññī hoti, tasmā taŋ[15] na[15] valañjeti. Atha vā *sabbavārivārito* ti sabbena pāpavāraṇena vāritapāpo. *Sabbavāriyuto*[16] ti sabbena

* D. I. 57, 58; S. I. 66. † DA. I. 167.

[1] B. S. °sandhi. [2] B. S. es' eva.
[3] S. °-Niganthassa. [4] C. anīyyānikā.
[5] B. S. vicittāni. [6] S. °bhāṇani.
[7] B. S. ghaṭiyati.
[8] B. pāṇamati māpeti; S. pāṇamatipāpe.
[9] B. pāṇamati māpayati; S. °pāpayati.
[10] B. pāṇamati māpayato; S. °pāpayato.
[11] B. bhāvitamāsīsati. [12] B. bhāvitamāsīsāpeti.
[13] B. bhāvitamāsīsato.
[14] S. sabba-vāritabba-udako.
[15] B. na taŋ. [16] B. S. °vāriyutto.

pāpavāraṇena yutto. *Sabbavāridhuto* ti sabbena pāpavāraṇena dhutapāpo. *Sabbavāriphuṭo* ti sabbena pāpavāraṇena phuṭṭho."[1]*

[377[3]] "*Khuddake pāṇe*"† *saṅghātaŋ āpādetî* ti khuddake pāṇe vadhaŋ āpādeti. So kira ekindriyapāṇaŋ[2] duvindriyapāṇan[3] ti paññapeti sukkhadaṇḍaka-purāṇapaṇṇasakkharakaṭhalāni[4] pi pāṇo t' eva[5] paññapeti. Tattha khuddakaŋ udakabindu[6] khuddako pāṇo mahantaŋ mahanto ti saññī hoti. Taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[377[8]] *Kismiŋ paññapetî* ti tattha katarasmiŋ koṭṭhāse paññapeti.

[377[9]] *Manodaṇḍasmin* ti manodaṇḍakoṭṭhāse *bhante ti.* Ayam pana upāsako bhaṇanto va sayam pi sallakkhesi.[7] Amhākaŋ Mahā-Nigaṇṭho[8] *asañcetanikaŋ*[9] kammaŋ[9] appasāvajjaŋ sañcetanikaŋ *mahāsāvajjan* ti paññapetvā cetanaŋ *manodaṇḍo* ti paññapeti. Aniyyānikā[10] etassa kathā Bhagavato va niyyānikâ[11] ti.

[377[17]] *Iddhâ* ti samiddhā.

[377[18]] *Phītâ* ti atisamiddhā sabbaphāliphullā viya.

[377[18]] *Ākiṇṇamanussâ* ti janasamākulā.

[377[22]] *Pāṇâ* ti hatthi-assâdayo tiracchānagatā c' eva itthipurisa-dārakâdayo manussajātikā ca.

[377[23]] *Ekamaŋsakhalan*[12] ti ekamaŋsarāsi.[13]

[377[23]] *Puñjanti* tass' eva vevacanaŋ.

[377[32]] *Iddhimâ* ti ānubhāvasampanno.

[377[32]] *Cetovasippatto* ti citte vasībhāvappatto.[14]

* *Cf.* DA. I. 168, *which differs very slightly*; SA. I. 127.
† DA. I. 69.

1 S. phuṭo.
2 B. S. ekindriyaŋ pāṇaŋ; S. *adds* ti.
3 B. S. duvindriyaŋ.
4 B. °kathalāni; S. porāṇa°.
5 S. pāṇotv' eva.
6 B. °binduŋ; S. udakavinduŋ.
7 S. sallakkheti.
8 S. °-Nigantho.
9 S. asañcetanikammaŋ.
10 C. anīyyānikā.
11 C. nīyyānikā.
12 B. ekaŋ maŋsa°.
13 B. ekaŋ maŋsa°; S. °rāsiŋ.
14 S. vasibhā°.

[377[34]] *Bhasmaŋ karissāmî* ti chārikaŋ karissāmi.

[378[4]] *Kiŋ hi sobhati ekā chavā Nāḷandâ*[1] ti idam pi bhaṇanto so gahapati kāyapayogena paññāsam pi manussā ekaŋ Nāḷandaŋ ekaŋ maŋsakhalaŋ[2] kātuŋ na sakkonti.[3] Iddhimā pana eko *eken' eva manopadosena bhasmaŋ kātuŋ* samattho. Amhākaŋ Mahā-Nigaṇṭhassa[4] kathā aniyyānikā[5] Bhagavato va kathā niyyānikâ[6] ti sallakkhesi.

[378[14]] *Araññaŋ araññabhūtan* ti agāmakaŋ araññam eva hutvā araññaŋ[7] jātaŋ.[7]

[378[20]] *Isīnaŋ manopadosenâ* ti isīnaŋ atthāya katena manopadosena. Taŋ manopadosaŋ asahamānāhi devatāhi tāni raṭṭhāni vināsitāni. Lokikā pana isayo manaŋ padosetvā vināsayiŋsû ti naŋ[8] maññanti, tasmā imasmiŋ lokavāde ṭhatvā va[9] imaŋ[10] vādāropanaŋ katan ti veditabbaŋ. Tattha *Daṇḍakiraññâ*dīnaŋ[11] evaŋ *araññabhūta*bhāvo jānitabbo. Sarabhaṅgabodhisattassa* tāva parisāya ativepullataŋ gatāya Kisavaccho[12]† nāma tāpaso Mahāsattassa antevāsī vivekavāsaŋ patthayamāno gaṇaŋ pahāya Godāvarī[13]-tīrato Kaliṅgaraṭṭhe Daṇḍakīrañño† Kumbhapuraŋ nāma[14] nagaraŋ upanissāya rājuyyāne vivekam anubrūhayamāno viharati. Tassa senāpati upaṭṭhāko hoti. Tadā ca ekā gaṇikā rathaŋ abhirūhitvā pañcamātugāmasataparivārā[15] nagaraŋ upasobhayamānā vicarati. Mahājano tam eva olokayamāno parivāretvā carati.[16] Nagaravīthiyo nappahonti. Rājā vātapānaŋ vivaritvā ṭhito taŋ disvā kā esâ ? ti pucchi. Tumhākaŋ na-

---

* *Cf.* Thag. 487 *ff.*; J. IV. 263 *ff.*; V. 125 *ff.*

† J. III. 463; V. 133 *ff.*

---

1 C. Nālandā. 2 S. ekamaŋsa°.
3 S. sakkoti. 4 S. °-Niganthassa.
5 C. anīyyā°. 6 C. nīyyā°.
7 S. araññajātaŋ. 8 B. S. *omit.*
9 S. *omits.* 10 B. S. idaŋ.
11 *Text* Daṇḍakāraññaŋ; S. Daṇḍakī araññâdīnaŋ.
12 S. Kīsa°. 13 S. Godhāvārī.
14 S. *omits.*
15 S. pañcasatamātugāmaparivārā. 16 B. S. vicarati.

garasobhinī devâ ti. So usūyāyamāno[1] kiŋ etāya sobhati[2] nagaraŋ (sayaŋ)[3] sobhissatî ti[4] ṭhānantaraŋ acchindāpesi. Sā tato paṭṭhāya tena tena[5] saddhiŋ santhavaŋ katvā ṭhānantaraŋ pariyesamānā ekadivasaŋ[6] rājuyyānaŋ "pavisitvā caṅkamanakoṭiyaŋ"* ālambanaphalakaŋ nissāya pāsāṇaphalake nisinnaŋ tāpasaŋ disvā[7] cintesi: Kiliṭṭho vatâyaŋ tāpaso anañjitamaṇḍito[8] dāṭhikāhi parūḷhāhi mukhaŋ pihitaŋ massunā uraŋ pihitaŋ[9] ubhokacchā parūḷhâ ti ath' assā domanassaŋ uppajji.[10] Ahaŋ ekena kiccena[11] vicarāmi ayañ ca me kāḷakaṇṇi[12] diṭṭho udakaŋ āharatha akkhīni dhovissāmì ti. Udakadantakaṭṭhaŋ āharāpetvā dantakaṭṭhaŋ khāditvā tāpasassa sarīre piṇḍapiṇḍaŋ[13] kheḷaŋ[14] pātetvā dantakaṭṭhaŋ jaṭāmatthake khipitvā mukhaŋ vikkhālana[15]-udakaŋ tāpasassa matthakasmiŋ yeva siñcitvā yehi me akkhīhi kālakaṇṇī[16] diṭṭho tāni dhotāni kali pavāhito[17] ti nikkhantā. Taŋ divasañ[18] ca rājā satiŋ paṭilabhitvā: bho kuhiŋ nagarasobhiṇî ti pucchi. Imasmiŋ yeva nagare devâ ti. Pakatiṭhānantaram ev' assā[19] dethâ ti, ṭhānantaraŋ dāpesi. Sā pubbe sukatakammaŋ nissāya laddhaŋ ṭhānantaraŋ tāpasassa sarīre kheḷapātanena[20] laddhaṅ ti saññaŋ akāsi. Tato katipāhassaccayena[21] rājā purohitassa ṭhānantaraŋ gaṇhi. So nagarasobhiniyā santikaŋ[22] gantvā: bhagini kin ti katvā ṭhānantaraŋ paṭilabhî ti pucchi: brāhmaṇa[23] kiŋ[23] aññaŋ kātabbaŋ atthi

* PvA. 79.

[1] B. S. ussuyyamāno.
[2] B. sobhitāya; S. sobhitaŋ.
[3] B. S. *omit*; C. *brackets*.
[4] B. S. *add* taŋ.
[5] B. *omits*.
[6] S. ekaŋ divasaŋ.
[7] S. *adds* va.
[8] S. anañjitāmaṇḍito.
[9] S. *adds* massunā.
[10] B. uppādetvā; S. uppajjati.
[11] B. kiñcena.
[12] C. S. kālakanni.
[13] B. piṇḍaŋ piṇḍaŋ.
[14] C. khelaŋ.
[15] B. S. vikkhāletvā.
[16] S. kālakaṇṇi.
[17] S. pavāhitâ.
[18] C. divasaŋ.
[19] B. tassā.
[20] C. khela°.
[21] B. pakatī pāhassaccayena; S. katipāhaccayena.
[22] B. santike.
[23] B. kiŋ brāhmaṇa.

rājuyyāne anañjitakāḷakaṇṇī[1] kuṭajaṭilo eko atthi tassa sarīre kheḷaŋ[2] pātehi. Evaŋ ṭhānantaraŋ labhissasî[3] ti āha. So evaŋ karissāmi bhaginî ti. Tattha gantvā tāya kathitasadisam[4] eva sabbaŋ katvā nikkhami. Rājâpi taŋ divasam eva satiŋ paṭilabhitvā: kuhiŋ bho brāhmaṇo ti pucchi. Imasmiŋ yeva nagare devâ ti. Amhehi anupadhāretvā kataŋ tad ev' assa ṭhānantaraŋ dethâ ti dāpesi. So pi puññaphalena labhitvā[5] tāpasassa sarīre kheḷapātanena[2] laddhaŋ me[6] ti saññam akāsi. Tato katipāhassaccayena[7] rañño paccanto kupito[8] rājā paccantaŋ vupasamessāmî[9] ti caturaṅginiyā senāya nikkhami. Purohito gantvā rañño purato ṭhatvā: jetu[10] mahārājâ ti vatvā mahārāja[11] tumhe[11] jayatthāya gacchathâ ti pucchi. Āma brāhmaṇâ ti. Evaŋ sante rājuyyāne anañjitakāḷakaṇṇi[12] eko kuṭajaṭilo vasati, tassa sarīre kheḷaŋ[2] pātethâ ti. Rājā tassa vacanaŋ gahetvā yathā[13] gaṇikāya ca tena ca kataŋ tath' eva sabbaŋ katvā[14] orodhe pi āṇāpesi. Etassa kūṭajaṭilassa[15] sarīre kheḷaŋ[2] pātethâ ti. Tato orodhâpi orodhapālakâpi tath' eva akaŋsu. Atha rājā uyyānadvāre rakkhaŋ ṭhapāpetvā raññā saddhiŋ nikkhantā[16] sabbe tāpasassa sarīre kheḷaŋ[2] apātetvā nikkhamituŋ na labhantî ti āṇāpesi. Atha sabbo balakāyo ca seniyo ca ten' eva niyāmena tāpasassa upari kheḷañ[2] ca dantakaṭṭhāni ca mukhavikkhālita[17]-udakañ ca pavāhayiŋsu.[18] Kheḷo[2] ca dantakaṭṭhāni ca sakalasarīraŋ avatthariŋsu. Senāpati sabbapacchā suṇitvā, mayhaŋ kira satthāraŋ Bhagavantaŋ puññakkhettaŋ saggasopānaŋ evaŋ ghaṭṭayiŋsû ti usumajātahadayo[19] mukhena

---

[1] C. S. °kālakaṇṇi. [2] C. khela°.
[3] C. labhissatî. [4] C. katasadisaŋ; S. kathatasadisaŋ.
[5] B. labhitaŋ. [6] S. evâ.
[7] B. katīpā°; S. katipāhaccayena. [8] B. kuppito.
[9] B. vupasamissāmî; S. vûpasamissāmî.
[10] B. S. jayatu. [11] B. tumhe mahārāja.
[12] C. S. °kālakaṇṇi. [13] S. *omits*.
[14] S. kāretvā. [15] C. kuṭa°.
[16] B. nikkhamanto; S. nikkhamantā.
[17] C. °vikkhālata-°. [18] B. pāpayiŋsu.
[19] B. ussu°.

assasanto vegena rājuyyānaŋ āgantvā,[1] tathā vyasanappattaŋ[2] isiŋ disvā kacchaŋ bandhitvā dvīhi hatthehi dantakaṭṭhāni[3] appaviyūhitvā[4] ukkhipitvā nisīdāpetvā udakaŋ āharāpetvā nahāpetvā[5] sabba-osadhehi c' eva catujātagandhehi[6] ca sarīraŋ ubbaṭṭetvā[7] sukhumasāṭakena puñchitvā purato añjaliŋ katvā ṭhito evam āha: Bhante[8] ayuttaŋ[8] manussehi kataŋ etesaŋ kiŋ bhavissatî ti? Devatā senāpati tidhā bhinnā ekaccā rājānam eva nāsessāmâ ti vadanti. Ekaccā saddhiŋ parisāya rājānan ti. Ekaccā rañño[9] vijitaŋ[10] sabbaŋ nāsessāmâ ti. Idaŋ vatvā[11] pana tāpaso appamattakam pi[12] kopaŋ akatvā lokassa santiŋ upāyam[13] eva ācikkhanto āha.

Aparādho nāma hoti accayam pana desetuŋ jānantassa pākatikam eva hotî ti. Senāpati nayaŋ labhitvā rañño santikaŋ[14] gantvā rājānaŋ vanditvā āha[15]: Mahārāja[16] tumhehi[16] niraparādhe[17] mahiddhike tāpase aparajjhantehi bhāriyaŋ kammaŋ kataŋ devatā kira nidhā bhinnā evaŋ vadantî ti. Sabbaŋ ārocetvā[18] khamāpite kira[19] pākatikaŋ hoti raṭṭhaŋ mā nāsetha tāpasaŋ khamāpetha mahārājâ[20] ti āha.[20] Rājā attani dosaŋ kataŋ disvā[21] evaŋ vadeti: Na taŋ khamāpessāmî ti āha.[22] Senāpati yāvatatiyam pi[22] yācitvā anicchantaŋ āha: Ahaŋ mahārāja tāpasassa balaŋ jānāmi na so abhūtavādī nâpi kupito. Sattânuddayena pana evam āha: khamāpetha naŋ mahārājâ ti. Na khamāpemî ti. Tena hi senāpatiṭṭhānaŋ aññassa detha ahaŋ tumhākaŋ āṇāpavattiṭṭhāne na[20] vasissāmî ti. Tvaŋ yena kāmaŋ gaccha ahaŋ mayhaŋ senāpatiŋ labhissāmî ti. Tato senāpati tāpasassa santikaŋ[14] āgantvā

---

1 S. gantvā.
2 B. S. bya°.
3 S. °kaṭṭhe.
4 C. apavi°; S. apabyū.
5 B. nhāpetvā.
6 B. catujjāti gandhehi.
7 B. uppaṭṭetvā.
8 B. ayuttaŋ bhante.
9 S. *adds* va.
10 S. jitaŋ.
11 S. *adds* ca.
12 B. S. *omit.*
13 B. S. santi-upāyam.
14 B. santike.
15 S. *omits.*
16 B. tumhehi mahārāja.
17 B. nirāparādhe.
18 B. *adds* āha.
19 B. *adds* mahārāja.
20 B. *omits.*
21 B. adisvā; S. disvâpi.
22 B. S. *omit.*

vanditvā: kathaŋ paṭipajjāmi bhante ti āha. Senāpati[1] ye[1] te vacanaŋ sunanti sabbe saparikkhāre sadhane sadvipadacatuppade gahetvā sattadivasabbhantare bahi rajjasīmaŋ gaccha[2] devatā ativiya kupitā dhuvaŋ raṭṭhaŋ pīḷaŋ[3] karissantî ti. Senāpati tathā akāsi. Rājā gatamatto[4] yeva amittamathanaŋ katvā janapadaŋ vupasametvā[5] āgamma jayakhandhāvāraṭṭhāne nisīditvā nagaraŋ paṭijaggāpetvā antonagaraŋ pāvisi. Devatā paṭhamaŋ yeva[6] udakavuṭṭhiŋ pātayiŋsu mahājano attamano ahosi kūṭajaṭilaŋ[7] aparaddhakālato paṭṭhāya amhākaŋ rañño vaḍḍhi[8] yeva. Amitte nimmathesi āgatadivase yeva devo vuṭṭho ti, devatā puna sumanapupphavuṭṭhiŋ pātayiŋsu. Mahājano appamanataro ahosi. Devatā puna māsakavuṭṭhiŋ pātayiŋsu. Tato kahāpaṇavuṭṭhiŋ tato kahāpaṇatthaŋ[9] na[10] nikkhameyyunti maññamānā hutvā[10] hatthūpakapādūpakâdikaṭabhaṇḍhavuṭṭhiŋ[11] pātesuŋ mahājano sattabhūmakapāsādapiṭṭhito[12] pi otaritvā ābharaṇāni pilandhanto[13] attamano ahosi. Arahati vata kūṭajaṭile[14] kheḷapātanaŋ[15] tassa upari kheḷaŋ pātitakālato[16] paṭṭhāya amhākaŋ rañño vuḍḍhi[17] jātā amittamathanaŋ kataŋ āgatadivase yeva devo vassi tato sumanavuṭṭhi māsakavuṭṭhi[18] kahāpaṇavuṭṭhi kaṭabhaṇḍhavuṭṭhî[19] ti catasso vuṭṭhiyo jātâ ti. Attamanavācaŋ nicchārento[20] rañño katapāpe samanuñño jāto. Tasmiŋ samaye devatā ekatodhārāubhatodhārâdīni nānappakārāni āvudhāni mahājanassa upari

---

1 B. Ye senāpati. 2 B. gacchantu.
3 B. rattham pi araṭṭhaŋ; S. raṭṭhapīḷaŋ.
4 C. gatamatte; S. tattha matto.
5 S. vûpasamitvā. 6 S. *omits*.
7 C. kuṭa°. 8 B. vuḍḍhi.
9 B. gahaṇatthaŋ. 10 B. S. *omit*.
11 B. hatthūpagapādūpakâdikata°; S. hatthūpagapādūpagâdikaṭibhaṇḍa°.
12 B. °pāsāde ṭhito; S. sattabhūmikaŋ pāsādaŋ piṭṭhito.
13 B. piḷaṇdhanto. 14 C. kuṭa°; B. °jaṭilake.
15 C. khela°. 16 C. khela°; B. S. kheḷapātita°.
17 C. vaḍḍhi. 18 C. B. *omit*.
19 B. kata°; S. kaṭi°. 20 B. S. nicchāretvā.

phalake maŋsaŋ koṭṭayamānā viya pātayiŋsu. Tad anantaraŋ vītaccike vītadhūme[1] kiŋsukapupphavaṇṇe[2] aṅgāre.[2] Tad anantaraŋ kūṭâgārappamāṇe[3] pāsāṇe. Tad anantaraŋ antomuṭṭhiyaŋ asaṇṭhahanakaŋ[4] sukhumavālikaŋ vassâpayamānā asītihatthubbedhaŋ thalaŋ akaŋsu. Rañño vijitaṭṭhāne[5] Kisavacchatāpaso[6] senāpati mātuposakarāmo ti tayo va manussabhūtā arogā ahesuŋ. Sesānaŋ tasmiŋ kamme asamaṅgībhūtānaŋ tiracchānānaŋ pānīyaṭṭhāne pāṇīyaŋ nâhosi. Tiṇaṭṭhāne tiṇaŋ. Te yena pānīyaŋ yena tiṇan ti[7] gacchantā[8] appatte yeva sattame divase bahirajjasīmaŋ[9] pāpuṇiŋsu. Ten' āha Sarabhaṅgo[10] bodhisatto[10]:—

" Kisaŋ hi Vacchaŋ[11] avakiriya Daṇḍakī
Ucchinnamūlo sajano saraṭṭho
Kukkuḷanāme[12] nirayamhi paccati,[13]
Tassa phuliṅgāni[14] patanti kāye "* ti.

Evaŋ tāva Daṇḍakiraññassa[15] araññabhūtabhāvo veditabbo. " Kaliṅgaraṭṭhe pana[16] Nāḷikīre[17] rajjaŋ kārayamāne "† Himavati[18] pañcasatā[19] tāpasā[19] anitthigandhā ajinajaṭā[20] vākacīradharā[20] vanamūlaphalabhakkhā hutvā ciraŋ vītināmetvā loṇambilasevanatthaŋ manussapathaŋ otaritvā anupubbena Kaliṅgaraṭṭhe Nāḷikīrarañño nagaraŋ sampattā te

* J. V. 143. † J. V. 144.

1 S. vītadume. 2 S. °vaṇṇa-aṅgāre.
3 C. kuṭa°; B. °jaṭilake. 4 B. °hanikaŋ.
5 C. vijīta°. 6 S. Kīsa°.
7 S. *omits*. 8 B. gacchanto.
9 C. bahirājasīmaŋ. 10 B. S. Sarabhaṅgabodhisatto.
11 B. Kisa Vacchaŋ; S. Kīsañ hi Vacchaŋ.
12 C. °nāma. 13 B. pacati; S. paccatī.
14 B. phulliṅgāni; S. phullitāni.
15 S. Daṇḍakī araññassa. 16 B. S. kira.
17 B. Nāḷikire rañño; S. Nāḷikīrañño.
18 B. Himavatā. 19 B. S. pañcasatatāpasā.
20 B. °jaṭavākacīradharā.

jaṭājinavākacīrāni[1] saṇṭhapetvā pabbajitânurūpaŋ upasamasiraŋ dassayamānā nagaraŋ bhikkhāya pavisiŋsu. Manussā anuppanne Buddhuppāde tāpasapabbajite disvā pasannā nisajjaṭṭhānaŋ saŋvidhāya hatthato bhikkhābhājanaŋ[2] gahetvā nisīdāpetvā bhikkhaŋ sampādetvā adaŋsu. Tāpasā katabhattakiccā anumodanaŋ akaŋsu. Manussā pasannacittā[3] hutvā[3]: kuhiŋ bhadantā[4] gacchantî? ti pucchiŋsu. Yathāphāsukaṭṭhānaŋ āvuso ti. Bhante alaŋ aññattha gamanena rājuyyāne vasatha mayaŋ bhuttapātarāsā āgantvā dhammakathaŋ sossāma[5] tāpasā adhivāsayitvā[6] uyyānaŋ agamaŋsu. Nāgarā bhuttapātarāsā suddhavatthanivatthā[7] dhammakathaŋ sossāmâ ti, saṅghā[8] gaṇā[9] gaṇībhūtā[9] uyyânâbhimukhā agamaŋsu. Rājā upari-pāsāde ṭhito te tathā gacchamāne disvā upaṭṭhākaŋ pucchi: Kiŋ ete bhaṇe nāgarā suddhavatthā[10] suddhuttarâsaṅgā hutvā uyyānâbhimukhā gacchanti kiŋ ettha samajjo[11] vā nāṭakaŋ vā atthî ti. N' atthi[12] deva. Ete tāpasānaŋ santike dhammaŋ[13] sotukāmā gacchantî ti tena hi bhaṇe aham pi gamissāmi mayā saddhiŋ gacchantû ti. So gantvā[14] tesaŋ ārocesi: Rājâpi gantukāmo rājānaŋ parivāretvā[15] gacchathâ ti nāgarā pakatiyâpi attamanā taŋ sutvā amhākaŋ rājā assaddho[16] appasanno dussīlo tāpasā dhammikā te āgamma rājâpi dhammiko bhavissatî ti appamanatarā ahesuŋ. Rājā nikkhamitvā tehi parivārito uyyānaŋ gantvā tāpasehi saddhiŋ paṭisatthāraŋ katvā ekamantaŋ nisīdi. Tāpasā rājānaŋ disvā parikathākusalassa[17] ekassa tāpasassa rañño dhammaŋ[13] kathehî ti saññam adaŋsu.

[1] B. janā°.
[2] B. bhikkhabhājanaŋ.
[3] B. S. sutvā pasannacittā.
[4] B. S. bhaddantā.
[5] B. S. sossāmâ ti.
[6] B. S. adhivāsetvā.
[7] S. *adds* suddhuttarāsaṅgā.
[8] B. S. saṅghasaṅghī.
[9] B. S. gaṇagaṇībhūtā.
[10] S. suddhavattha-nivatthā.
[11] B. S. samajjaŋ.
[12] B. N' atthī.
[13] S. dhammakathaŋ.
[14] S. āgantvā.
[15] S. *adds* va.
[16] B. asaddho.
[17] B. parikathāya kusalass'; S. parikathāya kusalassa.

Tāpaso[1] parisaŋ oloketvā "pañcasu veresu"* ādīnavaŋ pañcasu[2] sīlesu ānisaŋsaŋ kathento: pāṇo na hantabbo adinnaŋ nâdātabbaŋ kāmesu micchā[3] na caritabbā[4] musā na bhaṇitabbā[5] majjaŋ na pātabbaŋ. Pāṇâtipāto nāma nirayasaŋvattaniko hoti tiracchānayonisaŋvattaniko pettivisayasaŋvattaniko.[6] Tathā adinnâdānâdīni. Pāṇâtipāto niraye pacitvā[7] manussalokaŋ āgatassa vipākāvasesena appāyukasaŋvattaniko hoti. Adinnâdānaŋ appabhogasaŋvattanikaŋ. Micchācāro bahu sapattaverasaŋvattaniko.[8] Musāvādo abhūtakkhānasaŋvattaniko.[9] Majjapānaŋ ummattakabhāvasaŋvattanikan ti pañcasu veresu imaŋ ādīnavaŋ kathesi. Rājā pakatiyâpi assaddho appasanno[10] dussīlo dussīlassa sīlakathā nāma dukkathā kaṇṇe sūlappavesanaŋ[11] viya hoti. Tasmā so cintesi: ahaŋ ete paggaṇhissāmî ti āgato. Ime pana[12] āgata kālato paṭṭhāya maŋ yeva ghaṭento[13] vijjhanto[14] parisamajjhe kathenti karissāmi nesaŋ kātabban[15] ti so dhammakathāpariyosāne ācariyā sve mayhaŋ gehe bhikkhaŋ gaṇhathâ ti nimantetvā agamāsi. So dutiyadivase mahantamahante[16] kolambe[17] āharāpetvā gūthassa pūrāpetvā kadalipattehi nesaŋ mukhāni bandhāpetvā tattha tattha ṭhapāpesi puna bahalamadhukatele[18] nāgabalāpicchilâdīni[18] kūṭe pūrāpetvā[19] nisseṇimatthake ṭhapāpesi tatth' eva mahāmalle baddhakacche hatthehi muggare gāhāpetvā ṭhapetvā āha: Kūṭatāpasā ativiya maŋ viheṭhayiŋsu. Tesaŋ pāsādato

* *Cf.* Vibh. 378.

1 B. so tāpaso.
2 B. S. *add* ca.
3 B. S. *add* cāro.
4 B. S. caritabbo.
5 B. bhāsitabbo.
6 B. S. pitti°.
7 B. paccitvā.
8 B. S. sapattasaŋvattaniko.
9 B. abhūtabbhākkhāna°; S. abhūtabbhakkhāna°.
10 C. *omits*.
11 S. sulapa°.
12 B. S. *add* mayhaŋ.
13 B. ghaṭṭento; S. ghaṭṭentā.
14 C. S. vijjhantā.
15 B. S. kattabban.
16 B. S. mahante mahante.
17 B. S. kuḷambe.
18 B. bahalamadhukatalanāgabalapicchillâdīnaŋ; S. bahalamadhukatalanāgavasāpicchillâdīnaŋ.
19 B. S. pūretvā.

otaraṇakāle ghaṭehi[1] picchilaŋ[2] sopānamatthake vissajjetvā[3] sīse muggarehi pothetvā[4] gale gahetvā sopāne khipathâ ti sopānapādamūle pana caṇḍe kukkure bandhāpesi. Tāpasâpi sve rājagehe bhuñjissāmâ ti aññamaññaŋ ovadiŋsu. Mārisā rājagehaŋ nāma sâsaṅkaŋ sappaṭibhayaŋ pabbajitehi nāma cha dvārârammaṇe[5] saññatehi bhavitabbaŋ diṭṭhadiṭṭhe ārammaṇe nimittaŋ na gahetabbaŋ cakkhudvāre saŋvaro paccupaṭṭhapetabbo ti. Puna divase bhikkhâcāravelaŋ sallakkhetvā vākacīraŋ nivāsetvā ajinacammaŋ ekaŋ sagataŋ katvā[6] jaṭākalāpaŋ saṇṭhapetvā[7] bhikkhābhājanaŋ gahetvā paṭipāṭiyā rājanivesanaŋ abhiruḷhā. Rājā āruḷhabhāvaŋ ñatvā gūthakolambamukhato[8] kadalipattaŋ nīharāpesi, duggandho tāpasānaŋ nāsāpuṭaŋ[9] pharitvā[10] matthaluṅgaŋ[11] pātanâkārappatto[11] ahosi.[12] Mahātāpaso rājānaŋ olokesi. Rājā ettha bhonto yāvad atthaŋ bhuñjantu c' eva harantu[13] ca tumhākaŋ etaŋ anucchavikaŋ hiyyo[14] ahaŋ tumhe paggaṇhissāmî[15] ti gato.[16] Tumhe pana maŋ yeva ghaṭento[17] vijjhanto[18] parisamajjhe kathayittha tumhākaŋ idaŋ anucchavikaŋ bhuñjathâ ti. Mahātāpasassa uḷuṅkena[19] gūthaŋ upanāmesi. Tāpaso[20] dhī dhî ti vadanto paṭinivatti ettaken' eva gacchissatha tumhe ti sopāne kūṭehi picchilaŋ[2] vissajjāpetvā[21] mallānaŋ[22] saññaŋ adāsi.[23] Mallā muggarehi sīsāni pothetvā[4] gīvāya[24] gahetvā sopāne khipiŋsu. Eko pi sopāne patiṭṭhātuŋ[25]

---

1 B. S. kūṭehi. 2 B. S. picchillaŋ. 3 S. visajjetvā.
4 S. poṭhetvā. 5 S. °rammaṇa-°.
6 S. karitvā. 7 B. saṇṭhāpetvā.
8 B. °kolumbamukhato; S. °koḷumbamukhato.
9 C. nāsāphuṭaŋ; B. nāsaphuṭaŋ; S. nāsapūṭaŋ.
10 S. paharitvā.
11 B. S. matthaluṅgapātanā°.
12 B. koti. 13 B. mārantu. 14 C. hīyyo.
15 S. paggaṇhessāmī. 16 B. S. āgato.
17 B. ghaṭṭento; S. ghaṭṭentā.
18 C. S. vijjhantā. 19 B. uḷuṅgena.
20 B. mahātāpaso. 21 S. visajjāpetvā.
22 S. manullānaŋ. 23 S. akāsi.
24 S. gīvāyaŋ. 25 B. patiṭṭhituŋ.

nâsakkhi pavattamānā[1] sopānamūlaŋ[2] yeva pāpuṇiŋsu sampatte sampatte caṇḍakukkurā paṭapaṭâ ti luñcamānā khādiŋsu. Yo pi nesaŋ uṭṭhahitvā palāyati so pi āvāte patati tatrâpi naŋ kukkurā anubandhitvā khādanti yeva, iti nesaŋ kukkurā aṭṭhisaŋkhalikam eva avasesayiŋsu. Evaŋ so rājā tapasampanne pañcasate tāpase ekadivasen' eva jīvitā voropesi.[3] Ath' assa raṭṭhe devatā purimanayen' eva nava[4] vuṭṭhiyo pātesuŋ tassa rajjaŋ[5] saṭṭhiyojanubbedhena vālikathalena[6] acchādiyittha[7] ten' āha Sarabhaṅgo bodhisatto:—

" Yo saññate pabbajite avañcayi
Dhammaŋ bhaṇante samaṇe adūsake[8]
Taŋ Nāḷikīraŋ[9] sunakhā parattha
Saṅgamma khādanti viphandamānan "* ti

Evaŋ Kāliṅgāraññassa[10] araññabhūtabhāvo veditabbo.

" Atīte pana Bārāṇasī[11] nagare[11] Diṭṭhamaṅgalikā nāma cattālīsakoṭivibhavassa[12] seṭṭhino ekadhītikā[13] "† ahosi dassanīyā pāsādikā. Sā rūpabhogakulasampattisampannatāya bahunnaŋ[14] patthanīyā ahosi. Yo[15] pan' assā vāreyyatthāya pahiṇāti[16] taŋ[17] disvān' assa jātiyaŋ vā hatthapādâdīsu vā yattha katthaci dosaŋ āropetvā ko esadujjāto dussaṇṭhito ti ādīni vatvā nīharatha nan ti nīharāpetvā evarūpam pi nāma addasaŋ udakaŋ āharatha akkhīni dhovissāmî ti, akkhīni dhovati. Tassā diṭṭhaŋ diṭṭhaŋ vippakāraŋ[18] pāpetvā[19] nī-

* J. V. 143. † *Cf.* J. IV. 376.

[1] C. pavaṭṭamānā. [2] B. S. sopānapādamūlaŋ.
[3] B. oropesi. [4] B. S. puna nava.
[5] S. raṭṭhaŋ.
[6] C. vālikatthalena; S. vālukathalena.
[7] B. avacchādiyittha; S. acchādayittha.
[8] C. adosake. [9] B. Nāḷikeraŋ.
[10] B. Kaliṅgassa. [11] B. S. Bārāṇasinagare.
[12] B. °vibhavissa; S. cattāḷī°.
[13] C. °dhitikā; B. S. ekā dhītā. [14] B. bahūnaŋ.
[15] B. Yo yo. [16] B. pahiyyati; S. pahiṇati.
[17] B. S. taŋ taŋ. [18] C. vipakāraŋ.
[19] C. pātetvā.

harāpetî ti Diṭṭhamaṅgalikā tvev' assā[1] saṅkhā udapādi. Mūlaŋ[2] nāma[2] antaradhāyi. Sā ekadivasaŋ Gaṅgāya udakakīḷaŋ kīḷissāmî ti titthaŋ sajjāpetvā pahūtaŋ[3] khādanīyaŋ[4] bhojanīyaŋ[4] sakaṭesu pūretvā[5] bahūni gandhamālâdīni ādāya paṭicchannayānaŋ āruyha ñātigaṇaparivutā gehamhā nikkhami.

Tena ca samayena " mahāpuriso caṇḍālayoniyaŋ nibbatto bahinagare cammagehe vasati. Mātaṅgo tvev' assa[6] nāmaŋ ahosi."* So soḷasavassuddesiko hutvā kenaci[7] karaṇīyena antonagaraŋ pavisitukāmo ekaŋ nīlapilotikaŋ nivāsetvā ekaŋ hatthe[8] bandhitvā ekena hatthena pacchiŋ ekena ghaṇṭaŋ[9] gahetvā, ussaretha[10] ayye[11] caṇḍālo[12] ti jānāpanatthaŋ taŋ[13] vādento[14] nīcacittaŋ paccupaṭṭhāpetvā[15] diṭṭhe[16] diṭṭhe[16] manusse namassamāno nagaraŋ pavisitvā mahārathikaŋ[17] paṭipajji. Diṭṭhamaṅgalikā ghaṇṭāsaddaŋ[18] sutvā sāṇi-antarena olokentī dūrato va taŋ āgacchantaŋ disvā, kiŋ etan ? ti pucchi. Mātaṅgo ayye[19] ti. Kiŋ vata bho akusalaŋ akamha[20] kassâ 'yaŋ nissando ? Vināso nu kho me paccupaṭṭhito maṅgalakiccena nāma gacchamānā caṇḍālaŋ addasan ti sarīraŋ kampetvā jigucchamānā kheḷaŋ[21] pātetvā dhātiyo āha. Vegena udakaŋ āharatha, caṇḍālo[22] diṭṭho[22] akkhīni[22] c' eva nāmagahitamu-

* *Cf.* J. IV. 376.

1 B. tveva; S. tveva c' assā.
2 B. mūlanāman; S. mūlanāma.
3 B. S. bahutaŋ.
4 B. khādanīyabhojanīyaŋ.
5 B. S. pūrapetvā.
6 B. tev' assa.
7 B. S. kenacid eva.
8 B. *adds* va.
9 S. ghaṇḍaŋ.
10 B. ussaratha.
11 B. S. ayyā.
12 B. S. caṇḍālo 'haŋ.
13 S. taŋ taŋ.
14 S. vārento.
15 S. paccupaṭṭhapetvā.
16 B. S. diṭṭhadiṭṭhe.
17 B. S. mahāpathaŋ.
18 B. ghaṇṭasaddaŋ; S. ghaṇḍasaddaŋ.
19 B. ayyo.
20 B. akaramha; S. akarimha.
21 C. khelaŋ.
22 B. caṇḍālaŋ diṭṭhaŋ; S. caṇḍāladiṭṭha-akkhīni.

khañ[1] ca dhovissāmî ti, dhovitvā rathaŋ nivattāpetvā sabbapaṭiyādānaŋ[2] gehaŋ pavesetvā[3] pāsādaŋ abhirūhi. Surāsoṇḍâdayo c' eva tassā upaṭṭhākamanussā ca kuhiŋ bho Diṭṭhamaṅgalikā imāya pi velāya nâgacchatî ti pucchantā,[4] taŋ pavattiŋ[5] sutvā mahantaŋ vata bho surāmaŋsagandhamālâdi sakkāraŋ[6] caṇḍālaŋ nissāya anubhavituŋ na labhimha[7] gaṇhatha caṇḍālan ti gataṭṭhānaŋ gavesitvā niraparādhaŋ Mātaṅgapaṇḍitaŋ tajjetvā,[8] are Mātaṅga[9]! Taŋ[10] nissāya idañ c' idañ ca sakkāraŋ anubhavituŋ na labhimhâ ti kesesu gahetvā bhūmiyaŋ pātetvā jāṇukapparapāsāṇâdīhi[11] koṭṭetvā mato ti saññāya pāde gahetvā kaḍḍhantā[12] saṅkārakūṭe chaḍḍesuŋ.

Mahāpuriso saññaŋ paṭilabhitvā hatthapāde parāmasitvā idaŋ dukkhaŋ kaŋ nissāya uppannan ti cintento na aññaŋ kiñci[13] Diṭṭhamaṅgalikaŋ nissāya uppannaŋ[14] sac' âhaŋ[15] puriso pādesu naŋ pātessāmî[16] ti cintetvā vedhamāno Diṭṭhamaṅgalikāya kuladvāraŋ gantvā Diṭṭhamaṅgalikaŋ labhanto vuṭṭhahissāmi alabhantassa etth' eva maraṇan ti gehaṅgaṇe nipajji.[17]

Tena ca samayena Jambudīpe ayaŋ dhammatā hoti yassa caṇḍālo kujjhitvā gabbhadvāre nipanno[18] marati. Ye tasmiŋ gabbhe vasanti sabbe caṇḍālā honti. Gehamajjhamhi mate sabbe gehavāsī.[19] Dvāramhi mate ubhato anantaragehavāsikā. Aṅgaṇamhi mate ito satta ito sattâ ti cuddasagehavāsino sabbe caṇḍālā honti.[20] Bodhisatto pana aṅgaṇe nipajji.[17] Seṭṭhissa ārocesuŋ: Mātaṅgo te sāmi gehaṅgaṇe pa-

---

[1] B. nāmaŋ gahita°.
[2] S. sabbaŋ paṭi°.
[3] B. S. pesetvā.
[4] B. pucchanto.
[5] S. pavuttiŋ.
[6] B. S. °mālâdi paṇṇākāraŋ.
[7] S. labhimhā.
[8] B. tajjitvā.
[9] B. Mātaṅgaŋ.
[10] B. S. *omit.*
[11] S. jānuk°.
[12] B. kaḍḍhento.
[13] C. kañci.
[14] B. *adds* (ti ñatvā).
[15] S. svāhaŋ.
[16] B. nipātessāmî.
[17] B. nippajji.
[18] B. nippanno.
[19] B. S. °vāsino.
[20] S. hontî ti.

tito ti, gacchatha bhaṇe kiŋ kāraṇâ ti vatvā ekaŋ māsakaŋ datvā uṭṭhāpethâ ti. Te gantvā[1] imaŋ kira māsakaŋ gahetvā uṭṭhāhâ[2] ti vadiŋsu. So nâhaŋ māsakatthāya nipanno[3] Diṭṭhamaṅgalikāya svāhaŋ[4] nipanno[3] ti āha. Diṭṭhamaṅgalikāya ko doso? ti kiŋ[5] tassā dosaŋ? na passatha niraparādho ahaŋ tassā manussehi vyasanaŋ[6] pāpito taŋ labhanto va vuṭṭhahissāmi[7] alabhanto na vuṭṭhahissāmî[7] ti. Te gantvā seṭṭhissa ārocesuŋ. Seṭṭhī[8] dhītu dosaŋ ñatvā gacchatha ekaŋ kahāpaṇaŋ dethâ ti pesesi. So na icchāmi kahāpaṇaŋ[9] kaññam[10] eva icchāmî ti āha. Taŋ sutvā seṭṭhī[8] ca seṭṭhibhariyā ca ekā yeva no piyadhītā paveṇighaṭanako[11] añño dārako[12] n' atthî ti, saŋvegappattā gacchatha tātā[13] koci amhākaŋ asaganako[14] etaŋ jīvitā[12] voropeyya etasmiŋ[15] mate sabbe mayaŋ naṭṭhā homa ārakkhamassa gaṇhathâ ti parivāretvā ārakkhaŋ saŋvidhāya yāguŋ pesayiŋsu bhattaŋ dhanaŋ pesayiŋsu. So[16] sabbaŋ paṭikkhipi. Evaŋ eko divaso gato dve tayo cattāro pañca divasā gatā. Tato[17] satta satta gehavāsikā uṭṭhāya na sakkoma mayaŋ tumhe nissāya caṇḍālā bhavituŋ amhe mā nāsetha tumhākaŋ dārikaŋ datvā etaŋ uṭṭhāpethâ ti āhaŋsu. Te satam pi sahassam pi[18] pahiṇiŋsu so paṭikkhipat' eva. Evaŋ cha divasā gatā. Sattame divase ubhato cuddasa gehavāsikā sannipatitvā na mayaŋ caṇḍālā bhavituŋ sakkoma tumhākaŋ akāmakānam pi mayaŋ etassa dārikaŋ dassāmâ ti āhaŋsu. Mātāpitaro sokasallasamappitā visaññā[19] hutvā sayane patiŋsu[20] ubhato cuddasa gehavāsino pāsādaŋ āruyha

---

1 S. *adds* uṭṭhāhi.
2 S. uṭṭhāhî.
3 B. nippanno.
4 C. vāhasā.
5 S. kiŋ ti.
6 B. S. byasanaŋ.
7 S. uṭṭha°.
8 B. seṭṭhi.
9 C. kārisāpaṇaŋ.
10 B. taŋ.
11 B. paveṇiyā ghaṭako; S. paveṇiyā ghaṭanakā.
12 S. *adds* pi.
13 S. tāta.
14 S. asamānako.
15 S. *adds* hi.
16 B. S. Evaŋ so.
17 S. Tato tato.
18 B. S. *add* satasahassam pi.
19 B. visaññī; S. visaññino.
20 B. nipatiŋsu.

supupphitakiŋsukapupphaŋ[1] sākhaŋ[1] ocinantā[2] viya tassā sabbâbharaṇāni omuñcitvā nakhehi sīmantaŋ katvā kese bandhitvā nīlasāṭakaŋ nivāsāpetvā[3] hatthe nīlapilotikakhaṇḍaŋ veṭhetvā kaṇṇesu tipupaṭṭake pilandhāpetvā[4] tālapaṇṇaŋ[5] pacchiŋ[5] datvā pāsādato otārāpetvā[6] dvīsu bāhāsu gahetvā tava sāmikaŋ gahetvā yāhî ti mahāpurisassa adaŋsu. Nīluppalam pi atibhāro ti anukkhittapubbā sukhumāladārikā[7] uṭṭhāhi sāmi gacchāmâ ti āha. Bodhisatto nipannako[8] va āha: N' âhaŋ Uṭṭhaho[9] nāmā[10] ti atha kiñci[11] vadāmi[12] taŋ[10] sāmî[10] ti[10] uṭṭhehi[13] ayya Mātaṅgâ ti evaŋ maŋ vadāhî ti sā tathā avoca. Na tuyhaŋ manussā uṭṭhānasamatthaŋ maŋ akaŋsu. Bāhāya[14] gahetvā uṭṭhāpehî ti sā tathā akāsi. Bodhisatto uṭṭhahanto viya parivattitvā[15] bhūmiyaŋ patitvā nâsitam bho Diṭṭhamaṅgalikāya maŋ[10] paṭhamaŋ manussehi koṭṭāpetvā idāni sayaŋ koṭṭetî ti viravittha. Sā: kiŋ karomi ayyâ? ti. Dvīhi hatthehi gahetvā uṭṭhāpehî[16] ti, uṭṭhāpetvā[17] nisīdāpesi.[17] Gacchāma sāmî ti gacchā[18] nāma araññe honti mayaŋ manussā. Atikoṭṭito 'mhi tuyhaŋ[19] manussehi.[20] Na sakkomi padasā gantuŋ piṭṭhiyā maŋ nehî ti, sā oṇamitvā[21] piṭṭhiŋ adāsi. Bodhisatto abhirūhi. Kuhiŋ nemi sāmî? ti. Bahinagaraŋ nehî ti. Sā pācīnadvāraŋ gantvā: idha te sāmi vasanaṭṭhānan ti, pucchi: Kataraṭṭhānaŋ[22] etan? ti. Pācīnadvāraŋ sāmî ti. Pācīnadvāre caṇḍālaputtā vasituŋ[23] labhantî ti

1 B. supupphitaŋ kiŋsukasākhaŋ; S. pupphitakiŋsukasākhaŋ.
2 B. ucchindanto.
3 S. nivāsetvā.
4 B. pilan°.
5 B. S. tālapaṇṇapacchiŋ.
6 B. S. otāretvā.
7 B. sukhumālā dārikā.
8 B. nippannako.
9 B. S. uṭṭhah' āmî.
10 B. S. *omit.*
11 S. kinti.
12 B. S. vadāmî ti.
13 S. uṭṭhāhi.
14 B. S. *add* maŋ.
15 B. parivaṭṭetvā; S. parivattetvā.
16 B. uṭṭhāpepehî.
17 B. (sā tathā uṭṭhāpetvā nisīdāpetvā).
18 S. tiracchānā.
19 S. tumhaŋ.
20 S. manussā.
21 B. S. onamitvā.
22 S. kataraŋ ṭhānaŋ.
23 B. S. *add* na.

attano vasanaṭṭhānaŋ anācikkhitvā va sabbadvārāni āhiṇḍāpesi. Kasmā? Bhavaggappattam assā mānaŋ pātessāmî ti, mahājano ukkuṭṭhim akāsi ṭhapetvā tumhādisaŋ añño etissā mānaŋ[1] bhettā[1] n' atthî ti. Sā pacchimadvāraŋ patvā, idha te sāmi vasanaṭṭhānan ti pucchi. Kataraṭṭhānaŋ[2] etan? ti. Pacchimadvāraŋ sāmî ti. Iminā dvārena nikkhamitvā cammagehaŋ olokentī gacchâ ti. Sā tattha gantvā āha: idaŋ cammagehaŋ tumhākaŋ vasanaṭṭhānaŋ sāmî ti. Āmā ti. Piṭṭhito otaritvā cammagehaŋ pāvisi. Tattha sattaṭṭhadivase vasanto sabbaññutaŋ[3] gavesaŋ[3] dhīro[3] ettakesu divasesu na jātisambhedaŋ akāsi. Mahākulassa dhītā sace maŋ nissāya mahantaŋ yasaŋ na pāpuṇāti na nām' ahaŋ[4] catuvīsaniyā Buddhānaŋ antevāsiko. Etissā pādadhovana-udakena sakala-Jambudīpe rājūnaŋ abhisekakiccaŋ kāressāmî[5] ti[6] puna cintesi. Tato[7] agāramajjhāvasanto[8] na sakkhissāmi, pabbajitvā pana sakkhissāmî ti cintetvā taŋ āmantesi: Diṭṭhaṅgalike mayaŋ pubbe ekacarā kammaŋ katvâpi akatvâpi sakkā jīvituŋ, idāni pana dārabharaṇaŋ[9] paṭipann' amha[10] kammaŋ akatvā na sakkā jīvituŋ tvaŋ yāva ahaŋ[11] āgacchāmi tāva mā ukkaṇṭhiṭṭhâ[12] ti. Araññaŋ pavisitvā susānâdisu nantakāni saŋkaḍḍhitvā nivāsanapārupanaŋ katvā samaṇakapabbajjaŋ[13] pabbajitvā ekacaro laddhakāyaviveko kasiṇaparikammaŋ katvā aṭṭhasamāpattiyo pañca ca[14] abhiññā[15] nibbattetvā idāni sakkā Diṭṭhamaṅgalikāya avassayeṇa[16] mayā[7] bhavitun ti. Bārāṇasī abhimukho gantvā cīvaraŋ pārupitvā bhikkhaŋ caramāno Diṭṭhamaṅgalikāya gehâbhi-

---

[1] B. mānaŋ bhedako; S. mānabhedako.
[2] S. kataraŋ ṭhānaŋ.
[3] B. sabbaññutagavesanadhīro; S. sabbaññutaŋ gavesanadhīro.
[4] B. c' amâhaŋ; S. ahaŋ.
[5] B. kārissāmî.
[6] B. *adds* cintetvā.
[7] B. *omits.*
[8] B. S. agāramajjhe vasanto.
[9] S. dāragahaṇaŋ.
[10] S. paṭipanno 'mhi.
[11] B. S. yāvâhaŋ.
[12] B. ukkaṇṭhitthā; S. ukkaṇṭhi.
[13] B. samaṇapabbajjaŋ; S. samaṇaŋ.
[14] B. S. *omit.*
[15] B. S. abhiññāyo.
[16] B. avassayo.

mukho agamāsi. Sā[1] dvāre ṭhitaŋ disvā asañjānan ti aticchatha bhante caṇḍālānaŋ vasanaṭṭhānaŋ etan ti āha. Bodhisatto tatth' eva aṭṭhāsi. Sā punappuna[2] olokentī sañjānitvā hatthehi uraŋ paharitvā viravamānā pādamūle patitvā āha: Yadi te sāmi edisaŋ cittaŋ atthi kasmā maŋ mahato[3] yasā parihāpetvā anāthaŋ akāsî? ti nānappakāraŋ paridevitvā[4] akkhīni puñchamānā[5] uṭṭhāya bhikkhābhājanaŋ gahetvā antogehe nisīdāpetvā bhikkhaŋ adāsi. Mahāpuriso bhattakiccaŋ katvā āha: Diṭṭhamaṅgalike mā soci mā paridevi ahaŋ tuyhaŋ pādadhovana-udakena sakala-Jambudīpe rājūnaŋ abhisekakiccaŋ kāretuŋ samattho. Tvaŋ pana ekaŋ mama vacanaŋ karohi nagaraŋ pavisitvā na mayhaŋ sāmiko caṇḍālo Mahābrahmā mayhaŋ sāmiko ti uggho sayamānā sakalanagaraŋ carāhî ti.[6] Evaŋ vutte Diṭṭhamaṅgalikā pakatiyā pi ahaŋ sāmi mukhadosen' eva vyasanaŋ[7] pattā na sakkhissām' ev' âhaŋ[8] vattun ti āha.

Bodhisatto: kiŋ pana tayā mayhaŋ agāre vasantassa alikavacanaŋ sutapubbaŋ? Ahaŋ tadâpi alikaŋ na bhaṇāmi idāni pabbajito kiŋ vakkhāmi saccavādī puriso nām' ahan ti vatvā ajja pakkhassa aṭṭhamī tvaŋ ito sattâhassa[9] accayena[9] uposathadivase mayhaŋ sāmiko Mahābrahmā caṇḍamaṇḍalaŋ bhinditvā mama santikaŋ[10] āgamissatî ti sakalanagare ugghosehî ti vatvā pakkāmi.[11] Sā saddahitvā haṭṭhatuṭṭhā sūrā hutvā sāyaŋ pātaŋ nagaraŋ pavisitvā tathā ugghosesi. Manussā pāṇinā pāṇiŋ paharitvā[12] passatha amhākaŋ Diṭṭhamaṅgalikā caṇḍālaputtaŋ Mahābrahmānaŋ karotî ti hasantā[13] keḷiŋ karonti. Puna[14] divase pi tath' eva sāyaŋ pātaŋ sā[15] pavisitvā idāni châhaccayena pañcâhacatûhatīhadvīha-ekâhaccayena mayhaŋ sāmiko Mahābrahmā caṇḍamaṇḍalaŋ bhinditvā mama santikaŋ[10] āgamissatî ti ugghosesi. Brāh-

[1] B. *adds* taŋ.
[2] B. S. punappunaŋ.
[3] S. mahatā.
[4] B. paridevaŋ paridevitvā.
[5] S. puñchayamānā.
[6] C. carâ ti.
[7] B. S. byasanaŋ.
[8] B. sakkhissām' evaŋ.
[9] B. sattāhassaccayena.
[10] B. santike.
[11] B. pakkami.
[12] B. paharanto; S. paharantā.
[13] B. S. hasanti.
[14] B. S. Sā puna.
[15] B. S. *omit*.

maṇā cintayiŋsu: ayaŋ Diṭṭhamaṅgalikā atisūrā hutvā katheti. Kadāci evaŋ siyā. Etha mayaŋ Diṭṭhamaṅgalikāya vasanaṭṭhānaŋ paṭijaggāmâ ti cammagehassa bāhirabhāgaŋ samantā tacchāpetvā vālikaŋ okiriŋsu. Sâpi uposathadivase pāto va nagaraŋ pavisitvā ajja kira[1] mayhaŋ sāmiko āgamissatî ti ugghosesi. Brāhmaṇā cintayiŋsu: Ayaŋ bho na dūraŋ apadisati[2] ajja kira Mahā-Brahmā āgamissatî ti[3] vasanaṭṭhānaŋ saŋvidahāmâ ti cammagehaŋ samajjāpetvā[4] haritapattaŋ[5] katvā mahârahaŋ pallaṅkaŋ atthiritvā āhatavatthehi parikkhipitvā[6] upari celavitānaŋ datvā[7] gandhamāladāmāni[8] osārayiŋsu. Tesaŋ paṭijaggantānaŋ. yeva suriyo atthaṅgami[9] tato[9] mahāpuriso cande uggatamatte abhiññā pādakajjhānaŋ samāpajjitvā vuṭṭhāya kāmāvacaracittena parikammaŋ katvā iddhicittena dvādasayojanikaŋ brahmattabhāvaŋ māpetvā vehāsaŋ abbhuggantvā[10] candavimānassa anto pavisitvā vanantato[11] abbhussakkamānaŋ candaŋ bhinditvā candavimānaŋ ohāya purato hutvā mahājano maŋ passatû ti adiṭṭhāsi. Mahājano disvā saccaŋ bho Diṭṭhamaṅgalikāya vacanaŋ āgacchati[12] Mahābrahmā brahmāṇaŋ[13] pūjessāmâ ti gandhamālaŋ ādāya Diṭṭhamaṅgalikāya gharaŋ parivāretvā aṭṭhāsi. Mahāpuriso matthakanatthakena sattavāre Bārāṇasiŋ anuparigantvā mahājanena diṭṭhabhāvaŋ ñatvā dvādasayojanikaŋ attabhāvaŋ jahitvā[14] manussappamāṇam eva māpetvā mahājanassa passantass' eva cammagehaŋ pāvisi. Mahājano disvā otiṇṇo no Mahābrahmā sāṇiŋ āharathâ ti nivesanaŋ mahāsāṇiyā parikkhipitvā parivāretvā

---

1 C. *omits*.
2 B. S. apadissati.
3 B. āgamissati.
4 B. S. sammajjā°.
5 B. haritûpalittaŋ; S. haritūpalitattaŋ.
6 B. haritûpalittaŋ ahatavatthehi parikkhipitvā mahârahan . . . atthiritvā upari; S. *ditto, but inserts* katvā *as* C, *and reads* āhatavatthehi.
7 B. *adds* bandhitvā.
8 S. gandhamālādā°.
9 B. atthaŋ gamito; S. atthaṅgato.
10 B. °gantā.
11 B. sāṇiŋ āharāpetvā.
12 B. āgacchataŋ.
13 B. S. naŋ.
14 S. vijahitvā.

ṭhito. Mahāpuriso pi sirisayanamajjhe[1] nisīdi Diṭṭhamaṅgalikā samīpe aṭṭhāsi. Atha naŋ pucchi: Utusamayo te Diṭṭhamaṅgalike ? ti. Āma ayyâ ti, mayā dinnaŋ[2] puttaŋ[2] gaṇhāhî ti, aṅguṭṭhakena nâbhimaṇḍalaŋ phusi. Tassā[3] parāmasanen' eva gabbho patiṭṭhāsi. Mahāpuriso ettāvatā te Diṭṭhamaṅgalike pādadhovanaŋ[4] udakaŋ[4] sakala-Jambudīpe rājūnaŋ abhisekodakaŋ bhavissati tvaŋ tiṭṭhâti vatvā Brahmattabhāvaŋ māpetvā passantass' eva mahājanassa nikkhamitvā vehāsaŋ abbhuggantvā[5] candamaṇḍalam[6] eva paviṭṭho. Sā tato paṭṭhāya Brahmapajāpatī nāma jātā pādadhovana-udakaŋ labhanto nāma n' atthi. Brāhmaṇā Brahmapajāpatiŋ antonagare vasāpessāmâ ti suvaṇṇasivikāya[7] āropetvā yāva sattamakoṭiyā aparisuddhajātikassa sivikaŋ[8] gahetuŋ na adaŋsu. Soḷasajātimantā brāhmaṇā gaṇhiŋsu. Sesā gandhapupphâdīhi pūjentā[9] nagaraŋ pavisitvā[10] na sakkā bho ucchiṭṭhagehe[11] Brahmapajāpatiyā[12] vasituŋ vatthuŋ gahetvā gehaŋ karissāma. Yāva pana taŋ karīyati[13] tāva maṇḍape[14] vasatû ti[15] maṇḍape vasāpesuŋ.[16] Tato paṭṭhāya cakkhupathe ṭhatvā vanditukāmā kahāpaṇaŋ datvā vandituŋ labhanti savanûpacāre vanditukāmā sataŋ datvā labhanti āsanne pakatikathaŋ savanaṭṭhāne vanditukāmā pañca satāni datvā labhanti pādapiṭṭhiyaŋ sīsaŋ ṭhapetvā vanditukāmā sahassaŋ datvā[17] labhanti pādadhovana-udakaŋ patthayamānā dasa sahassāni datvā labhanti.

Bahinagarato antonagare yāva maṇḍapā āgacchantiyā laddhadhanaŋ yeva koṭisatamattaŋ ahosi. Sakala-Jambudīpo saṅkhubhi.[18] Tato[19] sabbarājāno[20] Brahmapajāpatiyā pāda-

1 B. sirīsa°.
2 S. dinnaputtaŋ.
3 C. tassa.
4 B. S. °dhovana-udakaŋ.
5 S. accuggantvā.
6 B. caṇḍamaṇ°.
7 S. °sīvikāya.
8 S. sīvikaŋ.
9 S. pūjitvā.
10 C. pavesetvā.
11 C. S. ucciṭṭha°.
12 B. °pajāpatī.
13 B. kariyyati; S. kariyati.
14 B. *adds* va.
15 B. vasati.
16 S. *adds* taŋ.
17 B. ñatvā.
18 B. saṅkhubbhito; S. saṅkhubhito.
19 B. S. *omit.*
20 S. sabbe rājāno.

dhovanena abhisekaŋ karissāmâ ti satasahassaŋ pesetvā labhiŋsu. Maṇḍape vasantiyā eva gabbhavuṭṭhānaŋ ahosi. Mahāpurisaŋ paṭicca laddhakumāro pāsādiko ahosi lakkhaṇasampanno. Brahmuno[1] putto jāto ti, sakala[2]-Jambudīpe[3] ekakolāhalo ahosi. Kumārassa khīramaṇimūlaŋ hotû ti, tato tato ābhatadhanaŋ[4] koṭisatasahassaŋ[5] ahosi.

Ettāvatā nivesanam pi[6] niṭṭhitaŋ[7] kumārassa nāmakaraṇaŋ karissāmâ ti. Nivesanaŋ sajjetvā kumāraŋ gandhodakena nahāpetvā[8] alaṅkaritvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyotv'[9] eva nāmaŋ akaŋsu. Kumāro sukhena saŋvaddhamāno sippuggahaṇavayappatto[10] sakala-Jambudīpe sippaŋ[11] jānanakā[11] tassa santikaŋ[12] āgantvā sippaŋ sikkhāpenti kumāro medhāvī paññavā sutaŋ sutaŋ muttaŋ[13] āvuṇanto viya gaṇhāti gahitagahitaŋ[14] suvaṇṇaghaṭe pakkhittatelaŋ viya tiṭṭhati yāvatā vācuggatā pariyatti atthi. Tena anuggahitā nāma nâhosi. Brāhmaṇā taŋ parivāretvā caranti. So pi brāhmaṇabhatto[15] ahosi. Gehe asītibrāhmaṇasahassāni niccabhattaŋ bhuñjanti. Geham pi 'ssa sattadvārakoṭṭhakaŋ mahantaŋ ahosi. Gehamaṅgaladivase[16] Jambudīpavāsīhi pesitaŋ[17] dhanaŋ[17] koṭisahassamattaŋ ahosi. Bodhisatto[18] āvajjesi. Pamatto nu kho kumāro appamatto ti. Ath' assa taŋ pavattiŋ[19] ñatvā brāhmaṇabhatto[15] jāto yattha dinnaŋ mahapphalaŋ hoti taŋ na jānāti gacchāmi naŋ damemî ti. Cīvaraŋ pārupitvā[20] bhikkhābhājanaŋ gahetvā dvārakoṭṭhakā atisambādhā na sakkā koṭṭhakena pavisitun ti. Ākāsena gantvā asītiyā brāhmaṇasahassānaŋ bhuñjanaṭṭhāne ākāsaṅgane otari. Maṇḍavya-

---

1 B. S. Mahā-Brahmuno.
2 C. sala°.
3 B. S. Jambudīpo.
4 B. āgata°.
5 B. koṭisahassaŋ.
6 C. *omits.*
7 C. paniṭṭhitaŋ.
8 B. nhāpetvā.
9 B. S. Maṇḍabyotv'.
10 B. *adds* (hi).
11 B. S. sippajānanakā.
12 B. santike.
13 B. *in brackets.*
14 S. gahitaŋ gahitaŋ.
15 S. °bhato.
16 B. S. gehe maṅga.°
17 B. S. pesitadhanaŋ.
18 S. *adds* pana.
19 S. pavuttiŋ.
20 B. °petvā.

kumāro[1] pi suvaṇṇakaṭacchuŋ gāhāpetvā idha sūpaŋ detha idha odanan ti parivisāpento[2] Bodhisattaŋ disvā daṇḍakena ghaṭita[3]-āsīviso[4] viya kuppitvā[5] imaŋ gātham āha:—

"Kuto nu āgacchasi rummavāsī[6]
Otallako paŋsupisācako va
Saṅkāracoḷaŋ paṭimuñca kaṇṭhe,
Ko re tuvaŋ hosi adakkhiṇeyyâ[7]"* ti.

Atha naŋ Mahāsatto akujjhitvā[8] ovadanto āha:—

"Annaŋ tava yidaŋ pakataŋ yasassī,[9]
Taŋ khajjare bhojjare[10] pīyyare[11] ca,
Jānāsi maŋ tvaŋ paradatatupajīvī,[12]
Uttiṭṭha, piṇḍaŋ labhataŋ[13] sapāko"* ti.

So nayidaŋ tumhādisānaŋ paṭiyattanti dassento āha:—

"Annaŋ mama yidaŋ pakataŋ brāhmaṇānaŋ
Attatthiyaŋ[14] saddahato mama yidaŋ,
Apehi etto, kim avaṭṭhito[15] si,
Na mādisā tuyhaŋ[16] dadanti jammâ"* ti.

Atha[17] Bodhisatto dānaŋ nāma saguṇassa pi nigguṇassa pi yassa kassaci dātabbaŋ, yathā hi ninne pi thale pi patiṭṭhāpitabījaŋ[18] paṭhavirasaŋ[19] āporasañ ca āgamma sampajjat'[20]

* J. IV. 380.

[1] B. S. Maṇḍabya°. [2] S. parivīsā°.
[3] B. S. ghaṭṭita-°. [4] B. āsiviso.
[5] S. kupitvā. [6] B. S. dumma°; B. °vāse.
[7] S. °ṇeyyo. [8] B. S. *add* va-.
[9] B. S. yasassi. [10] B. S. bhūnjare.
[11] B. piyare.
[12] B. paradattupajīvi; S. paraddatûpajīviŋ.
[13] B. labhati. [14] B. othitaŋ; S. °thiyā.
[15] B. imaṭṭhito; S. idhaṭṭhito.
[16] S. tuyha. [17] S. *adds* kho.
[18] B. S. °pitaŋ bījaŋ. [19] B. pathavīrasaŋ.
[20] B. S. sampajjati.

eva[1] evaŋ nipphalaŋ nāma n' atthi. Sukhette vappaŋ[2] bījaŋ[2] viya guṇavante mahapphalaŋ hotî ti dassetuŋ imaŋ gātham āha:—

"Thale ca ninne ca vapanti bījaŋ
Anūpakhette phalam āsasānā[3]
Etāya saddhāya dadāhi dānaŋ
App' eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti."*

Attha kumāro kodhâbhibhūto ken' imassa muṇḍakassa paveso dinno ti, dvārarakkhâdayo[4] tajjetvā:—

"Khettāni mayhaŋ viditāni loke
Yes' âhaŋ[5] bījāni patiṭṭhapemi,
Ye brāhmaṇā jātimantûpapannā
Tānîdha khettāni supesalānî ti"*

gāthaŋ vatvā imaŋ jammaŋ veṇupadarena pothento[6] givāya[7] gahetvā satta pi dvārakoṭṭhake atikkametvā[8] bahi nīharathâ ti āha. Atha taŋ Mahāpuriso āha:—

"Giriŋ nakhena khaṇasi[9] ayo dantena[10] khādasi
Jātavedaŋ padahasi yo isiŋ paribhāsasî ti"†

evañ ca pana vatvā. Sace myāyaŋ hatthe vā pāde vā gaṇhāpetvā dukkhaŋ uppādeyya bahuŋ apuññaŋ pasaveyyâ ti sattânuddayatāya vehāsaŋ abbhuggantvā antaravīthiyaŋ otari. Bhagavā sabbaññutaŋ patto tam atthaŋ pakāsento imaŋ gātham āha:—

"Idaŋ vatvāna Mātaṅgo isi saccaparakkamo
Antalikkhasmiŋ pakkāmi brāhmaṇānaŋ udikkhatan ti"†

Tāvadeva nagararakkhakadevatānaŋ[11] jeṭṭhakadevarājā Maṇḍavyassa[12] gīvaŋ parivattesi. Tassa mukhaŋ parivat-

---

* =J. IV. 381. † =J. IV. 383.

---

1 B. S. *omit.*
2 B. vappitabījaŋ; S. vapitaŋ bījaŋ.
3 B. S. āsamānā.
4 S. dvārarakhakâdayo.
5 B. S. yesvâhaŋ.
6 B. S. pothentvā.
7 B. S. gīvayaŋ.
8 B. S. °kamitvā.
9 S. khanasi.
10 B. dantehi; S. dantebhi.
11 B. nagararakkhika°.
12 B. S. Maṇḍabyassa.

titvā[1] pacchāmukhaŋ jātaŋ, akkhīni parivattāni mukhena kheḷaŋ[2] vamati, sarīraŋ thaddhaŋ sūlaŋ[3] āropitaŋ viya ahosi. Asītisahassā paricārakā[4] yakkhā asītibrāhmaṇasahassāni tath' eva akaŋsu. Vegena gantvā Brahmapajāpatiyā ārocayiŋsu sā taramānarūpā āgantvā[5] vippakāraŋ disvā gātham āha:—

" Āveṭhitaŋ[6] piṭṭhito uttamaṅgaŋ,
Bāhaŋ[7] pasāreti akammaneyyaŋ,[8]
Setāni[9] akkhīni yathā matassa,
Ko me imaŋ puttam akāsi evan ti."*

Ath' assa[10] ārocayiŋsu[11]:—

" Idhâgamā samaṇo rummavāsī[12]
Otallako[13] paŋsupisācako va
Saṅkāracoḷaŋ paṭimuñca[14] kaṇṭhe,
So te imaŋ puttam akāsi evan ti."†

Sā sutvā va aññāsi mayhaŋ yasadāyako ayyo anukampāya puttassa pamattabhāvaŋ ñatvā āgato bhavissatî ti tato upaṭṭhāke pucchi:—

" Katamaŋ disam agamā bhūripañño,
Akkhātha me māṇavā etam atthaŋ,
Gantvāna taŋ paṭikarayemu[15] accayaŋ,
App' eva naŋ puttaŋ labhemu jīvatan[16] ti "†

te āhaŋsu.[17]

" Vehāsayaŋ agamā[18] bhūripañño
Pathaddhuno[19] paṇṇarase va cando,

* =J. IV. 383. † =J. IV. 384.

[1] B. S. parivattetvā. [2] C. khelaŋ.
[3] B. S. sūle. [4] B. °cārikā.
[5] B. S. *add* taŋ. [6] C. aveṭhitaŋ; B. āvedhitaŋ.
[7] B. bāhuŋ. [8] B. akampa°.
[9] B. sotāni. [10] B. assā.
[11] B. S. ārocesuŋ. [12] B. dumma°
[13] S. ogallako. [14] B. S. parim°.
[15] S. paṭikaremu. [16] B. S. jīvitan.
[17] C. ahaŋsu. [18] B. aggamā. [19] B. pathandhuno.

Api[1] câpi[1] so purimaŋ disaŋ agañchi[2]
Saccappaṭiñño isi sādhurūpo ti."*

Mahāpuriso pi antaravīṭhiyaŋ otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya mayhaŋ padavalañjaŋ[3] hatthī[4]-assâdīnam pi[5] vasena mā antaradhāyittha.[6] Diṭṭhamaṅgalikā yeva ca[7] naŋ[8] passatu mā añño ti adhiṭṭhahitvā piṇḍāya caritvā yāpanamattaŋ missakodanaŋ gahetvā paṭikkammanasālāya[9] nisinno bhuñjitvā thokaŋ bhuttâvasesaŋ bhikkhâbhājane yeva ṭhapesi. Diṭṭhamaṅgalikâpi pāsādā oruyha antaravīthiŋ paṭipajjamānā[10] padavaḷañjaŋ[11] disvā: idaŋ mayhaŋ yasadāyakassa ayyassa padan ti padânusārena[12] gantvā[12] vanditvā āha. Bhante[13] tumhākaŋ[13] dāsena katāparādhaŋ mayhaŋ khamatha na hi tumhe kodhavasikā nāma detha me puttassa jīvitan ti. Evañ ca pana vatvā:—

" Āveṭhitaŋ[14] piṭṭhito uttamaṅgaŋ,
Bāhaŋ[15] pasāreti akammaneyyaŋ,[16]
Setāni akkhīni yathā matassa
Ko me imaŋ puttam akāsi evan ti "†

gātham abhāsi.

Mahāpuriso āha:—Na mayaŋ evarūpaŋ karoma, pabbajitaŋ[17] hiŋsante vihiŋsante[18] disvā pabbajitesu sagāravāhi bhūtayakkhadevatāhi kataŋ bhavissatî ti. Bhante[19] kevàlaŋ[19] tumhākaŋ manopadoso mā hotu devatāhi kataŋ hotu su-

* =J. IV. 384. † =J. IV. 385.

[1] B. S. athâpi.
[2] B. agacchi.
[3] B. padavaṭañjaŋ.
[4] B. S. hatthi.
[5] B. *omits.*
[6] S. antaradhāyi.
[7] B. *omits.*
[8] S. *omits.*
[9] B. patikham°; B. S. °sālāyaŋ.
[10] S. *adds* va.
[11] S. °valañjaŋ.
[12] B. °sārenāgantvā.
[13] B. Tumhākaŋ bhante.
[14] C. ave°; B. āvedhitaŋ.
[15] B. bāhuŋ.
[16] B. akampa°.
[17] B. S. *add* pana.
[18] B. S. *omit.*
[19] B. Kevalaŋ bhante.

khamāpayā bhante devatā api câhaŋ bhante kathaŋ paṭipajjāmî ti. Tena hi osadhan te kathessāmi mama bhikkhābhājane bhuttâvasesabhattam[1] atthi. Tattha thokaŋ udakaŋ āsiñcitvā thokaŋ gahetvā tava puttassa mukhe[2] pakkhipāti. Evaŋ[3] karissāmî ti, bhattaŋ gahetvā Mahāpurisaŋ vanditvā gantvā tathā akāsi. Mukhe pakkhittamatte jeṭṭhakadevarājā sāmimhi sayaŋ bhesajjaŋ karonte amhehi[4] na sakkā kiñci kātun ti kumāraŋ vissajjesi.[5] So[6] khipitvā kiñci dukkhaŋ appattapubbo viya pakativaṇṇo ahosi. Atha naŋ mātā[6] avoca: Passa, tāta, tava kulûpakānaŋ hirottapparahitānaŋ vippakāraŋ, samaṇā pana[7] evarūpā honti, samaṇe tāta, bhojeyyāsî ti. Tato sesakaŋ udakacāṭiyaŋ āluḷāpetvā[8] brāhmaṇānaŋ mukhe pakkhipāpesi. Yakkhā tāvadeva vissajjetvā[9] palāyiŋsu. Brāhmaṇā khipitvā[10] uṭṭhitā[11] kiŋ amhākaŋ mukhe pakkhittan? ti pucchiŋsu. Mātaṅga-isissa ucchiṭṭhabhattan[12] ti, te caṇḍālassa ucchiṭṭhakaŋ[12] khādāpitamhā abrāhmaṇā dānimha jātā. Idāni no brāhmaṇā suddā[13] brāhmaṇā[13] ime ti sambhogaŋ[14] na dassanti.[15] Tato palāyitvā mejjha[16] raṭṭhaŋ gantvā mejjha[16] rājassa nagare aggâsanikā[17] brāhmaṇā nāma mayan ti rājagehe bhuñjanti.

Tasmiŋ samaye Bodhisatto pāpaniggahaŋ karonto mānajātike nimmadayanto vicarati.

Ath' eko jātimantatāpaso nāma mayā sadiso jātiyā[18] n' atthî ti aññesu saññam pi na karoti, Bodhisatto taŋ Gaṅgātīre vasamānaŋ disvā mānaniggahamassa karissāmî ti, tattha

---

[1] B. S. °vasesaŋ bhattam.

[2] B. S. *add* pakkhipa avasesaŋ udakacāṭiyaŋ āloḷetvā (S. āloletvā) asītiyā brāhmaṇasahassānaŋ mukhe pakkhipāti.

[3] B. Sā evaŋ. [4] B. amhe.

[5] S. visajjesi. [6] B. *adds* pi.

[7] S. ca na. [8] S. ālulā°.

[9] S. visajjetvā. [10] B. S. *repeat.*

[11] B. uṭṭhitvā; S. uṭṭhahitvā. [12] C. ucciṭṭha°.

[13] B. asuddabrāh°; S. suddabrāh°.

[14] B. samabhāvaŋ; S. samabhāgaŋ.

[15] B. S. dassantî ti. [16] B. majjha.

[17] S. attāsan°. [18] B. *omits.*

agamāsi. Taŋ jātimantatāpaso pucchi: Kiŋ jacco bhavanti? Caṇḍālo ahaŋ ācariyâ ti. Ap' ehi caṇḍāla ap' ehi caṇḍāla, heṭṭhā Gaṅgāya vasa mā upari Gaṅgāya udakaŋ ucchiṭṭham[1] akāsî ti. Sādhu[2] ācariya tumhehi vuttaṭṭhāne vasissāmî ti heṭṭhā Gaṅgāya vasanto Gaṅgāya udakaŋ paṭisotaŋ sandatû ti adhiṭṭhāsi. Jātimantatāpaso pātova Gaṅgaŋ oruyha udakaŋ ācamati jaṭā dhovati, Bodhisatto dantakaṭṭhaŋ khādanto piṇḍapiṇḍaŋ[3] kheḷaŋ[4] udake pāteti dantakaṭṭhakucchiṭṭhakam[5] pi tath'[6] eva pavāheti yathā taŋ[7] aññattha alaggitvā tāpasess' eva jaṭāsu laggati, tathā adhiṭṭhāsi kheḷam[8] pi dantakaṭṭham pi tāpasassa jaṭāsu yeva patiṭṭhāti. Tāpaso caṇḍālass' idaŋ kammaŋ bhavissatî ti vippaṭisārī hutvā gantvā āpucchi[9]: bho[10] caṇḍāla idaŋ[11] Gaṅgāya udakaŋ tayā paṭisotagāmī[12] katan[12] ti. Āma ācariya.[13] Tena hi tvaŋ[14] heṭṭhā Gaṅgāya mā[15] vasa[16] upari Gaṅgāya vasâ ti. Sādhu ācariya tumhehi vuttaṭṭhāne vasissāmî ti. Tattha vasanto iddhiŋ paṭipassambhesi.[17] Udakaŋ yathāgatikam eva jātaŋ puna tāpaso tadeva vyasanaŋ[18] pāpuṇi. So puna gantvā Bodhisattaŋ pucchi: Bho caṇḍāla tvaŋ idaŋ Gaṅgāya udakaŋ kālena paṭisotagāmiŋ kālena anusotagāmiŋ karosî ti, āma ācariya[13] caṇḍāla tvaŋ sukhavihārīnaŋ pabbajitānaŋ sukhena vasituŋ na desi. Sattame te divase sattadhā muddhā phalatū ti. Sādhu acariya ahaŋ pana suriyassa uggantuŋ na dassāmî ti. Atha Mahāsatto cintesi: Etassa abhisāpo[19] etass' eva upari patissati rakkhāmi nan ti. Sattânuddayatāya puna divase iddhiyā suriyassa uggantuŋ na adāsi. Iddhimato

---

[1] C. ucciṭṭham. [2] B. (Bodhisatto) sādhu.
[3] B. piṇḍaŋ piṇḍaŋ. [4] C. khelaŋ.
[5] C. °kuccakam; S. kucchikam.
[6] B. tatth'.
[7] B. c' etaŋ; S. p' etaŋ.
[8] C. khelam. [9] B. S. pucchi.
[10] B. idaŋ bho. [11] B. *omits*.
[12] S. °gāmikatan. [13] S. ācariyâ ti.
[14] S. tvaŋ mā. [15] S. *omits*.
[16] C. vasi. [17] C. paṭippas°.
[18] B. S. bya°. [19] B. abhisapo.

iddhivisayo[1] acinteyyo. Tato paṭṭhāya aruṇaggaŋ[2] na paññāyati rattindivaparicchedo n' atthi. Kasivaṇijjâdīni[3] kammāni payojento nāma n' atthi[4]; manussā yakkhāvaṭṭo nu kho ayaŋ bhūtadevatānāgasupaṇṇāvaṭṭâ[5] ti upaddavappattâ ti[4] kiŋ[6] nu kho kātabban? ti cintentā[7] rājakulaŋ nāma mahādhaññaŋ[8] lokassa hitaŋ cintetuŋ sakkoti.[9] Tattha gacchāmâ ti, rājakulaŋ gantvā tam atthaŋ ārocesuŋ. Rājā sutvā bhīto pi abhītâkāraŋ katvā tātā[10] mā[10] bhāyatha imaŋ kāraṇaŋ Gaṅgātīravāsī jātimantatāpaso jānissati; taŋ pucchitvā nikkaṅkhā[11] bhavissāmâ ti, katipayeh'[12] eva atthacarakehi manussehi saddhiŋ tāpasaŋ upasaṅkamitvā katapaṭisanthāro[13] tam atthaŋ pucchi. Tāpaso āha: Āma mahārāja eko caṇḍālo atthi, so imaŋ Gaṅgāya udakaŋ kālena anusotagāmiŋ kālena paṭisotagāmiŋ[14] karoti, mayā tad atthaŋ kiñci kathitaŋ atthi, taŋ pucchatha so jānissatî ti. Rājā Mātaṅgaisissa santikaŋ[15] gantvā: bhante,[16] tumhe[16] aruṇassa uggantuŋ na dethâ ti pucchi. Āma mahārājâ ti. Kiŋ kāraṇā bhante? ti.[17] Jātimantatāpasena āgantvā maŋ vanditvā khamāpitakāle dassāmi, mahārājâ ti. Rājā gantvā: evaŋ[18] ācariya tāpasaŋ khamāpethâ ti āha. N' âhaŋ mahārāja caṇḍālaŋ vandāmi.[19] Ācariya[20] mā[20] evaŋ karotha janapadassa sukhaŋ passathâ ti. So puna paṭikkhipi[21] yeva. Rājā Bodhisattaŋ

---

[1] B. iñjivisayo; B. S. *add* nāma.
[2] S. aruṇaggamaŋ.
[3] B. Kasivāṇ°.
[4] S. *omits.*
[5] B. bhūtadevanāga vaṭṭo; S. °vaṭṭo.
[6] B. *omits.*
[7] B. S. cintetvā.
[8] B. S. mahāpañ°.
[9] S. na sakkā ti.
[10] B. mā tātā; S. tāta mā.
[11] B. nikaṅ°.
[12] S. katipāhen'.
[13] B. °sandhāro.
[14] B. patisot°.
[15] B. santike.
[16] B. tumhe bhante.
[17] B. *adds* Jātimantatāpakāraṇā mahārājâ ti. Kiŋ bhante katheti? Jātimantatāpasena; S. Jātimantatāpaso maŋ niraparādhaŋ abhisapi, tena āgantvā.
[18] B. ettha; S. etha.
[19] B. S. vandāmî ti.
[20] B. mā ācariya.
[21] S. pakkhipi.

upasaṅkamitvā: ācariya[1] khamāpetuŋ na icchitî ti āha. Akhamāpite ahaŋ suriyaŋ na muñcamî ti rājā ayaŋ khamāpetuŋ na icchati ayaŋ akhamāpite suriyaŋ na muñcati kim amhākaŋ tena tāpasena lokaŋ olokessāmâ ti gacchatha[2] bho tāpasan[3] ti[3] sayaŋ[4] hatthesu ca pādesu ca gahetvā[5] Mātaṅga-isissa pādamūlaŋ[6] netvā[7] nipajjapetvā[8] khamatha[9] etassa janapadânuddayataŋ[10] paṭiccâ ti āha.[11] Ahaŋ nāma khamitabbaŋ khamāmi, api ca kho pana etassa kathā etass' eva upari patissati mayā suriye vissajjite[12] suriyarasmī[13] etassa matthake patissati ath' assa sattadhā muddhā phalissatî[14] ti[14] taŋ[15] kho[16] pan' esa vyasanaŋ[17] mā pāpuṇātu. Ettha[18] tumhe etaŋ galappamāṇe udake otāretvā mahantaŋ mattikāpiṇḍamassa sīse ṭhapetha. Ath' âhaŋ suriyaŋ vissajjessāmi[19] suriyarasmī[13] mattikāpiṇḍe patitvā taŋ sattadhā bhindissati ath' esa mattikāpiṇḍaŋ chaḍḍetvā nimujjitvā aññena titthena uttaratu iti naŋ vadatha evam[20] assa[20] sotthi bhavissatî ti. Te manussā evaŋ karissāmâ ti tathā kāresuŋ. Tassā[21] pi tath' eva sotthi jātā.[22] So tato paṭṭhāya jāti nāma akāraṇaŋ pabbajitānaŋ abbhantare guṇo va kāraṇan ti jātigottamānaŋ pahāya nimmado ahosi. Iti jātimantatāpase damite mahājano Bodhisattassa thāmaŋ aññāsi, mahākolāhalaŋ jātaŋ. Rājā attano nagaraŋ gamanatthāya Bodhisattaŋ yāci. Ma-

---

1 B. ācariyo. 2 C. gaṇhatha.
3 B. tāpasasantike; S. tāpasasantikaŋ.
4 B. S. taŋ.
5 S. *adds* ānethâ ti, taŋ ānāpetvā.
6 B. S. °mūle. 7 B. S. *omit.*
8 B. nippaj°. 9 B. khametha.
10 S. °nudayataŋ.
11 B. *adds* Te rāja purisā gantvā taŋ tathā katvā ānetvā Mātaṅga-isissa pādamūle nippajjāpetvā khamāpetuŋ.
12 S. visajjite. 13 C. °rasmi.
14 B. S. phalīssati. 15 B. S. tañ ca.
16 S. *omits.* 17 B. S. byas°.
18 B. S. etha.
19 B. vissajjissāmi; S. visajjissāmi. 20 S. etassa.
21 C. tassa. 22 S. jāto.

hāsatto paṭiññaŋ datvā tāni[1] asītibrāhmaṇasahassāni damessāmi[2] paṭiññañ ca mocessāmî[3] ti Mejjharājassa[4] nagaraŋ agamāsi. Brāhmaṇā Bodhisattaŋ disvā va: bho[5] ayaŋ[5] mahācoro āgato idān' esa[6] sabbe ete mayhaŋ ucchiṭṭhodakaŋ[7] khāditvā abrāhmaṇā jātâ ti amhe pākaṭe karissati evaŋ no idhâpi avāso[8] bhavissati paṭigacch' eva hāressāmâ[9] ti rājānaŋ[10] upasaṅkamitvā āhaŋsu: Mahārāja[11] tumhe[11] etaŋ[12] caṇḍālapabbajitaŋ mā sādhurūpo ti maññittha esa garukaŋ[13] mantaŋ[13] jānāti paṭhaviŋ gahetvā ākāsaŋ karoti ākāsaŋ paṭhaviŋ dūraŋ gahetvā santikaŋ karoti, santikaŋ dūraŋ Gaṅgaŋ nivattetvā uddhagāminiŋ[14] karoti, icchanto paṭhaviŋ ukkhipitvā pātetuŋ[15] sakkotî.[16] Par' assa vā cittaŋ nāma na sakkā[17] sabbakālaŋ[17] gahetuŋ ayaŋ idha patiṭṭhaŋ labhanto tumhākaŋ rajjam pi nâseyya jīvitantarāyam pi vāsupacchedam[18] pi kareyya amhākaŋ vacanaŋ karotha mahārāja ajj' eva imaŋ hāretuŋ[19] vaṭṭatî ti. Rājāno nāma parapattiyā honti, iti so bahunnaŋ[20] kathitavasen' eva[21] niṭṭhaṅgato. Bodhisatto pi[22] nagare piṇḍāya caritvā udakaphāsukaṭṭhāne missakodanaŋ bhuñjitvā rājuyyānaŋ gantvā niraparādhatāya[23] nirāsaṅko maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi. "Atīte cattālīsa[24] anāgate cattālīsâ[24] ti asītikappe"* anussarituŋ samatthañā-

* =DhA. I. 41.

[1] B. S. *add* ca.
[2] B. S. damissāmi.
[3] B. S. mocissāmî.
[4] B. Majjha°.
[5] B. ayaŋ bho bho.
[6] B. eva.
[7] C. ucciṭṭhodakaŋ; B. S. ucchiṭṭhakaŋ.
[8] B. *adds* na.
[9] B. mārissāmâ.
[10] B. *adds* puna.
[11] B. tumhe mahārāja.
[12] B. S. imaŋ.
[13] B. S. esagarukamantaŋ.
[14] B. S. uddhaŋ gāminiŋ.
[15] S. pātetuñ ca.
[16] B. maññebhatto ti.
[17] B. S. sabbakālaŋ na sakkā.
[18] B. S. vaŋsupa°.
[19] B. S. māretuŋ.
[20] B. bahūnaŋ.
[21] B. kathāvasena; S. kathānaŋ vasena.
[22] B. S. pana.
[23] B. nirāparā°.
[24] S. cattāḷīsa.

ṇassa anāvajjanatāya muhuttamattake kāle ca[1] sati nappahosi, rājā aññaŋ ajānāpetvā[2] sayam eva gantvā nirāvajjanatāya pamādena nisinnaŋ mahāpurisaŋ asinā paharitvā dve bhāge akāsi. Imassa rañño vijite aṭṭhamaŋ lohakiṇṇavassaŋ[3] vassinavamaŋ[4] kalalavassaŋ iti imassâpi raṭṭhe nava vuṭṭhiyo patitā, so ca rājā sapariso mahāniraye nibbatto. Ten' âha saŋkiccapaṇḍito:—

" Upahacca manaŋ Mejjho Mātaṅgasmiŋ yasassine
Sapārisajjo ucchinno Mejjhāraññaŋ tadā ahû ti "*

evaŋ Mejjhāraññassa araññabhūtabhāvo veditabbo. Mātaṅgassa pana isino vasena tadeva *Mātaṅgâraññan* ti vuttaŋ.

[378[29]] " *Pañhapaṭibhānānî*[5] ti pañhavyākaraṇāni.[6]"†

[378[29]] *Paccanīkātabban*[7] ti paccanīkaŋ kātabbaŋ.

[378[30]] *Amaññissan*[8] ti vilomabhāgaŋ[9] ganhaṇto viya ahosin ti attho.

[379[3]] *Anuviccakāran* ti anuviditvā[10] cintetvā tulayitvā kātabbaŋ *karohî* ti vuttaŋ hoti.

[379[4]] " *Sādhu hotî* ti sundaro hoti."‡ *Tumhâdisa*smiŋ[11] hi " maŋ disvā maŋ saraṇaŋ "[12] gacchante Nigaṇṭhaŋ[13] disvā Nigaṇṭhaŋ[13] saraṇaŋ gacchante[14]: kiŋ ayaŋ Upāli[15] diṭṭhadiṭṭham eva *saraṇaŋ gacchatî?* ti garahā uppajjati[16] tasmā anuviccakaro *tumhâdisānaŋ sādhû* ti dasseti.

[379[9]] *Paṭākaŋ parihareyyun* ti te kira evarūpaŋ *sāvakaŋ*

---

* J. IV. 389, *which differs slightly.*
† *Cf.* MA. II. 53.
‡ *Cf.* DhA. III. 271; DA. I. 247.

---

1 B. S. *omit.* 2 C. anāṇāpetvā.
3 B. lohakuṭavassaŋ; S. lohavījavassaŋ.
4 B. S. navamaŋ.
5 S. °bhāṇānî. 6 B. S. pañhabyā°.
7 B. paccanīkaŋ kattabbaŋ. 8 B. S. avamaññissan.
9 B. lāmakaggāhaŋ; S. vilomagāhaŋ.
10 B. anuvicāretvā. 11 B. S. °miñ.
12 " " *So* B. 13 S. Niganthaŋ.
14 B. *omits from first* Nigaṇṭhaŋ. 15 C. Upālı.
16 B. uppajjissati.

labhitvā asuko nāma rājā vā rājamahāmatto vā seṭṭhī vā amhākaŋ saraṇaŋ gato sāvako jāto ti paṭākaŋ ukkhipitvā nagare ghosentā[1] āhiṇḍanti. Tasmā evaŋ no mahantabhāvo āvibhavissatî[2] ti.[3] Sace tassa kim ahaŋ etesaŋ[4] saraṇaŋ gato ti vippaṭisāro uppajjeyya tam pi so etesaŋ[5] me[6] saraṇagatabhāvaŋ bahū jānanti dukkhaŋ idāni paṭinivattitun ti vinodetvā na paṭikkamissatî ti[3] ten' āha[7] *paṭākaŋ parihareyyun* ti.

[379[16]] "*Opānabhūtan* ti paṭiyatta-udapāno"* viya ṭhitaŋ.

[379[17]] *Kulan* ti tava nivesanaŋ.

[379[17]] *Dātabbaŋ maññeyyāsî* ti pubbe dasa[8] pi vīsatim[9] pi[10] saṭṭhim[11] pi jane āgate disvā n' atthî ti avatvā deti. Idāni maŋ saraṇagatakāraṇamatten'[12] eva mā imesaŋ deyyadhammaŋ pacchindittha[13] sampattānaŋ hi *dātabbam* esâ ti ovadati.

[379[21]] *Sutaŋ m' etaŋ*[14] *bhante* ti, suto sutaŋ: Nigaṇṭhānaŋ[15] santikā; te kira kulagharesu evaŋ pakāsenti mayaŋ yassa kassaci sampattassa[16] *dātabban*[16] ti vadāma. Samaṇo pana bho[17] Gotamo: *mayham eva dānaŋ dātabbaŋ* . . . *pe*[18] . . . *na aññesaŋ*[19] *sāvakānaŋ*[18] *dinnaŋ mahapphalan* ti vadatî ti tan sandhāya ayaŋ gahapati *sutaŋ m' etan*[14] ti āha.

[379[33]] "'*Anupubbīkathan*[20]† ti dānânantaraŋ sīlaŋ, sīlânantaraŋ saggaŋ, saggânantaraŋ maggan[21] ti ':‡ evaŋ anupaṭipāṭikathaŋ.

---

* *Cf.* DA. I. 298.
† *From here to* §, p. 92=DA. II. 471-473.
‡ *Cf.* DA. I. 277.

---

1 S. ugghosento.
2 B. āvibha°.
3 B. S. *add* ca.
4 B. ete; S. etena.
5 B. S. ete.
6 B. S. sabbe.
7 S. āhaŋ.
8 S. dasam.
9 B. vīsati.
10 S. *omits*.
11 B. saṭṭhi; S. saṭṭhī.
12 B. saraṇaŋ gata°.
13 B. upacchi°.
14 B. sutam etaŋ.
15 S. Niganthānaŋ.
16 B. sampattadātabban.
17 B. S. *omit*.
18 B. *omits*.
19 B. . . . pe . . .
20 B. S. anupubbika°.
21 S. kāmānaŋ ādīnavan.

[379[34]] Tattha *dānakathan* ti, idaŋ dānaŋ nāma sukhānaŋ nidānaŋ, sampattīnaŋ mūlaŋ, bhogānaŋ patiṭṭhā, visamagatassa tāṇaŋ leṇaŋ gati-parāyaṇaŋ,[1] idhaloke paralokesu[2] dānasadiso avassayo patiṭṭhā ārammaṇaŋ tāṇaŋ leṇaŋ gatiparāyaṇaŋ n' atthi.[2] Idaŋ hi avassayaṭṭhena ratanamayasīhâsanasadisaŋ patiṭṭhānaṭṭhena mahāpaṭhavisadisaŋ ārammaṭṭhena[3] ālambanarajjusadisaŋ.[4] Idaŋ hi dukkhanittharaṇaṭṭhena nāvā, samassāsanaṭṭhena saṅgāmasūro, bhayaparittāṇaṭṭhena susaṅkhatanagaraŋ, maccheramalâdīhi anupalittaṭṭhena padumaŋ, tesaŋ niddahanaṭṭhena[5] aggi, durāsadaṭṭhena[6] āsīviso, asantāsanaṭṭhena sīho, balavantaṭṭhena hatthī,[7] maṅgalasammataṭṭhena[8] setavasabho, khemantabhūmisampāpanaṭṭhena valāhako[9] assarājā.

Dānaŋ nām' etaŋ mayā[10] gatamaggo mayh'[11] eva so[12] vaŋso mayā dasapāramiyo pūrentena Velāma-mahāyañño[13] mahā-Govinda-mahāyañño[13] mahā-Sudassana-mahā-yañño[13] Vessantara-mahāyañño[14] aneke[15] mahāyaññā[15] pavattitā[16] sasabhūtena jalite aggikkhandhe attānaŋ niyyātentena sampattayācakānaŋ cittaŋ gahitaŋ. Dānaŋ hi loke Sakkasampattiŋ deti Mārasampattiŋ Brahmasampattiŋ[17] Cakkavattisampattiŋ[18] sāvakapāramīñāṇaŋ[19] paccekabodhiñāṇaŋ abhisambodhiñāṇaŋ detî ti evam ādinā dānaguṇapaṭisaŋyuttaŋ[20] kathaŋ.

[379[34]] Yasmā pana dānaŋ dadanto sīlaŋ samādātuŋ sakkoti, tasmā tadantaraŋ sīlakathaŋ kathesi.[21] *Sīlakathan* ti: sīlaŋ nām' etaŋ avassayo patiṭṭhā ārammaṇaŋ tāṇaŋ

---

1 B. *adds* n' atthi.
2 B. *omits from* idhaloke paralokesu.
3 B. ālambaṇaṭṭhena.
4 B. ālambaṇa°.
5 B. nidahana°.
6 S. durāsana°.
7 B. hatthi.
8 B. S. abhimaṅgala°.
9 S. valaho.
10 B. mayhaŋ.
11 B. mayh' ev'; S. mayham.
12 B. eso; S. *omits*.
13 C. °yañña-mahā°.
14 C. °yaññā; B. *adds* ti.
15 B. S. anekamahā°.
16 S. *adds* saŋpavattitā.
17 S. *adds* deti.
18 B. *adds* deti.
19 B. S. °paramiñāṇaŋ.
20 B. guṇa°.
21 S. katheti.

leṇaŋ gati-parāyaṇaŋ. Sīlaŋ nām' etaŋ mama vaŋso ahaŋ[1] Saṅkhapālanāgarājakāle* Bhuridattanāgarājakāle† Campeyyanāgarājakāle‡ Sīlavanāgarājakāle§ Mātuposakahatthirājakāle|| Chaddantahatthirājakāle¶ ti anantesu attabhāvesu sīlaŋ paripūresiŋ.[2] Idhalokaparalokasampattīnaŋ hi sīlasadiso avassayo sīlasadisā patiṭṭhā ārammaṇaŋ tāṇaŋ leṇaŋ gatiparāyaṇaŋ n' atthi, sīlâlaṅkārasadiso alaṅkāro n' atthi, sīlapupphasadisaŋ pupphaŋ n' atthi[3] sīlagandhasadiso gandho n' atthi. Sīlâlaṅkārena hi alaṅkatasīlakusumapilandhanasīlagandhânulimpanaŋ[4] sadevako pi loko olokento tittiŋ na gacchatî ti evam ādisīlaguṇapaṭisaŋyuttaŋ kathaŋ.

[379³⁴] Idaŋ pana sīlaŋ nissāya: ayaŋ saggo labbhatî ti, dassetuŋ sīlânantaraŋ saggakathaŋ kathesi. *Saggakathan* ti: ayaŋ saggo nāma iṭṭho kanto manāpo niccam; ettha kīḷā niccaŋ sampattiyo labhanti. Cātummahārājikā devā navutivassasatasahassāni dibbasukhaŋ dibbasampattiŋ,[5] Tāvatiŋsā tisso ca vassakoṭiyo saṭṭhiñ[6] ca vassasatasahassânî ti, evam ādisaggaguṇapattisaŋyuttaŋ kathaŋ.

Saggasampattiŋ kathayantānaŋ hi Buddhānaŋ mukhaŋ nappahoti. Vuttam pi c' etaŋ 'anekapariyāyena pi[7]: kho[8] ahaŋ bhikkhave saggakathaŋ katheyyantî '[9] ti ādi. Evaŋ saggakathāya palobhetvā,[10] hatthiŋ alaṅkaritvā tassa soṇḍaŋ chindanto viya: ayam pi saggo anicco adhuvo[11] na ettha chandarāgo kātabbo ti, dassanatthaŋ: 'appassādā kāmā[12]

* J. V. 161 *ff.*
† J. VI. 168, 171 *ff.*; J. I. 45.
‡ J. IV. 454-468; J. I. 45.
§ J. I. 320, 322; J. I. 45.
|| J. IV. 90-95.
¶ J. V. 36-57; J. I. 45.

1 B. *omits.*
2 B. pūresiŋ.
3 C. *omits.*
4 B. S. alaṅkataŋ sīlakusumapilandhanaŋ sīlagandhânulittaŋ.
5 S. *adds* anubhavanti.
6 B. saṭṭhi; S. saṭṭhī.
7 B. S. *omit.*
8 S. *omits.*
9 ' ' *So* B; B. katheyyanti.
10 B. S. *add* puna.
11 C. addhuvo.
12 B. *adds* vuttāmayā.

bahudukkhā bahupāyāsā ādīnavo ettha bhiyyo '* ti ādinā nayena kāmānaŋ ādīnavaŋ okāraŋ '*saṅkilesaŋ*'† kathesi. Tattha *ādīnavo* ti doso.

[379[35]] '*Okāro* ti avakāro lāmakabhāvo.'‡

[379[35]] *Saṅkileso* ti tehi sattānaŋ saŋsāre kilissanaŋ.[1] Yath' âha: 'Kilissanti eta[2] bho sattâ '[3] ti, evaŋ kāmâdīnavena tajjetvā[4] '*nekkhamme ānisaŋsaŋ pakāsesi.*' "§

[380[1]] "*Kallacittan*"† ti arogacittaŋ.[5]

[380[2,3]] "'*Sāmukkaŋsikā*.'† ti sāmaŋ ukkaŋsikā,[6] attanā yeva[7] uddharitvā gahitā sayambhu ñāṇena diṭṭhā asāddāraṇā aññesan ti attho. Kā pana sâ[8] ti. Ariyasaccadesanā. Ten'[9] ev' âha *dukkhaŋ samudayaŋ nirodhaŋ maggan* ti."‡

[380[6]] "*Virajaŋ vītamalan* ti rāgarajâdīnaŋ abhāvā virajaŋ rāgamalâdīnaŋ vigatattā vītamalaŋ."||

[380[6]] *Dhammacakkhun* ti upari Brahmāyusutte¶ tiṇṇaŋ maggānaŋ Cullarāhulovāde[10]** āsavakkhayass' etaŋ nāmaŋ. "Idha pana sotâpattimaggo adhippeto. Tassa uppatti ākāra-dassanatthaŋ *yaŋ kiñci samudayadhammaŋ sabban taŋ nirodhadhamman* ti āha. Taŋ[11] hi nirodhaŋ ārammaṇaŋ katvā kiccavasena evaŋ[12] taŋ[13] sabbasaṅkhataŋ[14] paṭivijjhantaŋ uppajjati.

Diṭṭho ariyasaccadhammo etenâ ti *diṭṭhadhammo*. Es' eva[15] nayo sesapadesu pi.

---

* M. I. 130. † D. I. 148; II. 41.
‡ =DA. I. 277.
§ D. I. 148; II. 41. *To here from* †, p. 89=DA. II. 471-473.
|| *Cf.* DA. I. 237. ¶ M. Sutta 91.
** M. Sutta 147.

---

1 S. kilisanaŋ.
2 B. vata.
3 ' ' *So* B.
4 B. S. tajjitvā.
5 B. āroga°.
6 C. °sitā.
7 B. *adds* gahetvā
8 B. S. pan' esâ.
9 C. tena.
10 B. Cūḷarā°.
11 B. S. tañ.
12 S. eva.
13 B. S. *omit*.
14 S. sabbaŋ saṅkhataŋ.
15 C. esa.

[380[9]] Tiṇṇā vicikicchā anenâ ti *tiṇṇavicikiccho*.

[380[9]] *Vigatā kathaŋ kathā* assâ ti *vigatakathaŋ katho*.

[380[10]] *Vesārajjappatto*[1] ti vesārajjaŋ[2] patto.[2] Kattha ?[3] *Satthu sāsane*. Nâssa paro paccayo, na parassa saddhāya ettha vattatî ti *aparappaccayo*."* Cittena sampaṭicchamāno *abhinanditvā*. Vācāya pasaŋsamāno *anumoditvā*.

[380[18]] *Āvarāmî* ti thakemi[4] pidahāmi.

[380[18]] *Anāvaṭan* ti na āvaritaŋ vivaṭaŋ ugghāṭitaŋ.

[380[28]] *Assosi kho Dīghatapassî* ti so kira tassa gatakālato paṭṭhāya paṇḍito *gahapati*; samaṇo ca Gotamo dassanasampanno nīyyānikakatho dassane pi 'ssa[5] pasīdissati dhammakathāya pi[3] pasīdissati pasīditvā saraṇaŋ gamissati gato nu kho saraṇaŋ gamissati na tāva gato ti ohitasoto va[6] hutvā[6] vicarati. Tasmā paṭhamaŋ yeva assosi.

[382[22]] *Tena hi sammâ* ti balavasokena abhibhūto etth' eva tiṭṭhâti vacanaŋ sutvâpi atthaŋ asallakkhento[7] dovārikena saddhiŋ sallapati yeva.

[382[30]] *Majjhimāya*[8] *dvārasālāyan* ti yassa gharassa sattadvārakoṭṭhakā[9] tassa sabba ambhantarimato[10] vā sabba bāhirato vā paṭṭhāya catutthadvārakoṭṭhako. Yassa pañca tassa tatiyo. Yassa tayo tassa dutiyo dvārakoṭṭhako majjhimadvārasālā nāma. Ekadvārakoṭṭhakassa pana gharassa majjhaṭṭhāne maṅgalatthambhaŋ nissāya majjhimadvārasālā. Tassa pana gehassa sattadvārakoṭṭhakā,[9] pañcā ti pi vuttaŋ.

[383[2]] *Aggan* ti ādīni sabbāni aññamaññavevacanāni.

[383[13]] *Yaŋ sudan* ti ettha santi yaŋ *Nāthaputtaŋ*.[11] "*Sudan* ti nipātamattaŋ."†

[383[17]] *Pariggahetvâ* ti ten' eva *uttarāsaṅgena* udare parikkhipanto gahetvā.

---

* =DA. I. 278. † =DA. I. 36=SA. I. 78.

---

1 B. S. Vesārajjaŋ patto.
2 B. S. vesārajjapatto.
3 S. *omits*.
4 B. thakkemi.
5 B. pi tassa.
6 B. hutvā va.
7 B. °khanto.
8 S. °māyaŋ.
9 B. °koṭṭhako.
10 B. °tarato.
11 B. S. Nāṭaputtaŋ.

[383[17]] *Nisīdāpetî* ti saṇikaŋ[1] ācariya saṇikaŋ[1] ācariyâ ti mahantaŋ telaghaṭaŋ[2] ṭhapento viya nisīdāpeti.

[383[22]] *Datto sî* ti kiŋ jaḷo si jāto ti attho.

[383[24]] *Paṭimukko* ti sīse parikkhipitvā gahito.

[383[25]] *Aṇḍahārako* ti ādiduṭṭhullavacanam pi samānaŋ upaṭṭhākassa aññathābhāvena uppannabalavasokatāya idaŋ nāma bhaṇāmî ti asallakkhetvā va bhaṇati.

[383[32]] *Bhaddikā bhante āvaṭṭanî* ti Nigaṇṭho[3] māyam eva sandhāya vadati, upāsako attanā paṭividdhaŋ sotâpattimaggaŋ.

[384[7]] *Tena hî* ti nipātamattam etaŋ *bhante upaman te karissāmîcc'*[4] eva attho kāraṇavacanaŋ vā. Yena kāraṇena tumhākaŋ sāsanaŋ anīyyānikaŋ[5] mama Satthu nīyyānikaŋ[6] tena kāraṇena *upaman te karissāmî* ti vuttaŋ hoti.

[384[12]] "*Upavijaññâ* ti vijāyanakālaŋ upagatā."*

[384[13]] *Makkaṭacchāpakan* ti makkaṭapotakaŋ.

[384[15]] *Kiṇitvā*[7] *ānehî* ti mūlaŋ datvā va[8] āhara. Āpaṇesu hi saviññāṇakam pi aviññāṇakam pi makkaṭâdikīḷanabhaṇḍakaŋ[9] vikkiṇan[10] ti, taŋ sandhāy' etaŋ[11] āha.

[385[7]] *Rañjitan*[12] ti bahalabahala*pītāvalepanaraṅgajātaŋ*[13] gahetvā rañjitvā[12] dinnaŋ[14] icchāmî ti attho.

[385[7]] *Ākoṭitapaccākoṭitan*[15] ti ākoṭitañ[16] c' eva parivattetvā punappuna[17] ākoṭitañ[16] ca.

[385[8]] *Ubhato bhāgavimaṭṭhan* ti veṇumaṇipāsāṇena[18]

---

* *Cf.* UdA. 117.

---

[1] S. sanikaŋ. [2] S. tesaŋ ghaṭaŋ.
[3] S. Nigantho. [4] B. S. karissāmicc'.
[5] S. aniyyā°. [6] S. niyyā°.
[7] B. kīṇitvā. [8] C. *omits*.
[9] S. makkaṭānaŋ kīlaṇa°. [10] B. vikīṇan.
[11] S. esā. [12] B. S. raji°.
[13] B. bahalabahalaŋ pita°; S. ḃahalabahalaŋ pītāvalepanaŋ raṅgajātaŋ.
[14] B. *adds* imaŋ; S. *adds* idaŋ.
[15] S. ākoṭṭitapaccākoṭṭitan.
[16] S. ākoṭṭitañ. [17] S. punappunaŋ.
[18] C. maṇi°.

ubhosu passesu suṭṭhu vimaṭṭhaŋ ghaṭṭetvā uppāditacchaviŋ.[1]

[385¹⁶] *Raṅgakkhamo hi kho* ti saviññāṇakam pi hi[2] aviññāṇakam pi hi raṅgaŋ pivati. Tasmā evam āha.

[385¹⁶] *No ākoṭanakkhamo*[3] ti saviññāṇakassa tāva ākoṭanaphalake[3] ṭhapetvā kucchiyaŋ ākoṭitassa[4] kucchibhijjati karīsaŋ nikkhamati sīsaŋ[5] ākoṭitassa[4] sīsaŋ bhijjati matthaluṅgaŋ nikkhamati aviññāṇako khaṇḍâkhaṇḍikaŋ gacchati. Tasmā evam āha: *No*[6] *vimajjanakkhamo* ti. Saviññāṇako maṇipāsāṇena vimajjiyamāno[7] nillomaŋ[8] nicchavitañ ca[9] āpajjati[9] aviññāṇako vicuṇṇakabhāvaŋ āpajjati. Tasmā evam āha: *Raṅgakkhamo hi kho* ti.[2]

[385¹⁷] *Bālānan* ti bālānaŋ dubbuddhīnaŋ *raṅgakkhamo* rāgamattaŋ janeti piyo hoti.

[385¹⁸] *Paṇḍitānan* pana Nigaṇṭhavādo[10] vā añño vā Bhārata-Rāmāyanâdiniratthakakathāmaggo[11] appiyo va hoti.

[385¹⁹] *No anuyogakkhamo no vimajjanakkhamo* ti anuyogaŋ[12] vīmaŋsaŋ vā na khamati thūle koṭṭetvā taṇḍulapariyesanaŋ viya kadaliyaŋ sāragavesanaŋ viya ca rittako[13] tucchako va hoti.

[385²¹] *Raṅgakkhamo c' eva paṇḍitānan* ti catusaccakathā[14] hi[15] paṇḍitānaŋ piyo[16] hoti, vassasatam pi suṇantā[17] tittiŋ na gacchanti,[18] tasmā evam āha: Buddhavacanaŋ pana yathā yathā[19] ogāhīyyati[20] mahāsamuddo viya gambhīram eva hotî ti. *Anuyogakkhamo ca vimajjanakkhamo câ ti* āha.

---

1 B. °ditachaviŋ.
2 B. S. *omit.*
3 B. S. ākoṭṭana°.
4 S. ākoṭṭi.
5 B. sīse.
6 S. *omits.*
7 B. vimaddiya°.
8 B. S. nillomataŋ.
9 S. câpajjati.
10 S. Nigantha°.
11 B. °-Rāmābhītāhāraṇâdi°.
12 S. *adds* vā.
13 S. *adds* va.
14 B. catussacca°.
15 B. pi.
16 S. piyā.
17 B. S. suṇanto.
18 B. S. gacchati.
19 B. *adds* pi; S. *omits* yathā.
20 B. ogāhissati; S. ogāhiyati.

[386[2]] *Suṇāhi*[1] *yassâhaŋ sāvako*[2] tassa guṇe *suṇāhî* ti Bhagavato vaṇṇe vattuŋ āraddho.

[386[3]] *Dhīrassâ* ti dhīraŋ[3] vuccati paṇḍiccaŋ "yā paññā pajānanā . . . pe . . . sammādiṭṭhi"* tena samannāgatassa dhātu-āyatanapaṭiccasamuppādaṭṭhānaṭhanakusalassa paṇḍitass' *âhaŋ sāvako* so mayhaŋ Satthâ ti evaŋ sabbapadesu sambandho veditabbo.

[386[3]] *Pabhinnakhilassâ*[4] ti bhinnapañcacetokhilassa.[5] Sabbaputhujjane vijiniŋsu vijayanti[6] vijinissanti câ ti vijayā. Ke te maccumārakilesamāradevaputtamārā[2] te vijitā vijayā etenâ ti vijitavijayo Bhagavā tassa *vijitavijayassa*.

[386[4]] "*Anīghassâ* ti kilesadukkhenâpi[7] vipākadukkhenâpi[7] niddukkhassa."†

[386[4]] *Susamacittassâ* ti Devadatta-Dhanapālaka-Aṅgulimāla-Rāhulatherâdīsu[8] pi devamanussesu suṭṭhu samacittassa.

[386[4]] *Vuddhasīlassâ*[9] ti vaḍḍhitâcārassa.[9]

[386[4]] *Sādhupaññassâ*[10] ti sundarapaññassa.[11]

[386[5]] *Vessantarassâ*[12] ti rāgâdi visamaŋ[13] taritvā[14] ṭhitassa.

[386[5]] "*Vimalassâ* ti vigatarāgâdimalassa."‡

[386[6]] *Tusitassâ* ti tuṭṭhacittassa.

[386[6]] *Vantalokāmisassâ* ti[15] vantakāmaguṇassa.

[386[6]] *Muditassâ* ti muditāvihāravasena muditassa. Punaruttam[16] eva vā etaŋ pasaŋsāvasena[17] hi ekam pi guṇaŋ punappuna[18] vadati yeva.

---

* =Dhs. 20=297=317.

† *Cf.* J. III. 443; PvA. 230; DhA. III. 454; UdA. 370.

‡ *Cf.* SnA. 368.

---

[1] B. suṇohi; S. suṇāhî ti.
[2] B. *adds* ti.
[3] B. dhī.
[4] S. °khīlassā.
[5] S. °khīlassa.
[6] B. S. vijinanti.
[7] B. S. °dukkhena pi.
[8] B. S. -Rāhulatther°.
[9] B. buddh°.
[10] B. sādhuppañ°.
[11] B. sundarappañ°.
[12] B. Vesamantarassā; S. Visamantarassā.
[13] B. visaŋ.
[14] B. *adds* pi taritvā.
[15] B. *adds* vantalokāmisassa.
[16] S. puna vuttaŋ.
[17] B. S. pasādavasena.
[18] B. S. punappunaŋ.

[386[7]] *Katasamaṇassâ* ti katasāmaññassa samaṇadhammassa matthakappattassâ[1] ti attho.

[386[7]] *Manujassâ* ti lokavohāravasena ekassa sattassa.

[386[7]] *Narassâ* ti puna-r-uttaŋ[2] aññathā vuccamāne ekekagāthāya dasaguṇā nappahonti.

[386[9]] *Venayikassâ* ti sattānaŋ vinayakassa.[3]

[386[10]] *Ruciradhammassâ* ti sucidhammassa.

[386[10]] *Pabhassarassâ*[4] ti obhāsakarassa.[5]

[386[11]] *Viriyassâ*[6] ti viriyasampannassa.

[386[12]] *Nisabhassâ* ti usabhavasabhavanisabhesu sabbattha appaṭisamaṭṭhena nisabhassa.

[386[12]] *Gambhīrassâ* ti gambhīraguṇassa guṇehi vā gambhīrassa.

[386[12]] *Monapattassâ*[7] ti ñāṇassa[8] pattassa.[8]

[386[13]] *Vedassâ* ti vedo vuccati ñāṇaŋ tena samannāgatassa.

[386[13]] *Dhammaṭṭhassâ* ti dhamme ṭhitassa.

[386[13]] *Saŋvutattassâ* ti pihitattassa.

[386[15]] *Nāgassâ* ti catuhi kāraṇehi nāgassa.

[386[15]] *Pantasenassâ* ti pantasenāsanassa.

[386[16]] *Paṭimantakārassâ*[9] ti paṭimantaṇapaññāya[10] samannāgatassa.

[386[16]] "*Dhonassâ*[11] ti dhonaŋ[11] vuccati, ñāṇaŋ tena samannāgatassa dhutakilesassa vā."*

[386[17]] *Dantassâ* ti nibbisevanassa.

[386[18]] "*Isisattamassâ* ti Vipassī[12] ādayo cha[13] isayo upādāya sattamassa."†

---

* *Cf.* SnA. 542; Nd. I. 77=176.
† *Cf.* SnA. 351.

---

[1] S. matthakam pattassā. [2] S. puna vuttaŋ.
[3] B. S. vināya°. [4] B. S. pabhāsakassā.
[5] B. obhāsakassa. [6] B. S. virissā.
[7] B. monappattassā. [8] B. S. ñāṇappattassa.
[9] B. °mantassā; *Text*; S. °mantakassā.
[10] B. paṭimantana°. [11] B. S. mon°.
[12] B. S. Vipassi. [13] B. pi.

[386[18]] *Brahmapattassâ*[1] ti seṭṭhapattassa.[2]

[386[19]] *Nahātakassâ*[3] ti nahātakilesassa.[3]

[386[19]] *Padakassâ*[4] ti akkharâdi[5] samodhanetvā[6] gāthāpadakaraṇakusalassa.[7]

[386[19]] *Viditavedassâ* ti viditañāṇassa.

[386[20]] *Purindadassâ* ti sabbapaṭhamaŋ dhammadānadāyakassa.[8]

[386[20]] *Sakkassâ* ti samatthassa.

[386[21]] *Pattipattassâ* ti ye pattabbā guṇā te pattassa.

[386[21]] *Veyyākaraṇassâ* ti vitthāretvā atthadīpakassa Bhagavatā hi avyākataŋ[9] nāma[10] tan[10] ti padaŋ n' aṭṭhi sabbesaŋ yeva attho kathito.

[386[22]] *Vipassissâ* ti Vipassanakassa.

[386[22]] *Anabhinatassâ*[11] ti arahattassa.[12]

[386[22]] *No apanatassâ*[13] ti aduṭṭhassa.[14]

[386[24]] *Ananugatantarassâ*[15] ti kilesehi[16] ananugatacittassa.

[386[25]] *Asitassâ*[17] ti abaddhassa.[18]

[386[27]] *Bhūripaññassâ* ti, bhūri vuccati puthuvī[19] tāya puthuvī[19] samāya paññāya vipulāya mahantāya vitthatāya samannāgattassâ ti attho.

[386[27]] *Mahāpaññassâ* ti mahāpaññāya samannāgatassa.

[386[30]] *Anupalittassâ* ti taṇhādiṭṭhilepehi[20] anupalittassa.[21]

[386[31]] *Āhuneyyassâ*[22] ti āhutiŋ paṭiggahetuŋ yuttassa.

[386[31]] *Yakkhassâ* ti ānubhāvadassanaṭṭhena[23] adissamānakaṭṭhena vā Bhagavā yakkho nāma, ten' âha yakkhassâ.[24]

---

1 B. Brahmappatt°; S. Brahmasattassā.
2 B. seṭṭhappatt°; S. seṭṭhasatt°.
3 B. nhāta°.
4 S. padakaraṇassā.
5 B. akkharâdīni; S. akkhrāni.
6 S. samodhānetvā.
7 S. °karaṇassa kusalassa.
8 S. °dānaŋ dāyakassa.
9 B. abyā°; S. byā°.
10 S. nām' etan.
11 S. anabhiṇa°.
12 B. anehassa; S. aṇatassa.
13 S. apaṇatassa.
14 B. S. anuṭṭhassa.
15 S. ananugatassa.
16 B. S. kilese.
17 B. asīt°.
18 B. abandhassa.
19 B. pathavī; S. paṭhavī.
20 B. °diṭṭhikilesehi.
21 B. S. alitassa.
22 B. āhuṇe°.
23 S. *adds* vā.
24 B. S. yakkhassâ ti.

[386³²] *Mahato* ti mahantassa.

[386³²] *Tassa sāvako 'ham asmî* ti tassa evaŋ vidhaguṇassa[1] Satthu[2] ahaŋ sāvako ti upāsakassa sotâpattimaggen' eva paṭisambhidā āgatā. Iti paṭisambhidāvisaye ṭhatvā padasatena Dasabalassa kilesappahāne[3] *vaṇṇaŋ*[3] kathento tassa taŋ gahapati sāvakaŋ dhāremâ ti pañhassa atthaŋ vissajjesi.[4]

[386³³] *Kadā saññuḷhâ* ti kadā sampiṇḍitā. Evaŋ kir' assa ahosi. Ayaŋ idān' eva samaṇassa Gotamassa santikaŋ gantvā āgato kadānena ete vaṇṇā sampiṇḍitâ ti, tasmā evam āha.

[387²] *Vicitramālaŋ gantheyyâ* ti sayam pi dakkhatāya pupphānam pi nānāvaṇṇatāya ekato vaṇṭakâdibhedaŋ[5] vicitramālaŋ gantheyya.

[387²] *Evam eva kho*[6] ti ettha nānāpupphānaŋ mahāpuppharāsi viya nānāvidhānaŋ vaṇṇānaŋ Bhagavato Sinerumatto vaṇṇarāsi daṭṭhabbo chekamālākāro[7] viya Upāli gahapati mālākārassa vicitramālāganthanaŋ viya, gahapatino Tathāgatassa vicitravaṇṇaganthanaŋ.

[387⁶] *Uṇhalohitaŋ*[8] *mukhato uggañchî*[9] ti tassa hi Bhagavato sakkāraŋ asahamānassa etad ahosi anatthiko dāni ayaŋ gahapati amhehi sve paṭṭhāya paṇṇāsa saṭṭhi[10] jane gahetvā, etassa gharaŋ pavisitvā bhuñjituŋ na labhissāmi bhinnā me bhattakumbhî ti ath' assa upaṭṭhākavipariṇāmena[11] balavasoko uppajji. Ime hi sattā attano[12] attano va cintayanti tassa tasmiŋ soke uppanne abbhantaraŋ *uṇhaŋ* ahosi. *Lohitaŋ* vilīyittha taŋ mahāvātena samuddhiritaŋ[13] kūṭe pakkhittarajanaŋ viya, pattamattaŋ mukhato uggañchi[9] nidhānagataŋ.[14] Lohitaŋ vamitvā pana appakā sattā jīvituŋ sakkonti. Nigaṇṭho[15] tatth' eva jāṇunā[16] patito. Atha naŋ pāṭaṅkiyā[17]

---

1 B. vividha°.
2 B. satthussa; S. satthuno.
3 B. kilesappahānavaṇṇaŋ.
4 S. visajjesi.
5 S. vaṇḍakâ°.
6 B. *adds* bhante; S. yo.
7 S. cheko mālākāro.
8 B. uṇhaŋ lohitakaŋ; S. uṇhaŋ lohitaŋ.
9 B. uggacchī.
10 S. saṭṭhī.
11 C. °parināmena.
12 S. *omits*.
13 C. samudīrituŋ; S. samudaritaŋ.
14 B. °gata.
15 S. Nigantho.
16 S. jānunā.
17 C. pāvaṅ°.

bahinagaraŋ haritvā[1] mañcakasivikāya[2] gahetvā pāvaŋ agamaŋsu. So na cirass' eva pāvāya[3] kālam akāsi.

Imasmiŋ pana sutte ugghaṭitaññupuggalassa[4] vasena dhammadesanā pariniṭṭhitâ ti.

Upālisuttaŋ chaṭṭhaŋ.

57.

[Kukkuravatiyasuttavaṇṇanā]

[387⁷] *Evam me sutan* ti Kukkuravatiyasuttaŋ.[5]

[387⁷] Tattha *Koḷiyesû* ti[6] evaŋ-nāmake janapade. So hi eko pi Koḷiyanagare patiṭṭhitānaŋ Koḷiyānaŋ rājakumārānaŋ nivāsanaṭṭhānattā evaŋ vuccati. Tasmiŋ Koḷiyesu janapade.

[387⁸] *Haliddavasanan* ti tassa kira nigamassa māpitakāle pītakavatthanivatthā manussā nakkhattaŋ kīḷisu. Te nakkhattakīḷavasāne nigamassa nāmaŋ[7] āropentā[8] Haliddavasanan ti nāmaŋ akaŋsu. Taŋ gocaragāmaŋ katvā viharatî ti attho. Vihāro pan' ettha kiñcâpi na niyāmito tathâpi Buddhānaŋ anucchavike senāsane yeva vihāsî ti veditabbo.

[387⁹] *Govatiko*[9] ti samādinnagovato sīse siṅgāmaŋ ṭhapetvā naṅguṭṭhaŋ bandhitvā gāvīhi saddhiŋ tiṇāni khādanto viya carati.

[387⁹] *Acelo* ti naggo niccelo.[10] *Seniyo* ti tassa nāmaŋ.

[387⁹] *Kukkuravattiko* ti samādinnakukkuravato sabbaŋ sunakhakiriyaŋ karoti. Ubho p' ete sahapaŋsakīḷikā sahāyakā.

[387¹⁴] *Kukkuro va palikujjitvâ* ti[11] sunakho nāma sāmikassa santike nisīdanto. Dvīhi pādehi bhūmiyaŋ[12] vilikhitvā kuk-

---

[1] B. nīharitvā. [2] S. mañcakasī°.
[3] B. S. pāvāyaŋ. [4] B. ugghāṭi°; S. uggaṭita.
[5] S. kukkuravatti° (*and always*).
[6] C. Kòli° (*and always*).
[7] B. nāma. [8] B. āropento.
[9] S. Govatti° (*and always*). [10] B. niccelo.
[11] B. S. °kuṇṭhitvā°. [12] B. S. bhūmiŋ.

kurakujjitaŋ[1] kujjanto[2] nisīdati. Aham pi kukkurakiriyaŋ karissāmî ti Bhagavatā saddhiŋ sammoditvā, dvihi hatthehi bhūmiyaŋ[3] vilikhitvā,[4] sīsaŋ vidhunanto bhuŋ bhun ti[5] katvā hatthapāde sammiñjitvā,[6] sunakho viya nisīdi.

[387[17]] *Chamāyaŋ*[7] *nikkhittan* ti bhūmiyaŋ ṭhâpitaŋ.

[387[18]] *Samatthaŋ samādiṇṇan* ti paripuṇṇaŋ katvā gahitaŋ.

Kā gatî ti kā nipphatti? Ko abhisamparāyo ti? Abhisamparāyamhi[8] katvā[9] nibbutti.

[387[19]] *Alan* ti tassa ap' piyaŋ bhavissatî ti yāva tatiyaŋ[10] paṭibāhati. *Kukkuravatan* ti kukkuravatasamādānaŋ. "*Bhāvetî* ti vaḍḍheti."*

[387[28]] *Paripuṇṇan* ti anūnaŋ.

[387[28]] *Abbokiṇṇan* ti nirantaraŋ.

[387[28]] *Kukkurasīlan* ti kukkurâcāraŋ.

[387[29]] *Kukkuracittan* ti ajja paṭṭhāya kukkurehi kātabbaŋ karissāmî ti evaŋ uppannaŋ cittaŋ.[11]

[388[1]] *Kukkurâkappan* ti kukkurānaŋ gamanâkāro atthi ṭhānâkāro[12] atthi nisīdanâkāro atthi sayanâkāro atthi uccārapassāvakaraṇâkāro atthi aññe kukkure disvā dante vivaritvā gamanâkāro atthi. Ayaŋ kukkurâkappo nāma. Taŋ bhāvetî ti attho.

[388[7, 8]] *Iminâ 'haŋ sīlenâ* ti ādisu[13] ahaŋ iminā ācārena vā vatasamādānena[14] vā dukkaratapacaraṇena vā methunavirati *brahmacariyena vâ* ti attho.

[388[8]] *Devo* ti Sakkasuyāmâdīnaŋ[15] aññataro.

---

* =SA. I. 158; *cf*. Asl. 163.

---

1 B. °kūjitaŋ. 2 B. kūjanto.
3 B. S. bhūmiŋ. 4 B. S. vile°.
5 B. bhū bhû ti; S. bhu bhû ti.
6 B. samiñjitvā. 7 B. Chamā.
8 S. °yañ hi. 9 C. katva; B. kattha.
10 B. yāva tatīyaŋ. 11 B. S. uppannacittaŋ.
12 S. tiṭṭhanā°. 13 B. S. ādīsu (*and always*).
14 S. vatta°. 15 B. °dīsu.

[388[8]] *Devaññataro* ti tesaŋ dutiyakatatiyakaṭṭhānâdisu[1] aññataro devo.

[388[9]] *Micchādiṭṭhî* ti adevalokagāmimaggam[2] eva devalokagāmimaggo[2] ti gahetvā uppannatāya sā assa micchādiṭṭhi nāma hoti.

[388[10]] *Aññantaraŋ gatiŋ*[3] *vadāmî* ti tassa hi nirayato vā tiracchānayonito vā aññā gati n' atthi, tasmā evam āha.

[388[10]] *Sampajjamānaŋ* ti diṭṭhiyā asammissaŋ hutvā nippajjamānaŋ.[4]

[388[18]] *Nâhaŋ bhante etaŋ*[5] *rodāmi yaŋ maŋ bhante*[6] *Bhagavā evam āhâ*[7] ti yaŋ maŋ bhante Bhagavā evam āha. Ahaŋ etaŋ Bhagavato byākaraṇaŋ na rodāmi na paridevāmi na anutthunāmî ti attho. Evaŋ sakammakavasen' ettha attho veditabbo. Na assumuñcanamattena.

> "Mataŋ vā amma rodanti yo vā jīvaŋ na dissati
> Jīvantaŋ amma passantī kasmā maŋ amma rodasî" ti*

ayañ[8] c' ettha payogo.

[388[19]] *Api ca me idaŋ bhante* ti api ca[9] kho pana[10] me idaŋ bhante kukkuravataŋ dīgharattaŋ samādinnaŋ.[11] Tasmiŋ sampajjante pi vuḍḍhi n' atthi vipajjante pi eti ettakaŋ kālaŋ mayā katakammaŋ[12] moghaŋ jātan ti attano vipattiŋ paccavekkhamāno rodāmi bhante ti.

[388[20]] *Govatan* ti ādīni kukkuravatâdisu vuttanayen' eva veditabbāni.

[388[21]] *Gokappan*[13] ti goākappaŋ. Sesaŋ kukkurâkappe vuttasadisam eva. Yathā pana tattha aññe kukkure disvā dante vivaritvā gamanâkāro evam idha aññe gāvo disvā kaññe ukkhipitvā gamanâkāro[14] veditabbo. Sesaŋ tādisam eva.

---

* Th. I. *ver.* 44.

---

[1] S. dutiyatatiyaṭṭhānâdīsu; B. dutīyatatīyaṭṭhānâdīsu.
[2] C. gāmī°.
[3] C. aññantaragatiŋ.
[4] C. nipajja°.
[5] S. evaŋ.
[6] B. *omits.*
[7] *Last two words omitted in text.*
[8] C. ayaŋ; B. ayam.
[9] C. *omits.*
[10] S. *omits.*
[11] C. °diṇṇaŋ.
[12] S. kataŋ kammaŋ.
[13] S. Gvā°; *text* gavā°.
[14] B. °karo.

[389[21]] *Cattār' imāni*[1] *Puṇṇa kammānî* ti[2] kasmā imaŋ[3] desanaŋ ārabhi ? Ayaŋ hi desanā ekaccakammakiriyavasena āgatā imasmiñ ca kammacatukke kathite imesaŋ kiriyā pākaṭā bhavissatî ti imaŋ desanaŋ ārabhi.[4] Api ca imaŋ kammacatukkam[5] eva desiyamānaŋ ime sañjānissanti tato eko saraṇaŋ gamissati eko pabbajitvā arahattaŋ pāpuṇissatî ti ayam eva etesaŋ sappāyâti ñatvā pi imaŋ desanaŋ ārabhi.

[389[23]] Tattha "*kaṇhan* ti kāḷakaŋ"* dasa akusalakammapathakammaŋ.

[389[23]] *Kaṇhavipākan* ti apāye nibbattanato kāḷakavipākaŋ.

[389[23]] "*Sukkan* ti paṇḍaraŋ"* dasakusalakammapathakammaŋ.[6]

[389[24]] *Sukkavipākan* ti sabbe nibbattanato paṇḍaravipākaŋ.

[389[24]] *Kaṇhasukkan* ti missakammaŋ.[7]

[389[24]] *Kaṇhasukkavipākan* ti sukhadukkhavipākaŋ. Missakakammaŋ hi katvā akusalena tiracchānayoniyaŋ mangalahatthiṭṭhānâdisu uppanno,[8] kusalena pavatte sukhaŋ vediyati, kusalena rājakule pi nibbatto, akusalena pavatte dukkhaŋ vediyati.

[389[24]] *Akaṇhaŋ asukkan* ti kammakkhayakaraŋ catumaggacetanākammaŋ adhippetaŋ. Tam hi[9] yadi kaṇhaŋ bhaveyya kaṇhavīpākaŋ dadeyya, yadi sukkaŋ bhaveyya sukkavipākaŋ dadeyya, ubhayavipākassa pana adānato akaṇhâsukkavipākattā akaṇhaŋ asukkan ti vuttaŋ. Ayaŋ tāva uddese attho.

[389[27]] Niddese pana *savyāpajjhan*[10] ti sadukkhaŋ. Kāyasaṅkhārâdisu kāyadvāre gahaṇādivasena copanappattā.

---

* *Cf. below*, Sutta 84, p. 320.

---

1 S. °īmāni.
2 C. kammāni.
3 C. idaŋ.
4 B. *brackets* imaŋ *to* ārabhi.
5 S. *omits* kamma.
6 B. *omits.*
7 B. vomissakakammaŋ.
8 B. upapanno.
9 B. S. tañ hi.
10 B. S. sabyâbajjhan.

Dvādasa akusalacetanā savyāpajjhakāyasaṅkhāro[1] nāma. Vacīdvāre hanusañcopanavasena vacībhedappavattikā[2] tāyeva dvādasa *vacīsaṅkhāro* nāma. Ubhāyacopanaŋ appatvā[3] raho cintentassa[4] manodvāre pavattā *manosaṅkhāro* nāma. Iti tīsu pi dvāresu kāyaduccaritâdibhedā akusalacetanā va saŋkhārâ ti veditabbā. Imasmiŋ hi sutte cetanā dhuraŋ Upālisutte* kammaŋ.

[389³¹] *Abhisaṅkharitvâ* ti saṅkaḍḍhitvā piṇḍetvâ ti[5] attho.

[389³⁴] *Sabyāpajjhaŋ*[6] *lokan* ti sadukkhaŋ lokaŋ uppajjanti.[7]

[389³⁴] *Savyāpajjhā*[8] *phassā phusantî* ti sadukkhavipākaphassā phusanti.

[389³⁶] *Ekantadukkhan* ti nirantaradukkhaŋ.

[390¹] *Bhūtā* hetatthe[9] nissakkavacanaŋ.

[390¹] *Bhūta*kammato *bhūtassa* sattassa *upapatti*[10] *hoti* idaŋ vuttaŋ hoti. Yathābhūtaŋ kammaŋ sattā karonti tathābhūtena[11] kammena kammasabhāvavasena[12] tesaŋ *upapatti hotî* ti[13] ten' ev' âha *yaŋ karoti tena upapajjatî*[14] ti. Ettha ca tenâ ti kammena viya vuttā. Uppatti ca tena[15] vipākena hoti. Yasmā pana vipākassa kammaŋ hetu, tasmā tena mūlahetubhūtena kammena nibbattatî ti ayam ettha attho.

[390²] *Phassā phusantî* ti yena kammavipākena nibbatto[16] taŋ kammavipākā[17] phassā phusanti.†

[390³·⁶] *Kammadāyādâ* ti kammadāyajjā[18] kammam eva nesaŋ dāyajjabhaṇḍakanti vadāmi[19] *avyāpajjhan* ti[20] nidduk-

* M. Sutta 56. † M. Sutta 135 (III. p. 203).

[1] B. S. sabyā°. [2] B. vacībhedapa°.
[3] B. S. appattā. [4] B. cintayantassa.
[5] B. piṇḍaŋ katvā.
[6] B. S. sabyābajjhaŋ; C. sabyāpajñaŋ.
[7] B. S. upapajjati. [8] B. sabyābajjhā; S. sabyāpajñā.
[9] B. S. hetvatthe. [10] C. B. uppatti.
[11] S. yathā°. [12] B. S. °bhāga°.
[13] B. S. hoti. [14] C. uppa° (*and always*).
[15] B. nāma. [16] S. nibbattā.
[17] B. °vipākaŋ. [18] B. °yajjaŋ.
[19] B. dāyajjaŋ baṇḍa°; S. dāyajjaŋ santakanti°.
[20] B. S. abyābajjhan.

kaŋ. Imasmiŋ vāre kāyadvāre pavattā aṭṭhakāmâvacarakusalacetanā kāyasaṅkhāro nāma. Tāyeva vacīdvāre pavattā vacīsaṅkhāro nāma. Manodvāre pavattā tāyeva ca[1] aṭṭha tisso ca[2] heṭṭhi majjhānacetanā avyāpajjhamanosaṅkhāro[3] nāma. Jhānacetanā tāva hotu kāmâvacarā. Kinti? Avyāpajjhamanosaṅkhāro nāma. Jātāti kasiṇasajjanakālekasiṇasevanakāle[4] ca labhanti.[5] Kāmâvacaracetanā paṭhamajjhānacetanāya ghaṭitā catutthajjhānacetanā tatiyajjhānacetanāya[6] ghaṭitā iti tīsu pi dvāresu kāyasucaritâdibhedā kusalacetanā va saṅkhāro ti veditabbo.[7] Tatiyavāro ubhayamissakavasena veditabbo.[7]

[390³¹] *Seyyathâpi manussâ* ti ādisu manussānaŋ tāva kālena sukhaŋ kālena[8] dukkhaŋ pākaṭamena devesu pana bhummadevatānaŋ.[9] Vinipātikesu vemānikapetānaŋ kālena sukhaŋ kālena dukkhaŋ hotî ti veditabbaŋ. Hatthi-ādisu tiracchānagatesu[10] pi labbhati yeva.

[391²] *Tatrâ* ti tesu tisu[11] kammesu.

[391⁵] *Tassa pahānāya yā cetanâ* ti tassa pahānatthāya maggacetanā kammaŋ patvā va maggacetanāya añño paṇḍarataro dhammo nāma n' atthi. Idaŋ pana kammacatukkaŋ patvā dvādasa akusalacetanā[12] kaṇhā nāma. Tebhūmakakusalacetanā[13] sukkā nāma maggacetanā akaṇha-asukkâ ti āgatā.

[391²²·²⁵] *Labheyyâhaŋ bhante* ti idaŋ so ciraŋ vata me anīyyānike[14] pakkhe[14] yojetvā attā[15] kilamito[15] sukkhanadītīre nahāyissāmî[16] ti samparivattentena[17] viya thūse koṭṭentena viya na koci attho nipphādito handâhaŋ attānaŋ yoge yojemî ti cintetvā āha.

---

[1] B. va; S. *omits*. [2] S. *omits*.
[3] B. abyābajjhā mano°; S. abyāpajjhamano°.
[4] B. °kālecatasiṇā°; S. kasiṇasamāpajjanakāle ca kasiṇā°.
[5] B. S. labbhanti. [6] B. tatīyajhāna°.
[7] B. S. veditabbā. [8] C. kalena.
[9] B. bhūma°. [10] B. S. °cchānesu. [11] B. *adds* pi.
[12] S. dasacetanā. [13] S. °mika°.
[14] S. aniyyānikapakkhe. [15] S. attakilamatho.
[16] B. nhāyissāmî. [17] B. S. °vattantena.

Atha Bhagavā yo so[1] khandhake titthiyaparivāso paññatto yaŋ[2] aññatitthiyapubbo sāmaṇerabhūmiyaŋ[3] ṭhito ahaŋ bhante itthaŋ nāmo aññatitthiyapubbo imasmiŋ dhammavinaye ākaṅkhāmi upasampadaŋ svāhaŋ bhante saṅghaŋ *cattāro māse* parivāsaŋ yācāmî[4] ti ādinā nayena samādiyitvā *parivasati* taŋ sandhāya *yo kho Seniya aññatitthiyapubbo* ti ādim āha.

[391[24]] Tattha *pabbajjan* ti vacanasiliṭṭhatāvasena[5] vuttaŋ aparivasitvā yeva hi pabbajjaŋ labhati upasampadatthikena pana na[2] atikālena gāmapavesanâdīni[6] aṭṭhavattāni pūrentena parivasitabbaŋ.

[391[26]] *Āraddha cittâ* ti aṭṭhavattassa[7] pūraṇena[7] tuṭṭhacittā. Ayam ettha saṅkhepo vitthārato[8] pan' esa titthiyaparivāso Samantapāsādikāya[9] Vinayaṭṭhakathāya[10] pabbajjākhandhakavaṇṇanāya[10] vuttanayena[11] veditabbo.*

[391[27,35]] *Api ca m' etthâ* ti api ca me ettha. *Puggalavemattatā viditâ* ti puggalanānattaŋ viditaŋ ayaŋ puggalo parivāsâraho ayaŋ na parivāsâraho ti idaŋ mayhaŋ pākaṭan ti dasseti. Tato Seniyo cintesi: Aho acchariyaŋ Buddhasāsanaŋ yattha evaŋ ghaŋsitvā koṭṭetvā yuttam eva gaṇhanti ayuttaŋ chaḍḍentî ti. Tato suṭṭhutaraŋ pabbajjāya sañjātussāho sace[12] bhante ti ādim āha. Atha Bhagavā tassa tibbacchandataŋ viditvā na Seniyo parivāsaŋ arahatî ti aññataraŋ bhikkhuŋ āmantesi: gaccha[13] bhikkhu Seniyaŋ nahāpetvā pabbājetvā[14] so tathā katvā taŋ pabbājetvā[15] Bhagavato santikaŋ[16] ānesi.[17] Bhagavā gaṇe nisīditvā upasampādesi.[18] Tena vuttaŋ: *alattha kho acelo Seniyo kukkuravatiko*[19] *Bhagavato santike pabbajjaŋ alattha upasampadan* ti.

---

* Samp. IV. . . .

---

[1] B. nena. [2] S. *omits*. [3] C. °bhumiyaŋ.
[4] C. yāvāmî. [5] S. °vasen' eva. [6] B. S. °appa°.
[7] B. S. °vattapū°. [8] B. vitthāro.
[9] B. Samantappā°. [10] B. S. °yaŋ.
[11] B. °nayan' eva. [12] S. *inserts* kho.
[13] B. S. *adds* tvaŋ. [14] B. pabbajitvā ānehî ti.
[15] B. pabbajitvā. [16] B. santike.
[17] B. S. ānayi. [18] S. °padāpesî ti. [19] C. B. *omit*.

[391[36]] *Acirūpasampanno* ti upasampanno hutvā na ciram eva.

[391[37]] *Vūpakaṭṭho* ti vatthukāmakilesakāmehi kāyena ca cittena ca vavakaṭṭho.[1]

[391[37]] *Appamatto* ti kammaṭṭhāne satiŋ avijahanto.

[392[1]] *Ātāpī* ti kāyikacetasikasaṅkhātena viriyâtāpena[2] ātāpavā.[3]

[392[1]] "*Pahitatto* ti kāye ca jīvite ca anapekkhatāya pesitatto"* vissaṭṭha attabhāvo.

[392[1]] *Yass' atthāyâ* ti yassa atthāya.

[392[2]] *Kulaputtâ* ti ācārakulaputtā.

[392[2]] *Samma-d-evâ* ti hetunā va kāraṇen' eva.

[392[3]] *Tad anuttaran* ti taŋ anuttaraŋ.

[392[3]] *Brahmacariyapariyosānan* ti maggabrahmacariyassa[4] pariyosānabhūtaŋ[4] arahattaphalaŋ. Tassa hi atthāya kulaputtā pabbajanti.

[392[3]] "*Diṭṭhe va dhamme* ti imasmiŋ yeva attabhāve."†

[392[4]] *Sayaŋ abhiññā sacchikatvâ* ti attanā yeva paññāya paccakkhaŋ katvā aparapaccayaŋ[5] ñatvâ ti attho.

[392[4]] *Upasampajja vihāsī* ti pāpuṇitvā sampādetvā vihāsi. Evaŋ viharanto va *khīṇā jāti . . . pe . . . abbhaññāsi*. Evam assa paccavekkhanabhūmiŋ[6] dassetvā arahattakūṭen'[7] eva desanaŋ niṭṭhāpetuŋ[8] *aññataro*[9] *kho pan' āyasmā Seniyo arahataŋ ahosī* ti vuttaŋ.

[392[6]] Tattha *aññataro* ti eko.

[392[6]] *Arahatan* ti arahantānaŋ. Bhagavato sāvakānaŋ arahantānaŋ abbhantaro ahosî ti ayam ettha adhippāyo, sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Kukkuravatiyasuttaŋ sattamaŋ.

---

* *Cf.* SA. I. 110; Nd. I. 477.
† =PugA. 234; *cf.* PugA. 221.

---

[1] B. S. vūpa°.
[2] B. viriyā°.
[3] B. S. ātāpī.
[4] B. °cariyapari°.
[5] B. S. °ppacca°.
[6] B. S. °khaṇa°.
[7] B. S. °tanikūṭe°.
[8] C. nitthapetuŋ.
[9] S. *adds* ca.

58.

[Abhayarājakumārasuttavaṇṇanā]

[392[8]] *Evam me sutan* ti Abhayasuttaŋ.

[392[9]] Tattha *Abhayo* ti tassa nāmaŋ.

[392[10]] *Rājakumāro* ti Bimbisārassa putto.[1]

[392[14]] *Vādaŋ āropehî* ti[2] dosaŋ āropehi.

[393[3]] *Nerayiko* ti nirayе nibbattanako.[3]

[393[3]] *Kappaṭṭho* ti kappaṭṭhitiko.

[393[3]] *Atekiccho* ti Buddhasahassenâ pi tikicchituŋ na sakkā.

[393[7]] *Oggilitun*[4] ti dve ante mocetvā kathetuŋ asakkonto oggilituŋ[4] bahi nīharituŋ na sakkhî ti.[5]

[393[7]] *Uggilitun*[6] ti pucchāya dosaŋ datvā[7] hāretuŋ asakkontā uggilituŋ[8] antopavesetuŋ na sakkhî ti.[5]

[393[13, 12]] *Evaŋ bhante* ti Nigaṇṭho[9] kira cintesi: samaṇo Gotamo mayhaŋ sāvake bhinditvā gaṇhāti handâhaŋ ekaŋ pañhaŋ abhisaṅkharomi yaŋ puṭṭho samaṇo Gotamo ukkuṭṭhiko hutvā nisinno uṭṭhātuŋ na sakkissatî ti. So Abhayassa gehā nīhaṭabhatto[10] siniddhabhojanaŋ bhuñjanto bahu pañhe abhisaṅkharitvā ettha samaṇo Gotamo imaŋ nāma dosaŋ dasseti[11] ettha imaŋ[12] nāmâ ti sabbe[13] pahāya catumāsamatthake imaŋ pañhaŋ addasa athassa etad ahosi. Imassa pañhassa pucchāya vā vissajjane vā na sakkā doso dātuŋ ovaṭṭikasāro ayaŋ. Ko nu kho imaŋ gahetvā samaṇassa Gotamassa vādaŋ āropessatî ti. Tato Abhayo rājakumāro paṇḍito so sakkhissatî ti taŋ uggaṇhāpemî[14] ti niṭṭhaŋ gantvā uggaṇhāpesi. So vādajjhāsayatāya tassa vacanaŋ sampaṭicchanto *evaŋ bhante* ti āha.

---

[1] B. orasaputto.
[2] S. *adds* vade.
[3] B. nibbattako.
[4] *Text* Ogilitun; C. B. Uggil°.
[5] S. sakkhissati.
[6] C. Ugilitun.
[7] B. datvā taŋ.
[8] C. ugilituŋ; B. oggilituŋ.
[9] S. Nigantho.
[10] C. nihaṭa°.
[11] B. dassessati.
[12] S. iti.
[13] S. sabbe va.
[14] S. °pessamî.

[393[17]] *Akālo kho ajjâ* ti ayaŋ pañho catuhi māsehi abhisaṅkhato[1] tattha idaŋ gahetvā idaŋ vissajjiyamāne[2] divasabhāgo nappahossatî ti[3] maññanto evaŋ cintesi.

[393[18]] *So dānî* ti sve dāni.

[393[21]] *Attacatuttho* ti kasmā bahūhi saddhiŋ na nimantesi? Evaŋ kir' assa ahosi. Bahūsu[4] nisinnesu[5] thokaŋ dandhāyantassa[6] aññaŋ suttaŋ aññaŋ kāraṇaŋ aññaŋ tathārūpaŋ vatthuŋ āharitvā dasseti[7] evaŋ sante kalaho vā kolāhalam eva vā bhavissati athā pi ekakaŋ yeva nimantessāmi evam pi me garahā uppajjissatî ti[8] yāva maccharî câyaŋ Abhayo Bhagavantaŋ divase divase bhikkhūnaŋ satena pi sahassena pi saddhiŋ carantaŋ disvā pi ekakaŋ yeva nimantesî[9] ti evaŋ pana doso na bhavissatî ti aparehi tīhi saddhiŋ attacatutthaŋ nimantesi.

[393[35]] *Na khvettha*[10] *rājakumāra ekaŋsenâ* ti na kho rājakumāra ettha pañhe ekaŋsena vissajjanaŋ hoti evarūpaŋ hi vācaŋ Tathāgato bhāseyyâ pi na bhāseyyā pi bhāsitapaccayen' atthaŋ passanto bhāseyya apassanto na bhāseyyâ ti attho. Iti[11] Bhagavā Nigaṇṭhena[12] catuhi māsehi abhisaṅkhataŋ[13] pañhaŋ asanipātena[14] pabbatakūṭaŋ viya ekavacanen' eva sañcuṇṇesi.[15]

[394[1]] *Anassuŋ Nigaṇṭhâ* ti naṭṭhā Nigaṇṭhā.

[394[35]] *Aṅke nisinno hotî* ti ūrūsu nisinno hoti. Lesavādino hi vādaŋ paṭṭhāpento[16] kiñcid eva phalaŋ vā pupphaŋ vā[17] potthakaŋ vā gahetvā nisīdanti te attano jaye sati paraŋ ajjhottharanti par' assa jaye sati phalaŋ khādantā[18] viya

---

[1] C. °khaṭo.
[2] B. visajji°.
[3] B. S. °hotî ti.
[4] C. Bahūsū.
[5] C. nisinnesū.
[6] B. datvā dantassa; S. datvā dentassa.
[7] B. dassessati.
[8] B. S. uppajjisatī.
[9] S. °tetî.
[10] *Text* kho' ttha.
[11] B. iti ca.
[12] B. mahāniganṭhena; S. mahāniganthena.
[13] C. °kaṭaŋ.
[14] C. °vātena; S. asanī°.
[15] B. saŋ°; S. sam°.
[16] B. °pentā.
[17] C. *omits.*
[18] B. °dento.

pupphaŋ ghāyantā[1] viya potthakaŋ vācentā[2] viya vikkhepaŋ dassenti. Ayam pana cintesi: sammāsambuddho[3] osaṭasaṅgāmo paravādimathano[4] sace me jayo bhavissati iccetaŋ kusalaŋ, no ce bhavissati dārakaŋ vijjhitvā rodāpessāmi. Tato pasatha[5] bho ayaŋ dārako rodati uṭṭhahatha tāva pacchā pi jānissāmâ ti, tasmā[6] dārakaŋ gahetvā nisīdi.

[394[36]] Bhagavā pana rājakumārato sahassaguṇena pi satasahassaguṇena pi[7] vādivarataro[8] imam ev' assa dārakaŋ upamaŋ katvā vādaŋ bhindissāmî ti cintetvā *taŋ*[9] *kiŋ maññasi rājakumārâ* ti ādim āha.

[395[3]] Tattha *mukhe āhareyyâ* ti mukhe ṭhapeyya.

[395[3]] *Āhareyy' assâhan* ti apaneyyaŋ assa ahaŋ.

[395[4]] *Ādiken' evâ* ti paṭhamapayogen' eva.

[395[6]] *Abhūtan* ti abhūtatthaŋ.

[395[9]] *Ataccan* ti na taccaŋ.

[395[9]] *Anatthasaŋhitan* ti[10] anatthasaŋhitaŋ[11] na vuḍḍhinissitaŋ.[12]

[395[14]] *Appiyā amanāpâ* ti n' eva piyā na manāpā. Iminā nayen' eva sabbattha attho daṭṭhabbo. Tattha appiyapakkhe paṭhamavācā acoraŋ yeva coro ti adāsaŋ yeva dāso ti aduppayuttaŋ yeva duppayutto ti[13] pavattā. Na taŋ Tathāgato bhāsati. Dutiyavācā corim eva coro ayan ti ādivasena pavattā. Tam pi Tathāgato na bhāsati. Tatiyavācā idāni tāva[14] bhāsati[15] akatapuññatāya duggato dubbaṇṇo appesakkho va[16] idha ṭhatvā pi pana puññaŋ na karosi. Dutiyacittavāre[17] kathaŋ catuhi apāyehi na[14] muccissasî[18] ti evaŋ mahājanassa

---

[1] C. ghāsantā; B. ghāyanto.
[2] B. vācento.
[3] B. *adds* esa.
[4] B. °vādamathano; S. °vādamaddano.
[5] B. passatha.
[6] B. *omits*.
[7] S. °sahassena pi.
[8] B. vādī°.
[9] S. *omits*.
[10] B. S. °saññhi°.
[11] B. S. na attha°.
[12] C. B. vaḍḍhi.
[13] B. *adds* vā.
[14] B. S. *omit*.
[15] B. *omits*; S. bhāsitabbā.
[16] B. *omits*; S ca.
[17] S. dutiyattabhāve.
[18] C. °nī.

atthapurekkhārena (dhammapurekkhārena) anusāsanapurekkhārena[1] vattabbavācā.

[395[14]] *Tatra kālaññū Tathāgato* ti tasmiŋ tatiyavyākaraṇo[2] tassā vācāya vyākaraṇe[2] Tathāgato[3] kālaññū hoti mahājanassa ādānassa[4] ādānakālaŋ gahaṇakālaŋ jānitvā[5] tathā[6] vyākarotî[2] ti attho. Piyapakkhe paṭhamā vācā aṭṭhāniyakathā[7] nāma. Sā evaŋ veditabbā.

Evaŋ[8] kira gāmavāsimahallakaŋ[9] nagaraŋ āgantvā pānâgāre pivantaŋ vañcetukāmā sambahulā dhuttā pītaṭṭhāne[10] ṭhatvā[11] tena saddhiŋ suraŋ pivantā[12] imassa nivāsanapārupanam[13] pi hatthe bhaṇḍakam pi sabbaŋ gahessāmâ[14] ti cintetvā katikaŋ akaŋsu.

[395[16]] Ekekaŋ attapaccakkhakathaŋ[15] kathema[16] yo *abhūtan* ti kathesi[17] kathitaŋ vā na saddahati taŋ dāsaŋ katvā gaṇhissāmâ ti tam pi mahallakaŋ pucchiŋsu: tāta[18] tumhākam pi[19] ruccatî ti evaŋ hotu tātâ ti. Eko dhutto āha: bho mayhaŋ[20] mātu mayi kucchigate kapiṭṭhaphaladohaḷo[21] ahosi sā aññaŋ kapiṭṭhahārakaŋ alabhamānā maŋ[22] ñeva[22] pesesi. Ahaŋ gantvā rukkhaŋ abhirūhituŋ asakkonto attanā va attānaŋ pāde gahetvā muggaraŋ viya rukkhassa upari khipiŋ. Atha sākhato sākhaŋ vicaranto phalāni gahetvā otarituŋ asakkonto gharaŋ gantvā nisseṇiŋ[23] āharitvā oruyha mātusantikaŋ gantvā phalāni mātuyā adāsiŋ. Tāni pana mahantāni honti cāṭipamāṇāni.[24] Tato me mātarā ekāsane nisinnāya samasaṭṭhi-

---

[1] B. S. °sanīpur°; B. *adds* ca.
[2] B. byākaraṇatthāya; S. byā°.
[3] C. tathā taṭhā. [4] C. *omits*. [5] B. *adds* va.
[6] B. S. *omit*. [7] S. °nīya°. [8] B. etaŋ.
[9] B. °vāsī maha°; S. °vāsiŋ maha°.
[10] C. piti. [11] C. ṭhapetvā.
[12] B. pivanto. [13] B. °napāvuraṇam.
[14] B. gahis°. [15] S. °cakkhaŋ kathaŋ.
[16] B. kathemi. [17] S. katheti.
[18] B. *omits*. [19] B. *adds* tāta.
[20] B. *inverts order*. [21] B. S. °dohalo.
[22] B. S. maŋ yeva. [23] C. nisseniŋ.
[24] B. cātippa°.

phalāni[1] khāditāni mayā ekucchaṅgena[2] ānītaphalesu[3] sesakāni kulasantike[4] gāme khuddakamahallakānaŋ ahesuŋ. Amhākaŋ gharaŋ soḷasahatthaŋ sesaŋ[5] parikkhārabhaṇḍakaŋ[5] apanetvā kapiṭṭhaphaleh' eva yāva chadanā[6] pūritaŋ tato atirekāni gahetvā gehadvāre rāsiŋ akaŋsu. So asītihatthubbedho pabbato viya ahosi. Kim īdisaŋ bho sakkā saddhātun[7] ti? Gāmikamahallako tuṇhī nisīditvā sabbesaŋ kathāpariyosāne pucchito āha. Evaŋ bhavissati tātā mahantaŋ raṭṭhaŋ raṭṭhamahantāya[8] sakka saddhātun[7] ti. Yathā ca tena evaŋ sesehi pi tathārūpāsu[9] nikkāraṇakathāsu kathitāsu āha.[10] Tātā mayham pi suṇātha na[11] tumhākaŋ yeva kulāni mahākulāni[10] amhākam pi kulaŋ mahākulaŋ amhākam pana avasesakhettehi kappāsakhettaŋ mahantataraŋ tassa anekakarī sasatasahassakappāsakhettassa[12] majjhe eko kappāsarukkho mahā asītihatthubbedho ahosi. Tassa pañca sākhā tāsu avasesasākhā phalaŋ na gaṇhiŋsu pācīnasākhāya ekam eva mahācāṭimattaŋ phalaŋ ahosi. Tassa cha aŋsiyo chasu aŋsisu[13] chakappāsipiṇḍiyo pupphitā ahaŋ[14] massuŋ kāretvā nahātavilitto[15] khettaŋ gantvā tā kappāsapiṇḍiyo pupphitā disvā ṭhitako va hatthaŋ pasāretvā gaṇhiŋ. Tā kappāsapiṇḍiyo thāmasampannā cha dāsā ahesuŋ. Te sabbe maŋ ekakaŋ[16] ohāya[17] palātā ettake addhāne te na passāmi ajja diṭṭhā tumhe te[18] janā tvaŋ Nando[19] nāma tvaŋ Puṇṇo nāma tvaŋ Vaḍḍhamāno nāma tvaŋ Chatto[20] nāma tvaŋ Maṅgalo nāma tvaŋ Seṭṭhiyo[21] nāmâ ti vatvā uṭṭhāya nisinnake yeva cūḷāsu

---

1 S. °saṭṭhī phalani.
2 S. °kena.
3 C. ānita.
4 B. S. kulasantake.
5 B. S. sesapari°.
6 B. chadanaŋ.
7 B. saddahi°.
8 C. *omits* raṭṭha.
9 B. S. yathārapāsu.
10 B. *omits*.
11 C. na tu.
12 B. S. °sasatassa kappāsa.
13 B. charusiyo chasuruhīsu; S. aŋsīsu.
14 B. yâhaŋ.
15 B. nhātavil°.
16 B. sabbe ekekaŋ.
17 B. ohāyaŋ.
18 B. S. *insert* cha.
19 B. Nano.
20 B. Chitto.
21 B. Poṭṭhiko; S. Heṭṭhiyo.

gahetvā aṭṭhāsi te na mayaŋ dāsâ ti pi vattuŋ nâsakkhiŋsu. Atha[1] ne kaḍḍhanto vinicchayaŋ netvā lakkhaṇaŋ āropetvā yāvajīvaŋ dāse katvā paribhuñji. Evarūpaŋ[2] kathaŋ Tathāgato na bhāsati.

Dutiyavācā āmisahetucāṭukamyatādivasena[3] vā[4] nānappakārā[5] paresaŋ thomanavācā[6] c' eva[6] corakathaŋ rājakathan ti ādinayappavattā tiracchānakathā ca tam pi Tathāgato na bhāsati.

Tatiyavācā ariyasacca-sannissitakathā yaŋ vassasatam pi suṇantā[7] paṇḍitān' eva tittiŋ gacchanti iti Tathāgato n' eva saccaŋ[8] appiyavācaŋ bhāsati na pujavācaŋ tatiyaŋ[4] tatiyam eva pana bhāsitabbakālaŋ anatikkamitvā[9] bhāsati tattha[10] tatiyaŋ appiyavācaŋ sandhāya heṭṭhā daharakumāra-upamā āgatâ ti veditabbā.[11]

[395[29]] *Udāhu ṭhānaso v' etan*[12] ti udāhu ṭhānuppattikañāṇena taŋ khaṇaŋ yeva taŋ[13] Tathāgatassa upaṭṭhātî ti pucchati.

[396[3]] *Saññāto*[14] ti ñāto[15] paññāto pākaṭo.

[396[10]] *Dhammadhātû* ti dhammasabhāvo. Sabbaññūtañāṇass' etaŋ adhivacanaŋ taŋ hi[16] Bhagavatā suppaṭividdhaŋ[17] hatthigataŋ Bhagavato. Tasmā so yaŋ yaŋ icchati sabbaŋ[18] ṭhānaso va *paṭibhātî* ti. Sesaŋ sabbattha uttāṇam eva. Ayam pana dhammadesanā neyyapuggalassavasena[19] pariniṭṭhitâ ti.

Abhayarājakumārasuttaŋ[20] *aṭṭhamaŋ.*

---

[1] B. Athe. [2] C. S. evarūpiŋ.
[3] B. °cātuka°; S. °-hetupātu-°.
[4] B. *omits.* [5] B. °kārakaŋ.
[6] B. thomanāvāca c' eva; S. thenavācā yeva.
[7] B. suṇanto. [8] C. B. sabbaŋ.
[9] C. °kametvā.
[10] B. tassa tattha; S. tathā.
[11] B. veditabbaŋ. [12] C. c' etan.
[13] S. *omits.* [14] B. saŋyāto; S. paññāto.
[15] B. ñato. [16] C. B. *omit.*
[17] S. supaṭi°. [18] B. taŋ taŋ sabbaŋ.
[19] B. S. °puggalavasena.
[20] S. *Abhayasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.*

59.

[Bahuvedaniyasuttavaṇṇanā]

[396[22]] *Evam me sutan* ti Bahuvedaniyasuttaŋ.[1]

[396[24]] Tattha *Pañcakaṅgo thapatī** ti Pañcakaṅgo ti tassa nāmaŋ. Vāsipharasunikhādanamuggara[2] kāḷasuttanāḷisaṅkhātehi vā aṅgehi samannāgatattā so Pañcakaṅgo ti paññāto.

[396[24]] *Thapatī* ti vaḍḍhakījeṭṭhako.

[396[24]] *Udāyī* ti paṇḍita-Udāyithero.[3]

[397[35]] *Pariyāyan* ti kāraṇaŋ.

[397[36]] *Dve p'Ānandâ* ti dve pi Ānanda.

[398[1, 4]] *Pariyāyenâ* ti kāraṇena.

"Ettha ca kāyikacetasikavasena dve veditabbā. Sukhâdivasena tisso. Indriyavasena sukhindriyâdikā pañca. Dvāravasena cakkhusamphassajâdikā cha. Upavicāravasena cakkhunā rūpaŋ disvā somanassaṭṭhānīyaŋ rūpaŋ upavicaratî ti ādikā aṭṭhārasa."† "Cha gehasitāni somanassāni cha nekkhammasitāni somanassāni[4] cha gehasitāni domanassāni cha nekkhammasitani domanassāni[5] cha[6] gehasitā upekkhā cha nekkhammasitā[7] upekkhā[8]"‡ evaŋ *chattiŋsati*[9] atīte chattiŋsa anāgate chattiŋsa paccuppanne chattiŋsâ ti evaŋ aṭṭhasataŋ[9] vedanaŋ[10] veditabbaŋ.[11]

[398[17]] *Pañca kho ime Ānanda kāmaguṇâ* ti ayaŋ pāṭiyekko[12] anusandhi. Na kevalaŋ hi dve ādiŋ katvā vedanā Bhagavatā paññattā. Pariyāyena ekā pi vedanā kathitā taŋ dassento

---

* *This* Sutta=S. IV. 223 *ff.* † *Cf.* S. IV. 231-232.
‡ =S. IV. 232=Miln. 45; *cf.* Vibh. 382.

---

1 B. Bahudevadanī°. 2 B. S. °danadaṇḍa°.
3 B. S. Udāyitthero.
4 C. *omits*; S. *adds* cha nekkhammasitāni.
5 C. S. *omit.* 6 S. *omits* nekkhammasitāni . . . cha.
7 B. S. *add* ti. 8 B. S. *omit.*
9 *Text* chattiṁsâpi; S. chattiŋsa. Tā . . .
10 B. aṭṭhavedanā sataŋ veditabbaŋ; S. aṭṭhasatavedanā.
11 S. veditabbā. 12 B. pāṭi ekko.

Pañcakaṅgassa thapatino vādaŋ upatthaŋ[1] bhetuŋ[1] imaŋ desanaŋ ārabhi.

[398[28]] *Abhikkantataran* ti sundarataraŋ.

[398[28]] *Paṇītataran* ti atappakataraŋ.[2] Ettha[3] ca[4] catutthajjhānato paṭṭhāya adukkhamasukhā vedanā sā pi santaṭṭhena paṇītaṭṭhena ca sukhan ti vuttā. Cha gehasitāni sukhan ti vuttāni.[5] Nirodho avedayitasukhavasena sukhaŋ nāma jāto. Pañcakāmaguṇavasena hi aṭṭhisamāpattivasena ca vedayitasukhaŋ nāma. Nirodho avedayitasukhaŋ nāma. Iti vedayitasukhaŋ vā hotu avedayitasukhaŋ vā taŋ[6] niddukkhabhāvasaṅkhātena sukhaṭṭhena ekaŋ[7] sukham[7] eva jātaŋ.

[400[21]] *Yattha yatthâ* ti yasmiŋ yasmiŋ ṭhāne.

[400[21, 22]] *Sukhaŋ upalabbhatî* ti vedayitasukhaŋ vā avedayitasukhaŋ vā upalabbhati.[8] Tan taŋ Tathāgato sukhasmiŋ yeva[9] *paññapetî* ti taŋ sabbaŋ Tathāgato niddukkhabhāvaŋ[10] sukhasmiŋ yeva paññapetî ti idha Bhagavā nirodhasamāpattisīsaŋ[11] katvā neyyapuggalavasena arahattakūṭen'[12] eva desanaŋ niṭṭhāpesî[13] ti

Bahuvedaniyasuttaŋ navamaŋ.

60.

[Apaṇṇakasuttavaṇṇanā]

[400[25]] *Evam me sutan* ti Apaṇṇakasuttaŋ.

[400[26]] Tattha *cārikan* ti aturitacārikaŋ.

[401[21, 22]] *Atthi pana vo gahapatayo* ti kasmā āha: so kira gāmo aṭavīdvāre[14] niviṭṭho nānāvidhā samaṇabrāhmaṇā divasaŋ

---

[1] B. S. upatthabhetuŋ.
[2] S. anukappataraŋ.
[3] S. etth' eva.
[4] S. *omits.*
[5] C. *omits this sentence.*
[6] C. *omits.*
[7] B. ekantasukh°; S. ekasukhamena.
[8] S. °bhatî ti.
[9] B. S. *omit.*
[10] C. °bhāva..
[11] B. S. °pattiŋ sīsaŋ.
[12] B. S. arahattanikūṭen'.
[13] B. S. nittha°.
[14] C. atavi°; B. aṭṭavī°.

maggaŋ gantvā sāyan taŋ[1] gāmaŋ vāsatthāya upenti. Tesan te manussā mañcapīṭhāni pattharitvā[2] pāde dhovitvā[3] makkhetvā kappiyapānakāni[4] datvā puna divase nimantetvā dānaŋ denti. Te pasannacittā tehi saddhiŋ samantayamānā evaŋ denti.[5] Atthi pana vo gahapatayo kiñci dassanaŋ gahitan ti ? *n' atthi bhante* ti.[6]

Gahapatayo vinā dassanena loko na niyyāti ekaŋ dassanaŋ rucitvā[7] khamāpetvā gahetuŋ vaṭṭati sassato loko ti dassanaŋ gaṇhathâ ti vatvā pakkantā. Aparadivase aññe āgatā. Te pi tath' eva pucchiŋsu. Te tesaŋ āma bhante[8] purimesu divasesu tumhâdisā samaṇabrāhmaṇā āgantvā sassato loko ti amhe idaŋ dassanaŋ gāhāpetvā gatâ ti ārocesuŋ. Te bālā kiŋ jānanti ? ucchijjati ayaŋ loko[9] ucchedadassanaŋ gaṇhathâ ti evan te pi ucchedadassanaŋ gaṇhāpetvā pakkantā. Etena upāyena aññe ekaccasassataŋ aññe antânantaŋ aññe amarāvikkhepan ti evaŋ dvāsaṭṭhidiṭṭhiyo[10] uggaṇhāpesuŋ.* Te pana ekadiṭṭhiyam pi patiṭṭhātuŋ nâsakkhiŋsu.[11] Sabbapacchā Bhagavā agamāsi. So tesaŋ hitatthāya pucchanto *atthi pana vo gahapatayo* ti ādim āha.

[401[23]] Tattha *ākāravatī* ti kāraṇavatī sahetukā.

[401[25]] *Apaṇṇako* ti aviruddho advejjhagāmī ekaŋsagāhiko.

[401[30]] *N' atthi dinnan* ti ādi dasavatthukamicchādiṭṭhi[12] heṭṭhā Sāleyyakasutte† vitthāritā. Tathā tabbipaccanīkā[13] sammādiṭṭhi.[13]

[402[22]] *Nekkhamme*[14] *ānisaŋsan* ti yo nesaŋ akusalato nikkhantabhāve ānisaŋso. Yo ca vodānapakkho visuddhipakkho taŋ na passantî ti attho.

---

* D. I. 17-28. † M. Sutta 41; *cf.* MA. II. 332.

---

1 S. *for* sāyan taŋ *substitutes* pātaŋ vā.
2 C. attha°.
3 B. *adds* pāde.
4 C. °pānakâdīni.
5 B. vadanti.
6 *Text* na-tthi kho no bhante.
7 B. ruccitvā.
8 S. bhante ti.
9 B. loko ti.
10 S. °saṭṭhī°.
11 B. nasak°.
12 B. S. ādidasavatthukā micchā°.
13 B. tabbipaccanīkabhūtāsammā°; S. taŋ vipaccanikasammādiṭṭhi.
14 B. nekkhame.

[402[31]] *Asaddhammasaññattî*[1] ti abhūtadhammasaññāpanā.[1]

[402[32]] *Attānaŋ*[2] *ukkaŋsetî* ti ṭhapetvā maŋ ko añño attano dassanaŋ pare[3] gaṇhāpetuŋ sakkotî ti attānaŋ ukkhipati.

[402[32]] *Paraŋ vambhetî* ti ettakesu janesu eko pi attano dassanaŋ pare gaṇhāpetuŋ na sakkotî ti evaŋ paraŋ heṭṭhā khipati.

[402[33]] *Pubbe va kho panā*[4] ti pubbe micchādassanaŋ gaṇhantass' eva susīlyaŋ[5] pahīnaŋ hoti dussīlabhāvo[6] paccupaṭṭhito.

[402[36]] *Evam ass' ime*[7] ti evaŋ assa ime micchādiṭṭhi ādayo satta aparâparaŋ uppajjanavasena pana te yeva micchādiṭṭhipaccayā[8] *aneke*[9] *pāpakā akusalā dhammā* uppajjanti nāma.

[403[1]] *Tatrâ* ti tāsu tesaŋ samaṇabrāhmaṇānaŋ laddhisu.[10]

[403[11]] *Kaliggaho*[11] ti parājayagāho.[12]

[403[14]] *Dussamatto samādiṇṇo*[13] ti duggahīto[14] duggarāmaṭṭho.

[403[14]] *Ekaŋsaŋ pharitvā tiṭṭhatî* ti ekamantaŋ[15] ekakoṭṭhāsaŋ sakavādam eva pharitvā adhimuccitvā tiṭṭhati.

[403[2]] *Sace kho n' atthi paro*[16] *loko*[16] ti evaŋ sante yeva sotthibhāvâvaho hoti.[17]

[403[15]] *Riñcatî* ti vajjeti.

[404[1]] *Saddhammasaññattî*[18] ti bhūtadhammasaññāpanā.[19]

[404[16]] *Kaṭaggaho*[20] ti jayaggāho.

[404[20]] *Susamatto*[21] *samādiṇṇo*[21] ti sugahito[22] suparāmaṭṭho.

---

[1] B. S. °paññattî.
[2] *Text and* B. attān'.
[3] B. apare.
[4] *Text* pubbe va kho pan' assa.
[5] B. susilyaŋ.
[6] B. dussilya; S. dussīlya°.
[7] *Text* evaṁ-s' ime.
[8] S. °ditthiyā paccayā.
[9] B. aneka.
[10] B. S. laddhīsu.
[11] B. S. kaliggāho.
[12] B. S. °jayaggāho.
[13] B. °dinno; S. dussamā°.
[14] B. S. duggahito.
[15] S. ekantaŋ.
[16] C. paraloko.
[17] B. sotthibhāvo va; S. *omits*.
[18] B. S. °paññattî.
[19] B. S. °paññāpanā.
[20] B. S. Kaṭaggāho.
[21] B. S. susamādinno.
[22] B. suggahito.

[404[20]] *Ubhayaŋsaŋ pharitvā tiṭṭhatī* ti ubhayantaŋ ubhayakoṭṭhāsaŋ sakavādaŋ paravādañ ca pharitvā adhimuccitvā tiṭṭhati.

[404[9]] *Sace kho atthi*[1] *para-loko* ti evaŋ sante pi sace n' atthi evaŋ sante pi[2] sotthibhāvâvaho[3] parato pi ekaŋsa-ubhayaŋsesu iminā va[4] nayena attho veditabbo.

[404[23]] " *Karato*[5]* ti sahatthā karontassa.

[404[23]] *Kārayato* ti āṇattiyā kārentassa.

[404[23]] *Chindato* ti paresaŋ hatthâdīni chindantassa.

[404[23]] *Pacato* ti daṇḍena[6] pīḷentassa vā[7] tajjentassa vā.

[404[24]] *Socayato* ti parassa bhaṇḍaharaṇâdīhi sokaŋ sayaŋ karontassa pi parehi kārentassa pi.

[404[24]] *Kilamayato*[8] ti āhārûpacchedabandhanâgārapavesanâdīhi[9] sayaŋ kilamentassa[10] pi parehi kilamāpentassa[11] pi.

[404[24]] *Phandato phandāpayato* ti paraŋ phandantaŋ phandantaŋ[12] bandhanakāle[13] sayam pi phandato tam[14] pi phandāpayato.

[404[24]] *Pāṇam atipātayato*[15] ti pāṇaŋ hanantassa pi hanāpentassa pi. Evaŋ sabbatthā karaṇakāraṇavasen' eva[16] attho veditabbo.

[404[25]] *Sandhin* ti gharasandhiŋ.[17]

[404[25]] *Nillopan* ti mahāvilopaŋ.

[404[26]] *Ekâgārikan* ti ekam eva gharaŋ parivāretvā vilumpanaŋ.[18]

---

* *From here to* *, p. 119=DA. I. 159-160.

---

[1] B. n' atthi; S. hatthi.
[2] B. *omits* sace n' atthi evaŋ sante pi.
[3] B. °bhāvo hoti; S. *adds* va.
[4] S. *adds* pana.
[5] C. B. S. karoto.
[6] S. uṇhena.
[7] C. S. *omit*.
[8] B. kilamato.
[9] S. °ppavesana.
[10] B. kilamantassa.
[11] B. °pentassā.
[12] B. S. *omit*.
[13] B. phandha°.
[14] B. S. param.
[15] *Text* Pāṇam atimāpayato.
[16] B. S. °kārāpanavasen' eva.
[17] C. °sandhi.
[18] B. S. viluppanaŋ.

[404^{26}] *Paripanthe tiṭṭhato*[1] ti āgatâgatānaŋ acchindanttthaŋ magge tiṭṭhato.

[404^{27}] *Karato*[2] *na karīyati*[3] *pāpan* ti yaŋ kiñci pāpaŋ karomî ti saññāya karoto pi pāpaŋ na kariyati n' atthi pāpaŋ. Sattā pana karomâ ti evaŋ saññino hontî ti attho.

[404^{27}] *Khurapariyantenâ* ti khuraneminā vā[1] khuradhārasadisapariyantena[4] vā.

[404^{29}] *Ekaŋ*[5] *maŋsakhalan* ti ekaŋ[5] maŋsarāsiŋ.

[404^{29}] *Puñjañ* ti tass' eva vevacanaŋ.

[404^{29}] *Tatonidānan* ti ekamaŋsakhalakaraṇanidānaŋ.

[$404^{31, 33}$] *Dakkhiṇatīre* manussā kakkhaḷā[6] dāruṇā. Te sandhāya *hananto* ti ādivuttaŋ. *Uttaratīre* saddhā honti pasannā Buddhāmāmakā dhammamāmakā saṅghamāmakā. Te sandhāya *dadanto* ti ādivuttaŋ.

[404^{34}] Tattha *yajanto* ti mahāyāgaŋ karonto.

[404^{34}] *Damenâ* ti indriyadamanena[7] uposathakammena.

[404^{34}] *Saŋyamenâ* ti sīlasaŋyamena.

[404^{34}] *Saccavācenâ*[8] ti saccavacanena.

[404^{35}] *Āgamo* ti āgamanaŋ pavattatî[9] ti attho. Sabbathâpi pāpapuññānaŋ kiriyam eva paṭikkhipanti."* Sukkapakkhe[10] pi vuttanayen' eva[11] veditabbo. Sesam ettha purimavārevuttasadisam eva.

[407^{21}] *N' atthi hetu n' atthi paccayo* ti ettha "paccayo[12] hetuvevacanam eva.[13] Ubhayenâpi vijjamānakam eva kāyaduccaritâdisaṅkilesapaccayaŋ[14] kāyasucaritâdivisuddhipaccayaŋ[15] paṭikkhipanti."†

---

* *To here from* *, p. 118=DA. I. 159-160.

† =DA. I. 160.

---

1 C. *omits*.
2 C. B. S. karoto.
3 B. S. kariyati.
4 B. khuradhārapariyantena.
5 C. eka.
6 S. kakkhala.
7 B. °damena.
8 *Text* saccavajjenā.
9 B. S. pavattî.
10 B. sukkapakkho.
11 S. eva attho.
12 S. paccayena.
13 B. S. *omit*.
14 S. °caritâdiŋ saṅ°.
15 C. °visuddha°; S. °caritâdiŋ.

[407[24]] *N' atthi balaŋ n' atthi viriyaŋ*[1] *n' atthi purisatthāŋ*[2] *n' atthi purisaparakkan*[3] ti sattānaŋ saṅkilesituŋ vā visujjhituŋ[4] vā balaŋ vā viriyaŋ[1] vā purisena kātabbo nāma purisatthāmo[5] vā purisaparakkamo vā n' atthi.

[407[25]] "*Sabbe** *sattâ* ti oṭṭhagoṇagadrabhâdayo[6] anavasesaŋ[7] dassenti.

[407[25]] *Sabbe pāṇâ* ti ekindriyo pāṇo dvindriyo pāṇo ti ādivasena vadanti.

[407[26]] *Sabbe bhūtâ* ti aṇḍakosavatthikosesu bhūte sambhūte[8] sandhāya vadanti.

[407[26]] *Sabbe jīvâ* ti sāliyavagodhūmâdayo sandhāya vadanti. Tesu h' ete virūhanabhāvena[9] jīvasaññino.

[407[26]] *Avasā abalā aviriyâ*[10] ti tesaŋ attano vaso vā balaŋ vā viriyaŋ[11] vā n' atthi.

[407[27]] *Niyatisaṅgatibhāvapariṇatâ* ti, ettha *niyatî*[12] ti niyatatā.[13]

[407[27]] *Saṅgatî* ti channaŋ abhijātīnaŋ tattha tattha gamanaŋ.

[407[27]] *Bhāvo* ti sabhāvo yeva.[14] Evaŋ niyatiyā ca saṅgatiyā ca sabhāvena ca *pariṇatā* nānappakārataŋ pattā. Yena hi yathā bhavitabbaŋ so tath' eva bhavati, yena[15] no bhavitabbaŋ so na bhavatî ti dassenti.

[407[28]] *Chass-evâbhijātisû*[16] ti chasu[17] eva abhijātisu[18] ṭhatvā *sukhañ ca dukkhañ ca paṭisaŋvedenti.* Aññā ṣukhadukkhabhūmi n' atthî ti dassenti."* Tattha ca[19] "cha abhijāti-

* *From here to * below*=DA. I. 161.

[1] B. vīriyaŋ.
[2] C. °satthām eva.
[3] C. °parakkam evâ.
[4] S. visuddhituŋ.
[5] B. S. °sathāmo.
[6] B. oṭṭhagoṇā°.
[7] B. anavaseseni.
[8] B. *omits*; S. sambhavesī.
[9] C. virūḷhana°.
[10] B. avīriyâ.
[11] B. vīriyaŋ (*and always*).
[12] C. nīyyatî.
[13] C. niyati.
[14] C. *omits.*
[15] S. yena te.
[16] B. S. chasv' evâbhijātīsu.
[17] C. tesu.
[18] B. S. °tīsu.
[19] B. S. *omit.*

yo* nāma: kaṇhâbhijāti nīlâbhijāti lohitâbhijāti haliddâbhijāti sukkâbhijāti paramasukkâbhijātî ti. Tattha 'sākuṇiko sūkarito luddo macchaghātako[1] coro coraghātako[1] ye vā pan' aññe pi[2] keci kurûrakammantā '† ayaŋ kaṇhâbhijāti nāma. Bhikkhū[3] nīlâbhijātî ti vadanti. Te kira catūsu paccayesu kaṇṭake pakkhipitvā khādanti. Bhikkhū[3] ca kaṇṭakavuttiko[4] ti ayaŋ hi nesaŋ pāḷi[5] yeva. Atha vā kaṇṭakavuttikā evaŋ[6] nāma eke pabbajitâ ti vadanti. Samaṇā[7] kaṇṭakavuttikâ ti pi hi nesaŋ pāḷi.[5] Lohitâbhijāti nāma Nigaṇṭhā,[8] ekasāṭakā[9] ti vadanti. Ime kira purimehi dvīhi paṇḍaratarā. Gihī acelasāvakā[10] haliddâbhijātî ti vadanti. Iti attano paccayadāyake Nigaṇṭhehi pi jeṭṭhakatare karonti. Nando Vaccho Saṅkicco[11] ayaŋ sukkâbhijātî ti vadanti. Te kira purimehi catuhi paṇḍaratarā. Ājīvake[12] pana paramasukkâbhijātî ti vadanti. Te kira sabbehi paṇḍaratarā."* Tattha sabbe sattā paṭhamaŋ sākuṇikâdayo va honti. Tato visujjhamānā Sakyasamaṇā[13] honti. Tato visujjhamānā Nigaṇṭhā. Tato ājīvakasāvakā.[14] Tato Nandâdayo. Tato ājīvakâ ti ayam etesaŋ laddhi. Sukkapakkho vuttapaccanīkena veditabbo. Sesam idhâpi purimavāre vuttasadisam eva. Imesu pana tīsu diṭṭhīsu natthikadiṭṭhi vipākaŋ paṭibāhati akiriyadiṭṭhi kammaŋ paṭibāhati ahetukadiṭṭhi ubhayam[15] paṭibāhati.

[408⁴] Tattha kammaŋ paṭibāhantenâpi vipāko paṭibahito[16] hoti.[16] Vipākaŋ paṭibāhantenâpi kammaŋ paṭibāhitaŋ iti

---

* *Cf.* D. III. 250; *cf.* A. III. 383 *for this list;* DA. I. 162, *where this passage occurs almost verbatim to* * *below.*

† Pug. 56.

---

1 S. °ghaṭako.
2 S. panatthaññe pi.
3 C. bhikkhu.
4 B. °vuttino.
5 S. laddhi.
6 B. eva.
7 B. samaṇa.
8 S. niganthā (*and always*).
9 S. ekasālāpā.
10 B. aceḷakasāvakā; S. gihi-acela°.
11 B. Saŋkicco.
12 S. ājīvako.
13 B. Sākyasamaṇā.
14 B. ājīvika°.
15 B. S. *add* pi.
16 C. °hinoti.

sabbe p' ete atthato ubhayapaṭibāhakā ahetukavādā[1] c' eva akiriyavādā[2] ca n' atthikavādā[3] ca honti. Ye pana tesaŋ laddhiŋ gahetvā rattiṭṭhāne divāṭṭhāne[4] nisinnā[4] sajjhāyanti vīmaŋsanti. Tesaŋ n' atthi dinnaŋ n' atthi yiṭṭhaŋ karoto na karīyati[5] pāpaŋ *n' atthi hetu n' atthi paccayo* ti tasmiŋ ārammaṇe micchāsati santiṭṭhati cittaŋ ekaggaŋ hoti javanāni javanti paṭhamajavane satekicchā honti tathā dutiyâdīsu[6] sattame Buddhānam pi atekicchā anivattino ariṭṭhakaṇṭakasadisā.

Tattha koci ekaŋ dassanaŋ okkamati koci dve[7] koci tīṇi pi ekasmiŋ okkante pi dvīsu tīsu okkantesu pi niyatamicchādiṭṭhiko va hoti patto[8] saggamaggâvaraṇañ ca[9] mokkhamaggâvaraṇañ ca abhabbo tass' attabhāvassa anantaraŋ[10] saggam pi gantuŋ pageva mokkhaŋ vaṭṭakhāṇu nāmesa satto paṭhavigopako[11] kiŋ pan' esa ekasmiŋ yeva attabhāve niyato hoti udāhu aññasmim pî ti ekasmiñ ñeva[12] niyato ? Āsevanavasena pana bhavantare pi tan taŋ ditthiŋ roceti yeva. Evarūpassa hi yebhuyyena bhavato vuṭṭhānaŋ nāma n' atthi.

Tasmā akalyāṇajanaŋ āsīvisam iv' oragaŋ
Ārakā parivajjeyya bhūtikāmo vicikkhaṇo ti.

[410[8]] *N' atthi sabbaso āruppâ*[13] ti arūpabrahmaloko nāma sabbâkāreṇa n' atthi.

[410[23]] *Manomayâ* ti jhānacittamayā.

[410[27]] *Saññāmayâ* ti arūpajjhānasaññāya saññāmayā.

[410[31]] *Rūpānaŋ yeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hotî* ti ayaŋ lābhī vā hoti takkī vā. Lābhī nāma rūpâvacarajjhānalābhī, tassa[14] rūpâvacare[14] kaṅkhā n' atthi. Arūpâvacaraloke atthi. So ahaŋ āruppā[13] atthî ti vadantā-

---

[1] B. n' atthikavādā.
[2] B. ahetukavādā.
[3] B. akiriyavādā.
[4] S. divāṭṭhānanisinnā.
[5] B. S. kariyati.
[6] C. °disu.
[7] S. *adds* pi.
[8] B. satto.
[9] B. ca va.
[10] S. antaraŋ.
[11] B. pathavīgopako; S. paṭhavīgopako.
[12] S. ekasmiŋ eva.
[13] B. arūpā.
[14] B. S. takkārū°.

nam pi n' atthî ti vadantānam pi suṇāmi atthi n' atthî ti pana na jānāmi catutthajjhānaŋ padaṭṭhānaŋ katvā arūpāvacarajjhānaŋ nibbattessāmi. Sace āruppā[1] atthi tattha nibbattissāmi[2] sace n' atthi rūpâvacarabrahmaloke nibbattissāmi. Evaŋ me apaṇṇako dhammo apaṇṇako va aviruddho va bhavissatî ti tathā paṭipajjati. Takkī pana apaṭiladdhajjhāno[3] tassâpi rūpajjhāne kaṅkhā n' atthi, arūpaloke pana atthi so ahaŋ āruppā[1] atthî ti vadantānam pi n' atthî ti vadantānam pi suṇāmi, atthi n' atthî ti pana na jānāmi kasiṇaparikammaŋ katvā catutthajjhānaŋ nibbattetvā taŋ padaṭṭhānaŋ katvā arūpâvacarajjhānaŋ[4] nibbattessāmi, sace āruppā[1] atthi tattha nibbattissāmi, sace n' atthi rūpâvacarabrahmaloke nibbattissāmi:—evaŋ me[5] apaṇṇako dhammo apaṇṇako va aviruddho[6] bhavissati[7] tathā paṭipajjati.

[410[34]] *Bhavanirodhâ* ti nibbānaŋ.

[411[20]] *Sarāgāya*[8] *santike* ti rāgavasena vaṭṭe rajjanassa santike.

[411[20]] *Saŋyoyāyâ* ti taṇhāvasena saŋyojanatthāya.

[411[21]] *Abhinandanāyâ* ti taṇhādiṭṭhivasena abhinandanāya.

[411[27]] *Paṭipanno hotî* ti ayam pi lābhī vā hoti takkiko[9] vā. Lābhī nāma aṭṭhasamāpattilābhī. Tassa āruppe kaṅkhā n' atthi nibbāne atthi so ahaŋ nirodho atthî ti pi n' atthî ti pi suṇāmi sayaŋ na jānāmi samāpattipādakaŋ katvā vipassanaŋ vaḍḍhessāmi, sace nirodho bhavissati arahattaŋ patvā parinibbāyissāmi no ce bhavissati āruppe[10] nibbattissāmî ti evaŋ paṭipajjati. Takkī pana ekasmāpattiyā pi na lābhī āruppe pan' assa kaṅkhā n' atthi bhavanirodhe atthi so ahaŋ nirodho atthî ti pi n' atthî ti pi suṇāmi sayaŋ na jānāmi kasiṇaparikammaŋ katvā aṭṭhasamāpattiyo nibbattetvā samāpattipadaṭṭhānaŋ vipassanaŋ vaḍḍhessāmi, sace nirodho bhavissati arahattaŋ patvā parinibbāyissāmi no ce bhavissati āruppe[10] nibbattissāmî ti evaŋ paṭipajjati.

---

[1] B. arūpā. [2] S. nibbattessāmi. [3] B. S. appaṭi°.
[4] S. °jhānāni. [5] S. evam eva. [6] B. S. *add* va.
[7] B. S. bhavissatî ti. [8] *Text* Sārāgāya.
[9] B. takkī. [10] B. arūpe.

Etth' âha "atthi dinnan"* ti ādīni tāva apaṇṇakāni bhavantu "n' atthi dinnan"† ti ādīni pana kathaŋ apaṇṇakānî ti gahaṇavasena tāni hi apaṇṇakaŋ apaṇṇakan ti evaŋ gahitattā apaṇṇakāni nāma jātāni.

[411[28]] *Cattāro 'me* ti ayaŋ pāṭiyekko[1] anusandhi. Natthikavādo akiriyavādo[2] ahetuvādo[2] āruppā[3] n' atthi nirodho n' atthî ti evaŋ vādino ca dve ti ime pañca puggalā heṭṭhā tayo puggalā va honti atthikavādādayo pañca eko catutthapuggalo va hoti. Etam atthaŋ dassetuŋ Bhagavā imaŋ desanaŋ ārabhi. Tattha sabbaŋ atthato uttānam evâ ti.

Apaṇṇakasuttaŋ dasamaŋ.
Niṭṭhito paṭhamo vaggo.

61.

[Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttavaṇṇanā]

[414[1]] *Evam me sutan* ti Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaŋ.[4]

[414[3]] Tattha *Ambalaṭṭhikāyaŋ viharatî* ti Veḷuvanavihārassa paccante padhānagharasaṅkhepe vivekakāmānaŋ vasanatthāya kate Ambalaṭṭhikâ ti evaŋ nāmake pāsāde pavivekaŋ brūhayanto viharati.

Kaṇṭako nāma jātakālako paṭṭhāya tikhiṇo va hoti evam evaŋ[5] ayam pi āyasmā sattavassikasāmaṇerakāle yeva pavivekaŋ brūhayamāno tattha vihāsi.

[414[4]] "*Paṭisallānā vuṭṭhito* ti phalasamāpattito vuṭṭhāya."‡

[414[6]] *Āsanan* ti pakatipaññattam ev' ettha āsanaŋ atthi taŋ pappoṭhetvā ṭhapesi.

---

* M. I. 288, 403. † M. I. 287, 401 *ff.*

‡ *Cf. below*, Sutta 66, p. 163; Sutta 75, p. 212.

---

1 B. pāṭi-ekko.

2 B. ahetukavādo akiriyavādo; S. akiriyavādo ahetukavādo.

3 B. arūpaŋ. 4 B. Ambalakaṭṭhi°.

5 B. S. evam eva.

[414[10]] *Udakadhāne*[1] ti udakabhājane. Udakaṭṭhāne[2] ti pi pāṭho.

[414[11]] *Āyasmantaŋ Rāhulaŋ āmantesî* ti ev' ādadānatthaŋ. Bhagavatā hi Rāhulattherassa sambahulā dhammadesanā katā sāmaṇerapañhā[3] therass' eva vuttā[4] tathā Rāhulasaŋyuttaŋ* Mahārāhulovādasuttaŋ† Cullarāhulovādasuttaŋ[5]‡ idaŋ Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttan ti. Ayam hi[6] āyasmā sattavassikakāle Bhagavantaŋ cīvarakaṇṇe[7] gaṇhitvā[8]: dāyajjaŋ me samaṇa dehî ti, dāyajjaŋ yācamāno Bhagavatā dhammasenāpati Sāriputtattherassa[9] niyyādetvā[10] pabbājito.[11]§ Atha Bhagavā daharakumārā nāma yuttâyuttaŋ kathaŋ kathenti ovādam assa demî ti Rāhulakumāraŋ[12] āmantesi[13]: Rāhula samaṇena nāma[14] tiracchānakathaŋ[15] kathetuŋ na vaṭṭati tvaŋ kathayamāno evarūpaŋ[16] kathaŋ katheyyāsî ti sabbabuddhehi avijahitaŋ dasapucchaŋ[17] pañcapaṇṇāsavissajjanaŋ[18] " eko pañho eko uddeso ekaŋ veyyākaraṇaŋ dve pañhā . . . pe . . . dasa pañhā dasa uddesā dasa veyyākaraṇāni."||

" *Eka*[19] *nāma kiŋ, sabbe sattā āhāratthitikā . . . pe . . . Dasa nāma kiŋ, dasah' aṅgehi samannāgato arahâ ti vuccatî* "¶ ti imaŋ sāmaṇerapañhaŋ kathesi.

Puna cintesi: daharakumārā nāma piyamusāvādā honti

---

* S. II. xviii. † Majjhima, Sutta 62.
‡ Majjhima, Sutta 147. § Vin. I. 42 *ff*.
|| A. V. 50 *ff*. ¶ Khp. II.

---

1 C. udakādhāne; S. udakādāne.
2 S. udakādhāne. 3 B. °pañhaŋ.
4 B. vuttaŋ. 5 B. Cūḷa°.
6 S. ayañ hi. 7 S. °kaṇṇaŋ.
8 B. gahetvā; S. gaṇhetvā. 9 S. sārī°.
10 C. nīyyātetvā. 11 B. pabbajito.
12 B. S. Rāhulattheraŋ. 13 B. āmantetvā.
14 B. sāmaṇerena nāma Rāhula; S. Rāhula sāmaṇerena nāma.
15 S. tiracchānakaŋ.
16 C. evarūpī. 17 S. °pucchā.
18 B. S. °visajjanaŋ. 19 B. S. ekaŋ.

adiṭṭham eva diṭṭhaŋ amhehî[1] ti diṭṭham eva na diṭṭhaŋ amhehî ti vadanti ovādamassa demî ti akkhīhi oloketvā pi sañjānanatthaŋ[2] paṭhamam eva catasso udakadhānûpamāyo[3] tato dve hatthi-upamāyo[4] ekaŋ ādāsûpamañ ca dassetvā imaŋ suttaŋ kathesi. Catūsu pana paccayesa taṇhāvivajjanaŋ[5] pañcasu kāmaguṇesu chandarāgapahānaŋ.[6] Kalyāṇamittûpanissayassa mahantabhāvañ ca dassetvā Rāhulasuttaŋ kathesi.

Āgatâgataṭṭhāne bhavesu chandarāgo na kattabbo ti dassetuŋ Rāhula-Saŋyuttaŋ* kathesi. Ahaŋ sobhāmi mama vaṇṇāyatanaŋ pasannan ti attabhāvaŋ nissāya gehasitachandarāgo na kattabbo ti Mahārāhulovādasuttaŋ[7]† kathesi.

Tattha Rāhulasuttaŋ imasmiŋ nāma kālesuttan ti na vattabbaŋ taŋ hi[8] abhiṇhovādavasena vuttaŋ. Rāhula-Sanyuttaŋ* sattavassikakālato paṭṭhāya yāva avassikabhikkhukālā[9] vuttaŋ Mahārāhulovādasuttaŋ aṭṭhārasavassikasāmaṇerakāle[10] vuttaŋ. Cullarāhulovādasuttaŋ avassikabhikkhukāle[11] vuttaŋ Kumārapañhañ‡ ca[12] idañ ca Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaŋ sattavassikasāmaṇerakāle vuttaŋ tesu Rāhulovādasuttaŋ[13] abhiṇhovādatthaŋ Rāhula-Saŋyuttaŋ therassa vipassanāgabbhagahaṇatthaŋ Mahārāhulovādaŋ gehasitachandarāgavinodanatthaŋ Cullarāhulovādaŋ therassa pañcadasa vimuttiparipācaniyadhammaparipākakāle[14] arahattaŋ[15] gāhāpanatthaŋ[15] vuttaŋ.

---

* Saŋyutta II. xviii. † Majjhima, Sutta 62.
‡ Khp. IV.

---

[1] B. amhe. [2] B. S. sukhasañ°.
[3] B. udakādhā; S. udakādā°.
[4] B. °hatthi-upamā; S. *adds* tato.
[5] C. °vinivaṭṭanaŋ; B. °vivaṭṭanaŋ.
[6] B. S. °gappahānaŋ. [7] S. °vādaŋ, *omits* suttaŋ.
[8] B. S. tañ hi. [9] B. S. °kāle.
[10] C. S. °savassasāmaṇera°; B. sattarasāṭṭhārasavassasāmaṇerakale.
[11] S. aḍḍha°. [12] B. kumāraka°; S. °pañho ca.
[13] B. Rāhulasuttaŋ. [14] B. S. °pācanīya°.
[15] B. S. arahattagāhā°.

Idañ ca pana sandhāya Rāhulathero[1] bhikkhusaṅghamajjhe Tathāgatassa guṇaŋ kathento idam āha:—

" Kikī va bījaŋ rakkheya camarī va[2] vālasuttamaŋ
Nipako sīlasampanno mamaŋ rakkhi Tathāgato "* ti

Sāmaṇerapañhaŋ[3] ayuttavacanaŋ[4] pahānatthaŋ[4] idaŋ Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaŋ sampajānamusāvādassa akaraṇatthaŋ vuttaŋ.

[414[16]] Tattha *passasi no* ti passasi nu.

[414[17]] *Parittan* ti thokaŋ.

[414[18]] *Sāmaññan* ti samaṇadhammo.

[414[20]] *Nikujjitvâ* ti adhomukhaŋ katvā.

[414[24]] *Ukkujjitvâ* ti uttānaŋ katvā.

[414[29]] *Seyyathâpi Rāhula rañño nāgo* ti ayaŋ upamā sampajānamusāvāde[5] saŋvararahitassa[5] opammadassanatthaŋ vuttaŋ.[6]

[414[29]] Tattha "*īsādanto* ti rathīsāsadisadanto.

[414[29]] *Ubbuḷhavâ*[7]"† ti abhivaḍḍhito ārohasampanno.

[414[30]] *Abhijāto* ti sujāto jātisampanno.

[414[30]] *Saṅgāmâvacaro* ti saṅgāmaŋ otiṇṇapubbo.

[414[31]] *Kammaŋ karotî* ti āgatâgate pavattanto[8] pāteti[9] puratthimakāyâdisu[10] pana puratthimakāyena tāva[11] phalakakoṭṭhakamuṇḍapākārâdayo pāteti tathā pacchimakāyena *sīsena kammaŋ* nāma niyametvā etaŋ padesaŋ maddissāmî ti nivattitvā[12] oloketi ettakena katam pi sahassam pi dvedhā bhijjati *kaṇṇehi kammaŋ* nāma āgatâgate sare kaṇṇehi paharitvā pātanaŋ *dantehi kammaŋ* nāma paṭihatthi assahatthâroha assârohapadâdīnaŋ vijjhanaŋ *naṅguṭṭhena*

---

* *Cf.* Ap. 16, 16; J. III. 375. † =VvA. 104.

---

1 B. S. Rāhulatthero. 2 B. cāmarī; S. camarī.
3 S. °pañho. 4 B. S. ayuttavacanappahā°.
5 S. °vādasaŋ°. 6 B. S. vuttā.
7 *Text* ubbūḷhavā; B. urūḷhavo.
8 C. pavaṭṭetvā. 9 B. ghāteti.
10 S. °âdīsu. 11 B. tāva paṭisenāya.
12 B. nipattitvā.

kammaŋ nāma naṅguṭṭhe bandhāya dīghasīlaṭṭhiyā[1] vā ayamusalena vā chedanabhedanaŋ.

[415[1]] *Rakkhat' eva soṇḍan* ti soṇḍaŋ pana mukhe pakkhipitvā rakkhati.

[415[1]] *Tatthâ* ti tasmiŋ tassa hatthino karaṇe.[2]

[415[8]] *Apariccattan* ti anissaṭṭhaŋ paresaŋ jayaŋ amhākañ ca parâjayaŋ passīti[3] maññati.[4]

[418[11]] *Soṇḍāya pi kammaŋ karotî* ti ayamuggaraŋ vā khadiramusalaŋ vā gahetvā samantā aṭṭhārasa hatthaṭṭhānaŋ[5] maddati.

[415[11]] *Pariccattan* ti vissaṭṭhaŋ. Idāni hatthiyodhâdisu[6] na kutoci bhāyati amhākaŋ jayaŋ paresañ ca parâjayaŋ[7] passīti[3] maññati.[8]

[415[17]] *Nâhan tassa kiñci pāpan* ti tassa dukkaṭâpatti[9] vītikkame[9] vā mātughātâdikammesu[10] vā kiñci pāpaŋ akattabbaŋ nāma n' atthi.

[415[18]] *Tasmâtiha te* ti yasmā sampajānamusāvādino akattabbaŋ pāpaŋ nāma n' atthi tasmā tayā hassāya[11] pi davakamyatāya pi *musā na bhaṇissāmî* ti sikkhitabbaŋ.

[415[21]] *Paccavekkhanattho*[12] ti olokanattho. Yaŋ yaŋ[13] mukhe vajjaŋ hoti tassa dassanattho ti vuttaŋ hoti.

[415[22]] *Paccavekkhitvā paccavekkhitvâ* ti oloketvā oloketvā.

[415[36]] *Sasakkaŋ*[14] *na*[14] *karaṇīyan* ti ekaŋsen' eva na kātabbaŋ.

[416[17]] *Paṭisaŋhareyyāsî* ti nivatteyyāsi[15] mā kareyyāsi.

[416[23]] *Anupadajjeyyāsî* ti anuppadeyyāsi[16] upatthambheyyāsi punappunaŋ[17] kareyyāsi.

---

[1] C. °dīghāsila°; B. dīghalaṭṭhiyā.
[2] S. rakkhaṇe.
[3] S. passati.
[4] S. maññeti.
[5] S. °hatthaŋ ṭhānaŋ.
[6] B. S. °dīsu.
[7] S. *omits these three words.*
[8] C. S. maññeti.
[9] B. S. dukkaṭâdi āpattivītikkame.
[10] B. mātughātakā°.
[11] B. S. hasāya.
[12] B. S. °ṇattho.
[13] C. yaŋ (*once only*).
[14] B. saŋsakkaŋ na ca.
[15] C. na vatt°.
[16] B. anupa°.
[17] C. punappuna.

[419[27]] *Aṭṭiyitabban*[1] ti aṭṭena pīḷitena[2] bhavitabbaŋ.

[419[28]] *Harāyitabban* ti lajjitabbaŋ.

[419[28]] *Jigucchitabban* ti gūthaŋ disvā viya jigūcchā uppādetabbā.

[418[20]] *Ahorattânusikkhî*[3] ti rattiñ ca divasañ ca sikkhāmāno. Manokammassa pana adesanāvatthukattā idha desetabban ti na vuttaŋ.

[418[23]] Kittake pana ṭhāne kāyakammavacīkammāni sodhetabbāni, kittake *manokamman* ti? Kāyakammavacīkammāni tāva ekasmiŋ purebhatte yeva sodhetabbāni. Bhattakiccaŋ katvā divāṭṭhāne nisinnena hi paccavekkhitabbaŋ aruṇuggamanato paṭṭhāya yāva imasmiŋ ṭhāne[4] nisajjā atthi nu kho me imasmiŋ antare paresaŋ appiyaŋ kāyakammaŋ vā vacīkammaŋ vâ ti? Sace atthî ti jānāti desanaŋ[5] yuttaŋ[5] desetabbaŋ vikāraṇayuttaŋ[6] āvikātabbaŋ.[6] Sace n' atthi ten' eva pītipāmojjena[7] vihātabbaŋ. Manokammaŋ pana ekasmiŋ piṇḍapātapariyesanaṭṭhāne sodhetabbaŋ. Kathaŋ? Atthi nu kho me[4] ajja piṇḍapātapariyesanaṭṭhāne rūpâdisu[8] chando vā rāgo vā paṭighaŋ vā ti? Sace atthi, na[9] puna[9] evaŋ karissāmî ti citten' eva adhiṭṭhātabbaŋ. Sace n' atthi, ten' eva pītipāmojjena[7] vihātabbaŋ.

[420[7]] *Samaṇā vā brāhmaṇā vâ* ti Buddhā vā paccekabuddhā vā Tathāgatasāvakā vā.

[420[18]] *Tasmâtihâ* ti yasmā atīte pi evaŋ parisodhesuŋ anāgate pi parisodhessanti etarahi pi parisodhenti, tasmā tumhehi pi ekesaŋ[10] anusikkhantehi evaŋ sikkhitabban ti attho. Sesaŋ sabbattha uttānam eva. Imaŋ pana desanaŋ Bhagavā yāva bhavaggā ussitassa ratanarāsino yojaniyamaṇikkhandhena kūṭaŋ gaṇhanto viya neyyapuggalavasena pariniṭṭhāpesî ti.

Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaŋ paṭhamaŋ.

---

[1] C. aṭṭitabban. [2] C. pīḷena.

[3] B. °khinā; S. °sikkhitā ti; B. S. *put this sentence four sentences in advance of the* C. *version—i.e., between* punnappunaŋ kareyyasi *and* Aṭṭiyitabban ti.

[4] S. *omits.* [5] B. S. desanāyuttaŋ. [6] B. āvī°.

[7] C. °mujjena. [8] B. S. °dīsu.

[9] B. puna na. [10] B. S. tesan.

62.

[Mahārāhulovādasuttavaṇṇanā]

[420[25]] *Evam me sutan* ti Mahārāhulovādasuttaŋ.

[421[2]] Tattha "*piṭṭhito piṭṭhito anubandhî* ti dassanaŋ avijahitvā gamanaŋ abbocchinnaŋ katvā pacchato pacchato[1] iriyāpathânubandhanena anubandhi."* Tadā hi Bhagavā pade padaŋ nikkhipanto vilāsitagamanena purato purato[2] gacchati Rāhulathero[3] Dasabalassa padânupadiko[4] hutvā pacchato pacchato gacchati.[1] Tattha Bhagavā supupphitasālavanamajjhagato[5] subhūmiŋ[6] otaraṇatthāya nikkhamantamattavaravāraṇo[7] viya, virocittha Rāhulabhaddo[8] varavāraṇassa[9] pacchato nikkhantagajapotako viya, Bhagavā sāyaṇhasamaye[10] maṇiguhato[11] nikkhamitvā gocaraŋ paṭipanno kesarasīho viya, Rāhulabhaddo[8] sīhamigarājānaŋ anubandhanto[12] nikkhantasīhapotako viya, Bhagavā maṇipabbatasassirīkavanasaṇḍhato[13] dāṭhābali[14] mahāvyaggho[15] viya, Rāhulabhaddo[8] vyaggharājānaŋ[16] anubaddha vyagghapotako[16] viya, Bhagavā simbalīdahato nikkhantasupaṇṇarājā[17] viya, Rāhulabhaddo[8] supaṇṇarājānaŋ[18] pacchato nikkhantasupaṇṇapotako[19] viya, Bhagavā cittakūṭapabbatato gaganatalaŋ[20] pakkhannasuvaṇṇahaŋsarājā[19] viya, Rāhulabhaddo[8] haŋsâdhipatiŋ anupakkhannasuvaṇṇahaŋsapotako[21] viya, Bhaga-

* *Cf.* DA. I. 39.

1 B. *omits.*
2 S. *omits.*
3 B. S. Rāhulatthero.
4 B. padânugadiko.
5 C. °majjhato.
6 B. subhumi.
7 B. S. nikkhanta°.
8 B. *adds* ca.
9 S. pavara°.
10 B. sāyanaha°.
11 S. °guhāto.
12 B. anubandho.
13 B. °sassīri°.
14 B. S. dāṭhabalo.
15 B. S. mahābya°.
16 B. S. bya°.
17 B. °subaṇṇarājā.
18 B. subaṇṇarājassa; S. °rājassa.
19 B. subaṇṇa°.
20 S. gagantalapak°.
21 B. anupakkhannahaŋsapotako.

vā mahāsaraŋ ajjhogāḷhasuvaṇṇamahānāvā[1] viya, Rāhulabhaddo[2] suvaṇṇanāvaŋ[3] anubaddhapacchābaddhapotako[4] viya, Bhagavā cakkaratanânubhāvena gaganatalaŋ[5] sampayātacakkavattirājā[6] viya, Rāhulabhaddo[2] rājānaŋ anusampayāta-parināyakaratanaŋ[7] viya, Bhagavā vigatavalāhakaŋ[8] n' âhaŋ paṭipannatārakarājā viya, Rāhulabhaddo[2] tārakâdhipatino anumaggapaṭipannaparisuddha - osadhitārakā viya, Bhagavā pi mahāsammatapaveṇiyaŋ Okākarājavaŋse[9] jāto Rāhulabhaddo pi. Bhagavā pi saṅkhepakkhittakhīrasadise[10] suparisuddhajātikhattiyakule jāto Rāhulabhaddo pi. Bhagavā pi rajjaŋ pahāya pabbajito Rāhulabhaddo pi. Bhagavato pi sarīraŋ dvattiŋsamahāpurisalakkhaṇapatimaṇḍitaŋ[11] devanagare samussitaratanatoraṇaŋ[12] viya sabbaphāliphullo pāricchattako viya va atimanoharaŋ[13] Rāhulabhaddassâpi.

Iti dve pi abhinīhārasampannā dve pi rājapabbajitā dve pi khattiyasukhumālā dve pi suvaṇṇavaṇṇā dve pi lakkhaṇasampannā ekamaggaŋ paṭipannā paṭipāṭiyā gacchantānaŋ dvinnaŋ candamaṇḍalānaŋ dvinnaŋ suriyamaṇḍalānaŋ dvinnaŋ Sakka-Suyāma-Santusita-Paranimmita-Vasavattimahābrahmānaŋ[14] siriyā siriŋ abhibhavamānā viya virociŋsu.

Tatr' āyasmā Rāhulo Bhagavato piṭṭhito piṭṭhito gacchanto va pādatalato yāva upari kesantā Tathāgataŋ ālokesi[15] so Bhagavato Buddhavesavilāsaŋ disvā sobhati Bhagavā dvattiŋsamahāpurisalakkhaṇavicittasarīro byāmappabhāparikkhittatāya[16] vippakiṇṇasuvaṇṇacuṇṇamajjhagato viya. Vij-

---

[1] S. °gāḷhā suvaṇ°. [2] B. *adds* ca.

[3] B. *adds* pacchā.

[4] C. °poto; B. anubandhanāvāpotako; S. °potakā, *omits* anubaddha.

[5] B. S. °tale. [6] C. °vattīrājā; B. S. °vattirāyā.

[7] B. pariṇāyaka°. [8] S. °balā°.

[9] C. okka°. [10] B. S. °diso.

[11] B. °lakkhaṇappati°. [12] B. S. susamussi°.

[13] B. °noharaṇaŋ.

[14] B. °santussita °brahmâdīnaŋ; S. °brahmâdīnaŋ.

[15] S. olokesi. [16] S. °khittattā.

jullātaparikkhitto[1] kanakapabbato viya, yantasuttasamākaḍḍhitaŋ[2] ratanavicittaŋ[2] suvaṇṇa-agghikaŋ viya. Rattapaŋsukūlacīvarapaṭicchanno pi rattakambalaparikkhittakanakapabbato viya, pavāḷalatā paṭimaṇḍitaŋ[3] suvaṇṇaagghikaŋ viya. Cīnapiṭṭhacuṇṇapūjitaŋ suvaṇṇacetiyaŋ viya, lākhārasânulitto kanakayūpo viya, rattavalāhakantaragato. Taṅkhaṇabbhuggatapuṇṇacando[4] viya: aho[5] samatiŋsapāramitânubhāvasajjitassa[6] attabhāvassa sirisampattî[7] ti cintesi.

Tato attānam pi oloketvā aham pi sobhāmi, sace Bhagavā catūsu mahādīpesu cakkavattirajjaŋ akarissa mayhaŋ pariṇāyakaṭṭhânantaraŋ[8] adassa.[9] Evaŋ sante ativiya Jambudīpatalaŋ[10] asobhissâ ti attabhāvaŋ nissāya gehasitaŋ chandarāgaŋ uppādesi. Bhagavā pi purato gacchanto va cintesi: paripuṇṇacchavimaŋsalohito dāni Rāhulassa attabhāvo rajanīyesu rūpârammaṇâdisu[11] cittassa pakkhandanakālo jāto kiŋ bahulatāya nu kho Rāhulo vītināmetî ti.

Atha sahāvajjanen' eva pasanne udake[12] macchaŋ viya, parisuddhe ādāsamaṇḍale mukhanimittaŋ viya ca tassa taŋ cittuppādaŋ addasa disvā[13] ayaŋ Rāhulo mayhaŋ atrajo hutvā mama pacchato āgacchanto ahaŋ sobhāmi mayhaŋ vaṇṇâyatanaŋ pasannan ti attabhāvaŋ nissāya gehasitachandarāgaŋ uppādesi. Atitthe pakkhanno uppathaŋ paṭipanno agocare carati disāmūḷha-addhiko viya agantabbaŋ[14] disaŋ[14] gacchati. Ayaŋ kho pan' assa kileso abbhantare vaḍḍhanto attattham pi yathābhūtaŋ passituŋ na dassati parattham pi ubhayattham pi tato niraye pi paṭisandhiŋ gaṇhāpessati tiracchānayoniyam pi pettivisaye[15] pi asurakāye pi sambādhe pi mātukucchismin ti anamatagge saŋsāravaṭṭe paripātessati ayaŋ hi:—

---

[1] B. S. vijjula°. [2] B. °kaḍḍhitaratanavicittiŋ.
[3] C. patimaṇḍitaŋ. [4] S. taŋ kha°.
[5] S. ahosi. [6] B. samattiŋ°.
[7] B. sarīra°. [8] B. pariṇāya°.
[9] S. adassā. [10] S. Jambūdīpa°.
[11] B. S. °dīsu. *Word followed by* hi.
[12] B. S. pasanna' udake. [13] S. disvā ca.
[14] S. agantabbadisaŋ. [15] B. pitta°.

"Anatthajanano lobho lobho cittappakopano
Bhayam antarato jātaŋ taŋ jano nâvabujjhati
Luddho atthaŋ na jānāti luddho dhammaŋ na passati
Andhaŋ[1] tamaŋ[1] tadā hoti yaŋ lobho sahate naraŋ."*

[421[2]] Yathā kho pana anekaratanapūrā mahānāvā bhinnaphalakantarena udakaŋ ādiyamānā muhuttam pi na ajjhipekkhitabbā hoti vegavegen' assā[2] vivaraŋ pidahituŋ vaṭṭati. Evam evaŋ ayam pi[3] anajjhupekkhitabbo[4] yāv' assa ayaŋ kileso abbhantare sīlaratanâdīni na vināseti tāvad eva naŋ niggaṇhissāmî ti ajjhāsayaŋ akāsi. Evarūpesu pana ṭhānesu Buddhānaŋ nāgavilokanaŋ nāma bho ti tasmā yantena parivattitasuvaṇṇapaṭimā viya sakalakāyen' eva parivattitvā[5] ṭhito Rāhulabhaddaŋ āmantesi, taŋ sandhāya *atha kho Bhagavā apaloketvâ*[6] ti ādi vuttaŋ.

[421[3]] Tattha *yaŋ kiñci rūpan* ti ādīni sabbâkārena Visuddhimagge "Khandhaniddese"† vitthāritāni.

[421[6, 8, 6, 7]] *N' etaŋ mamâ* ti ādīni Mahā-hatthipadôpame‡ vuttāni. *Rūpam eva nu kho Bhagavâ*[7] ti kasmā pucchati? Tassa kira "*sabbaŋ rūpaŋ n' etaŋ mama n' eso 'ham asmi na m' eso attâ* ti"§ sutvā Bhagavā sabbaŋ rūpaŋ vipassanāpaññāya evaŋ *daṭṭhabban* ti vadati vedanâdīsu nu kho kathaŋ paṭipajjitabbanti nayo udapādi, tasmā tasmiŋ naye ṭhito pucchati.

Nayakusalo h' esa āyasmā Rāhulo idaŋ na[8] kattabban ti

---

* It. 83; *cf.* A. IV. 96, *which for* lobho *reads* kodho; *cf.* DA. I. 52, *which reads* kuddho, kodho *for* luddho, lobho, *and puts the last two lines first.*

† Visuddhimagga, Ch. XIV.

‡ Majjhima, Sutta 28; *cf.* MA. II. 224.

§ Vin. I. 14; M. I. 235; *cf.* M. III. 278; A. II. 164, 165; S. IV. 107.

---

1 B. S. andhatamaŋ.
2 B. vegen' assā.
3 B. S. *add* na.
4 B. S. ajjha°.
5 B. S. °vattetvā.
6 S. avalo°.
7 C. bhante.
8 S. *omits*.

vutte idam pi na kattabbaŋ idam pi[1] na kattabbam evâ ti nayasatena pi nayasahassena pi paṭivijjhati idaŋ kattabban ti vutte pi es' eva nayo. Sikkhākāmo hi ayaŋ āyasmā pāto va gandhakuṭipariveṇe patthamattaŋ[2] vālikaŋ okirati ajja sammāsambuddhassa santikā mayhaŋ upajjhāyassa santikā ettakaŋ ovādaŋ ettakaŋ paribhāsaŋ labhāmî ti sammāsambuddho pi naŋ etad agge ṭhapento: "etad aggaŋ bhikkhave mama sāvakānaŋ bhikkhūnaŋ sikkhākāmānaŋ yadidaŋ Rāhulo,"* ti sikkhāyam eva aggaŋ katvā ṭhapesi. So pi āyasmā bhikkhusaṅghamajjhe tam eva[3] sīhanādaŋ nadati :—

Sabbam etaŋ abhiññāya dhammarājā pitā mama
Sammukhā bhikkhusaṅghassa etad agge ṭhapesi maŋ
"Sikkhākāmāna 'haŋ aggo"* dhammarājena thomito
Saddhāpabbajitānañ ca sahāyo pavaro mama
Dhammarājā pitā mayhaŋ dhammarakkho ca pettiyo[4]
Sāriputto upajjhāyo sabbaŋ me jinasāsanan ti.†

Ath' assa Bhagavā yasmā na kevalaŋ rūpam eva vedanâdayo pi evaŋ daṭṭhabbā, tasmā rūpam pi Rāhulā ti ādim āha.

[421 11,12] *Ko n' ajjâ*[5] ti ko nu ajja. Therassa kira etad ahosi. Sammāsambuddho mayhaŋ attabhāvanissitaŋ chandarāgaŋ ñatvā samaṇena nāma evarūpo vitakko na vitakketabbo[6] ti n' eva pariyāyakathaŋ[7] kathesi: Gaccha bhikkhu Rāhulaŋ vadehi māsu[8] puna evarūpaŋ vitakkaŋ vitakkesî[9] ti na dūtaŋ pesesi.[10] Samukkhe[11] ṭhatvā yeva paṅha sabhaṇḍakaŋ coraŋ cūḷāya gaṇhanto viya samukkhā Sugatôvādaŋ adāsi. Sugatôvādo ca nāma asaṅkheyyehi pi[12] kappehi dullabho evarūpassa Buddhassa sammukhā ovādaŋ labhitvā ko

* =A. I. 24. † (?)

[1] B. *omits* na kattabbaŋ idam pi.
[2] B. S. patta°.
[3] B. S. evam eva.
[4] B. pittiyo; S. pitiyo.
[5] S. n' ujjâ.
[6] C. takketabbo; B. vitakkitabbo.
[7] B. pariyāyena kathaŋ; S. pariyāyen' eva kathaŋ.
[8] B. mā; S. māssa.
[9] C. vitakkayî.
[10] S. peseti.
[11] B. Maŋ samukkhe.
[12] B. *omits*.

nu viññū paṇḍitajātiko ajja *gāmaŋ piṇḍāya pavisissatî ti* ath' esa āyasmā āhārakiccaŋ pahāya yasmiŋ nisinnena[1] ṭhāne[1] ṭhitena ovādo laddho *tato va*[2] *paṭinivattitvā aññatarasmiŋ rukkhamūle nisīdi.* Bhagavā pi taŋ āyasmantaŋ nivattamānaŋ disvā[3] na evam āha : na[4] nivatta tāva Rāhula bhikkhācārakālo te ti. Kasmā? Evan kira 'ssa ahosi: Ajja tāva kāyagatāsati amatabhojanaŋ bhuñjatî ti.

[421[15]] *Addasā kho āyasmā Sāriputto* ti Bhagavati gate pacchā gacchanto addasa. Etassa kir' āyasmato ekakassa viharato aññaŋ vattaŋ Bhagavatā saddhiŋ[5] viharato aññaŋ. Yadā hi dve aggasāvakā ekākino[6] vasanti tadā pāto va senāsanaŋ sammajjitvā sarīrapaṭijagganaŋ katvā samāpattiŋ appetvā sannisinnā[7] attano cittaruciyā bhikkhâcāraŋ gacchanti.[8]

Bhagavatā saddhiŋ viharantā[9] pana therā[10] evaŋ na karonti.[11] Tadā hi Bhagavā bhikkhusaṅghaparivāro paṭhamaŋ bhikkhâcāraŋ gacchati. Tasmiŋ gate thero attano senāsanā nikkhamitvā bahunnaŋ[12] vasanaṭṭhāne nāma sabbe va pāsādikaŋ kātuŋ sakkonti vā[13] na vā sakkontî ti tattha tattha gantvā asammaṭṭhaṭṭhānaŋ[14] sammajjati sace kacavaro[15] acchaḍḍito[16] hoti taŋ chaḍḍeti pānīyaŋ[17] ṭhapetabbaṭṭhānaŋ[17] hi pānīyakūṭe asati pānīyaghaṭaŋ[18] ṭhapeti gilānānaŋ santikāŋ[19] gantvā: āvuso tumhākaŋ kiŋ āharāmi, kiŋ vo icchitabban ti? pucchati. Avassikadaharānaŋ santikaŋ[19] gantvā: abhiramatha āvuso mā ukkaṇṭhittha paṭipattisārakaŋ[20] Buddhasāsanan ti ovadati evaŋ katvā sabbapacchā bhikkhâcāraŋ gacchati.

---

1 B. S. nisinnaṭṭhāne. 2 *Text*, B. *omit.*
3 B. S. disvā pi. 4 B. S. mā. 5 B. *adds* pi
6 B. ekato kira. 7 S. nisinnā.
8 S. gacchati. 9 B. viharanto.
10 B. thero. 11 B. karoti.
12 B. S. bahūnaŋ. 13 S. *omits.*
14 S. asammajja°. 15 B. kavacaro.
16 B. S. achaḍḍito. 17 B. pānīyaṭṭhapet°.
18 B. pānīyaŋ ghaṭaŋ. 19 B. santike.
20 B. °sāraṇaŋ.

[421[16]] Yathā hi cakkavattī kuhiñci[1] gantukāmo senāya parivārito paṭhamaŋ nikkhamati parināyakaratanaŋ[2] senaṅgāni saŋvidhāya pacchā nikkhamati evaŋ saddhammacakkavattī Bhagavā bhikkhusaṅghaparivāro paṭhamaŋ nikkhamati tassa Bhagavato parināyakaratanabhūto[2] dhammasenāpati imaŋ kiccaŋ katvā sabbapacchā nikkhamati. So evaŋ nikkhanto[3] tasmiŋ divase *aññatarasmiŋ rukkhamūle nisinnaŋ* Rāhulabhaddaŋ addasa teva vuttaŋ pacchā[4] gacchanto addasâ ti.

Atha kasmā ānāpānasatiyaŋ[5] niyojesi[6]? Nisajjânucchavikattā. Thero kira etassa Bhagavatā rūpakammaṭṭhānaŋ kathitan ti anāvajjitvā va yenâkārena ayaŋ acalâsanabandho[7] hutvā nisinno idaṃ assa ekissā[8] nisajjāya kammaṭṭhānaŋ anucchavikanti cintetvā evam āha.

[421[19]] Tattha *ānāpānasatin*[9] ti assāsapassāse pariggahetvā tattha catukkapañcakajjhānaŋ[10] nibbattetvā vipassanaŋ vaḍḍhetvā arahattaŋ gaṇhāhî ti dasseti.

[421[20]] *Mahapphalā hotî* ti kīva[11] mahapphalā hoti idha bhikkhu ānāpānasatim[12] anuyutto[12] ekâsane nisinno va sabbâsave khepetvā arahattaŋ pāpuṇāti.

Tathā asakkonto maraṇakāle samasīsi[13] hoti. Tathā asakkonto devaloke nibbattitvā dhammakathikadevaputtassa dhammaŋ sutvā arahattaŋ pāpuṇāti. Tato viraddho anuppanne Buddhuppāde paccekabodhiŋ sacchikaroti.

Taŋ asacchikaronto Buddhānaŋ sammukhībhāve bāhiyatherâdayo[14] viya khippâbhiñño hoti. Evaŋ mahapphalā mahānisaŋsâ ti tass' eva vevacanaŋ. Vuttam pi c' etaŋ:—

---

1 C. kuhiñciti.
2 B. pariṇāya°.
3 B. nikkhanto ti.
4 B. *omits*.
5 B. S. ānāpānassatiyaŋ.
6 B. S. niyyojesi.
7 B. acalo anobandho.
8 B. S. etissā.
9 B. S. ānāpānassatiŋ.
10 C. catuttha°.
11 S. kiŋ.
12 B. S. °nassatiŋ anuyutto.
13 B. S. samasīsī.
14 B. S. bāhiyattherâdayo.

" Ānāpānasatī[1] yassa paripuṇṇā sabhāvitā
Anupubbaŋ[2] paricitā[3] yathā Buddhena desitā
So 'maŋ lokaŋ pabhāseti abbhā mutto va candimā " ti.*

Imaŋ mahapphalataŋ sampassamāno thero saddhivihārikaŋ tattha niyojeti.[3] Iti Bhagavā rūpakammaṭṭhānaŋ thero ānāpānasatin ti[4] ubho pi kammaṭṭhānaŋ ācikkhitvā gatā. Rāhulabhaddo vihāre yeva ohīno Bhagavā tassa ohīnabhāvaŋ jānanto pi n' eva attanā khādaniyaŋ[5] bhojaniyaŋ[6] gahetvā agamāsi. Na Ānandatherassa[7] hatthe pesesi.[8] Na Pasenadi[9] Kosala[10]-mahārāja. Anāthapiṇḍikâdīnaŋ saññaŋ adāsi. Saññāmattakaŋ hi labhitvā te kājabhattaŋ abhihareyyuŋ.

[421[20]] Yathā ca Bhagavā evaŋ Sāriputtatthero[11] pi na kiñci akāsi. Rāhulathero[12] nirāhāro chinnabhatto ahosi. Tassa pan' āyasmato Bhagavā maŋ vihāre ohīnaŋ jānanto pi attanā laddhaŋ[13] piṇḍapātaŋ nâ pi sayaŋ gahetvā āgato. Na aññassa hatthe pahiṇi. Na manussānaŋ saññaŋ adāsi. Upajjhāyo pi me ohīnabhāvaŋ jānanto tath' eva na kiñci akāsî ti cittam pi na uppannaŋ. Kuto tappaccayā omānaŋ vā atimānaŋ vā janessati[14] ? Bhagavatā pana ācikkhitakammaṭṭhānam eva purebhattam pi pacchābhattam pi iti[15] rūpaŋ aniccaŋ iti pi dukkhaŋ iti pi asubhaŋ iti pi anattâ ti aggiŋ abhimatthento[16] viya nirantaraŋ manasikaritvā[17] sāyaṇhasamaye cintesi: Ahaŋ upajjhāyena ānāpānasatiŋ[18] bhāvehî ti

---

* Thag. 548=Ps. I. 172. *First line*=Ps. I. 166; *last line*=Dhp. 172, 173=Thag. 871, 872, 873=M. II. 104.

---

1 B. S. °pānassati.
2 B. S. anupubbaparicītā.
3 B. S. niyyojeti.
4 B. S. °pānassa°.
5 B. S. khādanīyaŋ.
6 B. S. bhojanīyaŋ.
7 B. S. Ānandattherassa.
8 B. peseti.
9 B. Passenadī; S. Passenadi.
10 C. B. *omit.*
11 S. Sārī°.
12 B. S. Rāhulatthero.
13 B. laddhapiṇḍa°.
14 S. nessati.
15 B. S. iti pi.
16 S. abhipatthento.
17 B. S. manasikatvā.
18 B. S. °nassatiŋ.

vutto tassa vacanaŋ na[1] karissāmi ācariyupajjhāyānaŋ hi[2] vacanaŋ akaronto dubbaco nāma hoti dubbaco Rāhulo upajjhāyassa pi vacanaŋ na karotī ti ca[3] garahuppattito kakkhalakarā[4] pīḷā nāma n' atthī ti bhāvanāviddhānaŋ[5] pucchitukāmo Bhagavato santikaŋ[6] agamāsi. Taŋ dassetuŋ *atha kho āyasmā Rāhulo* ti ādi vuttaŋ.

[421[21]] Tattha *paṭisallāṇā* ti ekībhāvato.*

[421[27]] *Yaŋ kiñci Rāhulo* ti kasmā? Bhagavā ānāpānasatiŋ[7] puṭṭho rūpakammaṭṭhānaŋ kathesī ti[8] rūpe chandarāgapahānatthaŋ.[9] Evaŋ kir' assa ahosi: Rāhulassa attabhāvaŋ nissāya chandarāgo uppanno heṭṭhā v' assa[10] saṅkhepena rūpakammaṭṭhānaŋ kathitaŋ idāni 'ssa[11] dvicattāḷīsāya[12] ākārehi attabhāvaŋ vijahitvā[13] visaṅkharitvā taŋ nissitaŋ chandarāgaŋ anuppatti-dhammataŋ āpādessāmī ti.[14] Atha ākāsadhātuŋ kasmā vitthāresī ti? Upādārūpaŋ[15] dassanatthaŋ[15] heṭṭhā hi cattāri mahābhūtān' eva kathitāni na upādārūpaŋ tasmā iminā mukhena taŋ dassetuŋ ākāsadhātuŋ vitthāresi. Atha ca[16] ajjhattikena ākāsena paricchinnarūpam pi pākaṭaŋ hoti:—

" Ākāsena paricchinnaŋ rūpaŋ yāni[17] vibhūtanaŋ[18]
Tass' eva[19] āvibhāvatthaŋ taŋ pakāsesi[20] nāyako."†

---

* *Cf.* DA. II. 426; SnA. 123. † (?)

---

[1] B. S. *omit.*
[2] B. °yanañ ca; S. ācariyûpajjhāyānañ hi.
[3] C. *omits.*
[4] B. °ḷatarā.
[5] B. °vidhānaŋ.
[6] B. santike.
[7] B. S. °nassatiŋ.
[8] B. kathetī ti.
[9] B. S. °rāgappa°.
[10] B. c' assa; S. p' assa.
[11] B. S. *add* pi.
[12] C. B. cattālīsāya.
[13] B. virājetvā; S. vibhajetvā.
[14] B. S. āpādissāmīti.
[15] B. rūpadassanatthaŋ.
[16] B. S. api ca.
[17] B. S. yāva.
[18] B. S. vibhūsitaŋ.
[19] B. tass' evaŋ.
[20] B. pakāseti.

Ettha pana[1] purimāsu tāva catūsu dhātūsu yaŋ vattabbaŋ taŋ mahāhatthi padôpame vuttam eva. Ākāsadhātūyaŋ[2] ākāsagatan ti ākāsabhāvaŋ gataŋ.[3]

[421[28]] *Upādiṇṇan*[4] ti ādiṇṇaŋ[4] gahitaŋ paramaṭṭham sarīraṭṭhakan ti attho.

[423[7]] *Kaṇṇacchiddan* ti maŋsalohitâdīhi asamphuṭṭhaŋ[5] kaṇṇavivaraŋ.[5] Nâsicchiddâdīsu pi es' eva nayo.

[423[7]] *Yena câ* ti yenacchiddena.[6]

[423[8]] *Ajjhoharatī* ti anto paveseti jīvhābandhanato hi yāva udarapaṭalā manussānaŋ vidatthicaturaṅgulaŋ chiddaṭṭhānaŋ[7] hoti taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[423[8]] *Yattha câ* ti yasmiŋ okāse.

[423[9]] *Santiṭṭhatī*[8] ti patiṭṭhāti. Manussānaŋ hi[9] mahantaŋ parissāvanamattaŋ[10] udarapaṭalaŋ nāma hoti taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[423[10]] *Adhobhāgaŋ*[11] *nikkhamatī* ti heṭṭhā[12] nikkhamati. Dvattiŋsahatthamattaŋ ekavīsatiyā ṭhānesu vaṅkaŋ[13] antaŋ nāma hoti taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[423[10]] *Yaŋ vā pana aññam pī*[14] ti iminā sukhumaŋ[15] sukhumaŋ[15] cammamaŋsâdi antaragatañ c' eva lomakūpabhāvena ca ṭhitaŋ ākāsaŋ dasseti.

Sesam etthâ pi paṭhavīdhātu[16] ādīsu vuttanayen' eva veditabbaŋ.

[423[18]] Idāni 'ssa tādibhāvalakkhaṇaŋ ācikkhanto *paṭhavīsaman*[16] ti ādim āha. Iṭṭhâniṭṭhesu hi arajjanto adussanto[17] tādī nāma hoti.

---

1 S. ca.
2 B. S. °dhātuyaŋ.
3 S. sabhāvattaŋ.
4 B. S. °dinnan.
5 B. asamphuṭṭakaṇṇa°.
6 S. yena chidena.
7 S. channaṭṭhānaŋ.
8 S. saŋti°.
9 B. S. Manussānañ hi.
10 B. paṭaparisāvanamattañ ca; S. paṭaparissāvanaŋ mahantañ ca.
11 *Text* adhobhāgā.
12 B. yena heṭṭhā.
13 B. ṭhitaŋ; S. ekaŋ.
14 B. pan' aññam pi.
15 B. sukhumasukhumaŋ.
16 C. S. pathavi°.
17 S. adūsanto.

[423[19]] *Manāpâmanāpâ* ti ettha aṭṭhalobhasahagatacittasampayuttā manāpā nāma, dve domanassacittasampayuttā amanāpā nāma.

[423[20]] *Cittaŋ*[1] *na pariyādāya ṭhassantî* ti ete[2] phassā uppajjitvā tava cittaŋ antomuṭṭhigataŋ karonto viya pariyādāya gahetvā ṭhātuŋ na sakkhissanti, ahaŋ sobhāmi mayhaŋ vaṇṇâyatanaŋ pasannan ti puna attabhāvaŋ nissāya chandarāgo nuppajjissati.[3]

[423[22]] *Gūthagatan* ti ādisu gūtham eva gūthagataŋ. Evaŋ sabbattha.

[424[19]] *Na katthaci patiṭṭhito* ti paṭhavipabbatarukkhâdisu[4] ekasmim pi na patiṭṭhito. Yadi hi paṭhaviyaŋ patiṭṭhito bhaveyya paṭhaviyā bhijjamānāya sah' eva bhijjeyya. Pabbate patamāne sah' eva pateyya. Rukkhe chijjamāne[5] sah' eva chijjeyya.

[424[23]] *Mettaŋ Rāhulâ* ti kasmā ārabhi: Tādībhāvassa[6] kāraṇadassanatthaŋ heṭṭhā hi tādībhāvalakkhaṇaŋ dassitaŋ. Na ca sakkā ahaŋ tādī va[7] homî ti akāraṇā bhavituŋ.[8] Na pi ahaŋ uccākulappasuto[9] bahussuto lābhī maŋ rājarājamahāmattâdayo bhajanti ahaŋ tādī homî ti imehi kāraṇehi koci tādī nāma na[10] hoti. Mettâdibhāvanāya pana hotî ti tādibhāvassakāraṇadassanatthaŋ imaŋ desanaŋ ārabhi.

[424[24]] Tattha *bhāvayato* ti upacāraŋ vā appanaŋ vā pāpentassa.

[424[24]] *Yo byāpādo* ti yo sattesu[11] kopo so pahīyissati.

[424[26]] *Vihesâ* ti pāṇi ādīhi sattānaŋ vihiŋsanaŋ.

[424[28]] *Aratî* ti arati[12] pantasenāsanesu[13] c' eva adhikusalesu[14] dhammesu[14] ca ukkaṇṭhitā.[15]

[424[29]] *Paṭigho* ti yattha katthaci[16] paṭihaññanakileso.[16]

---

[1] C. *omits*. [2] B. etthate.
[3] S. nuppajjissa. [4] B. pathavī; S. paṭhavī°.
[5] B. chindamāne. [6] B. S. tādi°.
[7] B. S. *omit*. [8] S. bhāvituŋ.
[9] C. °sūto. [10] B. *omits*. [11] B. S. satte.
[12] B. S. *omit*. [13] B. pantasenāsenesu.
[14] B. kusaladhammesu. [15] S. ukkaṇṭhitatā.
[16] B. katthaci hatthesu sankhāresu ca.

[424[30]] *Asubhan* ti uddhumātakâdisu upacārappanaŋ. Uddhumātakâdi[1] asubhabhāvanā ca nām' esā vitthārato Visuddhimagge* kathitā va.

[424[31]] *Rāgo* ti pañcakāmaguṇikarāgo.

[424[32]] *Aniccasaññan* ti aniccânupassanāya sahajātasaññaŋ[2] vipassanā evaŋ[3] vā esā[4] asaññā pi saññāsīsena saññâ ti vuttā.

[425[1]] *Asmimāno* ti rūpâdisu asmî ti māno.

Idāni therena pucchitapañhaŋ[5] vitthārento *ānāpānasatin*[6] ti ādim āha.

Tattha idaŋ kammaṭṭhānañ ca kammaṭṭhānabhāvanā ca pāḷi attho ca saddhiŋ ānisaŋsakathāya sabbo[7] sabbâkārena Visuddhimagge Anussatiniddese† vitthārito yeva. Imaŋ desanaŋ Bhagavā neyyapuggalavasen' eva pariniṭṭhāpesî[8] ti.

Māhārāhulovādasuttaŋ dutiyaŋ.

63.

[Cūḷa-Māluṅkyasuttavaṇṇanā]

[426[5]] *Evam me sutan* ti Māluṅkyasuttaŋ.[9]

[426[7]] Tattha *Māluṅkyaputtassâ* ‡ ti evaŋ-nāmakassa therassa.

[426[9]] *Ṭhapitāni paṭikkhittānî* ti diṭṭhigatāni nāma na vyākātabbānî[10] ti evaŋ ṭhapitāni c' eva paṭikkhittāni ca.

[426[12]] *Tathāgato* ti satto.

[426[16]] *Taŋ me na ruccatî* ti taŋ avyākaraṇaŋ[11] mayhaŋ na ruccati.

---

* Visuddhimagga, pp. 178, 193.

† Visuddhimagga, Ch. VIII. ‡ *Cf.* Miln. 144.

---

1 B. °kâdisu; S. °kâ ti. 2 B. S. °saññā. 3 B. eva.
4 S. esa. 5 B. S. pucchitaŋ pañhaŋ.
6 B. āṇāpānassatī; S. ānāpānassatî. 7 B. *omits*.
8 B. S. pariniṭhāpesî. 9 B. Mālukya° (*throughout*).
10 B. byā°; S. abyā°. 11 B. S. abyā°.

[426[27]] *Sikkhaŋ paccakkhāyâ* ti sikkhiŋ paṭikkhipitvā.

[428[32]] *Ko santo kaŋ paccâcikkhasî* ti yācako vā hi yācitakaŋ paccâcikkheyya yācitako vā yācakaŋ tvaŋ n' eva yācako[1] na yācitako so dāni tvaŋ ko santo kaŋ paccâcikkhasî ti attho.

[429[3]] *Viddho assâ* ti parasenāya ṭhitena viddho bhaveyya.

[429[3]] *Gāḷhapalepanenā*[2] ti bahalalepanena.

[429[4]] *Bhisakkan* ti vejjaŋ.

[429[4]] *Sallakattan* ti sallakantanaŋ sallakattiyasuttapāṭhakaŋ.[3]

[429[22]] *Akkassâ* ti akkavāke gahetvā jiyaŋ[4] karonti tena vuttaŋ akkassâ ti.

[429[22]] *Saṇṭhassâ* ti veṇuvilivassa.[5] Maruvakhīrapaṇṇīnam[6] pi vākehi yeva karonti tena vuttaŋ *yadi vā maruvāya yadi vā khīrapaṇṇino* ti.

[429[25]] "*Kacchan* ti pabbatakacchanadīkacchâdisu[7]"* jātaŋ.

[429[25]] *Ropiman* ti ropetvā vaḍḍhitaŋ. Saravanato[8] saraŋ gahetvā kataŋ *sithilahanuno* ti evaŋ nāmakassa pakkhino.

[429[32]] *Roruvassâ*[9] ti kaḷasīhassa.

[429[33]] *Semhārassâ*[10] ti makkaṭassa.

[430[10]] *Evaŋ no* ti etāya diṭṭhiyā sati na hotî ti attho.

[430[13]] *Atth' eva jātî* ti etāya *diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso*[11] n' atthi jāti pana atthi yeva tathā jarāmaraṇâdīnî ti dasseti.

[430[14]] *Yesâhan* ti yesaŋ ahaŋ.

[430[15]] *Nighātan* ti upaghātaŋ vināsaŋ. Mama sāvakā hi etesu nibbiṇṇā[12] idh' eva nibbānaŋ pāpuṇantî ti adhippāyo.

---

* *Cf.* SnA. 33.

---

1 B. yāvacako.
2 S. gāḷhalepanenā.
3 B. °pācakaŋ; S. sallakantiya°.
4 B. jīyaŋ.
5 S. °vilavassa.
6 S. maruvā°.
7 B. pabbatagacchanadīgacchâdīsu.
8 S. saravanito.
9 B. bheruvassâ.
10 B. semhādassâ.
11 B. S. *add* va.
12 B. nibbindanto; S. nibbinnā.

[431¹²] *Tasmâtihâ* ti yasmā avyākatam[1] etaŋ catusaccam[2] eva mayā vyākataŋ[3] tasmâ ti attho.

[431²⁴] *Na h' etaŋ Māluṅkyaputta atthasaŋhitan* ti etaŋ diṭṭhigataŋ etaŋ[4] vyākaraṇaŋ[5] kāraṇanissitaŋ na hoti.

[431²⁴] *Na ādibrahmacariyakan* ti brahmacariyassa ādimattam pi pubbabhāge[6] sīlamattam[6] pi na hoti.

[431²⁵] *Na nibbidāyâ* ti ādisu vaṭṭe nibbindanatthāya[7] vā virajjanatthāya[8] vā vaṭṭanirodhāya vā rāgâdivûpasamanatthāya vā abhiññeyyadhamme abhijānanatthāya vā catumaggasaṅkhātasambodhatthāya vā asaṅkhatanibbānasacchikiriyatthāya vā na hoti.

[431³²] *Etaŋ hî* ti etaŋ catusaccavyākaraṇaŋ.[9]

[431³³] "*Ādibrahmacariyakan* ti brahmacariyassa ādibhūtaŋ"* pubbapadaṭṭhānaŋ.[10] Sesaŋ vuttavipakkhanayena[11] veditabbaŋ.

Imam pi desanaŋ Bhagavā neyyapuggalass'[12] eva[12] vasena[12] niṭṭhāpesî[13] ti.

Māluṅkyasuttaŋ taṭiyaŋ.

64.

[Mahā-Māluṅkyasuttavaṇṇanā]

[432⁵] *Evam me sutan* ti Mahā-Māluṅkyasuttaŋ.[14]

Tattha *orambhāgiyānî* ti heṭṭhā koṭṭhāsikāni kāmabhave nibbattisaŋvattanikāni.

[432¹⁰] *Saŋyojanānî* ti bandhanāni.

---

* *Cf. below*, p. 355.

---

1 B. S. abyā°. 2 B. catussaccam.
3 B. S. byā°. 4 B. S. vā etaŋ.
5 C. *adds* vā; B. S. byākaraṇaŋ.
6 B. pubbabhāgasīla°.
7 B. nibbidatthāya. 8 S. viraja°.
9 B. catussacca°; B. S. °byākaraṇaŋ.
10 S. pubbaṭṭhānaŋ. 11 B. vuttapaṭipakkhanayena.
12 B. S. °puggalavasena 13 B. S. niṭṭhapesî.
14 B. Mālukya°.

[432[25]] *Kassa kho nāmâ* ti kassa devassa vā manussassa vā.

[432[25]] *Desitāni dhāresî*[1] ti[1] kiŋ tvam ev' eko[2] assosi na añño kocî ti.

[433[1]] *Anusetî* ti appahīnatāya anuseti anusayamāno saŋyojanaŋ nāma hoti. Ettha ca Bhagavatā saŋyojanaŋ pucchitaŋ therena pi saŋyojanam eva byākataŋ. Evaŋ sante pi tassa[3] vāde Bhagavatā doso āropito. So kasmâ ti ce[4]? Therassa tathā laddhikattā ayaŋ hi tassa laddhi samudācārakkhaṇe yeva kilesehi saŋyutto nāma hoti. Itarasmiŋ khaṇe asaŋyutto ti ten' assa Bhagavatā doso āropito.

Ath' āyasmā Ānando cintesi: Bhagavatā[5] bhikkhusaṅghassa dhammaŋ desessāmî[6] ti attano dhammatā yeva ayaŋ dhammadesanā āraddhā sā iminā apaṇḍitena[7] bhikkhunā visaŋvāditā. Hand' âhaŋ Bhagavantaŋ yācitvā bhikkhūnaŋ dhammaŋ desessāmî[8] ti so evam akāsi taŋ dassetuŋ. Evaŋ vutte āyasmā Ānando ti ādi vuttaŋ.

[433[25]] Tattha *sakkāyadiṭṭhipariyaṭṭhitenâ* ti sakkāyadiṭṭhiyā gahitena abhibhūtena.

[433[25]] *Sakkāyadiṭṭhiparetenâ* ti sakkāyadiṭṭhiyā anugatena.

[433[26]] *Nissaraṇan* ti diṭṭhinissaraṇaŋ nāma nibbānaŋ taŋ *yathābhūtaŋ nappajānāti.*

[433[28]] *Appaṭivinītâ* ti avinoditā anīhaṭā.[9]

[433[29]] *Orambhāgiyasaŋyojanan* ti heṭṭhābhāgiyasaŋyojanaŋ nāma hoti. Sesapadesu pi es' eva nayo. Sukkapakkho uttānattho yeva.

[434[12]] *Sânusayā pahīyatî*[10] ti vacanato pan' ettha ekacce aññaŋ saŋyojanaŋ[11] añño anusayo ti vadanti yathā hi savyañjanaŋ[12] bhattan ti vutte bhattato aññaŋ vyañjanaŋ[13] hoti evaŋ sânusayâ ti vacanto pariyuṭṭhânasakkāyadiṭṭhito aññena anusayena bhavitabban ti tesaŋ[14] laddhi. Te sasīsaŋ pāru-

---

[1] B. dhāreti; S. dhāresi. [2] C. eva eko.
[3] S. kassa. [4] S. *omits.*
[5] B. *adds* va. [6] B. S. desi°. [7] S. *adds* pi.
[8] B. desissāmî; S. desāpemî. [9] B. anihatā; S. anīhatā.
[10] B. pahīyutî. [11] B. S. saññojanaŋ.
[12] B. S. sabya°. [13] B. S. byañjanaŋ.
[14] B. yathā hi tesaŋ.

pitvâ[1] ti ādīhi paṭikkhipitabbā. Na hi sīsato añño puriso atthi athâ pi siyā yadi tad eva saŋyojanaŋ so anusayo evaŋ sante Bhagavatā therassa taruṇûpamā upârambho[2] du-āropito hotî ti. Na du āropito. Kasmā? Evaŋ laddhikattâ[3] ti vitthāritaŋ[4] tasmā so yeva[5] kileso[5] bandhanaṭṭhena samyojanaŋ appahīnaṭṭhena anusayo ti idam[6] atthaŋ sandhāya. Bhagavatā *sânusayā pahiyyatî*[7] ti evaŋ vuttan ti veditabbaŋ.

[435[4]] *Tacaŋ chetvâ* ti ādisu idaŋ opammasaŋsandanaŋ tacacchedo viya hi samāpatti daṭṭhabbā. Phegguchedo[8] viya vipassanā. Sārachedo[9] viya maggo. Paṭipadā pana lokiyalokuttaramissakā[10] vaṭṭati.

[435[25]] *Evam ete daṭṭhabbâ* ti evarūpā puggalā evaŋ daṭṭhabbā.

[435[28]] *Upadhivivekâ* ti upadhivivekena iminā[11] nīvaraṇapahānaŋ kathitaŋ.

[435[29]] *Kāyaduṭṭhulānaŋ paṭippassaddhiyâ*[12] ti iminā kāyālasiyapaṭippassaddhi[12] kathitā.

[435[29]] "*Vivicc' eva kāmehî*"* ti upadhivivekena kāmehi vinā hutvā.

[435[30]] *Vivicca akusalehî* ti akusalānaŋ dhammānaŋ pahānena duṭṭhullapaṭippassaddhiyā[13] va[14] akusalehi vinā hutvā.

[435[32]] *Yad-eva tattha hotî* ti yaŋ tattha anto samāpattiyaŋ[5] samāpattikkhaṇe c' eva[15] samāpattisamuṭṭhitañ ca rūpâdi dhammajā[5] taŋ hoti.

---

* D. I. 37; A. III. 25; *explained in detail* Vism. 139, 140.

---

[1] B. S. pārupetvâ.
[2] B. S. taruṇûpamo upā°.
[3] B. laddhakattā.
[4] B. S. °ritam etaŋ.
[5] B. *omits*.
[6] B. imam.
[7] S. pahiyatī.
[8] S. pheggucchedo.
[9] S. sāracchedo.
[10] B. S. *add* va.
[11] B. *inserts* pañcakāmaguṇaviveko kathito. *Akusalānaŋ dhammānaŋ pahānāyâ* ti iminā nīvaraṇappahānaŋ.
[12] B. S. °paṭipas°.
[13] B. kāyaduṭṭhullānaŋ paṭipassaddhiyā; S. °paṭipas°.
[14] B. S. ca.
[15] B. yeva.

[435[32]] *Te dhamme* ti *rūpagatan* ti ādinā nayena vutte rūpâdayo dhamme.

[435[33]] *Aniccato* ti na niccato.

[435[33]] *Dukkhato* ti na sukhato.

[435[34]] *Rogato* ti ādisu ābādhaṭṭhena rogato. Anto dosaṭṭhena gaṇḍato. Anupaviṭṭhaṭṭhena[1] dukkhajananaṭṭhena[2] ca sallato[3] Dukkhaṭṭhena aghato. Rogaṭṭhena ābādhato. Asakaṭṭhena parato. Palujjanaṭṭhena[3] palokato. Nissattaṭṭhena suññato. Na attaṭṭhena anattato.

[435[34]] Tattha aniccato *palokato* ti dvīhi padehi aniccalakkhaṇaŋ kathitaŋ.

[435[33]] *Dukkhato* ti ādīhi chahi dukkhalakkhaṇaŋ.

[435[34]] *Parato suññato anattato* ti tīhi anattalakkhaṇaŋ.

[435[35]] *So tehi dhammehî* ti so tehi evan tilakkhaṇaŋ āropetvā diṭṭhehi antosamāpattiyaŋ pañcakkhandhadhammehi.

[435[35]] *Cittaŋ paṭivāpetî*[4] ti cittaŋ paṭisaŋharati[5] moceti apaneti.

[436[1]] *Upasaŋharatî* ti vipassanācittaŋ tāva savanavasena thutivasena pariyattivasena paññattivasena santaŋ[6] nibbānan ti evaŋ asaṅkhatāya amatāya dhātuyā upasaŋharati.

[436[1]] Maggacittaŋ nibbānaŋ ārammaṇakaraṇavasen' eva "*etaŋ santaŋ etaŋ paṇītan*"* ti na evaŋ vadati. Iminā pana ākārena taŋ paṭivijjhanto tattha cittaŋ upasaŋharatî ti attho.

[436[3]] *So tattha ṭhito* ti tāya tilakkhaṇârammaṇāya vipassanāya *ṭhito āsavānaŋ khayaŋ pāpuṇātî* ti anukkamena cattaro magge bhāvetvā pāpuṇāti.

[436[5]] *Ten' eva dhammarāgenâ* ti samathavipassanādhamme chandarāgena. Samathavipassanāsu hi sabbaso chandarāgaŋ pariyādātuŋ sakkonto arahattaŋ pāpuṇāti asakkonto anāgāmī hoti.

---

* =M. II. 235, 263=A. IV. 423=V. 8, 110, 320, 322, 354 *ff.*

---

[1] B. °paṭiddhaṭṭhena. [2] S. °janaṭṭhena.

[3] S. *omits from* ca sallato *to* palujjanaṭṭhena.

[4] B. patiḷapetî; S. paṭipādehî.

[5] B. S. paṭisaŋpādeti. [6] B. evaŋ santaŋ.

[436[21]] *Yad' eva tattha hoti vedanāgatan* ti idha[1] rūpaŋ na gahitaŋ. Kasmā? Samatikkantattā ayaŋ hi heṭṭhā rūpâvacarajjhānaŋ samāpajjitvā rūpaŋ atikkametvā[2] arūpâvacarasamāpattiŋ samāpanno ti samathavasenâpi nena rūpaŋ atikkantaŋ heṭṭhā rūpaŋ sammasitvā[3] atikkamma idāni arūpaŋ sammasatî ti vipassanāvasenâpi nena rūpaŋ atikkantaŋ, āruppe[4] pana *sabbaso* pi rūpaŋ *n' atthî* ti taŋ sandhāya pi idha rūpaŋ na gahitaŋ.[5]

[437[8]] *Atha kiñ carahî* ti kiŋ pucchāmî ti pucchati. Samathavasena gacchato cittekaggatā dhuraŋ hoti. So cetovimutto nāma. Vipassanāvasena gacchato paññā dhuraŋ hoti. So paññāvimutto nāmâ ti. Ettha therassa kaṅkhā n' atthi ayaŋ sarasadhammo[6] yeva. Samathavasen' eva ca[7] pana gacchantesu eko cetovimutto nāma hoti[8] eko paññāvimutto vipassanā vasen' eva[9] gacchantesu pi[8] eko[10] paññāvimutto nāma hoti[10] eko cetovimutto ti.

[437[10]] Ettha kiŋ kāraṇan ti pucchati: *Indriyavemattataŋ vadāmî* ti indriyanānattataŋ[11] vadāmi. Idaŋ vuttaŋ hoti. Na tvaŋ Ānanda dasapāramiyo pūretvā sabbaŋ taŋ[12] paṭivijjhi tena te etaŋ apākaṭaŋ. Ahaŋ pana paṭivijjhiŋ tena me etaŋ pākaṭaŋ ettha hi indriyanānattatā[11] kāraṇaŋ samathavasen' eva hi gacchantesu ekassa bhikkhuno cittekaggatā dhuraŋ hoti, so cetovimutto nāma hoti; ekassa paññā dhuraŋ nāma[7] hoti, so paññāvimutto nāma hoti. Vipassanāvasen' eva[13] gacchantesu ekassa paññā dhuraŋ hoti, so paññāvimutto nāma hoti; ekassa cittekaggatā dhuraŋ hoti, so cetovimutto

---

1 B. S. idha pana.
2 B. S. atikkamitvā.
3 B. sammad- eva sammasitvā taŋ; S. *adds* taŋ.
4 B. S. arūpe.
5 S. *adds* sammā na gahitaŋ.
6 B. sasāvadhammo; S. purisadammo.
7 B. S. *omit.*
8 S. *reverses positions of* nāma hoti *and* vipassanāvasena gacchantesu pi.
9 B. °vasena.
10 S. *omits* eko . . . hoti.
11 S. °nānattaŋ.
12 B. S. sabbaññutaŋ.
13 B. S. *add* ca.

nāma hoti. Dve aggasāvakā samathavipassanādhurena arahattaŋ pattā, tesu Dhammasenāpati paññāvimutto jāto Mahāmoggallānathero[1] cetovimutto. Iti indriyavemattaŋ ettha kāraṇan ti veditabbaŋ. Sesaŋ sabbattha uttānattham evâ ti.[2]

Mahā-Māḷuṅkyasuttaŋ catutthaŋ.

65.

[Bhaddālisuttavaṇṇanā]

[437[13]] *Evam me sutan* ti Bhaddālisuttaŋ.

[437[17]] Tattha *ekâsanabhojanan* ti ekasmiŋ purebhatte asanabhojanaŋ[3] bhuñjitabban[4] ti attho.

[437[18]] *Appâbādhatan* ti ādīni Kakacopame* vitthāritāni.

[437[24]] *Na ussahāmî* ti na sakkomi.

[437[26]] *Siyā kukkuccaŋ siyā vippaṭisāro* ti evaŋ bhuñjanto[5] yāvajīvaŋ brahmacariyaŋ[6] carituŋ sakkhissāmi nu kho na nu kho ti iti me vippaṭisārakukkuccaŋ bhaveyyâ ti attho.

[437[28]] *Ekadesaŋ bhuñjitvâ*[7] ti porāṇakatherā[8] kira pattebhattaŋ pakkhipitvā sappimhi dinne sappinā uṇham[9] eva thokaŋ bhuñjitvā hatthe dhovitvā avasesaŋ bahi nīharitvā chāyûdakaphāsukaṭṭhāne[10] nisīditvā bhuñjanti, etaŋ sandhāya satthā āha.

Bhaddāli[11] pana cintesi : sace sakiŋ pattaŋ pūretvā dinnaŋ bhattaŋ[12] bhuñjitvā puna pattaŋ dhovitvā odanassa pūretvā

---

* MA. II. 97.

---

1 B. °Moggalānatthero; S. °Moggallānatthero.
2 B. S. uttānam evâ ti.
3 B. asanaŋ bhojanaŋ.
4 B. bhuñjitabbaŋ bhattan; S. bhuñjitabbabhattan.
5 S. bhuñjato.
6 C. bramha°.
7 C. bhuñjitvā.
8 B. S. porāṇakattherā.
9 C. uṇhuṇham.
10 B. S. °phāsuke ṭhāne.
11 S. Bhaddālī.
12 B. *omits.*

laddhaŋ bahi nīharitvā chāyûdakaphāsukaṭṭhāne[1] bhujeyyā[2] evaŋ vaṭṭeyya. Itārathā ko sakkotî ti.

[438[1]] Tasmā *evam pi kho ahaŋ bhante na ussahāmî* ti āha. Ayaŋ kira atīte anantarāya jātiyā kākayoniyaŋ nibbatti kākā ca nāma mahāchātakā honti tasmā Mahāchātakathero[3] nāma ahosi. Tassa pana viravantass' eva Bhagavā taŋ madditvā ajjhottharitvā "yo pana bhikkhu vikāle khādaniyaŋ[4] vā bhojaniyaŋ[4] vā khādeyya vā bhuñjeyya vā pācittiyan"* ti sikkhāpadaŋ paññāpesi.

[438[3]] Tena vuttaŋ *atha kho āyasmā Bhaddāli . . . pe. . . .*

[438[5]] *Anussāhaŋ pavedesî* ti *yathā tan* ti yathā añño pi sikkhāya na paripūrakārī[5] ekavihāre pi vasanto satthu sammukhībhāvaŋ na dadeyya tath' eva na adāsî ti attho.

N' eva Bhagavato upaṭṭhānaŋ agamāsi na dhammadesanaṭṭhānaŋ na vitakkamāḷakaŋ na ekaŋ[6] bhikkhâcāramaggaŋ[6] paṭipajji, yasmiŋ kule Bhagavā nisīdati tassa dvāre pi na aṭṭhāsi, sac' assa vasanaṭṭhānaŋ Bhagavā gacchati so puretaram' eva ñatvā aññattha gacchati saddhā pabbajito kir' esa kulaputto parisuddhasīlo ten' assa na añño vitakko ahosi mayā nāma udarakāraṇā Bhagavato sikkhāpadapaññāpanaŋ paṭibāhitaŋ ananucchaviyaŋ me katan ti ayam eva vitakko ahosi. Tasmā ekavihāre vasanto pi lajjāya satthusammukhībhāvaŋ na[7] adāsi.[7]

[438[10]] *Cīvarakammaŋ karontî* ti manussā Bhagavato cīvarasāṭakaŋ adaŋsu; taŋ gahetvā cīvaraŋ karonti.

[438[18]] *Etaŋ desakan*[8] ti etaŋ okāsaŋ etaŋ aparādhaŋ satthu sikkhāpadaŋ[9] paññāpentassa[9] paṭibāhitakāraṇaŋ sādhukaŋ *manasikarohî*[10] ti attho.

---

* Vin. IV. 85.

---

[1] B. chāyudakaṭhāṇe; S. chāyûdakaphāsuke.
[2] B. S. bhuñjeyya iti.
[3] B, S. Chātakatthero. [4] B. S. °nīyaŋ.
[5] B. S. paripūrikārī (*and always*).
[6] S. ekabhikkhā°.
[7] B. S. nâdāsi. [8] B. dosakaŋ.
[9] S. sikkhāpadapaññāpanassa. [10] C. °karotî.

[438[19]] *Dukkarataran* ti vassaŋ hi vasitvā disāpakkante bhikkhū kuhiŋ vasitthâ ti pucchanti. Te hi Jetavane vasimhâ ti putte āvuso Bhagavā imasmiŋ antovasse kataraŋ jātakaŋ kathesi kataraŋ suttantaŋ kataraŋ sikkhāpadaŋ paññāpesî ti pucchitāro honti. Tato vikālabhojanasikkhāpadaŋ paññāpesi.[1] Bhaddāli[2] nāma pana[3] eko thero paṭibāhīti vakkhanti taŋ sutvā bhikkhū Bhagavato pi nāma sikkhāpadaŋ paññāpentassa paṭibāhituŋ[4] ayuttaŋ akāraṇan ti vadanti evaŋ[5] te ayaŋ doso mahājanantare pākaṭo hutvā duppaṭikārataŋ[6] āpajjissatî ti maññamānā pi[7] evam āhaŋsu. Api ca aññe pi bhikkhū pavāretvā satthu santikaŋ[8] āgamissanti. Atha tvaŋ athâvuso[9] mama satthāraŋ khamāpentassa sahāyā hothâ ti saṅghaŋ sannipātessati[10] tatra[11] āgantukā pucchissanti: āvuso kiŋ iminā[5] bhikkhunā katan ? ti. Tato etam atthaŋ sutvā bhāriyaŋ kataŋ bhikkhunā Dasabalaŋ nāma paṭibāhissatî[12] ti na[7] yuttam[13] etan ti vakkhanti[14] evam pi te ayaŋ aparādho mahājanantare pākaṭo hutvā duppaṭikārataŋ[6] āpajjissatî ti maññamānâpi evam āhaŋsu.

Atha[15] Bhagavā pavāretvā cārikaŋ pakkamissati. Atha tvaŋ gatagataṭṭhāne Bhagavato khamāpanatthāya saṅghaŋ sannipātessasi tatra disāvāsino bhikkhū pucchissanti: āvuso kiŋ iminā bhikkhunā katan ti . . . pe . . . duppaṭikārataŋ[6] āpajjissatî ti maññamānâpi evam āhaŋsu.

[438[23]] *Etad-avocâ* ti appaṭirūpaŋ[16] mayā kataŋ, Bhagavā pana mahante pi aguṇe alaggitvā mayhaŋ accayaŋ paṭigaṇhissatî[17] ti maññamāno etaŋ "*accayo* * maŋ bhante* ti ādivacanaŋ avoca.

---

* *From here to* †, p. 151=DA. I. 236-237.

---

[1] B. °pesî ti.
[2] S. Bhaddālī.
[3] B. taŋ.
[4] C. paṭibāhittha.
[5] B. *adds* pi.
[6] C. duppati°.
[7] B. S. *omit.*
[8] C. satthuntikaŋ; B. *adds* vā.
[9] B. evaŋ āvuso; S. ettha āvuso.
[10] B. S. °tessasi.
[11] B. S. tattha.
[12] B. paṭibāhihatî.
[13] B. S. ayuttaŋ.
[14] B. *omits.*
[15] B. *adds* vā; S. *adds* kho.
[16] C. appati°.
[17] B. S. paṭiggaṇ°.

[438^23] Tattha *accayo* ti aparādho.

[438^24] *Maŋ accagamâ* ti maŋ atikkamma abhibhavitvā pavatto.

[438^27] *Paṭigaṇhātû*[1] ti khamatu.

[438^27] *Āyatiŋ saŋvarāyâ* ti anāgate[2] saŋvaraṇatthāya, puna evarūpassa aparādhassa dosassa khalitassa akaraṇatthāya.

[438^28] *Tagghâ* ti ekaŋsena.

[440^13] *Yathādhammaŋ*[3] *karosî*[4] ti yathā dhamme ṭhito tath' eva karosi, khamāpesî ti vuttaŋ hoti.

[440^13] *Taŋ te*[5] *mayaŋ paṭigaṇhāmâ*[6] ti taŋ tava aparādhaŋ mayaŋ khamāma.

[440^14] *Vuddhi*[7] *h' esā Bhaddāli* ariyassa vinaye* ti esā Bhaddāli* ariyassa vinaye Buddhassa Bhagavato sāsane vuddhi[8] nāma. Katamā ?[9] Accayaŋ accayato disvā, yathādhammaŋ paṭikaritvā, āyatiŋ saŋvarâpajjanā. Desanaŋ pana puggalâdiṭṭhānaŋ karonto *yo accayaŋ accayato disvā yathādhammaŋ paṭikaroti āyatiŋ saŋvaraŋ āpajjatî* ti āha."†

[438^32] *Samayo pi kho te Bhaddālî* ti Bhaddāli tayā paṭivijjhitabbayuttakaŋ ekaŋ kāraṇaŋ atthi. Tam pi te[10] napaṭividdhaŋ na sallakkhitan ti dasseti.

[439^28, 31] *Ubhatobhāgavimutto*‡ ti ādisu *dhammânusārī saddhânusārî* ti dve ekacittakkhaṇikā maggasamaṅgipuggalā ete pana satta pi ariyapuggale Bhagavatā pi evaŋ āṇāpetuŋ na yuttaŋ Bhagavatā āṇatte tesaŋ hi[11] evaŋ kātuŋ na yuttaŋ aṭṭhānaparikappavasena[12] pana ariyapuggalānaŋ suvacabhā-

---

* DA. I. 236, Mahārāja.

† *To here from* *, p. 150=DA. I. 236-237.

‡ D. II. 71; M. I. 439; A. IV. 453; Pug. 14, 72 *f.*; *cf. below*, Sutta 70, p. 188.

---

1 B. S. paṭiggaṇ°.
2 C. anagate.
3 B. *omits from here to* Samayo pi kho.
4 S. paṭikarosî.
5 S. Bhante.
6 B. S. patiggaṇ°.
7 S. vuḍḍhi.
8 B. S. buddhi.
9 B. *omits*.
10 B. tam pi te *reads* tasmin tena.
11 B. pi.
12 B. parikamma°.

vadassanatthaŋ Bhaddālitherassa[1] ca dubbacabhāvadassanattham[2] p' etaŋ[3] vuttaŋ.

[439[35]] *Api nu tvaŋ tasmiŋ*[4] *samaye ubhatobhāgavimutto* ti desanaŋ kasmā ārabhi. Bhaddālissa niggaṇhanatthaŋ.[5] Ayaŋ heṭṭhā adhippāyo. Bhaddāli ime satta ariyapuggalā loke dakkhiṇeyyā mama sāsanasāmino[6] mayi sikkhāpadaŋ paññāpente paṭibāhitabbayutte[7] kāraṇe[7] sati etesaŋ paṭibāhituŋ yuttaŋ; tvaŋ pana mama[8] sāsanato paṭibāhirako[9] mayi sikkhāpadaŋ paññapente tuyhaŋ paṭibāhituŋ na yuttan ti.

[440[3, 25]] *Ritto tuccho* ti anto ariyaguṇānaŋ abhāvena rittako tucchako. Issaravacane kiñci na hosî ti[10] *satthā pi upavadatî* ti asukavihāravāsī asukassa therassa[8] saddhivihāriko asukassa antevāsiko itthaŋ-nāmo nāma bhikkhu lokuttaradhammaŋ nibbattetuŋ araññaŋ paviṭṭho ti sutvā kiŋ tassa araññena[11] vāsena[11] so[12] mayhaŋ[13] sāsane sikkhāya aparipūrakārî ti evaŋ upavadati.

[440[26]] Sesapadesu pi es' eva nayo. Api c' ettha *devatā* na kevalaŋ *upavadanti* bheravârammaṇaŋ dassetvā palāyanâkāram pi karonti.

[440[26]] *Attā*[14] *pi attānan* ti sīlaŋ āvajjantassa saŋkiliṭṭhaṭṭhānaŋ[15] pākaṭaŋ hoti cittaŋ vidhāvati na kammaṭṭhānaŋ allīyati so kiŋ mādisassa araññavāsenâ ti vippaṭisārī uṭṭhāya pakkamati.

[440[27]] *Attā*[15] *pi attānaŋ upavadito*[16] ti attanā pi attānaŋ[17] upavadito ayam eva vā pāṭho, sukkapakkho vuttapaccanīkanayena[18] veditabbo.

---

1 B. S. °ttherassa. 2 B. dubbacca°. 3 B. S. etaŋ.
4 S. kasmiŋ.
5 B. niggahaṇatthaŋ.
6 B. S. sāsane sāmino. 7 S. °yuttakāraṇe.
8 B. *omits*. 9 B. S. bāhirako.
10 B. *adds* yathādhammaŋ paṭikarosî ti; S. hoti.
11 B. S. araññavāsena. 12 B. S. yo.
13 B. S. *add* pana. 14 B. attānā.
15 S. saṅkili°. 16 C. upavādito.
17 B. S. attā. 18 B. vuttappa°.

[441[11]] *So vivicc' eva kāmehî* ti ādi evaŋ sacchikarotî ti dassanatthaŋ vuttaŋ.

[442[24]] *Pavayha pavayha kāraṇaŋ karontî*[1] ti appamattake pi dose niggahetvā punappunaŋ[2] kārenti.

[442[25]] *No tathâ* ti mahante pi aparādhe yathā itaraŋ evaŋ pavayha[3] na kārenti so kira: āvuso Bhaddāli mā cintayi[4] tvaŋ[5] evarūpaŋ nāma hoti ehi satthāraŋ khamāpehî ti bhikkhusaṅghato pi kiñci bhikkhuŋ pesetvā attano santikaŋ pakkosāpetvā Bhaddāli mā cintayittha evarūpaŋ nāma hotî ti evaŋ satthusantikâ pi anuggahaŋ paccâsiŋsati.[6] Tato bhikkhusaṅghenâ pi 'mhi[5] na samassāsito satthārâpî ti cintetvā evam āha. Atha Bhagavā bhikkhusaṅgho pi satthâpi ovaditabbayuttakam[7] eva ovadati na itaran ti dassetuŋ.

[442[26, 28]] *Idha Bhaddāli ekacco* ti ādim āha. Tattha *aññen' aññan*[8] ti ādīni Anumānasutte* vitthāritāni.

[442[30]] *Na sammā vattatî* ti sammāvattamhi na vattati.

[442[30]] *Na lomaŋ pātetî*[9] ti anulomavatte na vattati vilomam eva gaṇhāti.[10]

[442[30]] *Na nitthāraŋ vattatî* ti nitthāraṇakavattaŋ[11] hi na[5] vattati āpattivuṭṭhānatthaŋ turitaturito chandajāto na hoti.

[442[31]] *Tatrâ* ti tasmin tassa[12] dubbacakāraṇe.[13]

[442[33]] *Abhiṇhāpattiko* ti nirantarâpattiko.

[442[33]] *Āpattibahulo* ti sâpattikakālovassa[14] bahusuddho nirāpattikakālo appo ti attho.

[443[5]] *Na khippam eva vûpasammatî*[15] ti khippaŋ na vûpasammati[15] dīghasuttaŋ hoti vinayadharā pādadhovanakāle

---

* Majjhima, Sutta No. 15; MA. II. 66.

---

[1] S. kārontî.
[2] C. punappuna.
[3] S. pavayhaŋ.
[4] B. cintayittha.
[5] B. *omits*.
[6] B. paccāsīsati.
[7] B. °yuttam.
[8] B. āññan.
[9] C. pāpetî.
[10] B. S. gaṇhati.
[11] C. nitthara°.
[12] S. *omits*.
[13] B. dubbaccakaraṇe.
[14] B. °pattigākālocassa.
[15] C. vupa°; S. vûpasama°.

āgataŋ gacch' āvuso vattavelâ ti vadanti puna kālaŋ maññitvā āgataŋ gacch'[1] āvuso tuyhaŋ vihāravelā gacch' āvuso sāmaṇerâdīnaŋ uddesadānavelā amhākaŋ nahānavelā[2] therûpaṭṭhānavelā mukhadhovanavelâ ti ādīni vatvā divasabhāge pi rattibhāge pi āgataŋ uyyojenti yeva.

Kāyavelāya bhante okāso bhavissatî ti vutte pi gacch' āvuso tvaŋ imam eva ṭhānaŋ jānāsi asuko nāma vinayadharathero[3] Senahapānaŋ pivati asuko virecanaŋ kāreti kasmā turito 'sî ti ādīni vatvā dīghasuttam eva karonti.

[443[20]] *Khippam eva vûpasammatî*[4] ti lahuŋ vûpasammati na dīghasuttaŋ hoti ussukkâpannā bhikkhū āvuso ayaŋ subbaco[5] bhikkhū[6] janapadavāsino nāma gāmasenāsane[7] vasanaṭṭhānanisajjâdīni[8] na phāsukāni honti bhikkhâcāro pi dukkho hoti sīghamassa adhikaraṇaŋ vûpasamemâ ti[9] sannipatitvā āpattito vuṭṭhāpetvā suddhante patiṭṭhāpenti.

[443[22]] *Adhiccâpattiko* ti kadāci kadāci[10] āpattiŋ[10] āpajjati. So kiñcâpi lajji hoti pakatatto dubbacattā pan' assa bhikkhū tath' eva paṭipajjanti.

[444[17]] *Saddhāmattakena vahati pemamattakenâ* ti ācariyupajjhāyesu[11] appamattikāya[12] gehasitasaddhāya appamattakena gehasitapemena yāpeti paṭisandhigahaṇasadisā[13] hi ayaŋ pabbajjā nāma navapabbajito pabbajjāya guṇaŋ ajānanto ācariyûpajjhāyesu[11] pemamattena yāpeti. Tasmā evarūpā saṅgahitabbā[14] anugaṇhitabbā[15] appamattakam pi ḥi saṅgahaŋ labhitvā pabbajjāya ṭhitā abhiññā[16] pattā[16] mahāsamaṇā bhavissanti ettakena kathāmaggena ovaditabbayuttakaŋ ovadanti[17] na itaran ti evam[18] eva Bhagavatā dassitaŋ.

---

1 C. gaccha āvuso.
2 B. nhāna°.
3 S. °dharatthero.
4 *As before.*
5 S. subaco.
6 S. bhikkhu.
7 B. S. gāmantase°.
8 B. °nisajjanâdīni.
9 C. vupe°.
10 S. *omits*.
11 S. acariyû°.
12 S. appamatta°.
13 B. paṭisandhigga°.
14 B. S. saṅgaṇhitabbā.
15 B. *omits*; S. anuggaṇh°.
16 B. S. abhñiñāppattā.
17 S. ovadati.
18 B. imam; S. idam.

[445[2]] *Aññāya saṇṭhahiŋsû* ti arahatte patiṭṭhahiŋsu.

[445[5]] *Sattesu hāyamānesû* ti paṭipattiyā hāyamānāya sattā hāyanti nāma.

[445[5]] *Saddhamme antaradhāyamāne* ti paṭipattisaddhamme antaradhāyamāne paṭipattisaddhammo pi[1] paṭipattipūrakesu sattesu asati[2] antaradhāyati nāma.

[445[6,7]] *Āsavaṭṭhāniyâ*[3] ti āsavā tiṭṭhanti etesû ti āsavaṭṭhāniyā[3] yesu diṭṭhadhammikasamparāyikā parûpavādavippaṭisāravadhabandhâdayo c' eva apāyadukkhavisesabhūtā ca āsavā tiṭṭhanti yeva yasmā n' esan te kāraṇaŋ hontî[4] ti attho. Te āsavaṭṭhāniyā[3] hi[5] vītikkamadhammā *yāva na saṅghe pātubhavanti na tāva satthā sāvakānaŋ sikkhāpadaŋ paññapetî* ti ayam ettha yojanā. Evaŋ akālaŋ dassetvā puna kālaŋ dassetuŋ yato ca kho Bhaddālî ti ādim āha.

[445[9, 10]] Tattha *yato* ti yadā yasmiŋ kāle ti vuttaŋ hoti. Sesaŋ vuttânusāren' eva veditabbaŋ ayaŋ vā ettha saṅkhepattho yasmiŋ kāle *āsavaṭṭhānīyā dhammâ* ti saṅkhaṅgatā[6] vītikkamadosā *saṅghe pātubhavanti* tadā *satthā sāvakānaŋ sikkhāpadaŋ paññapeti.* Kasmā ? *Tesaŋ yeva āsavaṭṭhānīyadhammasaṅkhātānaŋ* vītikkamadosānaŋ *paṭighātāya.* Evaŋ āsavaṭṭhānīyānaŋ dhammānaŋ anuppatti[7] sikkhāpadapaññattiyā akālaŋ uppatti[8] ca kālan ti vatvā idāni tesaŋ dhammānaŋ anuppattikālañ ca uppattikalañ ca dassetuŋ *na tāva Bhaddāli* idh' ev'[5] ekacce ti ādim āha.

[445[14]] Tattha *mahattan* ti mahantabhāvaŋ saṅgho[9] yāva na theranavamajjhimānaŋ[10] vasena *mahattaŋ patto*[11] *hoti* tāva senāsanāni pahonti[12] senāsane[13] paṭicca[13] āsavaṭṭhāniyā[14]

---

[1] S. *adds* hi. [2] B. antaradhānesu.

[3] S. āsavaṭṭhāṇīyâ.

[4] B. S. tasmā n' esan taŋ kāraṇaŋ hotî.

[5] B. S. *omit.* [6] S. saṅkhaŋ gatā.

[7] B. S. anuppattiŋ. [8] B. S. uppattiñ.

[9] B. S. *add* hi.

[10] B. navatheramajjhimānaŋ; S. navamajjhimatherānaŋ.

[11] B. mahattaŋ na patto; S. mahattappatto.

[12] S. ca honti.

[13] B. S. sāsane ekacce. [14] S. āsavaṭṭhānīyā.

dhammā na uppajjanti. Mahattaŋ[1] patte[1] pana te uppajjanti atha satthā sikkhāpadaŋ paññāpeti. Tattha mahattaŋ[1] patte[1] saṅghe paññattasikkhāpadāni "yo pana bhikkhu anupasampannena uttariŋ[2] dirattatirattaŋ[2] sahaseyyaŋ kappeyya, pācittiyaŋ."* "Tayā pana bhikkhunī anuvassaŋ vuṭṭhāpeyya, pācittiyaŋ. Yā pana bhikkhunī ekavassaŋ dve vuṭṭhāpeyya pācittiyan "† ti. Iminā nayena veditabbāni.

[445[19]] *Lābhaggan* ti lābhassa aggaŋ saṅgho hi yāva na lābhaggaŋ[3] patto[3] hoti na tāva lābhaŋ paṭicca āsavaṭṭhāniyā[4] dhammā uppajjanti patte pana uppajjanti *atha satthā sikkhāpadaŋ paññapeti* "yo pana bhikkhu acelakassa vā paribbājakassa vā paribbājikāya vā sahatthā khādaniyaŋ[5] vā bhojaniyaŋ[6] vā dadeyya pācittiyan "‡ ti idaŋ[7] hi[7] lābhaggappatte saṅghe sikkhāpadaŋ paññattaŋ yasassa[8] aggan[8] ti *yasaggaŋ* saṅgho hi *yāva na yasaggaŋ*[9] *patto*[9] *hoti* na tāva[10] yasaŋ paṭicca āsavaṭṭhāniyā[11] dhammā uppajjanti patte pana uppajjanti *atha satthā sikkhāpadaŋ paññāpeti* "surāmerayapāne pācittiyan "§ ti idaŋ[7] hi[7] yasaggappatte saṅghe sikkhāpadaŋ paññattaŋ.

[445[20]] *Bāhusaccan* ti bahussutabhāvaŋ saṅgho hi *yāva na bāhusaccaŋ*[12] *patto*[12] *hoti* na tāva[13] āsavaṭṭhānīyā dhammā uppajjanti bāhusaccaŋ[14] patte[14] pana yasmā ekam pi[15] nikāyaŋ dve pi[15] dve[16] pi[16] nikāye[17] uggahetvā ayoniso ummujja-

* Vin. IV. 16.
† =Vin. IV. 336, 337.
‡ =Vin. IV. 92.
§ =Vin. IV. 110.

1 S. mahattappatte.
2 B. uttaridiratta°.
3 B. S. lābhaggappatto.
4 S. āsavaṭṭhānīyā.
5 B. S. khādanīyaŋ.
6 B. S. bhojanīyaŋ.
7 B. S. idañ hi.
8 B. S. yasaggan ti yassasa aggaŋ.
9 B. S. yasaggappatto.
10 C. tavā.
11 S. āsavaṭṭhānīyā.
12 B. S. bāhusaccappatto.
13 B. tāva na.
14 B. S. bāhusaccappatte.
15 B. *omits*.
16 B. S. *omit*.
17 B. S. nikāye pañca pi nikāye.

mānā[1] puggalā rasena rasaŋ saŋsandetvā uddhammaŋ[2] ubbinayaŋ[2] satthusāsanaŋ dīpenti. Atha satthā "yo pana bhikkhu evaŋ vadeyya tath' âhaŋ Bhagavatā dhammaŋ desitaŋ ājānāmi . . . pe . . . Samaṇuddeso pi ce evaŋ vadeyyâ"* ti ādinā nayena sikkhāpadaŋ paññāpeti.[3]

[445[21]] *Rattaññutaŋ*[4] *patto*[4] ti etha rattiyo jānantî ti rattaññū attano "pabbajitadivasato paṭṭhāya bahurattiyo jānanti cirapabbajitâ"† ti vuttaŋ hoti rattaññutaŋ bhāvaŋ rattaññutaŋ tatra rattaññutaŋ[5] patte[5] saṅghe Upasenaŋ[6] Vaṅgantaputtaŋ[6] ārabha sikkhāpadaŋ paññattanti veditabbaŋ. So h' āyasmā ūnadasavasse[7] bhikkhū upasampādente disvā ekavasso saddhivihārikaŋ upasampādesi. Atha Bhagavā sikkhāpadaŋ paññāpesi[8] "na bhikkhave ūnadasavassena[9] upasampādetabbo. Yo upasampādeyya āpatti dukkaṭassâ"‡ ti. Evaŋ paññatte sikkhāpade puna bhikkhū dasavassamhā[10] dasavassamhâ[10] ti bālā avyattā[11] upasampādenti. Atha Bhagavā aparam pi sikkhāpadaŋ paññāpesi.[12] "Na bhikkhave bālena avyattena[11] upasampādetabbo. Yo upasampādeyya āpatti dukkaṭassa. Anujānāmi bhikkhave vyattena[13] bhikkhunā paṭibalena dasavassena vā aṭirekadasavassena vā upasampādetun"§ ti. Rattaññutaŋ[14] pattakāle[14] dve[15] sikkhāpadāni paññattāni.

---

* =Vin. IV. 139. † *Cf.* DA. I. 143.
‡ =Vin. I. 59. § =Vin. I. 60.

---

1 B. uppajjamānā; S. ummajjamānā.
2 S. uddhammavinayaŋ.
3 S. paññapeti.
4 S. Rattaññutappatto.
5 S. rattaññutappatte. 6 S. upasenavaṅ°.
7 B. ūnadasavasso dasavasse; S. onadasavasse.
8 B. S. paññapesi. 9 S. onadasa°.
10 S. dasavassāmhā. 11 B. S. abyā°.
12 B. S. paññapesi. 13 B. S. byattena.
14 B. rattaññutaŋ pattekāle; S. rattaññutapattakāle.
15 C. *omits.*

[445[27]] *Ājānīyasusûpamaŋ*[1] *dhammapariyāyaŋ*[1] *desesin* ti taruṇajānīyya[2] upamaŋ katvā dhammaŋ desayiŋ.

[445[28]] *Tatrâ*[3] ti tasmiŋ asaraṇe.

[445[31]] *Na kho Bhaddāli es' eva hetû* ti na esa sikkhāya aparipūrakārībhāvo[4] yeva eso hetu.

[446[4]] *Mukhâdhāne kāraṇaŋ kāretî* ti khalīnabandhâdihi[5] "mukhaṭhapane[6]"* sādhukaŋ gīvaŋ paggaṇhāpetuŋ kāraṇaŋ kāreti.

[446[6]] *Visūkāyitānî* ti ādīni[7] hi[8] visevanâcāraŋ[9] kathesi[10] sabbā n' eva h' etāni aññamaññavevacanāni.[11]

[446[8]] *Tasmiŋ ṭhāne* ti tasmiŋ visevanâcāre.[12]

[446[8]] *Parinibbāyatî* ti nibbisevano hoti taŋ visevanaŋ jahatî ti attho.

[446[11]] *Yugâdhāne* ti yugaṭṭhapane yugassa sādhukaŋ[13] gahaṇatthaŋ.[13]

[446[17]] *Anukkame* ti cattāro pāde[14] ekappahāren' eva ukkhipane ca nikkhipane ca parasenāya hi[15] āvāṭe ṭhatvā asiŋ gahetvā āgacchantassa assassa pāde chandati.[16] Tasmiŋ samaye esa ekappahāren' eva cattāro pi pāde ukkhipissatî ti rajjubandhanavidhānena etaŋ kāraṇaŋ karonti.

[446[17]] *Maṇḍale* ti yathā asse nisinno yeva bhūmiyaŋ patitaŋ āvudhaŋ gahetuŋ sakkoti evaŋ kāraṇatthaŋ[17] maṇḍale kāraṇaŋ kāreti.

---

* *Cf.* MA. IV. Sutta, 107.

---

1 S. ājānīyasusūpamadhamma°.
2 B. S. taruṇā jānīya.
3 B. S. tatthâ.
4 B. S. aparipūrikāri°.
5 B. khalina°; S. khalibandhâdīhi.
6 B. S. mukhaṭṭhapane.
7 B. S. ādīhi.
8 B. S. *omit.*
9 B. S. visevanacāraŋ.
10 S. katheti.
11 S. aññamaññavacanāni.
12 B. S. °vanacāre.
13 B. sādhukaggahaṇatthaŋ.
14 B. S. cattāro pi pāde.
15 C. parasenā yahiŋ.
16 B. S. chandanti.
17 B. S. karaṇa°.

[446[18]] *Khurakāye*[1] ti aggakhurehi[2] paṭhavikasane[3] rattiŋ[4] okkantikaraṇasmiŋ[4] hi yathā padasaddo na sūyati[5] tad atthaŋ ekasmiŋ ṭhāne saññaŋ datvā aggaggakhurehi[6] yeva gamanaŋ sikkhāpenti taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[446[18]] *Dhāve*[7] ti sīghavāhane[8] dhāveti[9] pi pāṭho attano hi[10] parājaye sati palāyanattham paraŋ palāyantam anubandhitvā gahaṇatthañ ca etaŋ[11] kāraṇaŋ kāreti.

[446[18]] *Ravatthe*[12] ti ravatthāya[13] yuddhakālasmiŋ hi hatthīsu vā koñcanādaŋ karontesu assesu vā hasantesu rathesu vā nigghātantesu[14] yodhesu vā ukkuṭṭhiŋ karontesu tassa ravassa[15] abhāyitvā parasenapavesanathaŋ[16] ayaŋ[17] kāraṇaŋ[18] karīyati.[19]

[446[18]] *Rājaguṇe* ti raññā jānitabbaguṇe. Kūṭakaṇṇaraññо[20] kira guḷavañño[21] nāma asso ahosi. Rājā pācīnadvārena nikkhamitvā cetiyapabbataŋ gamissāmî ti. Kalambanadītīraŋ[22] sampatto asso tīre ṭhatvā udakaŋ otarituŋ na icchati rājā assâcariyaŋ āmantetvā: aho tayā asso sikkhāpito udakaŋ otarituŋ na icchatî ti āha. Ācariyo[23] deva[24] susikkhāpito[24] asso[25] etassa[25] hi cittaŋ sacâhaŋ udakaŋ otarissāmi vālaŋ temissati vāle tinte rañño aṅge udakaŋ pāteyyâ ti evaŋ tumhākaŋ sarīre udakapātanabhāyena[26] na otarati vāḷe[27] gaṇhā-

---

1 *So Text and* L.; C. B. S. Khurakāse.
2 B. S. aggaggakhurehi.
3 B. pathavīkamane; S. paṭhavīkasane.
4 B. ratti okkantaraṇasmiñ hi; S. okkantakālasmiŋ.
5 B. S. suyyati. 6 S. aggakhurehi. 7 S. dhāre.
8 C. sīghajavane. 9 C. dhavaneti.
10 B. S. *omit.* 11 C. evaŋ.
12 B. davatte. 13 B. davattāya.
14 B. nighotentesu; S. nighātentesu.
15 B. tassa. 16 S. parasenaŋ pave°.
17 B. assaŋ; S. idaŋ. 18 C. kāraṇā.
19 B. karissati; S. kariyati. 20 S. kūṭakaṇṭharañño.
21 S. tuḷavaṇo.
22 B. Kuḷumba°; S. Kadamba°. 23 S. Acchariyo.
24 B. S. susikkāpito deva. 25 B. evam assa.
26 B. °pātabhāyena. 27 B. S. vālaŋ.

pethâ ti āha. Rājā tathā kāresi asso vegena otaritvā pāraŋ[1] gato[1] etad atthaŋ ayaŋ[2] kāraṇaŋ[3] karīyati.[4]

[446[18]] *Rājavaŋse* ti assarājavaŋse vaŋso h' eso[5] assarājānaŋ tathārūpena pahārena chinnabhinnasarīrā pi assârohaŋ parasenāya apātetvā bahi niharanti[6] yeva etad atthaŋ kāraṇaŋ kāretî ti attho.

[446[19]] *Uttame jave* ti javasampattiyaŋ yathā uttamajavo hoti evaŋ kāraṇaŋ kāretî ti attho.

[446[19]] *Uttame haye* ti uttame[7] hayabhāve[7] yathā uttamasso[8] hoti evaŋ kāraṇaŋ kāretî ti attho. Tattha pakatiyā uttamahayo va uttamahayakāraṇaŋ[9] arahati na añño. Uttamahayo[10] uttamaŋ javaŋ paṭipajjati na añño.[10] Tatr' idaŋ vatthu.

Eko kira rājā ekaŋ Sindhavapotaŋ[11] labhitvā Sindhavabhāvaŋ ajānitvā va imaŋ sikkhāpehî ti ācariyassa adāsi. Ācariyo pi tassa Sindhavabhāvaŋ ajānanto taŋ māsakhādakaghoṭakānaŋ[12] kāraṇāsu[13] upaneti. So attano ananucchavikattā kāraṇaŋ na paṭipajjati so taŋ dametuŋ asakkonto kūṭ' asso ayaŋ mahārājâ ti vissajjāpesi.[14] Ath' ekadivasaŋ eko assâcariyapubbako daharo upajjhāyassa[15] bhaṇḍakaŋ[15] gahetvā gacchanto taŋ parikhāpiṭṭhe[16] carantaŋ disvā anaggho bhante Sindhavapotako ti[17] upajjhāyassa kathesi. Sace rājā jāneyya maṅgalassaŋ naŋ kareyyâ ti. Thero āha : Micchādiṭṭhiko tāta rājā app' eva nāma Buddhasāsane pasīdeyya rañño kathehî ti, so gantvā mahārāja anaggho Sindhavapotako[18]

---

[1] S. pāragato.
[2] B. assaŋ; S. idaŋ.
[3] C. kāraṇā.
[4] B. S. kariyati.
[5] B. c' eso.
[6] B. S. nīharanti.
[7] B. S. uttamahaya°.
[8] B. uttamahayo.
[9] B. uttamahayāyakāraṇaŋ.
[10] B. S. Uttamahayakāraṇāya eva ca hayo (S. evaŋ asso) uttamajavaŋ paṭipajjati na añño ti.
[11] S. °potakaŋ.
[12] B. °ghorakānaŋ; S. māsaŋ khādakapotakānaŋ.
[13] S. kāraṇesu.
[14] B. S. visajjāpesi.
[15] S. upajjhāyabhaṇḍakaŋ.
[16] B. S. parikkhā°.
[17] S. Sindhavapoto ti.
[18] S. Sindhavapoto.

atthî ti kathesi. Tayā diṭṭho tātâ ti? Āma mahārājâ ti. Kiŋ laddhuŋ vaṭṭatî ti? Tumhākaŋ bhuñjanasuvaṇṇatthāle[1] tumhākaŋ bhuñjanabhattaŋ[2] tumhākaŋ pivanakaraso tumhākaŋ gandhā tumhākaŋ mālâ ti. Rājā sabbaŋ dāpesi. Daharo gāhāpetvā agamāsi. Asso gandhaŋ ghāyitvā va mayhaŋ guṇaŋ[3] jānanaka[3]-ācariyo atthi maññeti sīsaŋ ukkhipitvā olokento aṭṭhāsi. Daharo gantvā bhattaŋ bhuñjāti accharaŋ pahari asso āgantvā suvaṇṇatthāle[4] bhattaŋ bhuñji rasaŋ pivi. Atha naŋ gandhehi vilimpitvā rājapilandhanaŋ[5] pilandhetvā[5] purato[6] gacchâ ti accharaŋ pahari. So daharassa purato purato[7] gantvā maṅgalassaṭṭhāne aṭṭhāsi. Daharo: ayan te mahārāja anaggho Sindhavapoto[8] iminā va naŋ niyāmena katipāhaŋ piṭijaggāpehî ti vatvā nikkhami.

Atha katipāhassa[9] accayena[9] āgantvā assassa ānubhāvaŋ passissasi[10] mahārājâ ti. Sādhu ācariya. Kuhiŋ ṭhatvā passāmâ ti. Uyyānaŋ gaccha mahārājâ ti. Rājā assaŋ gāhāpetvā agamāsi. Daharo accharaŋ paharitvā etaŋ[11] rukkhaŋ anupariyāhî ti assassa saññaŋ adāsi. Asso pakkhanditvā rukkhaŋ anuparigantvā āgato rājā n' eva gacchantaŋ na āgacchantaŋ addasa. Diṭṭho te mahārājâ? ti. Na diṭṭho tātâ ti. Valañjakadaṇḍaŋ etaŋ[11] rukkhaŋ nissāya ṭhapethâ ti vatvā accharaŋ pahari valañjakadaṇḍaŋ gahetvā: ehî ti asso pakkhanditvā mukhena gahetvā āgato. Diṭṭho[12] mahārājā? ti. Na[13] diṭṭho[12] tātâ ti. Puna accharaŋ pahari uyyānassa pākāramatthakena caritvā: ehî ti asso tathā akāsi. Diṭṭho mahārājâ? ti. Na diṭṭho tātâ ti. Rattakambalaŋ āharāpetvā assassa pāde bandhāpetvā tath' eva saññaŋ adāsi. Asso ullaṅghitvā pākāramatthake[14] anupariyāyi balavatā purisena

---

[1] B. S. bhuñjanakasuvannathāle.
[2] B. bhuñjanakabhattaŋ.
[3] B. guṇajānanaka.
[4] B. S. suvaṇṇathāle.
[5] B. rājapiḷandhanaŋ piḷandhitvā.
[6] B. purato purato.
[7] S. *omits second time.*
[8] B. °potako.
[9] S. katipāhaccayena.
[10] B. S. passasi.
[11] S. ekaŋ.
[12] B. diṭṭhaŋ
[13] B. *omits.*
[14] B. S. °kena.

āviddha[1] alātaggisikhā[1] viya uyyānapākāramatthake paññāyittha asso gantvā samīpe ṭhito. Diṭṭhaŋ mahārājâ? ti. Diṭṭhan tātâ ti. Maṅgalapokkharaṇīpākāramatthakena[2] anupariyāhî[3] ti saññaŋ adāsi. Puna pokkharaṇiŋ otaritvā padumapattesu cārikaŋ carāhî ti saññaŋ adāsi. Pokkharaṇiŋ[4] otaritvā sabbapadumapattesu[5] caritvā agamāsi ekapattam[6] pi anakkantaŋ vā phalitaŋ[7] vā chinditaŋ vā khaṇḍitaŋ vā nâhosi. Diṭṭhan mahārājâ? ti. Diṭṭhaŋ tātâ ti. Accharaŋ paharitvā[8] hatthatalaŋ upanāmesi vātûpatthaddho[9] laṅghitvā hatthatale aṭṭhāsi. Diṭṭhaŋ mahārājâ? ti. Diṭṭhan tātâ ti. Evaŋ uttamahayo evaŋ uttamakāraṇāya uttamajavaŋ paṭipajjati.

[446[19]] *Uttame sākhalye*[10] ti muduvācāya.[11] Mudukavācāya[12] hi tāta tvaŋ mā cintayi rañño maṅgalasso bhavissasi rājabhojanâdīni labhissasî[13] ti uttamahaye kāraṇaŋ[14] kāretabbo[15] tena vuttaŋ *uttame sākhalye*[10] ti.

[446[27]] *Rājabhoggo*[16] ti rañño upabhogo.[17] Rañño *aṅgan tv' eva*[18] *saṅkhaŋ gacchatî* ti yattha katthaci gacchantena hatthaŋ viya pādaŋ viya anohāy' eva gantabbaŋ hoti, tasmā *aṅgan* ti *saṅkhaŋ gacchati.* Catūsu vā senaṅgesu ekaŋ aṅgaŋ hoti.

[446[34]] *Asekhāya*[19] *sammādiṭṭhiyâ* ti arahattaphalasamādiṭṭhiyā.[20] Sammāsaṅkappâdayo pi taŋ sampayuttā va. Sammāñāṇaŋ pubbe vuttasammādiṭṭhi[21] yeva ṭhapetvā pana

---

[1] S. āviñjita alā°. [2] B. °matthake. [3] S. anupariyāyi.
[4] C. pokkhariṇiŋ. [5] B. S. °patte.
[6] B. S. ekaŋ pattam. [7] C. phālitaŋ.
[8] B. *adds* taŋ. [9] B. cātu°.
[10] C. sākhallye. [11] S. muducāya.
[12] B. muduvācāya; S. vācāya. [13] C. labhissatî.
[14] S. uttamahayakāraṇaŋ. .
[15] S. kāretabbaŋ. [16] B. rājabhogo.
[17] B. sambhogo.
[18] B. aṅgan t' eva; S. aṅgan t' eva va.
[19] B. S. asekkhāya.
[20] B. arahattaphale sammā°. [21] B. vuttaŋ sammā°.

aṭṭha phalaṅgāni sesā dhammā sammā[1] vimuttî ti veditabbā. Sesaŋ sabbattha uttānam eva. Ayam pana desanā ugghaṭitaññūpuggalassa[2] vasena[2] arahattena[3] kūṭaŋ[3] gahetvā niṭṭhāpitâ ti.

Bhaddālisuttaŋ pañcamaŋ.

66.

[Laṭukikopamasuttavaṇṇanā]

[447[9]] *Evam me sutan* ti Laṭukikopamasuttaŋ.[4]

[447[13]] Tattha *yena so vanasaṇḍo* ti ayam pi mahāthero[5] Bhagavatā saddhiŋ yeva piṇḍāya[6] pavisitvā saddhiŋ[7] paṭikkami, tasmā yena[8] so Bhagavatā upasaṅkamanto[9] *vanasaṇḍo ten' upasaṅkamî*[10] ti veditabbo.

[447[23]] *Apahattâ* ti apahārako.

[447[24]] *Upahattâ* ti upahārako.[11]

[448[7]] *Yaŋ Bhagavâ* ti yasmiŋ samaye Bhagavā.

[447[27]] "*Paṭisallāṇā vuṭṭhito* ti phalasamāpattito vuṭṭhito."*

[448[8]] *Inghâ* ti āṇattiyaŋ nipāto.

[448[9]] *Aññathattan* ti cittaññathattaŋ.[12] Tañ ca kho pana[13] Bhagavantaŋ paṭicca evarūpaŋ pana paṇītabhojanaŋ alabhantā kathaŋ yāpessāmâ ti evaŋ paṇītabhojanalābhaŋ[14] paṭicca ahosî ti veditabbaŋ.

[448[21]] *Bhūtapubban* ti iminā rattibhojanassa[15] paṇītabhāvaŋ dasseti.

---

* *Cf. above,* Sutta 61, p. 124; *below,* Sutta 75, p. 212.

---

1 B. S. *omit.*
2 S. °puggavasena.
3 B. arahattaŋ nikūṭaŋ; S. arahattanikūṭaŋ.
4 C. Laṭukikopamaŋ.
5 B. S. Mahā-Udāyitthero.
6 B. *omits.*
7 B. *omits*; S. tena saddhiŋ.
8 B. tena.
9 S. upasaṅkamitabbo.
10 S. ten' û°.
11 B. S. *here insert next sentence but one.*
12 B. cittassa aññathattaŋ.
13 B. S. na.
14 B. °bhajanaŋ.
15 S. rattiŋ bhoja°.

[448[22]] *Sūpeyyan* ti sūpe[1] upanetabbaŋ macchamaŋsakaḷīrâdi.[2]

[448[23]] *Samaggā bhuñjissāmâ* ti ekato bhuñjissāma.

[448[24]] *Saṅkhatiyo* ti abhisaṅkhārikakhādanīyāni.[3]

[448[24]] *Sabbā tā rattin* ti sabbā tā saṅkhatiyo rattiŋ yeva honti, divā pana appā parittā. Thokikā hontî ti. Manussā hi divā yāgukañjiyâdīhi yāpetvā pi rattiŋ yathāsatti[4] yathāpaṇītam eva bhuñjanti.

[448[27]] Puna *bhūtapubban* ti iminā rattivikālabhojane ādīnavaŋ dasseti.

[448[28]] Tattha *andhakāratimisāyâ* ti bahalandhakāre.

[448[30]] " *Māṇavehî*[5] ti corehi.

[448[30]] *Katakammehî* ti katacorakammehi[6]"* te[7] kira katakammā yaŋ nesaŋ devataŋ āyācitvā kammaŋ nipphannaŋ tassa bhāratthāya[8] manusse māretvā galalohitâdīni gaṇhanti te aññesu manussesu māriyamānesu kolāhalo[9] uppajjissati[10] pabbajitaŋ[11] pariyesanto[12] nāma n' atthî ti maññamānā bhikkhū[13] gahetvā mārenti. Taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[448[31]] *Akatakammehî* ti aṭavito[14] gāmaŋ āgamanakāle kammaŋ[15] nipphannatthaŋ[15] puretaraŋ balikammaŋ kātukāmehi.

[448[31]] *Asaddhammena nimantetî* ti ehi bhikkhu ajj' ekarattiŋ idh' eva bhuñjitvā idh' eva[16] vasitvā sampattiŋ anubhavitvā sve gamissasî ti methunadhammena nimanteti.

[448[32]] Puna *bhūtapubban* ti iminā attanā diṭṭhakāraṇaŋ katheti.[17]

---

* *Cf.* DA. I. 36.

---

[1] B. S. sūpena.
[2] C. °kalīrâdi; S. °kaḷīrâdiŋ.
[3] S. abhisaṅkhārako.
[4] S. yathāpattiŋ yathāsatiŋ.
[5] B. yāmāṇavehī.
[6] B. katacorikakammehi.
[7] B. corā; S. te hi.
[8] B. S. upahāratthāya.
[9] B. S. kolāhalā.
[10] B. S. uppajjissanti.
[11] C. pabbajītaŋ.
[12] S. pariyesento.
[13] B. bhikkhuŋ.
[14] B. aṭṭavito.
[15] B. S. kammanipphandanatthaŋ.
[16] B. S. idha.
[17] S. kathesi.

[448[34]] *Vijjantarikāyâ* ti vijjū vijjotanakhaṇe.[1]

[448[34]] *Vissaram akāsî* ti mahāsaddaŋ akāsi.

[448[35]] *Abbhuŋ*[2] *me* ti bhūti vaḍḍhi, "abhūti avaḍḍhi"* vināso mayhan ti attho.

Pisāco vata man ti pisāco maŋ khādituŋ āgato ti.[3]

[449[1]] *Ātu māri mātu mārî* ti ettha *ātû* ti pitā, *mātû* ti mātā idaŋ vuttaŋ hoti. Yassa pitā vā mātā vā atthi taŋ mātāpitaro amhākaŋ puttako ti yathā tathā vā uppādetvā yaŋ kiñci khādaniyaŋ[4] bhojaniyaŋ[5] datvā ekasmiŋ ṭhane sayāpenti so evaŋ rattiŋ piṇḍāya na carati, tuyhaŋ pana[6] mātāpitaro matā maññe tena evaŋ carasî ti.

[449[10]] *Evam evâ* ti[7] evam evaŋ kiñci[8] ānisaŋsaŋ apassantā nikkāraṇen'[9] eva.

[449[11]] *Evam āhaŋsû* ti garahanto āha tattha āhaŋsû ti vadanti.

[449[11]] *Kiŋ pan' imassâ* ti imassa appamattakassa hetu[10] kiŋ vattabbaŋ nāma nanu apassantena[11] asuṇantena viya bhavitabbaŋ.[12]

[449[12]] *Oramattakassâ* ti parittamattakassa.[13]

[449[12]] *Adhisallikhat'*[14] *evâyan* ti ayaŋ samaṇo navanītaŋ piŋsanto[15] viya padumanāḷasuttaŋ[16] kakacena okantanto[17] viya atisallekhati ativāyāmaŋ karoti.

[449[14]] *Sikkhākāmâ* ti Sāriputta - Moggallānâdayo piyasikkhā[18] tesu ca *appaccayaŋ upaṭṭhāpenti* tesaŋ hi evaŋ hoti :

---

* J. V. 295.

---

1 B. °khaṇena; S. °tanakkhaṇena.
2 B. abhuŋ.
3 B. vata.
4 S. khādanīyaŋ.
5 B. khādanīyabhojanīyaŋ; S. bhojanīyaŋ.
6 B. *omits*.
7 B. S. evam evam panâ ti.
8 C. kañci.
9 B. S. nikāraṇen'.
10 S. hetû ti.
11 B. *adds* viya.
12 B. S. *add* ti.
13 S. parimattakassa.
14 S. adhisallekhat'.
15 S. pivanti.
16 B. S. °nāḷisuttaŋ.
17 B. okkan°.
18 B. S. viya sikkhākāmā.

sace ete[1] appamattakaŋ etaŋ hara[2] taŋ[2] Bhagavâ ti vadeyyuŋ kiŋ satthā na hareyya evaŋ pana avatvā Bhagavantaŋ parivaretvā nisinnā evaŋ Bhagavā sādhu[3] Bhagavā paññāpetha Bhagavâ ti atirekataraŋ ussāhaŋ paṭilabhantî ti tasmā tesu *appaccayaŋ upaṭṭhāpenti.*

[449[14]] *Tesan* ti tesaŋ ekaccānaŋ moghapurisānaŋ.

[449[14]] *Tan* ti taŋ appamattakaŋ pahātabbaŋ.

[449[16]] *Thūlo kaliṅgaro*[4] ti gale bandhaŋ mahākaṭṭhaŋ viya hoti.

[449[17]] *Laṭukikā sakuṇikâ* ti vātasakuṇikā[5] sā kira rāvasataŋ[6] ravitvā[7] naccasataŋ naccitvā sakiŋ gocaraŋ gaṇhati. Ākāsato bhūmiyaŋ patiṭṭhitam pana naŋ disvā vacchapālakâdayo kīḷanatthaŋ pūtilatāya bandhanti. Taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[449[18]] *Āgametî* ti upeti.

[449[21]] *Taŋ*[8] *hi tassâ* ti taŋ pūtilatābandhanaŋ tassa[9] appasarīratāya c' eva appatthāmatāya[10] ca balavabandhanaŋ nāma mahantaŋ nāḷikerarajjuŋ[11] viya[12] ducchijjaŋ hoti.

[449[33]] *Tesaŋ tan*[13] ti tesam pi[13] moghapurisānaŋ saddhāmandatāya ca paññāmandatāya ca balavabandhanaŋ[14] nāma dukkaṭavatthumattakam pi mahantaŋ pārājikavatthuŋ[15] viya duppajahaŋ hoti.

[450[2]] Sukkapakkhe *pahātabbassâ* ti kiŋ imassa *appamattakassa pahātabbassa* hetu Bhagavatā vattabbaŋ atthi. Yassa no Bhagavā pahānam āha nanu etaŋ[16] Bhagavato adhippāyaŋ ñatvā pi pahātabbam evâ ti attho.

[450[5]] *Appossukkâ* ti anussukkā.

---

1 B. *omits.*
2 S. haratha.
3 S. *repeats* Bhagavā sādhu.
4 *Text* kaḷiṅgaro; B. kaḷinkharo.
5 B. cāta°.
6 B. dava°.
7 B. S. tañ.
8 B. davitvā.
9 B. S. tassā.
10 B. S. appathā.
11 C. nāḷikerarajju.
12 S. *omits.*
13 B. S. *omit.*
14 B. balavaŋ bandha°.
15 C. pārājiyavatthuŋ.
16 B. S. evaŋ.

[450[6]] *Pannalomâ* ti patitalomā na tassa pahātabbabhayena uddhaggalomā.

[450[6]] *Paradavuttâ* ti parehi dinnavuttino parato laddhena yāpentâ ti attho.

[450[6]] *Migabhūtena cetasā viharantî* ti apaccâsiŋsanapakkhe[1] ṭhitā hutvā viharanti. Migo hi pahāraŋ labhitvā manussavāsaŋ[2] gantvā bhesajjaŋ vā vaṇatelaŋ vā labhissāmî ti ajjhāsayaŋ akatvā pahāraŋ labhitvā va agāmakaŋ araññaŋ pavisitvā pahāraṭṭhānaŋ[3] heṭṭhā katvā nipajjitvā[4] phāsubhūtakāle uṭṭhāya gacchati, evam migā apaccâsiŋsanapakkhe[1] ṭhitā idaŋ sandhāya vuttaŋ *migabhūtena cetasā viharantî* ti.

[450[16]] *Taŋ*[5] *hi tassâ* ti taŋ varattabandhanaŋ tassa hatthināgassa mahāsarīratāya c' eva mahāthāmatāya ca dubbalabandhanaŋ nāma pūtilatā viya suchejjaŋ[6] hoti.

[450[32]] *Tesaŋ tan* ti tesan taŋ kulaputtānaŋ saddhāmahantatāya ca paññāmahantatāya ca mahantaŋ pārājikavatthum pi dukkaṭavatthumattakaŋ viya supajahaŋ[7] hoti.

[450[34]] *Daḷiddo*[8] ti daḷiddiyena[9] samannāgato.

[450[34]] *Assako* ti nissako.[10]

[450[34]] *Anāḷhiyo* ti na[11] aḍḍho.[11]

Agārakan ti khuddakagehaŋ.

[450[35]] *Oluggaviluggan* ti yassa gehe[12] yaṭṭhiyo[12] piṭṭhivaŋsato muñcitvā[13] maṇḍale laggā maṇḍalato muñcitvā[13] bhūmiyaŋ laggā.

[450[35]] *Kākâtidāyin* ti yattha kiñcid eva[14] bhuñjissāmâ ti anto nisinnakāle visuŋ dvārakiccaŋ nāma n' atthi tato tato[15]

---

[1] B. apaccāsisanakapakke; S. °sanakapakkhe.
[2] B. S. manussāvāsaŋ. [3] C. pahaṭaṭṭhānaŋ.
[4] B. nipatitvā. [5] B. S. tañ.
[6] B. S. suchijjaŋ. [7] C. supajjahaŋ; B. suppajahaŋ.
[8] B. S. daliddo. [9] B. S. dāliddiyena.
[10] B. nisako; S. niyasako. [11] B. S. anaḍḍho.
[12] B. gehayaṭṭhiyo; S. gehasandhiyo.
[13] S. muccitvā. [14] C. kiñcideca.
[15] S. *omits second time.*

kākā pavisitvā parivārenti[1] palāyanakāle ca yathā sammukhaṭṭhānen' eva[2] nikkhamitvā palāyanti.

[450[35]] *Na paramarūpan* ti na puññavantānaŋ gehaŋ viya uttamarūpaŋ.

[450[36]] *Khaṭopikâ*[3] ti vilīvamañcako.[4]

[450[36]] *Oluggaviluggâ* ti oṇatuṇṇatā.

[451[1]] *Dhaññasamavāpakan* ti dhaññañ ca samavāpakañ ca. Tattha dhaññaŋ nāma kudrūsako samavāpakan ti lābubījakumbhaṇḍabījakâdibījajātaŋ.[5]

[451[1]] *Na paramarūpan* ti yathā puññavantānaŋ gandhasālibījâdi parisuddhabījaŋ[6] na evarūpaŋ.

[451[1]] *Jāyikâ* ti kapaṇajāyā.

[451[2]] *Na paramarūpâ* ti pacchisīsālambatthanī[7] mahôdarā pisācâdi[8] viya bībhacchā.[9]

[451[5]] *Sāmaññan* ti samaṇabhāvo.

[451[6]] *So vat' assaŋ*[10] *yo 'han* ti so vat' âhaŋ puriso nāma assa yo[11] kesamassuŋ ohāretvā pabbajeyyan ti.

[451[7]] *So na sakkuṇeyyâ ti* so evaŋ cinto[12] pi gehaŋ gantvā pabbajjā nāma[13] garukā dukkarā durāsadā satta pi aṭṭha pi gāme piṇḍāya caritvā yathā dhoten' eva pattena āgantabbam pi hoti. Evaŋ yāpetuŋ asakkontassa 'me puna āgatassa vasanaṭṭhānaŋ icchitabbaŋ tiṇavallidabbasambhārā nāma dussamodhāniyā[14] kin ti karomî[15] ti vīmaŋsati[16] ath' assa taŋ agārakaŋ Vejayantapāsādo viya upaṭṭhāti. Atha[17] khaṭopikaŋ[18] oloketvā mayaŋ[19] gate imaŋ visaṅkharitvā uddhanālātaŋ karissanti puna aṭanipādavilīvâdīni[20] laddhabbāni honti

---

[1] B. S. *add* sūrakākā.
[2] S. °ṭṭhān' eva.
[3] B. S. kaḷopikā.
[4] S. vilibba°.
[5] B. °baṇḍabījajātaŋ.
[6] B. parisuddhaŋ bījaŋ.
[7] B. lambathanī.
[8] B. pisācā; S. pisācī.
[9] B. vigacchā; S. vibhacchā.
[10] B. C. vat' assa.
[11] S. ye.
[12] B. S. cintetvā pi.
[13] B. nāma lāsa.
[14] S. °dhānīyā.
[15] S. karotî.
[16] C. vimaŋsati.
[17] B. S. ath' assa.
[18] B. S. kaḷopitaŋ.
[19] B. mayi.
[20] B. aṭṭani°; S. vattanīpādavilivâdīni.

kin ti karissāmî ti cinteti. Ath' assa[1] sā sirisayanaŋ viya upaṭṭhāti.

Tato dhaññakumbhiŋ oloketvā mayaŋ[2] gate ayaŋ gharaṇī imaŋ dhaññaŋ tena tena[3] saddhiŋ bhuñjissati puna āgate[4] na[4] jīvitavutti nāma laddhabbā hoti. Kin ti karissāmî ti cinteti[5]? Ath' assa sā aḍḍhateḷasāni[6] koṭṭhâgārasatāni viya upaṭṭhāti.

Tato mātugāmaŋ oloketvā mayaŋ[2] gate imaŋ hatthigopako vā assagopako vā yo koci palobhessati puna āgatena bhattapācikā nāma laddhabbā hoti. Kin ti karissāmî ti cinteti? Ath' assa sā rūpinī devī viya upaṭṭhāti idaŋ sandhāya *so na sakkuṇeyyâ* ti ādi vuttaŋ.

[452[1]] *Nikkhagaṇānaŋ* ti suvaṇṇanikkhasatānaŋ.

[452[1]] *Cayo* ti santānako katasannicayo.

[452[2]] *Dhaññagaṇānan* ti dhaññasakaṭasatānaŋ.

[453[5]] *Cattāro 'me Udāyi puggalâ* ti idha[7] kiŋ dasseti? heṭṭhā te tañ c' eva pajahanti[8] tañ c' eva nappajahantî ti pajahanakā ca[9] appajahanakā[10] ca rāsivasena[11] dassitā na pāṭiekkaŋ[12] vibhattā. Idāni yathā nāma dabbasambhāratthaŋ gato puriso paṭipāṭiyā[13] rukkhe chinditvā puna nivattitvā vaṅkañ[14] ca chinditvā[15] pahāya kamme upanetabbayuttakam eva gaṇhāti evam evaŋ[16] appajahanake chaḍḍetvā abbohārike katvā pajahanakapuggalā va[17] cattāro hontî ti dassetuŋ imaŋ desanaŋ ārabhi.

[453[8]] *Upadhipahānāyâ*[18] ti khandhûpadhikilesûpadhi-abhisaṅkhārûpadhikāmaguṇûpadhî ti imesaŋ upadhīnaŋ pahānāya.

[453[8]] *Upadhipaṭisaŋyuttâ* ti upadhi-anudhāvanakā.[19]

[453[9]] *Sarasaṅkappâ* ti ettha saranti dhāvantî[20] ti sarā

---

[1] S. ath' assā.
[2] B. mayi.
[3] S. *omits second time.*
[4] S. agatena.
[5] S. cintesi.
[6] S. °terasāni.
[7] B. idaŋ.
[8] B. S. *add* te.
[9] S. c' eva.
[10] C. apaja°.
[11] S. rāsivesena.
[12] S. pāṭiyekkaŋ.
[13] C. paṭipaṭiyā.
[14] C. vaṅkaŋ.
[15] B. *omits.*
[16] B. S. evam eva.
[17] B. S. *omit.*
[18] S. upadhippa°.
[19] S. °anupadhā°.
[20] C. dhāvanti.

saṅkappentî ti saṅkappā padadvayena pi vitakkā yeva vuttā.

[453[9]] *Samudācarantî* ti adhibhavanti[1] ajjhottharitvā vattanti.

[453[11]] *Saŋyutto* ti kilesehi saŋyutto.

[453[12]] *Indriyavemattatâ* ti indriyanānattatā.[2]

[453[22]] *Kadāci karahacî* ti bahukāle[3] vītivattetvā[4] pi[5] nivattetvā.[6]

[453[23]] *Satisammosâ* ti satisammosena.

[453[28]] *Nipāto* ti ayokaṭāhamhi patanaŋ.[7] Ettāvatā na[8] pajahati[8] (pajahati) *khippam pajahatî* ti tayo rāsiyo[9] dassitā. Tesu cattāro janā na[8] pajahanti[8] nāma cattāro pajahanti nāma cattāro khippam pajahanti nāma. Tattha puthujjano sotâpanno[5] sakadāgāmī anāgāmî ti ime cattāro[10] na[8] pajahanti[8] nāma. Puthujjanâdayo tāva nappajahantu.[11] Anāgāmī kathaŋ na pajahatî[12] ti? So pi hi yāvadev' assa bhavalobho atthi tāva aho sukhaŋ aho sukhan ti abhinandati,[13] tasmā na[14] pajahati[14] nāma. Ete yeva pana cattāro janā pajahanti nāma sotâpannâdayo tāva pajahantu. Puthujjano kathaŋ pajahatî ti? Āraddhavipassako hi satisammosena sahasā kilese upanne mādisassa nāma bhikkhuno kileso uppanno ti saŋvegaŋ katvā viriyaŋ[15] paggayha vipassanaŋ vaḍḍhetvā maggena kilese samugghāteti[16] iti so pajahati nāma. Te yeva cattāro khippam pajahanti nāma.

Tattha imasmiŋ sutte Mahāhatthipadôpame* indriyabhāvane ti, imesu suttesu kiñcâ pi tatiyavāro gahito pañho pana[17] dutiyavāren' eva kathito ti veditabbo.

---

* M. Sutta 28.

---

1 B. S. abhibhavanti. 2 S. °nānattā.
3 B. buhukālaŋ. 4 C. vītivettatvā.
5 B. *omits.* 6 B. *omits*; S. vītivattetvā.
7 C. pātanaŋ. 8 B. S. nappaja°. 9 B. rāsayo.
10 B. cattāro va janā; S. cattāro janā.
11 B. S. mā pajahantu. 12 S. nappajahatî.
13 C. abhinatvā ti. 14 S. nappajahati.
15 G. vīriyaŋ. 16 S. samugghaṭeti. 17 S. pi.

[454³] *Upadhi dukkhassa mūlan* ti ettha pañcakkhandhā[1] upadhi nāma taŋ *dukkhassa mūlan* ti iti viditvā kilesûpadhinā nirupadhi hoti niggahaṇo nittaṇho ti attho.

[454³] *Upadhisaṅkhaye vimutto* ti taṇhakkhaye nibbāne ārammaṇato vimutto.

[454⁷] Evaŋ cattāro puggale vitthāretvā idāni ye pajahanti te ime nāma ettake kilese pajahanti, ye nappajahanti te pi ime nāma ettake kilese nappajahantî ti dassetuŋ *pañca kho ime Udāyi kāmaguṇâ* ti ādim aha.

[454¹⁴] Tattha *mīḷhasukhan* ti asucisukhaŋ.

[454¹⁴] *Anariyasukhan* ti anariyehi[2] sevitasukhaŋ.

[454¹⁵] *Bhāyitabban* ti etassa sukhassa paṭilābhato pi vipākato pi *bhāyitabbaŋ*.

[454²³] *Nekkhammasukhan* ti kāmato nikkhantasukhaŋ.

[454²³] *Pavivekasukhan* ti gaṇato pi kilesato pi vivittasukhaŋ.[3]

454²³] *Upasamasukhan* ti rāgâdivupasamatthāya[4] sukhaŋ.

[454²⁴] *Sambodhasukhan*[5] ti maggasaṅkhātassa sambodhassa nibbattanatthāya sukhaŋ.

[454²⁵] *Na bhāyitabban* ti etassa sukhassa paṭilābhato pi vipākato pi na bhāyitabbaŋ taŋ[6] bhāvetabbam ev' etaŋ.

[454²⁸] *Iñjitasmiŋ vadāmî* ti "iñjanaŋ calanaŋ phandanan"* ti vadāmi.

[454²⁸] *Kiñ ca tattha iñjitasmin* ti kiñ ca tattha iñjitaŋ idaŋ *tattha iñjitasmin* ti yeva[7] ete aniruddhā vitakkavicārā idaŋ tattha iñjitaŋ. Dutiyatatiyajjhānesu[8] pi es' eva nayo.

[455⁴] *Aniñjitasmiŋ*[9] *vadāmî* ti idaŋ catutthajjhānaŋ aniñjinaŋ[10] acalanaŋ nipphandanan[11] ti vadāmi.

[455⁷] *Analan ti vadāmî* ti akattabba - ālayanti[12] vadāmi

---

* *Cf.* SnA. 245.

---

1 B. pañca khandhā.
2 S. na ariyehi.
3 S. pavivittasukhaŋ.
4 B. S. rāgâdivûpa°.
5 S. sambodhi°.
6 B. S. *omit*.
7 B. S. ye.
8 B. Dutīyatatīya jhānesu.
9 C. S. aneñjitasmiŋ.
10 B. S. aniñjanaŋ.
11 S. aphandanan.
12 B. akattabbaŋ ālayanti.

taṇhâlayo[1] ettha na uppādetabbo ti dasseti. Atha vā analaŋ apariyantaŋ.[2] Na[3] ettāvatā alam etan ti sanniṭṭhānaŋ[4] kātabban ti vadāmi.

[456[6]] *Nevasaññānâsaññâyatanassa pî* ti evarūpāya pi santāya samāpattiyā pahānam eva vadāmi.

[456[8]] "*Aṇuŋ vā thūlaŋ vā* ti khuddakaŋ vā mahantaŋ"* vā appasāvajjaŋ vā mahāsāvajjaŋ vā. Sesaŋ sabbattha uttānam eva, desanā pana neyyapuggalassa vasena arahattanikūṭen' eva niṭṭhāpitâ ti.

Laṭukikopamasuttaŋ chaṭṭhaŋ.

67.

[Cātumasuttavaṇṇanā]

[456[12]] *Evam me sutan* ti Cātumasuttaŋ.

[456[12]] Tattha *Cātumāyan* ti evaŋ-nāmake gāme.

[456[14]] *Pañcamattāni bhikkhusatānî* ti adhunā pabbajitānaŋ bhikkhūnaŋ pañcasatāni. Therā kira cintesuŋ : Ime kulaputtā Dasabalaŋ adisvā va pabbajitā etesaŋ Bhagavantaŋ dassessāma[5] Bhagavato santike dhammaŋ sutvā attano[6] yathā upanissayena patiṭṭhahissantî ti. Kasmā te bhikkhū gahetvā āgatā ?

[456[16]] "*Sammodamānâ*† ti kacc' âvuso[7] khamanīyan ? ti ādi paṭisanthārakathaŋ[8] kurumānā.

[456[17]] *Senāsanāni paññāpayamānâ* ti attano attano ācariyûpajjhāyānaŋ vasanaṭṭhānāni pucchitvā, dvāravātapānā-

* *Cf.* DhA. I. 282; J. IV. 192.
† *From here to* *, p. 174 *cf.* UdA. 180-182.

[1] B. taṇhālāyo.
[2] B. pariyattaŋ.
[3] S. *omits.*
[4] S. *adds* na.
[5] B. S. dassissāma.
[6] B. attano attano.
[7] S. kiñc' āvuso.
[8] B. paṭisandhārakathaŋ.

ni vivaritvā, mañcapīṭhakaṭasārâdīni[1] nīharitvā, pappoṭetvā,[2] yathāṭṭhāne ṭhapayamānā.[3]

[456¹⁷] *Pattacīvarāni paṭisāmayamānâ* ti bhante, idaŋ me pattaŋ ṭhapetha, idaŋ cīvaraŋ, idaŋ thālakaŋ, idaŋ udakatumbaŋ, idaŋ[4] kattarayaṭṭhin ti, evaŋ samaṇaparikkhāre saṅgopayamānā.

[456¹⁸] *Uccāsaddā mahāsaddā* ti, uccaŋ[5] uggatattā* uccaŋ[6] patthaṭattā[7] mahantaŋ avinibbhogasaddaŋ[8] karontā.

[456²⁰] *Kevaṭṭā maññe macchavilope*[9] ti, kevaṭṭānaŋ macchapacchiṭhapitaṭṭhāne mahājano sannipatitvā idha aññaŋ ekaŋ macchaŋ[10] dehi ekaŋ macchaphālaŋ[11] dehî ti etassa te mahādinno mayhaŋ khuddako ti evaŋ uccāsaddamahāsaddaŋ[12] karonti taŋ[13] sandhāy' etaŋ vuttaŋ. Macchagahaṇ' atthaŋ jāle pakkhitte pi tasmiŋ ṭhāne kevaṭṭā c' eva aññe ca, paviṭṭho, na paviṭṭho, gahito, na gahito ti mahāsaddaŋ karonti tam pi sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[457¹⁰] *Paṇāmemî* ti nīharāmi."

[457¹¹] *Na vo mama santike vatthabban*[14] ti tumhe mādisassa Buddhassa vasanaṭṭhānaŋ āgantvā evaŋ mahāsaddaŋ karotha. Attano dhammakāyavasantā kiŋ nāma sāruppaŋ karissatha? Tumhâdisānaŋ mama santike vasanakiccaŋ n' atthî ti dīpeti. Tesu ekabhikkhū pi Bhagavā[15]: tumhe[16] mahāsaddamattakena amhe paṇāmethâ ti vā aññaŋ vā kiñci vattuŋ nâsakkhi. Sabbe Bhagavato vacanaŋ sampaṭicchantā: evaŋ bhante ti vatvā nikkhamiŋsu. Evam pana tesaŋ ahosi: Mayaŋ Satthāraŋ passissāma, dhammakathaŋ sossāma, Satthu[17] santike

---

* *But cf.* Pv. III. 3. 2; PvA. 187, 188.

---

[1] B. S. °kaṭasārakâdīni.
[2] S. papphothetvā.
[3] B. saṇḍapayamāna.
[4] B. imaŋ.
[5] B. S. uddaŋ.
[6] S. uddhaŋ.
[7] S. patthatattā.
[8] B. avinibhoga°.
[9] S. macchaŋ vilopentī.
[10] B. ekamacchaŋ.
[11] B. macchaŋ phālaŋ.
[12] B. uccāsaddaŋ mahāsaddaŋ.
[13] S. tam pi.
[14] B. vattabban.
[15] S. Bhagava mā.
[16] B. *omits*.
[17] S. Satthuŋ.

vasissāmâ ti āgatā, evarūpassa pana garuno Satthu santikaŋ āgantvā mahāsaddaŋ karimha[1]: amhākam eva doso 'yaŋ. Paṇāmit' amhā na no laddhaŋ Bhagavato santike vatthuŋ[2] na suvaṇṇavaṇṇaŋ[3] sarīraŋ oloketuŋ, na madhurassarena[4] dhammaŋ sotun ti, te balavadomanassajātā hutvā pakkamiŋsu."*

[457[18]] *Ten' upasaṅkamiŋsû* ti te kira Sakyā[5] āgamanasamaye na[6] pi te bhikkhū[7] tatth' eva nisinnā passiŋsu. Atha nesaŋ etad ahosi: Kin nu kho ete bhikkhū pavisitvā va[8] paṭinivattā jānissām' etaŋ[9] kāraṇan ti cintetvā yena te bhikkhū ten' upasaṅkamiŋsu.

[457[19]] "*Handâ* ti vavassagg' atthe[10] nipāto."†

Kahaŋ pana tumhe ti, tumhe idān' eva āgantvā kahaŋ gacchatha kiŋ tumhākaŋ koci upaddavo, udāhu Dasabalassâ ti? Tesaŋ pana bhikkhūnaŋ ām' âvuso[11] mayaŋ Bhagavantaŋ dassanāya āgatā[12] diṭṭho no Bhagavā. Idāni attano vasanaṭṭhānaŋ gacchāmâ ti kiñcâpi evaŋ vacanaparihāro atthi evarūpaŋ pana lesakappaŋ akatvā yathābhūtam eva ārocentā[13] *Bhagavatā kho āvuso bhikkhusaṅgho paṇāmito* ti āhaŋsu.

Te pana rājāno sāsane dhuravāhā[14] tasmā cintesuŋ. Dvīhi aggasāvakehi saddhiŋ pañcasu bhikkhusatesu gacchantesu Bhagavato pādamūlaŋ bhijjissati[15] imesaŋ nivattanâkāraŋ karissāmâ ti evaŋ cintetvā: *Tena h' āyasmanto* ti ādim āhaŋsu.

---

* *To here from* †, p. 172 *cf.* UdA. 180-182.
† *Cf.* PvA. 88.

---

1 B. S. karimhā.
2 *Variant* B. *reading* vattaŋ.
3 B. °vaṇṇa.
4 S. madhurarassare.
5 B. Sākyā.
6 B. *omits*.
7 S. °samaye pi bhikkhū.
8 B. S. *omit*.
9 B. S. jānissāma taŋ.
10 B. viyaggatthe; S. vacasāy' atthe; *cf.* DA. I. 237.
11 B. S. āvuso.
12 S. āgantvā.
13 B. S. ārocetvā.
14 B. dhuravahā.
15 B. vigacchissati.

Tesu pi bhikkhusu mayaŋ mahāsaddamattakena paṇāmitā na mayaŋ jīvituŋ asakkontā pabbajitâ ti ekabhikkhu pi[1] paṭippharito[2] nāma nâhosi. Sabbe pana samakaŋ yeva evam āvuso ti sampaṭicchiŋsu.

[457[28]] *Abhinandatû* ti bhikkhusaṅghassa āgamanaŋ icchanto abhinandatu.

[457[28]] *Abhivadatû* ti etu bhikkhusaṅgho ti evaŋ cittaŋ uppādento abhivadatu.

[457[30]] *Anuggahīto*[3] ti āmisânuggahena ca dhammânuggahena ca anuggahito.

[457[31]] *Aññathattan* ti Dasabalassa dassanaŋ na labhāmâ ti pasādaññathattaŋ bhaveyya.

[457[34]] *Vipariṇāmo* ti pasādaññathattena vibbhamantānaŋ vipariṇāmaññathattaŋ bhaveyya.

[457[35]] *Bījānaŋ*[4] *taruṇānan* ti taruṇasassānaŋ.

[457[35]] *Siyā aññathattan* ti udakavārakāle udakaŋ alabhantānaŋ milātabhāvena aññathattaŋ bhaveyya sukkhitvā[5] palālabhāvaŋ[6] āpajjente[7] vipariṇāmo bhaveyya. Vacchakassa pana khīrapipāsāya[8] sussanaŋ aññathattaŋ nāma sussitvā kālakiriyā vipariṇāmo nāma.

[459[6]] *Pasādito Bhagavā* ti, thero kira tattha nisinno va dibbacakkhunā Brahmānaŋ āgataŋ addasa, dibbāya sotadhātuyā[9] āyācanasaddaŋ suṇi cetopariyañāṇena Bhagavato pasannabhāvaŋ aññāsi, tasmā kiñci[10] bhikkhuŋ pesetvā pakkosiyamānānaŋ gamanaŋ nāma[11] phāsukaŋ yāva satthā na pesesi[12] tāvadeva gamissāmâ ti maññamāno evam āha.

[459[15]] *Appossukko* ti aññesu kiccesu anussukko hutvā.

[459[16]] *Diṭṭhadhammasukhavihāran* ti phalasamāpattivihāraŋ *anuyutto* maññe Bhagavā viharitukāmo so idāni yathāruciyā *viharissatî*[13] ti evaŋ me ahosî ti vadati.

---

[1] S. *omits*.
[2] S. paṭippharitā.
[3] B. S. anuggahito.
[4] S. Vījānaŋ.
[5] B. sussitvā.
[6] B. S. milātabhāvaŋ.
[7] B. S. āpajjanena.
[8] B. khira°.
[9] B. *adds* ca.
[10] C. kañci.
[11] B. nāma na; S. na.
[12] B. S. peseti.
[13] B. vihariyatu.

[459[17]] *Mayam pi dānî* ti mayam[1] paraŋ ovadamānā vihārato nikkaḍḍhitā[2] kiŋ amhākaŋ parovādena, idāni *mayam pi diṭṭhadhammasukhavihāren' eva viharissāmâ* ti dīpeti. Thero imasmiŋ ṭhāne viraddho[3] attano bhārabhāvaŋ na aññāsi. Ayaŋ hi bhikkhusaṅgho dvinnam pi mahātherānaŋ bhāro tena naŋ paṭisedhento Bhagavā *āgamehî* ti ādim āha. Mahāmoggallānathero[4] pana attano bhārabhāvaŋ aññāsi ten' assa Bhagavā sādhukāraŋ adāsi.

[459[29]] "*Cattār' imāni bhikkhave*"* ti kasmā ārabhi? Imasmiŋ sāsane cattāri bhayāni. Yo tāni adhibhoti[5] so imasmiŋ sāsane patiṭṭhātuŋ sakkoti, itaro paṇa na sakkotî ti, dassetuŋ imaŋ desanaŋ ārabhi.

[459[30]] Tattha *udak' orohante*[6] ti udakaŋ orohante puggale.

[460[1]] *Kumbhīlabhayan* ti suŋsumārabhayaŋ.[7]

[460[1]] *Susukābhayan* ti caṇḍamacchabhayaŋ.

[460[18]] "*Kodhûpāyāsass' etaŋ adhivacanan*"† ti yathā hi bāhiraŋ udakaŋ otiṇṇo ūmīsu[8] osīditvā marati, evaŋ imasmiŋ sāsane kodhûpāyāse osīditvā vibbhamati, tasmā kodhûpāyāso *ūmībhayan* ti[9] vutto.

[461[17]] "*Odarikattass' etaŋ adhivacanan*"‡ ti. Yathā hi bāhiraŋ udakaŋ otiṇṇo kumbhīlena[10] khādito marati, evaŋ imasmiŋ sāsane odarikattena khādito vibbhamati, tasmā odarikattaŋ *kumbhīlabhayan* ti vuttaŋ.

[461[25]] *Arakkhiten' eva*[11] *kāyenâ* ti sīsappacālakâdikāraṇena[12] arakkhitakāyo hutvā.

[461[25]] *Arakkhitāya vācāyâ* ti duṭṭhullabhāsanâdivasena arakkhitavāco hutvā.

---

* *Cf.* A. II. 123. † M. I. 144; A. II. 124.
‡ =A. II. 125.

---

1 B. *adds* pi. 2 S. nikaḍḍhita.
3 S. viruddho. 4 B. S. °lānatthero.
5 B. atīto; S. abhīto hoti. 6 B. udake bharāhante.
7 B. saŋsuma°. 8 S. ummīsu.
9 S. ummi°. 10 B. kumbhilena.
11 C. S. arakkhitena.
12 C. sīsapacālika°; B. S. °karaṇena.

[461[26]] *Anupaṭṭhitāya satiyâ* ti kāyagataŋ[1] satiŋ anupaṭṭhapetvā.[2]

[461[26, 35]] *Asaŋvutehî* ti apihitehi. "*Pañcann' etaŋ kāmaguṇānaŋ adhivacanan*"* ti yathā hi bāhiraŋ udakaŋ otiṇṇo āvaṭṭe nimujjitvā[3] marati,[4] evaŋ imasmiŋ sāsane pabbajito pañcakāmaguṇâvaṭṭe nimujjitvā[3] vibbhamati, tasmā pañcakāmaguṇā *āvaṭṭabhayan* ti vuttā.

[462[11]] *Anuddhaŋsetî* ti kilameti milāpeti[5] *rāgânuddhastenâ*[6] ti rāgânuddhastena.[6]

[462[14]] "*Mātugāmass' etaŋ adhivacanan*"† ti yathā hi bāhiraŋ udakaŋ otiṇṇo caṇḍamacchaŋ āgamma laddhappahāro marati, evaŋ imasmiŋ sāsane mātugāmaŋ āgamma uppannakāmarāgo vibbhamati, tasmā mātugāmo susukābhayan[7] ti vutto.

[462[16]] *Imāni pana cattāri bhayāni* bhāyitvā yathā udakaŋ anorohantassa udakaŋ nissāya ānisaŋso n' atthi udakapipāsāya pipāsito vā[8] hoti rajojallena[9] kiliṭṭhasarīro vā.[8] Evam evaŋ[10] *imāni cattāri bhayāni* bhāyitvā sāsane apabbajantassâ pi imaŋ sāsanaŋ nissāya ānisaŋso n' atthi taṇhāpipāsāya pipāsito vā[8] hoti kilesarajena saŋkiliṭṭhacitto vā.[11] Yathā[12] pana *imāni cattāri bhayāni* abhāyitvā udakaŋ orohantassa vuttappakāro ānisaŋso hoti evaŋ imāni abhāyitvā sāsane pabbajitassa pi[13] vuttappakāro ānisaŋso hoti. Thero pan' âha cattāri bhayāni bhāyitvā udakaŋ anotaranto sotaŋ chinditvā paratīraŋ pāpuṇituŋ na sakkoti, abhāyitvā otaranto sakkoti. Evam evaŋ[10] bhāyitvā sāsane apabbajanto[14] pi

* =A. II. 125. † =A. II. 126.

1 B. kāyagatā.
2 B. anupaṭṭhāpetvā.
3 S. nimmujjitvā.
4 B. ramati.
5 S. milāteti.
6 B. S. rāgânuddhaŋsenâ ti rāgânuddhaŋsitena.
7 S. susukabhayan.
8 B. va; S ca.
9 B. rajejallena.
10 S. eva.
11 B. S. ca.
12 S. *adds* vā.
13 S. pabbajitassâ pi.
14 S. pabbajanto; C. apabbajjanto.

taṇhāsotaŋ chinditvā nibbānapāraŋ daṭṭhuŋ na sakkotî ti.[1] Sesaŋ sabbattha uttānam eva. Ayaŋ pana desanā neyyapuggalassa vasena niṭṭhitâ[2] ti.

Cātumasuttaŋ sattamaŋ.

68

[Naḷakapānasuttavaṇṇanā]

[462[22]] *Evam me sutan* ti Naḷakapānasuttaŋ.*

Tattha *Naḷakapāne* ti evaŋ-nāmake gāme. Pubbe kira amhākaŋ Bodhisatto vānarayoniyaŋ nibbatto mahākāyo kapirājā anekavānarasahassa parivuto pabbatapāde vicarati. Paññavā kho pana hoti, mahāpañño so parisaŋ evaŋ vadati[3]: " Tātā![4] Imasmiŋ pabbatapāde[5] visaphalâphalāni[6] nāma honti, amanussapariggahitā[7] pokkharaṇiyo nāma honti. Tumhe pubbe[8] khāditapubbān' eva phalāni khādatha, pītapubbān' eva pānīyāni[9] pivatha, ettha vo maŋ paṭipucchitabbakiccaŋ n' atthi akhāditapubbāni phalâphalāni[10] apītapubbāni ca[8] pānīyāni maŋ apucchitvā mā khādittha mā pivitthâ "† ti. Te ekadivasaŋ caramānā aññaŋ pabbatapādaŋ gantvā gocaraŋ gahetvā pānīyaŋ olokentā ekaŋ amanussapariggahitaŋ[11] pokkharaṇiŋ disvā sahasā apavisitvā[12] samantā parivāretvā mahāsattassa āgamanaŋ olokayamānā[13] nisīdiŋsu. Mahāsatto āgantvā: kiŋ tātā! pānīyaŋ na pivathâ ti āha.

* *Cf.* Jātaka, No. 20. † *Cf.* J. I. 170-171.

[1] B. S. na sakkoti abhāyitvā pabbajanto (B. pana) sakkotî ti.
[2] B. niṭṭhāpitâ.
[3] B. S. ovadati.
[4] B. *omits.*
[5] B. *adds* tātā.
[6] B. S. visaphalāni.
[7] C. °hītā.
[8] S. *omits.*
[9] B. *adds* ca.
[10] B. S. pana phalāni.
[11] C. °hītaŋ.
[12] B. apivisitvā; S. apivitvā.
[13] S. *adds* pi.

Tumhākaŋ āgamanaŋ olokemâ ti. Sādhu tātâ ti samantā padaŋ pariyesamāno "otiṇṇapadaŋ yeva addasa"* na uttiṇṇapadaŋ disvā saparissayâ ti aññāsi.

Tāvad-eva ca tattha abhinibbatta-amanusso "udakaŋ dvedhā katvā"* aṭṭhāsi.[1] Setamukho nīlakucchi rattahatthapādo mahādāṭhiko vaṅkadāṭho[2] virūpo bhībhaccho[3] udakarakkhaso. So[4] evam āha: Kasmā pānīyaŋ na pivatha? Madhuraŋ[5] udakaŋ[5] pivatha kiŋ tumhe etassa vacanaŋ suṇāthâ? ti. Mahāsatto āha: tvaŋ idha adhivattho[6] amanusso ti. "Āma ahan"* ti.[7] Tvaŋ idha otiṇṇaŋ[8] labhasî ti. Āma labhāmi; tumhe pana sabbe khādissāmî ti. Na sakkhissasi yakkhâ ti. Pānīyaŋ pana pivissathâ ti. Āma pivissāma.[9] Evaŋ sante eko pi vo[10] na muccissatî ti. "Pānīyañ ca pivissāma, na ca te vasaŋ gamissāmâ" ti.* Ekaŋ[11] naḷaŋ[11] āharāpetvā koṭiyaŋ gahetvā dhami sabbo[12] ekacchiddo ahosi tīre nisīditvā[13] pānīyaŋ pivi sesavānarānam pi[4] pāṭiyekke naḷe āharāpetvā dhamitvā adāsi sabbe yakkhassa passantass' eva pānīyaŋ piviŋsu. Vuttam pi c' etaŋ:—

"Disvā padam anuttiṇṇaŋ disvān' otaritaŋ[14] padaŋ
Naḷena vāriŋ pivissāma[15] n' eva maŋ tvaŋ vadhissasî"* ti.

Tato paṭṭhāya yāva ajjadivasā tasmiŋ ṭhāne "naḷā ekacchiddā"† va honti. Iminā hi saddhiŋ "imasmiŋ kappe cattāri kappaṭṭhiyapāṭihāriyāni[16] nāma."‡ Cande Sasabim-

* J. I. 171. † J. I. 172.
‡ J. I. 172; *cf.* J. I. 213.

1 B. S. uṭṭhāsi.
2 S. vaṅkapādo.
3 B. vigaccho so; S. vibhaccho.
4 B. S. *omit.*
5 S. madhura-udakaŋ.
6 C. vattha.
7 B. ām' âhaŋ.
8 B. S. otiṇṇe.
9 S. pivissāmâ ti.
10 B. tesu.
11 B. ekaṇalaŋ.
12 B. pabbo.
13 B. S. nisīditvā va.
14 C. ottaritaŋ.
15 B. pāyāmi.
16 S. kappaṭṭhiti°.

baŋ* Vaṭṭakajātakamhi† saccakiriyaṭṭhāne aggissa gamanupacchedo[1] ghaṭīkārakumbhakārassa mātāpitūnaŋ[2] vasanaṭṭhāne devassa avassanaŋ tassā pokkharaṇiyā tīre naḷānaŋ ekacchiddabhāvo ti. Iti sā pokkharaṇī naḷena pānīyassa pītattā naḷakapānâ ti nāmaŋ labhi aparabhāge taŋ pokkharaṇiŋ nissāya gāmo patiṭṭhāsi tassâ pi Naḷakapānan t' eva[3] nāmaŋ jātan, taŋ sandhāya vuttaŋ *Naḷakapāne* ti.

[462[22]] *Palāsavane* ti kiŋsukavane.

[463[14]] *Taggha mayaŋ bhante* ti ekaŋsen' eva mayaŋ bhante abhiratā aññe pi ye tumhākaŋ sāsane abhiramanti te amhehi sadisā va hutvā abhiramantî ti dīpenti.[4]

[463[23]] *N' eva rājâbhinītâ*‡ ti ādisu eko rañño aparādhaŋ katvā palāyati. Rājā: kuhiŋ bho asuko ti? palāto devâ ti palātaṭṭhāne pi me na muccissati. Sace pana pabbajeyya mucceyyâ ti vadati. Tassa kocideva suhado gantvā taŋ pavattiŋ[5] ārocetvā: sace[6] jīvitum[7] icchasi pabbajāhî ti, so pabbajitvā jīvitaŋ rakkhamāno carati, ayaŋ *rājâbhinīto* nāma. Eko pana corānaŋ mūlaŋ chindanto carati. Corā sutvā purisānaŋ atthikabhāvaŋ na[7] jānanti.[8] Jānāpessāma nan ti vadanti. So taŋ pavattiŋ[5] sutvā palāyati. Corā: palāto ti sutvā palātaṭṭhāne pi no na muccissati. Sace pana pabbajeyya mucceyyâ ti vadanti. So taŋ pavattiŋ[5] sutvā pabbajati. Ayaŋ kho[9] *corâbhinīto* nāma. Eko pana bahuŋ iṇaŋ khāditvā tena iṇena "aṭṭo pīḷito,"§ tamhā gāmā palāyatî[10] ti.[10] Iṇasāmikā sutvā palātaṭṭhāne pi no na muccissati, sace pana pabbajeyya mucceyyâ ti vadanti. So taŋ pavattiŋ[5] sutvā pabbajati ayaŋ *iṇaṭṭo*[11] nāma.

* Sasa-jātaka, III. 51.
† Vaṭṭajātaka, *mentioned at* J. I. 172; I. 212, 432; III. 312.
‡ Itv. 89.
§ ThA. 271.

1 S. gamanū°.
2 C. °pitunnaŋ.
3 S. naḷakapānaŋ tv' eva.
4 S. dīpeti.
5 S. pavuttiŋ.
6 B. tvaŋ sace.
7 S. jīvitam.
8 C. B. jānāti.
9 S. *omits*.
10 B. S. palāyati.
11 C. iṇaṭṭho.

Rājabhayâdīnaŋ pana aññatarena bhayena bhīto "aṭṭo āturo[1]"* va hutvā nikkhamma pabbajito *bhayaṭṭo*[2] nāma.

[463[25]] Dubbhikkhâdisu jīvituŋ asakkonto pabbajito *ājīvikâpakato* nāma. Ājīvikāya pakato abhibhūto ti attho. Imesu pana eko pi imehi kāraṇehi pabbajito nāma n' atthi tasmā n' eva *rājâbhinīto*[3] ti ādim āha.

[463[33]] *Vivekan* ti vivicca[4] vivitto hutvā. Idaŋ vuttaŋ hoti. Yaŋ kāmehi ca akusaladhammehi ca vivittena paṭhamadutiyajjhānasaṅkhātaŋ *pītisukhaŋ* adhigantabbaŋ. Sace taŋ vivicca kāmehi vivicca *akusalehi dhammehi pītisukhaŋ nâdhigacchati aññaŋ vā* upari dvinnaŋ jhānānaŋ catunnañ ca maggānaŋ vasena santataraŋ sukhaŋ nâdhigacchati. *Tassa* ime *abhijjhâdayo cittaŋ pariyādāya tiṭṭhantî* ti.

[464[1]] Tattha *aratî* ti "adhikusalesu dhammesu"† "ukkaṇṭhikā.[5]"‡

[464[1]] "*Tandî* ti ālasiyabhāvo."§ Yo[6] pabbajitvā pabbajitakiccaŋ kātuŋ na sakkoti, tassa ime satta pāpadhammā uppajjitvā *cittaŋ pariyādāya tiṭṭhantî* ti[7] dassetvā idāni yassa te dhammā *cittaŋ pariyādāya tiṭṭhanti*, so yeva samaṇakiccam pi kātuŋ na sakkotî ti.

[464] Puna *vivekaŋ Anuruddhā . . . pe*[8] *. . . aññañ ca*[9] *tato santataran* ti āha. Evaŋ kaṇhapakkhaŋ dassetvā idāni ten' eva nayena sukkapakkhaŋ dassetuŋ puna vivekan ti ādim āha. Tass' attho vuttanayen' eva veditabbo.

[464[13]] *Saṅkhāyâ* ti jānitvā.

---

* =SnA. 489; *cf.* J. IV. 293.

† SnA. 303, 389; AA. I. 34; Vibh. 352.

‡ *Cf.* ThA. 239; DhA. IV. 225; SnA. 303, 469; Vibh. 352; Nd. I. 412; AA. I. 34.

§ *Cf.* SnA. 564; J. V. 397; Vibh. 352; Nd. I. 378, 423; AA. I. 34, *which reads* nandi.

---

[1] B. S. āturo. [2] C. bhayaṭṭho. [3] B. S. °bhinītâ ti.
[4] B. *omits*. [5] B. ukkaṇṭhitā; S. ukkaṇṭhittā.
[6] B. S. Evaŋ yo. [7] B. S. cittaŋ pariyādiyantî ti.
[8] C. *omits*. [9] C. S. aññaŋ vā.

[464[13]] *Ekan* ti ekaccaŋ.

[464[13]] *Paṭisevatî* ti sevitabbayuttakaŋ sevati. Sesapadesû pi es' eva nayo.

[464[35]] *Upapattīsu*[1] *vyākarotî*[2] ti sappaṭisandhike tāva vyākarotu[3] appaṭisandhike kathaŋ vyākarotî[3] ti. Appaṭisandhikassa puna[4] bhave[4] paṭisandhi n' atthî ti vadanto *upapattīsu*[5] *vyākaroti*[3] nāma.

[465[4]] *Janakuhanatthan* ti janavimhāpanatthaŋ.[6]

[465[5]] *Janalapanatthan* ti mahājanassa upalāpanatthaŋ.

[465[6]] *Iti*[7] *maŋ jano jānātû* ti evaŋ maŋ[8] mahājano jānissati evaŋ me mahājanassa antare kittisaddo uggacchissatî ti iminā[9] kāraṇena na vyākarotî[3] ti attho.

[465[9]] *Uḷāravedâ* ti mahantatuṭṭhino.

[465[14]] *So kho pan' assa āyasmâ* ti so parinibbuto āyasmā imassa ṭhitassa āyasmato.

[465[15]] "*Evaŋsīlo* ti ādisu lokiyalokuttaramissakā va[10] sīlâdayo veditabbo.[11]

[465[15]] *Evaŋdhammo* ti ettha pana samādhipakkhikā dhammâ[12] ti[12] adhippetā."*

[465] *Phāsuvihāro hotî* ti tena bhikkhunā pūritapaṭipattiŋ[13] pūrentassa arahattaphalaŋ sacchikatvā phalasamāpattivihārena *phāsuvihāro hotî* ti[14] arahattaŋ pattuŋ asakkontassa paṭipattipūrayamānassa[15] carato pi[16] phāsuvihāro yeva nāma hoti, iminā nayena sabbavāresu attho veditabbo ti.

Naḷakapānasuttaŋ aṭṭhamaŋ.

---

* *Cf.* DA. II. 426.

---

[1] C. uppattiŋ.
[2] C. suvyā°; B. S. byā°.
[3] B. S. byā°.
[4] S. punabbhave.
[5] C. uppattisu; S. uppattīsu.
[6] S. janaŋ vimhā°.
[7] B. S. Na iti.
[8] S. *omits.*
[9] B. S. *add* pi.
[10] B. ca.
[11] B. S. veditabbā.
[12] B. S. dhammā dhammâ ti.
[13] S. °pattīsu.
[14] B. hoti.
[15] B. S. paṭipattiŋ pūra°.
[16] S. ca purato pi.

69.

[Gulissānisuttavaṇṇanā]

[469[1]] *Evam me sutan* ti Gulissānisuttaŋ.[1]

[469[3]] Tattha *padarasamâcāro*[2] ti dubbalasamâcāro oḷārikâcāro. Paccayesu sâpekho[3] Mahārakkhitathero[4]* viya taŋ kira upaṭṭhākakule nisinnaŋ[5] upaṭṭhāko āha: asukatherassa[6] me bhante cīvaraŋ dinnan ti. Sādhu te kataŋ taŋ yeva takketvā viharantassa cīvaraŋ dentenâ ti. Tumhākam pi bhante dassāmî ti, sādhu karissasi taŋ yeva takkentassâ ti āha. Ayam pi evaŋ rūpo[7] oḷārikâcāro ahosi.

[469[3]] *Sappatissenâ* ti sajeṭṭhakena na attānaŋ jeṭṭhakaŋ katvā viharitabbaŋ.[8]

[469[12]] *Serivihārenâ*[9] ti sacchandavihārena niraṅkusavihārena.

[469[18]] *Nânūpakhajjâ* ti na anupakhajja na anupavisitvā. Tattha yo dvīsu mahātheresu ubhato nisinnesu te anāpucchitvā va[10] cīvarena vā jānunā[11] vā ghaṭṭento nisīdati ayaŋ anupakhajja nisīdati nāma, evaŋ akatvā pana attano patta-āsanasantike ṭhatvā nisīd' âvuso ti vutte[12] nisīditabbaŋ sace na vadanti nisīdāmi bhante ti pucchitvā[13] nisīditabbaŋ pucchitakālato[14] hi[15] paṭṭhāya[15] nisīdâ ti vutte[16] pi[16] avutte pi nisīdituŋ vaṭṭati yeva.

[469[18]] *Na paṭibāhissāmî* ti ettha yo attano pattâsanaŋ atikkamitvā navakānaŋ pāpuṇanaṭṭhāne[17] nisīdati ayaŋ *nave*

---

* Vin. III. 214, 217; J. VI. 30; *cf.* J. IV. 490; Mah. 94, 98.

---

[1] B. Golisānisuttaŋ; S. Golissānasuttaŋ.
[2] B. padasamācāro.
[3] B. S. sâpekkho.
[4] B. S. °tatthero.
[5] C. nīsinnaŋ.
[6] B. S. °kattherassa.
[7] B. S. evarūpo.
[8] B. vihāritabbaŋ.
[9] B. S. serī°.
[10] S. *omits.*
[11] B. jāṇunā.
[12] B. S. vuttena.
[13] B. āpucchitvā.
[14] B. āpucchi°
[15] B. *omits*; S. paṭṭhāya hi.
[16] B. *omits.*
[17] B. S. pāpuṇaṭṭhāne.

bhikkhū āsanena paṭibāhati nāma. Tasmiŋ hi tathā nisinne navā bhikkhū amhākaŋ nisīdituŋ na detî ti ujjhāyantā tiṭṭhanti vā āsanaŋ vā pariyesantā[1] āhiṇḍanti, tasmā attano pattâsane yeva nisīditabbaŋ evañ ca pana na[2] paṭibāhati nāma.

[469[22]] *Abhisamâcārikam pi dhamman* ti abhisamâcārikaŋ[3] vattapaṭipattimattam[3] pi.

[469[26]] *Nâtikālenâ* ti na atipāto pavisitabbaŋ na atidivā paṭikkamitabbaŋ bhikkhusaṅghena saddhiŋ yeva pavisitabbañ[4] ca nikkhamitabbañ ca atipāto pavisitvā atidivā nikkhamantassa hi cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavattâdīni parihāyanti kālass' eva mukhaŋ dhovitvā makkaṭasuttāni[5] chindantena ussāvabindunipātentena *gāmaŋ* pavisitvā yāguŋ pariyesitvā yāva bhikkhākālā[6] antogāme yeva nānappakāraŋ tiracchānakathaŋ kathentena nisīditvā bhattakiccaŋ katvā *divā* nikkhamma bhikkhūnaŋ pādadhovanavelāya[7] vihāraŋ pacchāgantabbaŋ hoti. Na purebhattaŋ pacchābhattaŋ kulesu cārittaŋ āpajjitabbanti "yo pana bhikkhu nimantito sabhatto samāno santaŋ bhikkhuŋ anāpucchā *purebhattaŋ vā*[8] *pacchābhattaŋ vā*[8] *kulesu cārittaŋ* āpajjeyya aññatra samayā pācittiyan"* ti, imaŋ sikkhāpadaŋ rakkhantena tassa Vibhaṅge vuttaŋ purebhattañ ca pacchābhattañ ca cārittaŋ na āpajjitabbaŋ.[9]

[470[11]] *Uddhato hoti capalo* ti uddhaccapakatiko c' eva hoti "cīvaramaṇḍanā pattamaṇḍanā senāsanamaṇḍanā,[10] imassa vā pūtikāyassa kelāyanā."[11]† Maṇḍanâ[11] ti evaŋ vuttena ca taruṇadārakacāpallena[12] samannāgato.

---

* =Vin. IV. 99.

† *Cf.* Vibh. 351=DA. I. 286; *below*, Sutta 95, p. 422.

---

[1] B. °santo. [2] B. S. evaŋ na.

[3] S. °cārikavatta°. [4] C. °tabbaŋ.

[5] B. S. makkaṭakasuttāni. [6] B. °kālo.

[7] S. pāde dhovana°. [8] C. *omits*. [9] S. *adds* ti.

[10] B. S. cīvaramaṇḍanapattamaṇḍanasenāsamaṇḍanā.

[11] B. S. kelāyanā maṇḍanā.

[12] S. °cāpalyena; B. °dārakā va cāpalyena.

[472[3]] *Paññāvatā*[1] *bhavitabban* ti cīvarakammâdisu iti kattabbesu upāyapaññāya samannāgatena bhavitabbaŋ.[2]

[472[4]] *Abhidhamme abhivinaye* ti Abhidhammapiṭake c' eva Vinayapiṭake ca pāḷivasena[3] c' eva aṭṭhakathāvasena ca yogo karaṇīyo. Sabbantimena hi paricchedena Abhidhamme dukatikamātikāhi[4] saddhiŋ Dhammahadayavibhaṅgaŋ* vinā na vaṭṭati. Vinaye[5] kammâkammavinicchayena saddhiŋ suvinicchitāni[6] dve pātimokkhāni[7] vinā[8] na vaṭṭati.

[472] *Āruppâ* ti ettāvatā aṭṭha pi samāpattiyo vuttā honti, tā pana sabbena sabbaŋ asakkontena sattasu pi yogo karaṇīyo chasu pi pañcasu pi sabbantimena paricchedena ekakasiṇe[9] parikammakammaṭṭhānaŋ[9] paguṇaŋ katvā ādāya vicaritabbaŋ ettha[10] taŋ[10] vinā na vaṭṭati.

[472] *Uttarimanussadhamme* ti iminā sabbe pi lokuttaradhamme dasseti tasmā arahantena hutvā vihātabbaŋ arahattaŋ anabhisambhuṇantena[11] anāgāmiphale sakadāgāmiphale sotâpattiphale[12] patiṭṭhātabbaŋ sabbantimena pariyāyena ekaŋ[13] vipassanāmukhaŋ[13] yāva arahattā paguṇaŋ katvā ādāya vicaritabbaŋ. Sesaŋ sabattha uttānam eva. Imaŋ pana desanaŋ āyasmā Sāriputto neyyapuggalassa vasena abhisamâcārikavattato paṭṭhāya anupubbena arahattaŋ pāpetvā niṭṭhāpesî ti.

Gulissānisuttaŋ[14] *navamaŋ*.

---

* Vibh. 401.

---

[1] C. S. paññavatā.
[2] S. *adds* pi.
[3] S. pālivasena.
[4] S. dukkatikkamātikâdīhi.
[5] B. *adds* pana.
[6] B. vinicchatāni.
[7] S. pāṭi.
[8] C. vīna.
[9] B. ekaŋ kasiṇaparikammaŋ kamma°; S. ekakasiṇapari°.
[10] S. ettakaŋ.
[11] C. °bhunantena.
[12] B. S. *add* vā.
[13] S. ekavipassa°.
[14] *All three texts* Goli°.

70.

[Kīṭāgirisuttavaṇṇanā]

[473[4]] *Evam me sutan* ti Kīṭāgirisuttaŋ.

[473[4]] Tattha *Kāsīsū* ti evaŋ-nāmake janapade.

[473[10]] *Etha*[1] *tumhe pi bhikkhave* ti bhikkhave[2] etha[3] tumhe pi ime[4] pañca ānisaŋse sampassamānā *aññatr' eva rattibhojanā bhuñjatha.* Iti Bhagavā raṭṭiŋ vikālabhojanaŋ[5] divā vikālabhojanan ti imāni dve bhojanāni ekappahāren'[6] eva[6] ajahāpetvā ekasmiŋ samaye divā vikālabhojanam eva jahāpesi puna kālaŋ atināmetvā rattivikālabhojanaŋ[7] jahāpento evam āha. Kasmā? Imāni hi dve bhojanāni vaṭṭe āciṇṇāni[8] nadiŋ otiṇṇa-udakaŋ viya anupakkhannāni nivātesu[9] gharesu bhojanaŋ[10] bhuñjitvā vaḍḍhitā sukhumālakulāputtā[11] dve bhojanāni ekappahārena[12] pajahantā[13] kilamanti, tasmā ekappahārena ajahāpetvā Bhaddālisutte* divā vikālabhojanaŋ jahāpesi,[14] idha rattivikālabhojanaŋ jahāpento[15] va[15] na[15] tajjitvā vā niggaṇhitvā vā[16] tesaŋ pahānapaccayā pana *appâbādhatañ*[17] *ca sañjānissathā* ti evaŋ ānisaŋsaŋ dassetvā[18] jahāpesi.

[473[17]] *Kīṭāgirī* ti tassa nigamassa nāmaŋ.

[473[19]] *Assaji-Punabbasukâ* ti Assaji ca Punabbasuko ca[19] chabbaggiyesu dve gaṇâcariyā. "Paṇḍuko Lohitako Mettiyo

---

* Majjhima, Sutta No. 65.

---

[1] S. evaŋ. [2] B. S. *omit.*
[3] S. ettha. [4] B. bhikkhave ime.
[5] S. rattivikāla°. [6] S. ekappahārena.
[7] B. rattiŋ vikāla°.
[8] B. vattamānāni vaṭṭe āciṇṇāni samāciṇṇāni; S. āciṇṇāni samāciṇṇāni.
[9] S. nivaṭṭesu pi. [10] B. subhojanāni; S. subhojanaŋ.
[11] B. S. sukhumālā kula°. [12] S. ekappahaṛen' eva.
[13] B. pajahanto. [14] S. jahāpeti.
[15] B. jahāpentena na; S. jahāpento pana.
[16] S. *omits.* [17] C. °taŋ. [18] B. S. *add* va.
[19] C. *adds* cha; B. S. *add* chasu.

Bhummajako Assaji Punabbasuko ti hi[1] ime[2] chabbaggiyā nāma."* Tesu "Paṇḍukalohitakā attano parisaŋ gahetvā Sāvatthiyaŋ vasanti, Mettiyabhummajakā Rājagahe,"† ime dve janā "Kīṭāgirismiŋ *āvāsikā*"‡ honti.

[473^20] "*Āvāsikā* ti nibandhavāsino."§ Tan nibandhā akataŋ senāsanaŋ karonti jiṇṇaŋ paṭisaṅkharonti kate issarā honti.

[474^6] *Kālikan* ti anāgate kāle pattabbaŋ ānisaŋsaŋ.

[475^16] *Mayā c' etaŋ bhikkhave* ti idha kiŋ dasseti? Bhikkhave divasassa tayo vāre bhuñjitvā *sukhaŋ*[3] *vedanaŋ*[3] yeva uppādento na imasmiŋ sāsane kiccakārī nāma hoti: ettakā pana vedanā sevitabbā ettakā na sevitabbā ti etam atthaŋ dassetuŋ imaŋ desanaŋ ārabhi.

[475^30] *Evarūpaŋ sukhaŋ*[4] *vedanaŋ*[4] *pajahathâ* ti idaŋ "cha[5] gehasitasomanassavasena"‖ vuttaŋ.

[476^13, 477^4] *Upasampajja viharathâ* ti idaŋ "cha[5] nekkhammasitasomanassavasena.[6]"¶ Evaŋ[7] ito paresu pi dvīsu vāresu gehasitanekkhammasitānaŋ yeva domanassānañ ca upekhānañ[8] ca vasena attho veditabbo. Evaŋ sevitabbâsevitabbadesanaŋ[9] dassetvā idāni yesaŋ appamādena kiccaŋ kattabbaŋ yesañ ca na kattabban te dassetuŋ *nâhaŋ bhikkhave sabbesaŋ yevâ* ti ādim āha.

[477^10] Tattha *kataŋ tesaŋ appamādenâ* ti tesaŋ yaŋ appamādena kattabban taŋ kataŋ.

[477^15] *Anulomikānī* ti paṭivatti anulomāni kammaṭṭhānasappāyāni yattha vasantena sakkā honti maggaphalāni pāpuṇituŋ.

---

* *Cf.* J. II. 387.
† *Cf.* Vin. II. 76; III. 160, 166; IV. 37.
‡ Vin. II. 12.
§ *Cf.* PvA. 267.
‖ *Cf.* Vbh. 381; S. IV. 232.
¶ *Cf.* S. IV. 232.

---

1 B. S. *omit.*
2 B. S. ime cha janā.
3 B. S. sukhavedanaŋ.
4 B. sukhavedanaŋ.
5 B. S. ca.
6 B. nikkhamma°.
7 B. *omits.*
8 B. S. upekkhānañ.
9 B. S. °sevitabbavedanaŋ.

[477[16]] *Indriyāni samannānayamānā* ti saddhâdîni indriyāni samāni kurumānā.

[477[22]] "*Satt' ime bhikkhāve*[1] *puggalā*"* ti idha kiŋ dasseti? Yesaŋ *appamādena karaṇīyaŋ* n' atthi te dve honti, yesaŋ atthi te pañcâ ti evaŋ sabbe pi ime sattapuggalā hontî ti imam atthaŋ dasseti.

[477[23]] Tattha "'*ubhato bhāgavimutto*'† ti dvīhi bhāgehi vimutto, arūpasamāpattiyā rūpakāyato vimutto, maggena nāmakāyato"‡ "so catunnaŋ arūpasamāpattīnaŋ ekekato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattaŋ pattānaŋ catunnaŋ 'nirodhā vuṭṭhāya arahattaŋ patto[2]'‡ anāgāmino ca vasena pañcavidho hoti."§ Pāḷi[3] pan' ettha:

[477[25]] "*Katamo ca puggalo ubhato bhāgivimutto? Idh ekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phassitvā*[4] *viharati paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā hontî*"‖ ti evam Abhidhamme aṭṭhivimokkhalābhino vasena āgatā.

[477[28]] "*Paññāvimutto*"¶ ti "paññāya[5] vimutto.[5] So sukkhavipassako ca catuhi jhānehi vuṭṭhāya arahattaŋ pattā cattāro vâ ti imesaŋ vasena pañcavidho va hoti."** Pāḷi pan' ettha: aṭṭha vimokhapaṭikkhepavasen' eva āgatā.

[477[30]] Yath' âha: "*Na h' eva*[6] *kho aṭṭha vimokkhe kāyena phassitvā*[4] *viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā honti; ayaŋ vuccati puggalo paññāvimutto*"†† ti.

---

* *Cf.* D. III. 105.

† D. II. 71; M. I. 439; A. I. 74; IV. 453; Pug. 14, 72, 73; *cf. above*, p. 151.

‡ =DA. II. 514; *cf.* AA. II. 147.

§ PugA. 191.

‖ =Pug. 14=72=73; *cf.* A. IV. 453.

¶ D. II. 70; M. I. 439; A. IV. 452; Pug. 14, 73.

** *Cf.* DA. II. 512; PugA. 191; AA. II. 147.

†† Pug. 14=73; *quoted at* DA. II. 512; *cf.* A. IV. 453.

---

1 C. *omits.*
2 C. S. patta; B. pattaŋ.
3 S. Pāli.
4 B. S. phasitvā.
5 C. S. paññāya vimutto ti paññāvimutto.
6 S. so ca.

[478[6]] "Phuṭṭhantaŋ sacchikaroti[1] '*kāyasakkhī*,[2] yo jhānaphassaŋ paṭhamaŋ phusati, pacchā nirodhaŋ nibbānaŋ sacchikaroti.'* So sotâpattiphalaṭṭham ādiŋ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā chabbidho hontî"† ti veditabbo. Ten' ev' âha: "*Idh' ekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phassitvā[3] viharati, paññāya c' assa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti: ayaŋ vuccati puggalo kāyasakkhī*"‡ ti.

[478[18], [21]] "Diṭṭhantaŋ patto ti[4] diṭṭhippatto."§ Tatr' idaŋ[5] saṅkhepalakkhaṇaŋ. "Dukkhā saṅkhārā sukho nirodho ti ñāṇaŋ hoti diṭṭhaŋ viditaŋ sacchikataŋ[6] passitaŋ[7] paññāyā ti diṭṭhippatto"‖ vitthārato pan' eso "pi kāyasakkhī[8] viya chabbidho hoti."¶ Ten' ev' âha: "*Idh' ekacco puggalo idaŋ dukkhan ti yathābhūtaŋ pajānāti . . . pe. . . . Ayaŋ dukkhānirodhagāminipaṭipadā[9] ti yathābhūtaŋ pajānāti.*"** "*Tathāgatappaveditā c' assa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā[10]: ayaŋ vuccati puggalo diṭṭhippatto*"†† ti.

[478[29]] "*Saddhāvimutto* ti saddhāya[11] vimutto.[11]"‡‡ So pi vuttanayen' eva "chabbidho hoti."§§ Ten' ev' âha. "*Idh' ekacco puggalo idaŋ dukkhan ti yathābhūtaŋ pajānāti . . . pe. . . . Ayaŋ dukkhaniodhagāminipaṭipadā[12] ti yathābhūtaŋ*

---

* *Cf.* AA. II. 147, 190. † =PugA. 191.
‡ Pug. 14=73; *cf.* M. I. 439.
§ =AA. II. 190; *cf.* AA. II. 148; PugA. 192.
‖ =PugA. 192. ¶ =PugA. 192=194.
** =M. II. 38=Pug. 15=43 *ff.*
†† =Pug. 15.
‡‡ *Cf.* AA. II. 148, 190; PugA. 194.
§§ =PugA. 191, 194.

---

1 B. sacchikarotī ti. 2 C. °sakkhi. 3 B. S. phasitvā.
4 B. *omits.* 5 S. tatr' īdaŋ. 6 B. sacchī°.
7 B. S. phusitaŋ. 8 C. B. °sakkhi.
9 S. °gāminī paṭi°. 10 C. S. vocaritā paññāya.
11 S. saddhāya vimutto ti saddhāvimutto.
12 S. dukkhanirodhagāminī paṭi°.

pajānāti, Tathāgatappaveditā[1] *c' assa dhammā paññāya vo diṭṭhā honti vocaritā paññāya.*[2] *Ayaŋ vuccati puggalo saddhā vimutto. No ca kho yathā diṭṭhippattassâ* "* ti.[3] "Etesu hi saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggakkhaṇe saddahantassa viya okappentassa viya adhimuccantassa viya ca kilesakkhayo[4] hoti. Diṭṭhippattassa pubbabhāge[5] maggakkhaṇe[5] kilesacchedakaŋ[6] ñāṇaŋ[6] adandhaŋ[7] tikhiṇaŋ sūraŋ hutvā vahati. Tasmā yathā nāma nâtitikhiṇena asinā kadalicchindantassa[8] chinnaṭṭhānaŋ[9] na maṭṭhaŋ hoti, asi na sīghaŋ vahati, saddo suyyati,[10] balavataro vāyāmo kātabbo hoti, evarūpā saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā. Yathā pana nisita[11]-asinā[11] kadaliŋ[12] chindantassa chinnaṭṭhānaŋ[13] maṭṭhaŋ hoti. Asi sīghaŋ vahati, saddo na suyyati,[14] balavavāyāmakiccaŋ na hoti. Evarūpā paññāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā veditabbā."†

"*Dhammaŋ anussaratî* ti dhammânusārī,"‡ dhammo ti paññā paññāpubbaṅgamaŋ maggaŋ bhāvetî ti attho.

[479[11]] Saddhânusārimhi ca es' eva nayo. Ubho pan' ete sotâpattimaggaṭṭhā yeva. Vuttam pi c' etaŋ: "*Yassa puggalassa sotâpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa pañcindriyaŋ adhimattaŋ hoti paññavāhi*[15] *paññāpubbaṅgamaŋ ariyamaggaŋ*[16]

---

* =Pug. 15.

† PugA. 193-194, *where for* paññāvimuttassa *read* diṭṭhippattassa.

‡ =AA. II. 148.

---

[1] S. Tathāgate paveditā.

[2] B. *omits* paññāya; S. c' assa saddhā niviṭṭhā hoti mūlajātā patiṭṭhitā (*as in text*, p. 478).

[3] S. *omits* No ca . . . °tassâ ti.

[4] S. °kkhaṇo.

[5] B. S. °bhāgamagga°.

[6] B. S. kilesacchedakaññāṇaŋ.

[7] S. āraddhuŋ.

[8] B. S. kadaliŋ chin°.

[9] B. chinda°.

[10] C. sūyyati.

[11] S. cittanisita asinā.

[12] C. kadali.

[13] B. chindaṭṭhānaŋ.

[14] C. sūyati.

[15] S. paññavāhī.

[16] C. S. maggaŋ.

bhāveti. Ayaŋ vuccati puggalo dhammânusārī."[1]* Tathā "*yassa puggalassa sotâpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa saddhindriyaŋ adhimattaŋ hoti, saddhavāhi*[2] *saddhāpubbaṅgamaŋ ariyamaggaŋ bhāveti. Ayaŋ vuccati puggalo saddhânusārī*"* ti. Ayam ettha saṅkhepo. Vitthārato pan' esā ubhatobhāgavimuttâdikathā Visuddhimagge† paññābhāvanâdhikāre vuttā, tasmā tattha vuttanayen' eva veditabbā. Yā pan' esā etesaŋ vibhāgadassanatthaŋ idha Pāḷi[3] āgatā. Tattha yasmā rūpasamāpattiyo[4] vinā arūpasamāpattiyo nāma n' atthi, tasmā ārūpâ[5] ti vutte pi aṭṭha vimokkhā vuttā va hontî ti veditabbā.

[477²⁷] "*Kāyena phassitvâ*[6] ti sahajātanāmakāyena phusitvā.

[477²⁸] *Paññāya c' assa disvâ* ti paññaya ca etassa ariyasaccadhamme disvā."‡

[478⁷] *Ekacce āsavā* ti paṭhamamaggâdīhi pahātabbā ekadesâsavā.

[478²¹] *Tathāgatappaveditā* ti Tathāgatena paveditā catusaccadhammā.[7]

[478²²] "*Paññāya vodiṭṭhā hontî*§ ti" imasmiŋ ṭhâne sīlaŋ kathitaŋ imasmiŋ samādhi imasmiŋ vipassanā imasmiŋ maggo imasmiŋ phalan ti evaŋ atthenatthe[8] kāraṇena kāraṇe ciṇṇacaritattā maggapaññāya suddiṭṭhā honti.

[478²³] *Vocaritā* ti vicaritā.[9]

[478²⁸] *Saddhā niviṭṭhā hoti* ti okappanasaddhā[10] patiṭṭhitā hoti,

[479⁸] *Mattaso nijjhānaŋ khamanti* ti mattāya olokanaŋ khamanti.

[479²¹] *Saddhāmattan* ti saddhā yeva. Itaraŋ tass' eva

---

* =Pug. 15. † Vism. 479.
‡ *Cf.* PugA. 190. § A. IV. 363.

---

[1] B. *adds* ti. [2] B. S. saddhavāhī.
[3] S. Pāli. [4] S. °pattiyā.
[5] S. āruppā. [6] B. S. phusitvā.
[7] B. catusacca°. [8] B. atthenātthe.
[9] C. virocitā. [10] B. okappanā-°.

vevacanaŋ. Iti imesu *appamādena* sakaraṇīyesu[1] puggalesu tayo paṭividdhamaggaphalasekhā[2] te "anulomasenāsanaŋ sevamānā kalyāṇe mitte[3] bhajamānā indriyāni samannānayamānā"* anupubbena arahattaŋ gaṇhanti. Tasmā tesaŋ yathā ṭhito va[4] Pāḷi[5] attho. Avasāne pana dve sotâpattimaggasamaṅgino tehi tassa maggassa anulomasenāsanaŋ sevitaŋ kalyāṇamittā[6] bhajitā indriyāni samannānitāni.[7] Upari pana tiṇṇaŋ maggānaŋ atthāya sevamānā bhajamānā samannānayamānā anupubbena arahattaŋ pāpuṇissantî ti. Ayam ettha Pāḷi attho. Vitaṇḍavādī pana imam eva pāḷiŋ gahetvā lokuttaramaggo na ekacittakkhaṇiko bahucittakkhaṇiko ti vadati. So vattabbo: yadi aññena cittena senāsanaŋ paṭisevati aññena kalyāṇamitte bhajati aññena indriyāni samannāneti aññaŋ maggacittan ti sandhāya, tvaŋ na ekacittakkhaṇiko maggo bahucittakkhaṇiko ti vadasi, evaŋ sante, senāsanaŋ sevamāno nīlobhāsaŋ[8] pabbataŋ passati vanaŋ[9] passati[9] migapakkhīnaŋ saddaŋ suṇāti pupphaphalâphalānaŋ[10] gandhaŋ ghāyati pānīyaŋ pivanto rasaŋ sāyati nisīdanto nipajjanto[11] phassaŋ phusati, evan te[12] pañcaviññāṇasamaṅgipilokuttaradhammasamaṅgi[13] yeva bhavissati. Sace pan' etaŋ sampaṭicchasi satthārā saddhiŋ paṭivirujjhasi.[14] Satthārā hi pañcaviññāṇakāyā ekantaŋ[15] avyākatā[15] va[16] vuttā taŋ samaṅgissa kusalâkusalaŋ paṭikkhittaŋ lokuttaramaggo ca ekantakusalo, tasmā pajāh' etaŋ vādanti saññāpetabbo. Sace paññattiŋ na upagacchati gaccha pāto va vihāraŋ pavisitvā yāguŋ pivāhî ti uyyojetabbo.

---

* *Cf.* M. I. 479[27].

---

[1] S. karaṇīyesu.
[2] B. S. °phalā sekhā.
[3] B. S. kaḷyanamitte.
[4] S. ca.
[5] S. Pāli.
[6] S. °mittatā.
[7] S. °nītāni.
[8] B. nilo°.
[9] B. *omits*.
[10] B. S. pupphaphalānaŋ.
[11] B. nippaj°.
[12] S. sante.
[13] B. S. °samaṅgī.
[14] B. S. °jhati.
[15] B. abyā°; S. ekanta-abyākatā.
[16] B. S. ca.

[479³⁵] *Nâhaŋ bhikkhave ādiken' evâ* ti ahaŋ[1] bhikkhave paṭhamam eva maṇḍūkassa uppatitvā gamanaŋ viya aññârādhanaŋ arahatte patiṭṭhānaŋ na vadāmi.

[479³⁶] *Anupubbasikkhâ* ti saraṇatthe paccattavacanaŋ parato padadvaye pi es' eva nayo.

[480³] *Saddhājāto* ti okappanīyasaddhāya jātasaddho.

[480³] *Upasaṅkamati* ti garūnaŋ samīpaŋ gacchati.

[480⁴] "*Payirupāsati* ti santike nisīdati."*

[480⁵] *Dhāreti* ti paguṇaŋ[2] katvā dhāreti.

[480⁷] *Chando jāyati* ti kattukamyatā kusalachando[3] jāyati.

[480⁸] *Ussahati* ti viriyaŋ karoti.

[480⁸] *Tuleti* ti aniccaŋ dukkhaŋ anattâ ti tulayati.

[480⁸] *Tulayitvā padahati* ti evaŋ tīraṇavipassanāya[4] tulayanto maggapadhānaŋ[5] padahati.

[480⁸] "*Pahitatto* ti, pesitatto.[6]"†

[480⁹˒¹⁰] *Kāyena c'eva paramasaccan* ti nāmakāyena nibbānasaccaŋ sacchikaroti. *Paññāya câ* ti nāmakāyasampayuttāya maggapaññāya paṭivijjha[7] passati.

[480¹⁰] Idāni yasmā te satthu āgamanaŋ sutvā paccuggamanamattam pi na akaŋsu, tasmā tesaŋ cariyaŋ garahanto *sā pi nāma bhikkhave saddhā nâhosi* ti ādim[8] āha.

[480²⁰] Tattha *kīva dūre v' ime* ti kittakaŋ[9] dūre[9] ṭhāne yojanasatam pi yojanasahassam pi apakkantâ ti vattuŋ vaṭṭati, na pana kiñci āha.

[480²³] *Catuppadaŋ veyyākaraṇan* ti catusaccavyākaraṇaŋ[10] sandhāya vuttaŋ.

[480²³] *Yass' uddiṭṭhassâ* ti yassa uddiṭṭhassa.

---

* *Cf.* AA. II. 196.

† =SA. I. 110; *cf.* DA. II. 363, 684; MA. II. 80; Nd. I. 477.

---

1 S. *omits*. 2 B. sāguṇaŋ. 3 B. °cchando.
4 B. tīraṇaŋ vipassa°. 5 S. maggappa°.
6 B. pesitacitto; *cf.* MA. II. 80, *note* 1; ThA. 143.
7 B. paṭivijjhati. 8 B. *omits*. 9 S. kittakadūre.
10 B. S. °byākaraṇaŋ; B. catussacca.°

[480^26] *Yo pi so bhikkhave satthâ* ti bāhirakasatthāraŋ dasseti.

[480^28] *Evarūpî* ti evaŋ jātikā.

[480^28] *Paṇopaṇaviyâ*[1] ti paṇaviyā ca opaṇaviyā ca.

[480^28] *Na upetî* ti na hoti.

Kayavikkayakālo[2] viya agghavaḍḍhanahāpanaŋ[3] ha hotî ti attho. Ayaŋ goṇo kiŋ agghati vīsati agghatî ti hi[4] bhaṇanto paṇati nāma. Vīsati[5] na[5] agghati dasa agghatî ti bhaṇanto opaṇati nāma. Idaŋ paṭisedhento āha: *Paṇopaṇaviyā*[1] *na*[6] *upetî* ti. Idāni taŋ paṇopaṇaviyaŋ dassetuŋ evañ ca no assa atha naŋ kareyyāma; na ca no evam assa na naŋ kareyyāmâ ti.[7]

[480^30] *Kiŋ pana bhikkhave* ti *bhikkhave yaŋ Tathāgato sabbaso āmisehi visaŋsaṭṭho viharati* evaŋ visaŋsaṭṭhassa satthuno evarūpā paṇopaṇaviyā kiŋ yujjissati?

[480^32] *Pariyogāya*[8] *vattato* ti pariyogāhitvā ukkhipitvā gahetvā vattantassa.

[480^32] *Ayam anudhammo*[9] ti ayaŋ sabhāvo.

[480^33] *Jānāti Bhagavā, nâhaŋ jānāmî* ti Bhagavā ekâsanabhojane ānisaŋsaŋ jānāti, ahaŋ na jānāmî ti mayi saddhāya divasassa tayo vāre bhojanaŋ pahāya ekâsanabhojanaŋ bhuñjati.

[480^35] *Rumhaniyan*[10] ti rohaniyaŋ.[11]

[480^34] *Ojavantan* ti sinehavantaŋ.

[481^1] "*Kāmaŋ taco câ* ti iminā caturaṅgaŋ viriyaŋ[12] dasseti. Ettha hi taco ekaŋ aṅgaŋ nahārū[13] ekaŋ aṭṭhi ekaŋ maŋsalohitaŋ ekan"* ti evaŋ caturaṅgasamannāgataŋ viriyaŋ adhiṭṭhahitvā arahattaŋ appatvā na uṭṭhahissāmî[14] ti evaŋ

---

* *Cf.* A. I. 50.

---

1 *Text* paṇopaṇavidhā.
2 B. °kāle.
3 S. °hāyanaŋ.
4 B. S. *omit*.
5 B. Na vīsati.
6 S. ca na.
7 B. *adds* āha.
8 S. pariyogayha.
9 S. Ayam pana dhammo ti.
10 B. S. ruḷhanīyaŋ.
11 S. rohanīyaŋ.
12 B. S. caturaṅgaviriyaŋ.
13 B. nārū.
14 B. S. vuṭṭha°.

paṭipajjatî ti dasseti. Sesaŋ sabbattha uttānam eva. Desanaŋ pana Bhagavā neyyapuggalassa vasena arahattanikūṭena niṭṭhapesî ti.

Kūṭāgirisuttaŋ dasamaŋ.

Dutiyo Vaggo.

Bhikkhuvaggo dutiyo.

71.

[Tevijjavacchagottasuttavaṇṇanā]

[481[11]] *Evam me sutan* ti Tevijjavacchasuttaŋ. Tattha "*Ekapuṇḍarīke*[1] ti puṇḍarīko vuccati setambarukkho,"* so tasmiŋ ārāme eko puṇḍarīko atthî ti Ekapuṇḍarīko.

[481[15]] *Etad ahosî* ti tattha pavisitukāmatāya ahosi.

[481[23]] *Cirassaŋ kho bhante* ti pakatiyā āgatapubbataŋ upâdāya.

[482[12]] *Dhammassa ca anudhamman* ti idha sabbaññutañāṇaŋ dhammo nāma mahājanassa vyākaraṇaŋ.[2] Anudhammo nāma sesaŋ Jīvakasutte† vuttanayam eva.

[482[17]] *Na me*[3] ti ananuññāya ṭhatvā anuññam pi paṭikkhipati.

[482[15]] *Sabbaññū sabbadassāvī, aparisesaŋ ñāṇadassanaŋ paṭijānātî* ti hi idaŋ anujānitabbaŋ siyā. *Carato ca me . . . pe . . .*[4]

[482[17]] *Paccupaṭṭhitan* ti idaŋ pana nânujānitabbaŋ sabbaññutañāṇena hi āvajjitvā va jānāti. Tasmā ananuññāya ṭhatvā anuññam pi paṭikkhipanto[5] evam āha.

[482[34]] *Āsavānaŋ khayâ* ti ettha sakiŋ khīṇānaŋ āsavānaŋ puna khepetabbâbhāvā *yāvadevâ*[6] ti na vuttaŋ. Pubbenivāsañāṇena c' ettha Bhagavā atītajānanaguṇaŋ dasseti dib-

* *Cf.* DA. II. 416.

† M. Sutta 55; *cf. above*, 55, p. 46.

[1] B. S. °puṇḍarike (*and always*).
[2] B. S. byā°.
[3] B. Na me te.
[4] S. *omits*.
[5] B. paṭikkhipento.
[6] B. yāvade, *as text*.

bacakkhuñāṇena paccuppannajānanaguṇaŋ āsavakkhayañāṇena lokuttaraguṇan[1] ti; iti imāhi tīhi vijjāhi sakalabuddhaguṇe saṅkhipitvā kathesi.

[483[6]] *Gihisaŋyojanan* ti gihibandhanaŋ gihiparikkhāresu nikanti.

[483[7]] *N'atthi*[2] *kho Vacchâ* ti *gihisaŋyojanaŋ appahāya dukkhass'*[3] *antakaro*[3] nāma n' atthi. So pi hi santatimahāmatto uggaseno seṭṭhiputto vītasokadārako ti gihiliṅge ṭhitā va arahattaŋ pattā te pi maggena sabbasaṅkhāresu nikantiŋ sukkhāpetvā va[4] pattā, patvā[5] pana na tena liṅgena aṭṭhaŋsu. Gihaliṅgaŋ nām' etaŋ hīnaŋ uttamaguṇaŋ dhāreṭuŋ na sakkoti, tasmā n' atthi ṭhito arahattaŋ patvā taŋ divasam eva pabbajati vā parinibbāti vā.

Bhummadevā[6] pana tiṭṭhanti, kasmā? Nilīyamānokāsassa[7] atthitāya sesakāmabhavesu[8] manussesu sotâpannâdayo tiṭṭhanti[9] kāmâvacaradevesu sotâpannā sakadāgāmino ca. Anāgāmī[10] khiṇâsavâ[11] pan' ettha na tiṭṭhanti. Kasmā? Taŋ[12] hi[12] ṭhānaŋ[12] laḷitajanassa[13] āvāso. N' atthi tattha tesaŋ pavivekârahaŋ paṭicchannaṭṭhānaŋ[14] iti tattha khīṇâsavo parinibbāti anāgāmī cavitvā suddhâvāse nibbattati.

Kāmâvacaradevato[15] upari pana cattāro pi ariyā tiṭṭhanti.

[483] *So p' āsi*[16] *kammavādī* ti so pi kammavādī ahosi kiriyaŋ[17] na paṭibāhitthâ ti.[18] Ekanavutikappamatthake[19] attānaŋ yeva gahetvā katheti[20] tadā kira mahāsatto pāsaṇḍapariganhanatthaŋ[21] pabbajito tassa pi pāsaṇḍassa nipphala-

---

[1] S. ñānaŋ.
[2] C. na.
[3] S. dukkhassantaŋ karonto.
[4] B. *omits.*
[5] B. taŋ patvā; S. pattā.
[6] B. S. bhummadevatā.
[7] B. S. nilīyano°.
[8] B. °bhave.
[9] B. S. tayo tiṭṭhanti.
[10] S. *omits.*
[11] B. anagāmikhīṇ°.
[12] B. tañ hi°; S. tañ hiṭṭhānaŋ.
[13] S. lajjita°.
[14] B. G. °ṭṭhānañ ca.
[15] S. °devatā.
[16] S. So cā pi.
[17] S. kiriyavādî ti aññaŋ.
[18] B. °bāhittha; Tan ti; S. pana paṭibāhitvā.
[19] B. °matthago; S. Ekunaha°.
[20] S. kathesi.
[21] B. S. °pariggaṇhanatthaŋ.

bhāvaŋ jānitvā viriyaŋ na hāpesi kiriyavādī hutvā sagge nibbatti,[1] tasmā evam āha. Sesaŋ sabbattha uttānam eva.[2]

Tevijja-vacchagottasuttaŋ paṭhamaŋ.

72.

[Aggivacchagottasuttavaṇṇanā]

[483[26]] *Evam me sutan* ti Aggivacchasuttaŋ.

[484[8]] Tattha *na kho ahan* ti paṭhamavāre nâhaŋ sassatadiṭṭhiko ti vadati. Dutiye[3] nâhaŋ ucchedadiṭṭhiko ti evaŋ antânantikâdivasena sabbavāresu paṭikkhepo veditabbo.

[484[1]] *Hoti ca na ca hotî* ti[4] ayam pan' ettha "ekaccasassatavādo."*

[485[3]] *N' eva hoti na na hotî* ti ayaŋ "amarāvikkhepo"† ti veditabbo.

[485[30]] *Sadukkhan* ti kilesadukkhena ca[5] vipākadukkhena ca sadukkhaŋ.

[485[30]] *Savighātan* ti tesaŋ yeva dvinnaŋ vasena saupaghātaŋ.[6]

[485[30]] *Saupāyāsan* ti tesaŋ yeva vasena saupāyāsaŋ.[7]

[485[31]] *Sapariḷāhan* ti tesaŋ yeva vasena sapariḷāhaŋ.

[486[10]] *Kiñci diṭṭhigatan*[8] ti kāci ekā diṭṭhi pi[9] ruccitvā khamāpetvā gahitā atthî ti pucchati.

[486[11]] *Apanītan*[10] ti nīhaṭaŋ[11] apaviṭṭhaŋ.

[486[12]] *Diṭṭhan* ti paññāya diṭṭhaŋ.

[486[17]] *Tasmâ* ti yasmā pañcannaŋ khandhānaŋ udayavayaŋ addasa tasmā.

---

* D. I. 17. † D. I. 24.

---

[1] B. S. nibbattati.
[2] B. S. evâ ti.
[3] B. dutīye.
[4] C. hoti ca na ca hoti câ ti.
[5] B. S. c' eva.
[6] B. saupaghātakaŋ.
[7] B. sapau°.
[8] B. S. °gatitan.
[9] B. *omits.*
[10] B. apanitan.
[11] B. nihaṭaŋ; S. haṭaŋ.

[486¹⁷] *Sabbamaññitānan* ti sabbesaŋ tiṇṇam pi tanhādiṭṭhimānamaññitānaŋ.

[486¹⁷] *Mathitānan* ti pi[1] tesaŋ yeva vevacanaŋ.

[486¹⁸] Idāni tāni vibhajitvā dassento *sabba*[1]*-ahiṅkāra-maminkāra*[2] *mānânusayānan* ti āha. Ettha hi ahiṅkāro[3] diṭṭhi. Mamiṅkāro[4] taṇhā. Mānânusayā[5] māno.

[486¹⁹] *Anupādā vimutto* ti catuhi[6] upādāṇehi "kiñci[7] dhammaŋ anupādiyitvā vimutto."*

[486²⁰] *Na upetî* ti na yujjati.

[486²²] Ettha *ca na upapajjatî*[8] ti idaŋ anujāṇitabbaŋ siyā yasmā pana evaŋ vutte so paribbājako ucchedaŋ gaṇheyya upapajjatî[9] ti pana sassatam eva. Upapajjati ca no upapajjati[9] câ ti ca[10] ekaccasassataŋ.

[486²⁵] *N' eva upapajjati na na upapajjatî* ti amarāvikkhepo[11] tasmā Bhagavā ayaŋ appatiṭṭho anālambo hotu sukhappavesanaṭhānaŋ[12] mā labhatû ti ananuññāya ṭhatvā anuññam pi[10] paṭikkhi pi.

[487⁵] "*Alan* ti samatthaŋ pariyattaŋ."†

[487⁶] *Dhammo* ti paccayâkāradhammo.

[487⁸] *Aññatrayogenâ*[13] ti aññatra[13] payogena.

[487⁹] *Aññatthâcariyakenā*[14] ti paccayâkāraŋ ajānantānaŋ aññesaŋ ācariyānaŋ santike vasantena.

[487⁹] *Tena hi Vacchâ* ti yasmā tvaŋ sammoham āpâdin ti vadasi tasmā taŋ ye v' etthaŋ[15] paṭipucchissāmi.

---

* =DA. I. 109. † *Cf.* PvA. 33.

---

1 B. *omits.*
2 B. ahaṅkāra-mamaṅkāra; S. ahaṅkāra-°.
3 B. S. ahaṅkāro.
4 B. mamaṅkāro; S. mamiṅkaro.
5 B. S. mānânusayo.
6 B. S. catūhi. 7 C. kañci. 8 C. uppajjatî.
9 C. uppajjati; B. upapajjati ca na ca upapajjatî ti.
10 S. *omits.* 11 B. °vikkhepaŋ.
12 B. sukhapa°; S. °vesanaṭṭhānaŋ.
13 C. S. aññattha°.
14 *Text* aññathā°; B. aññatra°. 15 S. ettha.

Anāhāro nibbuto ti, apaccayo[1] nibbuto.

[487³⁰] *Yena rūpenâ* ti yena rūpena sattasaṅkhātaŋ Tathāgataŋ rūpî ti paññāpeyya.[2]

[487³¹] *Gambhīro* ti, guṇagambhīro.

[487³¹] *Appameyyo* ti pamāṇaŋ gahetuŋ[3] asakkuṇeyyo.[4]

[487³¹] *Duppariyogāho*[5] ti dubbagāho[6] dujjāno.[7]

[487³¹] *Seyyathâ pi mahāsamuddo* ti yathā mahāsamuddo gambhīro appameyyo dujjāno evam evaŋ[8] khīṇâsavo pi taŋ ārabbha upapajjatî[9] ti ādi sabbaŋ na yujjati. Kathaŋ? Yathā parinibbutaŋ aggiŋ ārabbha puratthimaŋ disaŋ gato ti ādi sabbaŋ na yujjati evaŋ.

[488³⁰] *Aniccatâ* ti aniccatāya.

[488³³] *Sāre patiṭṭhitan* ti lokuttaradhammasāre patiṭṭhitaŋ. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Aggivacchagottasuttaŋ dutiyaŋ.[10]

73.

[Mahāvacchagottasuttavaṇṇanā]

[489⁶] *Evam me sutan* ti Mahāvacchasuttaŋ.

[489¹²] Tattha *sahakathî* ti saddhiŋ[11] vādo.[11] Bahuŋ[12] mayā tumhehi saddhiŋ kathitapubban ti kathaŋ sāreti mettiŋ ghaṭeti. Purimāni hi dve suttāni etass' eva kathitāni. Saŋyuttake Avyāvaṭaŋ[13] Saŋyuttaŋ[13]* nāma etass' eva kathitaŋ. "Kin nu kho bho Gotama sassato loko: idam eva saccaŋ, mogham

---

* *Cf.* S. IV. 391 *ff.*

---

[1] B. appaccayo.
[2] S. paññapeyya.
[3] B. S. gaṇhituŋ.
[4] B. S. na sakkuṇeyyo.
[5] B. S. duppariyogāḷho.
[6] S. duogāḷho.
[7] B. dujjano.
[8] S. eva.
[9] S. uppajjatî.
[10] B. dutīyaŋ.
[11] S. saddhivado.
[12] S. bahu.
[13] B. Abyākatasaŋyuttaŋ; S. Abyāvaṭṭasaŋyuttaŋ.

aññan ti? Avyākatam[1] etan"* ti evam Ekuttaranikāye[2] pi iminā saddhiŋ kathitam atthi yeva tasmā evam āha. Sammāsambuddho pi tassa āgatâgatassa saṅgahaŋ katvā okāsaŋ akāsi yeva. Kasmā[3]? Ayaŋ hi sassatadiṭṭhiko sassatadiṭṭhikā ca sīghaŋ laddhiŋ na vissajjenti[4] vasātelamakkhitapilotikā viya cirena sujjhanti passati ca Bhagavā ayaŋ paribbājako gacchanto[5] laddhiŋ vissajjetvā[6] mama santike pabbajitvā[7] abhiññāyo sacchikatvā abhiññātasāvako bhavissati,[8] tasmā assa āgatâgatassa saṅgahaŋ katvā okāsaŋ akāsi yeva. Idam pan' assa pacchimagamanaŋ. So hi imasmiŋ sutte taraṇaŋ[9] vā hotu maraṇaŋ[10] vā yaṭṭhiŋ otthāritvā[11] udake patamāno viya samaṇassa Gotamassa santikaŋ[12] gantvā pabbajissāmî ti sanniṭṭhānaŋ katvā āgato. Tasmā dhammadesanaŋ yācanto *sādhu me bhavaŋ Gotamo* ti ādim āha. Tassa Bhagavā mūlavasena saṅkhittadesanaŋ kammapathavasena vitthāradesanaŋ desesi. Mūlavasena c' ettha abhisaṅkhittadesanā,[13] kammapathavasena saṅkhittā vitthārasadisā, buddhānam pana nippariyāyena vitthāradesanā nāma n' atthi.

Catuvīsatisamantapaṭṭhānam pi hi sattapakaraṇaŋ[14] Abhidhammapiṭakañ[15] ca[15] sabbaŋ saṇkhittam eva, tasmā mūlavasena pi kammapathavasena[16] pi saṅkhittam eva desesî ti veditabbo.

[489[24]] Tattha *pāṇâtipātā veramaṇī kusalan* ti ādisu paṭipāṭiyā sattadhammā kāmâvacarā. Anabhijjhâdayo nayo catubhūmakā[17] pi vaṭṭanti.

---

* =A. V. 193.

---

[1] S. abyā°. [2] S. Aṅguttara. [3] B. Kassa.
[4] B. visajjanti; S. visajjenti.
[5] B. kāle gacchante gacchante; S. gacchanto gacchanto.
[6] B. vissajjitvā; S. visajetvā.
[7] S. *adds* cha. [8] B. S. bhavissatî ti.
[9] S. sutte va hotu caraṇaŋ.
[10] B. ataraṇaŋ. [11] B. S. otaritvā.
[12] B. santike. [13] S. abhisaṅkhittā desanā.
[14] B. S. sattappakaraṇe. [15] B. °piṭake ca; S. piṭake va.
[16] B. °vasenâ pi. [17] B. S. catubhūmikā.

[490[8]] *Yato kho Vaccha bhikkhuno* ti "Kiñcâpi aniyametvā" vuttaŋ yathā pana Jīvakasutte* ca Caṅkīsutte[1]† ca evaŋ imasmim pi[2] sutte[3] attānam eva sandhāy' etaŋ Bhagavatā vuttan ti veditabbaŋ.

[490[13]] *Atthi panâ* ti kiŋ pucchāmî ti pucchati.[4] Ayaŋ kir' assa laddhiŋ tasmiŋ tasmiŋ[5] sāsane satthā va arahā hoti, sāvako pana arahattaŋ pattuŋ samattho n' atthi samaṇo ca Gotamo *yato kho Vaccha bhikkhuno* ti ekaŋ bhikkhuŋ kathento viya katheti atthi nu kho samaṇassa Gotamassa sāvako arahattaŋ[6] patto[6] ti etam atthaŋ pucchissāmî ti pucchi.[7]

[490[13]] Tattha *tiṭṭhatû* ti bhavan tāva Gotamo tiṭṭhatu bhavaŋ hi loke pākaṭo arahâ[8] ti attho. Tasmiŋ byākate uttariŋ[9] bhikkhunī[9]-ādīnaŋ vasena pañhaŋ pucchi. Bhagavā pi 'ssa vyākāsi.[10]

[491[36]] *Ārādhako* ti sampādako paripūrako.

[494[18]] *Sekhāya vijjāya pattabban* ti heṭṭhimaŋ[11] phalattayaŋ[11] pattabbaŋ taŋ sabbaŋ mayā anuppattan ti vadati. "Vitaṇḍavādī pan' âha": ‡ "Katame ca[12] dhammā sekhā? Cattāro maggā apariyāpannā heṭṭhimāni ca tīṇi sāmaññaphalānî"§ ti ca[2] vacanato arahattamaggo pi ante[13] patto yeva phalam pana appattaŋ[14] tassa pattiyā uttariŋ[15] yogaŋ[15] kathāpeti,[16] so evaŋ saññāpetabbo:—

---

* M. Sutta 55; *cf. above*, Sutta 55, p. 49.
† M. Sutta 95.
‡ DhsA. 3; VbhA. 9, 51, 319, 459.
§ =Dhs. 1016, 1400.

---

1 C. B. Caṅkisutte.
2 B. S. *omit*.
3 B. S. *add* ca.
4 B kin pucchati.
5 B. *omits*.
6 B. arahattappatto.
7 B. S. pucchati.
8 B. ahosî.
9 B. uttaribhikkhuni.
10 B. S. byā°.
11 B. S. heṭṭhimaphalattayaŋ.
12 S. *omits*.
13 B. S. anena.
14 B. apattaŋ.
15 B. S. uttariyogaŋ.
16 B. S. kathāpetî ti.

"Yo ce kilesāni pahāya pañca
paripuṇṇasekho apahānadhammo.[1]
Cetovasippatto samāhitindriyo
sa ve ṭhitatto ti naro pavuccatī[2] "* ti.

Anāgāmipuggalo hi ekantaparipuṇṇasekho[3] taŋ sandhāy' esa[4] *sekhāya*[4] *vijjāya pattabban* ti āha. Maggassa pana ekacittakkhaṇikattā tattha ṭhitassa pucchā nāma n' atthi. Iminā va[5] suttena maggo pi bahucittakkhaṇiko hotî[6] ti ce etaŋ na Buddhavacanaŋ vuttagāthāyañ[7] ca attho virujjhati, tasmā anāgāmiphale ṭhatvā[8] arahattamaggassa vipassanaŋ kathāpetî ti veditabbo. Yasmā pan' assa na[9] suddha-arahattass' eva upanissayo channam pi[10] abhiññānaŋ[11] upanissayo atthi, tasmā Bhagavā evam ayaŋ samathe kammaŋ katvā pañca abhiññā nibbattessati[12] vipassanāya kammaŋ katvā arahattaŋ pāpuṇissati evaŋ chaḷābhiñño mahāsāvako bhavissatî ti vipassanāmattaŋ akathetvā samathavipassanā ācikkhi.

[494[34]] *Sati sati āyatane* ti sati sati kāraṇe. Kiñc' ettha kāraṇaŋ abhiññā[13] vā[13] abhiññāpādakajjhānaŋ vā avasāne[14] arahattaŋ vā kāraṇaŋ arahattassa vipassanā vâ ti veditabbā.[15]

[497[5]] *Pariciṇṇo me Bhagavâ* ti satta hi sekhā Bhagavantaŋ paricaranti nāma. Khīṇâsavena Bhagavā pariciṇṇo hoti iti saṅkhepena arahattaŋ vyākaronto[16] thero evam āha. Te pana bhikkhū taŋ atthaŋ na jāniŋsu ajānantā[17] va tassa vacanaŋ sampaṭicchitvā. Bhagavato ārocesuŋ.

[497[15]] *Devatâ* ti tesaŋ guṇānaŋ lābhī devatā. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Mahāvacchagottasuttaŋ tatiyaŋ.

---

* =A. II. 6; *for line* 2 *cf.* It. 40.

---

1 B. appahāna°. 2 B. S. vuccatī. 3 S. °sekkho.
4 B. sandhāya sekhāya; S. sandhāya sekkhāya.
5 B. *omits*; S. ca. 6 B. S. hotû.
7 B. °thāya; S. vuttakathāya. 8 B. ṭhatvā na.
9 B. kevalaŋ. 10 S. *omits*.
11 S. abhiññānam pi. 12 B. nibbattissati.
13 B. S. *omit*. 14 B. S. *add* pana.
15 B. S. veditabbaŋ. 16 B. S. byā°. 17 B. ajānanto.

74.

[Dīghanakhasuttavaṇṇanā]

[497[19]] *Evam me sutan* ti Dīghanakhasuttaŋ.

[497[20]] Tattha *Sūkarakhatāyan** ti Sūkarakhatâ ti evaŋnāmake leṇe. Kassapabuddhakāle kira taŋ leṇaŋ ekasmiŋ Buddhantare paṭhaviyā[1] vaḍḍhamānāya anto bhūmigataŋ jātaŋ. Ath' ekadivasaŋ eko sūkaro tassa chadanapariyantasamīpe paŋsuŋ khaṇi[2] deve vaṭṭe[3] paŋsu dhoto[4] chadanapariyanto[4] pākaṭo ahosi. Eko vanacarako disvā pubbe sīlavantehi paribhuttaleṇena[5] bhavitabbaŋ paṭijaggissāmi nan ti samantato paŋsuŋ apanetvā leṇaŋ sodhetvā kuḍḍaparikkhepaŋ katvā dvāravātapānaŋ yojetvā suparinitthitasudhâkammacittakammaŋ[6] rajatapaṭṭasadisāya[6] vālikāya[7] santharitapariveṇaŋ[8] leṇaŋ[9] katvā mañcapīṭhaŋ paññāpetvā[10] Bhagavato vasanatthāya adāsi. Leṇaŋ gambhīraŋ ahosi otaritvā āruhitabbaŋ[11] taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[497[20]] "*Dīghanakho* ti tassa paribbājakassa nāmaŋ."†

[497[21]] *Upasaṅkamī* ti, kasmā upasaṅkami? So kira there aḍḍhamāsapabbajite cintesi: Mayhaŋ mātulo aññaŋ pāsaṇḍaŋ gantvā na ciraŋ tiṭṭhati. Idāni pan' assa samaṇassa Gotamassa santikaŋ[12] gatassa aḍḍhamāso jāto pavattim pi 'ssa na[13] suṇāmi ojavantaŋ nu kho sāsanaŋ jānissāmi nan ti gantukāmo jāto, tasmā upasaṅkami.

[497[23]] *Ekamantaŋ ṭhito* ti tasmiŋ kira samaye thero Bhagavantaŋ vījamāno[14] ṭhito hoti. Paribbājako mātule hirot-

---

* *Cf.* DhA. I. 96; DA. II. 418.

† *Cf.* DA. II. 418; DhA. I. 96.

---

[1] B. pathaviyā.
[2] S. khani.
[3] B. S. vuṭṭe.
[4] B. S. dhotachadana°.
[5] S. paribhuttaleṇe na.
[6] B. °kammarajata°.
[7] B. S. vālukāya.
[8] B. santhatapariveṇaŋ.
[9] B. *omits*.
[10] S. paññapetvā.
[11] B. abhirūhitabbaŋ; S. ārūhi°.
[12] B. santike.
[13] S. *omits*.
[14] B. S. vījayamāno.

tappena ṭhitako va pañhaŋ pucchi tena vuttaŋ *ekamantaŋ ṭhito* ti.

[497[26]] *Sabbaŋ me nakkhamatî*[1] ti sabbā me uppattiyo[2] nakkhamanti paṭisandhiyo nakkhamantî ti adhippāyena vadati ettāvatā nena ucchedavādo 'ham asmî ti dīpitaŋ hoti. Bhagavā pan' assa adhippāyaŋ vañcetvā[3] akkhare[4] tāva dosaŋ dassento *yā pi kho te* ti ādim āha.

[497[27]] Tattha *esā pi te diṭṭhi nakkhamatî ti esā pi te* paṭhamaŋ ruccitvā khamāpetvā[5] gahita-*diṭṭhi nakkhamatî ti.*

[497[27], 498[1]] *Esā ce*[5] *me bho Gotama diṭṭhi khameyyâ* ti mayhaŋ hi[5] sabbaŋ na khamatî[6] ti diṭṭhitassa[7] me[8] yā esā sabbaŋ me nakkhamatî ti diṭṭhi esā khameyya yan taŋ sabbaŋ me na khamatî[8] ti vuttaŋ *tam p' assa*[9] *tādisam eva* yathā sabbagahaṇena[10] gahitâ pi ayaŋ diṭṭhi khamati evam etam pi[11] khameyya. Evaŋ attano vāde āropitaŋ dosaŋ ñatvā taŋ pariharāmî ti saññāya vadati. Atthato pan' assa *esā diṭṭhi na*[12] *khamatî ti* āpajjati yassa pan' esā na khamati, na ruccati, tassa[13] yan tāya diṭṭhiyā sabbaŋ me *na khamatî*[14] *ti* diṭṭhi[15] ruccati[15] taŋ[15] tena pi[16] akkhamena, arucitena[17] bhavitabban ti. Sabbaŋ khamati,[18] ruccatî ti āpajjati na pan' esa taŋ sampaṭicchati kevalaŋ tassâ pi ucchedadiṭṭhiyā ucchedam eva gaṇhāti.[19] Ten' âha Bhagavā: *ato kho te Aggivessana . . . pe . . . aññañ ca diṭṭhiŋ upādiyantî* ti. Tattha *ato*[20] ti pajahanakesu nissakkaŋ ye *pajahanti* te hi. Ye *nappajahantî* ti vuccissanti[21] te va *bahutarâ* ti attho.

[498[1]] *Bahūhi bahutarâ* ti ettha hi kāro nipātamattaŋ bahu[22] bahutarâ ti attho.

---

1 *Text* na khamatî. 2 B. S. upapattiyo.
3 B. vuñcetvā. 4 S. akkhame. 5 B. *omits.*
6 B. S. nakkhamatī. 7 S. °kassa.
8 B. mayhaŋ. 9 B. S. issa. 10 S. sabbaŋ gaha°.
11 B. evam evan tam pi. 12 B. S. na me.
13 B. tassā. 14 S. nakkhamatī.
15 S. diṭṭhiruccitaŋ. 16 B. hi diṭṭhi.
17 B. S. aruccitena. 18 B. khamatî ti.
19 B. S. gaṇhati. 20 S. ito.
21 S. vucchissanti. 22 B. bahū; S. bahutarā.

Parato *tanūhi*[1] *tanutarâ*[2] ti pade pi es' eva nayo.

[498[5]] *Ye evam āhaŋsû* ti ye evaŋ vadanti *tañ c' eva diṭṭhiŋ nappajahanti aññañ ca diṭṭhiŋ upādiyantî* ti mūladassanaŋ na[3] jahanti[3] aparadassanaŋ upādiyanti ettha ca sassataŋ[4] gahetvā taŋ[5] appahāya ucchedaŋ vā ekaccasassataŋ vā gahetuŋ na sakkā ucchedam pi gahetvā taŋ appahāya sassataŋ vā ekaccasassataŋ vā na sakkā gahetuŋ ekaccasassatam pi gahetvā taŋ appahāya sassataŋ vā ucchedaŋ vā na sakkā gahetuŋ, mūlasassataŋ pana appahāya aññaŋ sassatam eva sakkā gahetuŋ. Kathaŋ ? Ekasmiŋ hi samaye rūpaŋ sassatan ti gahetvā aparasmiŋ samaye na suddharūpam eva sassataŋ vedanā vi sassatā . . . pe[6] . . .

Viññāṇam pi sassatan ti gaṇhâ ti[7] ucchede pi ekaccasassate pi es' eva nayo. Yathā ce[8] khandhesu evaŋ āyatanesu pi yojetabbaŋ. Idaŋ khandhāya vuttaŋ *tañ c' eva diṭṭhiŋ nappajahanti aññañ ca diṭṭhiŋ upādiyantî* ti.

Dutiyavāre *ato* ti appajahanakesu nissakkaŋ ye *nappajahanti* tehi. Ye *pajahantî* ti vuccissanti[9] te va[10] *tanutarā* appatarâ ti attho.

[498[5]] *Tañ c' eva diṭṭhiŋ pajahantî* ti *aññañ ca*[11] *diṭṭhiŋ na upādiyantî* ti tañ ca mūladassanaŋ pajahanti aññañ ca dassanaŋ na gaṇhanti. Kathaŋ ? Ekasmiŋ hi samaye rūpaŋ sassatan ti gahetvā aparasmiŋ samaye tattha ādīnavaŋ disvā oḷārikam etaŋ mayhaŋ dassanan ti pajahati[12] na kevalañ ca rūpaŋ sassatan ti dassanam eva oḷārikaŋ vedanā pi sassatā[13] viññāṇam pi sassatan ti dassanaŋ oḷārikam evâ ti vissajjeti[14] ucchede pi ekaccasassate pi es' eva nayo. Yathā ca khandhesu evaŋ āyatanesu pi yojetabbaŋ evan tañ ca mūladassanaŋ pajahanti aññañ ca dassanaŋ na gaṇhanti.

---

[1] C. tanuhi.
[2] C. tanuttarā.
[3] B. S. nappajahanti.
[4] S. *adds* pi.
[5] B. tam pi.
[6] B. S. *omit*.
[7] S. gaṇhan ti.
[8] B. S. ca.
[9] B. vuccisanti; S. pucchissanti.
[10] B. ca.
[11] C. *omits*.
[12] S. pajahanti.
[13] B. *inserts* pe.
[14] B. vissajjati; S. vissajjenti.

[498[8]] *Sant'*[1] *Aggivessanâ* ti kasmā ārabhi? Ayaŋ ucchedaladdhiko attano laddhiŋ[2] niguhati.[2] Tassā pana laddhiyā vaṇṇe vuccamāne attano laddhiŋ pātukarissatî ti tisso[3] laddhiyo ekato dassetvā vibhajituŋ imaŋ desanaŋ ārabhi.

[498[15]] *Sārāgāya*[4] *santike* ti ādisu rāgavasena vaṭṭe rajjanassa[5] āsannā taṇhādiṭṭhisaŋyojanena[6] vaṭṭe saŋyojanassa[7] santike. Taṇhādiṭṭhi-abhinandanā[8] hi[8] taṇhādiṭṭhivasen' eva gilitvā pariyādiyanassa gahaṇassa ca āsannâ ti attho.

[498[19]] *Asārāgāya*[9] *santike* ti ādisu pi[10] vaṭṭe[11] arajjanakassa[12] āsannâ ti ādinā nayena attho veditabbo. Ettha ca sassatadassanaŋ appasāvajjaŋ dandhavirāgaŋ ucchedadassanaŋ mahāsāvajjaŋ khippavirāgaŋ. Kathaŋ? Sassatavādī hi idhalokaŋ paralokañ ca atthî ti[13] jānāti, sukaṭadukkaṭānaŋ phalaŋ atthî ti jānāti, kusalaŋ karoti. Akusalaŋ karonto bhāyati vaṭṭaŋ assādeti abhinandati Buddhānaŋ vā buddhasāvakānaŋ vā sammukhībhūto sīghaŋ laddhiŋ jahituŋ na sakkoti. Tasmā[14] sassatadassanaŋ appasāvajjaŋ[15] dandhavirāgan ti vuccati. Ucchedavādī pana idhalokaparalokaŋ[16] atthî ti[17] jānāti, sukaṭadukkaṭānaŋ[18] pana[19] phalaŋ atthî ti na[19] jānāti, kusalaŋ na karoti, akusalaŋ karonto na bhāyati vaṭṭaŋ na assādeti nâbhinandati Buddhānaŋ vā Buddhasāvakānaŋ vā sammukhībhūto[20] sīghaŋ dassanaŋ jagati[21] pāramiyo pūretuŋ sakkonto, Buddho hutvā asakkonto, abhinīhāraŋ katvā sāvako hutvā parinibbāti.[22] Tasmā ucchedadassanaŋ mahāsāvajjaŋ khippavirāgan ti vuccati. So pana paribbâjako

---

[1] S. Santi. [2] B. laddhinigūhati. [3] S. sesā.
[4] C. S. Sarāgāya. [5] S. rañja°. [6] S. °saññojanena.
[7] B. vaṭṭasaŋyo°; S. vaṭṭasaññoja°.
[8] B. Abhinandanāyâ ti.
[9] S. virāgāya. [10] S. *omits*. [11] S. vivaṭṭe.
[12] B. rajjanassa; S. rañjanassa. [13] S. *adds* na.
[14] B. S. Tasmā taŋ. [15] C. appasācajjaŋ.
[16] C. idhalokaŋ paralokaŋ.
[17] C. (na). [18] B. sukata°.
[19] B. *omits*. [20] C. B. °khībhāve.
[21] B. pajagati. [22] B. S. parinibbāyati.

etam atthaŋ asallakkhetvā mayhaŋ dassanaŋ saŋvaṇṇeti pasaŋsati iddhā[1] me sundaraŋ dassanan ti sallakkhetvā ukkaŋsati[2] me bhavanti ādim āha.

Idāni yasmā ayaŋ paribbājako kañjiyen' eva tittikalābū[3] ucchedadassanen' eva pūrito so yathā kañjiyaŋ appahāya na sakkā lābumhi telaphāṇitâdīni pakkhipituŋ pakkhittāni pi na gaṇhāti,[4] evam evan[5] taŋ laddhiŋ appahāya abhabbo aggaphalānaŋ[6] gahaṇāya,[7] tasmā laddhiŋ jahāpanatthaŋ *tatr' Aggivessanâ*[8] ti ādi āraddhaŋ.

[498^6] *Viggaho* ti kalaho.

[499^7] *Evam etāsaŋ diṭṭhīnaŋ pahānaŋ hotî* ti evaŋ viggahâdi ādīnavaŋ disvā tāsaŋ *diṭṭhīnaŋ pahānaŋ hoti.* So pi[9] paribbājako: kiŋ me iminā viggahâdinâ ti taŋ ucchedadassanaŋ pajahati. Ath' assa Bhagavā vamitakañjike[10] lābumhi sappiphāṇitâdīni pakkhipanto viya, hadaye amatôsadhaŋ pūressāmî[11] ti vipassanaŋ ācikkhanto: *ayaŋ kho pana Aggivessana kāyo ti* ādim āha. Tass' attho Vammīkasutte* vutto.

[500^3] *Aniccato* ti ādīni pi heṭṭha vitthāritā n' eva.

[500^7] *Yo kāyasmiŋ kāyachando*[12] ti yā kāyasmiŋ taṇhā.

[500^8] *Sneho*[13] ti taṇhāsneho.[14]

[500^8, 10] *Kāyanvayatâ*[15] ti kāyânugamanabhāvo kāyaŋ anugacchanakakileso ti attho. Evaŋ rūpakammaṭṭhānaŋ disvā[16] idāni arūpakammaṭṭhānaŋ dassento *tisso kho* ti ādim āha. Puna tāsam yeva vedanānaŋ asammissabhāvaŋ dassento, *yasmiŋ Aggivessana samaye* ti ādim āha. Tatthâyaŋ[17]

---

* M. Sutta 23.

---

1 B. addhā.
2 S. ukkaŋseti.
3 B. S. titthikā lābu.
4 S. gaṇhanti.
5 S. eva.
6 B. S. maggaphalānaŋ.
7 B. S. lābhāya.
8 S. tatra Aggi°.
9 B. S. hi.
10 S. °jiye.
11 C. puressāmî ti.
12 C. S. chando.
13 *Text* kāyasneho; B. senaho; S. senho.
14 B. taṇhāsenaho va; S. tanhāsenho va.
15 C. kāyaṇdayatâ.
16 B. dassentvā; S. dassetvā.
17 B. S. tatrâyaŋ.

saṅkhepattho *yasmiŋ samaye* sukhâdisu ekañ ca[1] vedanaŋ vediyati, tasmiŋ samaye aññā vedanā attano vāraŋ vā okāsaŋ vā olokayamānā nisinnā nāma n' atthi. Atha kho anuppamā vā hoti.[2] Bhinna-udaka-bubbulā viya[3] antarahitā vā.

[500[20]] *Sukhâ pi kho* ti ādi tāsaŋ vedanānaŋ cuṇṇavicuṇṇabhāvadassanatthaŋ vuttaŋ.

[500[33]] *Na kenaci saŋvadatî* ti tassa taŋ gahetvā sassatavādī ahan ti sassatavādinâ[4] pi[5] saddhiŋ na saŋvadati.[6] Tam eva gahetvā sassatavādī ahan ti ekaccasassatavādinā saddhiŋ na vivadati. Evan tayo pi vādā parivattetvā yojetabbā.

[500[34]] *Yañ ca loke vuttan* ti yaŋ loke kathitaŋ voharitaŋ tena voharati aparāmāsanto[7] kañci[8] dhammaŋ parāmāsagāhena[9] agaṇhanto[10] vuttam pi c' etaŋ:—

> "Yo hoti bhikkhu arahaŋ[11] katāvī[11]
> khīṇâsavo[12] antimadehadhārā
> Ahaŋ vadāmî ti pi so vadeyya
> mamaŋ vadantî ti pi so vadeyya
> loke samaññaŋ[13] kusalo viditvā
> vohāramattena so[14] vohareyyâ" ti*

Aparam pi vuttaŋ "Imā kho, Citta, lokasamaññā lokaniruttiyo lokavohārā lokapaññattiyo yāhi[15] Tathāgato voharati aparāmasan ti."†

[501[3]] *Abhiññā pahānam āhâ* ti sassatâdisu tesaŋ tesaŋ dhammānaŋ sassataŋ abhiññāya jānitvā sassatassa pahānaŋ āha ucchedaŋ ekaccasassataŋ abhiññāya ekaccasassatassa pahānaŋ vadati rūpaŋ abhiññāya rūpassa pahānaŋ vadatî ti ādinā nayen' ettha attho veditabbo.

---

* =S. I. 14. † D. I. 202.

---

1 B. S. *omit.* 2 B. S. honti. 3 B. viya ca.
4 B. ucchedavādinâ. 5 S. *omits.*
6 S. vivadati. 7 S. °santi.
8 B. kiñci. 9 B. °saggahena.
10 B. aggaŋ°. 11 S. arahattakattā.
12 B. khīṇâsavā. 13 B. samaññā.
14 B. S. sa. 15 B. yehi.

[501⁵] *Paṭisañcikkhato* ti paccavekkhantassa.

[501⁶] "*Anupādāya āsavehi cittaŋ vimucci*"* ti anuppādanirodhena niruddhehi āsavehi agahetvā[1] cittaŋ vimucci. Ettāvatā c' esa parassa vaḍḍhitaŋ bhattaŋ bhuñjitvā khudaŋ[2] vinodento viya parassa āraddhāya dhammadesanāya "ñāṇaŋ pesetvā"† vipassanaŋ vaḍḍhetva arahattañ c' eva patto sāvakapāramīñāṇassa ca matthakaŋ soḷasa ca paññā paṭivijjhitvā ṭhito. Dīghanakho pana sotâpattiphalaŋ patvā saraṇesu patiṭṭhito Bhagavâ pi[3] imaŋ desanaŋ suriye dharamāne yeva niṭṭhāpetvā Gijjhakūṭā oruyha Veḷuvanaŋ[4] gantvā sāvakasannipātaŋ akāsi. Caturaṅgasamannāgato "sannipāto ahosi."‡

Tatr' imāni[5] aṅgāni Māghanakkhattena yutto puṇṇama-uposathadivaso.[6] Kenaci anāmantitāni hutvā attano yeva dhammatāya sannipatitāni "aḍḍhateḷasāni[7] bhikkhusatāni"‡ tesu eko pi puthujjano vā sotâpannasakadāgāmi anāgāmisukkhavipassaka-arahantesu vā aññataro n' atthi sabbe pi chaḷabhiññā[8] va eko pi c' ettha satthakena kese chinditvā pabbajito nāma n' atthi. Sabbe "ehi-bhikkhuno[9]"§ yevâ ti.

Dīghanakhasuttaŋ catutthaŋ.

75.

[Māgaṇḍiyasuttavaṇṇanā]

[501²¹] *Evam me sutan* ti Māgaṇḍiyasuttaŋ.[10]

[501²³] Tattha *agyâgāre* ti aggihottasālaya.[11]

[501²³] *Tiṇasantharake* ti dve Māgaṇḍiyā mātulo ca bhāgineyyo ca tesu mātulo pabbajitvā arahattaŋ patto bhāgi-

---

* *Cf.* Vin. I. 14, 182.
† =DA. II. 418.
‡ =D. II. 6.
§ *Cf.* DA. II. 418.

---

[1] B. aggahetvā; S. agahetvā va.
[2] B. khuddaŋ.
[3] B. S. pana.
[4] C. Vephavanaŋ.
[5] S. īmāni.
[6] S. puṇṇamī-°.
[7] S. °terasāmi.
[8] B. S. sabbe cha abhiññā.
[9] S. bhikkhū.
[10] C. Māgandika°.
[11] B. °sālāyaŋ.

neyyo pi saupanissayo na cirass' eva pabbajitvā arahattaŋ pāpuṇissati. Ath' assa Bhagavā upanissayaŋ disvā ramaṇīyaŋ devagabbhasadisaŋ Gandhakuṭiŋ pahāya tattha chārikātiṇakacavarâdīhi[1] uklāpe[2] agyâgāre "tiṇasantharakaŋ paññāpetvā"* parasaṅgahakaraṇatthaŋ katipāhaŋ vasittha. Taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[501[27]] *Ten' upasaṅkamī*[3] ti na kevalaŋ taŋ divasam eva yasmā pana taŋ agyâgāraŋ gāmûpacāre dārakadārikehi[4] okiṇṇaŋ[5] avivittaŋ, tasmā Bhagavā niccakāle[6] pi divasabhāgaŋ tasmiŋ vanasaṇḍe vītināmetvā sāyaŋ vāsatthāya tattha upagacchati.

[502[3]] *Addasā kho tiṇasantharakaŋ*[7] *paññattan* ti Bhagavā aññesu divasesu tiṇasantharakaŋ[7] saŋharitvā paññāpaŋ katvā ṭhapetvā[8] gacchati taŋ divasaŋ pana[9] paññāpetvā va agamāsi. Kasma? Tadā hi paccûsasamaye lokaŋ olokento[10] va addasa ajja Māgaṇḍiyo idh' âgantvā imaŋ tiṇasantharakaŋ[7] disvā Bhāradvājena saddhiŋ tiṇasantharakaŋ[7] ārabbha kathāsallāpaŋ karissati; ath' âhaŋ āgantvā dhammaŋ desessāmi[11]; so dhammaŋ sutvā mama santike pabbajitvā arahattaŋ pāpuṇissati, paresaŋ saṅgahakaraṇattham eva hi mayā pāramiyo pūritâ ti "tiṇasantharakaŋ[7] paññāpetvā"* va agamāsi.

[502[7]] *Samaṇaseyyārūpaŋ*[12] *maññe* ti imaŋ tiṇasantharakaŋ[13] samaṇassa anucchavikā seyyâ ti maññāmi[14] na ca asaññatasamaṇassa vuṭṭhaṭṭhānam[15] etaŋ tathā h' ettha hatthena ākaḍḍhitaṭṭhānaŋ vā pādena ākaḍḍhitaṭṭhānaŋ[16] vā sīsena pahaṭaṭṭhānaŋ[16] vā na paññāyati. Anākulo aghaṭṭito[17]

* J. I. 360.

[1] B. S. chārikati°.
[2] S. ukkalāpe.
[3] S. ten' ūpa°.
[4] S. °kāhi.
[5] S. otiṇṇaŋ.
[6] B. S. °kālam.
[7] B. tiṇasanthārakaŋ.
[8] B. *omits.*
[9] S. *omits.*
[10] B. S. oloketvā.
[11] B. S. desissāmi.
[12] C. °seyyarūpaŋ; B. S. °seyyânurūpaŋ.
[13] B. °santhāraṇaŋ.
[14] B. S. maññati.
[15] B. nivuttha°; S. vuṭṭhanam.
[16] S. *reverses order of these two phrases.*
[17] B. anākiṇṇo.

abhiñño[1] chekena cittakārena tulikāya paricchinditvā paññatto viya saññatasamaṇassa vasitaṭṭhānaŋ kassa bho vasitaṭṭhānan ti pucchati.

[502[15]] "*Bhūnahuno*[2] ti hatavaḍḍhino[3]"* mariyādakārakassa. Kasmā evam āha? Chasu dvāresu vaḍḍhipaññā[4] pana laddhikattā ayaŋ hi tassa laddhiŋ cakkhu brūhetabbaŋ vaḍḍhetabbaŋ adiṭṭhaŋ dakkhitabbaŋ diṭṭhaŋ samatikkamitabbaŋ sotaŋ brūhetabbaŋ vaḍḍhetabbaŋ assutaŋ[5] sotabbaŋ sutaŋ samatikkamitabbaŋ ghānaŋ brūhetabbaŋ vaḍḍhetabbaŋ agghāyitaŋ ghāyitabbaŋ ghāyitaŋ samatikkamitabbaŋ jivhā brūhetabbā vaḍḍhetabbā asāyitaŋ sāyitabbaŋ sāyitaŋ samatikkamitabbaŋ kāyo brūhetabbo vaḍḍhetabbo aphuṭṭhaŋ phusitabbaŋ phuṭṭhaŋ[6] samatikkamitabbaŋ mano brūhetabbo vaḍḍhetabbo aviññātaŋ vijānitabbaŋ viññātaŋ samatikkamitabbaŋ evaŋ so chasu dvāresu vaḍḍhiŋ[7] paññāpeti.[8] Bhagavā pana:—

"Cakkhunā saŋvaro sādhu, sādhu sotena saŋvaro,
Ghānena saŋvaro sādhu, sādhu jivhāya saŋvaro,
'Kāyena saŋvaro sādhu, sādhu vācāya saŋvaro,
Manasā saŋvaro sādhu, sādhu sabbattha saŋvaro'†
Sabbattha saŋvaro bhikkhu sabbadukkhā pamuccatī"‡ti

chasu dvāresu saŋvaraŋ paññāpeti,[8] tasmā so vaḍḍhihato[9] samaṇo Gotamo mariyādakārako ti maññamāno *bhūnahuno* ti āha.

[502[19]] *Ariye ñāye dhamme kusale* ti parisuddhe kāraṇe[10] dhamme[10] anavajje. Iminā kiŋ dasseti? Evarūpassa nāma uggatassa paññātassa yasassino upari vācaŋ[11] bhāsayamānena[12] vīmaŋsitvā upadhāretvā mukhe ārakkhaŋ ṭhapetvā bhāsi-

* *Cf.* J. V. 272. ‡=Dh. 361. † =Miln. 167.

[1] B. S. abhinno. [2] S. Bhūnahanassā. [3] S. °vuḍḍhino.
[4] S. vuḍḍhi°. [5] S. asutaŋ. [6] S. phusitan.
[7] C. vaḍḍhi; S. vuḍḍhiŋ.
[8] B. S. paññapeti. [9] S. vuḍḍhi.°
[10] B. kāraṇadhamme. [11] B. vādaŋ.
[12] S. bhāsamānena.

tabbo[1] hoti, tasmā mā sahasā abhāsi mukhe ārakkhaŋ ṭhapehî ti dasseti.

[502[22, 21]] *Evaŋ hi no sutte ocaratî*[2] ti yasmā amhākaŋ sutte evam āgacchati na mayaŋ mukhâruḷhamattaŋ[3] vadāma sutte ca nāma āgataŋ vadamānā kassa bhāseyyāma[4] tasmā *sammukhā pi naŋ vadeyyāmâ* ti attho.

[502[23]] *Apposukko* ti mama rakkhanatthāya anussukko avyāvaṭo[5] hutvâ ti attho.

[502[24]] *Vutto va naŋ vadeyyâ* ti mayā vutto va[6] hutvā apucchito va[7] kathaŋ samuṭṭhāpetvā ambajambu-âdīni gahetvā[8] apūriyamāno[9] mayā kathītaniyāmena bhavaŋ Bhāradvājo vadeyya vadatû[10] ti[10] attho.

[502[25]] *Assosi kho* ti satthā ālokaŋ vaḍḍhetvā dibbacakkhunā Māgaṇḍiyaŋ tattha āgataŋ addasa dvinnaŋ jānānaŋ[11] bhāsamānānaŋ dibbasotena saddam pi assosi.

[502[28]] "*Paṭisallāṇā*[12] *vuṭṭhito* ti phalasamāpattito[13] vuṭṭhito."*

[503[2]] *Saŋviggo* ti pītisaŋvegena saŋviggo calito kampito. Tassa kira etad ahosi: n' eva Māgandiyena[14] samaṇassa Gotamassa ārocitaŋ[15] na mayā amhe muñcitvā aññ'[16] ettha[16] tatiyo pi n' atthi suto bhavissati amhākaŋ saddo tikhiṇasotena purisenâ ti ath' assa abbhantare[17] pīti uppajjitvā navanavutilomakûpasahassāni[18] uddhaggāni akāsi tena vutto[19] *saŋviggo lomahaṭṭhajāto* ti.

---

* *Cf. above,* Sutta 61, p. 124; Sutta 66, p. 163.

---

[1] S. bhāsitabbā.
[2] S. ovadatî.
[3] B. S. °ruḷhicchāmattaŋ.
[4] C. B. bhāyeyyāma.
[5] B. avāvaṭo.
[6] S. ca.
[7] S. pi.
[8] B. *adds* viya.
[9] B. apūraya°.
[10] B. vadassuti.
[11] C. S. janānaŋ.
[12] B. S. °sallāna.
[13] B. S. °pattiyā.
[14] C. °kena.
[15] S. āropitaŋ.
[16] B. S. añño ettha.
[17] C. abbhāntare.
[18] S. navutiloma°.
[19] B. S. vuttaŋ.

[503[7]] *Atha*[1] *Māgandiyo paribbājako* ti[2] paribbājakassa pabhinnamukhaŋ[3] viya bījaŋ[4] paripākagataŋ ñāṇaŋ, tasmā sannisīdituŋ asakkonto āhiṇḍamāno puna satthu santikaŋ[5] āgantvā ekamantaŋ nisīdi: taŋ dassetuŋ atho[6] *Māgandiyo* ti ādi vuttaŋ.

[503[14]] Satthā evaŋ kira: tvaŋ Māgandiya maŋ avacâ ti avatvā va[7] *cakkhuŋ kho Māgandiyâ* ti paribbājakassa dhammadesanaŋ ārabhi. Tattha vasanaṭṭhānaṭṭhena rūpaŋ cakkhussa ārāmo ti cakkhu rūpârūpaŋ.

[503[14]] Rūpe ratan ti *rūparataŋ*.[8] Rūpena cakkhuŋ āmoditaŋ sammoditan[9] ti *rūpasammuditaŋ*.[10]

[503[15]] "*Dantan* ti nibbisevanaŋ."*

[503[15]] *Guttan* ti gopitaŋ.

[503[15]] *Rakkhitan* ti ṭhapitârakkhaŋ.[11]

[503[16]] *Saŋvutan* ti pihitaŋ.

[503[16]] *Saŋvarāyâ* ti pidhānatthāya.

[504[1]] *Paricāritapubbo* ti abhiramitapubbo.[12]

[504[5]] *Rūpapariḷāhan* ti rūpaŋ ārabbha uppajjanapariḷāhaŋ.

[504[6]] *Imassa pana te Māgandiya kiŋ assa vacanīyan* ti imassa rūpaŋ pariganhitvā[13] arahattaŋ pattassa[14] khīṇâsavassa tayā kiŋ vacanaŋ vattabbaŋ assa vaḍḍhihato mariyādakārako ti idaŋ vattabbaŋ na vattabban ti pucchi.[15]

[504[7]] *Na kiñci bho Gotamâ* ti Gotama[16] kiñci vattabbaŋ n' atthi. Sesadvāresu pi es' eva nayo. Idāni yasmā tayā pañcakkhandhe pariggahetvā arahattaŋ pattakhīṇâsavassa[17] kiñci vattabbaŋ n' atthi ahañ ca pañcakkhandhe parigga-

---

* *Cf.* J. II. 210.

---

[1] B. atha kho. [2] S. *omits*.
[3] S. abhi°. [4] B. S. vījaŋ.
[5] B. santike. [6] B. S. atho kho.
[7] B. *omits*. [8] C. rupe rataŋ.
[9] B. pamoditan. [10] B. °samuditaŋ.
[11] B. ṭhapita°. [12] S. abhilāmitapubbo.
[13] B. S. pariggaṇ°. [14] B. arahattappattassa.
[15] B. S. pucchati. [16] S. bho Gotama.
[17] B. S. arahattappattassa khīṇ°.

hetvā sabbaññutaŋ patto, tasmā aham pi te na[1] kiñci vaṭṭabbo ti dassetuŋ *ahaŋ kho panâ* ti ādim āha.

[504[24]] *Tassa mayhaŋ Māgandiyâ* ti gihikāle attano sampattiŋ dassento āha.

[504[25]] Tattha "*vassiko*[2]* ti ādisu, yattha sukhaŋ hoti vassakāle vasituŋ ayaŋ vassiko. Itaresu pi es' eva nayo. Ayaŋ pan' ettha vacanattho. Vassaŋ vāso vassaŋ[3] arahatî ti; *vassiko*. Itaresu pi es' eva nayo. Tattha *vassiko* pāsādo nâti-ucco hoti nâtinīco, dvāravātapānāni pi 'ssa[4] nâtibahūni, bhummattharaṇakhajjabhojjâdīni p' ettha missakān' eva[5] vaṭṭanti. Hemantike thambhā pi bhittiyo[6] pi nīcā honti dvāravātapānāni tanukāni sukhumacchiddāni uṇhapavesan'[7] atthāya bhittiniyyūhāni harīyanti.[8] Bhummattharaṇapaccattharaṇanivāsanapārupanāni pan' ettha uṇhaviriyāni[9] kambalâdīni vaṭṭanti, khajjabhojjaŋ siniddhaŋ kaṭukasannissitañ ca. Gimhike thambhâ pi[10] bhittiyo pi uccā honti, dvāravātapānāni pan' ettha bahūni vipulajālāni bhavanti, bhummattharaṇâdīni dukūlamayāni vaṭṭanti, khajjabhojjāni madhurarasasītaviriyāni.[11] Vātapānasamīpesu c' ettha nava cāṭiyo ṭhapetvā udakassa pūretvā nīluppalâdīhi sañchādenti.[12] Tesu tesu padesesu udakayantāni karonti yehi deve vassante viya udakadhārā nikkhamanti."* Bodhisattassa pana aṭṭhasataŋ[13] suvaṇṇaghaṭe[13] ca rajataghaṭe ca gandhôdakassa pūretvā nīl' uppalagavacchite[14] katvā[14] sayanam parivāretvā ṭhapayiŋsu mahantesu lohaka-

---

* *From here to * below*=DA. II. 454-455.

---

[1] S. tena. [2] C. B. vassikaŋ. [3] S. *repeats*.

[4] B. S. *add* nâtītanūni.

[5] B. bhūmattharaṇapaccattharaṇājjabhojjāni ṭhapetvā missakān' eva; S. °bhojjāni c' ettha°.

[6] B. bhitthiyo. [7] S. uṇhappa°.

[8] S. bhittiniyūhā nīhariyanti.

[9] B. °viriyāni; S. °virissāni. [10] C. ca.

[11] B. °viriyāni; S. °virissāni. [12] S. sañchadanti.

[13] B. aṭṭhasatasuvaṇṇa°.

[14] B. °gacchataŋ kāretvā; S. nīluppalagacchakaŋ kāretvā.

ṭāhesu gandhakalalaŋ pūretvā nīluppalapadumapuṇḍarīkāni[1] ropetvā utugahaṇatthāya.[2] Tattha tattha ṭhapesuŋ suriyarasmīhi pupphāni pupphanti, nānāvidhā bhamaragaṇā pāsādaŋ pavisitvā pupphesu rajaŋ gaṇhantā vicaranti, pāsādo atisugandhagandho[3] hoti. Yamakabhittiyā antare lohanāḷiŋ ṭhapetvā navabhūmakapāsādassa upari ākāsaṅgaṇe ratanamaṇḍapamatthake sukhumajjhikaŋ jālabandhanaŋ[4] ahosi. Ekasmiŋ ṭhāne sukkhamahisacammaŋ[5] pasāritaŋ[6] Bodhisattassa udakakīḷanavelāya mahisacamme[7] pāsāṇagule khipanti meghatthanitasaddo[8] viya hoti heṭṭhā yantaŋ parivattenti[9] udakaŋ abhirūhitvā jālamatthake patati vassaŋ pattakālo[10] viya hoti. Tadā Bodhisatto nīlapaṭṭaŋ[11] nivāseti nīlapaṭṭaŋ[11] pārupati nīlapasādhanaŋ pasādheti parivārâpi 'ssa cattālīsanāṭakasahassāni nīlavatthābharaṇān' eva nīlavilepanāni[12] hutvā mahāpurisaŋ parivāretvā ratanamaṇḍapaŋ gacchanti divasabhāgaŋ udakakīḷaŋ kīḷanto sītalaŋ[13] utusukhaŋ[13] anubhoti. Pāsādassa catusu[14] disāsu cattāro sarā honti, divākāle nānāvaṇṇā sakuṇagaṇā[15] pācīnasarato vuṭṭhāya ravamānā[16] pāsādamatthakena pacchimasaraŋ gacchanti gacchimasarato vuṭṭhāya pācīnasaraŋ uttarasarato dakkhiṇasaraŋ dakkhiṇasarato uttarasaraŋ gacchanti antarāvassasamaye viya hoti. Hemantikapāsādo pana pañcabhūmako[17] ahosi. Vassikapāsādo sattabhūmako.[17]

[504[26]] "*Nippurisehi** ti purisavirahitehi. Na kevalañ c' ettha turiyān' eva nippurisāni, sabbaṭṭhānāni pi nippurisān'

---

* *From here to* *, p. 216=DA. II. 455.

---

[1] B. °puṇḍarikāni.
[2] B. utugga°.
[3] B. atisugandho.
[4] B. S. °bandhaŋ.
[5] B. sukkhamahiŋ sacammaŋ.
[6] B. pasāreti; S. pasāretaŋ.
[7] B. velāyamahiŋ sacammaŋ.
[8] B. meghathanita°.
[9] S. parivatateti.
[10] B. S. vassapatana salilaŋ.
[11] B. S. nīlapaṭaŋ.
[12] B. nīlapaṭāni.
[13] S. sītalautu°.
[14] S. catūsu.
[15] B. ṇānāvaṇṇasaku°.
[16] B. S. viracamānā.
[17] B. S. °bhūmiko.

eva. Dovārikā pi itthiyo va, nahāpan' ādiparikammakarâ pi itthiyo va. Rājā kira: Tathārūpaŋ issariyasukhaŋ[1] sampattiŋ[1] anubhavamānassa purisaŋ disvā parisaṅkā[2] uppajjati, sā me puttassa mā ahosî ti, sabbakiccesu itthiyo va ṭhapesi."*

[505[1]] *Tāya ratiyā ramamāno* ti idaŋ catutthajjhānikaphalasamāpattiratiŋ sandhāya vuttaŋ.

[505[3]] *Gahapati vā gahapatiputto vâ* ti ettha yasmā khattiyānaŋ ṣetacchattasmiŋ yeva patthanā hoti mahā ca nesaŋ papañco brāhmaṇo[3] mantehi atittā mante gavesantā vicaranti. Gahapatino pana muddhâgaṇanamattaŋ[4] uggahitakālato paṭṭhāya sampattiŋ yeva anubhavanti, tasmā khattiya-brāhmaṇe agahetvā[5] *gahapati vā gahapatiputto vâ* ti āha.

[505[22]] *Âvaṭṭeyyâ* ti mānusakālahetu[6] āvaṭṭo bhaveyyâ ti attho.

[505[23]] *Abhikkantatarâ* ti visiṭṭhatarā.

[505[23]] *Paṇītatarâ* ti anappakatarā.[7] Vuttam pi c' etaŋ:—

"Kusagge udakam[8] ādāya samudde udakaŋ mine[9]
Evaŋ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike"† ti.

[506[4]] "*Samadhiggayha tiṭṭhatî*"‡ ti dibbaŋ[10] sukhaŋ[10] gaṇhitvā tato visiṭṭhatarā hutvā tiṭṭhati. Opammasaŋsandanaŋ pan' ettha evaŋ veditabbaŋ.[11] Gahapatissa pañcahi kāmaguṇehi samaṅgibhūtakālo[12] viya, Bodhisattassa tīsu pāsādesu cattālīsasahassa[13] itthimajjhe modanakālo[14] tassa sucaritaŋ pūretvā[15] sagge nibbattakālo viya, Bodhisattassa abhinikkhamanaŋ katvā bodhipallaṅke sabbaññutaŋ[16] paṭi-

---

* *To here from* *, p. 215=DA. II. 455.
† J. V. 468. ‡ =S. I. 86; It. 16.

---

1 B. S. °sukhasampattiŋ.
2 S. purisasaṅkā.
3 B. S. brāhmaṇā.
4 S. °mattassa.
5 B. aggahetvā.
6 B. S. manusakakāmahetu.
7 S. ata°.
8 B. 'dakam.
9 S. udakam mine.
10 B. S. dibbasukhaŋ.
11 C. veditabba.
12 B. S. samaṅgī°.
13 S. cattāḷi°.
14 S. modamānakālo.
15 B. pūritvā.
16 C. B. sabbaññūtaŋ.

viddhakālo tassa nandanavane sampattiŋ anubhavanakālo viya, Tathāgatassa catutthajjhānikaphalasamāpattiratiyā vītivattanakālo tassa mānusakānaŋ pañcannaŋ kāmaguṇānaŋ apatthanakālo viya, Tathāgatassa catutthajjhānikaphalasamāpattiratiyā vītināmentassa[1] tassa hīnajanasukhassa apatthanakālo ti.

[506[11]] *Sukhî* ti paṭhamaŋ dukkhito pacchā sukhito assa.

[506[11]] *Serî* ti paṭhamaŋ vejjadutiyako[2] pacchā serī ekako bhaveyya.

[506[12]] *Sayaŋvasî* ti paṭhamaŋ vejjassa[2] vase vattamāno vejjena[2]: nisīdâ ti vutte nisīdi, nipajjâ[3] ti vutte nipajji,[3] bhuñjâ ti vutte bhuñji, pivâ ti vutte pivi, pacchā *sayaŋvasî* jāto.[4]

[506[12]] *Yenakāmaṅgamo* ti paṭhamaŋ icchit' icchitaṭṭhānaŋ gantuŋ nâlattha pacchā roge vupasante nadīdassanagiridassanapabbatadassanâdisu[5] pi yenakāmaṅgamo jāto, yattha yatth' eva gantuŋ icchati tattha tatth' eva[6] gaccheyya. Etthâ pi idaŋ opammasaŋsandanaŋ.[7] Purisassa kuṭṭhakālo[8] viya hi Bodhisattassa agāramajjhe vasanakālo, aṅgārakapallaŋ viya, etaŋ kāmavatthuŋ dve kapallāni viya, dve catthūni Sakkassa pana devarañño aḍḍhateyyakoṭi[9] aṅgārakapallāni viya aḍḍhatiyā nāṭakakoṭiyo.

[507[2]] *Nakhehi vaṇamukhāni* tacchetvā aggikapalle[10] paritāpanaŋ viya vatthupaṭisevanaŋ.[11] *Bhesajjaŋ āgamma* arogakālo viya kāmesu ādīnavaŋ nekkhamme ca[12] ānisaŋsaŋ disvā nikkhamme Buddhabhūtakālo[13] catutthajjhānikaphalasamāpattiratiyā vītivattanakālo, aññaŋ kuṭṭhipurisaŋ[14] disvā apatthanakālo viya tāya ratiyā vītināmentassa hīnajanaratiyā apatthanakālo ti.

---

[1] B. vītināmayamānusa; S. vītināmentassa mānusa.
[2] B. vajja°.
[3] B. nippa°.
[4] S. sayaŋ vasijāto.
[5] B. S. vananadī.
[6] C. S. tattha.
[7] B. °sannanaŋ.
[8] B. kuṭṭhikālo.
[9] B. S. °koṭiyāni.
[10] B. S. aṅgārakapalle.
[11] C. pati°.
[12] B. S. *omit.*
[13] B. °kāle.
[14] S. kuṭṭhiŋ purisaŋ.

[507[20]] *Upahatindriyo* ti cirakuṭṭhena[1] nāma upahatakāyappasādo.

[507[29]] *Upahatindriyâ* ti upahatapaññindriyā te yathā so upahatakāyindriyo kuṭṭhī dukkhasamphassasmiŋ yeva aggismiŋ *sukham iti viparītasaññaŋ* paccalattha phalaŋ paññindriyassa upahatattā[2] *dukkhasamphass' es' v' eva*[3] *kāmesu sukham iti viparītasaññaŋ paccalatthuŋ*.

[508[1]] *Asucitarāni c' evâ* ti ādisu pakati yāvā tāni asucīni ca duggandhāni ca pūtīni ca idāni pana asucitarāni c' eva[4] duggandhatarāni ca pūtitarāni ca honti.

[508[2]] *Kācî* ti tassa hi paritāpentassa[5] kaṇḍūvantassa ca pāṇakā anto parisanti duṭṭhalo hitaduṭṭhapubbā[6] paggharanti[7] evaṃ assa kāci assādamattā hoti.

[508[30]] *Ārogyaparamâ* ti gāthāya ye keci dhanalābhā vā yasalābhā vā puttalābhā vā[8] ārogyaŋ tesaŋ paramaŋ uttamaŋ n' atthi, tato uttaritaro lābho ti, *ārogyaparamā*[9] *labhā*. Yaŋ kiñci-jjhānasukhaŋ vā maggasukhaŋ vā phalasukhaŋ vā atthi *nibbānaŋ* tattha *paramaŋ* n' atthi tato uttaritaraŋ *sukhan* ti.

[508[30]] *Nibbānaŋ paramaŋ sukhaŋ, aṭṭhangiko ca maggānan* ti pubbabhāgamaggānaŋ pubbabhāgagamanen' eva amatagāminī[10] aṭṭhangiko[11] khemo n' atthi tato khemataro añño maggo atha vā *khemaŋ amatagāminan*[12] ti. Ettha *kheman* ti pi *amatan* ti pi nibbānass' eva nāmaŋ yāvatā puthusamaṇabrahmaṇā[13] parappavādānaŋ[14] maggā[15] khemagāmino ca amatagāmino câ ti laddhivasena gahitā sabbesaŋ tesaŋ *khema-amatagāminaŋ*[16] maggānaŋ aṭṭhangiko[11] paramo uttamo ti, ayam p' ettha[17] attho.

[509[3]] *Ācariyapācariyānan* ti *ācariyānañ* c' eva ācariyâcariyānañ c' eva.[18]

---

[1] B. S. timiraku°.
[2] B. upāhatattā.
[3] *Text* °phasses' eva.
[4] B. ca.
[5] B. S. *adds* ca.
[6] B. hitaŋ duṭṭha°.
[7] B. °rati.
[8] B. *adds* atthi.
[9] S. ārogyā paramā.
[10] B. S. °gāminaŋ.
[11] S. aṭṭhangiko maggo.
[12] B. °gāminin.
[13] B. S. °brāhmaṇā.
[14] B. S. parappavādā.
[15] B. *omits*.
[16] C. B. °gāmīnaŋ.
[17] B. S. ayam ettha.
[18] B. S. ca.

[509[5]] *Sametî ti* ekanāḷiyā[1] mitaŋ viya ekatulāya tulitan[2] viya sadisaŋ hoti ninnānākaraṇaŋ.

[509[11]] *Anomajjatî* ti pāṇiŋ heṭṭhā otārento majjati. *Idaŋ taŋ bho Gotama ārogyaŋ, idan taŋ nibbānan* ti kālena sīsaŋ kālena udaraŋ[3] parimajjanto evam āha.

[509[19]] *Chekan* ti pasannaŋ.[4]

[509[22]] *Sāhuḷacīvarenâ*[5] ti kāḷakehi[6] eḷakalomehi katathūlacīvarena[7] saṅkāracoḷakenâ[8] ti pi vadanti.

[509[25]] *Vācaŋ nicchāreyyâ* ti kālena dasāya kālena ante kālena majjhe parimajjanto pi[9] nicchāreyya vadeyyâ ti attho.

[510[7]] *Pubbakeh' esâ* ti pubbakehi esā. Vipassī pi hi Bhagavā . . . pe . . . Kassapo pi Bhagavā[10] catuparisamajjhe[11] nisinno imaŋ gāthaŋ abhāsi.

Attha[12]-nissitagāthâ[12] ti mahājano uggaṇhi satthari parinibbute[13] aparabhāge paribbājakānaŋ antaraŋ paviṭṭhā te potthakagataŋ katvā padadvayam eva rakkhituŋ sakkhiŋsu,[14] ten' âha.

[510[11]] *Sā etarahi anupubbena puthujjanagatâ*[15] ti rogo va bhūto ti *rogabhūto* sesapadesu pi es' eva nayo.

[510[16]] *Ariyaŋ cakkhun* ti parisuddhaŋ vipassanāñāṇañ c' eva maggañāṇañ ca.

[510[18]] *Pahotî* ti samattho.

[510[27]] *Bhesajjaŋ kareyyâ* ti uddhivirecanaŋ[16] adhovirecanaŋ[17] añjanaŋ[17] paccañcanâdibhesajjaŋ[18] kareyya.

[510[28]] *Na cakkhūni uppādeyyâ* ti yassa hi antarā pittasem-

---

[1] C. ekanāliyā.
[2] B. tulinan.
[3] B. udaŋ.
[4] B. sampannaŋ.
[5] B. sāhuḷicīrenā; S. bāhulicīvarenā.
[6] B. kālakehi.
[7] B. katathullacīrena.
[8] B. °kolakenā.
[9] B. S. *omit.*
[10] B. *omits* pe Kassapo pi Bhagavā.
[11] B. catuppari°.
[12] B. atta°.
[13] B. °nibbuto.
[14] S. *omits.*
[15] B. S. °gāthā.
[16] B. uddhiŋ virecanaŋ; S. uddhiŋ virecana.
[17] S. adhovirecana-añjana.
[18] B. anjananchâ ti bhesajjaŋ; S. pacanādi°.

hâdipalibothena[1] cakkhupasādo[2] upahato hoti, so chekaŋ vejjaŋ āgamma sappāyaŋ[3] bhesajjaŋ sevanto[4] cakkhūni uppādeti nāma; jaccandhassa pana mātukucchiyaŋ yeva vinaṭṭhāni, tasmā so na labbhati[5]; tena vuttaŋ *na cakkhūni uppādeyyâ* ti.

[511[4]] Dutiyavāre *jaccandho* ti jātakālato paṭṭhāya pittâdipalibothena[6] andho.

[511[19]] *Amusmin* ti tasmiŋ[7] pubbe vutte.

[511[20]] *Amittato*[8] *pi*[9] *daheyyâ* ti amitto me ayan ti evaŋ amittato ṭhapeyya. Dutiyapade pi eṣ' eva nayo.

[511[30]] *Iminā cittenâ* ti vaṭṭe anugatacittena.

[511[31]] *Tassa me upādānapaccayâ* ti ekasandhi dvisaṅkhepo paccayâkāro kathito vaṭṭaŋ vibhāvitaŋ.

[512[9]] *Dhammânudhamman* ti dhammassa anudhammaŋ anucchavikapaṭipadaŋ.[10]

[512[11]] *Ime rogā gaṇḍā sallâ* ti pañcakkhandhe dasseti.

[512[12]] *Upādānanirodhâ* ti vivaṭṭaŋ dassento āha.

Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Māgandiyasuttaŋ pañcamaŋ.

76.

[Sandakasuttavaṇṇanā]

[513[10]] *Evam me sutan* ti Sandakasuttaŋ.

[513[12]] Tattha *Pilakkhaguhāyan* ti tassā guhāyadvāre pilakkharukkho ahosi, tasmā Pilakkhaguhā tv' eva saṅkhaŋ gatā.

[513[14]] *Paṭisallānā vuṭṭhito* ti vivekato vuṭṭhito.

[513[15]] *Devakaṭasobbho* ti vassôdaken'[11] eva bhinnaṭṭhāne jāto mahā-udakarahado.[12]

[513[16]] *Guhādassanāyâ ti* ettha guhâ ti paŋsuguhā sā un-

---

[1] B. S. °veṭhena. [2] B. cakkhuppasādo.
[3] B. sappāya. [4] B. sevento. [5] B. S. labhati.
[6] B. S. °paliveṭhena. [7] S. *omits*. [8] C. Amitto.
[9] C. S. *omit*. [10] B. anucchavikaŋ paṭipadaŋ.
[11] B. udaken'. [12] B. °udakadahado.

name[1] udakamuttaṭṭhāne ahosi. Ekato ummaggaŋ[2] katvā khāṇuke ca paŋsu ca nīharitvā anto thambhe ussāpetvā matthake padaracchannā[3] gehasaṅkhepena katā tattha te paribbājakā vasanti, sā vassāne udakapuṇṇā tiṭṭhati nidāghe tattha vasanti: taŋ sandhāya *guhādassanāyâ ti* āha. Vihāradassanatthaŋ[4] hi anamataggiyaŋ paccavekkhitvā samuddapabbatadassanatthaŋ vâ pi gantuŋ vaṭṭati.[5]

[513[21]] "*Unnādiniyâ** ti uccaŋ nadamānāya. Evaŋ nadamānāya[6] c' assā[6] uddhaṅgamavasena ucco disāsu patthaṭavasena mahāsaddo ti uccāsaddamahāsaddatāya *uccāsaddamahāsaddāya.*[7] Tesaŋ[8] hi[9] paribbājakānaŋ pāto va uṭṭhāya kattabbaŋ nāma cetiyavattaŋ vā bodhivattaŋ vā ācariy' upajjhāyavattaŋ vā yoniso-manasikāro vā n' atthi. Tena te[10] pāto va uṭṭhāya bālātape nisinnā[11] sāyaŋ vā kathāphāsukatthāya[12] sannipatitā: imassa hattho sobhanto,[13] imassa pādo ti, evaŋ aññamaññassa hatthapādâdīni vā ārabbha itthipurisadārakadārikā vaṇṇaŋ[14] vā aññaŋ vā kāmassādabhavassādâdivatthuŋ ārabbha kathaŋ paṭṭhapetvā anupubbena rājakathâdiŋ[15] *anekavidhaŋ tiracchānakathaŋ* kathenti."* "Sa† hi aniyyānikattā saggamokkhamaggānaŋ tiracchānabhūtā kathā[16] *tiracchānakathā.* Tattha rājānaŋ ārabbha, Mahāsammato Maṅdhātā Dhammâsoko evaŋ mahānubhāvo ti ādinā nayena pavattā kathā *rājakathā.* Esa[17] nayo *corakathâdisu.* Tesu asuko rājā abhirūpo dassanīyo[18]

* *From here to * below*=DA. II. 366-367.
† *From here to **, p. 224=DA. I. 89-91.

[1] S. unne yeva.
[2] B. umaṅgaŋ; S. ummaṅgaŋ.
[3] B. racchanna.
[4] B. S. °natthañ.
[5] B. S. vaṭṭatî ti.
[6] S. nadamānā yeva sā.
[7] C. B. °saddā tāya.
[8] S. Yaŋ tesaŋ.
[9] B. *omits.*
[10] S. *omits.*
[11] S. uṭṭhāya vā divā sannisinnā.
[12] B. °katāya; S. kathāya phāsu°.
[13] B. sobhaṇo.
[14] B. vaṇṇo; S. vaṇṇe.
[15] B. S. rājakathâdi-aneka°.
[16] B. kathâ ti.
[17] S. Es' eva.
[18] C. dassanīyyo.

ti ādinâ nayena gehasitakathā va tiracchānakathā hoti. So pi nāma evaŋ mahânubhāvo khayaŋgato ti evaŋ pavattā pana kammaṭṭhānabhāve tiṭṭhati. Coresu pi Mūladevo evaŋ mahânubhāvo, Meghamālo evaŋ mahânubhāvo ti, tesaŋ kammaŋ paṭicca aho Sūrâ[1] ti gehasitakathā va tiracchānakathā. *Yuddhe* pi Bhāratayuddhâdisu asukena asuko evaŋ mārito evaŋ viddho ti kāmassâdavasen' eva kathā[2] tiracchānakathā. Te pi nāma khayaŋgatâ ti evaŋ pavattā pana sabbattha kathā kammaṭṭhānam eva hoti. Api ca annâdisu evaŋ vaṇṇavantaŋ gandhavantaŋ rasavantaŋ phassasampannaŋ khādimha bhuñjimha pivimha paribhuñjimhâ ti kāmassādavasena kathetuŋ na vaṭṭati. Sâtthakaŋ pana katvā pubbe evaŋ vaṇṇâdisampannaŋ *annaŋ pānaŋ*[3] vatthaŋ sayanaŋ *mālāgandhaŋ*[4] sīlavantānaŋ adamha cetiye pūjaŋ akamhâ ti[5] kathetuŋ vaṭṭati.

*Ñāti*kathâdisu pi amhākaŋ ñātakā sūrā samatthâ ti vā 'pubbe mayaŋ evaŋ bhūtehi[6] yānehi vicarimhâ'[7] ti[7] assādavasena vattuŋ na vaṭṭati. Sâtthakaŋ pana katvā te pi no ñātakā[8] khayaŋgatâ[9] ti vā pubbe mayaŋ evarūpā upāhanā saṅghassa adamhâ ti vā kathetabbā.

[513[26]] *Gāmakathâ* pi suniviṭṭhadunniviṭṭhasubhikkhadubbhikkhâdivasena vā asukagāmavāsino sūrā samatthâ ti[10] evaŋ assādavasena na vaṭṭati. Sâtthakaŋ pana katvā saddhāpasannâ ti vā[11] khayaŋ-vayaŋ-gatâ[12] ti vâ ti[13] vattuŋ vaṭṭati.

[513[26]] *Nigamanagarajanapada*kathāsu pi es' eva nayo.

[513[27]] *Itthikathâ*[14] pi vaṇṇasaṇṭhānâdīni paṭicca assādavasena na vaṭṭati. Saddhāpasannā[15] khayaŋgatâ ti evam eva vaṭṭati.

---

1 B. S. sūro.
2 C. *omits.*
3 S. *omits.*
4 B. S. mālaŋ gandhaŋ.
5 B. akarimhâ ti; S. akarimhâ ti pānaŋ.
6 B. S. vicitrehi.
7 B. S. carimhâ ti vā.
8 S. ñātikā.
9 C. vayaŋ°.
10 B. S. *add* vā.
11 C. S. *omit.*
12 B. S. khayavayaŋ°.
13 B. S. *omit.*
14 S. itthī kathā.
15 S. sampannā.

[513[27]] *Sūrakathâ* pi Nandimitto[1] nāma yodho sūro ahosî ti assādavasen' eva na vaṭṭati. Saddho[2] ahosi khayaŋgato ti evam eva vaṭṭati.

[513[27]] *Visikhākathâ* pi asukavisikhā[3] suniviṭṭhā dunniviṭṭhā sūrā samatthā ti assādavasen' eva na vaṭṭati. Saddhā pasannā[4] khayaŋgatā icc' eva[5] vaṭṭati.

[513[27]] *Kumbhaṭṭhānakathâ* ti[6] udakatitthakathā[7] vuccati kumbhadāsikathā[8] vā.[9] Sā[10] pāsādikā naccituŋ gāyituŋ chekâ ti assādavasena[11] na vaṭṭati. Saddhā pasannâ[12] ti ādinā nayen' eva vaṭṭati.

[513[28]] *Pubbapetakathâ* ti atītañātikathā. Tattha vattamānañātikathā sadiso va vinicchayo.

[513[28]] *Nānattakathâ* ti purimapacchimakathāvimuttā avasesā nānāsabhāvāniratthakakathā.[13]

[513[28]] *Lokakkhāyikâ* ti ayaŋ loko kena[14] nimmito? Asukena nāma nimmito. Kākā setā[15] aṭṭhīnaŋ setattā, balākā rattā lohitassa rattattâ ti evam ādikā lokâyatavitaṇḍasallāpakathā.[16] *Samuddakkhāyikā* nāma. Kasmā samuddo sāgaro[17] sāgaradevena[18]? Khaṇitattā[19] sāgaro, khato me ti hatthamuddāya[20] niveditattā samuddo ti evam ādikā niratthakā *samuddakkhāyikakathā*.

[514[1, 3]] *Iti bhavo iti abhavo*[21] ti yaŋ vā taŋ vā niratthakakāraṇaŋ vatvā pavattitakathā *itibhavâbhavakathā* ettha ca bhavo ti sassataŋ, abhavo ti ucchedaŋ, bhavo ti vaddhi,[22]

---

1 S. sandhi°. 2 B. saddho pasanno.
3 B. S. asukā°. 4 S. sampannā. 5 B. evaŋ.
6 B. *adds* kumbhaṭṭhāna; S. kumbhaṭṭhānaŋ.
7 B. *adds* vā.
8 B. °dāsī kathā; S. *adds* ti.
9 S. *omits*. 10 B. S. sā pi.
11 B. S. °vasen' eva. 12 S. sampannā.
13 B. S. sabhāvanira°.
14 S. kena nāma. 15 B. S. kāko seto.
16 S. lokâyataviganthа°.
17 C. *omits*. 18 C. sagara°.
19 S. khatattā. 20 S. hatthasamudāya.
21 *Text* itibhavâbhavakathaŋ iti. 22 S. buddhi.

abhavo ti hāni,"* bhavo ti kāmasukhaŋ, abhavo ti attakilamatho, iti imāya chabbidhāya iti bhavâbhavakathāya saddhiŋ battiŋsa[1] tiracchānakathā hoti.[2] Evarūpi tiracchānakathā nāma[3] evarūpiŋ[4] *tiracchānakathaŋ kathentiyā* saddhiŋ sannisinno hoti. "Tato† Sandako paribbājako te paribbājake oloketvā ime paribbājakā ativiya aññamaññaŋ agāravā, appatissā,[5] mayaŋ[6] samaṇassa Gotamassa pātubhāvato paṭṭhāya suriy' uggamane khajjupanakûpamā[7] jātā lābhasakkāro pi no parihīno. Sace pana imaŋ ṭhānaŋ samaṇo Gotamo Gotamasāvako gihī[8] upaṭṭhāko pi vā 'ssa[9] āgaccheyya, ativiya lajjanīyaŋ[10] bhavissati; parisadoso kho[11] pana parisajeṭṭhakass' eva upari ārohatî ti, ito c' ito[12] ca vilokento theraŋ addasa. Tena vuttaŋ *addasā kho Sandako paribbājako* . . . *pe* . . . *tuṇhī ahesun* ti. Tattha *saṇṭhapesî* ti sikkhāpesi, vajjam assā paṭicchādesi; yathā suṭṭhapitā[13] hoti tathā naŋ ṭhapesi. Yathā nāma parisamajjhaŋ pavisanto[14] puriso vajjapaṭicchādan' atthaŋ nivāsanaŋ saṇṭhapeti pārupanaŋ saṇṭhapeti rajokiṇṇaṭṭhānaŋ puñchati evam assā[15] vajjapaṭicchādanatthaŋ *appasaddā bhonto* ti sikkhāpento yathā suṭṭhapitā[13] hoti tathā naŋ ṭhapesî ti attho.

[514[7]] *Appasaddakāmâ* ti appasaddaŋ icchanti. Ekakā nisīdanti ekakā tiṭṭhanti, na gaṇasaṅgaṇikāya[16] yāpenti.

[514[8]] *Appasaddavinītâ* ti appasaddena niravena Buddhena[17] vinītā.

---

* *To here from* †, p. 221=DA. I. 89-91.

† *From here to* *, p. 226=DA. II. 367-369, *almost exactly*.

---

1 B. bāttiŋsa.
2 B. S. nāma hoti.
3 B. S. *omit* Evarūpi tiracchānakathā nāma.
4 S. evarūpaŋ.
5 B. S. appaṭissā.
6 B. S. mayañ ca.
7 B. S. khajjo°.
8 B. vā gihi; S. vā gihī.
9 B. S. tassa.
10 B. lajjaniyaŋ.
11 S. *omits.*
12 S. cîto.
13 S. suṭhāpitā.
14 C. pavissanto.
15 S. assa.
16 S. °ṇikā.
17 B. Buddhe.

[514[8]] *Appasaddassa vaṇṇavādino* ti yaŋ ṭhānaŋ appasaddaŋ nisaddaŋ[1] tassa vaṇṇavādino.

[514[9]] *Upasaṅkamitabbaŋ maññeyyâ* ti idha gantabbaŋ[2] maññeyya. Kasmā pan' esa therassa upasaṅkamanaŋ paccâsiŋsatî[3] ti?

Attano vuddhiŋ[4] patthayamāno. Paribbājakā kira Buddhesu vā Buddhasāvakesu vā attano santikaŋ āgatesu: ajja amhākaŋ santikaŋ samaṇo Gotamo āgato, Sāriputto[5] āgato, na kho pan' ete yassa vā tassa vā santikaŋ gacchanti, passatha amhākaŋ uttamabhāvan ti attano upaṭṭhākānaŋ santike attānaŋ ukkhipanti, ucce ṭhāne ṭhapenti, Bhagavato pi upaṭṭhāke gaṇhituŋ vāyamanti kira[6] Bhagavato upaṭṭhāke disvā evaŋ vadanti: tumhākaŋ satthā bhavaŋ Gotamo pi Gotamasāvako[7] pi amhākaŋ santikaŋ āgacchanti, mayaŋ aññamaññaŋ[8] samaggā,[8] tumhe pana amhe akkhīhi passituŋ na icchatha, sāmīcikammaŋ na karetha; kiŋ vo amhehi aparaddhan ti. Ath'[9] ekacce[9] manussā Buddhā pi etesaŋ santikaŋ gacchanti: kiŋ amhākan ti, tato paṭṭhāya te disvā nappamajjanti.

[514[10]] *Tuṇhī ahesuŋ* ti Sandakaŋ parivāretvā nissaddā[10] nisīdiŋsu.

[514[14]] *Svāgataŋ*[11] *bhoto Ānandassâ* ti suāgamanaŋ bhoto Ānandassa bhavante hi no āgate ānando hoti, gate soko ti dīpeti.

[514[14]] *Cirassaŋ kho* ti piyasamudācāravacanam etaŋ thero pana kālena kālaŋ paribbājakârāmaŋ cārikatthāya gacchatî ti purimagamanaŋ gahetvā[12] evam āha evañ ca[13] vatvā na mānatthaddho hutvā nisīdi, attano pana āsanā vuṭṭhāya taŋ āsanaŋ papphoṭhetvā theraŋ āsanena[14] nimantento *nisīditu bhavaŋ Ānando, idam āsanaŋ paññattan* ti āha.

---

[1] B. S. nissaddaŋ.
[2] S. idha gantabbaŋ.
[3] B. paccāsīsanī.
[4] S. buddhiŋ.
[5] S. Sārīputto.
[6] B. S. te kira.
[7] B. S. Gotamassa sāvakâ.
[8] S. aññamaññasamaggā.
[9] B. appekacce.
[10] B. S. *omit*.
[11] *Text* sāgataŋ.
[12] S. *adds* va.
[13] B. *adds* pana.
[14] S. āsane.

[514[21]] *Antarākathā vippakatâ* ti. Nisinnānaŋ vo ārambhato[1] paṭṭhāya yāva mam' âgamanaŋ etasmiŋ[2] antare kā nāma kathā vippakatā; mam' âgamanapaccayā katamā kathā pariyantaŋ na gatâ ti? pucchati. Atha paribbājako[3]: Niratthakakathā[4] sā nissārā vaṭṭasannissitā, na tumhākaŋ purato vattabbataŋ arahatī ti, dīpento *tiṭṭhat' esā bho* ti ādim āha.

[514[23, 24]] *N' esā bhoto* ti: Sace bhavaŋ sotukāmo bhavissati, pacchā p' esā kathā na dullabhā bhavissati, amhākaŋ pan' imāya attho n' atthi, bhoto pana āgamanaŋ labhitvā añña-d-eva[5] sukāraṇaŋ[6] sotukām' amhâ ti,"* dīpeti. Tato dhammadesanaŋ yācanto *sādhu vata bhavantaŋ yevâ* ti ādim āha.

[514[25]] Tattha *ācariyake* ti ācariyasamaye.

[514[30]] *Anassāsikānî* ti assāsavirahitāni.

[515[1]] *Sasakkan* ti ekaŋ satthe nipāto.

[515[1]] *Viññū puriso* ekaŋsen' eva *na vaseyyâ* ti attho. Viññū[7] pana[7] *vasanto vā*[8] *nârādheyya*[9] na sampādeyya na paṭipajjeyyâ[10] ti vuttaŋ hoti.

[515[2]] *Ñāyaŋ dhamman kusalan* ti ārogya[11] anavajjaṭṭhena kusalaŋ dhammaŋ.

[515[3]] *Idhâ* ti imasmiŋ loke.

[515[4]] *N' atthi dinnan* ti ādīni Sāleyyakasutte† vuttāni.

[515[9]] "*Cātummahābhūtiko*[12]‡ ti catummahābhūtamayo.[13]

[515[10]] *Paṭhavī paṭhavīkāyan* ti ajjhattikā paṭhavī[14] bāhiraŋ paṭhavīdhātuŋ.[15]

---

* *To here from* †, p. 224=DA. II. 367-369, *almost exactly*.

† Majjhima, Sutta 41; *see* MA. II. 332=DA. I. 165.

‡ *From here to* *, p. 227=DA. I. 165-166.

---

[1] S. ārabho.
[2] S. *omits*.
[3] C. paribbājakā.
[4] S. *adds* ca.
[5] B. °eve.
[6] B. S. *add* kathaŋ.
[7] B. *omits*.
[8] B. S. va.
[9] B. nârādheyyā ti; *Text* na ārādheyya.
[10] B. S. paripūreyyâ.
[11] B. kāraṇabhūtaŋ.
[12] B. S. Cātuma°.
[13] B. S. catuma°.
[14] B. paṭhavī dhātu.
[15] B. S. bāhirapaṭhavī°.

[515[10]] *Anupeti*[1] ti anuyāti.

[515[11]] *Anupagacchati* ti tass' eva vevacanaŋ, anugacchatī ti pi attho. Ubhayenâ pi upeti upagacchatī ti dasseti. Āpâdisu[2] pi es' eva nayo.

[515[13]] *Indriyānī* ti manacchaṭṭhāni indriyāni.

[515[13]] *Saṅkamantī*[3] ti ākāsaŋ pakkhandanti.

[515[13]] *Āsandipañcamâ* ti nipannamañcena[4] pañcamā. Mañco c' eva cattāro mañcapāde gahetvā ṭhitā cattāro purisā câ ti attho.

[515[14]] *Yāva āḷāhanâ*[5] ti yāva susānā.

[515[14]] *Padānī* ti ayam evaŋ sīlavā ahosi, evaŋ dussīlo ti ādinā nayena āgatāni[6] guṇapadāni. Sarīram eva vā ettha padānī ti adhippetaŋ.

[515[15]] *Kāpotakānī* ti kapotakavaṇṇāni, pārāpatapakkhavaṇṇānī[7] ti attho.

[515[15]] *Bhassantâ* ti bhasmantā. Ayam[8] ev' ettha Pāḷi.[8] *Āhutiyo* ti yaŋ pahenakasakkārâdibhedaŋ[9] dinnadānaŋ sabban taŋ chārikâvasānam eva hoti. Na tato paraŋ phaladāyakaŋ hutvā gacchatī ti attho.

[515[16]] *Dattupaññattan* ti dattūhi bālamanussehi paññattaŋ. Idaŋ vuttaŋ hoti, bālehi abuddhīhi paññattam idaŋ dānaŋ na paṇḍitehi. Bālā denti paṇḍitā gaṇhantī ti dasseti."*

[515[17]] *Atthikavādan* ti atthi dinnâdīnaŋ[10] phalan[10] ti imam atthikavādaŋ yeva[11] vadanti[12] *tesaŋ tucchaŋ*[13] *vacanaŋ*[13] *musā vilāpo.*

---

* *To here from* ‡, p. 226=DA. I. 165-166.

---

[1] S. anuseti. [2] B. S. āpādīsu.

[3] C. *brackets*; B. S. *omit*.

[4] B. nippanna°; S. nisinna°.

[5] S. āhaḷanā. [6] B. pavattāni.

[7] B. S. pārāvata°.

[8] C. ayam eva vā Pāḷi; S. ayam ev' ettha Pāli.

[9] B. pahonakaŋ sakkā°; S. paheṇaka°.

[10] B. dinnaŋ dinnaphalaŋ; S. dinnaphalan.

[11] S. eva. [12] B. danti.

[13] S. tucchavacanaŋ.

[515[17]] *Bāle*[1] *ca paṇḍite*[2] *câ* ti bālā ca paṇḍitā ca.

[515[22]] *Akatena me ettha katan* ti mayham akaten' eva samaṇadhammena ettha etassa[3] samaye kammaŋ kataŋ nāma hoti. Avusiten' eva brahmacariyena vusitaŋ nāma hoti. *Etthâ* ti etasmiŋ samaṇadhamme.

[515[24]] *Samasamâ* ti ativiya samā samena[4] guṇena samā.

[515[24]] *Sāmaññaŋ pattâ*[5] ti samānabhāvaŋ pattā.

[516[4]] *Karato*[6] ti ādīni Apaṇṇakasutte* vuttāni.

[516[33]] Tathā *n' atthi hetû* ti ādīni.

[517[19]] Catutthabrahmacariyavāse *akaṭâ*[7] ti akatā.

[517[19]] "*Akaṭavidhâ*[8] ti akaṭavidhānā.[8] Evaŋ karohî ti kenaci kārāpitā na hontî ti attho.

[517[19]] *Animmitâ* ti† iddhiyā pi na nimmitā.

[517[19]] *Animmātâ*[9] ti animmāpitā. Keci[10] animmitabbâ ti padaŋ vadanti. Taŋ n' eva Pāḷiyaŋ[11] na Aṭṭhakathāyaŋ sandissati.

[517[19]] *Vañjhâ*"‡ "ti vañjhāpasuvañjhātālâdayo viya aphalā kassaci ajanakâ ti attho.[12] Etena paṭhavikāyâdīnaŋ[13] rūpāni[14] janakabhāvaŋ paṭikkhipati.

Pabbatakūṭā viya ṭhitâ ti *kūṭaṭṭhā*.

[517[20]] *Esikaṭṭhāyi-ṭṭhitâ*[15] ti muñje isikā[15] viya ṭhitā.† Tatrâdhippāyo[16] yam p' idaŋ[17] jāyatî ti vuccati, taŋ muñjato isikā[15] viya vijjamānam eva nikkhamati.[18] *Esikaṭṭhāyi*[19]-

---

* Majjhima, Sutta 60; *cf. above*, MA. Sutta 60, p. 118.

†–† Cingalese *in brackets*.

‡ =DA. I. 167. *From* Vañjhâ *to* *, p. 229, *cf.* DA. I. 105.

---

1 S. bālo. 2 S. paṇḍito. 3 S. etasmiŋ.
4 B. S. *add* vā. 5 *Text* sāmaññapattā. 6 C. Karotî.
7 S. na katâ. 8 S. Akata°.
9 S. animmāpitā. 10 B. S. Kenaci.
11 S. Pāliyaŋ. 12 B. S. *omit.*
13 B. pathavīkā°; S. paṭhavīkā°.
14 S. rūpâdi. 15 S. Isika°.
16 B. tatr' âyam adhippāyo; S. tatr' âdhip°.
17 B. S. yam idaŋ.
18 B. nikkhamatî ti. 19 S. esikaṭṭhāya°

ṭṭhitâ ti pi pāṭho sunikhato[1] esikatthambho niccalo tiṭṭhati, evaŋ ṭhitâ[2] ti attho. Ubhayena pi tesaŋ vināsâbhāvaŋ dīpeti."*

[517[20]] "*Na iñjantî* ti esikatthambho viya ṭhitattā na calanti. *Na vipariṇāmantî*[3] ti pakatiŋ na jahanti.

[517[21]] *Na aññamaññaŋ vyābādhentî*[4] ti *aññamaññaŋ* na upahananti.

[517[21]] *Nâlan* ti na samatthā.

[517[23]] *Paṭhavīkāyo*[5] ti ādisu paṭhavī[5] yeva[6] paṭhavīkāyo[5] paṭhavīsamūho vā.

[517[27]] *Tatthâ* ti tesu sattasu[7] kāyesu."†

[517[28]] *N' atthi hantā vâ* ti hantuŋ[8] vā ghātetuŋ vā sotuŋ vā sāvetuŋ[8] vā vijanituŋ[9] vā vijānāpetuŋ[10] vā samattho nāma *n' atthî* ti dīpeti.

[517[30]] "*Sattannaŋ tv-eva*[11] *kāyānan* ti yathā muggarāsi ādisu pahaṭaŋ satthaŋ muggarāsīnaŋ[12] antarena pavisati evaŋ sattannaŋ kāyānaŋ antarena[13] chiddena vivarena satthaŋ pavisati.

[517[30]] Tattha ahaŋ imaŋ *jīvitā voropemî*[14] ti kevalaŋ samaññāmattam[15] eva hotî ti dasseti."†

[517[32, 33]] "*Yonipamukhasatasahassānî*[16]‡ ti pamukhayonī-

---

* *To here from* ‡, p. 228, *cf.* DA. I. 105.

† =DA. I. 167.

‡ *From here to* *, p. 233=DA. I. 161-165, *which is, however, fuller at places.*

---

1 B. S. sunikhāto.

2 B. ṭhito.

3 B. °ṇāmentî.

4 B. S. byā°.

5 B. pathavī°.

6 S. *omits* paṭhavī yeva.

7 B. S. jīvasattamesu.

8 S. hantuŋ vā hantāpetuŋ vā santāpetuŋ vā ghaṭṭetuŋ vā socetuŋ vā socāpetuŋ vā sāvetuŋ.

9 B. S. jānituŋ.

10 B. jānāpetuŋ; S. *omits.*

11 C. S. yeva.

12 B. muggarāsi ādīnaŋ.

13 S. antare.

14 *Text* voropetî.

15 B. S. saññāmattam.

16 S. yonippamu°.

naŋ uttamayonīnaŋ[1] cuddasa satasahassānî ti[2] aññāni ca *saṭṭhisatāni*[3] ca[4] aññāni ca *saṭṭhisatāni,*[5] *pañca ca*[6] *kammuno satānî* ti[7] pañca kammasatāni câti[8] kevalaŋ takkamattakena niratthakaŋ diṭṭhiŋ dīpeti.

[517[33]] *Pañca ca kammāni tīṇi ca kammānî* ti ādisu pi es' eva nayo.

[517[33]] Keci pan' âhu *pañcakammānî* ti pañcindriyavasena bhaṇati.[9] *Tīṇî* ti[10] kāyakammâdivasena.[11] *Kamme ca aḍḍhakamme câ* ti ettha pan' assa kāyakammavacīkammañ[12] ca kamman ti[12] laddhi, manokammaŋ upaḍḍhakamman ti.

[517[33]] *Dvaṭṭhi paṭipadâ* ti dvāsaṭṭhipaṭipadâ ti vadati.

[517[34]] *Dvaṭṭh' antarakappâ* ti ekasmiŋ[13] kappe catusaṭṭhī[14] antarakappā nāma honti. Ayam pana[15] aññe dve ajānanto evam āha.

[517[34]] *Chaḷ-ābhijātiyo* Apaṇṇakasutte* vitthāritā.

[517[34]] *Aṭṭha purisabhūmiyo* ti mandabhūmi . . . khiḍḍabhūmi[16] . . . vīmaŋsabhūmi[17] . . . ujugatabhūmi . . . sekhabhūmi[18] . . . samaṇabhūmi . . . jinabhūmi . . . pannabhūmî ti imā *aṭṭha purisabhūmiyo* ti vadati. Tattha jātâdivasena[19] paṭṭhāya sattâdivasena[20] sambādhaṭṭhānato nikkhantā[21] sattā mandā honti momūhā. Ayaŋ mandabhūmî ti vadati. Ye pana duggatito āgatā honti, te abhiṇhaŋ rodanti c' eva vira-

* Majjhima, Sutta 60; *cf. above*, MA. Sutta 60, pp. 120, 121.

[1] S. °yoninañ ca.
[2] B. S. °sahassāni.
[3] S. satthī°.
[4] B. S. *omit*.
[5] B. S. satāni.
[6] S. *omits*.
[7] S. satāni.
[8] B. ca.
[9] C. gaṇati.
[10] C. *omits*.
[11] B. °vasenâ ti.
[12] B. S. kāyakammañ ca vacīkamman ti.
[13] S. ek' ekasmiŋ.
[14] S. saṭṭhī.
[15] C. *omits*.
[16] B. S. khiḍḍā°.
[17] B. vīmaŋsaka°; S. padavīmaŋsaka°.
[18] B. S. sekkha°.
[19] B. S. °divasato.
[20] B. °divase.
[21] B. S. nikkhantattā.

vanti ca, sugatito āgatā taŋ[1] anussaritvā[2] hasanti. Ayaŋ khiḍḍabhūmi[3] nāma. Mātāpitunnaŋ[4] hatthaŋ vā pādaŋ vā mañcaŋ vā pīṭhaŋ vā gahetvā bhūmiyaŋ padanikkhamanam[5] pana[6] vīmaŋsakabhūmi[7] nāma. Padasā[8] gantuŋ samatthakālo ujugatabhūmi nāma. Sippāni[9] sikkhanakālo sekhabhūmi[10] nāma. Gharā nikkhamma-pabbajanakālo[11] samaṇabhūmi nāma. Ācariyaŋ sevitvā jānanakālo jinabhūmi nāma. Bhikkhu ca pannako jino[12] na kiñci āhâ ti evaŋ alābhiŋ samaṇaŋ pannabhūmî ti vadati.[13]

[517[36]] *Ekūnapaññāsa ājīvasate* ti ekūnapaññâsa ājīvavuttisatāni.

[517[36]] *Paribbājakasate*[14] ti paribbājakapabbajjāsatāni.[15]

[518[1]] *Nāgâvāsasate* ti nāgamaṇḍalasatāni.

[518[1]] *Vīse indriyasate* ti vīse indriyasatāni.

[518[1]] *Tiŋse nirayasate* ti tiŋsa nirayasatāni.

[518[2]] *Rajodhātuyo* ti rajo[16] okiraṇaṭṭhānāni,[16] hatthapiṭṭhapādapīṭṭhâdīni[17] sandhāya vadati.

[518[2]] *Satta saññīgabbhâ* ti oṭṭhagoṇagadrabha-ajapasumigamahise sandhāya vadati.

[518[2]] *Asaññigabbhâ*[18] ti sāliyavagodhūmamuggakaṅguvarakakudrūsake sandhāya vadati.

[518[3]] *Nigaṇṭhigabbhâ*[19] ti Nigaṇṭhimhi[20] jātagabbhā, ucchuveḷunaḷâdayo sandhāya vadati.

[518[3]] *Satta devâ*[21] ti bahudevā,[22] so pana sattâ ti vadati.

---

[1] S. taŋ taŋ.
[2] B. anussaritvā anussaritvā.
[3] B. S. khiḍḍā°.
[4] B. S. mātāpitūnaŋ.
[5] B. S. padanikkhipanaŋ.
[6] B. *omits.*
[7] S. padavī°.
[8] B. *adds* va.
[9] S. sippānaŋ.
[10] B. S. sekkha°.
[11] S. pabbajjākālo.
[12] B. jinno.
[13] S. *omits.*
[14] *Text* paribbājasate.
[15] B. S. °pabbajjasatāni.
[16] B. S. rajaokira°.
[17] B. hatthapiṭṭhi.
[18] B. asaññī°.
[19] B. S. Nigaṇṭha°; B. *repeats as after* asaññagabbhâ ti.
[20] S. Nigaṇṭhamhi.
[21] B. dibbā.
[22] S. bahū°.

[518³] *Mānusâ*[1] pi anantā, so *sattâ* ti vadati.

Satta pesācâ[2] ti pisācā[3] mahantā[4] mahantā, sattâ ti vadati.

[518⁴] *Sarâ* ti mahāsarā. "Kaṇṇamuṇḍaka-Rathakāra[5]-Anotatta - Sīhappapātaka - Tiyaggala - Mucalinda[6] - Kuṇāladahe"* gahetvā vadati.

[518⁴] *Pavuṭâ* ti gaṇṭhikā.[7]

Papātâ ti mahāpapātā.

Papātasatānî ti khuddakapapātasatāni.

[518⁵] *Supinâ* ti mahāsupinā va.[4]

Supinasatānî ti khuddakasupinasatāni.

Mahākappino[8] ti mahākappānaŋ.[9] Tattha[10] ekamhā mahāsarā[11] vassasate vassasate kusaggena ekaŋ[12] udakabinduŋ nīharitvā nīharitvā sattakkhattuŋ tamhi sare nirudake kate eko mahākappo ti vadati. Evarūpānaŋ mahākappānaŋ caturâsīti satasahassāni khepetvā *bālo*[13] *ca paṇḍito*[14] *ca dukkhass' antaŋ* karotî[15] ti ayam assa laddhi. Paṇḍito pi kira antarā sujjhituŋ na sakkoti, bālo pi tato uddhaŋ na gacchati.

[518⁸] *Sīlenâ* ti acelakasīlena vā aññena vā yena kenaci.

† *Vatenâ* ti[16] tādisen' eva[17] vatena.

Tapenâ ti tapokammena.

Aparipakkaŋ paripāce ti[18] nāma yo ahaŋ paṇḍito ti antarā visujjhati.[19]

---

* *Cf.* A. IV. 101; SnA. 407.

† *S. omits from here to* †, p. 234.

---

[1] B. mānussā; S. manussa. [2] B. S. pisācā.
[3] S. *omits.* [4] B. S. *omit.*
[5] B. Kaṇṇamuṇḍa-Rathakāra; S. °thakāḷa.
[6] B. Sīhapapātakuṭira-Muñcalinda; S. Sīhappapāta-chaddanta-Muggalinda.
[7] S. ganthikā. [8] C. mahākappuno.
[9] S. mahākappā. [10] B. ettha. [11] B. S. sarā.
[12] B. ekaŋ va; S. ekañ ca. [13] B. bālā.
[14] B. paṇḍitā. [15] B. karontî ti. [16] S. vattena pi.
[17] B. S. tādisena; S. *omits from here to* p. 234. vutte no ti pi me no ti.
[18] *Text* paripācessāmi. [19] C. visujjhiti.

[518[10]] ***Paripakkaŋ phussa phussa vyantikaro***[1] ti nāma yo ahaŋ bālo ti vuttaparimāṇakālaŋ atikkamitvā yāti.

[518[10]] ***H' evaŋ n' atthî*** ti evaŋ n' atthi, taŋ hi ubhayam pi na sakkā kātun ti dīpeti.

[518[10]] ***Doṇamite*** ti doṇena mitaŋ viya.

[518[11]] ***Sukhadukkhe*** ti sukhadukkhaŋ.

[518[11]] ***Pariyantakaṭe***[2] ti vuttaparimāṇena kālena kata pariyanto.

[518[11]] ***N' atthi hāyanavaḍḍhane***[3] ti n' atthi hāyanavaḍḍhanāni. Na saŋsāro paṇḍitassa hāyati, na bālassa vaḍḍhatî ti attho.

[518[12]] ***Ukkaŋsâvakaŋse***[4] ti ukkaŋsâvakaŋsā[4] hāpanavaḍḍhanānam ev' etaŋ vevacanaŋ. Idāni tam atthaŋ upamāya sādhento ***seyyathâpi nāmâ*** ti ādim āha.

[518[12]] Tattha ***suttaguḷe*** ti vethetvā katasuttaguḷe.[5]

[518[13]] ***Nibbeṭhiyamānam eva paletî***[6] ti pabbante vā rukkhagge vā ṭhatvā bhinne[7] suttapamāṇena nibbeṭhiyamānam eva[8] gacchati, sutte khīṇe tatth' eva[9] tiṭṭhati na gacchati. Evam evaŋ vuttakālato uddhaŋ na gacchatî ti dasseti."*

[519[21]] ***Kim idan*** ti kim idaŋ tava aññāṇaŋ kiŋ sabbaññū nāma tuvan[10] ti evaŋ puṭṭho samāṇo[11] niyativādo pakkhipanto suññaŋ me agāran ti ādim āha.

[520[3]] ***Anussaviko hotî*** ti anussavanissito hoti.

[520[4]] ***Anussavasacco*** ti savanaŋ saccato gahetvā ṭhito.

[520[5]] ***Piṭakasampadāyâ*** ti vaggapaṇṇāsakāya piṭakabandhasampattiyā.

[520[35]] "***Mando*** ti mandapañño.

[520[36]] ***Momūho*** ti atimūḷho."†

[521[1]] "***Vācāvikkhepaŋ āpajjatî*** ti, vācāya vikkhepaŋ āpajjati. Kīdisaŋ? ***Amarāvikkhepaŋ***, apariyantavikkhepan ti attho."‡

---

* *To here from* ‡, p. 229=DA. I. 161-165.

† *Cf.* DhA. IV. 17; DA. I. 117. ‡ =DA. I. 115.

---

1 B. S. byanti°. 2 B. °takate. 3 C. hāpana°.
4 C. okka. 5 B. °guḷaŋ. 6 C. phaletî.
7 B. bhinnaŋ. 8 B. *omits*. 9 B. tattha.
10 B. tvan. 11 B. samāno.

Atha vā "amarā nāma macchajâ ti ummujjananimmujjanâdivasena[1] udake sandhāvamānā gahetuŋ na sakkoti.[2] Evam eva[3] ayaŋ[4] vādo ito c' ito ca sandhāvati gāhaŋ na upagacchati[5] amarāvikkhepo ti vuccati,"* taŋ *amarāvikkhepaŋ*.[6]

[521[2,3]] "*Evam pi me* ti[7] ādisu idaŋ kusalan ti puṭṭho *evam pi me no* ti[7] vadati. Tato kiŋ? Akusalan ti vutte *tathâ pi me no*[8] ti vadati. Kiŋ? Ubhayato *aññathâpi*[9] vutte *aññathâ* ti[10] *pi me no* ti vadati tato tathā[11] vidhenâpi na hoti[12] te laddhî ti vutte† *no ti pi me no* ti vadati.[13] Tato kiŋ? no[14] no ti pi[15] te laddhî ti vutte *no*[16] *no ti pi me no*[17] *ti* evaŋ vikkhepam āpajjati, ekasmiŋ pi[16] pakkhe na tiṭṭhati."‡

[521[6]] *Nibbijja pakkamatî* ti attano pi esa sattha avassayo bhavituŋ na sakkoti, mayhaŋ kiŋ sakkhissatî ti nibbinditvā pakkamati. Purimesu pi anassāsikesu es' eva nayo.

[523[9]] *Sannidhikārakaŋ kāme paribhuñjitun* ti yathā pubbe gihībhūto[18] sannidhiŋ katvā vatthukāme paribhuñjati evaŋ tilataṇḍulasappinavanītâdīni sanniddhiŋ katvā idāni paribhuñjituŋ[19] abhabbo ti attho.§

Nanu ca khīṇâsavassa vasanaṭṭhāne[20] tilataṇḍulādayo paññāyantî ti na pan' esa[21] te attano atthāya ṭhapeti aphāsukapabbajitâdīnaŋ atthāya ṭhapeti.

---

* =DA. I. 115.

† S. *omits to here from* †, p. 232.

‡ =DA. I. 116.

§ *Cf*. Pāc. 38.

[1] B. ummujjanimujja°.
[2] C. S. sakkâ ti.
[3] C. S. evam evaŋ.
[4] B. ayam pi.
[5] B. °gacchatî ti.
[6] B. amarāvikkhepaŋ āpajjati (kīdisaŋ amarāvikkhepaŋ).
[7] B. evan ti pi me no ti.
[8] B. tathâ ti pi me no.
[9] B. °thâ ti.
[10] B. *omits*.
[11] B. ti.
[12] B. hotî ti.
[13] S. No ti pi me no no no ti pi me no ti vadati.
[14] B. S. *omit*.
[15] B. *adds* no no ti pi.
[16] S. *omits*.
[17] S. no no.
[18] B. gihibhūto.
[19] S. bhuñjituŋ.
[20] S. pana ṭhāne.
[21] B. S. *add* no na paññāyanti.

Anāgāmissa kathan ti tassâ pi pañcakāmaguṇā sabbaso va pahīnā dhammena pana samena[1] laddhaŋ vicāretvā paribhuñjati.

[524[2]] *Puttamatāya puttâ* ti so kira imaŋ dhammaŋ sutvā ājīvikā[2] matā nāmâ ti saññī hutvā evam āha. Ayaŋ[3] h' ettha[3] attho. Ājīvikā[4] matā nāma tesaŋ mātā puttamatā hoti iti *ājīvikā*[2] *puttamatāya*[5] *puttā* nāma honti.

[524[6]] *Samaṇe Gotame* ti samaṇe Gotame brahmacariyavāso[6] atthi[6] aññattha[6] n' atthî ti dīpeti.[6] Sesaŋ sabbattha uttānam evā ti.

Sandakasuttaŋ chaṭṭhaŋ.

77.

[Mahāsakuludāyisuttavaṇṇanā]

[II. 1[1]] *Evam me sutan* ti Mahāsakuludāyisuttaŋ.

[1[3]] Tattha *Moranivāpe* ti tasmiŋ ṭhāne Morānaŋ abhayaŋ ghosetvā bhojanaŋ paṭṭhapesuŋ[7] tasmā taŋ ṭhānaŋ Moranivāpo ti saṅkhaŋ gataŋ.

[1[4]] *Annabhāro* ti etassa paribbājakassa nāmaŋ

[1[5]] Tathā *Varadharo*[8] ti *aññe câ* ti na kevalaŋ ime tayo aññe pi *abhiññātā* bahū *paribbājakā*.

[2[6]] "*Appasaddassa vaṇṇavādî*"* ti idha appasaddavinīto ti avatvā va idaŋ vuttaŋ. Kasma? Na hi Bhagavā aññena vinīto ti.[9]

[2[21]] *Purimānî* ti hīyyo divasaŋ upādāya purimāni nāma honti tato paraŋ purimatarāni.

[2[22]] "*Kutūhalasālāyan*[10] ti[11] kutūhasālā[10] nāma paccekasālā[12] n' atthi. Yattha pana nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā nānāvidhaŋ kathaŋ pavattenti sā[13] bahunnaŋ[14]: Ayaŋ kiŋ

* =D. I. 179.

[1] B. *omits*. [2] S. ājīvakā.
[3] B. S. ayañ c' ettha. [4] B. putta-ājīvikā.
[5] B. puttamatāyo ti. [6] S. *omits*.
[7] B. adaŋsu. [8] S. Varataro. [9] B. S. vinīto.
[10] B. S. kutu°. [11] S. *omits* kutūhalasālāyan ti.
[12] S. paccekā sāla. [13] S. sā va. [14] B. bahūnaŋ.

vadati, ayaŋ kiŋ vadatî ti, kutūhalappattiṭṭhānato[1] kutūhalasālâ[1] ti vuccati."* Kotuhalasālâ ti pi pāṭho.

[2[23]] *Lābhâ* ti ye evarūpe samaṇabrāhmaṇe daṭṭhuŋ pañhaŋ pucchituŋ dhammakathaŋ vā nesaŋ sotuŋ labhanti tesaŋ aṅgamagadhānaŋ ime *lābhâ* ti attho.

[2[25, 26]] *Saṅghino* ti ādisu "pabbajitasamūhasaṅkhāto saṅgho etesaŋ atthî ti *saṅghino*. Sveva gaṇo etesaŋ atthî ti *gaṇino*. Ācārasikkhāpanavasena tassa gaṇassa ācariyâ ti *gaṇācariyā*.

[2[26]] *Ñātâ* ti paññātā pākaṭā. Ayathābhuccaguṇehi[2] c' eva yathābhuccaguṇehi[3] ca samuggato yaso etesaŋ atthî ti *yasassino*. Pūraṇâdīnaŋ[4] hi[4] appiccho, santuṭṭho, appicchatāya vattham pi na nivāsetî ti, ādinā nayena yaso samuggato. Tathāgatassa iti pi so Bhagavâ ti ādihi yathābhūtaguṇehi.

[2[26]] *Titthakarâ* ti, laddhikarā.

[2[26]] *Sādhusammatâ* ti, ime sādhū sundarā sappurisâ ti evaŋ sammatā.

[2[26]] *Bahujanassâ* ti assutavato c' eva andhabālaputhujjanassa "†[5] vibhāvino[5] ca paṇḍitajanassa. Tattha titthiyābālajanassa evaŋ sammatā Tathāgato paṇḍitajanassa iminā nayena.

[2[27]] *Pūraṇo Kassapo saṅghî* ti ādisu attho veditabbo. Bhagavā pana yasmā aṭṭhatiŋsa[6] ārammaṇāni vibhajanto bahūni nibbānaŋ otaraṇatitthāni akāsi, tasmā titthakaro ti vattuŋ vaṭṭati.

[2[27]] Kasmā pan' ete sabbe pi tattha *osaṭâ*[7] ti ? Upaṭṭhākarakkhanatthañ[8] c' eva lābhasakkāratthañ[9] ca tesaŋ hi[10] evaŋ[10] hoti amhākaŋ upaṭṭhākā samaṇaŋ Gotamaŋ saraṇaŋ gaccheyyuŋ te ca[11] rakkhissāma samaṇassa[12] Gotamassa upaṭṭhāke sakkāraŋ karonte disvā amhākam pi upaṭṭhākā

* *Cf.* DA. II. 369. † *Cf.* DA. I. 143.

[1] B. S. kutuhaluppa°. [2] B. Yathā°.
[3] B. ayathābhūtaguṇehi; S. yathābhūtaguṇehi.
[4] B. S. Pūraṇâdīnañ ca.
[5] S. andhabālaputhujjanabālassa medhāvino.
[6] S. aṭṭhattiŋsa. [7] S. osadā. [8] B. S. °khaṇatthaŋ.
[9] S. lābhasakkārarakkaṇatthañ.
[10] S. kira. [11] S. pi. [12] B. S. *add* ca.

amhākaŋ[1] sakkāraŋ karissanti, tasmā yattha[2] Bhagavā sarati tattha osaranti.[2]

[3[24]] *Vādaŋ āropetvā apakkantâ*[3] ti apagatā keci disā[4] pakkantā keci gihibhāvaŋ pattā keci imaŋ sāsanaŋ āgatā.

[3[27]] "*Sahitaŋ me* ti mayhaŋ vacanaŋ sahitaŋ siliṭṭhaŋ atthayuttaŋ kāraṇayuttan ti attho.

[3[27]] *Asahitan te* ti tuyhaŋ vacanaŋ asahitaŋ.

[3[28]] *Aviciṇṇan*[5] *te viparâvattan* ti yan tuyhaŋ dīgharattâciṇṇavasena suppaguṇaŋ,[6] taŋ mayhaŋ ekavacanen' eva *viparâvattaŋ*, parivattetvā[7] ṭhitaŋ, na kiñci jātan ti attho.

[3[29]] *Āropito te vādo* ti mayā tava vāde doso āropito.

[3[29]] *Cara vādappamokkhāyâ*[8] ti dosamocanatthaŋ cara, vicara, tattha tattha gantvā[9] sikkhāti attho.

[3[30]] *Nibbeṭhehi*[10] *vā sace pahosî* ti atha sayaŋ pahosi idān' eva[11] nibbeṭhehi.[10]"*

[3[33]] *Dhammakkosenâ* ti sabhāvakkosena.

[5[7]] *Taŋ no sossāmâ* ti taŋ[1] amhākaŋ desitaŋ dhammaŋ suṇissāma.

[5[8]] *Khuddaŋ madhun* ti khuddakamakkhikāhi katadaṇḍakamadhuŋ.[12]

[5[8]] *Anelakan* ti niddosaŋ apagatamacchikaṇḍakaŋ.[13]

[5[8]] *Pîḷeyyâ*[14] ti dadeyya.

[5[13]] *Paccâsiŋsamānarūpo*[15] ti pūretvā nu kho no bhojanaŋ dassatî ti bhājanahattho paccâsiŋsamāno[15] *paccupaṭṭhito assa*.

---

* =DA. I. 91.

---

[1] B. *omits*.

[2] B. yattha yattha Bhagavā osarati, tattha tattha sabbe osaranti; S. yattha Bhagavā osarati tattha sabbe osaranti.

[3] S. Vādaŋ āropetvâ ti vāde desaŋ āropetvā apakkantâ.

[4] B. S. disaŋ.

[5] B. S. adhiciṇṇan.

[6] B. S. supaguṇaŋ.

[7] B. S. viparivattitvā.

[8] B. vādapa°.

[9] S. gantuŋ.

[10] S. nibbedhehi.

[11] C. idānim eva.

[12] B. S. kataŋ daṇḍa°.

[13] B. upagata°; S. apagatamakkhi°.

[14] C. pipīḷeyyā.

[15] B. Paccāsīsa°.

[5[15]] *Sampayojetvâ*[1] ti appamattakaŋ vivādaŋ katvā.

[6[1]] "*Itarîtarenâ*[2] ti lāmakâlāmakena.[3]"*

[6[22]] *Pavivitto* ti idaŋ paribbājako[4] kāyavivekamattaŋ sandhāya vadati Bhagavā pana "tīhi vivekehi[5] pavivitto va.[6]"†

[6[31]] *Kosakâhārâ*[7] *pi* ti dānapatīnaŋ ghare[7] aggabhikkhāṭhapanatthaŋ khuddakasarāvakā[8] honti,[9] dānapatino aggabhattaŋ[10] tattha ṭhapetvā bhuñjanti pabbajīte[11] sampatte tassa[12] denti taŋ sarāvakaŋ kosako ti vuccati. Tasmā ye[13] eken' eva bhattakosakena yāpenti te *kosakâhārâ* ti.

[6[35]] *Beḷuvâhārâ*[14] ti beḷuvamattabhattā[15] samatittikanti ovaṭṭiyā[16] heṭṭhimalekhāsamaŋ.

[7[7]] *Iminā dhammenâ* ti iminā appāhāratā dhammena. Ettha ca[17] pana sabbâkāren' eva Bhagavā appâhāro ti[18] na vattabbo padhānabhūmiyaŋ[19] chabbassāni appâhāro va[20] ahosi, Verañjāyaŋ tayo māse piṭṭhôdaken'[21] eva yāpesi, Pārileyyakavanasaṇḍe[22] tayo mase bhisamulāleh'[23] eva yāpesi.

---

* *Cf.* J. II. 346.

† *Cf.* Vism. 140; SnA. 299, 516; Nd. I. 26, 157; DA. I. 169; MA. II. 143; Asl. 164.

---

1 B. (Sabuddhācarî ti) sampayojetvā.

2 B. Itaritarenā.

3 B. S. lāmakalāmakena.

4 C. parabbājako.

5 C. vivekahi.

6 B. S. vivitto ca.

7 B. Kosakâhārâ ti piṇḍā na gahapatīnaŋ ghare; S. Kosakâhārâ ti piṇḍā dānapatīnaŋ ghare.

8 B. °sarāvā; S. °sarāvakaŋ.

9 S. hoti.

10 B. *adds* vā.

11 B. S. pabbajite.

12 B. S. taŋ bhattaŋ tassa.

13 B. S. ye ca.

14 S. Veḷu.

15 B. °bhattâhārā; S. veḷupamattabhattâhārā.

16 B. S. oṭṭhavattiyā.

17 B. S. *omit*.

18 B. anappā°.

19 B. pamāna°.

20 S. *omits*.

21 B. S. paṭṭho°.

22 B. Pāṭi°.

23 B. bhisamūleh'; S. bhiŋsamūleh'.

Idha pana etam atthaŋ dasseti: ahaŋ ekasmiŋ kāle appâhāro ahosiŋ, mayhaŋ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaŋ dhutaṅgaŋ na bhindantî ti, tasmā yadi te iminā dhammena sakkareyyuŋ na maŋ sakkareyyuŋ[1]; mayā hi te visesatarā, aññe[2] c' eva pana dhammā[3] atthi yena man te sakkarontî ti dasseti. Iminā nayena sabbavāresu yojanā veditabbā.

[7[14]] *Paŋsukūlikâ*[4] ti samādiṇṇapaŋsukūlikaṅgā.[5]

[7[14]] "*Lūkhacīvaradharâ* ti satthasuttalūkhâdīni"[6]* cīvarāni[6] dhārayamānā.

[7[15]] *Nantakānî* ti na[7] antakāni[7] antavirahitāni vatthakhaṇḍāni[8] yadi hi nesaŋ anto bhaveyya "pilotikâ"† ti saṅkhaŋ na[7] gaccheyyuŋ.

[7[15]] *Uccinitvâ*[9] ti phāletvā dubbalaṭṭhānaŋ pahāya thirathiraṭṭhānam[10] eva gahetvā.

[7[17]] *Alābulomasānî*[11] ti alābulomasadisa-suttāni[11] sukhumānî ti dīpeti. Ettāvatā ca satthā cīvarasantosena asantuṭṭho ti na vattabbo atimuttakasusānato[12] hi 'ssa puṇṇadāsiyā pārupitvā[13] pātitasāṇaŋ[14] paŋsukūlagaṇhanadivase[14] udakapariyantaŋ katvā mahāpaṭhavī[15] akampi. Idha[16] pana etam atthaŋ dasseti: aham ekasmiŋ yeva kāle paŋsukūlaŋ gaṇhiŋ mayham pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaŋ dhutaṅgaŋ na bhindantî ti.[17]

---

* *Cf.* MA. I. 149. † *Cf.* PvA. 185; VvA. 311.

---

1 B. *omits* na maŋ sakkareyyuŋ.
2 B. S. añño. 3 S. dhammo.
4 C. paŋsukūlakā.
5 B. samādinnapaŋsukūlikā; S. samādinnapaŋsukūlikaṅgā.
6 B. satthasuttalūkhānimī varāni; S. satasuttalukhāni cīvarāni.
7 B. S. *omit.* 8 S. vatthakkhaṇḍāni.
9 B. ucchinditvā. 10 B. S. thiraṭhānam.
11 C. alāpu°; S. alavu°.
12 S. adhimutta°. 13 S. pārupetvā.
14 B. pātitasāṇapaŋsukūlaŋ gahaṇadivase; S. pātitasānapaŋsukūlagahaṇadivase.
15 B. pathavī. 16 B. ima. 17 B. bhindanti.

[7[30]] "'*Piṇḍapātikâ* ti atirekalābhaŋ paṭikkipitvā samādinnapiṇḍapātikaṅgā.[1]

[7[30]] '*Sapadānacārino*[2]'* ti loluppacāraŋ paṭikkhipitvā samādiṇṇasapadānacārā.[3]"†

[7[31]] *Ucchepake*[4] *va*[5] *te*[5] *ratâ* ti uñchācariyasaṅkhāte[6] bhikkhūnaŋ pakativate[7] ratā uccanīcagharadvāraṭṭhāyino[8] hutvā kacavaramissakaŋ[9] saṅgharitvā[10] paribhuñjantî ti attho.

[7[31]] *Antaragharan* ti Brahmāyusutte‡ ummārato paṭṭhāya antaragharaŋ idha[11] "indakhīlato"§ paṭṭhāya adhippetaŋ. Ettāvatā ca satthā piṇḍapātasantosena asantuṭṭho ti na vattabbo. Appâhāratāya vuttaniyāmen' eva pana sabbaŋ vitthāretabbaŋ. Iti idhâ pi[12] etam atthaŋ dasseti: aham ekasmiŋ yeva kāle nimantanaŋ na sādiyiŋ, mayhaŋ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaŋ dhutaṅgaŋ na bhindantî ti.

[8[14]] "*Rukkhamūlikâ* ti channaŋ paṭikkhipitvā samādinnarukkhamūlikaṅgā."‖

[8[14]] "*Abbhokāsikâ* ti channañ ca rukkhamūlañ ca"¶ paṭikkhipitvā samādinna-abbhokāsikaṅgā.

[8[14]] *Aṭṭha māse* ti Hemantagimhike antovasse[13] pana cīvarânuggahatthaŋ channaŋ pavisanti. Ettāvatā ca satthā senāsanasantosena asantuṭṭho ti na vattabbo. Senāsanasanto-

---

* *Cf.* SnA. 118; Nd. II. 646. † *Cf.* Vism. 66, 67.

‡ Majjhima, Sutta 91, *below*, p. 388.

§ *Cf.* Vin. IV. 160.

‖ *Cf.* Vism. 74. ¶ *Cf.* Vism. 75.

---

1 C. samādiṇṇa° (*and always*). 2 B. Sāpa°.

3 B. sāmadinnasāpa°; S. sāmadinna°.

4 C. uñchepake; B. ucchāsake; S. uccāpake.

5 S. bhatte. 6 B. ucchā°; S. uccāpariya°.

7 S. pakatibhatte. 8 B. uccānī°.

9 B. kabaramissakaŋ bhattaŋ; S. kacavaramissakabhattaŋ.

10 B. S. saŋharitvā. 11 B. ima.

12 B. Ima pana.

13 B. S. māse antovasse.

sena[1] pan' assa chabbassikamahāpadhāne na ca Pārileyyakavanasaṇḍena ca dīpetabbo. Idha[2] pana etam atthaŋ dasseti: aham ekasmiŋ yeva kāle channaŋ na pāvisiŋ mayhaŋ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaŋ dhutaṅgaŋ na bhindantî ti.

[8[28]] "*Āraññakâ*[3] ti gāmantasenāsanaŋ paṭikkhipitvā samādinna-āraññakaṅgā.[3]"*

[8[30 34]] *Saṅghamajjhe osarantî*[4] ti abaddhasīmāya kathitaŋ, baddhasīmāyaŋ pana vasantā attano vasanaṭṭhāne yeva uposathaŋ karonti. Ettāvatā ca satthā no *pavivitto* ti na vattabbo. "Icchām' ahaŋ bhikkhave aḍḍhamāsaŋ[5] paṭisalliyitun[6]"† ti evaŋ hi 'ssa paviveko paññāyati. Idha[2] pana etam atthaŋ dasseti: Aham ek' ekasmiŋ yeva[7] tathārūpe kāle paṭisallīyiŋ,[8] mayhaŋ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaŋ dhutaṅgaŋ na bhindantî ti.

[9[3]] *Mama sāvakâ* ti maŋ[9] sāvakā.

[9[26]] *Sanidānan* ti sappaccayaŋ. Kim pana appaccayaŋ[10] nibbānaŋ na desetî ti no na deseti, sahetukam pana taŋ desanaŋ katvā deseti no ahetukan ti.

[9[27]] *Sappāṭihāriyan* ti purimass' ev' etaŋ vevacanaŋ sakāraṇan ti attho.

[10[5]] *Taŋ vatâ* ti ettha *vatâ* ti nipātamattaŋ.

[10[5]] *Anāgataŋ*[11] *vā vādapathan* ti[11] ajja ṭhatvā[12] sve vā puna divase vā aḍḍhamāse vā māse vā saŋvacchare vā tassa tassa pañhassa upari āgamanakaŋ[13] vādapathaŋ.[13]

---

* *Cf.* Vism. 71; *also referred to at* DA. I. 209.
† S. V. 12, 320.

---

1 B. S. °santoso. 2 B. Ima. 3 S. āraññi°.
4 C. otarantî. 5 S. aṭṭhamāsaŋ.
6 C. patisallīyitun; S. paṭisallīyitun.
7 S. ek' ekasmiññ 'yeva.
8 B. patisalliyiŋ; S. paṭisallīyaŋ.
9 S. mayhaŋ. 10 C. apaccayaŋ.
11 B. Taŋ anāgataŋ vādapathan ti; S. anāgatavādapathan ti.
12 B. ṭhapetvā.
13 B. āgamanavādapathaŋ; S. āgamavādapathaŋ.

[10[7]] *Na dakkhatî* ti yathā Saccako Nigaṇṭho[1] attano niggaṇhanatthaŋ[2] āgatakāraṇaŋ visesetvā vadanto na addasa evaŋ *na dakkhatî* ti *n' etaŋ ṭhānaŋ vijjati.*

[10[8]] *Saha dhammenâ* ti sakāraṇena.

[10[9]] *Antarantarâkathaŋ*[3] *opāteyyun* ti mama kathāvāraŋ[4] pacchinditvā antarantare attano kathaŋ paveseyyun ti attho.

[10[11]] *Na kho panâhaŋ, Udāyî* ti Udāyi ahaŋ Ambaṭṭha*-Soṇadaṇḍa†-Kūṭadanta‡-Saccaka-Nigaṇṭhâdīhi[5]§ saddhiŋ mahāvāde vattamāne pi aho vata me ekasāvako pi upamaŋ vā kāraṇaŋ vā āharitvā dadeyyâ ti evaŋ sāvakesu anusāsaniŋ na paccâsiŋsāmi.[6]

[10[12]] *Mamaŋ*[7] *yevâ* ti evarūpesu pana[8] ṭhānesu sāvakā mamaŋ[9] yeva[9] ānusatthiŋ[10] ovādaŋ paccâsiŋsanti.[11]

[10[26]] *Tesâhaŋ cittaŋ ārādhemî* ti tesaŋ ahaŋ tassa[12] *pañhassa veyyākaraṇena* cittaŋ gaṇhāmi sampādemi paripūremi. Na[13] aññaŋ puṭṭho aññaŋ vyākaromi,[14] ambaŋ puṭṭho labujaŋ viya[15] labujaŋ vā[16] puṭṭho ambaŋ viya. Ettha ca "adhisīle sambhāventî"|| ti vuttaṭṭhāne Buddhasīlaŋ nāma kathitaŋ. Abhikkante ñāṇadassane sambhāventî ti vuttaṭṭhāne sabbaññutañāṇaŋ. Adhipaññāya[17] sambhāventî ti vuttaṭṭhāne ṭhānuppattikapaññā.[18]

[10[31], 11[3]] *Yena dukkhenâ* ti vuttaṭṭhāne saccavyākaraṇapañhā.[19] Tattha sabbaññutañāṇañ ca saccavyākaraṇapaññaŋ

---

* D. Sutta 3. † D. Sutta 4.
‡ D. Sutta 5. § M. Suttas 35, 36.
|| =Asl. 163. *On* adhisīla, *etc., see* A. I., Samaṇavagga.

---

1 S. Nigantho. 2 B. niggahaṇatthaŋ.
3 B. °kathā. 4 B. °avādaŋ.
5 B. °kūṭadaṇḍa°; S. °kūṭadaṇḍasaccanigaṇṭhâdīhi.
6 B. pacchāsisāmi. 7 S. mama. 8 B. *omits.*
9 S. mama yeva na. 10 B. anusāsaniŋ; S. anusiṭṭhiŋ.
11 B. pacchāsisanti. 12 S. tesaŋ arahantassa.
13 B. S. *omit.* 14 B. na byākaromi; S. byā°.
15 B. *omits to* ambaŋ viya. 16 S. *omits.*
17 C. B. adhipakkhāya. 18 C. B. °apaññā.
19 C. saccavyākaraṇapaññā; B. saccabyākaraṇapaññañ ca; S. saccabyākaraṇapañhañ ca.

ṭhapetvā avasesā paññā adhipaññaŋ[1] bhajanti. Idāni tesaŋ tesaŋ visesâdhigamānaŋ[2] paṭipadaŋ ācikkhanto *puna ca paraŋ, Udāyî* ti ādim āha.

[11[9]] Tattha *abhiññāvosānapāramīpattâ*[3] ti abhiññāvosānasaṅkhātaŋ c' eva abhiññāpāramīsaṅkhātañ ca[4] arahattaŋ pattā.

[11[11]] "*Sammappadhāne* ti upāyapadhāne.[5]"*

[11[13]] "*Chandaŋ janetî* ti kattukamyatā[6] kusalachandaŋ[6] janeti.

[11[13]] *Vāyamatî* ti vāyāmaŋ karoti.

[11[13]] *Viriyaŋ ārabhatî* ti viriyaŋ[7] pavatteti.

[11[14]] *Cittaŋ paggaṇhātî* ti cittaŋ ukkhipati.[8]

[11[14]] *Padahatî* ti upāyapadhānaŋ[9] karoti."†

[11[20]] *Bhāvanāya pāripūriyâ* ti vaḍḍhi[10]-paripūraṇatthaŋ. Api c' ettha yā ṭhiti yo[11] asammoso[12] yaŋ vepullaŋ sā *bhāvanaŋ*[13] *pāripūrî* ti evaŋ purimapurimaŋ pacchimassa pacchimassa[14] attho ti pi veditabbo.[15] Imehi pana sammappadhānehi kiŋ[16] kathitaŋ? Kassapasaŋyuttapariyāyena[17]‡ sāvakassa pubbabhāgapaṭipadā kathitâ ti.[18] "Vuttaŋ§ hi[19] tattha:

---

* *Cf.* VbhA. 289.

† *Cf.* AA. II. 43 = VbhA. 289.

‡ S. II. 194 *ff.*

§ *From here to* §, p. 244=AA. II. 44-45.

---

[1] S. °paññā. [2] S. adhigamānam.

[3] C. °vasānaŋ pāramippattâ.

[4] C. pāramisaṅkhātaŋ. [5] S. upāyappa°.

[6] S. °kamyatāchandaŋ kusalacchandaŋ.

[7] B. vīriyaŋ. [8] B. ukkhīpati.

[9] S. upāyappadhānaŋ.

[10] B. S. vaḍḍhiya. [11] B. S. so.

[12] B. S. asammoho. [13] B. S. bhāvanā.

[14] B. purimaŋ purimassa pacchimaŋ pacchimassa; S. purimaŋ pacchimassa.

[15] B. S. veditabbaŋ.

[16] S. *omits.* [17] S. kathitakassapa°.

[18] B. S. kathitâ. [19] B. S. vuttan h' etaŋ.

'Cattāro 'me āvuso sammappadhānā. Katame cattāro?'* Idh' āvuso bhikkhu: anuppannā me pāpakā akusalā dhammā uppajjamānā anatthāya saŋvatteyyun ti ātappaŋ karoti, uppannā me[1] pāpakā akusalā dhammā appahīyamānā anatthāya saŋvatteyyun ti ātappaŋ karoti, anuppannā me kusalā dhammā anuppajjamānā anatthāya saŋvatteyyun ti ātappaŋ karoti, uppannā me kusalā dhammā nirujjhamānā anatthāya saŋvatteyyun ti ātappaŋ karotī ti."†

Ettha ca 'pāpakā akusalâ' ti lobhâdayo veditabbā, 'anuppannā‡ kusalā dhammâ' ti samathavipassanā c' eva maggo ca. Uppannā kusalā nāma samathavipassanā va, maggo pana sakiŋ uppajjitvā nirujjhamāno anatthāya saŋvattanako[2] nāma n' atthi, so hi phalassa paccayaŋ datvā va nirujjhati. Purimasmiŋ pi vā samathavipassanā va[3] gahetabbâ ti vuttaŋ. Tam pana na yuttaŋ.'§ Tattha[4] uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saŋvattantī ti[5] atth' assa āvibhāvatthaŋ idaŋ vatthuŋ: Eko kira khīṇâsavatthero Mahācetiyañ ca "Mahābodhiñ ca vandissāmī"‖ ti samāpattilābhinā bhaṇḍagāhakasāmaṇerena saddhiŋ janapadato Mahāvihāraŋ āgantvā vihārapariveṇaŋ[6] pāvisi. Sāyaṇhasamaye mahābhikkhusaṅghe cetiyaŋ vandamāne cetiyavandanatthāya[7] na nikkhami. Kasmā? Khīṇâsavānaŋ hi tīsu ratanesu mahantaŋ gāravaŋ[8] hoti, tasmā bhikkhusaṅghe vanditvā paṭikkamante[9] manussānaŋ sāyamāsabhuttavelāya[10] sāmaṇeram pi ajānāpetvā cetiyaŋ vandissāmī ti ekako va nikkhami.

* *Cf.* A. II. 15; IV. 462; S. V. 244; Vbh. 208.

† S. II. 196; *quoted at* AA. II. 44 *and* VbhA. 291; *cf.* D. III. 221.

‡ *From here to* *, p. 250=VbhA. 291-296.

§ *To here from* §, p. 243=AA. II. 44-45.

‖ *Cf.* Vism. 403.

[1] C. *omits*.
[2] B. S. saŋvattaniko.
[3] S. *omits*.
[4] S. tatth' eva.
[5] S. saŋvattanti.
[6] B. cīvara°, cīrāpariveṇaŋ.
[7] B. cetiyaŋ vanda°.
[8] S. mahanto gāravo.
[9] S. paṭikkante.
[10] S. sāyamāsaŋ bhuttavelāyaŋ.

Sāmaṇero: kiŋ nu kho thero avelāya ekako va gacchati, jānissāmî ti, upajjhāyassa padânupadiko nikkhami. Thero anāvajjanena tassa āgamanaŋ ajānanto dakkhiṇadvārena cetiyaṅgaṇaŋ ārūḷho.[1] Sāmaṇero pi anupadam[2] eva[2] ārūḷho. Mahāthero Mahācetiyaŋ ulloketvā[3] Buddhârammaṇaŋ pītiŋ gahetvā sabbacetaso[4] samannāharitvā haṭṭhapahaṭṭho[5] cetiyaŋ vandati. Sāmaṇero therassa vandanâkāraŋ disvā: upajjhāyo me ativiya pasannacitto vandati, kiŋ nu kho pupphāni labhitvā pūjaŋ kareyyâ ti cintesi. Thero vanditvā uṭṭhāya sirasi añjaliŋ ṭhapetvā Mahācetiyaŋ ulloketvā[3] ṭhito[6] sāmaṇero ukkāsitvā attano āgatabhāvaŋ jānāpesi. Thero parivattetvā olokento: kadā āgato 'sî ti pucchi. Tumhākaŋ cetiyaŋ vandanakāle bhante; ativiya pasannā cetiyaŋ vanditvā[7]; kiŋ nu kho pupphāni labhitvā pūjeyyāthâ ? ti. Āma sāmaṇera, imasmiŋ cetiye viya aññatra ettakaŋ[8] dhātūnaŋ nidhānaŋ nāma n' atthi. Evarūpaŋ asadisaŋ mahāthūpaŋ pupphāni labhitvā ko na pūjeyyâ ti. Tena hi bhante adhivāsetha, āharissāmî ti tāva-d-evajjhānaŋ[9] samāpajjitvā iddhiyā Himavantaŋ gantvā vaṇṇagandhasampannāni[10] pupphāni[10] parissāvanaŋ[11] pūretvā mahāthere dakkhiṇamukhato pacchimamukho[12] asampatte yeva āgantvā pupphaparissāvanaŋ[13] hatthe ṭhapetvā, pūjetha bhante ti āha.

Thero: atimandāni no sāmaṇera pupphānî ti āha. Gacchatha bhante, Bhagavato guṇe āvajjitvā pūjethâ ti. Thero pacchimamukhanissitena sopānena[14] āruyha tucchivedikābhū-

---

1 B. ārūhi; S. *omits*.
2 B. S. anupadaŋ yeva.
3 B. S. oloketvā.
4 B. sabbaŋ cetaso; S. sabbaŋ cetasā.
5 S. haṭṭhappahaṭṭho.
6 S. ṭhite.
7 B. vandittha.
8 S. ettakānaŋ.
9 S. tāva-d-eva jhānaŋ.
10 B. S. vaṇṇagandhasampannapupphāni.
11 B. parisāvanaŋ; S. parissāvane.
12 B. pacchimaŋ mukhaŋ; S. pacchimamukhaŋ.
13 B. pupphaparisāvanaŋ.
14 B. sopāṇena.

miyaŋ pupphapūjaŋ kātaŋ āraddho. Vedikābhūmi[1] paripuṇṇa[1]-pupphāni[1] patitvā dutiyabhūmiyaŋ[2] jaṇṇupamāṇena[3] odhinā pūrayiŋsu.[4] Tato otaritvā pādapiṭṭhikāpanti[5] pūjesi.[6] Sā[7] pi paripūri.[8] Paripuṇṇabhāvaŋ ñatvā heṭṭhimatale okiranto[9] agamāsi. Sabbaŋ[10] cetiyaṅgaṇaŋ[10] paripūri. Tasmiŋ paripuṇṇe sāmaṇera pupphāni na khīyantī[11] ti āha. Parissāvanaŋ[12] bhante adhomukhaŋ karothâ ti. Adhomukhaŋ katvā cālesi; tadā pupphāni khīṇāni. Parissāvanaŋ[13] sāmaṇerassa datvā saddhiŋ hatthipākārena[14] cetiyaŋ tikkhattuŋ padakkhiṇaŋ katvā catūsu dvāresu[15] vanditvā pariveṇaŋ gacchanto cintesi: yāva[16] mahiddhiko vatâyaŋ sāmaṇero sakkhissati nu kho imaŋ iddhânubhāvaŋ rakkhitun ti. Tato na sakkhissatī ti disvā sâmaṇeraŋ āha: sāmaṇera tvaŋ idāni mahiddhiko, evarūpaŋ pana iddhiŋ nāsetvā[17] pacchimakāle kāṇapesakāriyā[18] hatthena madditakañjiyaŋ[19] pivissasī[20] ti. Daharakabhāvassa nām' esa doso, yaŋ so upajjhāyassa kathāyaŋ[21] saŋvijjitvā[21] kammaṭṭhānaŋ me bhante ācikkhathâ ti na yāci. Amhākaŋ upajjhāyo kiŋ vadatī ti tam pana asuṇanto viya agamāsi.

Thero mahācetiyañ ca mahābodhiñ ca vanditvā sāmaṇeraŋ pattacīvaraŋ gāhāpetvā anupubbena Kuṭetissamahāvihāraŋ[22] agamāsi. Sāmaṇero upajjhāyassa[23] padânupadiko hutvā bhikkhâcāraŋ na gacchati. Kataragāmaŋ[24] pavisissatha[25]

---

[1] B. vedikābhūmiyaŋ paripuṇṇāni pupphāni; S. °paripuṇṇāpupphāni.
[2] C. dhutiyaŋ bhūmikaŋ; B. dhutīyabhūmiyaŋ.
[3] S. jannuppāṇena.
[4] B. puppharāsī pūrayiŋsu.
[5] S. °pantiŋ.
[6] S. pūresi.
[7] B. tassā.
[8] B. *omits*.
[9] B. pikiranto.
[10] B. sabbecetiya°.
[11] P. khiyyanti.
[12] B. parisāvanaŋ.
[13] B. thoroparisāvanaŋ.
[14] S. saṭṭhihatthapākārena.
[15] B. S. ṭhānesu.
[16] S. tâva.
[17] B. nāsitvā.
[18] S. °kāḷikāya.
[19] S. madditaŋ kañjiyaŋ.
[20] S. pivissatī.
[21] B. S. kathāyasaŋvijjitvā.
[22] C. Kuḷetissa°.
[23] B. *adds* santike.
[24] S. kataraŋ gāmaŋ.
[25] B. pavisatha.

bhante ti pucchitvā pana: idāni me upajjhāyo gāmadvāraŋ patto bhavissatî ti ñatvā attano ca upajjhāyassa ca pattacīvaraŋ gahetvā ākāsen' āgantvā therassa pattacīvaraŋ[1] datvā[1] piṇḍāya pavisati. Thero sabbakāle[2] ovadati: sāmaṇera mā evam akāsi; puthujjaniddhi nāma calā anibaddhā; asappāyaŋ rūpâdi-ārammaṇaŋ labhitvā appamattaken' eva bhijjati. Santāya samāpattiyā parihīnā[3] brahmacariyavāse[4] satthambhituŋ na sakkontî[5] ti. Sāmaṇero: kiŋ katheti mayhaŋ upajjhāyo ti sotuŋ na icchati; tath' eva karoti. Thero anupubbena cetiyavandanaŋ karonto Kupuveṇavihāraŋ[6] nāma gato. Tattha vasante pi there sāmaṇero tath' eva karoti. Ath' ekadivasaŋ ekā pesakāradhītā abhirūpā paṭhamavaye ṭhitā Kupuveṇagāmato[6] nikkhamitvā padumasaraŋ oruyha gāyamānā pupphāni bhañjati. Tasmiŋ samaye sāmaṇero padumasaramatthakena gacchanto pana silesikāya kāṇamacchikā viya tassā gītāsadd' eva[7] bajjhi.[8] Tāva-d-eva[9] iddhi[10] antarahitā, chinnapakkho[11] kāko[11] viya ahosi. Santasamāpattibalena[12] pana tatth' eva udakapiṭṭhe apatitvā simbalitūlaŋ[13] viya patamānaŋ anupubbena padumasaratīre aṭṭhāsi. So vegena gantvā upajjhāyassa pattacīvaraŋ datvā nivatti. Mahāthero: pagev' etaŋ mayā diṭṭhaŋ, nivāriyamāno pi na nivattissatî ti kiñci avatvā piṇḍāya pāvisi. Sāmaṇero gantvā padumasaratīre aṭṭhāsi, tassā paccuttaraṇaŋ āgamayamāno. Sâpi sāmaṇeraŋ ākāsena gacchantañ ca puna āgantvā ṭhitañ ca disvā: aṭṭho[14] esa maŋ nissāya ukkaṇṭhito ti ñatvā: paṭikkama sāmaṇerâ ti āha. So paṭikkami. Itarā paccuttaritvā sāṭakaŋ nivāsetvā taŋ upasaṅkamitvā: kiŋ bhante ti pucchi. So tam attham ārocesi. Sā bahūhi kāraṇehi gharâvāse ādīnavaŋ brahmacariyavāse ānisaŋsañ ca

---

[1] C. *omits*.
[2] B. S. sabbakālaŋ.
[3] S. parihīnāya.
[4] B. S. °avāso.
[5] B. S. sakkotî.
[6] Ɓ. kammubinduvihāraŋ; S. kambabindavihāraŋ.
[7] B. S. gītasadde.
[8] S. bhañji.
[9] S. tāvad-ev' assa.
[10] B. iddhiyā.
[11] B. S. chinnapakkhakāko.
[12] S. °phalena.
[13] B. sippalitūlaŋ.
[14] B. addho.

dassetvā ovadamānâ[1] pi tassa ukkaṇṭhaŋ[2] vinodetuŋ asakkontī: ayaŋ mama kāraṇā evarūpāya iddhiyā parihīno, na dāni yuttaŋ pariccajitun[3] ti: idh' eva tiṭṭhâ ti vatvā gharaŋ gantvā mātāpitunnaŋ[4] taŋ pavattiŋ[5] ārocesi. Te pi āgantvā nānâppakāraŋ[6] ovadamānā vacanaŋ agaṇhantaŋ[7] āhaŋsu: tvaŋ amhe uccākulâ[8] ti sallakkhesi? Mayam pesakārā, sakkhissasi pesakārakammaŋ kātun ti? Sāmaṇero aha: upāsaka gihībhūto[9] nāma pesakārakammaŋ vā kareyya, naḷakārakammaŋ vā, kiŋ iminā: mā[10] sāṭakamatte[11] lobhaŋ karothâ ti. Pesakāro ure[12] baddhasāṭakaŋ datvā[13] dhītaraŋ adāsi.

So pesakārakammaŋ uggaṇhitvā pesakārehi[14] saddhiŋ sālāya kammaŋ karoti. Aññesaŋ itthiyo pāto va bhattaŋ sampādetvā āhariŋsu. Tassa bhariyā na tāva āgacchati. So itaresu kammaŋ vissajjetvā[15] bhuñjamān' eva tasaraŋ vaṭṭent'[16] eva[16] nisīdi. Sā pacchā agamāsi. Atha nan so: aticirena āgatâ 'sî ti tajjesi. Mātugāmā[17] ca nāma api cakkavattirājānaŋ attani paṭibaddhacittaŋ ñatvā dāsaŋ viya sallakkhenti,[18] tasmā sā evam āha: Aññesaŋ ghare dārupaṇṇaloṇâdīni[19] sannihitāni, bāhirato āharitvā dāyakaŋ[20] pesanatakārakâ[20] pi atthi; aham pana ekikā[21]; tvam pi[22] mayhaŋ ghare idaŋ atthi, idaŋ n' atthî ti na jānāsi. Sace icchasi bhuñja, no ce icchasi mā bhuñjâ ti.

So na kevalaŋ[23] ussūre[23] bhattaŋ āharasi, vācāya pi maŋ ghaṭṭesî ti kujjhitvā aññaŋ paharaṇaŋ apassanto taṃ eva

---

[1] B. vadamāna. [2] S. ukkaṇṭhiŋ. [3] C. pajahitun.
[4] B. S. °pitūnaŋ. [5] S. pavuttaŋ.
[6] B. S. nānappa°. [7] B. aggaṇ°.
[8] B. uccākule ti; S. uccakulānî ti.
[9] B. gihi°. [10] B. S. *omit*.
[11] B. S. °mattena. [12] B. udare.
[13] B. S. *add* gharaŋ netvā.
[14] S. pesakārakehi. [15] B. vissajjitvā.
[16] B. vāsaraŋ pattanto; S. tasaraŋ vaṭṭento.
[17] B. S. mātugāmo.
[18] B. S. sallakkhesi. [19] S. °loṇāni.
[20] B. dāyakapesanakā; S. dāsapesakārakâ.
[21] B. S. ekikā va. [22] B. *omits*. [23] B. kevalañ ca usure.

tasaradaṇḍakaŋ[1] tasarato[2] luñcitvā khipi. Sâ pi taŋ āgacchantaŋ disvā īsakaŋ parivatti. Tasaradaṇḍakassa ca koṭi nāma tikhiṇā hoti. Sā tassā parivattamānāya akkhikoṭiyaŋ pavisitvā aṭṭhāsi. Sā ubhohi hatthehi vegena akkhiŋ aggahesi. Bhinnaṭṭhānato lohitaŋ paggharati. So tasmiŋ kāle upajjhāyassa vacanaŋ anussari: idaŋ sandhāya maŋ upajjhāyo anāgate[3] kāṇapesakāriyā[4] hatthehi madditakañjiyaŋ[5] pivissasî ti āha. Idaŋ therena diṭṭhaŋ bhavissati. Aho dīghadassī ayyo ti mahāsaddena rodituŋ ārabhi. Tam en' aññe[6] alaŋ āvuso mā rodi, akkhi nāma bhinnaŋ na sakkā rodanena paṭipākatikaŋ[7] kātun ti.[8] So: nâhaŋ etam atthaŋ rodāmi, api ca kho idaŋ[9] sandhāya rodāmî ti sabbaŋ paṭipāṭiyā kathesi. Evaŋ uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saŋvattanti.

Aparam pi vatthuŋ: Tiŋsamattā bhikkhū Kalyāṇimahācetiyaŋ vanditvā aṭavimaggena[10] mahāmaggaŋ otaramānā antarāmagge jhāmakkhette[11] kammaŋ katvā āgacchantaŋ ekaŋ manussaŋ addasaŋsu. Tassa sarīraŋ masimakkhitaŋ hoti.[12] Masimakkhitaŋ[13] yeva ekaŋ kāsāvaŋ[14] kacchaŋ pīḷetvā[15] nivatthaŋ. Olokiyamāno jhāmakhāṇuko[16] viya khāyati. So divasabhāge kammaŋ katvā upaḍḍhajjhāmānaŋ[17] dārūnaŋ kalāpaŋ ukkhipitvā piṭṭhiyaŋ vippakiṇṇakesehi[18] kummaggena[19] āgantvā bhikkhūnaŋ sammukho aṭṭhāsi. Sāmaṇerā disvā aññamaññaŋ olokayamānā[20]: "āvuso tuyhaŋ pitā, tuyhaŋ

[1] B. vāsaradaṇḍakaŋ vāsarato. [2] B. vasara°.
[3] B. anāgate kāle. [4] S. °kārikāya.
[5] S. madditaŋ kañjiyaŋ. [6] B. S. tam enam aññe.
[7] B. paṭipātaṭikaŋ. [8] S. kātuŋ ti āhaŋsu.
[9] B. imaŋ. [10] B. aṭṭa°; S. aṭavīmaggena.
[11] B. jhāmakhette.
[12] B. maŋsimakkhitaŋ viya ahosi; S. viya ahosi.
[13] B. maŋsi°. [14] B. S. sāṭakaŋ.
[15] B. piḷitvā. [16] S. jhāmakkhaṇuko.
[17] B. °jjhāyamānānaŋ; S. upaḍḍhajhāyamānānaŋ.
[18] B. S. vippakiṇṇehi kesehi.
[19] B. kumaggena.
[20] B. olokiyamānā.

mahapitā, tuyhaŋ mātulo ti hasamānā gantvā: ko nāmo tvaŋ upāsakâ ti nāmaŋ pucchiŋsu. So nāmaŋ pucchito vippaṭisārī hutvā dārukalāpaŋ chaḍḍetvā[1] vatthaŋ saŋvidhāya nivāsetvā mahāthere vanditvā: tiṭṭhatha[2] tāva bhante ti āha. Mahātherā aṭṭhaŋsu. Daharasāmaṇerā[3] āgantvā māhātherānaŋ sammukhā pi parihāsaŋ karonti. Upāsako āha[4]: Tumhe maŋ passitvā parihasatha[5]; ettaken' eva matthakam pattamhâ ti sallakkhetha[6]? Aham pi pubbe tumhâdiso va samaṇo ahosiŋ. Tumhākam pana cittekaggatāmattakam pi n' atthi. Ahaŋ imasmiŋ sāsane mahiddhiko mahânubhāvo ahosiŋ; ākāsaŋ gahetvā paṭhaviŋ[7] karomi, paṭhaviŋ[7] ākāsaŋ[8] dūraŋ gaṇhitvā[9] santikaŋ karomi, santike[10] dūre.[9] Cakkavāḷasatasahassaŋ khaṇena vinivijjhāmi. Hatthe me passatha, idāni makkaṭahatthasadisā, ahaŋ imeh' eva hatthehi idha nisinno va candimasuriye parāmāsiŋ, imesaŋ yeva pādānaŋ candimasuriye pādakaṭhalikaŋ[11] katvā nisīdiŋ. Evarūpā me iddhi pamādena antarahitā. Tumhe mā pamajjittha: Pamādena hi evarūpaŋ vyasanaŋ[12] pāpuṇanti. Appamattā viharantā jātijarāmaraṇassa antaŋ karonti; tasmā tumhe mañ ñeva ārammaṇaŋ katvā[13] appamattā hotha bhante ti tajjetvā ovādam adāsi.[14] Te tassa kathentass' eva saŋvegaŋ[15] āpajjitvā vipassamānā tiŋsa janā tatth' eva arahattaŋ pāpuṇiŋsû ti. Evam pi uppannasamathavipassanā[16] nirujjhamānā anatthāya saŋvattantî ti veditabbā."*

[11[12]] *Anuppannānaŋ pāpakānaŋ* ti c' ettha anuppanno vā

---

* *To here from* ‡, p. 244=VbhA. 291-296.

---

1 B. chaṭṭetvā.
2 C. tiṭṭhati; B. tiṭṭhati.
3 S. sāmaṇerā.
4 B. S. āha bhante.
5 B. S. parihāsatha.
6 S. mā sallakkhetha.
7 B. pathaviŋ.
8 B. gahetvā ākāsaŋ (karomi); S. gahetvā ākāsaŋ.
9 S. *omits*.
10 B. S. santikaŋ; B. *adds* gaṇhitvā dūraŋ karomi.
11 B. S. °thalikaŋ.
12 B. S. byasanaŋ.
13 B. S. karitvā.
14 C. akāsi.
15 S. imaŋ saŋvegaŋ.
16 B. S. uppannā samatha°

kāmâsavo na uppajjatî ti ādisu vattanayena attho veditabbo.

[11[14]] "*Uppannānaŋ* pāpakānan* ti ettha[1] pana catubbidhaŋ uppannaŋ: vattamānuppannaŋ, bhutvā[2] vigatuppannaŋ, okāsakatuppannaŋ, bhūmiladdhuppannan ti.

Tattha ye kilesā vijjamānā uppādâdisamaṅgino, idaŋ vattamānuppannaŋ nāma. Kamme pana javite ārammaṇarasaŋ anubhavitvā niruddhavipāko[3] bhutvā vigataŋ nāma, kammaŋ uppajjitvā niruddhaŋ bhavitvā[4] vigataŋ nāma. Tad ubhayam pi bhutvā vigatuppannan ti saṅkhaŋ gacchati. Kusalâkusalaŋ[5] kammaŋ[5] aññassa kammassa[6] vipākaŋ paṭibāhitvā[7] attano vipākassa okāsaŋ karoti, evaŋ kate okāse vipāko uppajjamāno okāsakaraṇato paṭṭhāya uppanno ti vuccati.[8] Idaŋ okāsakatuppannaŋ nāma. Pañcakkhandhā pana vipassanāya bhūmi nāma. Te atītâdibhedā honti. Tesu anusayitakilesā pana atītā vā anāgatā vā paccuppannā vâ ti na vattabbā. Atītakhandhesu anusayitâ pi hi appahīnā va honti, anāgatakhandhesu paccuppannakhandhesu anusayitâpi appahīnā va honti. Idaŋ bhūmiladdhuppannaŋ nāma. Ten' âhu Porāṇā: Tāsu tāsu bhūmīsu asamugghātagatā[9] kilesā bhūmiladdhuppannâ ti saṅkhaŋ[10] gacchantî ti.

Aparam pi catubbidhaŋ uppannaŋ: samudācāruppannaŋ, ārammaṇâdhigahituppannaŋ, avikkhambhituppannaŋ, asamugghātituppannan[11] ti. Tattha sampati[12] vattamānaŋ[13] yeva[14] samudācāruppannaŋ nāma. Sakiŋ cakkhūni ummīletvā[15] ārammaṇe nimitte gahite anussaritânussaritakkhaṇe[16]

* *From here to* †, p. 254=VbhA. 298-301=AA. II. 45-49.

[1] B. ca.
[2] B. bhuttā.
[3] S. niruddhaŋ vipākaŋ.
[4] S. bhutvā.
[5] S. kusalâkusalakammaŋ.
[6] C. *omits.*
[7] B. patibāhetvā; S. paṭibāhetvā.
[8] B. S. uppanno ti saṅkhaŋ gacchati.
[9] B. asamugghātita; S. asamugghāṭita.
[10] S. saṅkhyaŋ.
[11] S. asumagghāṭi°.
[12] S. *omits.*
[13] S. saŋvattamānaŋ.
[14] S. yeva na.
[15] B. S. ummilitvā.
[16] B. °takhaṇe.

kilesā nuppajjissantî ti na vattabbā. Kasmā? Ârammaṇassa adhiggahitattā.[1] Yathā kiŋ? Yathā khīrarukkhassa kuṭhāriyā āhatâhataṭṭhāne khīraŋ na nikkhamissatî ti na vattabbaŋ, evaŋ idaŋ ārammaṇâdhigahituppannaŋ nāma. Samāpattiyā avikkhambhitakilesā[2] pana[3] imasmiŋ nāma ṭhāne nuppajjissantî ti na vattabbā. Kasmā? Avikkhambhitattā. Yathā kiŋ? Yathā sārikhīrarukkhaŋ kuṭhāriyā[4] āhaneyyuŋ, imasmiŋ nāma ṭhāne khīraŋ na nikkhameyyâ ti na[5] vattabbaŋ. Evaŋ idaŋ avikkhambhituppannaŋ nāma. Maggena asamugghāṭitā kilesā[6] pana bhavagge nibbattassâpi uppajjantâ ti purimanayen' eva vitthāretabbaŋ. Idaŋ asamugghātituppannaŋ[7] nāma.

Imesu uppannesu vattamānuppannaŋ, bhutvā vigatuppannaŋ, okāsakatuppannaŋ, samudācāruppannan ti catubbidhaŋ uppannaŋ na maggavajjhaŋ.[8] Bhūmiladdhuppannaŋ, ārammaṇâdhigahituppannaŋ, avikkhambhituppannaŋ aghamugghātituppannan[9] ti catubbidhaŋ maggavajjhaŋ.[10] Maggo hi uppajjamāno ete kilese pajahati. Te[11] atītā vā anāgatā vā paccuppannā vâ ti na vattabbā. Vuttam pi c' etaŋ: 'hañci* atīte kilese pajahati, tena hi khīṇaŋ khepeti, niruddhaŋ nirodhe ti atthaṅgataŋ[12] atthaṅgameti; atītaŋ yaŋ n' atthi, taŋ pajahatî ti . . . Hañci anāgate kilese pajahati, tena hi ajātaŋ pajahati, anibbattaŋ anuppannaŋ apātubhūtaŋ pajahati; anāgataŋ yaŋ n' atthi, taŋ pajahatî ti . . . Hañci paccuppanne kilese pajahati, tena hi ratto rāgaŋ paja-

* *From here to* *, p. 253=Ps. II. 217-218; *cf.* Vism. 686; KV. 576.

[1] B. S. adhigahitattā. [2] S. avikkhambitā kilesā.
[3] S. *omits.*
[4] B. S. sace khīrarukkhe kuṭhāriyā. [5] B. *omits.*
[6] B. asamugghātitakilesā; S. asamugghāṭitakilesā.
[7] S. asamugghāṭituppannaŋ. [8] B. °vajjaŋ.
[9] B. asamugghā°; S. asamugghāṭituppannan.
[10] B. catubbidhāmaggavajjā.
[11] B. So ye kilese pajahati te.
[12] C. atthagataŋ; S. nirodhe ti vigataŋ vigame ti atthaṅgataŋ.

hati, duṭṭho dosaŋ, mūḷho mohaŋ, vinivaḍḍho[1] mānaŋ, parāmaṭṭho diṭṭhiŋ,[2] aniṭṭhaŋ gato vicikicchaŋ, thāmagato anusayaŋ pajahati. Kaṇhasukkā[3] dhammā[3] yuganandhā vattanti. Saṅkilesikā maggabhāvanā hotî ti. Tena hi n' atthi maggabhāvanā, n' atthi phalasacchikiriyā, n' atthi kilesappahānaŋ, n' atthi dhammâbhisamayo ti. Atthi maggabhāvanā . . . pe . . . atthi dhammâbhisamayo. Yathā kathaŋ viya ? Seyyathâpi taruṇo rukkho[4] . . . pe . . . apātubhūtān' eva pātubhavanti '* iti pāḷiyaŋ[5] ajātaphalarukkho āgato.

Jātaphalarukkhena pana dīpetabbaŋ: Yathâ hi saphalo taruṇambarukkho, tassa phalāni manussā paribhuñjeyyuŋ, sesāni pātetvā pacchiyo pūreyyuŋ. Ath' añño puriso taŋ pharasunā chindeyya. Ten' assa n' eva atītāni phalāni nâsitāni honti, na anāgatapaccuppannāni ca anāsitāni.[6] Atītāni hi manussehi paribhuttāni; anāgatāni anibbattāni na sakkā nāsetuŋ. Yasmiŋ pana samaye so chinno tadā phalāni yeva n' atthî ti paccuppannāni pi anāsitāni. Sace pana rukkho acchinno assa,[7] ath' assa paṭhavīrasañ[8] ca āporasañ ca āgamma yāni phalāni nibbatteyyuŋ, tāni nāsitāni honti. Tāni hi ajātān' eva na jāyanti, anibbattān' eva na nibbattanti, apātubhūtān' eva na pātubhavanti; evam evaŋ[9] maggo nâpi atītâdibhede kilese pajahati, na pi na jahati.[10] Yesaŋ hi kilesānaŋ maggena khandhesu apariññātesu uppatti siyā, maggena uppajjitvā khandhānaŋ pariññātattā te kilesā ajātā va na jāyanti, anibbattā va na nibbattanti, apātubhūtā va na pātubhavanti. Taruṇaputtāya itthiyā puna[11] avijāyanatthaŋ[12]

* *To here from* *, p. 252=Ps. II. 217-218; *cf.* Vism. 686; KV. 576.

1 B. vinibandho; S. bhaddo.

2 B. S. *add* vikkhepagako uddhammaŋ.

3 B. kaṇhasukkadhammā.

4 B. rukkho aphalo.

5 S. pāliyaŋ.

6 B. *adds* anāgatapaccuppannāni nâsitāni; S. *adds* anāgatapaccuppannāni n' eva anāsitāni pi.

7 B. *omits*.

8 B. pathavī°.

9 B. S. evam eva.

10 S. pajahati.

11 C. pūna.

12 B. vijāyanatthaŋ.

vyadhitānaŋ[1] rogaŋ[2] vûpasamanatthaŋ[2] pītabhesajjehi[3] câpi ayam attho vibhāvetabbo. Evaŋ maggo ye kilese pajahati, te atītā[4] vā anāgatā vā paccuppannā vâ ti na vattabbā. Na ca maggo kilese nappajahati.[5] Ye pana maggo kilese pajahati, te sandhāya *uppannānaŋ* vā *pāpakānan* ti ādivuttaŋ. Na kevalañ ca maggo kilese yeva pajahati, kilesānaŋ pana appahīnattā ye[6] uppajjeyyuŋ upādiṇṇakkhandhā,[7] te pi pajahati yeva. Vuttam pi[8] c' etaŋ: sotâpattimaggañāṇena abhisankhāraviññāṇassa nirodhena sattabhave ṭhapetvā anamatagge saŋsāre ye[9] uppajjeyyuŋ nāmañ ca rūpaŋ ca, etth' ete nirujjhantî ti* vitthāro. Iti maggo upādiṇṇa[10]-anapādiṇṇato[11] vuṭṭhāti. Bhavavasena pana sotâpattimaggo apāyabhavato vuṭṭhāti. Sakadāgāmimaggo sugatibhavekadesato. Anāgāmimaggo sugatikāmabhavato. Arahattamaggo rūpârūpabhavato vuṭṭhāti. Sabbabhavehi vuṭṭhāti yevâ ti pi vadanti. Atha maggakkhaṇe kathaŋ anuppannānaŋ[12] uppādāya bhāvanā hoti? kathaŋ vā[13] uppannānaŋ ṭhitiyâ ti[14]? maggapavattiyā[15] yeva. Maggo hi pavattamāno pubbe anuppannapubbattā anuppanno[16] nāma vuccati. Anāgatapubbaŋ[17] hi ṭhānaŋ gantvā[18] ananubhūtapubbaŋ vā ārammaṇaŋ anubhavitvā vattāro bhavanti: anāgataṭṭhānaŋ āgat' amha,[19] ananubhūtaŋ ārammaṇaŋ anubhavāmâ ti.[20] Yā v' assa[20] pavatti, ayam eva ṭhiti nāmâ ti ṭhitiyā bhāvetî ti pi[13] vattuŋ vaṭṭati."†

* (?)

† *To here from* *, p. 251=VbhA. 298-301=AA. II. 45-49.

1 S. °dhikānaŋ.
2 B. rogavūpasamanatthaŋ; S. rogavūpasamatthaŋ.
3 B. pītarogabhesajjehi.
4 C. atitā.
5 B. S. na pajahati.
6 B. ye ca; S. yeva.
7 B. upādinnakakkhandhā; S. upādinnakakhandhā.
8 B. *omits*.
9 S. yeva.
10 B. upādinna; S. upādinnato.
11 B. S. anupādinnato.
12 S. kathanuppannānaŋ.
13 S. *omits*.
14 S. vā ṭhitiyâ ti.
15 B. S. maggappavattiyā.
16 S. anuppannā.
17 C. āgata°.
18 B. S. āgantvā.
19 B. S. āgat' amhā.
20 S. anubhavimhâ ti yā c' assa.

Iddhipādesu saṅkhepakathā Cetokhilasutte* vuttā upasamayamānaŋ[1] gacchati kilesûpasamatthaŋ vā gacchatî ti upasamagāmī.

Sambujjhamānā[2] gacchati maggasambodhatthāya[3] vā gacchatî ti sambodhagāmī.

Vivekanissitâdīni sabbâsavasaŋvare vuttāni ayam ettha saṅkhepo vitthārato[4] panâyaŋ bodhapakkhiyakathā Visuddhimagge vuttā.†

[12[31]] Vimokkhakathāyaŋ[5] "*vimokkhâ*[6]‡ ti ken' aṭṭhena[7] vimokkho[8]? Adhimuccan' aṭṭhena. Ko panâyaŋ adhimuccanaṭṭho nāma? Paccanīkadhammehi ca[9] suṭṭhu muccanaṭṭho ārammaṇe ca abhirativasena[10] suṭṭhu muccanaṭṭho, pitu aṅke[11] vissaṭṭh' aṅgapaccaṅgassa[12] dārakassa sayanaŋ viya, aniggahītabhāvena[13] nirāsaṅkatāya ārammaṇe pavattatî ti vuttaŋ hoti. Ayaŋ pan' attho pacchimavimokkhe n' atthi, purimesu sabbesu atthi.

[12[31]] '*Rūpī*§ *rūpāni passatî* ti ettha ajjhattaŋ[14] kes' âdisu[14] nīlakasiṇâdivasena uppāditaŋ rūpaŋ[15] tad assa atthî ti rūpī.

[12[33]] "*Bahiddhā*[16] *rupāni passasî*" || ti. Bahiddhā pi nīlakasiṇâdini rūpāni jhānacakkhunā passati. Iminā ajjhat-

---

* Majjhima, Sutta 16; *cf.* MA. II. 69.
† Visuddhimagga, pp. 352, 479.
‡ *From here to* *, p. 257=DA. II. 512-513.
§ *From here to* §, p. 256=AA. II. 75-77.
|| Ps. II. 38, 39.

1 S. upasamamānaŋ.
2 S. °mānaŋ.
3 S. sambodhatthāya.
4 B. vitthārā.
5 *Text* vimokha.
6 S. vimokkhe.
7 S. kenatthena.
8 S. vimokkhā.
9 S. pi.
10 S. ārammaṇehi pi arativasena.
11 B. aṅge.
12 B. visaṭṭha°; S. visaṭṭhaṅgassa.
13 S. aniggahita°.
14 S. ajjhattakesâdīsu.
15 B. rūpajjhānaŋ rūpaŋ; S. uppāditarūpajjhānaŋ.
16 B. *omits*.

tabahiddhāvatthukesu kasiṇesu uppāditajjhānassa puggalassa cattāri pi rūpâvacarajjhānāni dassitāni.

[12[32]] "*Ajjhattaŋ arūpasaññī*"* ti ajjhattaŋ arūpasaññī,[1] attano kesâdisu anuppāditarūpâvacarajjhāno ti attho; iminā bahiddhā parikammaŋ[2] katvā bahiddhā vā uppāditajjhānassa rūpâvacarajjhānāni dassitāni.

[12[34]] "*Subhan t' eva adhimutto hotī*"* ti iminā visuddhesu[3] nīlâdisu vaṇṇakasiṇesu jhānāni dassitāni.

Tattha kiñcâpi anto appanāya[4]: *subhan* ti, ābhogo n' atthi, yo pana suvisuddhaŋ subhakasiṇârammaṇaŋ[5] katvā viharati, so yasmā: *subhan* ti *adhimutto hotī* ti vattabbataŋ āpajjati,[6] tasmā evaŋ desanaŋ[7] katā.

Paṭisambhidāmagge pana: "Kathaŋ *subhan t' eva adhimutto hoti*[8] vimokkho[9]? Idha[10] bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaŋ disaŋ . . . pe . . . viharati,[11] mettāya bhāvitattā sattā appaṭikkūlā[12] honti; karuṇā muditā upekhā[13] sahagatena cetasā ekaŋ disaŋ pharitvā viharati[14] upekhāya bhāvitattā sattā appaṭikkulā[15] honti. Evaŋ *subhan t' eva adhimutto hotī* ti vimokkho "† ti vuttaŋ.

[12[34]] *Sabbaso rūpasaññānan* ti ādisu yaŋ vattabbaŋ taŋ[16] Visuddhimagge‡ vuttam eva.'§

[13[11]] *Ayaŋ aṭṭhamo vimokkho* ti ayaŋ catunnaŋ khandhānaŋ

---

* Ps. II. 38, 39. † =Ps. II. 39.

‡ Visuddhimagga, 656-659.

§ *To here from* §, p. 255=AA. II. 75-77.

---

[1] B. S. na rūpa°. [2] B. S. suparikammaŋ.

[3] B. S. va suvisuddhesu. [4] B. appanāyaŋ.

[5] B. subhaŋ kasiṇārammaṇaŋ; S. °kasinārammaṇaŋ.

[6] S. āpajjatî ti.

[7] B. desanā. [8] B. S. hotî ti.

[9] S. adhimokkho. [10] B. ima.

[11] B. ekaŋ disaŋ pharitvā viharati . . . pe . . . ; S. ekaŋ disaŋ pharitvā viharati.

[12] B. appaṭikūlā; S. appaṭikkūlā va.

[13] S. upekkhā.

[14] B. *adds* pe; S. *adds* karuṇā muditā.

[15] B. appaṭikūlā. [16] B. S. taŋ sabbaŋ.

sabbaso vissaṭṭhattā vimuttattā aṭṭhamo uttamo vimokkho nāma."*

[13[15]] Abhibhâyatanakathāyaŋ "*abhibhâyatanānī*† ti abhibhavanakāraṇāni.

Kiŋ abhibhavanti? Paccanīkadhamme pi ārammaṇāni pi. Tāni hi paṭipakkhabhāvena paccanīkadhamme abhibhavanti puggalassa ñāṇ' uttaritāya[1] ārammaṇāni.

[13[16]] "*Ajjhattaŋ rūpasaññī*† ti ādisu pana ajjhattarūpe[2] parikammavasena ajjhattaŋ rūpasaññī nāma hoti. Ajjhattaŋ[3] hi[3] nīlaparikammaŋ karonto kese vā pitte vā akkhitārakāya[4] vā karoti, pītaparikammaŋ[5] karonto mede vā chaviyā vā hatthatalapādatalesu[6] vā akkhīnaŋ pītakaṭṭhāne vā karoti, lohitaparikammaŋ karonto maŋse vā lohite vā jivhāya vā akkhīnaŋ rattaṭṭhāne vā karoti, odātaparikammaŋ karonto aṭṭhimhi vā dante vā nakhe vā akkhīnaŋ setaṭṭhāne vā karoti. Tam pana sunīlaŋ supītakaŋ[7] sulohitakaŋ[8] suodātaŋ na hoti, avisuddham[9] eva hoti.

[13[24]] *Eko bahiddhā rupāni passatî* ti yass' evaŋ[10] parikammaŋ[11] ajjhattaŋ uppannaŋ hoti, nimittaŋ pana bahiddhā, so evaŋ ajjhattaŋ parikammaŋ[12] karonto[13] bahiddhā ca appanāya vasena *ajjhattaŋ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passatî* ti vuccati.

[13[16]] *Parittānî* ti avaḍḍhitāni.

[13[17]] *Suvaṇṇadubbaṇṇānî* ti suvaṇṇāni vā hontu[14] dubbaṇṇāni vā parittavasen' eva idam abhibhâyatanaŋ[15] vuttan ti veditabbaŋ.

---

* *To here from* ‡, p. 255=DA. II. 512-513.

† *From here to* †, p. 260=DA. II. 561-563=AA. II. 73-75, †, p. 259.

---

1 S. ñāṇuttarikatāya. 2 S. ajjhattaŋ rūpe.
3 B. ajjhattañ ca. 4 S. °kāyaŋ.
5 B. pitaka°. 6 S. hatthatalesu vā pādatalesu.
7 S. supītaŋ. 8 S. sulohitaŋ.
9 B. suvisuddham; S. asuvisuddham.
10 B. S. etaŋ. 11 S. *adds* katvā.
12 B. parikammassa; S. ajjhattaparikammassa.
13 B. S. *omit.* 14 C. hotu. 15 S. ābhi°.

[13[17]] *Tāni abhibhuyyâ* ti yathā nāma sampannagahaṇiko[1] kaṭacchumattaŋ[2] bhattaŋ[3] labhitvā: Kiŋ ettha bhuñjitabbaŋ atthî ti, saṅkaḍḍhitvā ekakabaḷam eva karoti, evam evaŋ[4] ñāṇ' uttariko puggalo visadañāṇo: Kiŋ ettha parittake ārammaṇe samāpajjitabbaŋ atthi, nâyaŋ mama bhāro ti, tāni rūpāni abhibhavitvā[5] samāpajjati. Saha nimitt' uppāden' ev' ettha[6] appanaŋ pāpetî ti attho.

[13[17]] *Jānāmi passāmî* ti iminā pan' assa ābhogo kathito, so ca kho samāpattito vuṭṭhitassa na anto samāpattiyaŋ.

[13[17]] *Evaŋ saññī hotî* ti ābhogasaññāya pi jhānasaññāya pi evaŋ[3] saññī[3] hoti[3] abhibhavasaññā hi 'ssa anto samāpattiyam pi atthi, ābhogasaññā pana samāpattito vuṭṭhitass' eva.

[13[19]] *Appamāṇāṇî* ti vaḍḍhitapamāṇāni[7] mahantānî ti attho.

[13[20]] *Abhibhuyyâ* ti ettha pana yathā mahagghaso puriso ekaŋ[8] bhattavaḍḍhitikaŋ[8] labhitvā: Aññâ[9] pi hotu[10] aññâ[9] pi hotu[10] kiŋ ekaŋ[11] mayhaŋ[12] karissatî ti, taŋ na mahantato passati, evam evaŋ[13] ñāṇ' uttaro puggalo visadañāṇo: Kiŋ ettha samāpajjitabbaŋ na-y-idaŋ appamāṇan ti mayhaŋ[14] citt' ekaggakaraṇe[15] bhāro atthî ti. Tāni abhibhavitvā[16] samāpajjati saha nimitt' uppāden' ev' ettha[17] appanaŋ pāpetî ti attho.

[13[21]] *Ajjhattaŋ arūpasaññî* ti alābhitāya vā anatthikatāya vā ajjhattarūpe[18] parikammasaññāvirahito.[19]

---

1 S. sampuṇṇagahaṇiko.
2 S. kata°.
3 S. *omits*.
4 S. eva.
5 S. abhibhavetvā.
6 B. eva c' ettha; S. *omits* ev'.
7 B. S. vaḍḍhitappa°.
8 B. °vaḍḍhitakaŋ; S. ekabhattavaḍḍhitaŋ.
9 B. S. añño.
10 S. hetu.
11 S. esa.
12 B. ekamayhaŋ.
13 B. S. eva.
14 B. na mayhaŋ.
15 B. S. cittekaggatā kāraṇe.
16 S. °bhavetvā.
17 B. eva ettha.
18 S. ajjhataŋ rūpe.
19 S. °viharitā.

[13[21]] *Eko bahiddhā rūpāni passatî* ti yassa parikammam pi nimittam pi bahiddhā va uppannaŋ, so evaŋ bahiddhā parikammassa c' eva appanāya ca vasena[1] *ajjhattaŋ arūpasaññi eko bahiddhā rūpāni passatî* ti vuccati.

Sesam ettha catutthâbhibhâyatane vuttanayam eva. Imesu pana catusu parittaŋ vitakkacaritavasena āgataŋ, appamāṇaŋ mohacaritavasena, suvaṇṇaŋ desacaritavasena, dubbaṇṇaŋ rāgacaritavasena, etesaŋ hi etāni sappāyāni. Sā ca tesaŋ sappāyatā vitthārato Visuddhimagge Cariyāniddese[2]* vuttā.

[13[33]] Pañcama-abhibhâyatanâdisu[3] *nīlānî* ti sabbasaṅgāhikavasena vuttaŋ.

[13[28]] *Nīlavaṇṇānî* ti vaṇṇavasena.[4]

[13[28]] *Nīlanidassanānî* ti nidassanavasena apaññāya māṇavivarāni asambhinnavaṇṇāni ekanīlān' eva hutvā dissantî ti vuttaŋ hoti.

[13[28]] *Nīlanibhāsānî* ti idam pana obhāsavasena vuttaŋ, nīl' obhāsāni nīlapabhāyuttānî ti attho. Etena tesaŋ[5] suvisuddhataŋ dasseti. Visuddhavaṇṇavasen' eva[6] hi imāni cattāri abhibhâyatanāni vuttāni."†

[13[29]] *Ummāpupphaṇ*[7] ti etaŋ hi pupphaŋ siniddhaŋ muduŋ dissamānam pi nīlam eva hoti.[8] Girikaṇṇikapupphâdīni pana dissamānāni setadhātukāni honti. Tasmā idam eva gahitaŋ, na tāni.

[13[30]] *Bārāṇaseyyakan* ti Bārāṇasiyaŋ bhavaŋ Bārāṇaseyyakaŋ.[9] Tattha kira kappāso pi mudu suttakantikāyo pi tantavāyo[10] pi chekā udakam pi sucisiniddhaŋ. Tattha[11] vatthaŋ ubhato bhāgavimaṭṭhaŋ hoti, dvīsu pi[9] passesu maṭṭaŋ muduŋ[12] siniddhaŋ khāyati.

---

* Visuddhimagga, p. 101.

† *To here from* †, p. 257=AA. II. 73-75.

---

[1] S. *adds* uppannaŋ.
[2] B. Cariya°; S. Caritā°
[3] S. Pañcamâbhibhâya°.
[4] S. *adds* nīlāni.
[5] B. nesaŋ.
[6] C. visuddhavasen'.
[7] S. Ummārapupphaŋ.
[8] B. hotî ti.
[9] B. S. *omit*.
[10] S. tantavāyâ.
[11] B. S. tasmā.
[12] B. S. mudu.

[14[2]] *Pūtānī* ti ādisu pi[1] iminā va nayena attho veditabbo. "Nīlakasiṇaŋ uggaṇhanto nīlasmiŋ nimittaŋ gaṇhāti[2] pupphasmiŋ vā vatthasmiŋ vā vaṇṇadhātuyā vâ ti ādikaŋ pan' ettha kasiṇakaraṇañ ca[3] parikammañ ca appanāvidhānañ ca sabbaŋ Visuddhimagge* vitthārato vuttam eva."†

[14[28]] *Abhiññāvosānapāramippattâ* ti ito pubbesu satipaṭṭhānâdisu te te[1] dhamme bhāvetvā arahattaŋ[4] pattā[4] va[5] abhiññāvosānapāramipattā nāma honti.

Imesu pana aṭṭhasu abhibhâyatanesu ciṇṇavasībhāvo[6] yeva[6] abhiññāvosānapāramippattā nāma. Kasiṇakathāya[7] sakalaṭṭhena kasiṇāni. Tad-ārammaṇānaŋ dhammānaŋ khettaṭṭhena[8] vā āyatanāni.

[14[31]] "*Uddhan*‡ ti upari gaganatalâbhimukhaŋ.

[14[31]] *Adho* ti heṭṭhā bhūmitalâbhimukhaŋ.

[14[31]] *Tiriyan* ti khettamaṇḍalam iva samantā paricchinditvā. Ekacco hi uddham eva kasiṇaŋ vaḍḍheti, ekacco adho, ekacco samantato, tena[9] ten' eva[9] kāraṇena evaŋ[10] pasāreti,[11] ālokam iva rūpadassanakāmo, tena vuttaŋ paṭhavikasiṇam[12] eko sañjānāti *uddhaŋ adho tiriyan* ti.[13]

[14[31]] *Advayan* ti[14] idam pana ekassa aññabhāvânupagamanatthaŋ.[15] Yathā[16] hi udakaŋ paviṭṭhassa sabbadisāsu

* Vism. 172.

† =AA. II. 75; *also, to here from* †, p. 257=DA. II. 561-563.

‡ *From here to* *, p. 261=Vism. 176-177.

[1] B. S. *omit.*
[2] S. gaṇhati.
[3] B. S. c' eva.
[4] B. arahattappattā.
[5] S. ca.
[6] B. °bhāvā yeva; S. bhāvāya.
[7] B. S. °kathāyaŋ.
[8] B. S. *add* adhiṭṭhānaṭṭhena.
[9] B. tena tena; S. ten' eva.
[10] S. eva.
[11] S. pasādeti.
[12] B. pathavī°; S, paṭhavī.
[13] S. *adds* ādi.
[14] B. Advayan ti disā anudisāsu advayaŋ; S. Anvayan ti disânudisāsu anvayaŋ.
[15] S. aññā°.
[16] B. vuttaŋ yathā.

udakam eva hoti, na[1] aññaŋ,[1] evam evaŋ[2] paṭhavikasiṇaŋ[3] paṭhavikasiṇam[4] eva hoti; n' atthi tassa añño kasiṇasambhedo ti. Esa nayo sabbattha.

[14[32]] *Appamāṇan* ti idaŋ tassa tassa pharaṇa-appamāṇavasena vuttaŋ. Taŋ hi cetasā pharanto sakalam eva pharati, na[4] ayam assa ādi, idaŋ majjhan ti pamāṇaŋ gaṇhātî ti.[5]"*

[15[1]] *Viññāṇakasiṇan* ti c' ettha kasiṇugghāṭim ākāse pavattaŋ viññāṇaŋ tattha kasiṇavasena kasiṇugghāṭim ākāse kasiṇugghāṭim ākāsavasena tattha pavattaviññāṇe uddhaŋ-adho-tiriyatā veditabbā. Ayam ettha saṅkhepo. Kammaṭṭhānabhāvanānayena pan' etāni paṭhavikasiṇâdīni[3] vitthārato Visuddhimagge† vuttān' eva. Idhâpi ciṇṇavasī[6]-bhāven' eva[6] *abhiññāvosānapār(a)mippattā* hontî ti veditabbā.

Tathā ito anantaresu catusu jhānesu yam pan' ettha vattabban taŋ Mahā-Assapurasutte‡ vuttam eva.

[17[5]] Vipassanāñāṇe pana[7] *rūpî* ti ādīnaŋ attho vutto yeva.

[17[7]] "*Ettha sitaŋ ettha paṭibaddhan* ti ettha catumahābhūtike[8] kāye nissitañ ca paṭibaddhañ ca.

[17[8]] *Subho* ti sundaro.

[17[9]] *Jātimā*[9] ti parisuddha[10] ākārasamuṭṭhito.

[17[9]] *Suparikammakato* ti suṭṭhu kataparikammo apanītapāsāṇasakkharo."§

[17[9]] *Accho* ti tanucchavi.[11]

[17[9]] *Vippasanno* ti suṭṭhu[12] pasanno.[12]

[17[9]] *Sabbâkārasampanno* ti yo pana vedanâdīhi[13] sabbehi ākārehi sampanno.

---

* *To here from* ‡, p. 260=Vism. 176-177.

† Vism. 97, 110. ‡ Majjhima, No. 39. § =DA. I. 221.

---

1 B. S. anaññaŋ.
2 S. eva.
3 B. paṭhavī°; S. paṭhavī°.
4 B. S. *omit*.
5 B. na gaṇhātî ti; S. gaṇhati.
6 B. ciṇṇvasibhāven' eva; S. ciṇṇavasitābhāven' eva.
7 B. *omits*.
8 B. S. °cātu°.
9 S. Jotimā.
10 B. supari°.
11 B. tanucchavī; S. tanuccho tanucchavi.
12 B. suṭṭhavippasanno.
13 B. dhovana vedhānadīhi; S. dhovana-vijjhānādīhi.

[17[10]] "*Nîlan** ti ādīhi vaṇṇasampattiŋ dasseti, tādisaŋ hi āvutam pākaṭaŋ hoti.

[17[15]] *Evam eva kho* ti ettha evaŋ opammasaŋsandakaŋ[1] veditabbaŋ.

[17[12]] *Maṇi* viya hi karajakāyo, *āvutasuttaŋ*[2] viya vipassanāñāṇaŋ, *cakkhumā puriso* viya vipassanāñāṇalābhī[3] bhikkhu, hatthe karitvā paccavekkhato *ayaŋ kho maṇî* ti maṇino āvibhūtakālo viya vipassanāñāṇaŋ abhinīharitvā nisinnassa bhikkhuno catumahābhūtikakāyassa[4] āvibhūtakālo, *tatr' idaŋ*[5] *suttaŋ āvutan* ti suttassa āvibhūtakālo viya vipassanāñāṇaŋ[6] abhinīharitvā nisinnassa bhikkhuno tadārammaṇānaŋ phassapañcamakānaŋ vā sabbacittacetasikānaŋ[7] vā vipassanāñāṇass' eva vā āvibhūtakālo. Kiŋ pan' ete[8] ñāṇassa āvibhāvan ti[9] puggalassâ ti ñāṇassa pana[10] āvibhāvattā puggalassa āvibhūtā va honti. Idañ ca vipassanāñāṇaŋ Maggassa anantaraŋ. Evaŋ sante pi yasmā abhiññāvāre āraddhe etassa anantaravāro[11] n' atthi, tasmā idh' eva dassitaŋ. Yassa vā[12] aniccâdivasena akatasammasanassa dibbāya sotadhātuyā bheravaŋ[13] saddaŋ[13] suṇato, pubbenivāsânussatiyā bherave khandhe anussarato dibbena cakkhunā bheravarūpaŋ[14] passato, bhayaŋ[15] santāso[15] uppajjati, na aniccâdivasena katasammasanassa, tasmā[16] abhiññāpattassa bhayavinodatakahetusampādanattham[17] pi idam idh' eva dassitaŋ."* Idhâ pi arahattavasen' eva[18] *abhiññāvosānapāramippattatā* veditabbā.

---

* *From here to * below*=DA. I. 221.

---

[1] B. S. upamāsaŋ°.
[2] S. āvutaŋ suttaŋ.
[3] B. S. vipassānālābhī.
[4] B. S. cātu°.
[5] S. tatr' īdam.
[6] B. *adds* asi.
[7] C. °cittacetaŋ sikānaŋ.
[8] B. S. etaŋ.
[9] B. āvībhūtaŋ; S. āvibhūtan ti.
[10] B. S. tassa pana.
[11] S. antaravāro.
[12] B. S. yasmā ca.
[13] B. S. bheravasaddaŋ.
[14] S. bheravaŋ rūpaŋ.
[15] B. S. bhayasantaso.
[16] S. tassa.
[17] B. bhayavinodatahetu°
[18] S. arahattavasena.

[17²⁵] Manomayiddhiyaŋ[1] ciṇṇavasitāsu.[2] Tattha "*manomayan** ti manena nibbattitaŋ.[3]

[17²⁵] *Sabbaṅgapaccaṅgin*[4] ti sabbehi aṅgehi ca paccaṅgehi[5] ca samannāgataŋ.

[17²⁶] *Abhinindriyan*[6] ti saṇṭhānavasena avikalindriyaŋ. Iddhimatā nimmitaŋ rūpaŋ[7] hi sace iddhimā odāto tam pi odātaŋ, sace aviddhakaṇṇo tam pi aviddhakaṇṇan ti evaŋ sabbâkārehi tena sadisam eva hoti.

[17²⁶] *Muñjamhā īsikan*[8] ti ādi upamattayam pi[9] hi[10] sadisabhāvadassanattham eva vuttaŋ. Muñjasadisā eva hi tassa anto īsikā[11] hoti, *kosi*[12] sadiso yeva *asi*. Vaṭṭāya[13] kosiyā vaṭṭaŋ[14] asim eva pakkhipanti, patthaṭāya[15] patthaṭaŋ.[16]

[18³] *Karaṇḍâ* ti idam pi ahikañcukassa nāmaŋ na vilivakaraṇḍakassa ahikañcuko hi ahinā[17] sadiso va hoti.

Tattha kiñcâpi *puriso ahiŋ*[18] *karaṇḍā*[18] *uddhareyyâ* ti hatthena uddharamāno viya dassito, atha kho citten' ev' assa uddharaṇaŋ veditabbaŋ. Ayaŋ hi ahi nāma sajātiyaŋ ṭhito kaṭṭhantaraŋ vā rukkhantaraŋ vā nissāya tacato sarīranikkaḍḍhanapayogasaṅkhātena thāmena sarīraŋ khādamānaŋ viya purāṇatacaŋ jigucchanto[19] ti imehi catuhi kāraṇehi sayam eva kañcukaŋ jahati,[20] na sakkā tato aññena uddharituŋ. Tasmā cittena uddharaṇaŋ sandhāya idam vuttan ti veditabbaŋ. Iti[21] muñjâdisadisaŋ[21] imassa bhikkhuno sarīraŋ, īsikâdisadisaŋ[22] nimmitarūpan ti idam ettha opammasaŋsandanaŋ. Nim-

* *From here to* †, p. 264=DA. I. 222-223.

1 C. Manomaniddhīyaŋ.
2 B. S. °tāyu.
3 B. S. nibbattiŋ.
4 C. S. °paccaṅgan.
5 S. pañcahaṅgehi.
6 S. ahīṇindriyan.
7 B. S. nimmitarūpaŋ.
8 C. isīkan.
9 C. upamā yan tam.
10 B. taŋ.
11 C. isīkā.
12 B. S. kosa.
13 S. vaddāya
14 S. vaddaŋ.
15 S. patthakāya.
16 S. satthakaŋ.
17 S. asinā.
18 C. ahi karaṇḍā.
19 C. jigucchato.
20 B. jahāti.
21 B. *omits*.
22 C. isikâ.

mānavidhānaŋ pan' ettha parato ca iddhividhâdi pañca abhiññākathā sabbâkārena[1] Visuddhimagge* vitthāritâ ti, tattha vuttanayen' eva veditabbā. Upamāmattam eva hi idha[2] adhikā.[3] Tattha cheka-*kumbhakārâdayo* viya iddhividhañāṇalābhī bhikkhu daṭṭhabbo.

Suparikammakatamattikâdayo viya iddhividhaŋ ñāṇaŋ[4] daṭṭhabbaŋ.

Icchiticchitabhājanavikati-ādikaraṇaŋ viya tassa bhikkhuno vikubbanaŋ[5] daṭṭhabbaŋ."† Idhâ[6] pi ciṇṇavasitāvasen' eva *abhiññāvosānapāramippattatā*[7] veditabbā.

Tathā ito parāsu[8] catūsu abhiññāsu. Tattha dibbasotadhātu upamāya.[9]

[19[8]] *Saṅkhadhamo*[10] ti saṅkhadhamako.[11]

[19[8]] *Appakasiren' evâ* ti niddukkhen' eva.

[19[8]] *Viññāpeyyâ* ti jānāpeyya.

Tattha evaŋ catuddisā[12] viññāpente saṅkhadhamake saṅkhasaddo ayan ti vavatthāpentānaŋ sattānaŋ. "Tassa saṅkhasaddassa āvibhūtakālo[13] viya yogino dūrasantikabhedānaŋ dibbānañ[14] c' eva mānusakānañ[15] ca saddānaŋ āvibhūtakālo[13] daṭṭhabbo.

[19[31]] Cetopariyañāṇa[16]-upamāya[16] *daharo* ti taruṇo.

[19[31]] *Yuvâ* ti yobbanena samannāgato.

[19[31]] *Maṇḍanakajātiko* ti, yuvā pi samāno na ālasiyo kiliṭṭhavatthasarīro, atha kho maṇḍanakapakatiko. Divasassa dve tayo vāre nahāyitvā[17] suddhavatthaparidahanaalakkhārakaraṇasīlo[18] ti attho.

---

* Visuddhimagga, p. 373 *ff*.

† To *here from* *, p. 263=DA. I. 222-223.

---

1 S. °pañcābhiññā°. 2 B. ima. 3 B. S. adhikaŋ.
4 B. S. °vidhañāṇaŋ. 5 B. vikuppanaŋ.
6 B. imâ. 7 S. °mippattā.
8 B. paresu. 9 B. S. upamāyaŋ.
10 C. Sankhaŋ dhamo. 11 B. saṅkhedhamako.
12 S. cātu°. 13 B. āvībhū°.
14 S. nibbānañ. 15 B. mānussa°.
16 B. upamāyaŋ; S. °ñānupamāyaŋ.
17 B. nhāyitvā. 18 S. alaṅkārakaṇasīlo.

[19[33]] *Sakaṇikan* ti kāḷatilakavaṅgamukhadūsipiḷakâdīnaŋ[1] aññatarena sadosaŋ.

Tattha yathā tassa mukhanimittaŋ paccavekkhato mukhadoso pākaṭo hoti, evaŋ cetopariyañāṇa[2]-cittaŋ abhinīharitvā nisinnassa bhikkhuno paresaŋ soḷasavidhaŋ cittaŋ pākaṭaŋ hotî[3] ti veditabbaŋ. Pubbe nivāsa "* upamâdīsu[4] yaŋ vattabbaŋ taŋ sabbaŋ mahā Assapure vuttam eva.

[22[16]] *Ayaŋ kho, Udāyi, pañcamo dhammo* ti ekûnavīsatipabbāni paṭipadāvasena ekaŋ dhammaŋ katvā pañcamo dhammo ti vutto.

Yathā hi Aṭṭhakanāgarasutte† ekādasapabbāni pucchāvasena ekadhammo kato evam idha ekūnavīsatipabbāni[5] paṭipadāvasena eko dhammo kato ti veditabbāni.

Imesu ca pana ekūnavīsatiyā pabbesu paṭipāṭiyā aṭṭhasu koṭṭhāsesu vipassanāñāṇassa[6] āsavakkhayañaṇe ca arahattavasena *abhiññāvosānapāramippattatā*[7] veditabbā. Sesesu ciṇṇavasībhāvavasena. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Mahāsakuludāyisuttaŋ sattamaŋ.

78.

[Samaṇamaṇḍikasuttavaṇṇanā]

[22[24]] *Evam me sutan* ti Samaṇamaṇḍikasuttaŋ.[8]

[22[26]] Tattha *Uggāhamāno* ti tassa paribbājakassa nāmaŋ Sumano ti pakatināmaŋ kiñci kiñci pana uggahetuŋ[9] samatthatāya Uggāhamāno ti sañjānanti.[10]

---

* =DA I. 223. † Majjhima, Sutta 52.

---

1 B. °dūsipīḷa°; S. kāḷatilakavaṅkamukha-dussitapīḷakâdīnaŋ.
2 B. S. °ñāṇāya.
3 C. hontî.
4 S. nivāsupamâdīsu.
5 B. ekūnavisati°.
6 B. S. °ñāṇe ca.
7 S. °pattā.
8 *Text* Samaṇamaṇḍikāsuttaŋ; B. Samaṇamuṇḍikasuttaŋ.
9 B. uggahituŋ uggahetuŋ.
10 C. saŋjānanti; B. S. naŋ sañj°.

[23[7]] *Samayaŋ pavadanti etthâ* ti samayappavādakaŋ tasmiŋ kira ṭhāne Caṅkī-Tārukkha-Pokkharasātippabhūtayo[1] brāhmaṇā Nigaṇṭhâcelakaparibbājakâdayo[2] ca pabbajitā sannipatitvā[3] attano attano "samayaŋ pavadanti kathenti dīpenti; tasmā so ārāmo *samayappavādako* ti vuccati. Sveva tindukākhīrasaṅkhātāya[4] timbarurukkhapantiyā[5] parikkhittattā *tinduk' âcīraŋ.*[6] Yasmā pan' ettha paṭhamaŋ[7] ekā sālā ahosi pacchā mahāpuñña-Poṭṭhapādaparibbājakaŋ[8] nissāya bahū sālā katā, tasmā tam eva ekaŋ sālaŋ upādāya laddhanāmavasena *ekasālako* ti vuccati.

[23[8]] "Mallikāya pana Pasenadirañño[9] deviyā uyyānabhūto so pupphaphala-sañchanno ārāmo ti, katvā *Mallikāya ārāmo*[10] ti saṅkhaŋgato.[11] Tasmin '*samayappavādake tindukâcīre*[12] *ekasālake*[13] *Mallikāya ārāme paṭivasatî* ti'* vāsaphâsutāya[14] vasati."†

[23[3]] *Divā divassâ* ti divasassa divā nāma majjhaṅgâtikkamo[15]; tasmiŋ divasassa pi divābhūte atikkamante[16] majjhantike nikkhamî ti attho.

[23[5]] *Patisallīno*[17] ti tato tato rūpâdigocarato cittaŋ patisaŋharitvā[18] līno[19] jhānaratisevanavasena[20] ekībhāvaṅgato.

[23[5]] "*Manobhāvanīyānan*[21] ti manavaḍḍhanakānaŋ.[22]"‡

* =DA. I. 32, *quoting this passage.*
† =DA. II. 365.
‡ *Cf.* VvA. 152.

[1] S. Pakitārukkha°.
[2] S. Niganthā°.
[3] S. sannipatitā.
[4] S. tiṇḍukācīra°.
[5] S. timburusakarukkha°.
[6] S. tiṇḍukācīraŋ.
[7] B. pathamaŋ.
[8] B. S. mahāpuññaŋ poṭṭha°.
[9] B. S. Passenadi°.
[10] B. āromo.
[11] B. S. gato ti.
[12] S. tiṇḍukācīre.
[13] C. S. *omit.*
[14] S. tassa phāsukāya.
[15] B. S. majjhantâtikkamo.
[16] B. S. atikkantamatte.
[17] B. S. paṭisallino.
[18] B. parisaŋ°; S. paṭisaŋ°
[19] S. sallīno.
[20] S. °sevanāvasena.
[21] B. °vaniyānaŋ.
[22] S. °vaḍḍhakānaŋ.

Ye[1] āvajjato manasikaroto cittaŋ[2] vinīvaraṇaŋ hoti unnamati vaḍḍhati,

[23[26]] *Yāvatâ* ti yattakā.

[23[27]] *Ayaŋ tesaŋ aññataro* ti ayaŋ tesaŋ abbhantarako[3] eko sāvako.

[23[29]] *App' eva nāmâ* ti tassa[4] upasaṅkamanaŋ patthayamāno āha patthanākāraṇaŋ pana Sandakasutte* vuttam eva.

[24[3, 4]] *Etad avocâ* ti dandhapañño[5] ayaŋ gahapati dhammakathāya naŋ saṅgaṇhitvā attano sāvakaŋ karissāmî ti maññamāno evaŋ[6] *catūhi kho* ti ādivacanaŋ avoca.

[24[5]] Tattha *paññāpemî* ti dassemi ṭhapemi.

[24[5]] *Sampannakusalan* ti paripuṇṇakusalaŋ.

[24[5]] *Paramakusalan* ti uttamakusalaŋ.

[24[6]] *Ayojjhan* ti vādayuddhena yujjhitvā cāletuŋ asakkuṇeyyaŋ acalaŋ nikkampaŋ[7] thiraŋ.

[24[7]] *Na karotî* ti akaraṇamattam eva vadati, ettha pana saŋvarapahānaŋ[8] vā paṭisaṅkhānaŋ[9] vā na vadati. Sesapadesu pi es' eva nayo.

[24[13]] *N' eva abhinandî* ti titthiyā nāma jānitvā pi ajānitvā pi yaŋ vā taŋ vā vadantî ti maññamāno nâbhinandi.

[24[14]] *Na paṭikkosî*[10] ti sāsanassa anulomaŋ viya pasannâkāraŋ viya vadatî ti maññamāno na paṭisedhesi.[11]

[24[24]] *Yathā Uggāhamānassâ* ti yathā tassa vacanaŋ evaŋ sante uttānaseyyako kumāro ayojjhasamaṇo thirasamaṇo bhavissati, mayam pana evaŋ na vadāmâ ti dīpeti.

[24[26]] *Kāyo ti pi na hotî* ti sakkāyo[12] ti[13] pi[13] parakāyo ti pi visesaŋ[14] ñāṇaŋ[14] na hoti.

---

* Majjhima, Sutta No. 76.

---

1 B. ye ca; S. yeva.
2 B. S. cittamattaŋ.
3 B. S. abbhantaro.
4 B. tasmā.
5 B. ḍanda°.
6 S. etaŋ.
7 B. nikkamaŋ; S. nikampaŋ.
8 S. saŋvarappahānaŋ.
9 B. paṭisevanapahānaŋ; S. paṭisaṅkhaŋ.
10 *Text*, S. Nappaṭikkosi.
11 B. S. paṭisedheti.
12 B. S. sakakāyo.
13 B. S. *omit*.
14 B. S. visesañāṇaŋ.

[24[28]] *Aññatra phanditamattâ* ti paccattharaṇe valisamphassena[1] vā maṅkuṇâdidaṭṭhena[2] vā kāyaphandamattaŋ nāma hoti. Taŋ ṭhapetvā aññaŋ[3] kāyena karaṇaŋ kammaŋ[4] nāma n' atthi tam pi ca kilesasahagatacitten' eva hoti.

[24[29]] *Vācâ ti pi na hotî* ti micchāvācā sammāvācâ[5] ti[6] nānattaŋ na hoti.

[24[30]] *Roditamattâ* ti jighacchâpipāsāparetassa pana roditamattaŋ hoti tam pi kilesasahagatacitten' eva.

[24[31]] "*Saṅkappo* ti micchāsaṅkappo sammāsaṅkappo ti pi nānattaŋ na hoti."*

[24[33]] *Vikujjitamattā*[7] ti vikujjitamattaŋ[7] pana[8] hasitamattaŋ[9] hoti. Daharakumārakānaŋ hi cittaŋ atītârammaṇaŋ pavattati nirayato āgatā nirayadukkhaŋ saritvā rodanti, devalokato āgatā hasanti[10]; tam pi kilesasahagatacitten' eva hoti.

[24[34]] "*Ājīvo* ti micchājīvo sammājīvo"† ti pi nānattaŋ na hoti.

[25[1]] *Aññatra mātuthaññâ* ti thaññacoradārakā[11] nāma honti mātari khīraŋ pāyantiyā apivitvā aññavihitakāle[12] piṭṭhipassena āgantvā thaññaŋ pivanti ettakaŋ muñcitvā añño micchâjīvo n' atthi, ayam pi[13] pana[14] kilesasahagatacitten' eva hotî ti dīpeti.[15] Evaŋ paribbājakavādaŋ paṭikkhipitvā idāni ayaŋ[16] sekhabhūmiyaŋ[17] mātikaŋ ṭhapento *catuhi kho ahan* ti ādim āha.

[25[10]] Tattha *samadhiggayha*[18] *tiṭṭhatî* ti visesetvā tiṭṭhati.

* *Cf.* A. III. 140, 141; S. II. 168.

† *Cf.* A. II. 270, 271; S. II. 168.

1 B. phali°; S. valli°.
2 B. maṅguladaṭṭhena; S. maṅkuṇadaṭṭhena.
3 S. aññena.
4 B. S. karaṇakammaŋ.
5 B. samāvācā.
6 B. S. ti pi.
7 B. vikujita°; S. vikuṭita°.
8 B. S. *omit.*
9 B. nassaranitamattaŋ; S. rodanahasitamattaŋ.
10 S. devalokasiriŋ saritvā hasanti.
11 S. thaññaŋ te dārakā.
12 S. aññā°.
13 S. *omits.*
14 B. *omits.*
15 B. dasseti.
16 B. S. sayaŋ.
17 B. S. sekkha°.
18 *All three Texts* samadhigayha.

[25[10]] *Na kāyena pāpan*[1] ti ādisu na kevalaŋ akaraṇamattam eva. Bhagavā pana ettha saŋvarapahānapaṭisaṅkhā[2] paññapeti taŋ saṅdhāy' evam āha.

[25[14, 18]] *Na c' eva sampannakusalan* ti ādi pana khīṇâsavaŋ sandhāya vuttaŋ. Idāni asekhabhūmiyaŋ mātikaŋ ṭhapento *dasahi kho ahan* ti ādim āha.

[25[20]] Tattha tīṇi padāni nissāya dve paṭhamacatukkā ṭhapitā. Ekaŋ padaŋ nissāya dve pacchimacatukkā. Ayaŋ asekhabhūmiyaŋ mātikā. Idāni taŋ vibhajanto katame ca gahapati[3] *akusalasīlâ*[4] ti ādim āha.

[26[15]] Tattha "*sarāgan* ti aṭṭhavidhaŋ[5] lobhasahagatacittaŋ.[5]

[26[17]] *Sadosan* ti paṭighasampayuttacittadvayaŋ.

[26[17]] *Samohan* ti vicikicchuddhaccasahagatacittadvayam pi vaṭṭati sabbâkusalacittāni pi moho sabbâkusale[6] uppajjatî ti hi vuttaŋ."*

[26[17]] *Itosamuṭṭhānâ* ti ito sarāgâdicittato samuṭṭhānaŋ uppatti[7] ekesan ti *itosamuṭṭhānā*.

[26[18]] *Kuhin* ti kataraŋ ṭhānaŋ pāpuṇitvā *aparisesā nirujjhanti*.

[26[23]] *Etth' ete* ti sotâpattiphale bhummaŋ pātimokkhasaŋvarasīlaŋ[8] hi sotâpattiphale paripuṇṇaŋ hoti.

Ṭhānaŋ[9] patvā akusalaŋ[10] sīlaŋ[10] asesaŋ nirujjhati akusalasīlaŋ[11] ti[12] dussīlass' ev' etaŋ[13] adhivacanan ti[14] veditabbaŋ.

[26[24]] *Akusalānaŋ sīlānaŋ nirodhāya paṭipanno* ti ettha yāva sotâpattimaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti phalappattena[15] pana te nirodhitā nāma honti.

---

* *Cf.* MA. I. 279-280.

---

1 *Text* pāpakaŋ; B. pāpakammaŋ.
2 S. saŋvarappahā°.
3 S. thapati.
4 S. akusalā sīlā.
5 B. aṭṭhavidhalobhasahagataŋ cittaŋ.
6 S. °kusalesu.
7 B. S. uppajjati.
8 S. pāṭi°.
9 B. S. Taŋ thānaŋ.
10 B. S. akusalasīlaŋ.
11 B. akusalaŋ sīlaŋ.
12 B. S. ti ca.
13 B. S. dussīlass' etaŋ.
14 S. *omits*.
15 B. phalapatte.

[27[9]] *Vītarāgan* ti ādīhi aṭṭhavidhaŋ kāmâvacarakusalacittam eva vuttam etena hi kusalasīlaŋ samuṭṭhāti.

[27[12]] *Sīlavā hotî* ti sīlasampanno hoti guṇasampanno.[1]

[27[12]] *No*[2] *ca*[2] *sīlamayo*[3] ti ayam[4] ettāvatā n' atthi ito kiñci uttarikaraṇīyan[5] ti evaŋ sīlamayo[6] na[7] hoti.

[27[13]] *Yatth' assa te* ti arahattaphale bhummaŋ arahattaphalaŋ hi patvā kusalasīlaŋ[8] asesaŋ nirujjhati.

[27[15]] *Nirodhāya paṭipanno* ti ettha yāva arahattamaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti, phalappattena[9] pana te nirodhitā nāma honti.

[27[30]] Kāmasaññâdisu *kāmasaññâ* ti aṭṭha lobhasahagatacittasahagatā[10] jātā ito[11] dve domanassasahagatacittadvayasahajātā.[12] *

[28[1]] *Paṭhamajjhānan*[13] ti anāgāmiphale paṭhamajjhānaŋ.[14]

[28[1]] *Etth' ete* ti anāgāmiphale bhummaŋ anāgāmiphalaŋ hi patvā akusalasaṅkappā[15] aparisesā nirujjhanti.

[28[3]] *Nirodhāya paṭipanno* ti ettha yāva anāgāmimaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti phalappattena[16] pana te nirodhitā nāma honti.

[28[18]] *Nekkhammasaññâdayo* ti[17] tisso[18] pi aṭṭha kāmâvacarakusalasahajātasaññā va.[19]

[28[23]] *Etth' ete* ti arahattaphale bhummaŋ dutiyajjhānikaŋ[20] arahattaphalaŋ hi pāpuṇitvā, kusalasaṅkappā aparisesā nirujjhanti.

[28[25]] *Nirodhāya paṭipanno* ti ettha yāva arahattamaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti phalappattena[16] pana[21] nirodhitā nāma honti. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Samaṇamaṇḍikasuttaŋ aṭṭhamaŋ.

---

* *Cf.* Dhs. §§ 365, 389, *etc.*

---

[1] B. *adds* va; S. *adds* ca. [2] B. S. *omit.* [3] C. sīlasamayo. [4] B. S. alam. [5] C. uttariŋ kara°. [6] C. sīlasamayo. [7] B. va. [8] B. S. akusala°. [9] B. phalapatte. [10] B. S. °cittâsaha. [11] S. itarā. [12] B. S. °dvayena sahajātā. [13] S. paṭhamaŋ jhānaŋ. [14] B. S. anāgāmiphalapaṭhama°. [15] B. akusalā°. [16] B. phalapatte. [17] S. *omits.* [18] B. te. [19] S. ca. [20] C. °jhānika. [21] B. S. pana te.

79.

[Cūḷasakuludāyisuttavaṇṇanā]

[29[15]] *Evam me sutan* ti Cūḷasakuludāyi[1] suttaŋ.

[30[35]] Tattha *yadā pana, bhante, Bhagavâ* ti idaŋ paribbājako dhammakathaŋ sotukāmo Bhagavato dhammadesanāya salayabhāvaŋ dassento āha.

[31[5]] *Taŋ yev' ettha paṭibhātû* ti sace 'si[2] dhammaŋ sotukāmo tuyh' ev'[3] ettha eko pañho ekaŋ kāraṇaŋ upaṭṭhātu.

[31[5]] *Yathā maŋ paṭibhāseyyâ* ti yena kāraṇena mama dhammadesanā upaṭṭhaheyya, etena hi kāraṇena kathāya samuṭṭhitāya sukhaŋ dhammaŋ desetun ti dīpeti.

[31[13]] *Tassa mayhaŋ, bhante* ti so kira taŋ[4] kupitaŋ[2] disvā[5] sace Bhagavā idha abhavissa ayam etassa bhāsitassa attho ti dīpasahassaŋ viya ujjālitvā[6] ajja[7] me[7] pākaṭaŋ karissāti[8] Dasabalaŋ yeva anussariŋ, tasmā *tassa mayhaŋ bhante* ti ādim āha.

[31[14]] Tattha *aho nūnâ* ti anussaraṇatthe[9] nipātadvayaŋ tena[10] tassa[10] Bhagavantaŋ anussarantassa etad ahosi: *Aho nūna Bhagavā, aho nūna Sugato* ti.

[31[14]] *Yo imesan* ti yo imesaŋ[11] dhammānaŋ kusalo[12] suṭṭhu kusalo nipuṇo cheko, so Bhagavā *aho nūna* katheyya,[13] so Sugato[14] *aho nūna* katheyya, tassa pi[15] Bhagavato pubbenivāsañāṇassa anekāni kappakoṭisatasahassāni[16] ekaṅgaṇāni pākaṭānî ti, ayam ettha adhippāyo.

[31[29]] *Tassa vâ 'haŋ pubbantaŋ ārabbhâ* ti yo hi lābhī hoti so pubbe tvaŋ khattiyo ahosi, brāhmaṇo[17] ahosî ti vutte

---

[1] S. Culla°.
[2] B. S. *omit.*
[3] B. ec'; S. tuyhaŋ c' ettha.
[4] B. *omits.*
[5] B. tadisvā.
[6] B. S. ujjalāpetvā.
[7] S. aṭṭham eva.
[8] S. akarissāti.
[9] B. S. anussari.
[10] S. ten' assa.
[11] B. imesānaŋ.
[12] B. S. sukusalo.
[13] C. kathessa.
[14] B. suto.
[15] B. S. hi.
[16] B. kappakoṭisahassāni.
[17] C. brahmaṇo.

jānanto sakkaccaŋ sussūsati.[1] Alābhī pana evaŋ bhavissati, evaŋ bhavissatî ti so[2] kampamattam[3] eva dasseti, tasmā evam āha: *tassa vâ 'haŋ*[4] *pubbantaŋ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaŋ ārādheyyan* ti.

[31[33]] *So vā maŋ aparantan* ti dibbacakkhulābhino hi anāgataŋ saññāṇaŋ[5] ijjhati, tasmā evam āha. Itaraŋ pubbe vuttanayam eva.

[32[5]] *Dhammaŋ te desissāmî*[6] ti ayaŋ kira atīte desiyamāne pi na bujjhissati,[7] ath'[8] assa[9] Bhagavā saṅhaŋ[10] sukhumaŋ[10] paccayâkāraŋ desetukāmo evam āha. Kim pana taŋ bujjhissatî ti evaŋ pag' eva na bujjhissati[11] anāgate pan' assa vāsanāya paccayo bhavissatî ti disvā Bhagavā evam āha.

[32[14]] *Paŋsupisācakan*[12] ti asuciṭṭhāne nibbattapisācaŋ.[12] So hi[13] ekaŋ mūlaŋ gahetvā adissamānakāyo hoti. Tatr' idaŋ vatthu:—Ekā kira yakkhinī dve dārake thūpârāmadvāre nisīdāpetvā[14] āhārapariyesanatthaŋ nagaraŋ gatā. dārakā ekaŋ piṇḍapātikatheraŋ[15] disvā āhaŋsu: bhante amhākaŋ mātā anto nagaraŋ paviṭṭhā, tassā vadeyyātha yaŋ vā taŋ vā laddhakaŋ[16] gahetvā sīghaŋ gaccha. Dārakā te jighacchitaŋ[17] sandhāretuŋ[18] na sakkontî ti, tam ahaŋ kathaŋ passissāmî ti. Idaŋ bhante gaṇhathâ ti, ekaŋ mūlakhaṇḍaŋ adaŋsu, therassa anekāni yakkhasahassāni paññāyiŋsu.[19] So dārakehi dinnasaññāṇena taŋ yakkhiniŋ addasa virūpaŋ bībhacchaŋ[20] kevaṭṭavīthiyaŋ[21] gabbhamalaŋ paccâsiŋsamānaŋ[22] disvā tam atthaŋ

---

1 B. sussusati. 2 B. pī sa; S. pi so.
3 S. kammamat°. 4 C. S. ahaŋ. 5 C. saŋñāṇaŋ.
6 C. Dhammaŋ desissāmī; S. Dhammaŋ ve desissāmā.
7 B. *adds* anāgate desiyamāne pi na bujjhissati.
8 S. atha. 9 S. *omits*.
10 B. S. saṅhasukumaŋ. 11 B. bhujjissatî ti.
12 S. °pīsā°. 13 B. pi. 14 S. nīsīdāpetvā.
15 B. S. °pātikattheraŋ. 16 S. laddhaŋ taŋ.
17 B. jighacchitā taŋ; S. jighacchatāya.
18 S. saṇṭhāretuŋ. 19 C. pakkhāyiŋsu.
20 S. vibhacchaŋ.
21 B. virūpaŋ pi gacchaŋ kevalaŋ vīthiyaŋ; S. virūpaŋ vibhacchaŋ kevalaŋ vīthiyaŋ. 22 B. paccāsīsamānaŋ.

kathesi. Kathaŋ maŋ tvaŋ[1] passasî ti vutto[2] ca[3] mūlakhaṇḍaŋ[4] dassesi[5] sā acchinditvā gaṇhi, evaŋ paŋsupisācakā ekaŋ mūlaŋ gahetvā adissamānakāyā honti, taŋ sandhāy' esa[6] *paŋsupisācakam pi na passāmî* ti āha.

[32[23]] *Na pakkhāyatî* ti na dissati na upaṭṭhāti.

[33[3]] *Dīghā pi kho te esā*[7] *Udāyî* ti[7] esā tava vācā dighâpi bhaveyya.

Evaŋ vadantassa[8] vassasatam pi vassasahassam pi[8] pavatteyyañ[9] ca[9] atthaŋ dīpeyyâ ti adhippāyo.

[33[19]] *Appāṭihīrakatan*[10] ti aniyyānikaŋ amūlakaŋ niratthakaŋ sampajjatî ti attho.

[33[26]] Idāni taŋ vaṇṇaŋ dassento *seyyathâ pi bhante* ti ādim āha.

[33[27]] Tattha "*paṇḍukambale nikkhitto* ti visabhāgavaṇṇe rattakambale ṭhapito."*

[33[28]] *Evaŋ vaṇṇo attā hotî* ti idaŋ so Subhakiṇhadevaloke nibbattakkhandhe[11] sandhāya amhākaŋ matakāle attā Subhakiṇhadevaloke khandhā viya jotetî ti vadati.

[34[5]] *Ayaŋ imesaŋ ubhinnan* ti so kira yasmā maṇissa bahi ābhā na niccharati khajjopanakassa aṅguladvaṅgulacaturaṅgulamattaŋ niccharati mahākhajjopanakassa[12] khaḷamaṇḍalamattam[13] pi niccharati yeva, tasmā evam āha.

[34[21]] "*Viddhe* ti ubbidhe meghavigamena dūribhūte ti attho."†

[34[22]] *Vigatavalāhake* ti apagatameghe.

[34[22]] "*Deve* ti ākāse.[14]"‡

---

* *Cf.* SA. I. 125. † =DA. II. 630; *cf.* SA. I. 125.
‡ =DA. II. 630; SA. I. 125.

---

1 B. tvaŋ maŋ. 2 B. vutte tañ. 3 S. *omits.*
4 S. mūlakkhaṇḍaŋ. 5 S. dasseti.
6 B. saŋdhāy' etaŋ. 7 B. S. esâ ti Udāyi.
8 B. vadantassa ca (parassa tasmiŋ) vassasataŋ pi ( ) vassasatasahassam pi.
9 B. S. pavatteyya na ca.
10 B. appāṭihira°; S. appāṭihiri°.
11 B. nibbattakhandhe.
12 B. S. *add* pana. 13 S. khala°. 14 S. vasse.

[34[22]] *Osadhitārakâ*[1] ti sukkā tārakā.[2] Sā hi yasmā tassā udayato paṭṭhāya tena saññāṇena osadhāni gaṇhanti pi[3] pivanti pi,[4] tasmā osadhitārakâ[5] ti vuccati.

[34[30]] *Abhido*[6] *aḍḍharattasamayan* ti abhinne aḍḍharattasamaye. Gaganamajjhe[7] ṭhitacandaŋ[8] dasseti. Abhido[6] majjhantike pi es' eva nayo.

[35[11]] *Ato*[9] *kho* ti ye anubhonti tehi *bahutarā* bahū c' eva bahutarā câ ti attho.

[35[12]] *Ābhā*[10] *nânubhontî* ti obhāsaŋ[11] na vaḷañjanti[12] attano sarīrobhāsen' eva ālokaŋ pharitvā viharanti.

[35[25]] Idāni yasmā so ekantasukhaŋ lokaŋ pucchissāmî ti nisinno pucchā, mūḷho pana jāto, tasmā naŋ Bhagavā taŋ pucchaŋ sarāpento *kiŋ pana, Udāyi, atthi ekantasukho loko* ti ādim âha.

[35[25]] Tattha *ākāravatî* ti kāraṇavatī.

[36[2]] *Aññataraŋ vā pana tapoguṇan* ti acelakapāḷiŋ[13] sandhāy' âha surāpānaviratî[14] ti.

[36[31]] *Kim pana, bhante, atthi ekantasukho* ti[15] kasmā pucchati? Evaŋ kir' assa ahosi: mayam pi[16] attānaŋ[17] ekantasukhaŋ vadāma, paṭipadaŋ pana kālena sukhaŋ, kālena dukkhaŋ vadāma, ekantasukhassa kho pana attano paṭipadāya[18] pi ekantasukhāya bhavitabbaŋ. Amhākaŋ kathā aniyyānikā, satthu kathā va[19] niyyānikâ ti idāni sattharaŋ yeva pucchitvā jānissāmî ti, tasmā pucchati.

---

[1] B. osadhītārakā. [2] S. sukkatārakā.
[3] B. S. gaṇhantî ti. [4] B. padanti; S. vadanti.
[5] C. °sadhītārakā. [6] B. abhidosaŋ.
[7] C. gaggana°: S. Iminā samaye gagana°.
[8] S. ṭhitaŋ candaŋ.
[9] S. Tato. [10] C. Ābhāya.
[11] S. obhāsā. [12] S. valañjanti.
[13] B. aceḷakapāḷiŋ; S. acelakaladdhiŋ.
[14] S. surāpānaŋ viratî.
[15] B. ti (attho) katamā pana bhāsante ākāravatī paṭippadā ekantasukhassâ ti; S. Thero kiŋ pana.
[16] B. *omits.* [17] B. sattānaŋ.
[18] B. paṭidāya. [19] S. ca.

[37[17]] *Ettha mayaŋ anassāmâ* ti etasmiŋ kāraṇe mayaŋ anussāma, tasmā pana evam āhaŋsu. Te kira pubbe pañcasu dhammesu patiṭṭhāya kasiṇaparikammaŋ katvā tatiyajjhānaŋ nibbattetvā aparihīnajjhānā kālaŋ katvā Subhakiṇhakesu[1] nibbattantî ti jānanti. Gacchante gacchante pana kāle kasiṇaparikammam pi na jāniŋsu tatiyajjhānam pi nibbattetuŋ na[2] sakkhiŋsu[2]; pañca pubbabhāgadhamme pana ākāravatī paṭipadâ ti uggahetvā[3] tatiyajjhānaŋ ekantasukho loko ti uggaṇhiŋsu, tasmā evam āhaŋsu.

[37[19]] *Uttaritaran* ti ito pañcahi dhammehi uttaritaraŋ paṭipadaŋ vā tatiyajjhānato uttaritaraŋ ekantasukhaŋ lokaŋ vā na jānāmâ ti vuttaŋ hoti.

[37[20]] *Appasadde katvâ* ti ekappahāren' eva mahāsaddaŋ kātuŋ āraddhe nissadde katvā.

[37[33]] *Sacchikiriyāhetû* ti ettha dve sacchikiriyā: paṭilābhasacchikiriyā ca paccakkhasacchikiriyā ca. Catutthatatiyajjhānaŋ[4] nibbattetvā[5] aparihīnajjhāno kālaŋ katvā Subhakiṇhaloke tesaŋ devānaŋ samānâyuvaṇṇo hutvā nibbattati. Ayaŋ paṭilābhasacchikiriyā nāma. *Catutthajjhānaŋ* nibbattetvā iddhivikubbanena Subhakiṇhalokaŋ gantvā *tehi devehi saddhiŋ santiṭṭhati sallapati sākacchaŋ āpajjati.* Ayaŋ paccakkhasacchikiriyā nāma. Tāsaŋ dvinnam pi tatiyajjhānaŋ ākāravatī paṭipadā nāma, taŋ hi[6] anuppādetvā n' eva sakkā Subhakiṇhaloke nibbattituŋ, na pana[7] catutthajjhānaŋ uppādetuŋ iti duvidham p' etaŋ sacchikiriyaŋ sandhāya *etassa nūna,*[8] *bhante, ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetû* ti āha.

[39[24]] *Uddekanikato*[9] ti udakavārako.

[39[28]] *Antarāyam akāsî* ti yathā pabbajjaŋ na labhati evaŋ upaddutam akāsi. Yathā taŋ upanissaya vipannaŋ[10] ayaŋ kira Kassapabuddhakāle pabbajitvā samaṇadhammaŋ akāsi. Ath' assa eko sahāyako bhikkhu sāsane anabhirato āvuso

---

[1] B. S. Subhakiṇhesu.
[2] B. S. nâssakkhiŋsu.
[3] B. S. uggahitvā.
[4] B. S. tattha tatiya°.
[5] B. nibbattitvā.
[6] B. S. tañ hi.
[7] B. S. *omit.*
[8] B. nūnu.
[9] *Text* Uddekaniko; B. Udañjaniko; S. Udakamaṇiko.
[10] B. vippannaŋ.

vibbhamissāmî ti ārocesi. So tassa pattacīvare lobhaŋ uppādetvā gihībhāvāya[1] vaṇṇaŋ abhāsi. Itaro tassa pattacīvaraŋ datvā vibbhami. Ten' assa kammena[2] idāni Bhagavato sammukhā[3] pabbajjāya antarāyo jāto. Bhagavatā pan' assa purimasuttaŋ atirekabhāṇavāramattaŋ idaŋ bhāṇavāramattan ti ettakāya tantiyā dhammo kathito ekadesanāya pi maggaphalapaṭivedho[4] na jāto, anāgate pan' assa paccayo bhavissatî ti Bhagavā dhammaŋ desesi.[5] Anāgate paccayabhāvam assa disvā[6] Bhagavā dhāramāno ekaŋ bhikkhum pi mettāvihārî ti[7] etad-aggena ṭhapesi. Passati hi[8] Bhagavā anāgate ayaŋ mama sāsane pabbajitvā mettavihārīnaŋ aggo bhavissatî ti so pi[9] Bhagavati parinibbute "Dhammâsokarājakāle Pāṭaliputte[10]"* nibbattitvā[11] pabbajjitvā arahattaŋ[12] patvā[12] Assaguttatthero† nāma hutvā mettāvihārīnaŋ aggo ahosi. Therassa mettânubhāvena tiracchānagatâpi mettacittaŋ paṭilabhiŋsu. Thero sakala-Jambudīpe[13] bhikkhusaṅghassa ovādâcariyo hutvā vattaniyasenāsane[14] avasi.[15] Tiŋsayojanamattā aṭavi[16] ekaŋ[17] padhānagharaŋ[17] ahosi. Thero ākāse cammakhaṇḍaŋ[18] pattharitvā tattha nisinno kammaṭṭhānaŋ katheti.[19] Gacchante gacchante[20] kāle bhikkhâcāram pi[20] agantvā vihāre nisinno kammaṭṭhānaŋ kathesi.[21] Manussā vihāram eva gantvā dānam adaŋsu. Dhammâsokarājā therassa guṇaŋ sutvā daṭṭhukāmo tikkhattuŋ pahiṇi. Thero hi[9] bhikkhusaṅghassa ovādaŋ dammî ti ekavāram pi na gato ti.

Cūḷasakuludāyisuttaŋ navamaŋ.

* *Cf.* Miln. 121.
† *Cf.* Miln. 6 *ff.*; 14 *ff.*; VbhA. 272; Asl. 419.

---

1 B. S. gihi°. 2 B. S. kammunā. 3 S. sammukhāya.
4 S. °phalappaṭivedho. 5 B. S. deseti.
6 S. disvā va. 7 B. S. °vihārim hi. 8 S. *omits*.
9 B. S. *omit*. 10 S. Pātaliputte. 11 S. nibbattetvā.
12 B. arahattapattā; S. arahattaŋ patto.
13 S. °Jambūdīpe. 14 B. S. vattanisenāsane.
15 S. āvasi. 16 B. aṭṭavī; S. aṭavī.
17 S. ekapadhāna°. 18 S. cammakkhaṇḍaŋ.
19 S. kathesi. 20 B. *omits*. 21 B. S. katheti.

80.

[Vekhanassasuttavaṇṇanā]

[40[1]] *Evam me sutan* ti Vekhanassasuttaŋ.[1]

[40[6]] Tattha *Vekhanasso* ti ayaŋ kira Sakuludāyissa[2] ācariyo.[3] So Sakuludāyiparibbājako[4] paramavaṇṇapañhe[5] parājito ti sutvā mayā so sādhukaŋ uggaṇhāpito,[6] tenâpi sādhukaŋ uggahitaŋ, kathaŋ nu kho parājito? Handâhaŋ sayaŋ gantvā samaṇaŋ Gotamaŋ paramavaṇṇapañhaŋ pucchitvā parijānissāmî[7] ti. Rājagahato pañcacattālīsayojanaŋ[8] Sāvatthiŋ gantvā *yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā* pana ṭhitako va *Bhagavato santike udānaŋ udānesi.* Tattha purimasadisaŋ vuttanayen' eva veditabbaŋ.

[42[31]] *Pañca kho ime* ti kasmā ārabhi? Agāriyo[9] pi ekacco kāmagarū[10] kāmâdhimutto hoti, ekacco nekkhammagaru[11] "nekkhammâdhimutto[12]"* pabbajito[13] pi[14] ca ekacco kāmagaruko kāmâdhimutto hoti[14] ekacco nekkhammagaruko[15] nekkhammâdhimutto[16] hoti, ayaŋ pana kāmagarū[17] kāmâdhimutto so[18] imāya kathāya kathiyamānāya[19] attano kāmâdhimuttattā[20] taŋ[21] sallakkhessati[22] evam assâyaŋ desanā sappāyā bhavissatî ti imaŋ desanaŋ ārabhi.

[43[5]] *Kāmaggasukhan* ti nibbānaŋ adhippetaŋ.

---

* Vin. I. 183; A. III. 376.

---

1 B. S. Vekhanasa° (*and always*).
2 C. Sakula°.
3 B. ācariyo va.
4 C. S. Sakuludāyī°.
5 B. °pañho.
6 B. uggahāpito.
7 B. jānissāmī.
8 S. pañcacattāḷī°.
9 S. āgāriyo.
10 B. S. kāmagaruko.
11 B. nikkhamagaruko.
12 B. nikkhamā°.
13 B. hoti pabbajito.
14 S. *omits*.
15 B. nikkhamagaruko; S. nekkhammagaru.
16 B. nikkhama°.
17 B. kāmagaruko.
18 B. S. hoti so.
19 C. kathīya°.
20 B. S. °muttataŋ.
21 B. S. *omit*.
22 B. S. sallikkhissati.

[43^{20}] *Pāpito bhavissatî* ti ajānanabhāvaŋ pāpito bhavissati.

[43^{45}] *Lāmakaŋ*[1] *yeva sampajjatî* ti niratthakavacanam[2] eva sampajjati.

[44^{4}] *Tiṭṭhatu pubbanto tiṭṭhatu aparanto* ti yasmā tuyhaŋ atītakathāya anucchavikaŋ pubbenivāsañāṇaŋ n' atthi, anāgatakathāya anucchavikaŋ dibbacakkhuñāṇaŋ n' atthi, tasmā ubhayam p' etaŋ *tiṭṭhatû* ti āha.

[44^{10}] *Suttabandhanehî* ti suttamayabandhanehi. Tassa hi ārakkhatthāya[3] hatthapādesu c' eva gīvāya ca suttakāni bandhanti,[4] tāni sandhāy' etaŋ vuttaŋ mahallakakāle pan' assa[5] tāni sayaŋ vā pūtīni hutvā muñcanti chinditvā vā haranti.

[44^{13}] *Evam eva kho* ti iminā idaŋ dasseti daharassa kumārassa suttabandhanānaŋ ajānanakālo viya avijjāya purimāya koṭiyā ajānanaŋ. Na hi sakkā avijjāya purimā[6] koṭi ñātuŋ, mocanakāle jānanasadisam pana arahattamaggena avijjābandhanassa[7] pamokkho jāto ti jānanaŋ. Sesaŋ sabbattha uttānam eva.[8]

Vekhanassasuttaŋ dasamaŋ.

Niṭṭhito tatiyo Vaggo.

81.

[Ghaṭīkārasuttavaṇṇanā]

[45^{1}] *Evam me sutan* ti Ghaṭīkārasuttaŋ.[9]

[45^{3}, 46^{4}] Tattha *sitaŋ pātvâkāsî* ti mahāmaggena gacchanto aññataraŋ bhūmippadesaŋ oloketvā atthi nu kho mayā cariyaŋ caramānena imasmiŋ ṭhāne nivutthapubban[10] ti āvajjento[11]

---

[1] *Text*, B. nāmakaŋ.

[2] B. niratthakavacanamattam; S. niratthakaŋ vacanamattam.

[3] S. ārakkhaṇatthāya.

[4] S. bandhati.

[5] S. pana tassa.

[6] B. purima.

[7] S. avijjābandhassa.

[8] B. S. uttānam evâ ti.

[9] B. S. Ghaṭikāra° (*and always*).

[10] B. nivuṭṭhapubban.

[11] B. avajjanto.

addasa Kassapabuddhakāle *imasmiŋ ṭhāne*[1] *Vebhaḷiṅgaŋ*[2] *nāma gāmanigamo*[3] ahosi. Ayaŋ tadā "*Jotipālo nāma māṇavo*"* ahosiŋ, mayhaŋ sahāyo Ghaṭīkāro nāma kumbhakāro ahosi, tena saddhiŋ mayā idha ekaŋ sukāraṇaŋ kataŋ, taŋ bhikkhusaṅghassa apākaṭaŋ paṭicchannaŋ, handa naŋ bhikkhusaṅghassa pākaṭaŋ karomî ti maggā okkamma aññatarasmiŋ[4] padese ṭhitako va sitapātukammam akāsi. Aggaggadante[5] dassetvā mandahasitaŋ hasi. Yathā hi lokiyamanussā udare[6] paharantā kahaŋ[7] kahanti[7] hasanti, na evaŋ Buddhā, Buddhānaŋ pana hasitaŋ haṭṭhipahaṭṭhâkāramattam[8] eva hoti. Hasitañ ca nām' etaŋ ? Terasahi somanassasahagatacittehi† hoti, tattha lokiyamahājano akusalato catuhi, kāmâvacarakusalato catuhî ti aṭṭhahi cittehi hasati. Sekhā[9] akusalato diṭṭhisampayuttāni dve apanetvā chahi cittehi hasanti. Khīṇâsavā catuhi sahetukakiriyacittehi,[10] ekena ahetukakiriyacittenâ[10] ti pañcahi cittehi hasanti. Tesu pi balavârammaṇe āpāthagate[11] dvīhi ñāṇasampayuttacittehi hasanti dubbalârammaṇe duhetukacittadeva. Yena ca ahetukacittena câ ti tīhi cittehi hasanti. Imasmiŋ pana ṭhāne kiriyāhetukamanoviññāṇadhātuŋ somanassasahagatacittaŋ Bhagavato[12] paṭṭhâkāramattaŋ[13] hasitaŋ uppādesi.[14]

Tam pan' etaŋ hasitaŋ evaŋ appamattakam pi therassa pākaṭaŋ ahosi. Kathaŋ ? Tathārūpe hi kāle Tathāgatassa catuhi dāṭhāhi cātuddīpikamahāmeghamukhato[15] sateratā[16] vijjullatā[16] viya virocamāno[17] mahātālakkhandhappamāṇā

---

* J. 1. 43, *which see for this paragraph*; Miln. 221 *ff.*; D. II. 230.
† Dhs. §§ 1, 146, *etc.*

---

[1] *Text* padase. [2] C. Vegaliṅgaŋ; S. Vebhalligaŋ.
[3] S. nigamo. [4] B. aññatrasmiŋ.
[5] B. S. aggadante. [6] B. uraŋ; S. udaraŋ.
[7] B. kuhaŋ kuhanti; S. kuhakuhanti.
[8] S. haṭṭhippaha°. [9] S. Sekkhā. [10] B. °kakriya°.
[11] B. āpātagate; S. āpāthāgate.
[12] S. Bhavaṅgato. [13] C. upahaṭṭhā°.
[14] S. uppādeti. [15] B. catu°; S. catūhi dīpaka°.
[16] B. S. sateritavijjullatā. [17] S. virocamānā.

rasmivaṭṭiyo uṭṭhahitvā tikkhattuŋ siravaraŋ[1] padakkhiṇaŋ katvā dāṭhāsu[2] yeva antaradhāyanti tena saññāṇena āyasmā Ānando Bhagavato pacchato gacchamāno pi[3] sitapātubhāvaŋ[4] jānāti.

[45[8, 20]] *Bhagavantaŋ*[5] *etad avocâ* ti ettha kira Kassapo Bhagavā bhikkhusaṅghaŋ ovadi[6] catusaccapakāsanam[7] akāsi. Bhagavato pi ettha nisīdituŋruciŋ uppādessāmî ti evam ayaŋ bhūmibhāgo dvihi Buddhehi paribhutto bhavissati. Mahājano gandhamālâdīhi pūjetvā cetiyaṭṭhānaŋ katvā paricaranto saggaparâyano[8] bhavissatî ti cintetvā etaŋ *tena hi bhante* ti ādivacanaŋ avoca.

[46[12]] *Muṇḍakena samaṇakenâ* ti "muṇḍaŋ muṇḍo ti samaṇaŋ vā samaṇo ti vattuŋ vaṭṭati. Ayam pana"* aparipakkañāṇattā brāhmaṇakule uggahitavohāravasen' eva hīḷento evam āha.

[46[25]] *Sottiŋ sinānin* ti sinānatthāya katasottiŋ. Sotti[9] nāma[9] kuruvindapāsāṇavaṇṇāni lākhāya bandhitvā katavuḷikalāpako[10] vuccati. Yaŋ sandhāya "tena kho pana samayena chabbaggiyā bhikkhū kuruvindakasuttikāya[11] nahāyantî[12]"† ti vuttaŋ ubhosu[13] antesu gahetvā sarīraŋ ghaŋsanti.

[46[26]] *Evaŋ sammâ ti* yathā etarahi pi manussā cetiyavandanāya nāma[14] gacchāma dhammasavaṇāya[15] gacchāmâ ti vuttā ussāhaŋ na karonti naṭasamajjâdidassanatthāya[16] gacchāmâ ti vuttā pana ekavacanen' eva sampaṭicchanti.

---

* *Cf.* DA. I. 254. † =Vin. II. 106.

---

[1] B. sīsavaraŋ.
[2] B. S. dāṭhaggesu.
[3] B. *omits.*
[4] S. hasita°.
[5] S. So Bhagavantaŋ.
[6] S. ovadati.
[7] B. catussaccappa°; S. catusacappa°.
[8] B. saggamagga°.
[9] B. S. sottisinānaŋ.
[10] B. katavuḷikakalāpakā; S. kàtatulikakalāpako.
[11] C. kuruvindiya°.
[12] B. nāyantî.
[13] B. S. taŋ ubhosu.
[14] B. S. *omit.*
[15] B. °savanatthāya; S. dhammassa vanāya.
[16] S. naṭṭa°.

[46[26]] Tath' eva *sināyitun ti* vutte ekavacanena sampaṭicchanto evam āha.

[46[30]] *Jotipālaŋ*[1] *māṇavaŋ*[1] *āmantesî* ti, ekapasse ariyaparihārena paṭhamataraŋ nahāyitvā[2] paccuttaritvā ṭhito tassa mahantena issariyaparihārena nahāyantassa[3] nahānapariyosānaŋ[4] āgametvā taŋ nivatthanivāsanaŋ kese vodake[5] kurumānaŋ āmantesi.

[46[31]] *Ayan* ti āsannattā dassento āha.

[47[18]] *Ovaṭṭikaŋ viniveṭhetvâ*[6] ti nāgabalo bodhisatto apehi sammâ ti īsakaŋ parivattamāno va tena gahitagahaṇaŋ vissajjāpetvâ ti attho.

[47[22]] *Kesesu parāmasitvā etad avocâ* ti so kira cintesi ayaŋ Jotipālo paññavā sakiŋ dassanaŋ labhamāno Tathāgatassa dassane pi pasīdissati dhammakathāya pi pasīdissati pasanno ca pasannâkāraŋ kattuŋ[7] sakkhissati; mittā nāma etad atthaŋ honti yaŋ kiñci katvā mama sahāyakaŋ[8] gahetvā Dasabalassa santikaŋ gamissāmî ti tasmā naŋ *kesesu parāmasitvā etad avoca*.

[47[29]] *Ittarajacco*[9] ti aññajātiko mayā saddhiŋ asamānajātiko lāmakajātiko ti attho.

[47[31]] *Na vat' idan*[10] ti idam amhākaŋ gamanaŋ na vata[11] *orakaŋ* bhavissati na khuddakaŋ, mahantaŋ bhavissati. Ayaŋ hi[12] na attano thāmena gaṇhi satthu thāmena gaṇhî ti gahaṇasmiŋ yeva niṭṭhaŋ agamāsi.

[47[32]] *Yāvetadohi*[13] *pî* ti ettha *do*-kārahikārapikārā nipātā yāvetaparaman[14] ti attho.

Idaŋ vuttaŋ hoti vācāya ālapanaŋ ovaṭṭikāya gahaṇañ ca atikkamitvā yāva kesegahaṇā[15] pi tattha gamanatthaŋ payogo kattabbo ti.

---

[1] C. Jotipālamāṇavaŋ. [2] B. nāyitvā.
[3] B. nāyantassa. [4] B. nānapariyo°.
[5] S. nirodake. [6] B. vinivaṭṭetvā. [7] B. S. kātuŋ.
[8] B. mama sahāyaŋ; S. samasahāyaŋ.
[9] S. Itara°. [10] S. īdaŋ.
[11] S. n' eva. [12] B. S. ayañ hi.
[13] B. yāvatādohi. [14] B. yāvatuparaman.
[15] B. kesaggahaṇaŋ; S. °gahaṇaŋ.

[48[20]] *Dhammiyā kathāyâ* ti idha satipaṭilābhatthāya pubbenivāsapaṭisaŋyuttā[1] dhammī kathā veditabbā.

Tassa hi Bhagavā: Jotipāla tvaŋ na lāmakaṭṭhānaŋ otiṇṇasatto, mahābodhipallaṅke pana sabbaññutañāṇaŋ patthitvā[2] otiṇṇo na[3] tādisassa nāma pamādavihāro yutto[4] ti adinā[5] nayena satipaṭilābhāya dhammakathaŋ[6] kathesi.

Parasamuddavāsī therā pana vadanti: Jotipāla yathā ahaŋ dasapāramiyo pūretvā sabbaññutañāṇaŋ paṭivijjhitvā vīsatisahassa bhikkhuparivāro loke vicarāmi, evam evaŋ tvam pi[7] dasapāramiyo pūretvā sabbaññutañāṇaŋ paṭivijjhitvā samaṇagaṇaparivāro loke vicarissasi evarūpena nāmą tayā[8] pamādaŋ āpajjituŋ yuttan[9] ti yathā 'ssa[10] pabbajjāyaŋ[11] cittaŋ[11] namati evaŋ kāmesu ādīnavaŋ nekkhamme ca ānisaŋsaŋ kathesî ti.

[49[7]] *Alattha kho, Ânanda,*[12] *pabbajjaŋ alattha upasampadan* ti pabbajitvā kiŋ akāsi? Bodhisattā hi[13] Buddhānaŋ samukkhe pabbajanti, pabbajitvā ca pana ittarasattā[14] viya patitasiṅgā na honti catupārisuddhisīle[15] pana[7] patiṭṭhāya[16] tepiṭakaŋ Buddhavacanaŋ uggaṇhitvā terasa dhutaṅgāni samādāya araññaŋ pavisitvā gatapaccâgatavattaŋ pūrayamānā samaṇadhammaŋ karonto[17] vipassanaŋ vaḍḍhetvā yāva anulomaŋ[18] ñāṇaŋ[18] āhacca tiṭṭhanti. Maggaphalatthaŋ vāyāmaŋ na karonti. Jotipālo pi tath' eva akāsi.

[49[10]] *Addhamāsûpasampanne*[19] ti kuladārakaŋ hi[20] pabbājetvā addhamāsam[21] pi avasitvā gate mātāpitunnaŋ[22] soko

---

[1] B. pubbenivāsappaṭi°.
[2] B. S. patthetvā.
[3] B. *omits*.
[4] B. na yutto.
[5] S. iminā.
[6] B. dhammaŋ.
[7] S. *omits*.
[8] S. nayā.
[9] B. na yuttan.
[10] B. 'yaŋ.
[11] B. S. pabbajāyacittaŋ.
[12] B. *adds* || va ||.
[13] B. S. Yaŋ Bodhisatte hi kattabbaŋ. Bodhisattā hi.
[14] S. itarasattā.
[15] S. catuppārisuddhisīlesu.
[16] B. suppati°.
[17] S. karontā.
[18] B. S. anulomañāṇaŋ.
[19] C. °sampanno; S. aḍḍha°.
[20] B. S. °darakañ hi.
[21] B. S. māsam.
[22] B. S. mātāpitūnaŋ.

na vûpasammati[1] so pi[2] pattacīvaragahaṇaŋ[3] na jānāti, daharabhikkhusāmaṇerehi saddhiŋ vissāso na uppajjati, therehi saddhiŋ sineho na patiṭṭhāti, gatagataṭṭhāne anabhirati uppajjati; ettakam pana kālaŋ nivāsesati[4] mātāpitaro passituŋ labhanti tena tesaŋ soko tanubhāvaŋ gacchati, pattacīvaragahaṇaŋ[3] jānanti[5] sāmaṇeradaharabhikkhūhi[6] saddhiŋ vissāso[7] jāyati therehi saddhiŋ sineho patiṭṭhāti, gatagataṭṭhāne abhiramati na ukkaṇṭhati. Tasmā ettakaŋ vasituŋ vaṭṭatî ti addhamasaŋ[8] vasitvā *pakkāmi.*[9]

[50[9]] *Paṇḍumuṭikassa sālino* ti muṭake[10] katvā sukkhāpitassa[11] rattasālino.[11] Tassa[12] kira sālino vappakālato paṭṭhāya ayaŋ parīhāro.

[50[8]] Kedārā suparikammakatā hontî ti[13] tattha bījāni patiṭṭhāpetvā gandhôdakena siñciŋsu. Vappakāle vitānaŋ viya upari[14] kilañjaŋ[15] bandhitvā paripakkakāle vīhisisāni[16] chinditvā muṭṭhimatte muṭake[10] katvā yottabandhe vehāsaŋ yeva sukkhāpetvā gandhacuṇṇāni attharitvā attharitvā[17] koṭṭhesu[18] pūretvā tatiye tatiye[19] vasse vivariŋsu evaŋ tivassaparivutthassa[20] sugandharattasālino. Apagatakāḷake suparisuddhe taṇḍule gahetvā khajjakavikatim pi bhattam pi paṭiyādiŋsu[21] taŋ sandhāya vuttaŋ *paṇītaŋ khādanīyaŋ bhojanīyaŋ* . . . pe . . . *kālaŋ ārocāpesî* ti.

[50[26]] *Adhivuttho*[22] *me* ti kiŋ sandhāya vadati? Vebhaḷiṅ-

---

1 S. vûpasamati.
2 S. *omits.*
3 B. °cīvaraggahaṇaŋ.
4 S. nivāsessati.
5 B. S. jānāti.
6 S. daharabhikkhusāmaṇerehi.
7 B. visāso.
8 B. S. aḍḍhamāsaŋ.
9 B. pakkami.
10 S. mudike.
11 S. sukkhāpitarattasālino; B. *omits* rattasālino.
12 B. *omits.*
13 B. S. honti.
14 B. upari vatta; S. upari vatthaŋ.
15 B. kiḷiñjaŋ.
16 B. S. vīhisīsāni.
17 B. S. *omit.*
18 B. S. koṭṭhakesu.
19 B. *omits.*
20 B. tivassaŋ°; S. tivassaŋ parivuṭṭhassa.
21 B. S. paṭiyādisiŋsu.
22 B. S. adhivuṭṭho.

gato nikkhamanakāle Ghaṭīkāro attano santike *vassâvāsaŋ* vasanatthāya[1] paṭiññaŋ aggahesi: taŋ sandhāya vadati.

[51^{2}] *Ahu-d-eva aññathattaŋ ahu domanassan* ti temāsaŋ dānaŋ dātuŋ dhammaŋ[2] sotuŋ iminā ca niyāmena vīsatibhikkhusahassāni paṭijaggituŋ nâlatthan ti alābhaŋ ārabbha cittaññathattaŋ[3] cittadomanassaŋ[4] ahosi, na Tathāgataŋ ārabbha. Kasmā? Sotâpannattā so kira pubbe brāhmaṇabhatto[5] ahosi. Ath' ekasmiŋ samaye paccante kupite vûpasamanatthaŋ gacchanto uracchadaŋ nāma dhītaraŋ āha: amma amhākaŋ deve mā pamajjî[6] ti. Brāhmaṇā taŋ rājadhītaraŋ disvā visaññino[7] ahesuŋ, ke ime ti ca[8] vutte tumhākaŋ[9] devâ ti devā[9] nāma evarūpā hontî ti niṭṭhuhitvā[10] pāsādaŋ ārūhi[11] sā ekadivasaŋ vīthiŋ olokentī ṭhitā Kassapassa Bhagavato aggasāvakaŋ disvā pakkosāpetvā piṇḍapātaŋ datvā anumodanaŋ suṇamānā yeva sotâpannā hutvā aññe pi bhikkhū atthî ti pucchi,[12] sattha vīsatiyā bhikkhusahassehi saddhiŋ Isipatane vasatî ti ca sutvā satthāraŋ nimantetvā dānaŋ adāsi. Rājā paccantaŋ vūpasametvā āgato. Atha naŋ paṭhamataraŋ yeva[13] brāhmaṇā āgantvā dhītuŋ avaṇṇaŋ vatvā paribhindiŋsu. Rājā pana dhītuŋ[14] jātakāle[14] yeva varaŋ adāsi. Tassā satta divasāni rajjaŋ dātabban ti varaŋ gaṇhiŋsu. Ath' assa rājā sattadivasāni rajjaŋ niyyātesi.[15]

Sā satthāraŋ bhojayamānā rājānaŋ pakkosāpetvā bahisāṇiyaŋ nisīdapesi. Rājā satthu anumodanaŋ sutvā va sotâpanno jāto sotâpannassa ca nāma Tathāgataŋ ārabbha āghāto n' atthi, tena vuttaŋ na Tathāgataŋ ārabbhâ ti.

[51$^{28, 1}$] *Yaŋ icchati*[16] *taŋ haratû* ti so kira bhājanāni pacitvā

---

[1] B. S. vasitatthāya.
[2] B. dhammañ ca; S. dhammaŋ ca.
[3] S. cittaŋ aññathattaŋ.
[4] S. domanassaŋ.
[5] S. °bhato.
[6] S. pamajjā.
[7] B. S. visaññino.
[8] B. ime câ ti.
[9] B. tumhākaŋ bhūmi devā.
[10] B. niṭṭhubhihitvā; S. niṭṭhahitvā.
[11] B. S. abhirūhi.
[12] B. S. pucchitvā.
[13] B. S. eva.
[14] S. dhītujātakāle.
[15] S. niyyādesi.
[16] C. icchasi.

kayavikkayaŋ na karoti. Evaŋ pana vatvā dāratthāya[1] vā mattikatthāya vā palālatthāya vā araññaŋ gacchati. mahājano[2] Ghaṭikārena bhājanāni pakkānî ti sutvā parisuddhataṇḍule loṇadadhitelaphāṇitâdīni[3] gahetvā āgacchanti. Sace bhājanaŋ mahagghaŋ hoti mūlaŋ appaŋ yaŋ vā taŋ vā datvā gaṇhāmâ ti. Na[4] gaṇhanti. Dhammiko vāṇijo[5] mātāpitaro paṭijaggati sammāsambuddhaŋ upaṭṭhahati bahu-n-no[6] kusalaŋ[7] bhavissatî ti puna gantvā mūlaŋ āharanti. Sace pana bhājanaŋ appagghaŋ hoti ābhatamūlaŋ[8] bahuŋ dhammiko vāṇijo amhākaŋ puññaŋ bhavissatî ti yathābhataŋ gharasāmikā[9] viy asādhukaŋ paṭisāmetvā gacchanti. Evaŋ guṇo pana kasmā na pabbajatî ti? Rañño vacanapathaŋ pacchindanto *andhe jiṇṇe*[10] *mātāpitaro posetî* ti āha.

[52[9]] *Ko nu kho* ti kuhiŋ nu kho.

[52[10]] *Kumbhiyâ* ti ukkhalito.[11]

[52[10]] *Pariyogâ* ti sùpabhājanato.

[52[11]] *Paribhuñjâ* ti[12] bhuñja.[13]

Kasmā pan' ete[14] evaŋ vadanti? Ghaṭikāro kira bhattaŋ pacitvā *sūpaŋ* sampādetvā mātāpitaro bhojetvā[15] sayam pi bhuñjitvā Bhagavato vaḍḍhanakaŋ[16] bhattaŋ[17] sādhukaŋ[17] paṭṭhapetvā āsanaŋ paññāpetvā ādhārakaŋ[18] upanāmetvā[19] udakaŋ paccupaṭṭhapetvā mātāpitunnaŋ[20] saññaŋ datvā araññaŋ gacchati. Tasmā evaŋ vadanti.

[52[22]] *Abhivissattho*[21] ti ativissattho.[21]

---

1 B. S. dārutthāya.
2 S. mahājanā.
3 B. S. parisuddhataṇḍulaloṇada°.
4 B. S. taŋ na.
5 B. vāṇijjo.
6 B. S. bahu no.
7 B. S. akusalaŋ.
8 S. ābhataŋ mūlaŋ.
9 B. °sāmiko.
10 C. S. *omit.*
11 S. ukkalikato.
12 C. B. bhuñjâ.
13 B. paribhuñja.
14 S. pana ete.
15 B. bhojitvā.
16 B. S. vaḍḍhamānakaŋ.
17 B. bhattasūpaŋ; S. bhattaŋ sūpaŋ.
18 S. āhāraŋ.
19 B. upaṭṭhapetvā.
20 B. S. mātāpitūnaŋ.
21 B. °visaṭṭho; S. °vissaṭṭho.

[52[28]] *Pītisukhaŋ na vijahī*[1] ti nirantaraŋ na vijahati.[2]

[53[9]] Atha kho rattibhāge vā divasabhāge vā gāme vā araññe vā yasmiŋ yasmiŋ khaṇe sadevake nāma loke aggapuggalo mayhaŋ gehaŋ pavisitvā sahatthena āmisaŋ gahetvā paribhuñji[3] *lābhā vata me* ti anussarati tasmiŋ tasmiŋ khaṇe pañcavaṇṇā pīti uppajjati taŋ sandhāy' etaŋ[4] vuttaŋ.

[52[30]] "*Kaḷopiyā*[5] ti pacchito."*

Kim[6] pana Bhagavā evam akāsī ti?

Paccayo dhammiko bhikkhūnaŋ patte bhattasadiso, tasmā evam akāsi.

Sikkhāpadapaññattī[7] pi ca sāvakānaŋ yeva hoti. Buddhānaŋ sikkhāpadavelā nāma n' atthi. Yathā hi rañño uyyāne pupphaphalāni honti, aññesaŋ tāni gaṇhantānaŋ niggahaŋ karonti, rājā yathāruciyā paribhuñjati evaŋ sampadam etaŋ. Parasamuddavāsī therā pana devatā kira paṭiggahetvā adaŋsū ti vadanti.

[53[26]] *Haratha, bhante, haratha bhadramukhā* ti amhākaŋ putto kuhiŋ gato 'sī[8] ti vutte, Dasabalassa santikan[9] ti vadati.[10] Kuhiŋ nu kho gacchati? Satthu vasanaṭṭhānassa ovassakabhāvam pi na jānātī ti vutte-aparādhasaññino[11] gahaṇe tuṭṭhacittā evam āhaŋsu.

[54[3]] *Temāsaŋ ākāsacchadanaŋ aṭṭhāsī* ti, Bhagavā kira catunnaŋ vassikānaŋ māsānaŋ ekamāsaŋ atikkametvā[12] tiṇaŋ āharāpesi, tasmā evam āha. Ayam pan' ettha padattho. Ākāsacchadanaŋ[13] assā[13] ti ākāsacchadanaŋ.[14]

[54[3]] *Na ātivassī* ti[15] kevalaŋ[16] nātivassi yath' eva[17] pan'

---

* *Cf.* ThA. 219; J. V. 252, 253; PugA. 231.

---

1 B. vijahatī.
2 B. na nirantaraŋ na vijahati; S. na nirantaraŋ vijahati.
3 S. paribhuñjati.
4 B. sandhāya evaŋ.
5 B. S. kalopiyā.
6 S. Kasmā.
7 B. S. °paññatti.
8 S. *omits*.
9 B. S. santike.
10 S. vadanti.
11 C. putte parā°.
12 B. atikkamitvā.
13 B. S. ākāsaŋ chada°.
14 B. ākāsachadanaŋ.
15 B. Na devo 'bhivassī ti.
16 B. S. na kevalaŋ.
17 B. yathā ca; S. yathā.

ettha pakatiyā nimbakosassa[1] udakapātanaṭṭhānabbhantare[2] ekam pi udabindu[3] nâtivassi evaŋ ghanachadanagehabbhantare[4] viya[5] vātātapâ pi na[6] ābādham akaŋsu pakati[7] utupharaṇam eva ahosi. Aparabhāge tasmiŋ nigame chaḍḍite pi taŋ ṭhānaŋ[8] anovassakam eva ahosi. Manussā kammaŋ karontā[9] deve vassante tattha sāṭake ṭhapetvā kammaŋ karonti yāva kappuṭṭhānā taŋ ṭhānaŋ tādisam eva bhavissati; tañ ca kho pana na Tathāgatassa iddhânubhāvena; tesaŋ yeva pana guṇasampattiyā tesaŋ hi[10] sammāsambuddho. Kattha na labheyya? Amhākaŋ nāma dvinnaŋ andhakānaŋ nivesanaŋ uttiṇaŋ kāresî ti na tappaccayā domanassaŋ udapādi. Sadevake loke aggapuggalo amhākaŋ nivesanā tiṇaŋ āharāpetvā Gandhakuṭiŋ chādāpesî ti pana tesaŋ anappakaŋ balavasomanassaŋ udapādi iti tesaŋ yeva guṇasampattiyā idaŋ pāṭihāriyaŋ jātan ti veditabbaŋ.

[54[9]] *Taṇḍulavāhasatānî* ti ettha dve sakaṭāni[11] eko vāho ti[12] veditabbo.

[54[10]] *Tadûpiyañ ca sūpeyyan* ti sūpatthāya tadanurūpatelaphāṇitâdīhi[13] bhikkhusahassassa temāsatthāya vaṭṭaŋ[14] bhavissatî ti kira saññāya rājā ettakaŋ pesesi.

[54[15]] *Alaŋ me*[15] *rañño va hotû ti* kasmā paṭikkhipi?

Adhigamappicchatāya[16] evam kir' assa ahosi nâhaŋ raññā diṭṭhapubbo, kathaŋ nu kho pesesî ti. Tato cintesi satthā Bārāṇasiŋ gato addhā so raññā vassâvāsaŋ yāciyamāno mayhaŋ paṭiññātabhāvaŋ ārocetvā mama guṇakathaŋ kathesi, guṇakathāya laddhalābho pana naṭena naccitvā laddhaŋ

---

[1] B. ca nibba°; S. ca nimba°.
[2] B. S. udakapātaṭṭhā°.
[3] B. S. udakabindu.
[4] S. ghanaŋ chadana°.
[5] B. S. viya na.
[6] B. S. *omit.*
[7] B. S. pakatiyā.
[8] C. taṇṭhānaŋ.
[9] C. karonto.
[10] B. S. tesañ hi.
[11] S. sakaṭasatāni.
[12] B. *omits.*
[13] B. tadanurūpaŋ telaphāṇitâdīnaŋ; S. tadanurūpaŋ telaphāṇitâdī visati.
[14] B. S. vattaŋ.
[15] S. eva.
[16] B. S. adhigata°.

viya gāyakena[1] gāyitvā laddhaŋ viya ca hoti kiŋ mayhaŋ iminā kammaŋ katvā uppannena mātāpitunnam[2] pi sammāsambuddhassa pi upaṭṭhānaŋ sakkā kātun ti. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Ghaṭīkārasuttaŋ paṭhamaŋ.

82.

[Raṭṭhapālasuttavaṇṇanā]

[54[23]] *Evam me sutan* ti Raṭṭhapālasuttaŋ.

[54[24]] Tattha *Thullakoṭṭhitan* ti Thullakoṭṭhaŋ paripuṇṇakoṭṭhâgāraŋ. So kira janapado niccasasso sadā bījabhaṇḍaŋ nikkhamati khalabhaṇḍaŋ pavisati, tena tasmiŋ nigame koṭṭhā niccapūrā va honti, tasmā so Thullakoṭṭhitan t' eva[3] saṅkhaŋ gato.

[55[24]] *Raṭṭhapālo* ti kasmā? Raṭṭhapālo ti bhinnaŋ raṭṭhaŋ sandhāretuŋ pāletuŋ[1] samattho ti Raṭṭhapālo.

Kadā pan' ass' etaŋ nāmaŋ uppannan ti "Padumuttarasammāsambuddhakāle"* ito hi pubbe kappasatasahassamatthake[4] vassasatasahassâyukesu manussesu Padumuttaro nāma satthā uppajjitvā bhikkhusatasahassaparivāro lokahitāya cārikaŋ cariyaŋ sandhāya vuttaŋ:—

"Nagare Haŋsavatiyā[5] Ānando nāma khattiyo
Sujātā nāma janikā Padumuttarassa satthuno"† ti

Padumuttare pana anuppanne eva Haŋsavatiyā dve kuṭumbikā saddhāsampannā[6] kapaṇaddhikāyacakâdīnaŋ[7] dānaŋ paṭṭhapayiŋsu.[8] Tadā pabbatavāsino pañcasatā tāpasā Haŋsavatiŋ anuppattā, te dve pi janātāpasagaṇaŋ[9] majjhe[9]

---

* UdA. 77. † Bdhv. XI. 19.

---

1 B. *omits.* 2 B. S. mātāpitūnam.
3 S. °koṭṭhitan tv' eva.
4 B. S. satasahassakappamattake.
5 B. Haŋsāvatiyā. 6 B. S. saddhāpasannā.
7 C. °kayāñcakâdīnaŋ. 8 B. paṭṭhayiŋsu.
9 S. janātāpase gaṇamajjhe.

bhinditvā upaṭṭhahiŋsu, tāpasā kiñcikālaŋ vasitvā pabbatapādam[1] eva[1] gatā dve saṅghattherā ohīyiŋsu,[2] tesaŋ[3] te yācajīvaŋ upaṭṭhānaŋ akaŋsu, tāpasesu bhuñjitvā anumodanaŋ karontesu eko Sakkabhavanassa[4] vaṇṇaŋ katheti,[5] eko Bhūmindharanāgarājabhavanassa,[6] kuṭumbikesu eko Sakkabhavane[7] patthanaŋ katvā Sakko hutvā nibbatto, eko nāgabhavane Pālitanāgarājā nāma, taŋ Sakko attano upaṭṭhānaŋ āgataŋ disvā nāgayoniyaŋ abhiramasî ti pucchi: So nâbhiramāmî ti āha. Tena hi Padumuttarassa Bhagavato dānaŋ datvā: imasmiŋ ṭhāne patthanaŋ karohi ubho sukhaŋ vasissāmâ ti. Nāgarājā satthāraŋ nimantetvā bhikkhusatasahassaparivārassa Bhagavato sattâhaŋ mahādānaŋ dadamāno Padumuttaradasabalassa[8] puttaŋ Uparevataŋ nāma. Sāmaṇeraŋ disvā sattame divase Buddhapamukhassa[9] saṅghassa[10] dibbavatthāni datvā sāmaṇerassa ṭhānantaraŋ patthesi,[11] Bhagavā anāgataŋ oloketvā anāgate Gotamassa nāma Buddhassa putto Rāhulakumāro bhavissatî ti disvā samijjhissati te patthanāti kathesi, nāgarājā tam atthaŋ Sakkassa kathesi. Sakko tassa vacanaŋ sutvā tath' eva sattâhaŋ dānaŋ[12] datvā bhinnaŋ raṭṭhaŋ[13] sandhāretvā saddhāpabbajitaŋ[14] Raṭṭhapālaŋ nāma. Kulaputtaŋ disvā: aham pi anāgate[13] lokasmiŋ tumhādise Buddhe uppanne bhinnaŋ raṭṭhaŋ sandhāretuŋ pāletuŋ samatthakule[15] nibbattitvā ayaŋ kulaputto viya saddhāpabbajito[16] Raṭṭhapālo nāma bhaveyyan ti patthanam akāsi. Satthā samijjhanabhāvaŋ ñatvā imaŋ gātham āha:—

---

[1] S. pabbatam eva. [2] S. ohiyiŋsu.
[3] B. S. tadā tesaŋ. [4] S. Sakkassa bhavanassa.
[5] B. S. kathesi. [6] B. bhummi°; S. bhūmindanāga°.
[7] B. °bhavanaŋ. [8] B. Padumuttarassa Dasabalassa.
[9] B. S. Buddhappamukhassa.
[10] S. bhikkhusaṅghassa.
[11] S. patthapesi. [12] S. mahādānaŋ.
[13] *From* raṭṭhaŋ B. *reads* sandhāretuŋ pāletuŋ samatthakule nibbattitvā saddhāpabbajitaŋ Raṭṭhapālaŋ nāma kulaputtaŋ disvā ( ) anāgate lokasmiŋ . . .
[14] C. B. °jītaŋ. [15] S. samatthe kule. [16] C. B. °jīto.

" Sarājikaŋ cātuvaṇṇiŋ[1] posetuŋ yaŋ pahossati
Raṭṭhapālakulaŋ nāma tattha jāyissate āyaŋ.[2]"*

Evaŋ Padumuttarasammāsambuddhakāle tass' etaŋ nāmam uppannan ti veditabbaŋ.

[55[27]] *Etad-ahosî* ti kiŋ ahosi ?

[55[27]] *Yathā yathā kho*[3] ti ādi.

Tatrâyaŋ saṅkhepakathā. Ahaŋ kho yena yena kāraṇena Bhagavatā dhammaŋ desitaŋ ājānāmi tena tena me upaparikkhato evaŋ[4] hoti yad etaŋ sikkhattayabrahmacariyaŋ[5] ekam pi divasaŋ[6] akhaṇḍaŋ katvā carimakacittaŋ pāpetabbatāya *ekantaparipuṇṇaŋ* caritabbaŋ ekadivasam pi ca kilesamalena amalinaŋ[7] katvā carimakacittaŋ pāpetabbatāya *ekantaparisuddhaŋ.*

[55[29]] *Saṅkhalikhitan* ti likhitasaṅkhasadisaŋ[8] dhotasaṅkhasappaṭibhāgaŋ[9] caritabbaŋ.

[55[28]] *Idaŋ na*[10] *sukaraŋ agāraŋ ajjhāvasatâ* ti[11] agāramajjhā[12] vasantena *ekantaparipuṇṇaŋ . . . pe . . . carituŋ; yannūnâhaŋ*[13] *kesamassuñ ca*[14] *ohāretvā kāsāyarasapītāya*[15] *kāsāyāni* brahmacariyaŋ carantānaŋ anucchavikāni *vatthāni acchādetvā agārasmā* nikkhamitvā *anagāriyaŋ pabbajeyyan ti.*

[56[2, 13]] *Acirapakkantesu Thullakoṭṭhitakesu brāhmaṇagahapatikesu yena Bhagavā ten' upasaṅkamî*[16] ti Raṭṭhapālo anuṭṭhitesu tesu na Bhagavantaŋ pabbajjaŋ yāci. Kasmā ?

---

* (?)

---

[1] B. S. catuvaṇṇaŋ. [2] B. S. ayaŋ ti.
[3] *Text* yathā yathā. [4] B. evaŋ laddhaŋ.
[5] B. sikkhattayaŋ brahma°.
[6] B. S. ekadivasaŋ. [7] B. amalīnaŋ.
[8] B. vilikhi°; S. vilekhi°.
[9] B. °bhāgaŋ katvā; S. dhotasaṅkhappaṭibhāgaŋ katvā.
[10] *Text* Nayidaŋ; B. na idaŋ.
[11] B. *omits.* [12] B. S. agāramajjhe.
[13] B. yaŋ nunâhaŋ.
[14] C. kesañ ca massu ca; B. massuñ ca.
[15] B. S. °pītatāya. [16] S. ten' ûpa°.

Tatr'[1] assa bahū ñātisālohitā mittâmaccā[2] santi[2] te *tvaŋ mātāpitunnaŋ*[3] *ekaputtako* na labbhā tayā pabbajitun ti bāhāyam pi gahetvā ākaḍḍheyyuŋ tato pabbajjāya antarāyo bhavissatî ti[4] sah' eva parisāya uṭṭhahitvā thokaŋ gantvā puna kenaci sarīrakiccalesena nivattitvā Bhagavantaŋ upasaṅkamma pabbajjaŋ yāci. Tena vuttaŋ *atha kho Raṭṭhapālo kulaputto acirapakkantesu*[5] *Thullakoṭṭhitesu*[5] . . . *pe* . . . pabbājetuŋ[6] maŋ Bhagavā ti, Bhagavā pana yasmā Rāhulakumārassa pabbajjatoppabhuti[7] "mātāpitūhi ananuññātaŋ puttaŋ na pabbājeti."* tasmā naŋ pucchi: *anuññāto 'si pana tvaŋ, Raṭṭhapāla, mātāpitūhi . . . pe . . . pabbajjāyâ ti.*

[56[23]] *Amma tātâ* ti ettha ammâ ti mātaraŋ ālapati, tatâ ti pitaraŋ.[8]

[56[31]] *Ekaputtako* ti eko va puttako añño koci jeṭṭho vā kaniṭṭho vā n' atthi, ettha ca ekaputto ti vattabbe anukampāvasena[9] ekaputtako ti vuttaŋ.

[56[31]] *Piyo* ti pītijanako.

[56[31]] *Manāpo* ti manavaḍḍhanako sukhedhito[10] ti sukhaŋ[11] edhito[12] sukhasaŋvaḍḍhito ti attho.

[56[32]] *Sukhaparibhato*[13] ti sukhena paribhato[14] jātakālatoppabhūti[15] dhātīhi aṅkato aṅkaŋ haritvā[16] dhāriyamāno[17] assakarathakâdīhi bālakīḷanakehi kīḷamāno[18] sādurasabhojanaŋ[19] bhojiyamāno[20] sukhena paribhato.

[56[32]] *Na tvaŋ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsî* ti

---

* Vin. I. 83.

---

[1] B. S. tatth'. [2] S. mittā maccāsiŋ santi.
[3] B. S. °pitūnaŋ. [4] S. bhavissati.
[5] C. S. aciravuṭṭhitāya parisāya. [6] C. pabbajetu.
[7] B. S. pabbajitatopabhuti. [8] B. S. pitaraŋ ālapati.
[9] S. anukappa°. [10] S. sukheṭhito.
[11] B. S. sukhena. [12] S. eva ṭhito.
[13] B. S. sukhaparihaṭo. [14] B. S. parihaṭo.
[15] B. S. °topabhūti. [16] B. S. āharitvā.
[17] B. dhārīyamāno. [18] B. S. kīḷayamāno.
[19] B. S. sādhura°.
[20] C. bhojīyamāno; B. bhojayamāno.

tvaŋ tāta Raṭṭhapāla appamattakam pi kalabhāgaŋ dukkhassa na[1] jānāsi na sarasî[2] ti attho.

[57[3]] *Maraṇena pi te mayaŋ akāmakā vinā bhavissāmâ* ti sace pi tava amhesu jīvamānesu maraṇaŋ bhaveyya tena[3] te maraṇena pi mayaŋ akāmakā anicchamātakā[4] na attano ruciyā vinā bhavissāma viyogaŋ[5] vā pāpuṇissāmâ ti attho.

[57[4]] *Kiŋ pana mayaŋ tan* ti evaŋ sante pana[6] kiŋ nāma taŋ kāraṇaŋ yena *mayaŋ taŋ jīvantaŋ anujānissāma*? Atha vā: *Kiŋ pana mayaŋ tan* ti kena pana[3] kāraṇena *mayaŋ taŋ jīvantaŋ anujānissāmâ* ti evam p' ettha[7] attho daṭṭhabbo.

[57[25]] *Tatth' evâ* ti yattha naŋ ṭhitaŋ mātāpitaro nânujāniŋsu tatth' eva ṭhāne.

[57[25]] *Anantarahitāyâ* ti kenaci attharaṇena anatthatāya.

[58[5]] *Paricārehî* ti gandhabbanāṭakâdīni[8] paccupaṭṭhāpetvā[9] tattha sahāyakehi saddhiŋ "yathāsukhaŋ indriyāni cārehi, pacārehi,[10] ito c' ito[11] ca upanehî ti vuttaŋ hoti. Atha vā: *Paricārehî* ti[12] gandhabbanāṭakâdīni[8] paccupaṭṭhāpetvā[9] sahāyakehi saddhiŋ laḷa[13] upalaḷa[14] rama kīḷassû ti pi[3] vuttaŋ hoti."*

[58[6]] *Kāme paribhuñjanto* ti attano puttadārehi saddhiŋ bhoge bhuñjanto.

[58[17]] *Puññāni karonto* ti Buddhañ ca dhammañ ca saṅghañ ca ārabbha dānappadānâdīni sugatimaggasaŋsodhakāni[15] kusalakammāni karonto.

[58[21], 60[12, 13]] *Tuṇhī ahosî* ti kathânuppabandha-vicchedanatthaŋ[16] nirālāpasallāpo[17] ahosi. Ath' assa mātāpitaro

* *Cf.* DA. I. 121; PvA. 58.

[1] B. *omits*.
[2] B. passasî.
[3] S. *omits*.
[4] B. anicchantā; S. anicchakā.
[5] B. S. tāya viyogaŋ.
[6] B. kiŋ pana; S. *omits* pana.
[7] B. S. evam ettha.
[8] B. S. gandhabbanaṭanāṭakâdīni.
[9] S. paṭṭhapetvā.
[10] B. S. *omit*.
[11] S. c' īto.
[12] B. Paricārehi tāta.
[13] S. lala.
[14] S. upalala.
[15] B. sugatimaggaŋ saŋsodha°.
[16] S. °vicchedatthaŋ.
[17] S. nilāpa°.

tikkhattuŋ vatvā paṭivacanam pi alabhamānā sahāyake pakkosāpetvā esa vo sahāyako pabbajitukāmo nivāretha nan ti āhaŋsu, te pi taŋ upasaṅkamitvā tikkhattuŋ avocuŋ tesam pi *tuṇhī ahosi*, tena vuttaŋ *atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā . . . pe . . . tuṇhī ahosî* ti ath' assa sahāyakānaŋ tikkhattuŋ[1] vatvā[1] etad ahosi : sace ayaŋ pabbajjaŋ alabhamāno marissati na koci guṇo labbhatî ti[2] pabbajitam pana naŋ mātāpitaro[3] pi kālena kālaŋ passissanti mayam pi passissāma pabbajjā pi ca nām' esā bhāriyā divase divase mattikāpattaŋ[4] gahetvā piṇḍāya caritabbaŋ ekaseyyaŋ ekabhattaŋ brahmacariyaŋ[5] atidukkaraŋ ayañ ca[6] sukhumālo nāgarakulajātiyo[7] so taŋ[8] asakkonto puna idh' eva āgamissati hand' assa mātāpitaro anujānāpemâ ti,[9] te tathā akaŋsu mātāpitaro pi naŋ pabbajitena pana[10] *uddassetabbâ*[11] ti imaŋ katikaŋ katvā anujāniŋsu, tena vuttaŋ *atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro . . . pe . . . annuññāto si mātāpitūhi*[12] *. . . pe . . . uddassetabbâ*[13] ti.

[60[22]] Tattha[14] *uddassetabbâ* ti[15] yathā taŋ kālena kālaŋ passanti evaŋ āgantvā attānaŋ dassetabbā.

[60[23, 24, 28]] *Balaŋ gahetvâ* ti sappāyabhojanāni bhuñjanto ucchādananahānâdīhi[16] ca kāyaŋ pariharanto[17] kāyena[18] balaŋ[18] janetvā. Mātāpitaro vanditvā assumukhaŋ ñātiparivaṭṭaŋ pahāya *yena Bhagavā ten' upasaṅkami . . . pe . . . pabbājetu maŋ*[1] *bhante Bhagavâ* ti Bhagavā samīpe ṭhitaŋ aññataraŋ

---

1 S. *omits.*
2 B. *omits* ti.
3 C. mātapitaro.
4 B. S. mattikapattaŋ.
5 B. *adds* ca.
6 S. ayaŋ ca.
7 S. nāgarikajātiyo.
8 B. S. taŋ carituŋ.
9 B. S. °jānāpessāmâ ti.
10 B. ca pana te mātāpitaro; S. pana mātāpitaro.
11 B. uddissāpetabbâ; S. uddisāpetabbâ.
12 B. mātāpitūhî ti *ends sentence.*
13 S. uddisitabbā.
14 B. *omits.*
15 B. *uddissitabbâ* ti uddhaŋ dassetabbā; S. uddisitabbâ.
16 B. S. ucchādanâdīhi.
17 S. paricārento.
18 B. S. kāyabalaŋ.

bhikkhuŋ āmantesi: Tena hi bhikkhu Raṭṭhapālaŋ pabbājehi c' eva upasampādehi câ ti. Sādhu bhante ti kho so bhikkhū Bhagavato paṭissutvā[1] Raṭṭhapālaŋ kulaputtaŋ Jinadattiyaŋ[2] saddhivihārikaŋ laddhā pabbājesi c' eva upasampādesi[3] ca, tena vuttaŋ *alattha kho Ratthapālo kulaputto Bhagavato santike pabbajjaŋ, alattha upasampadan* ti.

[61[3]] *Pahitatto viharanto* ti dvādasasaŋvaccharāni evaŋ viharanto. Neyyapuggalo hi ayam āyasmā tasmā[4] puññavā abhinīhārasampanno pi samāno ajja ajj' eva arahattan ti samaṇadhammaŋ karonto pi dvādasame vasse arahattaŋ pāpuṇi.

[61[10]] *Yena Bhagavā ten' upasaṅkamî* ti mayhaŋ mātāpitaro pabbajjaŋ anujānamānā tayā kālena kālaŋ āgantvā amhākaŋ dassanaŋ dātabban ti vatvā anujāniŋsu, dukkarakārikā[5] kho pana mātāpitaro ahañ ca yen' ajjhāsayena pabbajito so me matthakaŋ patto. Idāni Bhagavantaŋ āpucchitvā attānaŋ mātāpitunnaŋ[6] dassessāmî[7] ti cintetvā āpucchitukāmo upasaṅkami.

[61[16]] *Manasâkāsî* ti kiŋ nu kho Raṭṭhapāle gate koci upaddavo bhavissatî ti manasi akāsi.

[61[16]] Tato bhavissatî ti ñatvā: sakkhissati nu kho Raṭṭhapālo taŋ madditun ti olokento tassa arahattapattiŋ[8] disvā sakkhissatî ti ñatvā[9] anuññāsi[10] tena vattaŋ *yadā*[11] *Bhagavā aññāsi . . . pe . . . kālaŋ maññasî ti.*

[61[25]] " *Migâcīre*[12] ti evaŋ-nāmake uyyāne."* Taŋ kira[13] raññā akāle sampattapabbajitānaŋ dinnam eva idaŋ yathāsukhaŋ paribhuñjantû[14] ti evaŋ anuññātam eva ahosi. Tasmā thero: mama āgatabhāvaŋ mātāpitunnaŋ ārocessāmi[15] te me

* *Cf.* J. V. 69.

1 B. paṭisutvā.
2 C. B. Jīnadattiyaŋ.
3 S. upasampadāpesi.
4 S. *omits.*
5 B. °kārakā.
6 B. S. mātāpitūnaŋ.
7 B. S. dassissāmī.
8 S. arahattappattiŋ.
9 B. *omits.*
10 B. aññāsi.
11 B. S. yathā.
12 S. migācire.
13 S. hi.
14 B. S. paribhuñjatū.
15 B. ārocessāmî ti.

pādadhovana-uṇhôdakapādamakkhanatelâdīni[1] pesissantî ti[2] cittam pi anuppādetvā uyyānam eva pāvisi.

[61²⁸] *Piṇḍāya pāvisî* ti dutiyadivase pāvisi.

[61³¹] *Majjhimāyâ* ti sattadvārakoṭṭhakassa gharassa majjhime dvārakoṭṭhake.

[61³¹] *Ullikhāpetî*[3] ti kappakena kese paccâdhāpeti.[4]

[61³³, ³⁴] *Etad avocâ* ti ime samaṇakā[5] amhākaŋ piyaputtakaŋ pabbājetvā corānaŋ hatthe nikkhipitvā viya ekadivasam pi na dassāpenti[6] evaŋ pharusakārakā ete puna imaŋ ṭhānaŋ upasaṅkamitabbaŋ maññanti etto va nikkaḍḍhitabbā ete[7] ti cintetvā evam[8] *imehi muṇḍakehî* ti ādivacanaŋ avoca.

[62⁴] *Ñātidāsî* ti ñātakānaŋ dāsī.

[62⁵] *Âbhidosikan* ti pārivāsikaŋ ekarattâtikkantaŋ pūtibhūtaŋ. Tatr' âyaŋ[9] padattho. Pūtibhāvadosena abhibhūto ti abhidoso[10] abhidoso[11] va ābhidosiko ekarattâtikkantass' eva nāma[12] saññā esā yadidaŋ ābhidosiko ti taŋ *ābhidosikaŋ*.

[62⁵] *Kummāsan*[13] ti yavakummāsaŋ.

[62⁵] *Chaḍḍetukāmā*[14] *hotî* ti yasmā antamaso dāsakammakarānaŋ[15] gorupānam pi aparibhogāraho, tasmā naŋ kacavaraŋ viya bahi chaḍḍetukāmā[14] hoti.

[62⁶] *Sac' etan* ti sace etaŋ.

[62⁷] *Bhaginî* ti ariyavohārena attano ñātidāsiŋ[16] ālapati *chaḍḍanīyadhamman ti* chaḍḍetabbasahāvaŋ. Idaŋ vuttaŋ hoti: *Bhagini*, etaŋ, sace bahi *chaḍḍanīyadhammaŋ* nissaṭṭhapariggahaŋ *idha me patte ākirâti*.[17] Kiŋ pana evaŋ vuttaŋ

---

[1] B. °makkhaṇatelādīni.
[2] B. pesissanti.
[3] C. ullekhāpetī; S. ullikkhāpetī.
[4] B. paharapeti; S. sekhāpeti.
[5] S. samaṇā.
[6] S. dissāpenti.
[7] S. *omits*.
[8] B. S. etaŋ.
[9] B. tatth' âyaŋ.
[10] S. ābhi°.
[11] B. S. so.
[12] B. ca nāmaŋ.
[13] B. kumāsaŋ.
[14] B. °kāmo.
[15] B. °kāranaŋ.
[16] B. S. taŋ ariyavohārena attano dhātiñātidāsiŋ.
[17] B. S. ākirahīti.

labbhati[1]: Viññatti vā payuttā vā[2] vācā[3] na[3] hotî ti? Na hoti. Kasmā? (Tassa)[4] nissaṭṭhapariggahattā yaŋ hi[5] *chaḍḍanīyadhammaŋ* nissaṭṭhapariggahaŋ yattha sāmikā anālayā honti taŋ sabbaŋ detha āharatha idha[6] ākirathâ ti vattuŋ vaṭṭati tena va[7] hi ayam āyasmā agga-ariyavaŋsiko samāno pi evam āha.

[62¹⁰] *Hatthānan* ti bhikkhāgahaṇatthaŋ pattaŋ upanāmayato maṇibandhatoppabhūti[8] dvinnam pi hatthānaŋ.

[62¹⁰] *Pādānan* ti nivāsanato[9] paṭṭhāya dvinnam pi pādānaŋ.

[62¹⁰] *Sarassâ* ti *sace taŋ, bhaginî* ti vācaŋ nicchārayato sarassa ca.

[62¹⁰] *Nimittaŋ aggahesî* ti hatthapiṭṭhi ādīni olokayamānā puttassa me Raṭṭhapālassa viya suvaṇṇakacchapapiṭṭhisadisā imā hatthapādapiṭṭhiyo haritālavaṭṭiyo viya suvaṭṭitā aṅguliyo madhuro saro ti gihīkāle[10] sallakkhitapubbaŋ ākāraŋ sallakkhesi aggahesi[2] sañjāni[11] tassa h' āyasmato dvādasavassāni araññavāsañ c' eva[12] piṇḍiyālopabhojanañ ca paribhuñjantassa aññādiso sarīravaṇṇo ahosi. Tena naŋ sā[13] ñātidāsī[14] disvā va na sañjāni[15] *nimittam* pana *aggahesi.*[16]

[62¹³] *Raṭṭhapālassa mātaraŋ etad âvocâ* ti therassa aṅgapaccaṅgāni saṇṭhāpetvā[17] thaññaŋ[18] pāyetvā saŋvaḍḍhitadhātī pi samānā pabbajitvā mahākhīṇâsavabhāvappattena sāmiputtena saddhiŋ "tvaŋ nu kho me bhante putto Raṭṭhapālo"[19] ti ādivacanaŋ vattuŋ avisahantī vegena gharaŋ pavisitvā Raṭṭhapālassa mātaraŋ etad avoca.

[62¹³] *Yagghe* ti ārocanatthe nipāto.

---

[1] B. labbhatî ti. [2] B. S. *omit.* [3] S. vā na.
[4] C. *in brackets*; B. S. *omit.*
[5] B. S. yañ hi. [6] B. *omits.*
[7] B. S. ten' eva. [8] B. S. °topabhūti.
[9] B. S. nivāsantato. [10] B. S. gihikāle.
[11] B. S. sañjāni sallakkhesi.
[12] B. araññavāsepiñ ca. [13] S. *omits.*
[14] B. sañjāti dāsī. [15] B. S. sañjānāti.
[16] B. aggahesî ti. [17] S. saṇṭhapetvā.
[18] B. S. khīrathaññaŋ. [19] B. *inverted commas.*

[62[15]] *Sace je saccan* ti ettha je ti ālapane nipāto. Evaŋ hi tasmiŋ dese[1] dāsijanaŋ[2] ālapanti, tasmā hambho[3] dāsi, sace saccaŋ[4] bhaṇasî ti evam ettha attho daṭṭhabbo.

[62[17]] *Upasaṅkamî* ti kasmā upasaṅkami? Mahākule itthiyo bahi nikkhamantā garahaŋ pāpuṇanti idañ ca accāyikakiccaŋ seṭṭhissa naŋ ārocessāmî ti cintesi, tasmā upasaṅkami.

[62[21]] *Aññataraŋ kuḍḍan*[5] ti tasmiŋ kira dese dānapatīnaŋ ghare[6] sālā honti, āsanāni c' ettha paññattāni honti upaṭṭhitaŋ[7] udakakañjiyaŋ tattha pabbajitā piṇḍāya caritvā nisīditvā bhuñjanti. Sace icchanti dānapatīnam pi santakaŋ gaṇhanti, tasmā tam pi aññatarassa kulassa īdisāya sālāya aññataraŋ kuḍḍamūlan ti veditabbaŋ. Na hi pabbajitā kapaṇamanussā viya asāruppe ṭhāne nisīditvā bhuñjantî ti.

[62[24]] *Atthi nāma tātâ* ti ettha *atthî* ti vijjamānatthe nāmâ ti pucchanatthe maññanatthe vā nipāto. Idaŋ hi[8] vuttaŋ hoti: atthi nu kho tāta Raṭṭhapāla amhākaŋ dhanaŋ na nu mayaŋ niddhanâ ti vattabbā yesaŋ no tvaŋ īdise ṭhāne nisīditvā *ābhidosikaŋ kummāsaŋ*[9] *paribhuñjissasi* tathā atthi nu kho *tāta Raṭṭhapāla* amhākaŋ jīvikaŋ[10] na nu mayaŋ matâ ti vattabbā yesaŋ no tvaŋ īdise ṭhāne nisīditvā *ābhidosikaŋ kummāsaŋ*[9] *paribhuñjissasi* tathā atthi maññe *tāta Raṭṭhapāla* tava abbhantare sāsanaŋ nissāya paṭiladdho samaṇaguṇo yaŋ tvaŋ subhojanarasasaŋvaḍḍhito pi imaŋ jigucchaneyyaŋ *ābhidosikaŋ kummāsaŋ*[9] amatam iva nibbikāro *paribhuñjissasî* ti. So pana gahapati dukkhâbhituṇṇātāya[11] etam atthaŋ paripuṇṇaŋ katvā vattum asakkonto *atthi nāma, tāta Raṭṭhapāla, ābhidosikaŋ kummāsaŋ*[12] *paribhuñjissasî* ti idaŋ[13] ettakam eva avaca akkharacintakā pan' ettha idaŋ lakkhaṇaŋ vadanti

---

[1] B. S. janapade.

[2] S. dāsadāsījanaŋ.

[3] B. hi bho; S. hi bho ti; *but* M. II. 62, *note* 7, *reads it* 'haŋ, bho.

[4] S. tvaŋ saccaŋ.

[5] B. S. kuḍḍamūlaŋ.

[6] B. S. gharesu.

[7] B. S. upaṭṭhāpitaŋ.

[8] S. *omits.*

[9] B. kumāsaŋ.

[10] B. S. jīvitaŋ.

[11] B. S. °tunnatāya.

[12] B. pūtikumāsaŋ.

[13] B. S. *omit.*

anokappanāmarisānatthavasen' etaŋ[1] atthi sadde upapade *paribhuñjissasî* ti anāgataŋ vacanaŋ[2] kataŋ tass' âyam attho. *Atthi*[3] *nāma . . . pe . . . paribhuñjissasi* idaŋ paccakkham pi ahaŋ[4] na saddahāmi na parisahāmî[5] ti idaŋ ettakaŋ vacanaŋ gahapati therassa pattamukhavaṭṭiyaŋ gahetvā ṭhitako va kathesi; thero pi pitari pattamukhavaṭṭiyaŋ gahetvā ṭhite yeva taŋ pūtikummāsaŋ[6] paribhuñji. Sunakhavantasadisaŋ pūtikukkuṭaṇḍam iva bhinnaṭṭhāne pūtikaŋ vāyantaŋ puthujjanena kira tathārūpaŋ kummāsaŋ[7] paribhuñjituŋ na sakkā. Thero pana ariyasiddhiyaŋ[8] ṭhatvā dibbojaŋ amatarasaŋ paribhuñjamāno viya paribhuñjitvā dhammakarakena[9] udakaŋ gahetvā pattañ ca mukhañ ca hatthapade ca dhovitvā *kuto no, gahapatî* ti ādim āha.

[62[27]] Tattha *kuto no* ti kuto nu.

[63[1]] *N' eva dānan* ti deyyadhammavasena *n' eva dānaŋ alatthamha.*

[63[2]] *Na paccakkhānan* ti *tāta*[10] *Raṭṭhapāla* kacci[11] te khamanīyaŋ[12] kaccisi[13] appakilamathena āgato na tāva tāta[14] gehe bhattaŋ sampādiyyatî[15] ti evaŋ paṭisanthāravasena paccakkhānam pi na alatthamha.[16]

[63[3]] Kasmā pana thero evam āha? Pitu anuggahena evaŋ kir' assa ahosi yathā esa maŋ vadati aññe pi pabbajite evaŋ vadati maññe Buddhasāsane ca pattantare padumaŋ viya bhasmacchanno[17] aggi viya, pheggupaṭicchanno[18] candanasāro viya,[19] suttikā paṭicchannaŋ muttāratanaŋ viya valā-

---

1 B. anokappanāparisahanattha°; S. attano kappanāparipuṇṇatthavasen' etaŋ.
2 B. S. anāgatavacanaŋ.
3 C. atītā.
4 S. āha.
5 C marisayāmī; S. parisayāmī.
6 B. °kumāsaŋ.
7 B. kumāsaŋ.
8 B. S. ariyiddhiyaŋ.
9 B. dhamakaraṇena.
10 B. S. kiŋ tāta.
11 S. kiñci.
12 B. khamaniyaŋ.
13 S. kiñci pi.
14 B. na tātā vata.
15 B. S. sampādiyatī.
16 S. nālatthamha.
17 B. bhasmāchanno; S. bhasmācchanno.
18 B. *adds* viya.
19 B. *omits*.

hakapaṭicchanno candimā viya mādisānaŋ paṭicchannaguṇānaŋ bhikkhūnaŋ[1] anto n' atthi, tesu puna[2] evarūpaŋ vacanaŋ na[3] pavattessati[4] saŋvare ṭhassatî ti anuggahena evam āha: *Ehi, tātâ* ti tāta tuyhaŋ *gharaŋ* mā hotu ehi *gharaŋ gamissāmâ* ti vadati.

[63[4]] *Alan* ti thero ukkaṭṭhe[5] ekâsanikatāya paṭikkhipanto evam āha.

[63[5]] *Adhivāsesî* ti thero[6] pakatiyā ukkaṭṭhasapadānacāriko[7] *svātanāya* bhikkhaŋ nāma nâdhivāseti mātu anuggahena pana adhivāsesi. Mātu kir' assa theraŋ anussaritvā[8] mahāsoko uppajjati, rodanen' eva pakkakkhi viya jātā, tasmā thero sacâhaŋ taŋ[9] apassitvā[10] gamissāmi hadayam p' issā phāleyyâ ti anuggahena *adhivāsesi.*[11]

[63[11]] *Kārāpetvâ* ti ekaŋ *hiraññassa* ekaŋ *suvaṇṇassâ* ti dve puñje *kārāpetvā.* Kīva[12] mahantā pana puñjā ahesun ti yathā orato ṭhito puriso pārato ṭhitaŋ majjhimappamāṇaŋ purisaŋ na passati evaŋ *mahantaŋ.*[13]

[63[23]] *Idaŋ te, tātâ* ti kahāpaṇapuñjassa[14] ca suvaṇṇapuñjassa[14] ca dassento āha.

[63[23]] *Mattikan* ti mātito āgataŋ idaŋ te mātā mahiyā mātu imaŋ gehaŋ āgacchantiyā mālāgandhâdīnaŋ[15] atthāya dinnaŋ *dhanan* ti attho.

[63[24]] *Aññan pettikaŋ,*[16] *aññaŋ pitāmahan* ti yaŋ pana te pitu ca pitāmahānañ ca santakaŋ taŋ aññaŋ yeva nihitaŋ[17] na ca[17] payuttañ ca ativiya bahu. Ettha ca *pitāmahan* ti taddhitalopaŋ[18] veditabbaŋ petāmahan ti pi[19] pāṭho.

---

[1] S. bhikkhunaŋ. [2] B. pina; S. pana. [3] B. S. *omit.*
[4] B. S. pavattissati. [5] B. S. ukkaṭṭa.
[6] B. S. thero pana. [7] B. °sāpadānacāriko.
[8] S. anussaritvā anussaritvā. [9] B. *omits.*
[10] B. asahitvā. [11] B. adhivāseti; S. adhivāsesî ti.
[12] B. kiŋ va. [13] C. mahantā. [14] B. S. °puñjañ.
[15] B. S. gandhamālâdīnaŋ.
[16] B. pittikaŋ dhanaŋ; S. pittikaŋ.
[17] B. nidahitañ ca; S. nihitaŋ ca.
[18] B. taddhitalopaŋ katvā vuttanti; S. taddhitalopaŋ katvā c' etaŋ. [19] C. S. vā.

[63[24]] *Sakkā, tāta Raṭṭhapālâ* ti tāta Raṭṭhapāla na kevalaŋ pabbajitena sakkā puññāni kātuŋ agāraŋ ajjhāvasentena pi *bhoge ca bhuñjituŋ* tīsu saraṇesu[1] patiṭṭhāya pañcasikkhāpadāni samādiyitvā[2] uḷārāni dānâdīni puññāni ca[3] sakkā kātuŋ, *ehi tvaŋ tāta*[4] . . . *pe* . . . *puññāni ca karohî ti.*

[64[6, 8]] *Tatonidānan* ti dhanahetu dhanapaccayā taŋ taŋ dhanaŋ rakkhantassa ca rājâdīnaŋ vasena dhanaparikkhayaŋ pāpuṇantassa ca[5] uppajjamānasokâdayo sandhāya evam āha. Evaŋ vutte, seṭṭhigahapati[6] ahaŋ imaŋ uppabbājessāmî[7] ti ānayiŋ[8] so dāni me dhammakathaŋ kātuŋ āraddho alaŋ[9] na me vacanaŋ karissasî[10] ti uṭṭhāya gantvā tassa orodhānaŋ dvāraŋ vivarāpetvā ayaŋ vo[11] sāmiko gacchatha taŋ[12] yaŋ kiñci katvā[13] gaṇhituŋ vāyamathâ ti uyyojesi suvaye ṭhitā nāṭakitthiyo nikkhamitvā theraŋ parivārayiŋsu tāsu[14] dve jeṭṭhakitthiyo sandhāya *purāṇadūtiyikâ*[15] ti ādi vuttaŋ: *Paccekapādesu*[16] *gahetvâ* ti ek' ekasmiŋ pāde[17] naŋ[18] gahetvā.

[64[10, 12]] *Kīdisā nāma tā,*[19] *ayyaputta, accharāyo* ti. Kasmā evaŋ āhaŋsu ? Tadā kira sambahule khattiyakumāre pi brāhmaṇakumāre pi seṭṭhiputte pi mahāsampattiyo pahāya pabbajante disvā pabbajjāguṇaŋ ajānantā kathaŋ samuṭṭhāpenti kasmā ete pabbajantî ti, ath' aññe vadanti *devaccharānaŋ*[20] devanaṭakānaŋ[20] kāraṇâ ti, sā kathāvitthārikā ahosi taŋ gahetvā tā[21] evaŋ āhaŋsu. Thero[22] paṭikkhipanto *na kho mayaŋ bhaginî* ti āha.[23]

---

[1] S. saraṇesu pana. [2] S. samādayitvā.
[3] S. pi. [4] C. tātâ ti.
[5] B. tassa ci. [6] S. seṭṭhī gahapati.
[7] B. uppajjajissāmî. [8] B. ānemiŋ; S. ānesiŋ.
[9] B. ayaŋ. [10] B. S. karissatī.
[11] S. *omits.* [12] B. S. *omit.* [13] B. S. katvā naŋ.
[14] B. S. tīsu vayesu. [15] S. °dutiyika.
[16] B. S. paccekaŋ pādesu.
[17] B. ek' ekasmipāde.
[18] B. *omits.* [19] S. tāta.
[20] B. devaccharānāṭakānaŋ; S. °nāṭakānaŋ.
[21] B. sabbā; S. tā sabbā.
[22] B. atha thero. [23] B. ādim āha.

[64[14]] "*Samudācaratî* ti voharati"* vadati.

[64[15]] *Tatth' eva mucchitā papatiŋsû* ti taŋ[1] *bhaginivādena* samudācarantaŋ disvā mayaŋ ajja āgamissati ajja[1] āgamissatî ti dvādasavassāni bahi na nikkhantā etaŋ nissāya no dārakā pi[2] na laddhā yesaŋ ānubhāvena jīveyyāma ito c' amhā[3] parihīnā aññato ca ayaŋ loko nāma attano va[4] cintesi.[5] Tasmā tâpi: idāni mayaŋ anāthā jātâ ti attano va[1] cintayamānā[6] anatthiko dāni amhe hi ayaŋ[7] amhe pajāpatiyo[8] samānā[9] attanā saddhiŋ ekamātukucchiyā vasitadārikā[10] viya maññatî ti samuppannabalavasoko[11] hutvā tasmiŋ yeva padese *mucchitā papatiŋsu* patitâ ti attho.

[64[17]] *Mā no viheṭhethâ ti* mā amhe dhanaŋ dassetvā[12] mātugāme ca uyyojetvā viheṭhayittha.

Vihesā esā[13] pabbajitānan ti[14] kasmā[15] evam āha? Mātāpitunnaŋ[16] anuggahena. So kira seṭṭhi[17] pabbajitaliṅgaŋ nāma kiliṭṭhaŋ pabbajjāvesaŋ[18] hāretvā nahāpetvā,[19] tayo janā ekato bhuñjissāmâ ti maññamāno therassa bhikkhaŋ na deti, thero mādisassa khīṇâsavassa āhārantarāyaŋ katvā ete bahuŋ apuññaŋ pasaveyyun ti tesaŋ anuggahena evam āha.

[64[24]] *Gāthā abhāsî* ti gāthāyo kathesi.[20]

[64[25]] Tattha *passâ* ti santike ṭhitaŋ janaŋ[21] sandhāya vadati cittan ti cittavicittitaŋ.

[64[25]] "*Bimban* ti attabhāvaŋ.

---

* *Cf.* DA. II. 592.

---

1 S. *omits*.
2 B. S. *omit*.
3 C. c' amha.
4 S. vâ ti.
5 S. cintesuŋ.
6 B. cintiyamānā.
7 B. S. ayaŋ so.
8 C. pajātiyo.
9 S. ca samānā.
10 B. S. saṿitadārikā.
11 B. S. °sokā.
12 S. dassitvā.
13 B. yesā.
14 S. *omits* vihesā esā pabbajitānan ti.
15 S. kassā.
16 B. S. mātāpitūnaŋ.
17 S. setthī.
18 S. pabbajitavesaŋ.
19 B. nhāyitvā; S. nahāyitvā.
20 B. S. abhāsi.
21 B. ṭhitajanaŋ.

[64[25]] *Arukāyan* ti navannaŋ vaṇamukhānaŋ vasena vaṇakāyaŋ.

[64[25]] *Samussitan* ti tīṇi aṭṭhisatāni navahi nahārusatehi[1] bandhitvā navahi maŋsapesisatehi limpetvā[2] samantato samantato[3] ussitaŋ."*

[64[26]] *Āturan* ti jarâturatāya rogâturatāya kilesâturatāya ca niccâturaŋ.

[64[26]] *Bahusaṅkappan* ti paresaŋ uppannapatthanāsaṅkappehi bahusaṅkappaŋ itthīnaŋ hi kāye purisā naŋ saṅkappā uppajjanti tesaŋ kāye itthīnaŋ susāne chaḍḍitakalebarabhūtam[4] pi c' etaŋ kākakulalâdayo patthayanti yevâ. ti bahusaṅkappo nāma hoti.

[64[26]] *Yassa n' atthi dhuvaŋ ṭhitī* ti yassa kāyassa māyā marīciphеṇapiṇḍa[5]-udakabubbuḷâdīnaŋ viya ekaŋsen' eva ṭhiti nāma n' atthi bhijjanadhammatā va niyatā.

[64[28]] *Tacena*[6] *onaddhan* ti allamanussacammena onaddhaŋ.

[64[28]] *Saha vatthehi*[7] *sobhatī* ti gandhâdīhi maṇikuṇḍalehi ca[8] cittakatam[9] pi rūpaŋ[10] vatthehi[10] sahā[11] va sobhati, vinā vatthehi jegucchaŋ hoti anolokanakkhamaŋ.[12]

[64[29]] *Alattakakatâ* ti alattakena[13] rañcitā.

[64[29]] "*Cuṇṇakamakkhitan*[14] ti sāsapakakkena[15] mukhapiḷakâdīni[16] haritvā[17] loṇamattikāya duṭṭhalohitaŋ viliyāpetvā tilapiṭṭhena lohitaŋ pasādetvā haliddiyāvaṇṇaŋ[18] sampādetvā cuṇṇakabhaṇḍikāya[19] mukhaŋ paharanti,[20] ten' esa ativiya virocati: taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ."†

---

* *Cf.* DhA. III. 109. † *Cf.* DA. I. 88.

---

1 B. nhārusatehi.
2 B. limpitvā; S. ālimpitvā.
3 B. S. *omit.*
4 B. S. °kaḷevarabhūtam.
5 B. °phekapiṇḍa; S. °pheṇupiṇḍa.
6 *Text* tañcena.
7 B. S. vatthebhi.
8 S. *omits.*
9 S. vicitta°.
10 S. rūpavatthehi.
11 B. sahe.
12 B. anulokakkanaŋ.
13 S. allasattakena.
14 C. Cuṇṇamakkhitan.
15 S. sāsapakaggena.
16 B. mukhapīḷakâdīni; S. mukhapīḷakâdiŋ.
17 S. nīharitvā.
18 B. haliddhiyā°.
19 B. cuṇṇakaga°.
20 S. pasādenti.

[65[1]] *Aṭṭhapādakatā*[1] ti rasôdakena makkhetvā[2] nalāṭapariyante āvattaparivatte[3] katvā aṭṭhapadakaracanāya[4] racitā.

[65[3]] *Añjanī* ti añjananālikā.[5]

[65[5]] *Odahī* ti ṭhapesi.

[65[5]] *Pāsan ti* vākarājālaŋ.[6]

[65[5]] *Nāsadā* ti na ghaṭṭayi.

[65[6]] *Nivāpan* ti Nivāpasutte* vuttanivāpatiṇasadisabhojanaŋ.[7]

[65[6]] *Kandante* ti viravamāne paridevamāne.

Imāya hi gāthāya thero mātāpitaro migaluddake viya katvā dassesi, avasesañātake migaluddakaparisaŋ viya, hiraññasuvaṇṇaŋ vākarajālaŋ[6] viya, attanā bhuttabhojanaŋ nivāpatiṇaŋ viya, attānaŋ mahāmigaŋ viya katvā dassesi.[8] Yathā hi mahāmigo yāvad-atthaŋ nivāpatiṇaŋ khāditvā pānīyaŋ[9] pivitvā gīvaŋ ukkhipitvā parisaŋ[10] oloketvā imaŋ nāma ṭhānaŋ gatassa sotthi bhavissatī ti migaluddakānaŋ paridevantānaŋ yeva vākaraŋ[11] aghaṭṭayamāno va uppatitvā araññaŋ pavisitvā ghanacchāyassa chattassa viya gumbassa[12] heṭṭhā mandamandena vātena vījiyamāno āgatamaggaŋ olokento tiṭṭhati. Evam evaŋ[13] thero imā gāthā bhāsitvā[14] ākāsena[15] gantvā Migâcire[16] pacchuṭṭhāsi.[17] Kasmā pana thero ākāsena gato ti? Pitā kir' assa seṭṭhi[18] sattasu dvārakoṭṭhakesu aggaḷaŋ dāpetvā malle āṇāpesi[19]: sace nikkhamitvā

---

* Majjhima, Sutta 25; *cf.* MA. II. 160.

---

[1] B. aṭṭhāpada°; S. aṭṭhapadaka°.
[2] B. S. makkhitvā.
[3] B. āvaṭṭa na parivatte.
[4] S. aṭṭhapadakaraṇena.
[5] B. S. °nāḷikā.
[6] S. vāgurajālaŋ.
[7] S. °sadisaŋ bhojanaŋ.
[8] B. dasseti.
[9] B. pāniyaŋ.
[10] B. disaŋ.
[11] S. vāguraŋ.
[12] C. gummassa.
[13] S. evam eva.
[14] B. bhāsāhitvā.
[15] B. S. ākāsen' eva.
[16] S. Migācire
[17] S. paccupaṭṭhāsi.
[18] S. seṭṭhī.
[19] S. anāpeti.

gacchati hatthapāde[1] naŋ gahetvā kāsāyāni nīharitvā[2] gihīvesaŋ gaṇhāpethâ ti, tasmā thero ete mādisaŋ mahākhīṇâsavaŋ hatthe vā pāde vā[3] gahetvā apuññaŋ pasaveyyuŋ, taŋ nesaŋ mā ahosî ti cintetvā ākāsenâgamāsi,[4] parasamuddavāsītherānaŋ[5] pana ṭhitako va imā gāthā bhāsitvā vehāsaŋ abbhuggantvā *rañño Koravyassa*[6] Migâcīre paccuṭṭhāsî[7] ti ayaŋ vācanāmaggo[8] yeva.

[65[12]] *Migavo*[9] ti tassa uyyānapālassa nāmaŋ.

[65[13]] *Sodhento* ti uyyānamaggaŋ samaŋ kāretvā anto uyyāne tacchitabbakayuttaṭṭhānāni[10] tacchāpento sammajjituŋ[11] yuttaṭṭhānāni[11] sammajjāpento vālikā[12] okiraṇapupphavikiṇṇapuṇṇaghaṭaṭhapanakadalikhandhaṭhapanâdīni[13] ca karonto ti attho.

[65[15]] *Yena rājā Koravyo ten' upasaŋkamî* ti amhākaŋ rājā sadā imassa kulaputtassa vaṇṇaŋ katheti[14] passitukāmo etaŋ, āgatabhāvaŋ pan' assa na jānāti,[15] mahā kho pan' âyaŋ paṇṇâkāro gantvā rañño ārocessāmî ti cintetvā *yena rājā Koravyo ten' upasaŋkami.*[16]

[65[19]] *Kittayamāno*[17] *ahosî*[18] ti so kira rājā theraŋ anussaritvā[19] balamajjhe pi nāṭakamajjhe pi dukkaraŋ kataŋ kulaputtena tāva mahantaŋ sampattiŋ pahāya pabbajitvā puna na[20] nivattitvā anapalokentenâ[21] ti guṇaŋ kathesi,[22] taŋ gahetvā ayam evam āha.

---

1 B. S. hatthapādesu. 2 B. S. haritvā.
3 S. *omits*. 4 B. S. ākāsena agamāsi.
5 B. °vāsittherānaŋ; S. °thero. 6 B. S. Korabyassa.
7 B. S. paccupaṭṭhāsī. 8 S. vacana°.
9 S. miggavo. 10 B. S. tacchitabbayutta°.
11 B. sammajjitabbayuttāni ṭhānāni; S. sammujjitabbayuttaṭṭhānāni.
12 B. S. vālukā.
13 B. °vikiraṇapuṇṇagharaṭhapanakadalikkhandha°; S. °vikiraṇapuṇṇaghaṭaṭṭhapanakadalîkkhandhaṭṭhapanâdīni.
14 B. S. kathesi. 15 S. jānātî ti.
16 B. S. ten' upasaṅkāmî ti. 17 B. kittiyamāno.
18 C. hosî. 19 S. *repeats*. 20 B. punā; S. *omits* na.
21 B. anavalo°. 22 B. S. katheti.

[65[23]] *Vissajjethâ ti vatvâ* ti orodhamahāmattabalakāyâdisu yassa yaŋ anucchavikaŋ tassa taŋ dāpetvâ ti attho.

[65[28]] *Ussaṭāya*[1] *ussaṭāyâ*[1] ti ussitāya[2] ussitāya[2] mahāmattamahāraṭṭhikâdīnaŋ vasena uggatûggatam[3] eva parisaŋ gahetvā *upasaṅkamî* ti attho.

[66[4]] *Idha bhavaŋ Raṭṭhapālo hattatthare*[4] *nisīdatû ti* hatthattharo[4] tanuko bahalapuppho[5] duguṇaŋ[6] katvā atthato abhilakkhito hoti tādise anāpucchitvā nisīdituŋ na yuttan ti maññamāno evam āha.

[66[9]] *Pārijuññānî* ti pārijuññabhāvā[7] parikkhayā.[7]

[66[14]] " *Jiṇṇo* ti jarājiṇṇo."*

[66[14]] " *Vuddho*[8] ti vayovuddho.[8] "†

[60[14]] " *Mahallako* ti jātimahallako."‡

[66[15]] " *Addhagato* ti vaya-addhānaŋ[9] atikkanto."§

[66[15]] " *Vayo anuppatto* ti pacchimavayaŋ anuppatto."||

[66[22]] *Pabbajatî* ti dhuravihāraŋ[10] gantvā bhikkhū vanditvā, bhante mayā daharakāle bahuŋ kusalaŋ kataŋ, idāni mahallako 'mhi mahallakassa v' esā[11] pabbajjā nāma cetiyaṅgaṇaŋ sammajjitvā appaharitaŋ katvā jīvissāmi. Pabbājetha maŋ bhante ti kāruññaŋ[12] uppādento yācati, therā[13] anukampāya pabbājenti[14] taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ. Dutiyavāre pi es' eva nayo.

[67[1]] " *Appâbādho* ti arogo.

---

* =MA. II. 51, 140=PvA. 148; *cf.* DA. I. 283.

† =PvA. 148; MA. II. 140.

‡ =MA. II. 51, 140; *cf.* DA. I. 283.

§ *Cf.* DA. I. 143, 283; MA.II.51.

|| =DA. I. 143; =MA. II. 140; *cf.* DA. I. 283; MA. II. 51.

---

1 S. ussatāya.
2 S. ussitāya.
3 B. uggatabhūtaŋ tam.
4 S. kaṭṭhatth°.
5 B. S. °pupphā.
6 B. S. diguṇaŋ.
7 B. °bhāvaparikkhayā.
8 B. S. vuḍḍho.
9 B. *omits* vaya; S. vayaddhānaŋ.
10 S. dhūra°.
11 B. c' esā.
12 S. taŋ kāruññaŋ.
13 S. thero.
14 S. pabbājeti.

[67[1]] *Appâtaṅko* ti niddukkho.

[67[1]] '*Samavepākiniyâ* ti samavipākiniyā.[1]

[67[7]] *Gahaṇiyâ* ti kammajatejodhātuyā. Tattha yassa bhuttamatto[2] va[2] āhāro jīrati,[3] yassa vā pana puṭabhattaŋ viya tath' eva tiṭṭhati ubho p' ete na samavepākiniyā[4] gahaṇiyā samannāgatā; yassa vā[5] pana puna[5] bhattakāle[6] bhattacchando uppajjate va ayaŋ samavepākiniyā sammanāgato.'*

[67[7]] *Nâtisītāya nâccuṇhāyâ*"† ti ten' eva kāraṇena nâtisītāya nâccuṇhāya.

[67[13]] *Anuppubbenâ* ti rājāno vā[7] harantî[8] ti ādinā anukkamena. Dutiyavāre rājabhayacorabhayacchātakabhayâdinā[9] anukkamena.

[68[16]] *Dhammuddesā uddiṭṭhâ* ti dhammaniddesā niddiṭṭhā.[10]

[68[18]] *Upanīyyatî*[11] ti rājā|maraṇasantikaŋ gacchati āyukkhayena vā tattha nīyyati[12] addhuvo[13] ti dhuvaṭṭhānavirahito.

[68[22]] *Attāṇo*[14] ti tāyituŋ samatthena virahito.

[68[22]] *Anabhissaro*[15] ti asaraṇo abhisaritvā[16] abhigantvā assāsetuŋ samatthena virahito.

[68[25]] *Assako* ti nissako sakabhaṇḍarahito.[17]

[68[25]] *Sabbaŋ pahāya gamanīyan* ti sakaŋ[18] bhaṇḍanti[18] sallakkhitaŋ sabbaŋ pahāya lokena gantabbaŋ.

[68[29]] *Taṇhādāso* ti taṇhāya dāso.

[69[7]] *Hatthismin* ti hatthisippe.

---

* =DA. II. 628. † *Cf. below*, p. 326.

[1] B. samavepāciniyā.
[2] B. bhuttabhutto.
[3] B. S. jirati.
[4] B. samamepā°.
[5] B. S. *omit.*
[6] B. S. bhuttakāle.
[7] S. *omits.*
[8] S. vicārentī.
[9] B. S. °bhayachāta°.
[10] B. S. uddiṭṭhā.
[11] B. upaniyatî; S. upanīyatî.
[12] S. niyati.
[13] B. adhuvo.
[14] B. atano; S. atāṇo.
[15] B. anabhisaro.
[16] S. abhissaritvā.
[17] B. sakabaṇḍavirahito.
[18] B. S. sakabaṇḍanti.

[69[7]] *Katāvī* ti katakaraṇīyo sikkhitasikkho paguṇasippo ti attho. Esa nayo sabbattha.

[69[9]] *Ūrubalī* ti ūrubalasampanno yassa hi phalakañ ca āvudhañ ca gahetvā parasenaŋ pavisitvā abhinnaŋ bhindato bhinnaŋ sandhārayato parahatthagataŋ rajjaŋ āharituŋ ūruvahanti[1] ayaŋ *ūrubalī*[2] nāma.

[69[9]] *Bāhubalī* ti bāhubalasampanno. Sesaŋ purimasadisam eva.

[69[9]] "*Alam atto* ti samattha "*-attabhāvo.

[70[1]] *Pariyodhāya vattissantī* ti uppannaŋ upaddavaŋ odhāya apattharitvā[3] vattissantī ti sallakkhetvā[4] gahitā.

[70[27]] *Saŋvijjati kho bho*[5] *Raṭṭhapāla imasmiŋ rājakule pahūtaŋ*[6] *hiraññasuvaṇṇan* ti idaŋ so rājā upari dhammuddesassa kāraṇaŋ āharanto āha.

[72[25]] *Athâparaŋ etad-avocâ* ti etaŋ *passāmi loke* ti ādinā nayena catunnaŋ dhammuddesānaŋ anugītiŋ[7] avoca.

[72[27]] Tattha *bhiyyo va*[8] *kāme abhipatthayantî* ti ekaŋ labhitvā dve patthayanti[9] dve labhitvā cattāro ti evaŋ uttaruttariŋ[10] vatthukāmakilesakāme[10] patthayanti yeva.

[72[28]] "*Pasayhâ* ti sapattagaṇaŋ[11] abhibhavitvā.[12]"†

[72[28]] *Sasāgarantan* ti saddhiŋ sāgarantena.

[72[29]] *Oraŋ samuddassâ* ti yaŋ samuddassa orato sakaŋ[13] raṭṭhaŋ[13] tena *atittarūpo* ti attho.

[73[2]] *Na h' atthî* ti na hi atthi.

[73[3]] *Aho vatā no* ti aho vata na.[14] Ayam eva vā pāṭho.

---

* *Cf.* DA. II. 660.
† *Cf.* DA. II. 520; SnA. I. 127.

---

1 B. ūrubalaŋ atthi; S. ūrubalaŋ.
2 C. ūrubali.
3 S. avattharitvā.
4 B. S. sallakkhitvā.
5 C. *omits*.
6 B. S. bahutaŋ.
7 B. anugītaŋ; S. anugatiŋ.
8 S. ca.
9 C. patthayati.
10 B. uttaruttarivatthu°.
11 B. sampattigaṇaŋ; S. sampattivaṇṇaŋ.
12 B. abhivitvā.
13 B. S. sakaraṭṭhaŋ.
14 S. nu.

[73[3]] *Amarâ ti c' āhû* ti amarā[1] iti ca āhu. Idaŋ vuttaŋ hoti yaŋ mataŋ[2] ñāti[2] parivāretvā kandantīnaŋ[3] *aho vata* amhākaŋ bhātā mato putto mato ti ādīni pi vadanti.

[73[11]] *Phusanti phassan* ti maraṇaphassaŋ phusanti.

[73[11]] *Tath' eva phuṭṭho* ti yathā *bālo dhīro* pi *tath' eva* maraṇaphassena *phuṭṭho*, aphuṭṭho nāma n' atthi. Ayam pana viseso.

[73[12]] *Bālo hi*[4] *bālyā vadhito va setî* ti bālo bālabhāvena maraṇaphassaŋ āgamma vadhito va seti abhigato va sayati. Akataŋ vata me kalyāṇan ti ādivippaṭisāravasena calati vedhati phandati.[5]

[73[12]] *Dhīro ca*[6] *na vedhatî*[7] ti dhīro sugatinimittaŋ passanto na vedhati na calati.

[73[13]] *Yāya vosānaŋ idhâdhigacchatî*[8] ti yāya paññāya imasmiŋ loke sabbakiccavosānaŋ arahattaŋ adhigacchati sā va[9] dhanato uttamatarā.

[73[14]] *Asositattâ*[10] ti aparisositattā[11] arahattapattiyā[12] abhāven' evâ[13] ti attho.

[73[14]] *Bhavâbhavesû* ti hīnapaṇītesu[14] bhavesu.

[73[15]] *Upeti gabbhañ ca parañ ca lokan* ti tesu pāpaŋ karontesu yo koci satto *paramparāya saŋsāraŋ* āpajjitvā *gabbhañ ca parañ ca lokaŋ upeti.*

[73[16]] *Tass' appapañño* ti tassa tādisassa appapaññassa[15] añño appapañño abhisaddahanto.

[74[1]] *Sakammanā*[16] *haññatî* ti attanā katakammavasena kasāhi pi tāḷentî[17] ti ādināhi[18] kammakaraṇāhi[19] *haññati.*

[74[2]] *Pecca paramhi loke* ti ito gantvā paramhi apāyaloke.

---

[1] B. S. amaraŋ.
[2] B. ñātī; S. matañātiŋ.
[3] C. B. kandantīnaŋ.
[4] B. ca.
[5] B. S. vipphandati.
[6] B. va.
[7] C. vedhati.
[8] *Text* indâdhigacchati.
[9] S. ca.
[10] B. S. abyositattā.
[11] B. S. apariyositattâ.
[12] B. S. arahattappattiyā.
[13] B. S. abhāvenâ.
[14] S. hīnappaṇitesu.
[15] S. appaññassa.
[16] B. S. sakammunā.
[17] B. S. tālentî.
[18] B. S. ādīhi.
[19] S. kammakaraṇehi.

[74³] *Virūparūpenâ* ti virūparūpena[1] nānāsabhāvenâ ti attho.

[74⁴] *Kāmaguṇesû* ti diṭṭhidhammikasamparāyikesu sabbakāmaguṇesu ādīnavaŋ disvā.

[74⁵] *Daharâ* ti antamaso kalalamattabhāvaŋ, upādāya taruṇā.

[74⁵] *Vuddhâ*[2] ti vassasatâtikkantā.

[74⁶] *Apaṇṇakaŋ sāmaññam eva seyyo* ti aviruddhaŋ avejjhagāmiŋ[3] ekantaniyyānikaŋ[4] sāmaññam eva seyyo uttaritarañ ca paṇītatarañ câ ti upadhāretvā *pabbajito* 'smi mahā*rājâ* ti tasmā yaŋ tvaŋ vadasi kiŋ *disvā* vā sutvā vâ ti idaŋ disvā ca sutvā ca *pabbajito 'smî* ti maŋ dhārehî ti desanaŋ niṭṭhapesî ti.

Raṭṭhapālasuttaŋ dutiyaŋ.

83.

[Makhādevasuttavaṇṇanā]

[74⁷] *Evam me sutan* ti Makhādevasuttaŋ.[5]

[74⁸] Tattha *Makhādevambavane** ti pubbe "Makhādevo nāma rājā "† taŋ ambavanaŋ ropesi. Tesu rukkhesu palujjamānesu aparabhāge aññe pi rājāno ropesuŋ yeva. Tam pana purimavohāravasena[6] Makhādevambavanaŋ tve[7] va saṅkhaŋ[8] gataŋ.

[74⁹] *Sitam patvâkāsî*[9] ti "sāyaŋhasamaye vihāracārikaŋ caramāno ramaṇīyaŋ[10] bhūmibhāgaŋ disvā "‡ va sitapubbaŋ nu kho me[11] imasmiŋ okāse ti āvajjanto[12] pubbe ahaŋ "Makhādevo nāma rājā "† hutvā imaŋ ambavanaŋ ropesiŋ,[13] etth'

* J. I. 139; VI. 95 † =J. I. 137; VI. 95.
‡ *Cf.* J. VI. 95.

[1] B. S. vividharūpena. [2] B. S. vuḍḍhâ.
[3] B. advajjagāmi; S. advejjhagāmiŋ.
[4] S. ekantaniyakaŋ.
[5] B. S. Maghadeva *throughout*; S. Maghadevambasuttaŋ.
[6] B. S. paṭhamavo°. [7] B. te. [8] S. saŋkyaŋ.
[9] B. S. pātvâkāsī. [10] B. rammaṇīyaŋ. [11] S. *omits.*
[12] S. āvajjento. [13] S. ropesin ti passi.

eva " pabbajitvā cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloke nibbattiŋ.[1]"* Taŋ kho pan' etaŋ kāraṇaŋ bhikkhusaṅghassa apākaṭaŋ pākaṭaŋ naŋ[2] karissāmî ti aggaggadante[3] dassento sitaŋ pātum[4] akāsi.

[74[17]] Dhammo assa atthî ti *dhammiko*.

[74[17]] " Dhammena rājā jāto ti *dhammarājā*."†

[74[17]] *Dhamme ṭhito* ti dasakusalakammapathadhamme ṭhito.

[74[18]] *Dhammaŋ caratî* ti samaŋ[5] carati.

[74[18]] Tatra *brāhmaṇagahapatikesu*[6] so[7] hi pubbe yo[7] rājūhi brāhmaṇānaŋ dinnaparibhāro taŋ ahāpetvā pakaṭiniyāmen' eva adāsi. Tathā gahapatikānaŋ taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[75[1]] *Pakkhassâ* ti iminā pāṭihāriyapakkho[8] pi saṅgahito aṭṭhami[9] uposathassa hi paccuggamanânuggamanavasena sattimiyañ ca navamiyañ ca cātuddasapannarasānaŋ[10] paccuggamanânuggamanavasena terasiyañ ca pāṭipade câ ti ime divasā pāṭihāriyapakkho ti[11] veditabbā, tesu pi uposathaŋ upavasi.

[75[10]] " *Devadūtâ*‡ ti devo ti maccu, tassa dūtâ ti devadūtā. Sirasmiŋ hi[12] palitesu pātubhūtesu maccurājassa santike ṭhito viya hoti. Tasmā palitāni maccudevassa dūtâ ti vuccanti, devā viya dūtâ ti[13] pi devadūtā, yathā hi alaṅkatapaṭiyattāya[14] devatāya ākāse ṭhatvā[15] asukadivase marissatî ti vutte taŋ tath' eva hoti evaŋ sirasmiŋ palitesu pātubhūtesu devatāvyâ-

* *Cf.* J. I. 139; VI. 96. † *Cf.* DA. I. 249.

‡ *Cf.* Devadūta-vagga, A. I. 132 *ff.*; Devadūta Sutta, M. No. 130.

1 S. nibbattati. 2 B. S. *omit.*
3 S. attaggadante. 4 C. pātu.
5 S. rājadhammaŋ. 6 B. S. °kesū.
7 B. yo pi so pubba; S. so pi yo pubba.
8 B. S. pāṭihārika°. 9 B. S. aṭṭhamī.
10 S. cātuddasīpaṇṇarasīnaŋ.
11 B. S. pāṭihārikapakkhâ ti. 12 B. sirasmiñ hi.
13 B. *omits* vuccanti devā viya dūtâ ti.
14 B. alaṅkatappa°. 15 S. ṭhatvā tvaŋ.

karaṇasadisam eva hoti. Tasmā palitāni devasadisā dūtâ ti vuccanti. Visuddhidevānaŋ dūtâ ti pi devadūtā, sabbabodhisattā hi jiṇṇavyâdhimatapabbajite[1] disvā va saŋvegam āpajjitvā nikkhamma pabbajanti. Yath' âha:—

Jiṇṇañ ca disvā dukhitañ[2] ca vyādhitaŋ,[3] matañ ca disvā gatam āyusaṅkhayaŋ
Kāsāyavatthaŋ pabbajitañ ca disvā, tasmā ahaŋ 'pabbajito 'mhi rājâ '* ti,

iminā pariyāyena palitāni Visuddhidevānaŋ dūtattā devadūtâ ti vuccanti."†

[75[16]] *Kappakassa gāmavaraŋ datvâ* ti satasahassuṭṭhānakaŋ jeṭṭhakagāmaŋ datvā. Kasmā adāsi? Saŋviggamānasattā tassa hi añjalismiŋ ṭhapitāni palitāni disvā va saŋvego uppajji[4] aññāni caturāsî ti vassasahassāni āyuŋ atthi evaŋ sante pi maccurājassa santike ṭhitaŋ viya attānaŋ maññamāno saŋviggo pabbajjaŋ rocesi[5]; tena vuttaŋ:—

" Siro[6] disvāna palitaŋ Makhādevo disampati[7]
Saŋvegaŋ alabhī[8] dhīro pabbajjaŋ samaro cayî " ti.

Aparam pi vuttan:—

" Utamaṅgarūhā mayhaŋ ime jātā vayoharā
Pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman " ti.‡

[75[21]] Parisayuge ti vaŋsasambhave purise *kesamassuŋ ohāretvâ*[9] ti tāpasapabbajjaŋ pabbajantâ pi hi paṭhamaŋ *kesamassuŋ ohāretvā* pabbajanti. Tato paṭṭhāya vaddhite[10] kese bandhitvā jaṭākalāpadharā hutvā vicaranti. Bodhisatto pi tāpasapabbajjaŋ pabbaji.[11] Pabbajito pana ane

* =M. II. 74. † =J. I. 139.
‡ =J. I. 138 = J. VI. 96.

1 B. S. chiṇṇabyā°. 2 S. dukkhitañ.
3 B. S. byādhitaŋ. 4 B. S. uppajjati.
5 B. S. roceti. 6 B. sire; S. sise.
7 S. disampatī. 8 S. alabhi.
9 B. ohāritvâ.
10 S. vaḍḍhite. 11 B. *omits*.

sanaŋ ananuyuñjitvā rājagehato āhaṭabhikkhāya[1] yāpento brahmavihāre[2] bhāvesi, tasmā so mettāsahagatenâ ti ādi vuttaŋ.

[76[18], 77[24]] "*Kumārakīḷikaŋ*[3] *kīḷî*"* ti aṅkena aṅkam parihariyamāno va kīḷi. Mālākalāpaŋ viya hi naŋ[4] ukkhipitvā va vicariŋsu *rañño Makhādevassa putto* . . . *pe* . . . *pabbajî* ti imassa pabbajitadivase pañca maṅgalāni ahesuŋ Makhādevarañño matakabhattaŋ, tassa rañño pabbajitamaṅgalaŋ, tassa puttassa chattussāpanamaṅgalaŋ, tassa puttassa uparajjamaṅgalaŋ,[5] tassa puttassa "nāmakaraṇamaṅgalan"† ti; ekasmiŋ yeva samaye pañca maṅgalāni akaŋsu[6] sakala-Jambudīpatalaŋ[7] unnaṅgalam[8] ahosi.

[78[8]] *Puttappaputtakâ*[9] ti puttā ca puttaputtā câ ti evam pavattā tassa paramparā, pacchimako ahosî ti pabbajjāya[10] pacchimako[10] ahosi. Bodhisatto kira Brahmaloke nibbatto pavattati nu kho taŋ mayā manussaloke nihitaŋ[11] kalyāṇavaṭṭan[12] ti āvajjanto[13] addasa ettakaŋ addhānaŋ pavatti[14] idāni na pavattî ti idāni[15] na pavattissati na kho pan' âhaŋ mayhaŋ paveṇiyā ucchijjituŋ dassāmî ti attano vaŋse jātarañño yeva aggamahesiyā kucchismiŋ paṭisandhiŋ gahetvā attano vaŋsassa nemiŋ ghaṭṭento viya nibbatto, ten' ev' assa *Nimî* ti nāmaŋ ahosi, iti so[16] pabbajitarājūnaŋ sabbapacchimako hutvā pabbajito ti pabbajjāpacchimako ahosi, guṇehi pana atirekataro tassa hi sabbarājūhi atirekataro[17] dve guṇā

* J. VI. 95. † DhA. II. 87.

1 B. S. āhata°.
2 B. S. °vihāraŋ.
3 C. kumārakīḷakaŋ; B. °kīḷitaŋ.
4 S. hīnaŋ.
5 C. oparajja°.
6 B. S. ahesuŋ.
7 B. S. °tale.
8 S. unnaṅgaṇam.
9 B. S. Puttapaputtakā.
10 B. S. pabbajjāpacchimako.
11 B. nihataŋ.
12 B. °vattan; S. kalyāṇaŋ vattan.
13 S. āvajjento.
14 B. S. pavattati.
15 B. S. *omit* na pavattatî ti idāni.
16 S. kho so.
17 S. atirekatarā.

ahesuŋ catūsu dvāresu satasahassaŋ satasahassaŋ vissajjetvā[1] devasikaŋ dānam adāsi anuposathikassa ca dassanaŋ nivāresi anuposathikesu hi rājānaŋ passissāmâ ti gatesu dovāriko pucchati tumhe uposathikā, no[2] ti:—ye na[3] anuposathikā honti te nivāreti anuposathikānaŋ rājā dassanaŋ na detî ti mayaŋ janapadavāsino kāle bhojanaŋ kuhiŋ labhissāmâ ti hi[4] tattha vacanokāso n' atthi catūsu hi dvāresu rājaṅgaṇe ca anekāni bhattacāṭisahassāni paṭiyattān' eva honti. Tasmā mahājano icchiticchitaṭṭhāne massuŋ kāretvā nahāyitvā[5] vatthāni parivattetvā[6] yathārucitaŋ bhojanaŋ bhuñjitvā uposatha-aṅgāni[7] adhiṭṭhāya rañño gehadvāraŋ gacchati dovārikena uposathikā tumhe ti pucchitapucchitā āma āmâ ti vadanti. Tena hi āgacchathâ ti pavesetvā rañño dasseti iti ime hi dvīhi guṇehi atirekataro ahosi.

[78[33]] *Devānaŋ*[8] *Tāvatiŋsānan* ti Tāvatiŋsabhavane nibbatta-devānaŋ. Te kira devā *Videharaṭṭhe* Mithilanagaravāsino rañño ovāde ṭhatvā pañca sīlāni rakkhitvā uposathakammaŋ katvā tattha nibbattā rañño guṇakathaŋ kathenti, te sandhāya vuttaŋ *devānaŋ Tāvatiŋsānan* ti.

[79[11, 7]] *Nisinno hotî* ti pāsādavarassa upari gato[9] dānañ[9] ca sīlañ ca upaparikkhamāno *nisinno hoti*. Evaŋ kir' assa ahosi: dānaŋ nu kho mahantaŋ[10] sīlan ti; yadi dānaŋ mahantaŋ ajjhottharitvā dānam eva dassāmi, atha sīlaŋ sīlam eva pūrissāmî ti tassa idaŋ mahantan ti[11] nicchetuŋ[12] asakkontass' eva Sakko gantvā purato pāturahosi[13]; tena vuttaŋ *atha kho Ānanda . . . pe . . . pamukhe*[14] *pāturahosî* ti evaŋ kir' assa ahosi: rañño kaṅkhā uppannā tassa kaṅkhacchedanatthaŋ pañhañ ca kathessāmi idhâgamanatthāya paṭiññañ ca gaṇ-

---

[1] S. visajjetvā.
[2] B. no vā.
[3] B. S. *omit.*
[4] S. pi.
[5] B. nāyitvā.
[6] B. S. parivattitvā.
[7] B. S. uposathaṅgāni.
[8] C. devatānaŋ.
[9] B. sogadānañ.
[10] B. mahantaŋ udāhu.
[11] B. S. idaŋ mahantaŋ idaŋ mahantan ti.
[12] B. nicchituŋ; S. vinicchituŋ.
[13] S. pāturahosî ti.
[14] B. pammukhe; S. sammukhe ; *Text* mukhe.

hissāmî ti tasmā gantvā pamukhe[1] pāturahosi. Rājā adiṭṭhapubbaŋ rūpaŋ disvā bhīto ahosi lomahaṭṭhajāto. Atha naŋ Sakko: mā bhāyi mahārāja vissattho[2] pañhaŋ puccha; kaṅkhaŋ te paṭivinodeyyāmî[3] ti āha rājā:—

> "Pacchāmi taŋ mahābāhu[4] sabbabhūtānam issara:
> Dānaŋ vā brahmacariyaŋ vā katamaŋ su mahapphalan"* ti.

pañhaŋ pucchi. Sakko dānaŋ nāma kiŋ sīlam eva guṇavisiṭṭhatāya mahantaŋ. Ahaŋ hi pubbe mahārāja dasavassasahassāni dasannaŋ jaṭilasahassānaŋ dānaŋ datvā pęttivisayato[5] na mutto, sīlavanto[6] pana mayhaŋ dānaŋ bhuñjitvā Brahmaloke nibbattâ ti vatvā imā gāthā avoca:—

> "Hīnena brahmacariyena khattiye[7] upapajjati,
> Majjhimena ca devattaŋ uttamena visujjhati.
> Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci,
> Ye kāye upapajjanti anagārā[8] tapassino" ti.†

[79[16]] Evaŋ rañño kaṅkhaŋ vinodetvā devalokagamanāya paṭiññaŋ[9] gahaṇatthaŋ *lābhā te*[10] *mahārājâ* ti ādim āha.

[79[20]] Tattha *avikampamāno* ti abhāyamāno.

[79[21]] *Adhivāsesî* ti ahaŋ mahājanaŋ kusalaŋ[11] samādapemi,[12] puññavantānaŋ pana vasanaṭṭhānaŋ disvā āgatena[13] manussapathe sukhākathetuŋ[14] hotî ti[15] *adhivāsesi*.[16]

[80[1]] *Evaŋ bhaddan tavâ* ti evan hotu bhaddakaŋ tava vacanan ti vatvā.

[80[3, 6]] *Yojetvâ* ti ekasmiŋ yeva yuge sahassaŋ[17] assā-

---

* =J. VI. 98. *Last line*=J. VI. 102.
† =J. VI. 98.

---

1 B. S. sammukhe. 2 B. S. vissaṭṭho.
3 B. S. paṭivinodessāmī. 4 B. S. mahārāja.
5 B. pittivisayato. 6 C. sīlavantā.
7 S. khattiyaŋ. 8 B. S. anāgārā.
9 B. S. pātiññā. 10 B. vo.
11 C. kusale. 12 B. samādapesiŋ.
13 S. āgato. 14 B. S. sukhaŋ kathetuŋ.
15 S. pahomî ti. 16 B. adhivāsesiŋ. 17 B. S. sahassa.

jānīye yojetvā, tesaŋ pana pāṭiyekkaŋ[1] yojanakiccaŋ[2] n' atthi manaŋ āgamma yuttā yeva honti. So pana dibbaratho "diyaḍḍhayojanasatiko"* hoti nandhito[3] paṭṭhāya rathasīsaŋ paṇṇāsayojanāni akkhabandho paṇṇāsayojanāni akkhabandhato paṭṭhāya pacchābhāgo paṇṇāsayojanāni sabbo rattavaṇṇavararatanamayo[4] devaloko ca[5] nāma uddhaŋ manussaloko adho, tasmā heṭṭhāmukhaŋ rathaŋ pesesî ti na sallakkhetabbaŋ. Yathā pana pakatimagge[6] peseti[7] evam evaŋ[8] manussānaŋ sāyamāsaŋ[9] bhatte[9] niṭṭhite navañ[10] candena saddhiŋ yuganandhaŋ[11] katvā pesesi, yamakacandā uṭṭhitā viya ahesuŋ, mahājano disvā yamakacandā uggatâ ti āha:— Āgacchante āgacchante na yamakacandā ekaŋ[12] vimānaŋ na vimānaŋ eko ratho ti ratho pi āgacchanto āgacchanto pakatirathapamāṇo[13] va[14] assâ pi pakati assappamāṇā va[15] ahesuŋ. Evaŋ rathaŋ āharitvā rañño pāsādaŋ padakkhiṇaŋ katvā "pācīnasīhapañjaraṭṭhāne"† rathaŋ nivattetvā āgatamaggâbhimukhaŋ sīhapañjare[16] ṭhatvā[17] ārohaṇasajjaŋ[18] ṭhapesi, abhirūha mahārājâ ti, *dibbayānaŋ*[19] me laddhan ti na tāva-d-eva abhirūhi.[20] Nāgarānam pana ovādam adāsi: passatha tātā ayam[21] me Sakkena devaraññā dibbaratho pesito, so ca kho na jāti[22] vā[5] gottaŋ vā kulapadesaŋ[23] vā paṭicca pesito,

---

* *Cf.* J. I. 72, 202. † *Cf.* J. VI. 103.

---

1 B. pāṭi ekkaŋ. 2 B. yojanākiccaŋ. 3 C. S. naddhito.
4 B. sattavaṇṇaratanamayo. 5 B. *omits.*
6 B. pakatimaggaŋ. 7 B. pesesi.
8 B. S. eva. 9 B. S. sāyamāsabhatte.
10 B. S. *omit.* 11 S. yuganaddhanaŋ.
12 S. ekam pi.
13 B. S. °rathappamāṇo.
14 S. ca. 15 S. *omits.*
16 B. S. katvā sīhapañjare.
17 S. ṭhatvā va. 18 B. S. ārohanasajjaŋ.
19 B. rāja dibba°; S. rājā dibba°.
20 B. abhirūhati. 21 B. yaŋ.
22 S. jātiŋ. 23 B. kulappadesaŋ.

mayham pana sīlācāraguṇesu[1] pasīditvā pesito. Sace tumhe pi sīlaŋ rakkhissatha tumhākam pi pesessati.[2] Evaŋ rakkhituŋ yuttaŋ nām' etaŋ sīlaŋ, n' âhaŋ devalokaŋ gantvā cirāyissāmi. Appamattā hothâ ti, mahājanaŋ ovaditvā pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā[3] rathaŋ abhirūhi, tato *Mātali saṅgāhako*, aham pi mahārājassa mamânucchavikaŋ karissāmî ti ākāsamhi dve magge dassetvā *api ca mahārājâ* ti ādim āha.

[80[7]] Tattha *katamenâ* ti, mahārāja imesu maggesu eko nirayaŋ gacchati, eko devalokaŋ, tesu *taŋ katamena nemi*, yenâ[4] ti[4] *yena* maggena gantvā yattha *pāpakammantā pāpakānaŋ kammānaŋ vipākaŋ paṭisaŋvedīyanti* taṇṭhānaŋ[5] sakkā hoti[6] passitun ti attho. Dutiyapade pi es' eva nayo . . . Jātake pi :—

> " Kena taŋ nemi maggena rājaseṭṭha disampati
> Yena vā[7] pāpakammanto,[8] puññakammā ca yeva vâ ti.[7]" *

Gāthāya āyam ev' attho . . . ten' ev' āha :—

> " Nirayaŋ tāva passāmi[9] āvāsaŋ pāpakamminaŋ
> Ṭhānāni luddakammānaŋ[10] dussīlānañ[11] ca yā gatî " ti.†

[80[9]] *Ubhayen' eva man, Mātali,*[12] *nehî*[12] ti Mātali dvīhi pi[4] maggehi maŋ nehi. Ahaŋ nirayam pi[13] passitukāmo devalokam pî ti. Paṭhamaŋ katamena Nemî ti paṭhamaŋ nirayamaggena nehi.[14] Tato Mātali attano ānubhāvena rājānaŋ pañcadasa mahāniraye dassesi. Vitthārakathā pan' ettha :—

---

* J. VI. 104. † J. VI. 105.

---

1 B. °guṇena.
2 B. S. pesissati.
3 C. patiṭṭhapetvā.
4 B. *omits.*
5 B. S. taŋ ṭhānaŋ.
6 B. honti.
7 B. ye narā.
8 B. S. pāpakammantā.
9 C. passāma.
10 B. °kammāni.
11 B. dussilānañ.
12 C. S. *omit.*
13 B. S. *omit.*
14 S. nehî ti.

"Dassesi Mātali rañño duggaŋ Vetaraṇiŋ[1] nadiŋ
Kuthitaŋ khārasaŋyuttaŋ tattaŋ aggisikhûpaman"* ti

Jātake vuttanayena veditabbā. Nirayaŋ dassetvā rathaŋ nivattetvā devalokâbhimukhaŋ katvā[2] "Bīraṇīdevadhītāya[3]"† "Soṇadinnadevaputtassa"‡ gaṇadevaputtānañ[4] ca vimānāni dassento devalokaŋ nesi. Tatrâ pi vitthārakathā:—

"Yadi te sutā Bīraṇī[5] jīvaloke
Āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa
Sā pattakālaŋ[6] atithiŋ viditvā
Mātā va puttaŋ sakim ābhinandi
Saŋyamā saŋvibhāgā ca sā vimānasmiŋ modatî" ti§

Jātake vuttanayen' eva veditabbā. Evaŋ gacchato[7] pana tassa rathanemivaṭṭiya cittakūṭadvārakoṭṭakassa ummāre pahaṭamatt' eva[8] devanagare kolāhalam ahosi, Sakkaŋ devarājānaŋ ekakaŋ yeva ohāya devasaṅgho mahāsattassa[9] paccuggamanam[10] akāsi. Taŋ devatānaŋ ādaraŋ[11] disvā Sakko ca[12] cittaŋ sandhāretuŋ asakkonto: abhirama mahārāja devesu devânubhāvenâ ti āha, evaŋ kir' assa ahosi:—Ayaŋ rājā ajja[13] āgantvā[13] ekadivasen' eva devagaṇaŋ attano abhimukham[14] akāsi.[14] Sace ekaŋ dve divase vasissati na maŋ devā olokessantî ti so usūyamāno[15] mahārāja tuyhaŋ imasmiŋ devaloke vasituŋ puññaŋ n' atthi aññesaŋ puññena vasāhî ti iminā adhippāyena evam āha. Bodhisatto nâsakkhi jarasakko manaŋ sandhāretuŋ, paraŋ nissāya laddhaŋ kho pana yācitvā

* J. VI. 105. † J. VI. 117. ‡ J. VI. 118.
§ J. VI. 117. *Last line also*=J. VI. 119, 120.

1 B. S. Vettaraṇiŋ.
2 B. S. gantvā.
3 S. Bharaṇīdeva°.
4 S. °puttānaŋ.
5 B. Bīraṇi.
6 B. pattakāle.
7 B. gacchanto.
8 S. pahata°.
9 B. mahāsattaŋ.
10 B. paccugamam.
11 S. āgataŋ.
12 B. S. *omit.*
13 S. ajj' âgantvā.
14 B. S. abhimukhakāsi.
15 B. ussuyyamāno; S. ussūyamāno.

laddhabhaṇḍakaŋ viya hontî[1] ti paṭikkhipanto *alaŋ mārisâ* ti ādim āha. Jātake pi vuttaŋ:—

"Yathā yācitakaŋ yānaŋ yathā yācitakaŋ dhanaŋ
Evaŋ sampadam ev' etaŋ yam parato[2] dānapaccayā
Na câham etaŋ icchāmi yam parato[2] dānapaccayâ"* ti

sabbaŋ vattabbaŋ. Bodhisatto pana manusattabhāvena kati[3] vāre devalokaŋ gato ti.

Cattāro Mandhāturājakāle† Sādhīnarājakāle[4]‡ Guttilavīṇāvādakāle[5]§ Nimimahārājakāle|| ti, so Mandhātukāle devaloke asaṅkheyyakāle[6] vasi. Tasmiŋ hi[7] vasamāne yeva chattiŋsa Sakkā caviŋsu, Sādhīnarājakāle[8] sattâhaŋ vasi. Manussagaṇanāya sattavassasatāni honti, Guttilavīṇāvādakakāle[9] ca Nimimahārājakāle[10] ca muhuttamattaŋ vasi. Manussagaṇanāya sattadivasāni honti.

[80[28]] *Tatth' eva Mithilaŋ paṭinesî* ti paṭinetvā pakatisirigabbhe yeva patiṭṭhāpesi.[11]

[82[16]] *Kaḷārajanako* ti tassa nāmaŋ kaḷāradantatāya[12] pana kaḷārajanako ti vutto.

[82[17]] *Na*[13] *agārasmā anagāriyaŋ pabbajî*[14] ti ettakamattam eva na akāsi. Sesaŋ sabbaŋ pākatikam eva ahosi.

[83[8]] *Samucchedo hotî* ti ettha *kalyāṇavattaŋ*[15] ko samucchindati, kena samucchinnaŋ, ko pavatteti, kena pavattitaŋ nāma hotî ti ayaŋ vibhāgo pana veditabbo. Tattha sīlavā

---

* =J. IV. 358=J. VI. 127 *f*.
† *Cf*. J. II. 310. ‡ *Cf*. J. IV. 355.
§ *Cf*. J. II. 248 *ff*. || *Cf*. J. VI. 96 *ff*.

---

1 B. S. hotī. 2 B. S. yaŋ parato.
3 S. katī. 4 S. Sādhina°.
5 S. °vādakakāle. 6 B. S. asaṅkheyyuŋ kālaŋ.
7 S. tasmiñ hi. 8 B. S. sādhina°.
9 B. °vādakāle; S. °vīṇavādakakāle.
10 B. S. Nimirājakāle. 11 S. patiṭṭhapesi.
12 B. Kāḷā°. 13 B. Na bho.
14 S. na pabbajī.
15 B. kalyāṇavattaŋ; S. kalyāṇaŋ vattaŋ.

bhikkhu na Sakkā mayā arahattaŋ laddhun ti virasaŋ[1] akaronto samucchindati, dussīlena samucchinnaŋ nāma hoti, sattasekhā[2] pavattenti khīṇâsavena pavattitaŋ[3] nāma hoti. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Makhādevasuttaŋ tatiyaŋ.

84.

[Madhurasuttavaṇṇanā]

[83[14]] *Evam me sutan* ti Madhurasuttaŋ.

[83[14]] Tattha *Mahākaccāno* ti gihīkale[4] Ujjenikarañño purohitaputto abhirūpo dassanīyo[5] pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo.[6]

[83[16]] *Madhurāyan* ti evaŋ-nāmake nagare.

[83[17]] *Gundāvane* ti kaṇhagundāvane.[7]

[83[21]] *Avantiputto* ti "Avantiraṭṭhe"* rañño dhītāya putto.

[83[19]] *Vuddho*[8] *c' eva arahā câ* ti daharaŋ arahantam pi na tathā sambhāventi yathā mahallakathero[9] pana[10] vuddho[8] c' eva ahosi arahā ca.

[84[4]] *Brāhmaṇā bho Kaccānâ* ti so kira rājā brāhmaṇaladdhiko, tasmā evam āha.

[84[5]] "*Brāhmaṇo*[11] *va seṭṭho*[12] *vaṇṇo*[12]"† ti ādisu jātigottâdīnaŋ paññāpanaṭṭhāne brāhmaṇā va seṭṭhâ ti dasseti.

[84[5]] "*Hīno añño vaṇṇo*"† ti itare[13] tayo[13] vaṇṇā[13] hīnā[14] lāmakâ[14] ti vadati.

---

* J. IV. 390, 397; V. 133, 318.

† =M. II. 148 *ff.*, *quoted at* DA. I. 38; III. 81.

---

1 B. vīrasaŋ.
2 S. °sekkhā.
3 S. pavattitā.
4 B. S. gihikāle.
5 B. dassaniyo.
6 B. S. *add* ca.
7 B. S. kaṇhakagundāvane.
8 S. vuḍḍho.
9 B. S. mahallakaŋ thero.
10 C. (thero) pana.
11 *Text*, S. brāhmaṇā.
12 S. seṭṭhā vaṇṇā.
13 B. *omits*.
14 B. hīno lāmako.

[84[6]] "*Sukko** ti paṇḍaro."†

[84[6]] "*Kaṇho** ti kāḷako."†

[84[6]] "*Sujjhantî*"* ti jātigottâdipaññāpanaṭṭhena[1] sujjhanti.[2]

[84[7]] "*Brahmuno puttā*"* ti Mahābrahmuno puttā.

[84[7]] "*Orasā mukhato jātâ*"* ti ure vasitvā mukhato nikkhantā ure katvā saŋvaddhitâ[3] ti vā[4] orasā.

[84[8]] "*Brahmajâ*"* ti Brahmano nibbattā.

[84[8]] "*Brahmanimmitâ*"* ti Brahmunā nimmitā.

[84[8]] "*Brahmadāyādâ*"* ti Brahmuno dāyādā.

[84[10]] "*Ghoso yeva kho eso*" ti vohāramattam eva[5] etaŋ.

[84[18]] "*Ijjheyyâ* ti samijjheyya"‡ yattakāni dhanāni[6] pattheyya tattake h' issa manoratho pūreyyâ ti attho.

[84[19]] *Khattiyo pi 'ssâ*[7] ti khattiyo pi[8] assa.

Assâ ti imassa[9] issariyasampattassa[10] pubbuṭṭhāyī[11] assa.

[86[2]] *Nesaŋ*[12] *ettha kiñcî* ti na etesam ettha kiñci.

[89[8]] "*Āsanena vā nimanteyyāmâ* ti nisinnâsanaŋ papphoṭetvā[13] idha nisīdâ ti vadeyyāma.

[89[8]] *Abhinimanteyyāma pi nan*[14] ti, abhiharitvā taŋ nimanteyyāma. Tattha duvidho abhihāro, vācāya c' eva kāyena ca. Tumhākaŋ icchiticchitakkhaṇe mamaŋ[15] cīvarâdīhi vadeyyātha[16] yen' attho ti vadanto hi vācāya abhiharitvā nimanteti nāma. Cīvarâdivekallaŋ sallakkhetvā idaŋ gaṇhathâ ti, tāni dento pana kāyena abhiharitvā nimanteti nāma.

---

* M. II. 148; D. III. 81.
† *Cf. above*, Sutta 57, p. 103.
‡ *Cf.* PvA. 120; SA. I. 260.

---

1 B. S. °panaṭṭhāne.
2 B. susujjhanti.
3 S. saŋvaḍḍhitâ.
4 S. *omits*.
5 B. ev'.
6 B. S. dhanâdīni.
7 *Text* pi 'ssāssa; B. pi 'sassā.
8 S. api.
9 B. S. *omit* assâ ti imassa.
10 S. issariyappattassa.
11 C. pubbuṭṭhāyi.
12 *Text* na 'saŋ; S. Na tesaŋ.
13 S. pappoṭhetvā.
14 S. vā taŋ.
15 B. S. tvaŋ.
16 B. S. vadeyyāsi.

Tad ubhayam pi sandhāya *abhinimanteyyāma pi nan*[1] ti āha.

[89^10] *Rakkhâvaraṇaguttin*[2] ti rakkhāsaṅkhātaŋ c' eva āvaraṇasaṅkhātañ ca guttiŋ.[3] Sā[4] pan' esā na[5] āvudhahatthe purise ṭhapentena[6] dhammikā[6] nāma saŋvihitā[7] hoti.[8] Yathā pana aceläya kaṭṭhahārikāpaṇṇahārikâdayo vihāraŋ na pavisanti, migaluddakâdayo vihārasīmāya mige[9] vā macche vā na gaṇhanti, evaŋ saŋvidahantena dhammikā nāma saŋvihitā[7] hoti. Taŋ sandhāy' âha *dhammikan* ti."*

[89^25] *Evaŋ sante* ti evaŋ catunnam pi vaṇṇānaŋ pabbajitānaŋ pabbajitasakkāre[10] same[11] samāne. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Madhurasuttaŋ catutthaŋ.

85.

[Bodhirājakumārasuttavaṇṇanā]

[91^1] *Evam me sutan* ti Bodhirājakumārasuttaŋ.†

[91^3] Tattha *Kokanado*[12]† ti Kokanadaŋ vuccati padumaŋ. So ca maṅgalapāsādo olambakapadumaŋ[13] dassetvā kato, tasmā Kokanado ti saṅkhaŋ labhi.

[92^8] Yāva *pacchimasopānakaḷevarâ*[14] ti ettha pacchimasopānakaḷevaran[15] ti " paṭhamasopānaphalakaŋ[16] "‡ vuttaŋ.

* DA. I. 169-170. † *Cf.* Vin. II. 127 *ff.*
‡ *Cf. below*, Sutta 107.

[1] S. vā tan. [2] C. °guttî. [3] S. gutti.
[4] B. S. yā. [5] B. *omits.*
[6] B. ṭhapentena rakkhā sādhammikā.
[7] S. saŋvidahitā.
[8] B. na hoti. [9] C. mage.
[10] B. S. °sakkārena. [11] S. samena.
[12] B. Kokanudo (*and throughout*).
[13] B. S. olokanakaŋ padumaŋ.
[14] C. pacchimā sopānakaḷeparā. [15] C. °ḷeparaŋ.
[16] B. S. pathamaŋ sopāna°.

[92[19]] "*Addasā kho*"* ti olokanatthaŋ yeva dvārakoṭṭhake ṭhito addasa.

[92[26], 93[2]] "*Bhagavā tuṇhī ahosî*"* ti kissa nu kho atthāya? Rājakumārena ayaŋ mahāsakkāro kato ti āvajjento[1] puttapatthanāya katabhāvaŋ aññāsi. So hi rājaputto[2] aputtako sutavañjho[3] ahosi. Buddhānaŋ kira adhikāraŋ katvā manasā icchitaŋ labhantî ti so: sac' âhaŋ puttaŋ labhissāmi sammāsambuddho imaŋ[4] "*celapattikaŋ*[5] *akkamissati*";* no ce labhissāmi na *akkamissatî* ti patthanaŋ katvā santharāpesi. Atha Bhagavā: nibbattissati nu kho etassa putto ti āvajjitvā[6] na nibbattissatî ti addasa. Pubbe kira so ekasmiŋ dīpe vasamāno cakorakasakuṇapotake[7] khādi. Sac' assa mātugāmo puññavā[8] bhaveyya ubhohi[9] pana samānachandehi[10] hutvā pāpakammaŋ kataŋ, ten' assa putto na nibbattissatî ti aññāsi, dusse pana akkante Buddhānaŋ adhikāraŋ katvā patthitaŋ[11] labhantî ti loke anussavo mayā ca mahā abhikāro[12] kato na ca puttaŋ labhāmi; tucchaŋ idaŋ vacanan ti[13] micchāgahaṇaŋ gaṇheyya. Titthiyâ pi n' atthi samanānaŋ akattabbaŋ nāma celapattikaŋ maddantā āhiṇḍantî ti ujjhāyeyyuŋ, etarahi ca akkamantesu bahū bhikkhū paracittaviduno te bhabbamattaŋ[14] jānitvā akkamissanti, abhabbaŋ jānitvā na[15] akkamissanti. Anāgate pana upanissayo mando bhavissati, anāgataŋ na jānissanti tesu akkantesu sace patthitaŋ icchissati, icch' etaŋ

* =Vin. II. 128.

[1] B. āvajjanto. [2] B. S. rājakumāro.
[3] C. sutavanto; B. sutañcānena; S. puttapatthanena.
[4] B. S. mama.
[5] B. ceḷapaṭikaŋ; S. celapaṭikaŋ (*and throughout*).
[6] B. S. āvajjetvā.
[7] B. samachandena sakuṇapotake; S. samacchandena°.
[8] B. S. añño va.
[9] B. S. puttaŋ labheyya ubhohi.
[10] S. samānacchandehi.
[11] B. S. patthipatthitaŋ.
[12] B. abhinikāro; S. abhihāro. [13] S. vacannati.
[14] B. bhabbaŋ. [15] S. *omits*.

kusalaŋ no ce icchissati pubbe bhikkhusaṅghassa abhikāraŋ[1] katvā icchiticchitaŋ labhanti, idāni[2] na labhanti. Te yeva maññe bhikkhū paṭipattipūrakā ahesuŋ, ime paṭipattiŋ pūretuŋ na sakkontî ti manussā vippaṭisārino bhavissantî ti. Imehi kāraṇehi *Bhagavā* akkamituŋ anicchanto *tuṇhī ahosi* sikkhāpadañ ca[3] paññāpesi[4]: "na bhikkhave celapattikā akkamitabbā "* ti, maṅgalatthāya paññattaŋ anakkamantesu pana akkamanatthāya anupaññattiŋ[5] ṭhapesi: "gihī bhikkhave maṅgalikā: anujānāmi maṅgalatthāyâ[6] "† ti.

[93[3]] *Pacchimaŋ janataŋ Tathāgato apaloketî ti* idaŋ thero vuttesu kāraṇesu tatiyakāraṇaŋ[7] sandhāy' âha.

[93[13]] *Na kho sukhena sukhan* ti kasmā āha? "Kāmasukhallikânuyogasaññī "‡ hutvā sammāsambuddho na akkami, tasmā aham pi satthārā samānacchando bhavissāmî ti maññamāno evam āha.

[93[18]] *So kho ahan* ti[8] yāva rattiyā pacchimayāme[9] ti tāva Mahāsaccake vuttanayena veditabbaŋ.§ Tato paraŋ yāva Pañcavaggiyānaŋ āsavakkhayā Pāsarāsisutte|| vuttanayena veditabbaŋ.

[94[14]] *Aṅkusagayhe*[10] *sippe*[11] ti aṅkusagaṇhakasippe.

[94[15]] *Kusalo ahan* ti cheko ahaŋ.

---

* =Vin. II. 129.

† =Vin. II. 129; *cf.* Vin. II. 140; MA. II. 187.

‡ *Cf.* Vin. I. 10; S. IV. 330, V. 421; D. III. 113; Nett. 110; Vism. 5, 32.

§ M. Sutta 36.

|| M. Sutta 26 to p. 171, *called in text* Ariyapariyesanasuttaŋ, *and in Comy.* Pāsarāsisutta, *giving at the end the alternative title.* *Cf.* M. I. 173 *for* pāsarāsiŋ.

---

1 B. abhinīkāraŋ; S. abhihāraŋ.
2 B. taŋ idāni.
3 B. S. sikkhāpadaŋ.
4 S. paññapesi.
5 C. anuppaññattiŋ.
6 B. bhikkhave gihī naŋ maṅgalatthāyā.
7 B. S. tatiyaŋ kāraṇaŋ.
8 B. S. ti ādi.
9 B. S. pacchime yāme.
10 C. aṅkusagayhasippe; S. aṅkusagaṇhe sippe.
11 B. aṅkusagahaṇasippe; S. aṅkusagahaṇakasippe.

Kassa pan' âyaŋ santike sippaŋ uggaṇhî ti? Pitu[1] santike va uggaṇhi. Kosambinagare[2] kira Parantapo* nāma rājā[3] rajjaŋ kāresi. Rājamahesī garubhārā[4] ākāsatale[5] raññā saddhiŋ bālātapaŋ tappamānā rattakambalaŋ pārupitvā nisinnā hoti. Eko hatthiliṅgasakuṇo maŋsapesî ti maññamāno gahetvā ākāsaŋ pakkhandi. Sā chaḍḍeyyaman[6] ti bhayena nissaddā ahosi, so taŋ pabbatapāde rukkhaviṭapiyaŋ[7] ṭhapesi. Sā pāṇissaraŋ karontī mahāsaddaŋ akāsi. Sakuṇo palāyi. Tassā[8] tath' eva gabbhavuṭṭhānaŋ ahosi, niyāmarattiŋ deve vassante kambalaŋ pārupitvā[9] nisīdi, tato ca avidūre tāpaso vasati, so tassā saddena aruṇe uggate rukkhamūlaŋ[10] āgato jātiŋ pucchitvā nisseṇiŋ bandhitvā otāretvā attano vasanaṭṭhānaŋ netvā yāguŋ pāyesi, dārakassa meghautuñ ca pabbata-utuñ ca gahetvā jātattā Udeno ti nāmaŋ akāsi. Tāpaso phalâphalāni[11] āharitvā dve pi jane poseti.[12] Sā ekadivasaŋ tāpasassa āgamanavelāya paccuggamanaŋ katvā itthikuttaŋ dassetvā tāpasaŋ[13] sīlabhedaŋ āpādesi,[14] tesaŋ ekato vasantānaŋ kāle gacchante Parantaparājā kālam akāsi. Tāpaso rattibhāge nakkhattaŋ oloketvā rañño matabhāvaŋ ñatvā tuyhaŋ rājā mato putto te kiŋ idha vasituŋ icchati, udāhu pettike[15] rajje chattaŋ ussāpetun ti pucchi, sā puttassa ādito paṭṭhāya sabbaŋ pavattiŋ ācikkhitvā chattaŋ ussāpetukāmatañ c' assa ñatvā tāpasassa ārocesi. Tāpaso ca hatthiganthasippàŋ[16] jānāti. Kuto nena laddhaŋ? Sak-

* *Cf.* J. III. 414 *ff.*

[1] B. pitu santikā pitā pi 'ssa pitu; S. pitu santike pitā pi 'ssa pitu.
[2] B. S. Kosambiyaŋ.
[3] B. S. Parantaparājā nāma.
[4] S. garugabbhā.
[5] S. ākāsaṅgaṇe.
[6] B. chaddeyyamaŋ.
[7] B. S. rukkhaviṭape.
[8] B. tassa.
[9] B. S. pārupetvā.
[10] S. °mūle.
[11] B. S. phalāni.
[12] S. posesi.
[13] S. tāpasassa.
[14] C. apādesi.
[15] B. pittike: S. pitu santake.
[16] B. hatthigandha°; S. hatthigaṇhana°.

kassa santikā. Pubbe kir' assa Sakko upaṭṭhānaŋ āgantvā kena kilamathâ ti pucchi. So hatthiparissayo atthî ti ārocesi. Tassa Sakko hatthiganthañ[1] c' eva[2] vīṇañ[3] ca datvā palāpetukāmatāya sati imaŋ tantiŋ vādetvā imaŋ silokaŋ vadeyyātha pakkositukāmatāya sati imaŋ silokaŋ vadeyyāthâ ti āha. Tāpaso taŋ sippaŋ kumārassa adāsi, so ekaŋ vaṭarukkhaŋ[4] abhirūhitvā hatthīsu āgatesu tantiŋ vādetvā silokaŋ vadati. Hatthī bhītā palāyiŋsu. So sippassa ānubhāvaŋ ñatvā puna divase pakkosanasippaŋ payojesi. Jeṭṭhakahatthī āgantvā khandhaŋ upanāmesi. So tassa khandhagato, yuddhasamatthe, taruṇahatthī uccinitvā kambalañ ca muddikañ ca gahetvā mātāpitaro vanditvā nikkhanto anupubbena taŋ gāmaŋ pavisitvā ahaŋ rañño putto sampattiŋ[5] atthikā āgacchantû ti janasaṅgahaŋ katvā nagaraŋ parivāretvā: ahaŋ rañño putto mayhaŋ chattaŋ dethâ ti asaddahantānaŋ kambalañ ca muddikañ ca dassetvā chattaŋ ussāpesi, so hatthivittako[6] hutvā asukaṭṭhāne sundaro hatthī[7] atthî ti vutte gantvā gaṇhāti,[8] Caṇḍapajjoto tassa santike sippaŋ gaṇhissāmî ti kaṭṭhahatthiŋ payojetvā[9] tassa anto yodhe[10] nisīdāpetvā taŋ hatthiŋ gahaṇatthāya āgataŋ gaṇhitvā tassa santike sippagahaṇatthāya[11] dhītaraŋ uyyojesi. So tāya saddhiŋ saŋvāsaŋ kappetvā taŋ gahetvā attano nagaraŋ yeva agamāsi, tassā kucchiyaŋ uppanno ayaŋ Bodhirājakumāro attano pitusantike sippaŋ uggaṇhi.

[95[15]] "*Padhāniyaṅgānî*"* ti padhānaŋ vuccati padahanabhāvo padhānañ[12] c' assa[12] atthî ti padhāniyo padhāniyassa bhikkhuno aṅgānî ti padhāniyaṅgāni.

[95[16]] *Saddho* ti saddhāya samannāgato. Saddhā[13] pan'

---

* *Cf. below*, Sutta 90, p. 357.

---

1 B. hatthigandhañ; S. hatthigaṇhanañ.
2 B. ca va.
3 B. viṇakañ.
4 B. S. vaṭṭarukkhaŋ.
5 S. sampatti.
6 S. hatthī vittako.
7 B. hatthi.
8 B. S. gaṇhati.
9 S. saŋpayojetvā.
10 B. yeva.
11 B. sippaŋ gahaṇatthāya.
12 B. S. padhānam assa.
13 B. sā.

esā āgamanasaddhā adhigamanasaddhā[1] "okappanasaddhā pasādasaddhâ"* ti catubbidhā. Tattha sabbaññū Bodhisattānaŋ saddhā abhinīhārato paṭṭhāya āgatattā āgamanasaddhā nāma, ariyasāvakānaŋ paṭivedhena adhigatattā adhigamanasaddhā[1] nāma, Buddho, dhammo, saṅgho ti vutte, acalanabhāvena okappanaŋ okappanasaddhā nāma, pasāduppatti pasādasaddhā nāma, idha[2] okappanasaddhā adhippetā.

[95[17]] *Bodhin*[3] ti catumaggañāṇaŋ. Taŋ suppaṭividdhaŋ[4] Tathāgatenâ ti saddahati. Desanāsīsam eva c' etaŋ iminā pana aṅgena tīsu pi ratanesu saddhā adhippetā. Yassa hi Buddhâdisu pasādo balavā tassa padhānaŋ viriyaŋ[5] ijjhati.

[95[20]] "*Appâbādho* ti arogo.

[95[20]] *Appâtaṅko*[6] ti niddukkho.

[95[20]] *Samavepākiniyâ* ti samavipākiniyā.[7]

[95[21]] *Gahaṇiyâ* ti kammajatejodhātuyā.

[95[21]] *Nâtisītāya nâccuṇhāyâ*"† ti atisītagahaṇiko hi sītabhīru hoti, accuṇhagahaṇiko uṇhabhīru, tesaŋ padhānaŋ na ijjhati, majjhimagahaṇikassa ijjhati, ten' âha *majjhimāya padhānakkhamāyâ* ti.

[95[22]] *Yathābhhūtaŋ attānaŋ āvikattâ*[8] ti yathābhūtaŋ attano aguṇaŋ pakāsetā.

[95[27]] *Udayatthagāminiyâ* ti udayañ ca atthañ ca gantuŋ paricchinditunŋ samatthāya. Etena samapaññāsalakkhaṇapariggāhakaŋ[9] udayabbayañāṇaŋ vuttaŋ.

[95[27]] *Ariyāyâ* ti suddhāya.[10]

[95[27]] *Nibbedhikāyâ* ti anibbiddhapubbalobhakkandhâdayo[11] nibbijjhituŋ samatthāya.

---

* *Cf.* Dhs. 12, 25, 96, 288; Vbh. 170.

† *Cf. above*, pp. 305-306.

---

1 B. adhigamasaddhā.

2 B. idha pana.

3 S. Bodhī.

4 B. S. supaṭi°.

5 B. vīriyaŋ; S. padhānaviriyaŋ.

6 C. appâtaŋko.

7 B. samavipācaniyā.

8 *Text* āvikatvā.

9 B. sapaññā°; S. paññā° °gāhikaŋ.

10 B. S. parisuddhāya.

11 B. S. anibbiddhā pubbe lobha°.

[95[28]] *Sammādukkhakkhayagāminiyâ* ti tadaṅgavasena kilesānaŋ pahīnattā yaŋ dukkhaŋ khīyati tassa dukkhassa khayagāminiyā. Iti sabbehi pi imehi padehi vipassanāpaññā va kathitā dupaññassa[1] hi padhānaŋ na ijjhati. Imāni[2] ca *pañca padhāniyaṅgāni* lokiyān' eva veditabbāni.

[96[19]] *Sāyam anusiṭṭho pāto visesam adhigacchatî*[3] ti aṭṭhaṅgate[4] suriye anusiṭṭho aruṇuggamane visesaŋ adhigacchati.[5]

[96[19]] *Pātaŋ anusiṭṭho sāyan* ti aruṇuggamane anusiṭṭho suriyatthagamanavelāyaŋ. Ayañ ca pana desanā neyyapuggalassa vasena[6] vuttā dandhapañño[7] hi neyyapuggalo sattahi vassehi[8] arahattaŋ pāpuṇāti, tikkhapañño ekadivasena, sesaŋ[9] majjhimapaññassa[10] vasena[10] veditabbaŋ.

[96[22]] *Aho Buddho, aho Dhammo, aho Dhammassa svākkhātatâ*[11] ti yasmā Buddhadhammānaŋ uḷāratāya dhammassa ca svākkhātatāya pāto[12] kammaṭṭhānaŋ kathāpetvā sāyaŋ arahattaŋ pāpuṇāti, tasmā pasaŋsanto evam āha. Yatra hi nāmâ ti vimhayatthe nipāto.

[97[3]] *Kucchimatî*[13] ti āpannasattā.[14]

[97[6]] *Yo me ayaŋ, bhante, kucchigato* ti kiŋ pan' evaŋ *saraṇaŋ* gahitaŋ hotî ti ? Na[15] hoti, acittakasaraṇagamanaŋ nāma n' atthi, ārakkho pana[16] paccupaṭṭhito hoti.[17] Atha naŋ: yadā mahallakakāle mātāpitaro tāta kucchigatam eva taŋ saraṇaŋ gaṇhāpayimhâ ti sārenti so ca sallakkhetvā ahaŋ saraṇaŋ gato upāsako ti satiŋ uppādeti. Tadā saraṇaŋ gahitaŋ nāma hoti. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Bodhirājakumārasuttaŋ pañcamaŋ.

---

[1] B. S. duppaññassa.
[2] S. iminā.
[3] B. adhigamissatî.
[4] C. atthaŋgate.
[5] B. adhigamissati.
[6] B. S. °puggalavasena.
[7] B. danda°.
[8] B. divasehi; S. vasehi.
[9] B. sesadivase.
[10] B. S. majjhimapaññā vasena.
[11] C. aho saṅghassa sampadâ.
[12] S. *adds* va.
[13] *Text* kucchiva tī.
[14] S. āsanna°.
[15] B. na ca.
[16] B. pan' assa.
[17] B. va hotî ti; S. va hoti.

86.

[Aṅgulimālasuttavaṇṇanā]

[97[21]] *Evam me sutan* ti Aṅgulimālasuttaŋ.

[98[2]] Tattha *aṅgulīnaŋ mālaŋ dhāretî* ti kasmā dhāreti[1] ? Ācariyavacanena. Tatr' âyaŋ anupubbikathā. "Ayaŋ* kira Kosalarañño purohitassa Mantāṇiyā[2] nāma brāhmaṇiyā kucchismiŋ paṭisandhiŋ aggahesi brāhmaṇiyā rattibhāge gabbhavuṭṭhānaŋ ahosi. Tassā mātukucchito nikkhamanakāle[3] sakalanagare āvuddhāni pajjaliŋsu, rañño maṅgalakonto[4] pi sakaṭṭhāne[5] ṭhapitā asiliṭṭhi[5] pi pajjali. Brāhmaṇo nikkhamitvā[6] nakkhattaŋ olokento: coranakkhattena jāto ti rañño santikaŋ gantvā sukhaseyyabhāvaŋ pucchi. Rājā: kuto me ācariya sukhaseyyā ? Mayhaŋ maṅgalâvudhaŋ pajjali rajjassa vā jīvitassa vā antarāyo bhavissati maññe ? ti. Mā bhāyi mahārāja mayhaŋ ghare kumāro jāto, tassânubhāvena na[7] kevalaŋ tuyhaŋ nivesane sakalanagare āvudhāni[7] pajjalitānî ti. Kiŋ bhavissati ācariyâ ? ti. Coro bhavissati mahārājâ ti. Kiŋ ekacorako udāhu rajjadūsako coro ti ? Ekacorako devâ ti, evaŋ vatvā ca pana rañño manaŋ gaṇhitukāmo āha: hāretha[8] naŋ devâ ti. Ekacorako[9] samāno kiŋ karissati ? Karīsasahassakkhette[10] ekaŋ[11] sālisīsaŋ[11] viya hoti. Paṭijaggatha nan ti, tassa nāmagāhaŋ[12] gaṇhantā sayane ṭhapitamaṅgala-asilaṭṭhi[13] chadane ṭhapitā sarā kappāsapi-

* *Cf.* Pss. Brethren, p. 318 *ff.*; *other narratives at* DhA. III. 169, IV. 231; J. V. 456.

[1] B. dhāretî ti. [2] B. S. Mantāniyā. [3] S. °kāre.
[4] B. maṅgalaŋ karonto; S. maṅgalakunto.
[5] B. *omits* sakaṭṭhāne, *reads* sirīsayane ṭhapito asilaṭṭhi; S. *omits* sakaṭṭhāne, *reads* sayane ṭhapitā asilaṭṭhi.
[6] S. nikkhamitvā, nikkhamitvā.
[7] S. *omits from* na kevalaŋ *to* āvudhāni.
[8] B. S. māretha. [9] C. eko corako.
[10] B. °sahassakhette; S. °sahasse khette. [11] B. ekasāli°.
[12] B. nāmaggahanaŋ; S. nāmagahanaŋ.
[13] B. asīlaṭṭhi; S. asilaṭṭhiŋ.

cumhi ṭhapitaŋ tālavaṇṭakaraṇasatthakaŋ ti ete pajjalantā kiñci na hiŋsiŋsû ti[1] Ahiŋsako* ti nāmaŋ akaŋsu. Taŋ sippuggahaṇakāle Takkasilaŋ[2] pesayiŋsu, so dhammantevāsiko hutvā sippaŋ paṭṭhapesi. Vattasampanno 'kiŋkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī'† ahosi. Sesā antevāsikā bāhirakā ahesuŋ, te pi[3] Ahiŋsakamāṇavassa[4] āgatakālato paṭṭhāya mayaŋ na paññāyāma. Kathaŋ naŋ bhindeyyāmâ ti? Nisīditvā mantayantā sabbehi atirekapaññattā duppañño ti. Na sakkā vattuŋ vattasampannattaŋ[5] dubbatto[6] ti. Na sakkā vattuŋ jātisampannattā dujjāto ti, na sakkā vattuŋ kin ti karissāmâ ti? Tato ekaŋ kharamantaŋ mantayiŋsu ācariyassa[7] antaraŋ karitvā[8] naŋ bhindissāmâ ti tayo rāsī hutvā paṭhamaŋ ekacce ācariyaŋ upasaṅkamitvā vanditvā[9] aṭṭhaŋsu.

Kiŋ tātâ ti? Imasmiŋ gehe ekā kathā[10] suyyatî[11] ti, kiŋ tātâ ti? Ahiŋsakamāṇavo tumhākaŋ antare dubbhatî ti maññāmâ[12] ti ācariyo saŋtajjetvā: gacchatha vasalā mā me puttaŋ mayhaŋ antare paribhiṅdathâ ti nicchubhi,[13] tato itare, atha itarehi tayo pi koṭṭhāsā āgantvā tath' eva vatvā amhākaŋ asaddahantā upaparikkhitvā jānathâ[14] ti āhaŋsu ācariyo sinehena vadante disvā, atthi maññe santhavo[15] ti paribhijjitvā[16] cintesi ghātemi nan ti[17] tato cintesi: sace ghātessāmi[18] disāpāmokkho ācariyo attano santikaŋ sippuggahaṇatthaŋ āgate māṇavake dosaŋ uppādetvā jīvitā voropetî ti. Puna koci sippuggahaṇatthaŋ na āgamissati, evaŋ me lābho parihāyissati.

---

* *In* ThagA. *he was called* Hiŋsako *at first.*
† =D. I. 60; *cf.* A. IV. 265.

---

1 B. S. hiŋsiŋsu tasmā.
2 B. Takkasīlaŋ.
3 B. S. *omit.*
4 B. °vakassa.
5 B. S. °pannattā.
6 B. na vatto.
7 C. ācariyitiŋ.
8 B. S. katvā.
9 S. *omits.*
10 S. ekaŋ kathaŋ.
11 B. S. suyyāmâ.
12 S. pajānāmâ.
13 B. niṭṭhuti; S. niṭṭhati.
14 B. jānāthâ.
15 B. sandhavo; S. saddo vo.
16 S. paribhijjetvā.
17 B. ti pi.
18 B. S. ghātissāmi.

Atha naŋ sippassa[1] pariyosānûpacāro[1] ti vatvā jaṅghasahassaŋ ghātehî ti vakkhāmi, avassaŋ tattha[2] eko uṭṭhāy' etaŋ[3] ghātessatî ti. Atha naŋ āha: ehi, tāta, jaṅghasahassaŋ ghātehi evan te[4] sippassa upacāro kato bhavissatî ti.

Mayaŋ Ahiŋsakakule[5] jātā na sakkā ācariyâ ti. Aladdhûpacāraŋ sippaŋ phalaŋ na deti tātâ ti, so pañcâvudhaŋ gahetvā ācariyaŋ vanditvā aṭaviŋ[6] paviṭṭho aṭaviŋ[6] pavisanaṭṭhāne[7] pi aṭavimajjhe[8] pi[8] aṭavito[9] nikkhamanaṭṭhāne pi ṭhatvā manusse ghātesi[10] vatthaŋ vā veṭhanaŋ[11] vā na gaṇhāti,[12] eko dvehi[13] gaṇhitamattam[14] eva karonto gacchati, gaṇanam pi na uggaṇhāti pakatiyā hi[15] paññavā esa pāṇâtipātino[16] pana cittaŋ na patiṭṭhâ ti, tasmā anukkamena gaṇanam[17] pi na sallakkhesi. Ekekaŋ aṇguliŋ[18] chinditvā[18] ṭhapeti, ṭhapitaṭṭhāne aṇguliyo vinassanti, tato vijjhitvā *aṅgulīnaŋ mālaŋ* katvā *dhāresi.* Ten' eva c' assa[19] *Aṅgulimālo* ti saṅkhā udapādi. So sabbaŋ araññaŋ nissañcāram[20] akāsi dāru-âdīnaŋ atthāya araññaŋ gantuŋ samattho nāma n' atthi rattibhāge antogāmam pi āgantvā pādena paharitvā dvāraŋ ugghāṭeti.[21] Tato sayite[22] yeva[22] māretvā eko eko ti gaṇetvā[23] gacchati, gāmo osaritvā nigame aṭṭhāsi, nigamo nagare, manussā tiyojanato paṭṭhāya gharāni pahāya jāyādārakesu[24] hatthe[25] gahetvā āgamma *Sāvatthiŋ* parivāretvā khandhâvāraŋ bandhitvā rājaṅgaṇe sannipatitvā *coro* te[26] deva vijite *Aṅgulimālo*

---

[1] S. sippariyosānûpacāro.
[2] B. S. ettha.
[3] B. S. uṭṭhāya taŋ.
[4] S. *omits.*
[5] S. Ahiŋsakule.
[6] B. aṭṭaviŋ.
[7] S. aṭavīpavisa°.
[8] B. *omits.*
[9] B. aṭṭavito.
[10] S. ghāteti.
[11] S. veṭṭhanaŋ.
[12] B. S. gaṇhati.
[13] S. dve ti.
[14] B. S. gahita°.
[15] B. S. pi.
[16] S. pānâṭipātassa.
[17] S. gahanam.
[18] B. aṅgulichinditvā.
[19] S. assa.
[20] S. nissaṇcaram.
[21] B. ugghāte°.
[22] S. sayiten' eva.
[23] B. S. gahetvā.
[24] B. S. dārake.
[25] B. S hatthesu.
[26] B. S. *omit.*

nāmâ ti ādīni vadantā kandanti. Tato[1] mayhaŋ putto bhavissatî ti ñatvā brāhmaṇiŋ[2] āha: Bhoti[3] Aṅgulimālo nāma coro uppanno so anañño[4] tava putto Ahiŋsakakumāro. Idāni rājā taŋ gaṇhituŋ nikkhamissati kiŋ kattabban ti. Gaccha[5] sāmi puttaŋ me gahetvā ehî ti: nâhaŋ bhadde ussahāmi catūsu hi janesu vissāso[6] nāma n' atthi, coro me purāṇasahāyo ti avissāsanīyā,[7] sākhā me purāṇasanthatâ[8] ti avissāsanīyā,[7] rājā maŋ pūjetî ti avissāsanīyo, itthī me vasaṅgatâ ti avissāsanīyā[7] 'mātuhadayam pana mudukaŋ hoti,'* tasmā sā[9] āha[9]: aham pana gantvā mayhaŋ puttaŋ ānessāmî ti nikkhantā, taŋ divasañ ca[10] Bhagavā paccūsasamaye lokaŋ olokento[11] Aṅgulimālaŋ disvā: mayi gate etassa sotthi bhavissati, agāmake araññe ṭhito catuppadikaŋ gāthaŋ suṇitvā,[12] mama santike pabbajitvā cha abhiññā sacchikarissatî ti.[13] Sace na gamissāmī[14] mātari aparajjhitvā anuddharaṇiyo[15] bhavissati karissāmi 'ssa saṅgahan ti *pubbaṇhasamayaŋ*[16] nivāsetvā *piṇḍāya* pavisitvā katabhattakicco taŋ saṅgaṇhitukāmo vihārā nikkhami, etam atthaŋ dassetuŋ *atha kho Bhagavâ* ti ādi vuttaŋ."

[98[16]] *Saŋharitvā saŋharitvâ* ti saṅghātaŋ[17] katvā vaggavaggā hutvā.

[98[17, 27]] *Hatthatthaŋ gacchantî* ti hatthe hatthaŋ[18] vināsaŋ gacchanti. Kim pana te Bhagavantaŋ sañjānitvā etaŋ[19] vadanti asañjānitvâ ti? Asañjānitvā. Aññātakavesena hi

* *Cf.* DhA. I. 169.

[1] C. gaggo; B. bhaggo.
[2] S. brāhmaṇo.
[3] B. ti re.
[4] B. S. na añño.
[5] B. gacchā.
[6] B. visāso.
[7] B. avisā°.
[8] S. °santhavā.
[9] B. *omits.*
[10] B. divasaŋ; S. divasaŋ ca.
[11] B. S. volokento.
[12] B. S. sutvā.
[13] B. sacchikatvā dissati; S. °karissati.
[14] B. gamissaŋ.
[15] B. S. anuddharaṇīyo.
[16] C. °samaye.
[17] B. S. saṅketaŋ.
[18] B. S. atthaŋ.
[19] B. S. evaŋ.

Bhagavā ekako va agamāsi, coro pi tasmiŋ samaye dīgharattaŋ dubbhojanena ca dukkhaseyyāya ca ukkaṇṭhito hoti, kittakā panânena manussā māritâ ti ekenūnasahassaŋ. So pana idāni ekaŋ labhitvā sahassaŋ pūrissatî ti saññī hutvā sayam eva paṭhamaŋ passāmi taŋ yeva[1] ghātetvā[2] gaṇanaŋ pūretvā sippassa upacāraŋ katvā massuŋ[3] kārāpetvā[4] nahāyitvā[5] vatthāni parivattetvā mātāpitaro passāmî[6] ti aṭavimajjhato[7] aṭavimukhaŋ[7] āgantvā ekamantaŋ ṭhito[8] Bhagavantaŋ addasa: etam atthaŋ dassetuŋ *addasā kho* ti ādivuttaŋ.

[99[7, 11]] *Iddhâbhisaṅkhāraŋ abhisaṅkhāsî* ti mahāpaṭhaviŋ[9] ūmiyo[10] uṭṭhapento viya saṅgharitvā[11] parabhāge[12] akkamati orabhāge[13] valiyo nikkhamanti. Aṅgulimālo sarakkhepamattaŋ[14] muñcitvā: gacchati Bhagavā purato mahantaŋ aṅgaṇaŋ dassetvā sayaŋ majjhe hoti coro ante, so idāni naŋ pāpuṇitvā gaṇhissāmî ti sabbatthāmena[15] dhāvati. Bhagavā aṅgaṇassa paramante[16] hoti coro majjhe; so ettha naŋ pāpuṇitvā gaṇhissāmî ti vegena dhāvati. Bhagavā tassa purato mātikaŋ vā thalaŋ vā dasseti,[17] eten' ûpāyena tīṇi yojanāni gahetvā agamāsi, coro kilami mukhe kheḷo sussi gattehi[18] sedā mucciŋsu. Ath' assa *acchariyaŋ vata bho* ti etad ahosi.

[99[14]] *Migam pî* ti migaŋ kasmā gaṇhāti? Chātasamaye[19] āhāratthaŋ. So kira ekaŋ gumbaŋ[20] ghaṭṭetvā mige uṭṭhāpeti tato cittaruciyaŋ[21] migaŋ anubandhanto gaṇhitvā pacitvā khādati.

[99[22]] *Puccheyyan* ti yena kāraṇenâyaŋ gacchanto va *ṭhito*

---

[1] B. S. *omit.*
[2] C. gahetvā; S. ghāṭetvā.
[3] B. S. kesamassuŋ.
[4] B. ohāretvā.
[5] B. nhāhitva.
[6] B. S. passissāmī.
[7] B. aṭṭa°.
[8] B. ṭhito va.
[9] B. °pathavī; S. °paṭhavī.
[10] B. S. ummiyo.
[11] S. saŋharitvā; S. saṅkharitvā.
[12] B. S. apara°.
[13] B. oribhāge.
[14] B. padakkhepamattaŋ.
[15] B. S. sabbathāmena.
[16] B. pārimante.
[17] B. dassetî ti.
[18] B. gaccheti; S. kacchehi.
[19] S. chātakasamaye.
[20] B. kumbhaŋ.
[21] S. °citaŋ.

nāma *ahañ* ca *ṭhito* va *aṭṭhito* nāma *yan nūnâhaŋ imaŋ samaṇaŋ* taŋ[1] kāraṇaŋ *puccheyyan* ti attho.

[99[27]] *Nidhāyâ* ti yo vihiŋsanatthaŋ[2] *bhūtesu* daṇḍo[3] pavattayitabbo[4] ti[5] siyā taŋ *nidhāya* apanetvā mettāya khantiyā paṭisaṅkhāya avihiŋsāya sārāṇīyadhammesu[6] ca[7] *ṭhito*[8] *ahan* ti attho.

[99[28]] *Tuvam aṭṭhito 'sî* ti pāṇesu asaññatattā ettakāni pāṇasahassāni ghāṭentassa[9] tava mettā vā khanti vā[10] paṭisankhā[10] vā avihiŋsā vā sārāṇīyadhammo[6] vā n' atthi,[11] tasmā *tuvam aṭṭhito 'si.*

Idāni iriyāpathena ṭhito pi "niraye dhāvissasî[12] ti[7] tiracchānayoniyaŋ pettivisaye[13] asurakāye[14] "* dhāvissasî ti vuttaŋ hoti. Tato coro mahâyaŋ[15] sīhanādo mahantaŋ gajjitaŋ na idaŋ aññassa bhavissati mahāmāyāya pana[5] puttassa Siddhatthassa samaṇarañño etaŋ gajjitaŋ diṭṭho vat' amhi maññe tikhiṇacakkhunā[16] sambuddhena[17] saṅgahakaraṇatthaŋ me Bhagavā āgato ti cintetvā *cirassaŋ vata me* ti ādim āha.

[100[1]] Tattha *mahito* ti devamanussâdīhi catupaccayapūjāya pūjito.

[100[1]] *Paccavādî*[18] ti cirassa[19] kālassa accayena mayhaŋ saṅgahatthāya imaŋ mahāvanaŋ paṭipajji.

[100[2]] *Pahassaŋ*[20] *pāpan* ti pajahissāmi[21] pāpaŋ.

[100[3]] *Itvevâ*[22] ti evaŋ vatvā yeva.

---

* *Cf.* J. V. 186; Itv. 92; Pv. 66.

---

[1] S. tan taŋ.
[2] B. vihisanatthaŋ.
[3] S. daṇḍo pi.
[4] S. vattayitabbo.
[5] B. S. *omit.*
[6] B. sāranīya°.
[7] S. *omits.*
[8] S. vattito.
[9] C. B. ghatentassa.
[10] B. *omits.*
[11] C. na atthi.
[12] B. dhāvissati.
[13] B. S. pittivisaye.
[14] B. S. *add* vā.
[15] B. S. mahā ayaŋ.
[16] B. khīṇâsavabhikkhunā.
[17] B. S. sammāsambuddhena.
[18] C. S. paccupādî.
[19] B. cirassaŋ.
[20] *Text* pahāssaŋ; B. pahāya; S. pajahissaŋ.
[21] B. pajahitvā.
[22] C. S. icch' evâ.

[100[3]] *Āvudhan* ti pañcâvudhaŋ.

[100[3]] *Sobbhe* ti samantato chinne.

[100[3]] *Papāte* ti ekato chinne.

[100[3]] *Narake* ti phalitaṭṭhāne. Idha pana tīhi pi imehi[1] araññam eva vuttaŋ.

[100[3]] *Anvakārī*[2] ti khipi chaḍḍesi.

[100[6]] *Tam 'ehi bhikkhû' ti tadā avocâ* ti Bhagavā[3] imaŋ pabbājento kuhiŋ satthakaŋ labhissāmi, kuhiŋ pattacīvaran ti? Pariyesanakiccaŋ n' atthi, kammam pana olokesi. Ath' assa pubbe sīlavantānaŋ aṭṭhaparikkhārabhaṇḍakassa dinnabhāvaŋ ñatvā dakkhiṇahatthaŋ pasāretvā "ehi bhikkhu svākkhāto[4] dhammo, cara brahmacariyaŋ sammā dukkhassa antakiriyāyâ ti"* āha, so saha vacanen' eva iddhimayapattacīvaraŋ[5] paṭilabhi[6] tāvad-ev' assa gihiliṅgaŋ antaradhāyi samaṇaliṅgaŋ pāturahosi.

"Ticīvarañ ca patto ca vāsi[7] sūci ca bandhanaŋ
Parissāvanena[8] aṭṭh' ete yuttayogassa bhikkhuno" ti.†

Evaŋ vuttā aṭṭhaparikkhārā sarīrapaṭibaddhā va hutvā nibbattiŋsu.

[100[6]] *Es' eva tassa ahu bhikkhubhāvo* ti esa ehi-bhikkhubhāvo tassa upasampannabhikkhubhāvo ahosi; na hi ehibhikkhūnaŋ visuŋ upasampadā nāma atthi.[9]

[100[8]] *Pacchāsamaṇenâ* ti bhaṇḍagāhakena[10] pacchāsamaṇena ten' eva attano pattacīvaraŋ gāhāpetvā "taŋ pacchāsamaṇaŋ katvā"‡ gato ti attho. Mātā pi 'ssa aṭṭha usabhamattena ṭhānena antaritā[11]: tāta Ahiŋsaka kattha ṭhito 'si[12]? Kattha nisinno 'si? Kuhiŋ gato 'si? Mayā saddhiŋ na kathesi tātâ ti vadantī āhiṇḍitvā apassamānā etto va[13] gatā.

---

* =Vin. I. 12. † =J. I. 65. ‡ =UdA. 425.

---

1 B. S. imehi padehi. 2 B. akirī; S. avakirī.
3 B. S. Bhagavato. 4 B. svākhāto.
5 S. iddhimayaŋ patta°. 6 B. paṭilabhati.
7 S. vāsī. 8 B. parisāvanena.
9 S. n' atthi. 10 B. bhaṇḍaggāhakena.
11 S. ajānan ti. 12 S. *omits*. 13 S. etth' eva.

[100[18]] *Pañcamattehi assasatehî* ti sace corassa parājayo bhavissati anubandhitvā naŋ gaṇhissāmi. Sace mayhaŋ parājayo bhavissati vegena palāyissāmî ti sallahukena balena nikkhami.

[100[19]] *Yena ārāmo* ti kasmā ārāmaŋ agamāsi? So kira corassa bhāyati cittena[1] na[2] gantukāmo na gacchatî ti[3] garahābhayena nikkhami. Ten' assa etad ahosi: sammāsambuddhaŋ vanditvā nisīdissāmi; so pucchissati kasmā balaŋ gahetvā nikkhamanto 'sî[4] ti. Ath' âhaŋ ārocessāmi. Bhagavā hi maŋ na kevalaŋ samparāyiken' eva atthena saṅgaṇhati diṭṭhadhammikena pi saṅgaṇhāti[5] yeva. So sace mayhaŋ jayo bhavissati adhivāsessati, sace parājayo bhavissati: kin te mahārāja ekaŋ coraŋ ārabbhagamanenâ ti vakkhati. Tato maŋ jano evaŋ añjānissati: rājā coraŋ gahetuŋ nikkhanto; sammāsambuddhena pana nivattito ti iti[2] garahaŋ[6] mokkhaŋ[6] sampassamāno agamāsi.

[101[20]] *Kuto pan' assâ* ti kasmā āha? Api nāma Bhagavā tassa upanissayaŋ oloketvā taŋ ānetvā pabbajjeyyâ[7] ti? Bhagavato parigaṇhanatthaŋ[8] āha rañño ti, na kevalaŋ rañño yeva bhayaŋ ahosi, avaseso pi mahājano bhīto phalakâvudhāni chaḍḍetvā sammukhasammukhaṭṭhānen' eva[9] palāyitvā nagaraŋ pavisitvā dvāram pidhāya aṭṭālake āruyha olokento aṭṭhāsi. Evañ ca āvoca Aṅgulimālo: rājā mayhaŋ santikaŋ āgacchatî ti ñatvā paṭhamataraŋ āgantvā Jetavane nisinno, rājā nena gahito mayaŋ[10] palāyitvā muttâ ti.

[101[31]] *N' atthi te ato*[11] *bhayan ti* ayaŋ hi idāni "kunthakipillikam[12] pi jīvitā na voropeti"* n' atthi te imassa santikā bhayan ti attho.

[102[6]] *Kathaŋ gotto*[13]? ti kasmā pucchati? Pabbajitaŋ

---

* =KhpA. 189; *cf.* MA. II. 3; *cf.* Vin. I. 97.

---

1 S. corena. 2 B. S. *omit.*
3 B. gacchati. 4 S. nikkhanto sî.
5 S. saṅgaṇhati. 6 B. S. garahamokkhaŋ.
7 S. pabbājeyyâ. 8 B. parigahatthaŋ.
9 B. S. °ṭṭhān' eva. 10 B. S. mayam pana.
11 B. S. ito. 12 C. °pillim. 13 S. bhoto.

dāruṇakammena uppannanāmaŋ[1] gahetvā voharituŋ[2] na yuttaŋ mātāpitunnaŋ[3] gottavasena naŋ[4] samudācarissāmî ti maññamāno pucchi.

[102[11]] *Parikkhārānan* ti etesaŋ atthāya ahaŋ ussukkaŋ karissāmî ti attho. Kathento yeva ca udare bandhasāṭakaŋ muñcitvā therassa pādamūle ṭhapesi.

[102[12]] *Āraññako*[5] ti ādīni cattāri dhutaṅgāni Pāḷiyaŋ[6] āgatāni, therena pana terasa pi samādiṇṇān'[7] eva ahesuŋ, tasmā *alan* ti āha.

[102[22]] *Yaŋ hi*[8] *mayaŋ bhante* ti kiŋ sandhāya vadati? Hatthim pi[4] dhāvantaŋ anupatitvā[9] gaṇhāmî ti hi[10] āgataṭṭhāne raññā[11] pesitā[12] hatthâdayo so evaŋ[13] aggahesi, rājā[14] hatthīhi yeva naŋ parikkhipitvā: gaṇhatha asseh' eva ratheh' evâ ti evaŋ anekavāraŋ[15] bahū hathâdayo pesesi. Evaŋ gatesu pan' etesu[16] aham are Aṅgulimālo ti tasmiŋ uṭṭhāya saddaŋ karonte eko pi āvudhaŋ parivattetuŋ nâsakkhi, sabbe va koṭṭetvā māresi, hatthī araññahatthī honti[4] assā araññ' assā rathâ pi tatth' eva bhijjantî ti idaŋ sandhāya rājā evaŋ vadati.

[102[29]] *Piṇḍāya pāvisî* ti na idaŋ paṭhamaŋ pāvisi. Itthīdassanadivasaŋ[17] sandhāya pan' etaŋ vuttaŋ, devasikam pi pan' esa pavisat' eva. Manussā naŋ[18] disvā va uttasanti[19] pi palāyanti pi dvāram pi thakenti[20]; ekacce Aṅgulimālo ti sutvā va[10] palāyitvā araññaŋ vā pavisanti gharaŋ vā pavisitvā dvāraŋ thakenti[20] palāyituŋ asakkontā,[21] piṭṭhiŋ datvā tiṭṭhan-

---

[1] B. S. uppannaŋ nāmaŋ.
[2] B. vohāritaŋ.
[3] B. S. mātāpitūnaŋ.
[4] B. *omits.*
[5] B. S. āraññiko.
[6] S. Pāliyaŋ.
[7] S. samādinnān'.
[8] B. S. yañ hi.
[9] B. S. anubandhitvā.
[10] S. *omits.*
[11] B. rañño.
[12] B. pesita.
[13] C. eva.
[14] B. S. rājâ pi.
[15] B. °kavaraŋ.
[16] B. pana tesu.
[17] B. itthidassana°.
[18] B. S. ca naŋ.
[19] B. uttāsanti.
[20] B. thakkenti.
[21] B. asakkonto.

ti. Thero uḷuŋkayāgum[1] pi kaṭaccubhikkham pi na labhati, piṇḍakena[2] kilamati bahi alabhanto: nagaraŋ sabbasādhāraṇan ti nagaraŋ pavisati, yena dvārena pavisati tattha Aṅgulimālo āgato ti kuṭasahassānaŋ bhijjanakāraṇaŋ hoti.

[103[1]] *Etad ahosî* ti kāruññapattiyā[3] ahosi. Ekena ūnaŋ[4] manussasahassaŋ[4] ghātentassa[5] ekadivasam pi kāruññaŋ n' âhosi, gabbhamūḷhāya itthiyā dassanamatten' eva kathaŋ uppannan ti. Pabbajjābalena pabbajjābalaŋ hi[6] etaŋ.

[103[11]] *Tena hî* ti yasmā te kāruññaŋ uppannaŋ tasmâ ti attho.

[103[20, 12]] *Ariyāya jātiyâ* ti Aṅgulimāla etaŋ tvaŋ mā gaṇhi[7] nesaŋ[8] tava jāti gihīkālo[9] esa gihī[10] nāma *pāṇam* pi hananti adinnâdānâdīni pi karonti. Idāni pana te ariyā nāma jāti. Tasmā tvaŋ *yato ahaŋ, bhagini, jāto* ti sace evaŋ vattuŋ kukkuccāya 'si, tena hi *ariyāya jātiyâ* ti evaŋ visesetvā *vadehî*[11] ti uyyojesi.

[103[23]] *Taŋ itthiŋ etad avoca*[12] ti, itthīnaŋ gabbhavuṭṭhānaŋ[13] nāma na sakkā purisena upasaṅkamituŋ. Thero kiŋ karosî ti? Aṅgulimālathero[14] saccakiriyaŋ katvā *sotthi* karaṇatthāya āgato ti ārocāpesi. Tato te sāṇiyā parikkhipitvā therassa bahisāṇiyaŋ pīṭhakaŋ paññāpesuŋ. Thero tattha nisīditvā *yato ahaŋ, bhagini* sabbaññubuddhassa ariyassa *ariyāya jātiyā jāto* ti saccakiriyam akāsi. Saha saccavacanen' eva dhammakarakato[15] mutta-udakaŋ viya dārako nikkhami, mātā[16] puttānaŋ *sotthi* ahosi. Imañ[17] ca pana parittaŋ na kiñci parissayaŋ na[18] maddati mahāparittaŋ nām' etan ti vuttaŋ

---

1 B. uluṅgayāguŋ.
2 S. piṇḍapātena.
3 S kāruññappattiyā.
4 B. tinamanussa°; S. onamanassa°.
5 S. ghāṭentassa.
6 S. °balañ hi.
7 S. gaṇha.
8 B. S. nesā.
9 S. gihikālo.
10 B. gihi.
11 B. S. vadāhī.
12 C. S. evaŋ avacā.
13 B. gabbhavuṭṭhānaṭṭhānaŋ.
14 B. S. °mālatthero.
15 B. dhamakaraṇato.
16 B. S. mātu.
17 S. idañ.
18 S. *omits.*

therena nisīditvā saccakiriyakataṭṭhāne pīṭhakaŋ akaŋsu, gabbhamūḷhatiracchānagatitthî[1] pi ānetvā tattha nipajjāpenti.[2] Tāvad-eva sukhena gabbhavuṭṭhānaŋ hoti. Yā dubbalā hoti na sakkā ānetuŋ tassā[3] pīṭhakadhovana-udakaŋ netvā sīse siñcanti taŋ khaṇaŋ yeva gabbhavuṭṭhānaŋ hoti, aññam pi rogaŋ vûpasameti. Yāvakappā tiṭṭhanakapāṭihāriyaŋ kir' etaŋ. Kiŋ pana Bhagavā theraŋ vejjakammaŋ kārāpesî ti? Na kārāpesi. Theraŋ hi[4] disvā[5] manussā bhītā palayanti, thero bhikkhâhārena kilamati samaṇadhammaŋ kātuŋ na sakkoti, tassa anuggahena saccakiriyaŋ kāresi, evaŋ kir' assa ahosi:—Idāni kira Aṅgulimālatthero mettacittaŋ paṭilabhitvā saccakiriyāya manussānaŋ sotthibhāvaŋ karotî ti, manussā theraŋ upasaṅkamitabbaŋ maññissanti, tato bhikkhâhārena akilamanto samaṇadhammaŋ kātuŋ sakkhissatî ti anuggahena saccakiriyaŋ[6] kāresi. Na hi saccakiriyā vejjakammaŋ hoti, therassâ pi ca samaṇadhammaŋ karissāmî ti mūlakammaṭṭhānaŋ gahetvā rattiṭṭhānadivāṭṭhāne nisinnassa cittaŋ kammaṭṭhānâbhimukhaŋ na gacchati aṭaviyaŋ[7] ṭhatvā manussānaŋ ghātitaṭṭhānam[8] eva pākaṭaŋ hoti, duggato 'mhi! khuddaputto 'mhi! jīvitam me dehi sāmî ti maraṇabhītānaŋ vacanâkāro ca hatthapādavikāro ca āpāthaŋ āgacchati. So vippaṭisārī hutvā tato va uṭṭhāya gacchati. Ath' assa naŋ[9] Bhagavā taŋ jātiŋ abbohārikaŋ katvā vāyaŋ[10] vipassanaŋ vaḍḍhetvā arahattaŋ gaṇhissatî ti *ariyāya jātiyā* saccakiriyaŋ kāresi.

[103[27]] *Eko vûpakaṭṭho* ti ādi Vatthasutte* vitthāritaŋ.

[104[5]] *Aññena pi leḍḍu khitto* ti kākasunakhasūkarâdīnaŋ paṭikkamāpanatthāya samantā sarakkhepamatte[11] ṭhāne yena

---

* M. Sutta 7, *called* Vatthūpamasutta *in text.* *Cf.* MA. I. 179.

---

[1] B. °mūḷhaŋ tiracchānagatitthiŋ; S. gabbhasammuḷhaŋ tiracchānagatitthiŋ.

[2] B. nibhajjāpenti.

[3] C. S. tassa.

[4] B. S. therañ hi.

[5] B. disvā ca; S. disvā va.

[6] S. sacchikiriyaŋ.

[7] B. aṭṭaviyaŋ.

[8] S. ghāṭika°.

[9] B. S. *omit.*

[10] B. etassa; S. eva.

[11] S. parikkhepamatte.

kenaci disābhāgena ca[1] khitto āgantvā therass' eva kāye[2] patati. Kittake ṭhāne evaŋ hoti? Gaṇṭhikaŋ paṭimuñcitvā piṇḍāya caritvā paṭinivattitvā[3] yāva gaṇṭhikapaṭimukkaṭṭhānaŋ[4] āgacchati tāva hoti bhinnena sīsenâ ti mahācammaŋ bhinditvā yāva aṭṭhimariyādā[5] bhinnena.

[104[13]] *Brāhmaṇâ*[6] ti khīṇâsavabhāvaŋ sandhāya āha.[7]

[104[14]] *Yassa kho tvaŋ brāhmaṇa*[8] *kammassa vipākenâ* ti idaŋ hi 'ssa[1] Bhagavā[9] diṭṭhadhammavedaniyaŋ[10] kammaŋ[10] sandhāya vuttaŋ. Kammaŋ hi kayiramānam[11] eva tayo koṭṭhāse pūreti sattasu cittesu kusalā vā akusalā vā "paṭhamajavanacetanā"* diṭṭhadhammavedaniyakammaŋ[12] nāma hoti. Taŋ imasmiŋ yeva attabhāve vipākaŋ deti. Tathā asakkontaŋ "ahosi-kammaŋ"† nâhosi kammavipāko na bhavissati kammavipāko n' atthi kammavipāko ti imassa tikassavasena ahosi-kammaŋ nāma hoti. Atthasādhikā[13] "sattamajavanacetanā"* upapajjavedaniyakammaŋ[12] nāma. Taŋ anantare attabhāve vipākaŋ deti, tathā asakkontaŋ vuttanayen' eva[14] ahosi-kammaŋ nāma hoti. Ubhinnam antare pañcajavanacetanā aparapariyāyavedaniyakammaŋ[15] nāma hoti, taŋ (anāgate yadā okāsaŋ labhati tadā vipākaŋ deti, sati saŋsārappavattiyā[16] ahosi-kammaŋ nāma na hoti. Therassa pana upapajjavedaniyañ ca aparapariyāyavedaniyañ[15] câ ti imāni dve kammāni kammakkhayakarena arahattamaggena samugghātitāni),[17] diṭṭhadhammevedaniyaŋ

* *Cf.* Compendium, pp. 29, 245.
† *Cf. ibid.*, pp. 45, 145.

1 B. S. *omit.*
2 S. kāy' eva.
3 B. S. paṭinivattetva.
4 B. gaṇṭhikaŋ paṭi°.
5 B. S. °yādāya.
6 C. Brāhmaṇe.
7 S. sandhāy' âha.
8 *Text omits.*
9 B. S. sabhāga.
10 B. S. °vedaniyakammaŋ.
11 B. S. kariyamānaŋ.
12 S. °vedanīyakammaŋ.
13 S. atthasādhakā.
14 B. S. *add* taŋ.
15 B. S. aparâpari°.
16 B. saŋsārapavattiyā.
17 B. S. °ṭitāni; C. *has brackets.*

atthi taŋ arahattaŋ[1] pattassâ[1] pi vipākaŋ deti yeva. Taŋ sandhāya Bhagavā *yassa kho twan* ti ādim āha, tasmā *yassa kho* ti ettha yādisassa *kho twaŋ brāhmaṇa kammassa vipākenâ* ti evam attho veditabbo.

[104[22]] "*Abbhā mutto*"* ti desanāsīsamattam etaŋ abbhā[2] mahikā[3] dhūmo[4] rajo[4] Rāhû ti. Imehi pana upakkilesehi *mutto*[5] *candimā* idha adhippeto yathā hi evaŋ nirupakkileso *candimā lokaŋ pabhāseti*. Evaŋ pamādakilesavimutto[6] appamatto bhikkhu imaŋ attano khandhâyatanadhātu*lokaŋ pabhāseti* vigatakilesandhakāraŋ[7] karoti.

[104[23]] "*Kusalena pithīyati*[8]"† ti maggakusalena pithīyati[9] appaṭisandhikaŋ[9] karīyati.[10]

[104[25]] "*Yuñjati Buddhasāsane*"‡ ti Buddhasāsanena kāyena vācāya manasā ca yuttapayutto[11] viharati.

[104[27]] Imā tisso therassa udānagāthā nāma, "*disā hi me*"‡ ti idaŋ kira thero attano parittâṇākāraŋ[12] karonto āha. Tattha *disā hi me* ti mama sapattā ye maŋ evaŋ upavadanti yathā mayaŋ Aṅgulimālena māritānaŋ ñātakānaŋ vasena dukkhaŋ vediyāma. Evaŋ Aṅgulimālo pi vediyatû ti te mayhaŋ *disā* catusacca*dhammakathaŋ suṇantû* ti attho.

[104[27]] "*Yuñjantû*"‡ ti kāyavācāmanehi yuttapayuttā[11] viharantu "*ye dhammaŋ ev' âdapayanti santo*"‡ ti *ye* santo sappurisā *dhammaŋ* yeva ādapenti samādapenti gaṇhāpenti te manuje[13] mayhaŋ sapattā *bhajantu* sevantu payirupâ[14]-santû ti attho.

---

* =Theragāthā, *verses* 871, 872, 873.
† Theragāthā, *verse* 872.
‡ *Ibid.*, 874.

---

1 B. S. arahattappattassā.
2 C. abbha.
3 B. S. mahiyā.
4 C. dhūma raja.
5 B. mutta.
6 C. °kilesavinimmutto.
7 B. S. vihata°.
8 B. pidhiyyatī; S. pithiyyatī.
9 S. apaṭi°.
10 B. S. kariyyati.
11 S. yuttappa°.
12 B. parittānā°.
13 B. S. manujā.
14 S. piya°.

[105[1]] "*Avirodhapasaŋsīnan*[1]"* ti avirodho vuccati mettā mettāpasaŋsakānan[2] ti attho.

[105[2]] "*Suṇantu dhammaŋ kālenā*"* ti khaṇe khaṇe khantimettā paṭisaŋkhā sārāṇīyadhammaŋ suṇantu.

[105[2]] "*Tañ ca anuvidhīyantū*[3]"* ti tañ ca dhammaŋ anukarontu pūrentu.

[105[3]] "*Na hi jātu so mamaŋ hiŋse*"† ti so[4] mayhaŋ diso so maŋ ekaŋsen' eva na hiŋseyya.

[105[3]] "*Aññan va*[5] *pana kañci*[6] *nan*"† ti na kevalaŋ maŋ aññam pi pana kiñci puggalaŋ mā hiŋsatu[7] mā viheṭhetu.[8]

[105[4]] "*Pappuyya paramaŋ santin*"† ti paramaŋ santibhūtaŋ nibbānaŋ pāpuṇitvā.

[105[4]] "*Rakkheyya tasathāvare*"‡ ti tasā vuccanti sataṇhā,[9] thāvarā[10] nittaṇhā[11] idam vuttaŋ hoti. Yo nibbānaŋ pāpuṇāti so sabbaŋ tasathāvaraŋ rakkhituŋ samattho hoti, tasmā mayhaŋ pi disā[12] nibbānaŋ pāpuṇantu[13] evaŋ maŋ ekaŋsen' eva na hiŋsatī[14] ti, imā tisso gāthā attano parittaŋ kātum āha.

[105[5]] Idāni attano va paṭipattiŋ dīpento "*udakaŋ hi*[15]

* Theragāthā, *verse* 875.
† *Ibid.*, *verse* 876.
‡ *Cf.* Khp. IX. 4; KhpA. 245.

1 *Text* avirodhappa°; B. avirodhaŋ pasaŋsaŋ; S. avirodhapasaŋsaŋ.
2 B. sappasaŋsapakāraŋ; S. mettāpasaŋsaŋ.
3 B. anuvidhiyantū.
4 S. yo.
5 S. vā.
6 B. S. kiñci.
7 B. hiŋsantu; S. vihiŋsantu.
8 B. vihedhentu; S. viheṭhentu.
9 B. taṇhā.
10 B. *omits*; S. thāvarā ti.
11 B. *omits*.
12 S. sadisā, *omits* pi.
13 S. pāpuṇanti.
14 B. hiŋsissantī.
15 B. S. udakañ hi.

nayanti nettikâ"* ti ādim[1] āha. Tattha *nettikâ* ti ye mātikaŋ sodhetvā bandhitabbaṭṭhāne bandhitvā "udakaŋ nayanti."†

[105[5]] "*Usukārâ*"* ti[2] usukārakā.[2]

[105[5]] "*Namayantî*[3]"* ti telakañjikena makkhetvā kukkuḷe[4] tāpetvā tāpetvā[2] unnata[5]-unnataṭṭhāne[6] namentā "ujuŋ[7] karonti."†

[105[5]] "'*Tejanan*'* ti kaṇḍaŋ[8]"† taŋ[9] hi[9] issāsassa[10] tejaŋ karoti parañ ca tajjeti, tasmā tejanan ti vuccati.

[105[6]] "*Attānaŋ damayantî*"* ti yathā nettikā ujumaggena udakaŋ nayanti usukāra tejanaŋ tacchakā ca dāruŋ "ujuŋ karonti,"† evam evam[11] *paṇḍitā* "attānaŋ damenti"† "ujuŋ[12] karonti,"† nibbisevanaŋ karonti.

[105[8]] "*Tādinâ*"‡ ti iṭṭhâniṭṭhâdisu nibbikārena. "Pañcah' âkārehi Bhagavā[13] tādi[13] iṭṭhâniṭṭhe tādi[14]"§ vantāvî ti, tādi "cattāvî ti tādi, tiṇṇavî[15] ti tādi, tādinaŋ[16] niddesā tādî"§ ti evaŋ "tādilakkhaṇappattena satthārā."||

[105[14]] "*Bhavanettî*"¶ ti bhavarajju."** Taṇhāy' etaŋ nāmaŋ. "Yan[2] tāya hi goṇā viya gīvāya rajjuyā"†† sattā hadaye baddhā, tan taŋ bhavaŋ nīyanti, tasmā *bhavanettî* ti vuccati.

---

* Dhp. 80, 145; Theragāthā, *verse* 877.
† =DhA. II. 147.
‡ Thag. 878.
§ *Cf.* Nd. I. 114.
|| *Cf.* SnA. 200; VvA. 95; PvA. 140.
¶ Thag. 881.
** DhsA. 364.
†† *Cf.* DhsA. 364.

---

1 B. *omits.*
2 B. S. *omit.*
3 B. S. damayanti.
4 C. S. kukkule.
5 S. *omits.*
6 B. unnatunnataṭṭhāne.
7 C. ujukaŋ.
8 C. kandhaŋ.
9 B. S. tañ hi.
10 B. issāso.
11 S. eva.
12 B. S. ujukaŋ.
13 S. Bhagavatā tādinā.
14 S. tādî ti tādi.
15 S. tiṇṇo.
16 B. S. taŋ.

[105[16]] "*Phuṭṭho kammavipākenâ*"* ti maggacetanāya phuṭṭho. Yasmā hi maggacetanāya kammaŋ paccati vipaccati ḍayhati[1] parikkhayaŋ gacchati, tasmā sā kammavipāko ti vuttā. Tāya hi phuṭṭhattā esa *anaṇo*[2] nikkileso jāto na dukkhavedanāya.

[105[16]] "*Anaṇo*[2] *bhuñjāmî*"* ti c' ettha "theyyaparibhogo iṇaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmiparibhogo ti"† cattāro paribhogā veditabbā. Tattha dussīlassa paribhogo theyyaparibhogo nāma so hi cattāro paccaye thenetvā bhuñjati. Vuttam pi c' etaŋ, "theyyāya vo bhikkhave raṭṭhapiṇḍo bhutto"[3] ti sīlavato pana apaccavekkhanaparibhogo[4] iṇaparibhogo nāma; sattannaŋ sekhānaŋ paribhogo dāyajjaparibhogo nāma; khīṇâsavassa paribhogo sāmiparibhogo nāma. Idha kilesa-iṇānaŋ abhāvaŋ sandhāya *anaṇo*[2] ti vuttaŋ. Aniṇo[2] ti pi pāṭho. Sāmiparibhogaŋ sandhāya *bhuñjāmi bhojanan* ti vuttaŋ.

[105[19]] "*Kāmaratisanthavan*[5]"‡ ti "duvidhesu pi kāmesu taṇhāratisanthavaŋ[6] (*mā anuyuñjattha*[6]"§ mā karittha)[7] *nayidaŋ dummantitaŋ mamâ* ti yaŋ mayā sammāsambuddhaŋ disvā pabbajissāmî ti mantitan taŋ *mama* mantitaŋ na *dummantitaŋ* savibhattesu dhammesû ti ahaŋ satthâ ti evaŋ loke uppannehi ye dhammā savibhattā tesu *dhammesu yaŋ seṭṭhan* nibbānan tad eva aham upagamaŋ[8] upâgato[9] sampayutto,[10] tasmā mayhaŋ idaŋ āgamanaŋ *sâgataŋ*[11] *nâpagatan*[12] ti.

[105[24]] "*Tisso vijjâ*"‖ ti pubbenivāsadibbacakkhu-āsavakkhayapaññā.

---

* Thag. 882. † =Vism. 43=J. V. 253.
‡ =Dh. 27=S. I. 25=Thag. 884.
§ *Cf.* DhA. I. 258. ‖ Thag. 886.

---

1 S. dayhati.
2 C. aṇaṇo.
3 " " *So* B.
4 S. apaccavekkhaṇa°.
5 B. °sandhavaŋ.
6 B. S. °jatha.
7 ( ) *So* C.
8 S. upāgamaŋ.
9 B. upāgato.
10 B. S. sampatto.
11 B. S. svāgataŋ.
12 B. nāma gataŋ.

[105[24]] "*Kataŋ Buddhassa sāsanan*"* ti yaŋ Buddhasāsane[1] kattabbakiccaŋ[2] atthi taŋ sabbaŋ mayā kataŋ. Tīhi vijjāhi navahi ca lokuttaradhammehi desanaŋ matthakaŋ pāpesī ti.

Aṅgulimālasuttaŋ chaṭṭhaŋ.

87.

[Piyajātikasuttavaṇṇanā]

[106[1]] *Evam me sutan* ti Piyajātikasuttaŋ.

[106[4]] Tattha *n' eva kammantā paṭibhantī* ti na sabbena sabbaŋ[3] paṭibhanti. Pakatiniyāmena[4] pana[5] na[5] paṭibhanti na[6] upaṭṭhahanti.[6] Dutiyapade pi es' eva nayo, ettha ca pana[6] na paṭibhātī[7] ti na ruccati.

[106[5]] "*Āḷāhanan*[8] ti susānaŋ."†

[106[11]] *Aññathattan*[9] ti vivaṇṇatāya aññathābhāvo. Indriyāni nāma manoviññeyyā dhammā, patiṭṭhitôkāsam pana sandhāya idaŋ vuttaŋ.

[106[19]] *Piyajātikā* ti piyato jāyanti.

[106[20]] *Piyappabhavikā*[10] ti piyato sambhavanti.[11]

[107[26]] *Sace taŋ mahārājā* ti tassa atthaŋ asallakkhayamānā[12] pi satthari sandhāya evaŋ vadati.

[108[1]] "*Cara pi re*"‡ ti apehi amhākaŋ pare[13] anajjhattikabhūte ti attho. Atha vā *care pi re* ti parato[14] gaccha, mā idha tiṭṭhā ti pi attho.

[109[33]] *Dvidhā chetvā* ti asinā dve koṭṭhāse karonto chinditvā.

---

* Thag. 886. † *Cf.* DA. I. 166.

‡ =Vin. IV. 139, *where read* pi re *for* pire; *see Dict., art.* re.

---

1 B. S. Buddhassa sāsane. 2 S. kattabbaŋ kiccaŋ.
3 B. *adds* na. 4 S. °niyamena.
5 S. *omits.* 6 B. S. *omit.*
7 S. paṭibhantī. 8 S. āhaḷanaŋ.
9 C. aññatatthaŋ. 10 B. °bhāvikā; S. °bhūtikā.
11 S. pabhavanti. 12 B. S. asallakkhiya°.
13 B. apare. 14 B. aparato.

[110[1]] *Attānaŋ uppāṭesi*[1] ti ten' eva asinā attano udaraŋ phālesi.[2] Yadi hi tassa sā appiyā bhaveyya, idāni aññaŋ mātugāmaŋ gaṇhissāmî ti attānaŋ na ghāteyya.[3] Yasmā pan' assa sā piyā ahosi, tasmā paralokam[4] pi tāya saddhiŋ[5] samaṅgibhāvaŋ[6] patthayamāno evam akāsi.

[110[10]] *Piyā te Vajirî* ti (" Vajirī nāma rañño ekadhītuŋ "* sandhāy' âha)[7] evaŋ kir' assā ahosi. Sac' âhaŋ " bhūtapubbaŋ mahārāja imissā[8] yeva Sāvatthiyā[9] aññatarassā[10] itthiyâ "[11] ti ādikathaŋ katheyya[12] ko te evam akkhāsi[13]? Apehi n' atthi evan[14] ti maŋ paṭisedheyya vaṭṭamānen' eva naŋ saññāpessāmî ti cintetvā evam āha.

[110[12]] *Vipariṇāmaññathābhāvâ* ti ettha maraṇavasena vipariṇāmo. Kenaci saddhiŋ palāyitvā gamanavasena aññathābhāvo veditabbo.

[110[24]] " *Vāsabhāyâ* "† ti Vāsabhā nāma rañño ekā devī taŋ sandhāy' âha.

[111[11]] *Piyā te ahan* ti kasmā sabbapacchā āha? Evaŋ kir' assā[15] ahosi: Ayaŋ rājā mayhaŋ kupito; sac' âhaŋ sabbaṭhamaŋ *piyā te ahan* ti puccheyyaŋ, na me: tvaŋ piyā cara pi re ti vadeyya. Evaŋ sante kathāpatiṭṭhānaŋ na labhissatî ti kathāya patiṭṭhānatthaŋ sabbapacchā pucchi.

Kāsi-Kosalesu[16] chaḍḍitabhāvena vipariṇāmo paṭirājānaŋ[17] hatthagamanavasena aññathābhāvo veditabbo.

---

* *Cf.* J. II. 404; DhA. III. 266.

† *Cf.* J. I. 134; IV. 146 *ff*. *In both passages called* Vāsabhakhattiyā.

---

1 C. opādesî; B. oharesî; S. uppālesî.
2 S. phālesi.
3 S. ghāṭeyya.
4 B. S. °loke.
5 B. S. saddhiŋ mayhaŋ.
6 S. samaṅgîbhāvaŋ.
7 B. S. *omit passage in brackets*; C. *brackets*.
8 S. imissaŋ.
9 B. S. Sāvatthiyaŋ.
10 B. aññatarissā.
11 " " *So* B.
12 B. S. katheyyaŋ.
13 B. akāsi.
14 S. etan.
15 S. kir' assa.
16 S. Kāsî-.
17 B. S. paṭirājūnaŋ.

[112[2]] *Ācāmehî*[1] ti ācāmanôdakaŋ[1] dehi ācamitvā hatthapāde dhovitvā mukhaŋ vikkhāletvā satthāraŋ namassitukāmo evam āha. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Piyajātikasuttaŋ sattamaŋ.

88.

[Bāhitikasuttavaṇṇanā]

[112[8]] *Evam me sutan* ti Bāhitikasuttaŋ.[2]

[112[14]] Tattha *Ekapuṇḍarīkaŋ nāgan*[3] ti evaŋ-nāmakaŋ hatthiŋ, tassa[4] phāsukānaŋ upari tālaphalamattaŋ paṇḍaraṭṭhānaŋ atthi, ten' assa Ekapuṇḍarīko ti nāmam akaŋsu.

[112[17]] *Sirivaḍḍhaŋ mahāmattan* ti paccekahatthiŋ abhirūhitvā kathāphāsukatthaŋ saddhiŋ[5] gacchantaŋ, evaŋ-nāmakaŋ mahāmattaŋ.

[112[17]] *Āyasmā no* ti ettha no ti pucchāya[6] nipāto. Mahāmatto therassa saṅghāṭipattadhāraṇâkāraŋ sallakkhetvā *evaŋ mahārājâ* ti āha.

[113[32]] *Opārambho* ti upārambhaŋ[7] dosaŋ āropanaraho.[8] Kiŋ pucchāmî ti rājā pucchati Sundarivatthusmiŋ* uppannam[9]: idaŋ suttaŋ taŋ pucchāmî ti pucchati.

[114[7]] *Yaŋ hi mayaŋ bhante* ti bhante yaŋ mayaŋ.

[113[35]] *Viññūhî* ti imaŋ[10] padaŋ gahetvā pañhena paripūretuŋ[11] nâsakkhimha[12] "taŋ kāraṇaŋ"† āyasmatā evaŋ vadantena paripūritaŋ.

[114[17]] *Akusalo* ti akosallasambhūto.[13]

---

* Ud. IV. 8. † DA. II. 352.

---

1 B. S. āca°.
2 C. S. Bāhitiya°.
3 C. Ekapuṇḍarīkanāgan; B. Ekapuṇḍarikaŋ nāgan; S. Ekapundarikanāgan.
4 B. S. tassa kira.
5 S. *omits*.
6 S. pucchāyaŋ.
7 B. *omits*; S. opārambhaŋ.
8 B. āropanā°.
9 B. upannan.
10 B. S. idaŋ.
11 S. paripūrituŋ.
12 B. nâsakkhimhā.
13 B. akosalya°.

[114[19]] "*Sāvajjo* ti sadoso."*

[114[21]] *Savyāpajjho*[1] ti sadukkho.

[114[23]] *Dukkhavipāko* ti idha nissandavipāko[2] kathito.

[114[27]] *Tassâ* ti tassa evaŋ attabyābādhâdīnaŋ[3] atthāya pavattakāyasamācārassa.

[115[14]] *Sabbâkusaladhammapahīno*[4] *kho, mahārāja, Tathāgato, kusaladhammasamannāgato* ti ettha *sabbesañ*[5] *ñeva*[5] *akusalānaŋ dhammānaŋ pahānaŋ vaṇṇetî ti*, āma, vaṇṇeti,[6] vutte yathā pucchā, tathā attho vutto, bhaveyya evaŋ vyākaraṇaŋ[7] pana na bhāriyaŋ. Appahīna-akusalo pi hi pahānaŋ vaṇṇeyya, Bhagavā pana pahīnâkusalattā[8] yathākārī tathāvādî ti dassetuŋ evaŋ vyākāsi.[7] Sukkapakkhe pi es' eva nayo.

[116[29]] *Bāhitikâ*[9] ti bāhitaraṭṭhe uṭṭhitavatthass' etaŋ nāmaŋ.

[116[30]] *Soḷasasamā āyāmenâ* ti āyāmena samasoḷasahatthā.

[116[30]] *Aṭṭhasamā vitthārenâ* ti vitthārena sama-aṭṭhahatthā.

[117[22]] *Bhagavato pâdāsî* ti Bhagavato nīyyādeti.[10] Datvā ca pana Gandhakuṭiyaŋ vitānaŋ katvā bandhi. Tato paṭṭhāya Gandhakuṭi bhīyo[11] somattāya sobhi. Sesaŋ sabbattha uttānam eva,[12] neyyapuggalassa pana vasena ayaŋ desanā niṭṭhitâ ti.

Bāhitikasuttaŋ[13] *aṭṭhamaŋ.*

---

* DA. II. 352.

---

[1] B. S. sabyā°.
[2] B. nissandassa vipāko ti; S. nissandavipāko vipāko ti.
[3] B. attabyāpādâdīnaŋ.
[4] S. °dhammappahīno.
[5] B. S. sabbesaŋ yeva.
[6] B. S. vaṇṇetî ti.
[7] B. S. byā°.
[8] B. S. °latāya.
[9] C. S. bāhitiyā.
[10] C. nīyyātesi.
[11] S. bhiyyo.
[12] S. evâ ti.
[13] C. Bāhitiyā°; S. Bāhitiya°.

89.

[Dhammacetiyasuttavaṇṇanā]

[118[1]] *Evam me sutan* ti Dhammacetiyasuttaŋ.

[118[2]] Tattha *Medataḷumpan*[1] ti nāmaŋ[2] etaŋ.[2] Tassa[3] nigamassa medavaṇṇā pāsāṇā kir'[4] ettha[4] ussannā ahesuŋ, tasmā Medataḷumpan ti saṅkhaŋ gataŋ. Senāsanam pan' ettha anīyataŋ,[5] tasmā taŋ[6] na[6] vuttaŋ.

Nagarakan ti evaŋ nāmakaŋ Sakyānaŋ[7] nigamaŋ.[8]

[118[4]] *Kenacid eva karaṇīyenâ* ti na aññena karaṇīyena ayam pana Bandhulasenāpatiŋ[9] saddhiŋ[9] dvattisāya puttehi ekadivasen' eva gaṇhathâ ti āṇāpesi, "taŋ divasaŋ[10]"* ca tassa[10] bhariyāya "Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ"* Bhagavā nimantito Buddhapamukhe[11] bhikkhusaṅghe gharaŋ āgantvā nisinnamatte senāpati sālakato[12] ti sāsanaŋ āharitvā Mallikāya adaŋsu. Sā paṇṇaŋ gahetvā mukhasāsanaŋ pucchi. Raññā ayye senāpati "saddhiŋ dvittiŋsāya puttehi"† ekappahāren' eva gaṅhāpito[13] ti ārocesuŋ. Mahājanagataŋ[14] mā karitthâ[15] ti, ovaṭṭikāya[16] "paṇṇaŋ katvā bhikkhusaṅghaŋ parivisi."† Tasmiŋ samaye ekaŋ[17] sappicāṭiŋ[17] nīhariŋsu[18] sā ummāre āhacca bhinnā taŋ apanetvā aññaŋ āharāpetvā bhikkhusaṅghaŋ parivisi, satthā katabhattakicco kathāsamuṭṭhāpan' atthaŋ sappicāṭiyā bhinnapaccayā na cintetabban[19] ti āha. Tasmiŋ samaye Mallikā paṇṇaŋ

* =J. IV. 150=DhA. I. 354.
† =J. IV. 151=DhA. I. 354.

1 *Text* Medaḷumpaŋ; B. Medaḷupaŋ; S. Medalupaŋ.
2 B. nām' etaŋ.
3 B. S. tassa tassa hi.
4 B. *omits.*
5 B. adassitaŋ; S. aniyataŋ.
6 B. na taŋ. S. *omits* taŋ.
7 B. Sākyānaŋ.
8 B. nigamanaŋ.
9 B. °patisaddhiŋ.
10 B. S. divasañ c' assa.
11 B. S. Buddhappa°.
12 B. sālaṅkato.
13 B. gahā°.
14 B. mahājanaŋ kataŋ.
15 S. akaritthâ.
16 S. ucchaṅge.
17 B. ekasappicāti.
18 B. nīharitā; S. nīharitvā.
19 B. cinteyyāmī.

nīharitvā Bhagavato purato ṭhapetvā Bhagavā imaŋ "dvittiŋsāya puttehi saddhiŋ"* senāpatino matasāsanaŋ "aham etam pi na cintayāmi sappicāṭipaccayā kiŋ cintessāmî"† (ti āha). Bhagavā: Mallike mā cintayi "anamataggasaŋsāre[1]"‡ nāma vattamānānaŋ hoti etan ti aniccatāpaṭisaŋyuttadhammakathaŋ[2] katvā agamāsi. Mallikā "dvittiŋsa suṇisāyo pakkosāpetvā"§ ovādam adāsi. Rājā Mallikaŋ pakkosāpetvā senāpatino amhākaŋ antare cinnadoso[3] atthi n' atthî ti pucchi: n' atthi sāmî ti. So tassā vacanena tassa "niddosabhāvaŋ"|| ñatvā vippaṭisārī[4] balavadomanassaŋ uppādesi. So evarūpaŋ nāma adosakārakaŋ maŋ sambhāvayitvā āgataŋ sahāyakaŋ vināsesin ti, tato paṭṭhāya pāsāde vā nāṭakesu vā rajjasukhe[5] vā cittassādaŋ alabhamāno tattha tattha vicarituŋ āraddho etad ev' assa[6] kiccam ahosi. Idaŋ sandhāya vuttaŋ: kenacid eva karaṇīyenâ ti.

[118[5]] *Dīghaŋ Kārāyanan*¶ ti Dīghakārāyano nāma Bandhula-Mallasenāpatissa[7] bhāgineyyo etassa me mātulo adosakārako nikkāraṇena[8] ghātito ti raññā senāpatiṭṭhāne ṭhapito taŋ[9] sandhāy' etaŋ vuttaŋ.

[118[13]] "*Mahaccarājânubhāvenâ* ti mahatā rājânubhāve-

---

* =J. IV. 151=DhA. I. 354.

† *Cf.* J. IV. 151=DhA. I. 354.

‡ *Cf.* S. II. 178, 187 *ff.*; III. 149, 151; V. 226, 441; *quoted at* Kvu. 29, PvA. 166, Nd. II. 664, DhA. II. 13; *referred to at* DhA. II. 32; *cf.* Thig. 495, 496.

§ =J. IV. 150, 151=DhA. I. 355, *at both of which is reference to the* Dhammacetiyasutta.

|| J. IV. 151.

¶ *Cf.* DhA. I. 355=J. IV. 151.

---

1 B. S. anamattage saŋsāre.
2 B. S. aniccatâdipaṭisaŋyuttaŋ dhamma°.
3 B. S. bhinna°.
4 C. vīppaṭi°.
5 S. rajjasukhesu.
6 B etad eva.
7 B. Bandhulasenāpatissa.
8 B. nikāraṇena.
9 B. ti.

na."* Dharaṇītalaŋ[1] bhindanto viya sāgaraŋ parivattento viya vicittavesasobhena[2] mahatā balakāyenâ ti attho.

[118[17]] *Pāsādikānî* ti dassanen' eva pasādajananakāni.[3]

[118[17]] *Pasādanīyānî*[4] ti tass' eva vevacanaŋ. Atha vā *pāsādikānî* ti dassanīyāni.[5] *Pasādanīyānî* ti[5] pasādajanakāni.

[118[17]] *Appasaddānî* ti nissaddāni.

[118[17]] *Appanigghosānî*[6] ti avibhāvitatthena[7] nigghosena[8] rahitāni.

[118[18]] *Vijanavātānî* ti vigatajanavātāni.

[118[18]] *Manussarāhaseyyakānî*[9] ti manussānaŋ rahassakammânucchavikāni rahassamantaŋ mantentānaŋ anurūpānî ti attho.

[118[19]] *Paṭisallāṇasāruppānî*[10] ti nilīyanabhāvassa[11] ekībhāvassa[5] anucchavikāni.

[118[19]] *Yattha sudaŋ*[12] *mayan* ti na tena tattha Bhagavā payirupâsitapubbo tādisesu pana[13] payirupâsitapubbo, tasmā yādisesu *sudaŋ mayan* ti ayam ettha attho.

[119[1]] *Atthi, mahārājâ* ti paṇḍito senāpati: rājā Bhagavantaŋ mamāyatî ti jānāti. So sace maŋ rājā: kahaŋ Bhagavâ ti vadeyya adandhāyantena ācikkhituŋ yuttan ti cara[14] purise payojetvā Bhagavato nivāsenaṭṭhānaŋ ñatvā va *viharati*, tasmā evam āha.

[119[18]] *Ārāmaŋ pāvisî* ti bahi nigame khandhāvāraŋ bandhāpetvā Kārāyanena saddhiŋ pāvisi.

[119[24]] "*Vihāro* ti Gandhakuṭiŋ sandhāy' âhaŋsu."†

---

* DA. I. 148, *reading* Mahā ca rājânu°, *and* (*note* 5) B. *reading* Mahaccaŋ.

† =DA. I. 252.

---

1 B. dharaṇitalaŋ.
2 B. vicittavesaŋ sobhena.
3 B. saharajanakāni; S. pasādajạnakāni.
4 S. pāsāda°.
5 B. *omits.*
6 B. °nighosāni.
7 S. āvibhāvitaṭṭhena.
8 B. nighosena.
9 B. S. °rāhasseyyakānī.
10 B. S. patisallana°.
11 B. S. nilīyamāna°.
12 B. yatthassudaŋ.
13 S. *omits.*
14 S. cāra.

[119[25]] "*Āḷindan* ti pamukhaŋ.

[119[25]] *Ukkāsitvâ* ti ukkāsitasaddaŋ katvā.

[112[26]] *Aggaḷan* ti kavāṭaŋ.

[119[26]] *Ākoṭehî*[1] ti agganakhena īsakaŋ kuñcikacchiddasamīpe[2] koṭṭehī[3] ti vuttaŋ hoti. Dvāraŋ kira ati-upari amanussā, atiheṭṭhā dīghajātikā koṭenti,[4] tathā akoṭetvā[5] majjhe chiddasamīpe koṭetabbaŋ[6] idaŋ dvārakoṭṭhakavattan[7] ti dīpetvā vadanti."*

[119[27]] *Tatth' evâ* ti bhikkhūhi vuttaṭṭhāne yeva *khaggañ ca uṇhīsañ câ* ti desanāmattam etaŋ:—

" Vālavījanim uṇhīsaŋ khaggaŋ chattañ c' upāhanaŋ
Oruyha rājā yānamhā ṭhapayitvā paṭicchadan "† ti.

Āgatāni pana " pañca pi kakudhabhaṇḍāni "‡ adāsi. Kasmā pana[8] adāsî[9] ti[9]? Atigaruno sammāsambuddhassa santikaŋ[10] uddhatavesena gantuŋ na yuttan ti ca ekako va upasaṁkamitvā attano rucivasena sammodissāmi câ ti pañcasu hi rājakakudhabhaṇḍesu nivattitesu tvaŋ nivattāhî[11] ti vattabbaŋ na hoti, sabbe sayam eva nivattanti iti imehi dvīhi kāraṇehi adāsi.

[119[29]] *Rahāyatî* ti rahassaŋ karoti nigūhati.[12] Ayaŋ kir' assa adhippāyo:—Pubbe pi ayaŋ rājā samaṇena Gotamena saddhiŋ catukkaṇṇamantaŋ[13] mantetvā mayhaŋ mātulaŋ " saddhiŋ dvattiŋsāya puttehi "§ gaṇhāpesi; idāni pi catukkaṇṇamantaŋ[13] mantetukāmo kacci nu kho maŋ gaṇhāpessatî ti evaŋ kopavasen' assa etad ahosi.

* =DA. I. 252. † =J. V. 264.
‡ *Cf.* PvA. 74; J. IV. 151; V. 265; S. I. 226.
§ J. IV. 150, 151=DhA. I. 355.

[1] S. ākoṭṭehī. [2] B. kucci°. [3] B. koṭehî.
[4] C. S. koṭṭenti. [5] S. akoṭṭetvā.
[6] S. koṭṭetabbaŋ. [7] C. B. dvārakoṭṭa°.
[8] B. S. *omit.* [9] B. *omits.*
[10] B. santika. [11] B. S. nivattā.
[12] S. niggūhati. [13] B. S. catukaṇṇa°.

[119[33]] "*Vivari Bhagavā dvāran* ti na Bhagavā uṭṭhāya 'dvāraŋ vivari,[1]'* vivarīyatû[2] ti pana hatthaŋ pasāresi. Tato Bhagavā: tumhehi anekesu kappakoṭisu[3] dānaŋ dadamānehi na sahatthā dvāraŋ[4] vivaraṇakammaŋ[4] katan ti sayam eva dvāraŋ vivaṭaŋ. Taŋ pana yasmā Bhagavato manena vivaṭaŋ, tasmā *vivari Bhagavā dvāran* ti vattuŋ vaṭṭati."†

[120[1]] *Vihāraŋ pavisitvâ* ti Gandhakuṭiŋ pavisitvā. Tasmiŋ pana paviṭṭhamatte "yeva Kārāyano pañcarājakakudhabhaṇḍāni gahetvā khandhâvāraŋ gantvā Viḍūḍabhaŋ"‡ āmantesi chattaŋ samma ussāpehî ti mayhaŋ pitā kiŋ karoti[5] pitaraŋ mā puccha,[6] sace tvaŋ na ussāpesi taŋ gaṇhitvā ahaŋ ussāpemî ti, ussāpemi sammâ ti sampaṭicchi, Kārāyano rañño ekaŋ assañ ca asiñ ca ekam eva[7] paricārikaŋ itthiŋ ṭhapetvā: sace rājā jīvitena atthiko mā āgacchatû ti vatvā[8] Viḍūḍabhassa chattaŋ ussāpetvā taŋ gahetvā Sāvatthiŋ eva gato.

[120[8]] "*Dhammanvayo* ti paccakkhañāṇasaŋkhātassa dhammassa anvayo[9]"§ anumānaŋ anubuddhî ti attho. Idāni yen' assa dhammanvayena *sammāsambuddho Bhagavâ* ti ādi hoti taŋ dassetuŋ *idhâhan*[10] *bhante* ti ādim āha.

[120[16]] Tattha "*āpāṇakoṭikan*[11]"‖ ti pāṇakoṭiŋ[12] jīvitamariyādaŋ[13] anto karitvā maraṇasamaye pi caranti yeva taŋ na vītikkamantî[14] ti vuttaŋ hoti.

Anāpānakoṭikan[15] ti pi pāṭho. Ājīvitapâriyantan[16] ti attho.

---

* =J. I. 63. † =DA. I. 252-253.

‡ *Cf.* J. IV. 151-152=DhA. I. 356.

§ *Cf.* MA. II. 25. ‖ *Cf.* Miln. 397; Vism. 10.

---

[1] C. vavari.
[2] B. vivaratû; S. vivariyatû.
[3] B. S. kappakotīsu.
[4] B. S. dvāravivaraṇa°.
[5] B. S. gato ti.
[6] S. pucchi.
[7] B. S. eva ca.
[8] B. *omits*.
[9] B. S. anunayo.
[10] B. idha pan' âhaŋ.
[11] S. °koṭitan.
[12] B. pāṇoti.
[13] B. jīvitaŋ taŋ mariyādaŋ.
[14] C. vītitkāmantî.
[15] B. apāṇakoṭikan; S. āpanakoṭikan.
[16] S. ājīvapari°.

Yathā ekacce jīvitahetu atikkamantā na[1] pāṇakoṭikaŋ katvā caranti na evan ti attho.

[121³] *Ayam pi kho me, bhante*, ti Buddhasubuddhatāya dhammasvākkhātatāya[2] saṅghasuppaṭipannatāya[3] ca etam evaŋ hoti. Evaŋ hi *me bhante* ayañ ca[4] *Bhagavati dhammanvayo hotî* ti dīpeti. Es' eva nayo sabbattha.

[121⁹] *Na viya maññe cakkhuŋ bandhante* ti cakkhuŋ abandhante viya apāsādikaŋ hi disvā puna olokanakiccaŋ na hoti, tasmā so cakkhuŋ na bandhati nāma pāsādikaŋ pana[1] disvā punappuna[5] olokanakiccaŋ hoti, tasmā so cakkhuŋ bandhati nāma ime va[6] apāsādikā, tasmā evam āha.

[121¹⁹] *Bandhukarogo*[7] *no* ti kularogo[8] amhākaŋ. Kule jātā evarūpā hontî ti vadanti.

[121²⁴] *Uḷāran* ti mahesakkhaŋ.

[121²⁴] *Pubbenâparan* ti pubbato aparaŋ[9] tattha[10] kasiṇaparikammaŋ katvā samāpattiŋ nibbattento uḷāraŋ pubbe[11] visesaŋ saŋjānāti nāma samāpattiŋ padaṭṭhānaŋ katvā vipassanaŋ vaḍḍhetvā arahattaŋ gaṇhanto uḷāraŋ pubbato[12] paraŋ[12] visesaŋ saŋjānāti nāma.

[122¹] *Ghātetāyaŋ*[13] *vā ghātetun*[13] ti ghātetabbayuttakaŋ[13] ghātetuŋ.[13]

[122¹] *Jāpetāyaŋ vā jāpetun* ti dhanena vā jāpetabbayuttakaŋ jāpetuŋ jānituŋ[14] adhanaŋ kātuŋ.

[122²] *Pabbājetāyaŋ*[15] *vā*[15] *pabbājetun* ti raṭṭhato vā pabbājetabbayuttakaŋ[16] pabbājetuŋ.

---

[1] B. *omits*. [2] B. dhammasvākhātatāya.
[3] S. sanghasupaṭi°.
[4] B. ayaŋ (*omits* ca); S. ayaŋ ca.
[5] B. S. punappunaŋ.
[6] B. S. ca. [7] B. Paṇḍukarogi.
[8] B. kularogā.
[9] B. aparaŋ visesaŋ.
[10] S. tattha ca. [11] B. pubbe na.
[12] B. pubbato aparaŋ; S. pubbaparaŋ.
[13] S. ghāṭe°. [14] S. *omits*.
[15] C. *omits*. [16] C. °yuttake.

[123[27]] *Isidatta[1]*-Purāṇâ*† ti Isidatto[2] ca Purāṇo ca; tesu eko brahmacārī eko sadārasantuṭṭho.

[123[28]] *Mama bhattâ* ti mama santakaŋ bhattaŋ etesan ti mama bhattā.

[123[28]] *Mama yānâ* ti mama santakaŋ yānaŋ etesan ti mama yānā.

[123[28]] *Jīvitaŋ[3] dātâ* ti jīvitavuttiŋ dātā.

[124[3]] "*Vīmaŋsamāno* ti upaparikkhamāno."‡ Tadā kira rājā niddaŋ anokkanto va okkanto viya hutvā nipajji. Atha te "*thapatayo*"§ katarasmiŋ disābhāge Bhagavâ ti pucchitvā asukasmiŋ nāmâ ti sutvā mantayiŋsu yena sammāsambuddho tena sīse kate rājā *pādato* hoti yena rājā tena sīse kate satthā *pādato* hoti kiŋ kirassāmâ ti, tato nesaŋ *etad ahosi* rājā kuppamāno[4] yaŋ amhākaŋ deti taŋ acchindeyya na kho pana mayaŋ sakkoma jānamānā satthāraŋ *pādato* kātun ti rājānaŋ *pādato katvā nipajjiŋsu* taŋ sandhāya ayaŋ rājā evam āha.

[124[26, 30]] *Pakkāmî* ti Gandhakuṭito nikkhamitvā Kārāyanassa ṭhitaṭṭhānaŋ gato, taŋ tattha adisvā khandhâvāraṭṭhānaŋ gato. Tatthā pi aññam adisvā taŋ itthiŋ pucchi. Sā sabbaŋ taŋ[5] pavattiŋ[6] ācikkhi, rājā na dāni[7] mayā ekantena[8] tattha gantabbaŋ. Rājagahaŋ gantvā bhāgineyyena saddhiŋ āgantvā mayhaŋ rajjaŋ gaṇhissāmî ti "Rājagahaŋ gacchanto"|| antarāmagge "kaṇājakabhattañ[9]"¶ c' eva bhuñji, bahalaudakaŋ ca pivi, tassa sukhumālapakatikassa āhāro na sammā pariṇāmi. So Rājagahaŋ pāpuṇanto[10] "vikāle dvāresu pihi-

* *Cf.* Theragāthā CXX.; VbhA. 446 *ff.*; S. IV. 284 *ff.*

† *For the two see* A. III. 348, 351, 451; A. V. 139, 143; S. V. 348-352.

‡ =SnA. 266.

§ *Cf.* S. V. 348 *ff.*

|| =J. IV. 152=DhA. I. 356.

¶ J. V. 230.

[1] B. S. Isidanta.

[2] B. S. Isidanto.

[3] C. jīvikan.

[4] B. kupamāno.

[5] B. *omits.*

[6] B. pavatti; S. pavuttiŋ.

[7] B. S. idāni.

[8] B. S. ekakena.

[9] B. kaṇhā°; S. kāṇā°.

[10] B. S. *add* pi.

tesu "* pāpuṇi ajjasālāyaŋ sayitvā sve va[1] mayhaŋ bhāgineyyaŋ passissāmî ti bahinagare "sālāya[2] nipajji[3]"† tassa "rattibhāge"† vuṭṭhānāni[4] pavattiŋsu katipayavāre[5] bahi nikkhami. Tato paṭṭhāya padasā gantuŋ asakkonto tassā itthiyā aŋke[6] nipajjitvā[7] balavapaccūse[8] "kālam akāsi."† Sā tassa matabhāvaŋ ñatvā: dvīsu raṭṭhesu[9] rajjaŋ kāretvā idāni parassa bahinagare anāthasālāya[10] anāthakālakiriyaŋ katvā nipanno[11] mayhaŋ sāmiko[12] Kosalarājâ ti ādīni vadamānā uccāsaddena paridevituŋ ārabhi. Manussā sutvā rañño ārocesuŋ. Rājā āgantvā disvā sañjānitvā āgatakāraṇaŋ sutvā[13] mahāparihārena sarīrakiccaŋ kāretvā[14]: Viḍūḍabhaŋ[15] gaṇhissāmî ti bheriŋ[16] carāpetvā[16] balakāyaŋ sannipātesi amaccā pādesu patitvā[17]: sace deva tumhākaŋ mātulo arogo[18] assa[18] tumhākaŋ gantuŋ yuttaŋ bhaveyya, idāni pana Viḍūḍabho[15] pi tumhe nissāya chattaŋ ussāpetuŋ arahati yevâ ti saññāpetvā nivāresuŋ *dhammacetiyānî* ti dhammassa cittīkāravacanāni.[19] Tīsu hi ratanesu yattha katthaci[20] cittīkāre[19] kate sabbattha kato yeva hoti, tasmā Bhagavati cittīkāre[19] kate dhamme[21] pi kato va hotî ti Bhagavā *dhammacetiyānî* ti āha.

[125[2]] "*Ādibrahmacariyakānî ti* maggabrahmacariyassa ādibhūtāni"‡ pubbabhāgapaṭipattibhūtānî ti attho. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Dhammacetiyasuttaŋ navamaŋ.

---

* =J. IV. 152=DhA. I. 356.
† *Cf.* J. IV. 152=DhA. I. 356.
‡ *Cf.* M. Sutta 63, *above*, p. 143.

---

1 B. S. *omit.*
2 S. sālāyaŋ.
3 B. nippajji.
4 B. uṭṭhānāni.
5 S. katipaye vāre.
6 B. aṅge; S. aṅke.
7 B. nippajjitvā.
8 S. °paccūsakāle.
9 B. rajjesu.
10 S. °sālāyaŋ.
11 B. nippanno.
12 B. S. sāmi.
13 B. ñatvā.
14 B. S. karitvā.
15 B. Viḍhaḍhubhaŋ.
16 S. bheriñ carāpetvā.
17 S. nipatitvā.
18 B. arog' assa.
19 B. S. cittikā°.
20 B. kattha.
21 B. dhammo.

90.

[Kaṇṇakatthalasuttavaṇṇanā]

[125[6]] *Evam me sutan* ti Kaṇṇakatthalasuttaŋ.

[125[6]] Tattha *Ujuññāyan* ti Ujuññâ[1] ti tassa raṭṭhassa pi nagarassa pi etad eva nāmaŋ. Bhagavā Ujaññā[1]-nagaraŋ upanissāya *viharati*.

[125[7]] *Kaṇṇakatthale Migadāye* ti tassa nagarassa avidūre Kaṇṇakatthalaŋ nāma eko ramaṇīyo[2] bhūmibhāgo atthi. So migānaŋ abhayatthāya dinnattā Migadāyo ti pavuccati[3] tasmiŋ *Kaṇṇakatthale*[4] *Migadāye*.

[125[8]] *Kenacid eva karaṇīyenâ* ti na aññena anantare[5] sutte[5]* vuttakaraṇīyen'[6] eva.[6]

[125[7]] *Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginî* ti, imā dve bhaginiyo rañño pajāpatiyo.

[126[4]] *Bhattâbhihāre* ti bhattaŋ abhiharaṇaṭṭhāne. "Rañño bhuñjanaṭṭhānaŋ "† hi sabbâ pi orodhā kaṭacchu-ādīni gahetvā rājānaŋ upaṭṭhātuŋ gacchanti tâpi tath' eva agamaŋsu.

[126[17]] *Kim pana mahārājâ* ti kasmā evam āha ? Rañño garahā parimocanattham. Evaŋ hi parisā cinteyya : ayaŋ rājā āgacchamāno va[7] mātugāmānaŋ sāsanaŋ ārocesi,[8] mayam attano dhammatāya Bhagavantaŋ daṭṭhuŋ āgato ti maññāma. Ayaŋ pana mātugāmānaŋ sāsanaŋ gahetvā āgato, mātugāmadāso maññe esa, pubbe pi iminā va kāraṇena āgacchatî ti, pucchito pana so attano[9] āgamanakāraṇaŋ kathessati. Evam assa ayaŋ garahā na uppajjissatî ti garahā[10] mocanattham evam āha.

[127[14]] *Abbhudāhāsî* ti kathesi.

---

* *Comy. on* Sutta 89 *above*, p. 348.

† *Cf.* SA. I. 153.

---

1 S. Udaññā.
2 B. rammaṇīyo.
3 B. S. vuccati.
4 B. °katthale.
5 B. S. anantarasutte.
6 S. °karaṇīyena.
7 S. ca.
8 B. S. āroceti.
9 B. *omits*.
10 B. garaha.

[127[29]] *Sakid eva sabbaŋ ñassati sabbaŋ dakkhî* ti[1] yo ekâvajjanena ekacittena ekajavanena[2] atītânāgatapaccuppannaŋ sabbaŋ ñassati vā dakkhati vā so n' atthî ti attho.

Ekena hi cittena atītaŋ sabbaŋ jānissāmî ti āvajjitvā pi atītaŋ sabbaŋ jānituŋ na sakkā ekadesam[3] eva[3] jānâti, anāgata-paccuppannaŋ pana tena citten' eva[4] sabben' eva sabbaŋ na jānāti.[5] Esanayo itaresu evaŋ ekacittavasenāyaŋ pañho kathito.

[127[31]] *Heturūpan* ti hetusabhāvaŋ kāraṇajātikaŋ.

[127[31]] *Saheturūpan* ti sakāraṇajātikaŋ.

[128[10]] *Samparāyikâhaŋ, bhante,* ti samparāyaguṇaŋ ahaŋ bhante *pucchāmi.*

[128[14]] *Pañc' imānî* ti imasmiŋ sutte pañca "*padhāniyaṅgāni*"* lokiyalokuttaramissakāni[6] kathitāni.

Gavilaṅgaṇavāsī[7] Cūḷasamuddathero[8] pana: tumhākaŋ bhante kiŋ ruccatî ti vutte, mayhaŋ lokuttarān' eva[9] ruccatî ti āha.

[129[3]] *Padhānavemattatan*[10] ti padhānanānattaŋ. Aññâdisam eva hi puthujjanassa padhānaŋ, aññâdisaŋ sotâpanassa, aññâdisam sakadāgāmino, aññâdisaŋ anāgāmino, aññâdisaŋ arahato, aññâdisaŋ asītimahāsāvakānaŋ, aññâdisaŋ dvinnaŋ[11] aggasāvakānaŋ, aññâdisaŋ paccekabuddhānaŋ, aññâdisaŋ sabbaññubuddhānaŋ, puthujjanassa padhānaŋ sotâpanassa padhānaŋ na pāpuṇāti . . . pe . . . paccekabuddhassa padhānaŋ sabbaññubuddhassa padhānaŋ na pāpuṇāti, imam atthaŋ sandhāya *padhānavemattataŋ vadāmî* ti āha.

[129[8]] *Dantakāraṇaŋ gaccheyyun* ti yam akuṭakāraṇaŋ

---

* *Cf. above,* Sutta 85, p. 325.

---

[1] B. dakkhatî ti. [2] B. *omits.*
[3] S. ekad iva sameva. [4] B. S. cittena.
[5] B. S. jānātî ti. [6] B. S. lokuttara°.
[7] B. kathinaṅga°; S. kavalaṅgaṇavāsicūla°.
[8] B. S. °datthero. [9] B. S. °evâ ti.
[10] *Text* Padhānavemattaŋ. [11] S. davinnaŋ.

anavicchindanaŋ[1] dhurassa[2] acchaḍḍanaŋ[3] dantesu kāraṇaŋ dissati taŋ kāraṇaŋ upagaccheyyun ti attho.

[129[9]] *Dantabhūmin*[4] ti dantehi gantabbabhūmiŋ.[5]

[129[20]] *Assaddho*[6] ti ādisu puthujjana-sotâpanna-sakadāgāmi-anāgāmino cattāro pi assaddhā nāma; puthujjano hi sotâpanassa saddhaŋ appatto ti assaddho, sotâpanno sakadāgāmissa, sakadāgāmī anāgāmissa, anāgāmī arahato saddhaŋ appatto ti assaddho.

Ābādho arahato pi uppajjatī ti pañca pi *bavhâbādhā*[7] nāma honti.

Ariyasāvakassa pana *saṭho māyāvī* ti[8] nāmaŋ[9] n' atthi; ten' eva thero pañcapadhāniyaṅgāni lokuttarāni kathitānî ti mayhaŋ ruccatî ti āha.

Assakhaluṅkasuttante[10] pana "tayo ca bhikkhave assakhaluṅke[10] tayo ca purisakhaluṅke[11] dessissāmī"* ti ettha ariyasāvakassā pi *saṭho*[12] ti nāmaŋ āgataŋ tassa vasena lokuttaramissakā kathitâ ti vuttaŋ. Puthujjano pana sotâpattimaggaviriyam[13] asampatto . . . pe . . . anāgāmī arahattamaggaviriyam[13] asampatto ti *kusīto*[14] pi assaddho viya cattāro va honti. Tathā *duppañño*.

Evam pan' ettha opammasaŋsandanaŋ veditabbaŋ: adantahatthī[15]-ādayo viya[16] maggapadhānarahito puggalo dantahatthī[15] ādayo viya maggapadhānavā, yathā adantā[17] hatthī[15]-ādayo kūṭâkāram akatvā avicchinditvā dhuram apātetvā dantagamanaŋ vā gantuŋ dantabhūmiŋ vā pattuŋ na sak-

---

* A. I. 287=A. IV. 397.

---

1 B. anavacchindanaŋ.
2 B. S. duraya.
3 B. S. acchindanan ti.
4 S. dantabhūmî.
5 S. °bhūmi.
6 *Text* asaddho.
7 B. S. bahvā°.
8 B. S. māyāvī.
9 B. S. nāma.
10 B. Assakhaḷuŋka°; S. Assakhaḷuṅga°.
11 B. °ḷuŋke; S. °ḷuṅge.
12 B. S. sambodhi.
13 B. °vīriyam.
14 B. S. kusito.
15 B. S. °hatthi.
16 B. S. viya hi.
17 S. adantahatthi.

konti, evam evaŋ[1] maggapadhānarahito maggapadhānavatā pattabbaŋ pāpuṇituŋ nibbattetabbaguṇaŋ[2] nibbattetuŋ na sakkoti; yathā pana dantā[3] hatthī-ādayo[3] kūṭâkāram akatvā avicchinditvā[4] dhuram[5] apātetvā dantagamanaŋ vā gantuŋ dantabhūmiŋ vā pattuŋ sakkonti. Evam evaŋ[1] maggapadhānavā maggapadhānavatā[6] pattabbaŋ pāpuṇituŋ nibbattetabbaguṇaŋ[2] nibbattetuŋ sakkoti, idaŋ vuttaŋ hoti. Sotâpattimaggapadhānavā sotâpattimaggapadhānavatā pattôkāsaŋ pāpuṇituŋ nibbattitaŋ[7] guṇaŋ[7] nibbattetuŋ sakkoti . . . pe . . . arahattamaggapadhānavā arahattamaggapadhānavatā pattôkāsaŋ pāpuṇituŋ nibbattitaguṇaŋ[7] nibbattetuŋ sakkotî[8] ti.

[129[25, 26]] *Sammappadhānā*[9] ti maggapadhānena[10] sammappadhānā.[9] Ninnānākaraṇaŋ[11] (vadāmi[12]) *yadidaŋ vimuttiyā vimuttin*[13] ti yam ekassa phalavimuttiyā itarassa phalavimuttiŋ ārabbha *nānākaraṇaŋ* vattabbaŋ *siyā* taŋ na *kiñci*[14] vadāmî ti attho.

[130[6]] *Acciyā*[15] *vā accin*[15] ti acciyā[15] vā accimhi.[15] Sesa padadvaye pi es' eva nayo, bhummatthe hi etaŋ upayogavacanaŋ.

[130[14]] *Kim pana tvaŋ, mahārājâ* ti kiŋ[16] mahārāja kin tvaŋ? "Santi devā Cātummahārājikā,[17] santi devā Tāvatiŋsā . . . pe . . . santi devā Paranimmitavasavattino, santi devā tatuttariŋ"* evaŋ[18] devānaŋ atthibhāvaŋ na jānāsi yena evaŋ vadesî[19] ti tato atthibhāvaŋ jānāmi manussalokam pana āgac-

* =A. I. 210; III. 287, 313, 316; V. 331, 334.

1 S. eva.
2 B. S. °tabbaŋ guṇaŋ.
3 B. S. dantahatthi ādayo.
4 B. avicchitvā.
5 C. dhure.
6 C. *omits*.
7 B. nibbattetabbaŋ guṇaŋ; S. nibbattitaguṇaŋ.
8 C. sakkontî.
9 S. sama°.
10 B. maggappa°.
11 S. °karaṇā.
12 C. *in brackets*; S. *omits*.
13 S. vimuttī.
14 S. *adds* vadāmi n' atthî ti.
15 S. acchi°.
16 B. S. *omit*.
17 C. catumma°; B. cātuma°.
18 S. ti evaŋ.
19 S. vadehî.

chanti nâgacchantî ti idam pucchanto *yadi vā te, bhante* ti ādim āha.

[130[22]] *Savyāpajjhâ*[1] ti sadukkhā samucchedapahānena[2] [appahîna][3] cetasikadukkhā.

[130[22]] *Āgantāro* ti upapattivasena āgantāro.

[130[23]] [*Abyāpajjhâ*[4] ti samucchinnadukkhā.

[130[23]] *Anāgantāro* ti upapattivasena anāgantāro.

[131[1]] *Pahotî* ti sakkoti.

[131[2]] Rājā hi *puññavantam* pi[5] lābhasakkārasampannaŋ yathā na[6] koci upasaŋkamati evaŋ karonto *tamhā ṭhānā cāvetuŋ* sakkoti, taŋ *apuññavantam* pi. Sakalagāmaŋ piṇḍāya caritvā yāpanamattaŋ alabhantaŋ yathā lābhasakkārasampanno hoti][3] evaŋ karonto *tamhā ṭhānā cāvetuŋ* sakkoti. *Brahmacariyavantam* pi itthîhi saddhiŋ sampayojetvā sîlavināsaŋ pāpento balakkārena vā uppabbājento *tamhā ṭhānā cāvetuŋ* sakkoti. *Abrahmacariyavantam* pi sampannakāmaguṇaŋ amaccaŋ bandhanâgāraŋ pavesetvā itthînaŋ mukham pi passitum adento[7] *tamhā ṭhānā* cāveti nāma. Raṭṭhato pana yam icchati tam pabbājeti nāma.

[131[29]] *Dassanāya pi nappahontî* ti kāmāvacare avyāpajjhe[8] deve savyāpajjhā[1] devā cakkhuviññāṇa*dassanāya pi nappahonti*. Kasmā? Arahato tatthâbhāvato[9] rūpâvacare pana ekavimānasmiŋ ye[10] tiṭṭhanti ca nisîdanti[11] câ ti cakkhuviññāṇadassanāya pi[12] honti,[13] etehi diṭṭham pana sallakkhitaŋ[14] paṭividdhaŋ[15] lakkhaṇaŋ[15] daṭṭhuŋ sallakkhetuŋ[14] paṭi-

---

[1] B. sabyābajjhā; S. sabyāpajjhā.
[2] B. S. samucchedappa°.
[3] C. *brackets.*
[4] B. abyābajjhā.
[5] S. *omits.*
[6] S. naŋ na.
[7] B. ādento.
[8] B. tāva abyābajjhe; S. tāva abyāpajjhe.
[9] B. S. tattha thāṇābhāvato.
[10] B. S. yeva.
[11] C. nisidanti.
[12] B. S. *omit.*
[13] S. pahonti.
[14] B. sallakkhituŋ.
[15] B. paṭividdhalakkhaṇaŋ; S. salakkhaṇaŋ.

vijjhituŋ na sakkonti[1] ti[1] ñāṇacakkhunā[2] *dassanāya nappahonti* upari upari[3] deve[4] cakkhuviññāṇadassanena[5] pî ti.

[131[32]] *Ko nāmo ayaŋ, bhante* ti rājā theraŋ jānanto va[6] ajānanto viya pucchati. Kasmā? Pasaŋsitukāmatāya.

[131[34]] *Ānandarūpo* ti Ānandasabhāvo Brahmapucchâ pi vuttanayen' eva veditabbā.

[132[10]] *Atha kho aññataro puriso* ti sā kira kathā Viḍūḍabhen' eva[7] kathitā te tayâ kathitā tayā kathitâ ti kupitā[8] aññamaññaŋ imasmiŋ yeva ṭhāne attano attano[9] balakāyaŋ upaṭṭhāpetvā[10] kalaham pi kareyyun ti nivāraṇatthaŋ so rājapuriso etad avoca. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti, ayam pana desanā neyyapuggalassa vasena niṭṭhitâ ti.

Kaṇṇakatthalasuttaŋ dasamaŋ.

Niṭṭhito catuttho Vaggo.

91.

[Brahmāyusuttavaṇṇanā]

[133[7]] *Evam me sutan* ti Brahmāyusuttaŋ.

[133[8]] Tattha "*mahatā bhikkhusaṅghena saddhin* ti *mahatā* ti guṇamahattena pi mahatā saŋkhāmahattena pi. So hi bhikkhusaṅgho[11] guṇehi pi mahā ahosi appicchatâdiguṇasamannāgatattā, saŋkhāya pi mahā pañcasatasaŋkhāttā.[12] Bhikkhūnaŋ saṅghena bhikkhusaṅghena diṭṭhisīlasāmaññasaṅghātasaṅkhātena[13] samaṇagaṇenâ ti attho. *Saddhin* ti ekato.

[133[8]] *Pañcamattehi bhikkhusatehi* ti pañca mattā etesan ti pañcamattāni. *Mattâ* ti pamāṇaŋ vuccati. Tasmā yathā

---

1 B. S. sakkonti.
2 B. viññāṇa°.
3 B. *omits.*
4 B. S. deve ca.
5 B. S. °dassanenâ.
6 B. S. pi.
7 B. Viḍaḍūbhen' eva.
8 S. kuppitā.
9 S. *omits.*
10 B. S. uṭṭhāpetvā.
11 B. °saṅghe.
12 B. S. °saŋkhātattā.
13 S. °saŋghātena.

'bhojane mattaññû'* ti vutte, bhojane mattaŋ[1] jānāti[1] pamāṇaŋ jānātî ti attho hoti. Evam idhâpi tesaŋ bhikkhusatānaŋ pañcamattā pañcapamāṇan ti evam attho daṭṭhabbo. Bhikkhūnaŋ satāni bhikkhusatāni. Tehi *pañcamattehi bhikkhusatehi*."†

[133[11]] "*Vīsaŋvassasatiko*[2] ti vîsâdhikavassasatiko."‡

[133[11]] "*Tiṇṇaŋ vedānan*[3] ti Irubbeda[4]-Yajubbeda[4]-Sāmavedānaŋ."[4]§ "Oṭṭhapahatakaraṇavasena pāraŋ gato ti *pāragū*. Saha nighaṇḍunā ca keṭubhena ca *sanighaṇḍukeṭubhānaŋ*. Nighaṇḍû[5] ti nāma[6] nighaṇḍu rukkhâdīnaŋ vevacanapakāsakaŋ[7] satthaŋ. Keṭubhan[8] ti kiriyākappavikappo, kavīnaŋ upakārāya satthaŋ. Saha akkharappabhedena *sākkharappabhedānaŋ*.[9] Akkharappabhedo ti sikkhā ca nirutti ca.

[133[13]] *Itihāsapañcamānan* ti Athabbaṇṇavedaŋ[10] catutthaŋ katvā itiha[11] āsa itiha[11] āsâ ti īdisavacanapaṭisaŋyutto[12] purāṇakathāsaŋkhāto itihāso pañcamo etesan ti itihāsapañcamā. Tesaŋ itihāsapañcamānaŋ. Tañ[13] ca[13] padañ[14] ca tadavasesañ[15] ca vyākaraṇaŋ[16] adhīyati[17] vedetî[18] ti *padako veyyākaraṇo*."§

[133[14]] "*Lokâyataŋ* vuccati vitaṇḍavādasatthaŋ.

* =A. I. 113 *f.*=S. IV. 104 ; *cf.* Sn. 338.
† =DA. I. 35.
‡ *Cf.* SnA. 584.
§ =DA. I. 247=SnA. 447=AA. II. 261.

1 B. *omits*.
2 B. S. vīsavassa°.
3 B. bedānaŋ.
4 B. °beda; S. °veda.
5 S. sanighaṇḍū.
6 S nāmaŋ.
7 B. S. vevacanappa°.
8 B. keṭubhānan.
9 B. sakkha°.
10 B. ātappanabedaŋ; S. āthabbaṇavedaŋ.
11 S. itihi.
12 B. īdisavacanappaṭi°.
13 B. S. *omit*.
14 C. padaŋ.
15 C. °vasesaŋ.
16 B. S. byā°.
17 S. ādiyati.
18 B. pavedeti câ; S. pavedeti vâ.

[133[15]] *Mahāpurisalakkhaṇan* ti mahāpurisānaŋ buddhâdīnaŋ lakkhaṇadīpakaŋ dvadasasahassaganthappamāṇaŋ satthaŋ. Yattha soḷasa-sahassagāthāpadaparimāṇabuddhamantā[1] nāma ahesuŋ, yesaŋ vasena iminā lakkhaṇena samannāgatā Buddhā nāma honti, iminā Paccekabuddhā[2] dve aggasāvakā asīti mahāsāvakā Buddhamātā, Buddhapitā, aggûpaṭṭhāko,[3] aggûpaṭṭhāyikā rājā[4] cakkavattî ti ayaŋ viseso ñāyati.

[133[15]] *Anavayo* ti imesu lokâyatamahāpurisalakkhaṇesu anūno paripūrakārī.[5] Avayo na hotî ti vuttaŋ hoti. Avayo nāma yo[6] tāni atthato ca ganthato ca santānetuŋ[7] na sakkoti.[8]"*

[133[15]] *Assosi kho* ti ādisu yaŋ vattabbaŋ siyā taŋ Sāleyyakasutte† vuttam eva.

[134[4]] "*Ayaŋ tātâ* ti"‡ sayaŋ[9] mahallakatāya gantuŋ asakkonto māṇavaŋ āmantetvā[10] evam āha. Api ca "esa§ brāhmaṇo cintesi: Imasmiŋ loke ahaŋ buddho ahaŋ buddho ti uggatassa nāmaŋ gahetvā bahū janā vicaranti.[11] Tasmā na me anussavamatten' eva upasaŋkamituŋ yuttaŋ, ekaccaŋ hi upasaŋkamantassa apakkamanam pi garu hoti, anattho pi uppajjati. Yan nūnâhaŋ mama[4] antevāsikaŋ pesetvā, Buddho vā no vâ ti jānitvā na[12] upasaŋkameyyan ti; tasmā *māṇavaŋ* āmantetvā *ayaŋ, tātâ* ti ādim āha.

[134[8]] *Taŋ bhavantaŋ*[13] ti tassa Bhagavato.[14]

[134[9]] *Tathā santaŋ yevâ* ti tathā sato yeva. Idaŋ hi itthambhūtâkhyānatthe upayogavacanaŋ.

---

* =DA. I. 247-248=AA. II. 261-262.

† M. Sutta 41; *cf.* MA. II. 327. ‡ DA. I. 248.

§ *From here to* ‡, p. 367=DA. I. 248-251.

---

1 B. °gāthāparimāṇāya Buddha°; S. °parimāṇā Buddha°.

2 C. °buddho; B. S. *add* nāma honti iminā.

3 B. *omits.* 4 C. *omits.*

5 S. °pūrikārī. 6 C. ye.

7 B. S. sandhāretuŋ. 8 C. sakkonti.

9 B. S. ayaŋ. 10 C. āmentatvā.

11 S. vadanti. 12 S. naŋ.

13 C. Bhagavantaŋ. 14 S. bhoto.

[134[12]] *Yathākatham panâhaŋ bho* ti ettha kathaŋ *panâhaŋ bho taŋ bhavantaŋ*[1] *Gotamaŋ jānissāmi*; yathā sakkā so ñātuŋ tathā me ācikkhāti attho. *Yathâ* ti vā nipātamattam, ev' etaŋ.[2] *Kathan* ti ayaŋ ākārapucchā, ken' ākārenâhaŋ Bhagavantaŋ[3] Gotamaŋ jānissāmî ti attho.

[134[15]] Evaŋ vutte kira naŋ upajjhāyo: Kiŋ tvaŋ tāta paṭhaviyaŋ ṭhito paṭhaviŋ na passāmî ti viya candimasuriyānaŋ obhāse ṭhito candimasuriye na passāmî ti viya vadasî ti? ādīni vatvā jānanâkāraŋ dassento *āgatāni kho, tātâ* ti ādim āha.

[134[16]] 'Tattha* *Mantesû* ti vedesu.[4]

Tathāgato kira uppajjissatî ti paṭigacc'[5] eva Suddhâvāsā devā vedesu[4] lakkhaṇāni pakkhipitvā Buddhamantā nāma ete ti brāhmaṇavesena vede[6] vācenti. Tad anusārena mahesakkhā sattā Tathāgataŋ jānissantî ti. Tena pubbe vedesu[4] mahāpurisalakkhaṇāni āgacchanti. Parinibbute pana Tathāgate anukkamena antaradhāyanti. Tena etarahi n' atthi.[7]

[134[17]] *Mahāpurisassâ* ti paṇidhisamādānañāṇakaruṇâdiguṇamahato purisassa.

[134[17]] *Dve va gatiyo* ti[8] dve eva niṭṭhā.[9] Kāmañ c' âyaŋ[10] gatisaddo "pañca kho pan' imā[11] Sāriputta gatiyo"† ti ādīsu bhavabhede vattati, "gati migānaŋ pavanan"‡ ti ādīsu nivāsanaṭṭhāne, "evaŋ adhimattagatimanto[12]"§ ti ādīsu paññāya, "gatigataṅ"‖ ti ādisu visaṭabhāve.[13] Idha pana niṭṭhāyaŋ vattatî ti veditabbo. Tattha kiñcâpi yehi saman-

---

* *From here* to *, p. 366=SnA. 448-450.
† =M. I. 73; *cf.* A. IV. 459; S. V. 474-477; D. III. 234.
‡ Vin. V. 149=SnA. 346.
§ =M. I. 82.
‖ =Vin. II. 85.

---

1 C. Bhagavantaŋ.
2 S. eva etaŋ.
3 S. Bhavantaŋ.
4 B. bedesu.
5 B. S. paṭikacc'.
6 B. bede.
7 C. atthi.
8 C. *omits*.
9 S. niṭṭhakā.
10 S. paññāyaŋ.
11 S. panīmā.
12 C. adhimattaŋ gati°.
13 B. visadda°; S. visajja°.

nāgato rājā hoti, na teh' eva Buddho,[1] jātisāmaññato pana tāni yeva *tānî* ti[2] vuccanti. Tena vuttaŋ: *yehi samannāgatassâ* ti.

[134[18]] *Sace agāraŋ ajjhāvasatî* ti yadi agāre vasati.

[134[18]] *Rājā hoti cakkavattî* ti. Catuhi acchariyadhammehi saṅgahavatthūhi ca lokaŋ rañjanato[3] *rājā*. Cakkaratanaŋ pavatteti[4] catuhi sampatticakkehi vatteti[5] tehi ca paraŋ vattetî ti[6] cakkavattī[7] parahitāya ca iriyāpathacakkānaŋ[8] vatto etasmiŋ atthî ti *cakkavatti*. Ettha[9] *rājâ* ti sāmaññaŋ *cakkavattî* ti visesanaŋ.

[134[19]] Dhammena caratî ti *dhammiko*, ñāyena samena vattatî ti attho.

[134[19]] Dhammena rajjaŋ labhitvā rājā jāto[10] ti *dhammarājā*. Parahitadhammakaraṇena vā dhammiko, attahitadhammakaraṇena va[7] dhammarājā. Caturantāya issaro ti *caturanto*, catusamuddantāya catubbidhadīpabhūsitantāya ca paṭhaviyā[11] issaro ti attho. Ajjhattaŋ kopâdipaccatthike bahiddhā ca sabbarājāno vijesî ti *vijitāvī*.

[134[19]] *Janapadatthāvariyappatto*[12] ti janapade dhuvabhāvappatto[13] na sakkā kenaci cāletuŋ,[14] janapade[15] vā tamhi thāvariyappatto anussukko sakammanirato acalo[16] asampavedhî ti janapadatthāvariyappatto.[12]

[134[21]] *Seyyathîdan* ti nipāto. Tassa tāni[17] katamānî ti attho.

[134[21]] *Cakkaratanan* ti ādīsu cakkañ[18] ca taŋ ratijananaṭṭhena ratanañ câ ti *cakkaratanaŋ*. Es' eva nayo sabbattha.

---

[1] B. *adds* hoti.
[2] S. *omits* yeva tānî ti.
[3] B. rañcanto.
[4] S. vatteti.
[5] B. pavatteti.
[6] B. S. vatteti.
[7] B. S. *omit*.
[8] S. °nañ ca.
[9] B. S. ettha ca.
[10] B. hotī.
[11] B. pathaviyā.
[12] B. Janapadathā°.
[13] B. janapade bhūthāvarabhāvaŋ dhuvabhāvaŋ; S. janapade dhuvabhāvaŋ thāvarabhāvaŋ, *as* SnA.
[14] C. jetuŋ.
[15] S. janapado.
[16] S. acalako.
[17] B. Tassîdaŋ etāni.
[18] C. cakkaŋ.

Imesu pana ratanesu ayaŋ cakkavattī rājā[1] cakkaratanena ajitaŋ jināti, hatthi-assaratanehi vijite yathāsukhaŋ anuvicarati, parināyakaratanena[2] vijitaŋ anurakkhati, sesehi upabhogasukham anubhavati. Paṭhamen' eva[3] c' assa ussāhasattiyogo,[4] hatthī[5] assagahapatiratanehi pabhūsattiyogo[6] pacchimena mantasattiyogo[7] suparipuṇṇo hoti. Itthimaṇiratanehi[8] tividhasattiyogaphalaŋ.[9] So itthimaṇiratanehi bhogasukham anubhavati, sesehi issariyasukhaŋ. Visesato c' assa[10] purimāni tīṇi adosakusalamūlajanitakammânubhāvena sampajjanti, majjhimāni alobhakusalamūlajanitakammânubhāvena pacchimaŋ[11] ekaŋ[11] amohakusalamūlajanitakammânubhāvenâ ti veditabbaŋ.'* Ayam ettha saŋkhepo. Vitthāro pana Bojjhaṅgasaŋyutte† Ratanasuttassa[12]‡ upadesato gahetabbo. 'Api ca Bālapaṇḍitasutte§ pi imesaŋ ratanānaŋ uppattikkamena saddhiŋ vaṇṇanā āgamissati.'||

[134[23]] '*Parosahassan*¶ ti atirekasahassaŋ.

[134[24]] *Sūrâ* ti abhirukajātikā.[13]

[134[24]] *Vīraṅgarūpâ* ti devaputtasadisakāyā. Evaŋ tāva eke vaṇṇayanti: ayam pan' ettha sabhāvo. Vīrâ ti uttamasūrā vuccanti. Vīrānaŋ aṅgaŋ vīraṅgaŋ. Vīrakāraṇaŋ[14] viriyan ti vuttaŋ hoti. Vīraṅgarūpaŋ[15] etesan ti *vīraṅgarūpā*, viriyamayasarīrā viyâ ti vuttaŋ hoti.

---

* *To here from* *, p. 364=SnA. 448-450.
† S. V. 63.
‡ SN. II. 1=Khp. VI. § M. Sutta 129.
|| *This sentence omitted at* DA. I. 250.
¶ *From here to* †, p. 367=SnA. 450-451.

---

1 B. S. °vattirājā.
2 B. pariṇāya°.
3 B. S. paṭhamena.
4 S. ussāhapatti°.
5 B. S. hatthi.
6 S. pabhûpatti°.
7 S. mantapatti°.
8 S. itthī°.
9 S. tividhapatti°.
10 S. p' assa.
11 S. pacchimakaŋ.
12 S. Ratanasaŋyuttassa.
13 B. S. abhī°.
14 C. °karaṇaŋ.
15 B. S. vīraṅgaŋ rūpaŋ.

[134[25]] *Parasenappamaddanâ* ti sace paṭimukhaŋ tiṭṭheyya parasenā vā[1] taŋ[2] madditun samatthâ ti adhippāyo.

[134[26]] *Dhammenâ* ti pāṇo na hantabbo ti ādinā pañcasīladhammena.

[134[28]] *Arahaŋ hoti sammāsambuddho loke* "*vivattacchaddo*[3] ti, ettha rāgadosamohamānadiṭṭhi-avijjāduccaritachadanehi"* sattahi paṭicchanne kilesandhakāre loke taŋ chadanaŋ vivattetvā[4] samantato sañjātâloko[5] hutvā ṭhito ti[6] vivattacchaddo.[7] Tattha paṭhamena padena pūjârahatā, dutiyena tassā hetu, yasmā[8] *sammāsambuddho*[9] ti, tatiyena buddhattahetubhūtā vivittacchaddatā[10] vuttâ ti veditabbā. Atha vā vivatto[11] vicchado[12] vivattacchado[13]; vaṭṭarahito chadanarahito câ ti vuttaŋ hoti. Tena arahaŋ vaṭṭâbhāvena sammāsambuddho chadanâbhāvenâ ti evaŋ purimapadadvayass' eva hetubhūtaŋ[14] dvayaŋ[14] vuttaŋ hoti.[15] Dutiyavesārajjena c' ettha purimasiddhi, paṭhamena dutiyasiddhi, tatiyacatutthehi tatiyasiddhi hoti, purimañ ca dhammacakkhuŋ dutiyaŋ buddhacakkhuŋ tatiyaŋ samantacakkhuŋ sādhetî ti pi veditabbaŋ.'†

[134[29]] *Tvaŋ mantānaŋ paṭiggahetâ*[16] ti iminâ 'ssa sūrabhāvaŋ janeti. So pi tāya ācariyakathāya lakkhaṇesu vigatasammoho ekobhāsajāto viya buddhamante sampassamāno *evaŋ bho* ti āha. Tass' attho yathā bho[3] maŋ tuvaŋ[17] vadasi evaŋ karissāmî ti."‡

---

* *Cf.* SnA. 365.

† *To here from* ¶, p. 366=SnA. 450-451.

‡ *To here from* §, p. 363=DA. I. 248-251.

---

1 B. S. *omit.*
2 B. S. vivaṭacchado.
3 B. *omits.*
4 B. vinaṭṭetvā; S. vivaṭetvā.
5 B. S. sañjātā.
6 S. hoti.
7 B. S. vivaṭacchado.
8 S. *omits.*
9 S. °buddhatā.
10 B. S. vivaṭacchadatā.
11 B. vivaṭṭo ca; S. vivaṭo.
12 B. *adds* câ ti.
13 B. vivaṭṭa°; S. *omits.*
14 B. S. hetudvayaŋ.
15 B. hoti atha vā.
16 B. paṭiggahitâ.
17 B. S. tvaŋ.

[135[6]] "*Sammannesī*[1] ti gavesi.

[135[7]] Ekaŋ *dve* ti vā gaṇayanto samānayi."*

[135[6]] *Addasā kho* ti kathaŋ addasa "Buddhānaŋ[2] nisinnānaŋ vā nipannānaŋ[3] vā koci lakkhaṇaŋ pariyesituŋ na sakkoti, ṭhitānam pana caṅkamantānaŋ[4] vā sakkoti, tasmā lakkhhaṇapariyesanatthaŋ[5] āgataŋ disvā Buddhā uṭṭhāy' âsanā[6]"† viṭṭhanti vā caṅkamaŋ vā adhiṭṭhahanti iti lakkhaṇadassanânurūpe iriyāpathe pavattamānassa[7] addasa.

[135[7]] "*Yebhuyyenâ* ti pāyena, bahukāni addasa appāni na addasâ ti attho. Tato yāni na addasa tesaŋ dīpanatthaŋ vuttaŋ *ṭhapetvā dve* ti.

[135[8]] *Kaŋkhatî* ti, aho vata passeyyan ti patthanaŋ uppādeti.

[135[8]] *Vicikicchatî* ti tato[8] tāni vicinanto kicchati, na sakkoti[9] daṭṭhuŋ.

[135[8]] *Nâdhimuccatî* ti tāya vicikicchāya sanniṭṭhānaŋ na gacchati.

[135[9]] *Na sampasīdatî* ti tato paripuṇṇalakkhaṇo ayan ti Bhagavati pasādaŋ nâpajjati. Kaṅkhāya vā dubbalā vimati vuttā, vicikicchāya majjhimā, anadhimuccanatāya balavatî ti,[10] asampasādena tehi tīhi dhammehi cittassa kalusabhāvo.[11]

[135[9]] *Kosohite* ti vatthikosena[12] paṭicchanne.

[135[9]] *Vatthaguyhe* ti aṅgajāte. Bhagavato hi vāraṇass' eva '*kosohitaŋ vatthaguyhaŋ*[13]'‡ suvaṇṇavaṇṇaŋ padumagabbhasamānaŋ. Taŋ so vatthapaṭicchannattā apassanto[14] anto-

* =DA. I. 275=SnA. 451. † *Cf.* DA. I. 275.
‡ D. I. 106; Miln. 168.

[1] S. samannesī. [2] B. S. °nañ hi.
[3] B. nippan°. [4] C. caṅga°.
[5] C. lakkhaṇaparī°. [6] C. vuṭṭhāy'.
[7] B. vattamānassa.
[8] B. S. tato tato. [9] C. sakkâ ti.
[10] B. balavati; S. balavatī.
[11] B. kālussīyabhāvo; S. kalassabhāvo.
[12] S. *adds* pi.
[13] B. kosohitavattha°. [14] B. *omits.*

mukhagatāya[1] jivhāya pahūtabhāvaŋ asallakkhento, tesu dvīsu lakkhaṇesu kaṅkhī ahosi vicikicchī.[2]"*

[135[10]] *Atha kho Bhagavâ* ti, atha[3] Bhagavā cintesi: sac' âhaŋ imassa imāni[4] dve lakkhaṇāni na dassissāmi,[5] nikkaṅkho na bhavissati, etassa kaṅkhāya sati ācariyo p' issa nikkaṅkho na bhavissati, atha maŋ dassanāya na āgamissati, anāgato dhammaŋ na sossati,[6] dhammaŋ asuṇanto tīṇi sāmaññaphalāni na sacchikarissati. Etasmiŋ pana nikkaṅkho ācariyo p' issa nikkaṅkho maŋ upasaŋkamitvā dhammaŋ sutvā tīṇi sāmaññaphalāni[7] sacchikarissati etad atthaŋ yeva ca mayā pāramiyo pūritā dassissāmi[5] 'ssa tāni lakkhaṇānî ti.

[135[14]] *Tathārūpaŋ iddhâbhisaŋkhāraŋ akāsi*, "kathaŋ rūpaŋ? Kim ettha aññena vattabbaŋ? Vuttam etaŋ Nāgasenattheren' eva Milindaraññā puṭṭhena āha[8]: 'dukkaraŋ[9] bhante Nāgasena Bhagavatā katan ti. Kiŋ mahārājâ? ti. Mahājanena hirikāraṇokāsaŋ[10] Brahmāyubrāhmaṇassa ca antevāsi Uttarassa ca Bāvariyassa[11] antevāsīnaŋ soḷasabrāhmanāṇañ ca[12] Selassa ca brāhmaṇassa antevāsīnaŋ[13] tisatamāṇavānañ ca dassesi bhante ti. Na mahārāja Bhagavā guyhaŋ dasseti, chāyaŋ Bhagavā dassesî ti,[14] iddhiyā abhisaŋkaritvā nivāsanaŋ nivatthaŋ[15] kāyabandhanaŋ[16] bandhaŋ[16] cīvaraŋ[17] pārutaŋ[18] chāyārūpaŋ[19] rūpakamattaŋ[19] dassesi mahārājâ ti. Chāyaŋ diṭṭhe sati diṭṭho yeva nanu bhante ti. Tiṭṭhat' etaŋ mahārāja, hadayarūpaŋ disvā[20] bujjhanakasatto bhaveyya, hada-

---

* =DA. I. 275=SnA. 451-452.

---

1 B. S. *add* ca.
2 S. vicikacchī.
3 S. atha kho.
4 B. S. etāni.
5 C. dassessāmi.
6 B. sussati.
7 S. phalāni.
8 B. āha ca; S. āhacca.
9 B. dukkaṭaŋ.
10 B. hirīkaraṇo°; S. hirikaraṇo°.
11 C. Pāvārissa.
12 C. °ṇaŋ ca.
13 C. °vāsinaŋ.
14 B. S. dasseti.
15 B. S. nivāsananivatthaŋ.
16 B. S. °bandhanabandhaŋ.
17 C. civara.
18 B. S. cīvarapārutaŋ.
19 B. S. chāyārūpakamatthaŋ.
20 B. disvā na.

yamaŋsaŋ nīharitvā dasseyya sammāsambuddho ti. Kusalo[1] hi bhante Nāgasenâ ti.'*

[135[17]] *Ninnāmetvâ* ti nīharitvā.

[135[17, 18]] *Anumasî* ti kathinasūciŋ[2] viya katvā anumajji. Tathā karaṇena c' ettha mudubhāvo, kaṇṇasotânumasanena dīghabhāvo, nâsikasotânumasanena tanubhāvo nalāṭacchādanena puthulabhāvo pakāsito ti veditabbo."† *Ubho pi kaṇṇasotānî* ti ādisu c' ettha Buddhānaŋ kaṇṇasotesu malaŋ[3] vā jallikā vā n' atthi dhovitvā ṭhapitarajatapanāḷikā[4] viya honti, tathā nâsikāsotesu tāni pi hi suparikammakatakañcanapanāḷikā viya ca maṇipanāḷikā viya ca honti, tasmā jivhaŋ nīharitvā kaṭhinasūci[5] viya katvā mukhapariyantena[6] upasaŋharanto dakkhiṇakaṇṇasotaŋ[7] pavesetvā tato nīharitvā vāmakaṇṇasotaŋ pavesesi.[8] Tato nīharitvā dakkhiṇanâsikāsotaŋ.[9] Tato nīharitvā vāmanâsikasotaŋ pavesesi. Tato nīharitvā puthulabhāvaŋ dassento rattavalāhakena aḍḍhacandaŋ viya[10] suvaṇṇapaṭṭaŋ viya ca rattakambalapaṭalena vijjujotasadisāya[11] jivhāya[12] kevalakam[13] pi[14] nalāṭamaṇḍalaŋ paṭicchādesi.

[135[22]] *Yannūnâhaŋ* ti kasmā cintesi ? ahaŋ[15] mahāpurisalakkhaṇāni sammannesitvā[16] gato, diṭṭhāni te tāta mahāpurisalakkhaṇānî ? ti ācariyena pucchito,[17] āma ācariyâ ti vattuŋ sakkhissāmi.[18] Sace pana maŋ kiriyâkaraṇamassa kīdisaṅ ti

* Miln. 167-169.

† =DA. I. 275-276=SnA. 451-452.

1 S. kusalosi.
2 S. kaṭhina°.
3 B. S. malā.
4 S. ṭhapitarajaṭa°.
5 B. kathinasūciŋ; S. kaṭhinasūciŋ.
6 B. °yante; S. aparimukhapariyante.
7 S. dakkhiṇasotaŋ.
8 B. pavesetvā.
9 S. *adds* pavesetvā.
10 B. viya ca.
11 S. vijjujotisa°.
12 C. jihvāya.
13 B. S. kevalakappaŋ.
14 B. S. *omit*.
15 C. āhaŋ.
16 C. samannesitvā.
17 B. pucchite.
18 C. sakkhīssāmi.

pucchissati, taŋ vattuŋ na sakkhissāmi na jānāmî ti, vutte pana ācariyo kujjhissati: nanu tvaŋ mayā sabbaŋ etaŋ[1] jānanatthāya pesito? Kasmā ajānitvā āgato sî? ti.[2] Tasmā *yannūnâhan* ti cintetvā anubandhi Bhagavā nahānaṭṭhānaŋ[3] mukhadhovanaṭṭhānaŋ sarīrapaṭijagganaṭṭhānaŋ rājarājamahāmattâdīnaŋ[4] vā[5] orodhehi saddhiŋ parivāretvā[6] nisinnaṭṭhānan ti. Imāni cattāri ṭhānāni ṭhapetvā sesaṭṭhānesu antamaso ekagandhakuṭiyan pi okāsaŋ akāsi, gacchante gacchante kāle ayaŋ kira Brahmāyu brāhmaṇassa *māṇavo* Uttaro nāma Buddho vā no vâ ti. Tathāgatassa Buddhabhāvaŋ vīmaŋsanto carati,[7] Buddhavīmaŋsakamāṇavo[8] nāmâyan ti pākaṭo jāto, yaŋ hi yaŋ hi ṭhāne Buddhā vasanti pañca kiccāni katān' eva honti tāni heṭṭhā dassitān' eva, tattha pacchābhattaŋ alaṅkatadhammâsane nisīditvā dantakhacitaŋ cittavījaniŋ gahetvā mahājanassa dhammaŋ desente Bhagavati Uttaro pi avidūre nisīdati.[9] Dhammasavanapariyosāne[10] saddhā[11] manussā svātanāya Bhagavantaŋ nimantetvā māṇavam pi upasaŋkamitvā evaŋ vadanti: tāta amhehi Bhagavā nimantito tvam pi Bhagavatā saddhiŋ āgantvā amhākaŋ gehe bhattaŋ gaṇheyyasî ti. Punadivase Tathāgato bhikkhusaṅghaparivuto gāmaŋ pavisati Uttaro pi padavāre padavāre parigaṇhanto[12] padânupadiko anubandhati kulagehaŋ paviṭṭhakāle dakkhiṇôdakagahaṇaŋ[13] ādiŋ katvā sabbaŋ olokento nisīdati, bhattakiccâvasāne Tathāgatassa pattaŋ bhūmiyaŋ ṭhapetvā nisinnakāle māṇavassa[14] pātarāsabhattaŋ sajjenti. So ekamante nisinno bhuñjitvā puna āgantvā satthu santike ṭhatvā bhattânumodanaŋ sutvā Bhagavatā saddhiŋ yeva vihāraŋ gacchati. Tattha Bhagavā bhikkhūnaŋ bhattakiccapariyosānaŋ[15] āgamento gandhamaṇḍalamāle[16] nisīdati, bhikkhūhi

---

[1] B. p' etaŋ.
[2] B. āgato ti.
[3] B. nhāna°.
[4] B. °mattâdīnaŋ.
[5] B. S. *omit.*
[6] S. parivāritvā.
[7] S. caratî ti.
[8] B. S. vīmaŋsako.
[9] B. S. nisīdi.
[10] S. dhammassavana°.
[11] C. sabbā.
[12] B. pariggaṇ°.
[13] B. °odakaggahaṇaŋ.
[14] B. māṇavakassa.
[15] B. °pariyesānaŋ.
[16] S. °māḷe.

bhattakiccaŋ katvā pattacīvaraŋ paṭisāmetvā āgamma vanditvā kāle ārocite Bhagavā Gandhakuṭiŋ pavisati, māṇavo pi[1] saddhiŋ yeva gacchati. Bhagavā parivāretvā āgataŋ bhikkhusaṅghaŋ Gandhakuṭīpamukhe[2] ṭhito ovaditvā uyyojetvā Gandhakuṭiŋ pavisati,[3] māṇavo pi pavisati. Bhagavā khuddakamañce appamattakaŋ[4] kālaŋ[4] nisīdati, māṇavo pi avidūre olokento nisīdati. Bhagavā muhuttaŋ nisīditvā sīsokampanaŋ[5] dasseti[6] bhoto Gotamassa vihāravelā bhavissatî ti māṇavo Gandhakuṭidvāraŋ pidahanto nikkhamitvā ekamantaŋ nisīdati. Manussā purebhattaŋ dānaŋ datvā bhuttapātarāsā samādiṇṇa-uposathaṅgā[7] suddhuttarâsaṅgā mālāgandhâdi hatthā dhammakathaŋ[8] suṇissāmâ ti vihāraŋ āgacchanti, cakkavattino khandhâvāraṭṭhānaŋ viya hoti. Bhagavā muhuttaŋ sīhaseyyaŋ kappetvā vuṭṭhāya pubbâbhogena[9] paricchinditvā samāpattiŋ samāpajjati samāpattito vuṭṭhāya mahājanassa āgatabhāvaŋ ñatvā Gandhakuṭito nikkhamma mahājanaparivuto gandhamaṇḍalamālaŋ[10] gantvā paññattavarabuddhâsanagato[11] parisāya dhammaŋ deseti.[12] Māṇavo pi avidūre nisīditvā: kiŋ nu kho samaṇo Gotamo gehasitavasena parisaŋ ussādento[13] vā apasādento vā dhammaŋ deseti udāhu no ti akkharakkharaŋ[14] padaŋ padaŋ pariganhāti.[15] Bhagavā tathāvidhaŋ kathaŋ akathetvā kālaŋ[16] ñatvā desanaŋ ṭhapeti.[17] Māṇavo iminā niyāmena pariganhanto[18] sattamāse ekato vicaritvā Bhagavato kāyadvārâdisu aṇumattan[19] pi avakkalitaŋ na addasa, na[20] acchariyañ[20] c' etaŋ yaŋ Bud-

[1] S. pi Bhagavatā.
[2] B. S. °kuṭippamukhe.
[3] B. pāvisi.
[4] B. appamattakakāle.
[5] B. sīsokkamanaŋ.
[6] S. dassesi.
[7] B. S. samādinna°.
[8] B. S. dhammaŋ.
[9] B. S. pubbabhāgena.
[10] S. °māḷaŋ.
[11] B. °buddhāsaŋ gato; S. paññattapavarabuddhāsaŋ gato.
[12] S. desesi.
[13] S. ussāpento.
[14] S. akkharaŋ akkharaŋ.
[15] B. pariggaṇhati; S. pariganhati.
[16] B. S. va kālaŋ.
[17] S. ṭhapesi.
[18] B. parigga°.
[19] S. anu°.
[20] B. S. anacchar°.

dhabhūtassa manussabhūto māṇavo na passeyya. Yassa[1] bodhisattabhūtassa chabbassāni padhānabhūmiyaŋ amanussabhūto Māro devaputto gehasitavitakkamattam pi adisvā Buddhabhūtaŋ ekaŋ[2] saŋvaccharaŋ[2] anubandhitvā kiñci apassanto:—

> " Satta vassāni Bhagavantaŋ anubandhiŋ[3] padā padaŋ[4]
> Otāraŋ[5] nâdigacchissaŋ Sambuddhassa satīmato "* ti

[135[30]] ādikā[6] gāthāya vatvā pakkāmi.[7] Tato māṇavo cintesi: ahaŋ Bhagavantaŋ Gotamaŋ sattamāse anubandhamāno kiñci vajjaŋ na passāmi; sace pan' âhaŋ aññe pi sattamāse satta vā vassāni vassasataŋ vā vassasahassaŋ vā pana[8] anubandheyyaŋ nev' assa vajjaŋ passeyyaŋ; ācariyo kho pana[9] me mahallako yogakkhemaŋ nāma na[10] sakkā jānituŋ samaṇassa Gotamassa sabhāvaguṇen' eva Buddhabhāvaŋ gantvā[11] mayhaŋ ācariyassa ārocessāmî ti, Bhagavantaŋ āpucchitvā bhikkhusaṅghaŋ vanditvā nikkhami, ācariyassa santikaŋ[12] ca[12] pana gantvā[13] *kacci, tāta Uttara, taŋ Bhagavantaŋ Gotamaŋ tathā santaŋ yeva saddo abbhuggato* ti pucchito ācariya kiŋ vadesi? Cakkavāḷaŋ atisambādhaŋ bhavaggaŋ atinīcaŋ tassa hi bhoto Gotamassa ākāsaŋ viya apariyanto guṇagaṇo *tathā*[14] *santaŋ yeva taŋ*[15] *Bhagavantaŋ Gotaman* ti ādīni vatvā tathādiṭṭhâ[16] ti dvattiŋsaŋ mahāpurisalakkhaṇāni[17] paṭipāṭiyā ācikkhitvā kiriyasamācāraŋ ācikkhi. Tena vuttaŋ: *atha kho Uttaro māṇavo . . . pe . . . ediso*[18] *va so*[18] *bhavaŋ Gotamo, tato va*[19] *bhiyyo* ti.

* =Sn. 446.

---

[1] B. assa.
[2] B. S. ekasaŋvaccharaŋ.
[3] S. anubandhi.
[4] B. padānapadaŋ.
[5] B. otāsaŋ.
[6] S. ādi.
[7] B. pakkami.
[8] B. S. *omit.*
[9] B. S. pan' assa.
[10] B. *omits.*
[11] B. S. vatvā.
[12] B. S. santikañ ca.
[13] S. punâgantvā.
[14] S. yathā.
[15] S. bho taŋ.
[16] S. yathā°.
[17] C. purisa°.
[18] B. ediso so ca; S. ediso ca ediso ca so.
[19] S. ca.

[136[6]] "Tattha *suppatiṭṭhitapādo* ti yathā[1] aññesaŋ bhūmiyaŋ pādaŋ ṭhapentānaŋ aggatalaŋ vā paṇhi vā[2] passaŋ vā paṭhamaŋ phusati, vemajjhaŋ vā pana chiddaŋ hoti, ukkhipantānam pi aggatal' âdisu ekakoṭṭhāso va paṭhamaŋ uṭṭhahati, na evaŋ tassa. Tassa pana suvaṇṇapādukātalaŋ[3] viya ekappahāren' eva sakalaŋ pādatalaŋ[4] bhūmiŋ phusati, bhūmito uṭṭhahati. Tasmā *suppatiṭṭhitapādo*"* *kho pana*[5] *so bhavaŋ Gotamo* ti vadati, tatr' idaŋ[6] Bhagavato suppatiṭṭhitapādatāya sace pi hi Bhagavā anekasataporisaŋ narakaŋ akkamissāmî ti pādaŋ nīharati tāvadeva ninnaṭṭhānaŋ vātapūritā[7] viya kammārabhastā[8] unnamitvā paṭhavisamaŋ[9] hoti, unnataṭṭhānam[10] pi anto pavisati, akkamissāmî[11] ti abhinīharantassa Sinerupamāṇo[12] pi pabbato seditavettaṅkuro viya namitvā[13] pādasamīpaŋ āgacchati tathā hi 'ssa yamakapāṭihāriyaŋ katvā yugandharapabbataŋ akkamissāmî ti pāde abhinīhaṭe[14] pabbato namitvā pādasamīpaŋ āgato so taŋ akkamitvā dutiyapādena tāva tiŋsabhavanaŋ akkami, na hi cakkalakkhaṇena patiṭṭhātabbaṭṭhānaŋ visamaŋ bhavituŋ sakkoti khāṇu vā kaṇṭako[15] vā sakkharakaṭhalā[16] vā uccārapassāvo[17] vā khelasiṅghānikâdīni[18] vā purimataraŋ[19] vā[19] āgacchanti[20] tattha tatth' eva ca[21] paṭhaviŋ[22] pavisanti, Tathāgatassa hi sīlatejena paññātejena dhammatejena dasannaŋ pāramīnaŋ ānubhāvena

* =DA. II. 445.

[1] B. yathā hi.
[2] C. B. *omit.*
[3] B. S. °pādukatalaŋ.
[4] B. sakalapāda°.
[5] C. S. *omit* kho pana.
[6] S. tatr' īdaŋ.
[7] B. S. °pūritaŋ.
[8] B. °bhattaŋ; S. °bhastaŋ.
[9] B. pathavi°.
[10] S. unnaṭṭhānam.
[11] B. S. dūre akkami°.
[12] B. S. Sineruppa°.
[13] S. enamitvā.
[14] B. °nīharato; °nīharite.
[15] S. khaṇṭakā.
[16] B. °kathalā.
[17] S. °passāvā.
[18] B. ghaṇīkâdīni.
[19] B. purimatarā va.
[20] B. S. apagacch°.
[21] S. vā.
[22] B. pathaviŋ (*and always*).

ayaŋ mahāpaṭhavī samā mudu[1] pupphâbhikiṇṇā hoti,[2] tatra Tathāgato samaŋ pādaŋ nikkhipati samaŋ uddharati sabbāvantehi pādatalehi bhūmiŋ phusati.

[136[9]] "*Cakkānî** ti dvīsu pādesu dve[3] cakkāni, tesaŋ arā[4] ca nemī ca nābhī ca Pāḷiyaŋ vuttā va.

[136[10]] *Sabbâkāraparipūrānî* ti iminā pana ayaŋ viseso veditabbo. Tesaŋ kira cakkānaŋ pādatalassa majjhe nābhi dissati; nābhiparicchinnā vaṭṭalekhā[5] dissati, nābhimukhaparikkhepavaṭṭo[6] dissati, panāḷimukhaŋ dissati, arā[3] dissanti, aresu[7] vaṭṭalekhā[4] dissanti, nemī dissanti,[8] nemimaṇikā dissanti. Idam tāva Pāḷi[9] āgatam eva. Sambahulavāro pana anāgato.[10] So evaŋ daṭṭhabbo: sotthi[11] sirivaccho nandi sovatthiko vaṭaŋsako vaḍḍhamānakaŋ macchayugaḷaŋ[12] bhaddapīṭhaŋ[13] pāsādo toraṇaŋ setacchattaŋ khaggo tālavaṇṭaŋ[14] morahatthako vāḷavījanī[15] uṇhīsapaṭṭo[16] (maṇi)[17] sumanadāmaŋ[18] nīluppalaŋ[19] rattuppalaŋ[20] padumaŋ puṇḍarīkaŋ puṇṇaghaṭo puṇṇapāti[21] samuddo cakkavāḷo[22] Himavā Sineru candasuriyā[23] nakkhattāni cattāro mahādīpā dve parittadīpasahassāni antamaso cakkavattirañño parisaŋ upādāya sabbo cakkalakkhaṇass' eva parivāro.

---

* *From here to* *, p. 386 = DA. II. 445-452, *with only slight differences.*

---

[1] B. madu.
[2] B. honti.
[3] B. *omits.*
[4] S. ārā.
[5] C. vaṭṭarekhā.
[6] B. °papaṭṭo; S. nābhimukhe parikkhe°.
[7] S. āresu.
[8] B. nemi dissati.
[9] S. Pāliyaŋ.
[10] C. 'nâgato.
[11] B. S. satthi.
[12] B. °galaŋ.
[13] B. *adds* aṅkusaŋtomaro.
[14] S. tālapaṇṇaŋ.
[15] B. °vījani; S. vāla°.
[16] B. uṇhīsaŋ patto; S. unhīsaŋ paṭo.
[17] S. *omits*; C. *brackets.*
[18] B. S. kusumadānaŋ.
[19] S. *adds* setuppalaŋ.
[20] B. *adds* setuppalaŋ.
[21] S. °pātī.
[22] B. S. °vāḷaŋ.
[23] B. S. candima°.

[136[11]] *Āyatapaṇhî** ti dīghapaṇhi[1] paripūrapaṇhî[2] ti attho. Yathā hi aññesaŋ aggapādo dīgho hoti, paṇhimatthake jaṅghā patiṭṭhāti, paṇhi[3] tacchetvā ṭhapitā viya hoti, na evaŋ Tathāgatassa. Tathāgatassa pana catusu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā aggapādo hoti,[4] tatiyakoṭṭhāse[5] jaṅghā patiṭṭhāti, catutthakoṭṭhāse[6] āraggena vaṭṭetvā ṭhapitā viya ratta-kambalageṇḍukasadisā[7] paṇhi hoti.

[136[11]] *Dīghaṅgulî** ti yathā aññesaŋ kāci aṅguli dīghā hoti, kāci rassā, na evaŋ Tathāgatassa. Tathāgatassa pana makkaṭass' eva dīghahatthapādaṅguliyo[8] mūle thūlā anupubbena gantvā agge tanukā niyyāsatelena madditvā vaṭṭitaharitāla-vaṭṭisadisā honti; tena vuttaŋ *dīghaṅgulî* ti.

[136[12]] *Mudutaluṇahatthapādo*[9]* ti sappimaṇḍe osādetvā[10] ṭhapitaŋ satavāravihatakappāsapaṭalaŋ[11] viya mudu, jāta-mattakumārassa viya ca niccakālaŋ taluṇā[12] ca hatthapādā tassâ[13] ti *mudutaluṇahatthapādo.*[9]

[136[13]] *Jālahatthapādo** ti na cammena parivaṭṭa-aṅgulantaro,[14] ediso hi phaṇahatthako purisadosena upahato pabbajjam pi na labhati. Tathāgatassa pana catasso hatthaṅguliyo pañca pi ca[15] pādaṅguliyo ekappamāṇā honti. Tāsaŋ ekappamāṇattā[16] yeva lakkhaṇaŋ aññamaññaŋ vinivijjhitvā[17] tiṭṭhati. Ath' assa hatthapādā kusalena vaḍḍhakinā yojitajālavātapānasadisā honti, tena vuttaŋ *jālahatthapādo** ti.

[136[13]] Uddhaŋ patiṭṭhitagopphakattā ussaṅkhapādā[18] assâ

* D. II. 17.

[1] B. °paṇhī.
[2] B. paripuṇṇapanhī.
[3] S. paṇhiŋ.
[4] B. aggapādā honti.
[5] B. S. tatiye koṭṭhāse.
[6] S. catutthe koṭṭhāse.
[7] B. rattakambale geṇḍu°.
[8] S. dīghā hattha°.
[9] C. Mudutaluna°.
[10] B. osāritvā; S. osāditvā.
[11] B. satamāviha°; S. satavāravihita°.
[12] C. talunā.
[13] B. S. assā.
[14] B. S. paṭibandha-angul'°.
[15] S. *omits*.
[16] B. S. °māṇatā.
[17] B. S. paṭivijjhitvā.
[18] B. S. ussaṅkhā pādā.

ti *ussaṅkhapādo.** Aññesaŋ hi[1] piṭṭhipāde gopphakā honti, tena tesaŋ pādā āṇivaṭṭā[2] viya thaddhā[3] honti, na yathāsukhaŋ parivattanti, gacchantānaŋ pādatalāni na dissanti. Tathāgatassa pana āruhitvā[4] upari gopphakā patiṭṭhahanti, ten' assa nābhito paṭṭhāya uparimakāyo nāvāya ṭhapitasuvaṇṇapaṭimā viya niccalo hoti. Adharakāyo[5] va iñjati, sukhena pādā parivattanti, purato pi pacchato pi ubhayapassesu pi ṭhatvā passantānaŋ pādatalāni paññāyanti, na hatthīnaŋ viya pacchato yeva.

[136[14]] *Eṇijaṅgho*[6]* ti eṇimigasadisajaṅgho maŋs' ussadena paripuṇṇajaṅgho, na ekato baddhapiṇḍikamaŋso, samantato samasaṇṭhitena maŋsena parikkhittāhi suvaṭṭitāhi sāligabbhasadisāhi jaṅghāhi samannāgato ti attho.

[136[16]] *Anoṇamanto*[7]* ti aṇamanto.[7] Eten' assa akhujjaavāmanabhāvo dīpito, avasesajanā[8] hi khujjā vā honti vāmanā vā. Khujjānaŋ uparimakāyo aparipuṇṇo hoti, vāmanānaŋ heṭṭhimakāyo. Te aparipuṇṇakāyattā na sakkonti anoṇamantā[7] *jaṇṇukāni*[9]* parimajjituŋ. Tathāgato pana paripuṇṇa-ubhayakāyattā sakkoti. Usabhavāraṇâdīnaŋ viya suvaṇṇapadumakaṇṇikāsadise kose ohitaŋ paṭicchannaŋ vatthaguyhaŋ[10] assâ ti *kosohitavatthaguyho.** Vatthaguyhan ti vatthena guyhitabbaŋ aṅgajātaŋ vuccati.

[136[17]] *Suvaṇṇavaṇṇo** ti jātihiṅgulakena majjitvā dīpidāṭhāya[11] ghaŋsitvā gerukaparikammaŋ[12] katvā ṭhapitaghanasuvaṇṇarūpakasadiso ti attho. Eten' assa ghanasiniddhasaṇhasarīrataŋ[13] dassetvā chavivaṇṇassa[14] dassanatthaŋ[14] *kañcanasannibhattaco*[15]* ti vuttaŋ. Purimassa vā vevacanam eva etaŋ.[16]

* D. II. 17.

[1] S. *omits.* [2] B. S. āṇibaddhā. [3] B. baddhā.
[4] B. S. abhirūhitvā. [5] B. S. adhokāyo.
[6] *Text* eṇī°. [7] B. S. anona°.
[8] S. avasesā janā. [9] C. S. jannu°.
[10] S. guyhaŋ. [11] B. nisadāya; S. dīpidadhāya.
[12] S. gerika°. [13] C. °sanhasarīrataŋ.
[14] B. S. chavivaṇṇadassanatthaŋ.
[15] S. °bhataco. [16] B. *omits.*

[136[19]] *Rajojallan** ti rajo vā malaŋ vā.[1]

[136[19]] *Na upalimpatī*[2]* ti na laggati. Padumapalāsato[3] udabindu[4] viya vivaṭṭati. Hatthadhovanapādadhovanâdīni pana utugahaṇatthāya[5] c' eva dāyakānaŋ puññaphalatthāya ca Buddhā karonti vattasīsenâpi ca karonti yeva. Senāsanaŋ pavisantena[6] bhikkhunā pāde dhovitvā pavisitabban ti vuttam[7] etaŋ.

[136[22]] *Uddhaggalomo** ti āvattapariyosāne uddhaggāni hutvā mukhasobhaŋ ullokayamānāni[8] viya ṭhitāni lomāni assâ ti uddhaggalomo.

[136[24]] *Brahmujjugatto*[9]* ti Brahmā viya ujugatto. Ujum eva uggatadīghasarīro.[10] Yebhuyyena hi sattā: khandhe kaṭiyaŋ jāṇusû[11] ti tīsu ṭhānesu namanti. Te kaṭiyaŋ namantā pacchato namanti. Itaresu dvīsu ṭhānesu purato dīghasarīrā pan' eke passavaŋkā[12] honti. Eke mukhaŋ unnāmetvā nakkhattāni gaṇhayantā[13] viya caranti; eke appamaŋsalohitā sūlasadisā honti pavedhamānā gacchanti. 'Tathāgato pana ujum eva uggantvā dīghapamāṇo[14] devanagare ussitasuvaṇṇatoraṇaŋ viya hoti.'†

'*Satt' ussado*[15]† ti dve hatthapiṭṭhiyo, dve pādapiṭṭhiyo, dve aŋsakūṭāni khandho ti:'‡ imesu sattasu ṭhānesu paripuṇṇo maŋsussado[16] assâ ti sattussado. Aññesaŋ pana hatthapādapiṭṭhīsu nahārujālā[17] paññāyanti aŋsakūṭakhan-

---

* D. II. 18.

† DA. II. 448 *omits this phrase and substitutes another.*

‡ *Cf.* D. III. 151.

---

[1] C. *omits.*
[2] *Text* upalippati.
[3] S. padumapaṇṇato.
[4] S. udakabindu.
[5] B. utuggaha°.
[6] B. S. *adds* hi.
[7] C. vattaŋ.
[8] S. olokaya°.
[9] B. S. brahmaju°.
[10] B. *omits* ujum eva uggata.
[11] B. jāṇūsū; S. jānūsū.
[12] B. passāvaṅkā.
[13] B. gaṇahayantā; S. gaṇayantā.
[14] B. S. dīghappamāno.
[15] *Text omits.*
[16] B. S. paripuṇṇamaŋsu°.
[17] B. nhāru°.

dhesu[1] aṭṭhikoṭiyo. Te manussapetā viya khāyanti. Na[2] Tathāgato. Tathāgato pana sattasu ṭhānesu paripuṇṇamaŋsussadattā nigūḷha[3]-nahārujālehi[4] hatthapiṭṭhâdīhi vaṭṭetvā ṭhapita-suvaṇṇâliṅgasadisena[5] khandhena silārūpaŋ[6] viya cittakammarūpaŋ[6] viya ca[7] khāyati.

[136[25]] Sīhassa pubb' aḍḍhaŋ[8] viya kāyo assâ ti *sīhapubb' aḍḍhakāyo.*[9]* Sīhassa hi[7] puratthimakāyo va paripuṇṇo hoti pacchimakāyo aparipuṇṇo. Tathāgatassa pana sīhassa pubb' aḍḍhakāyo[9] va sabbo kāyo paripuṇṇo. So pi[10] sīhass' eva na tattha tattha vinatuggatâdivasena[11] dussaṇṭhitavisaṇṭhito. Dīghayuttaṭhāne pana dīgho, rassathūla[12]-anuvaṭṭayuttaṭhānesu[13] tathāvidho va hoti. Vuttaŋ h' etaŋ:† manāpiye va hi[14] kho bhikkhave kammavipāke paccupaṭṭhite yehi aṅgehi dīghehi sobhati, tāni aṅgāni dīghāni saṇṭhahanti. Yehi aṅgehi rassehi sobhati, tāni aṅgāni rassāni saṇṭhahanti. Yehi[15] angehi rassehi sobhati, tāni aṅgāni rassāni saṇṭhahanti.[15] Yehi aṅgehi thūlehi sobhati, tāni aṅgāni thūlāni saṇṭhahanti. Yehi aṅgehi kisehi[16] sobhati, tāni aṅgāni kisāni[16] saṇṭhahanti. Yehi aṅgehi vaṭṭehi sobhati, tāni aṅgāni vaṭṭāni saṇṭhahanti. Iti nānācittena puññavicittena[17] vicittito,[18] dasahi pāramīhi sajjito Tathāgatassa attabhāvo, tassa loke sabbasippino vā iddhimantā[19] vā patirūpakam[20] pi kātuŋ na sakkonti.[21]

---

* D. II. 18. † (?)

---

[1] S. °kūṭakkhandhesu. [2] S. na evaŋ.
[3] C. niguha; S. nigguḷha. [4] B. nhāru°.
[5] B. suvaṇṇavaṇṇā°; S. suvaṇṇasiṅga.
[6] B. S. °rūpakaŋ. [7] C. *omits.*
[8] C. pubbaddhaŋ. [9] C. °pubbaddha°. [10] S. hi.
[11] B. vinatunna°. [12] B. rassakisa-°.
[13] B. anuvaṭṭitayutta°. [14] B. S. ye ca.
[15] B. S. *omit* yehi aṅgehi rassehi . . . saṇṭhahanti.
[16] S. kīs°.
[17] B. S. puññacittena. [18] B. S. cittito.
[19] S. sabba iddhimanto.
[20] B. paṭirūpaŋ; S. paṭirūpakaŋ. [21] S. sakkontî ti.

[136[26]] *Citantaraŋso** ti antaraŋsaŋ vuccati dvinnaŋ koṭṭhānaŋ antaraŋ. Taŋ citaŋ paripuṇṇaŋ assâ ti *citantaraŋso.* Aññesaŋ hi taŋ ṭhānaŋ ninnaŋ hoti, dve piṭṭhikoṭṭhāsā[1] pāṭiyekkaŋ[2] paññāyanti. Tathāgatassa pana kaṭito paṭṭhāya maŋsapaṭalaŋ yāva khandhā uggamma[3] samussitasuvaṇṇaphalakaŋ viya piṭṭhiŋ chādetvā patiṭṭhitaŋ.

[136[27]] *Nigrodhaparimaṇḍalo** ti nigrodho viya parimaṇḍalo. Tathā[4] paṇṇāsahatthatāya vā satahatthatāya vā samakkhandhasākho[5] nigrodho dīghato pi vitthārato pi ekappamāno va hoti, evaŋ kāyato pi vyāmato[6] pi ekappamāṇo. Yathā aññesaŋ kāyo vā dīgho hoti vyāmo[6] vā, na evaŋ visamappamāṇo ti attho.

[136[27]] Ten' eva *yāvatakvassa*[7] *kāyo** ti ādi vuttaŋ. Tattha yāvatako assâ[8] ti yāvatakvassa.[9]

[136[28]] *Samavattakkhandho*[10]* ti samavaṭṭikkhandho.[11] Yathā eke koñcā viya bakā viya varāhā[12] viya[12] ca dīghagalā vaṅkagalā puthulagalā ca honti, kathanakāle sirājālaŋ[13] paññāyati mando ca[14] saro nikkhamati, na evaŋ Tathāgatassa.[15] Tathāgatassa pana suvaṭṭitasuvaṇṇâliṅgasadiso[16] khandho hoti, kathanakāle sirājālaŋ[13] na paññāyati, meghassa viya gajjato[17] saro mahā hoti.

[136[30]] *Rasaggasaggî*[18]* ti ettha[19] rasaŋ gasantî[20] ti rasag-

* D. II. 18.

[1] B. S. °koṭṭhā. [2] B. pāti-ekkaŋ.
[3] S. uttamma. [4] B. S. yathā.
[5] B. S. samakhan°. [6] B. S. byā°.
[7] C. yāvatakhvassa; B. yāvatakvāssa.
[8] C. kho assā; S. kvassā.
[9] C. yāvatakhvassa; B. yāvatakvāssa; S. yāvata ko assa.
[10] *Text* samavattakhandho; B. S. samavaṭṭakkhandho.
[11] B. samavaṭṭikhandho.
[12] C. S. *omit.* [13] S. sirajālaŋ.
[14] B. *omits*; S. va. [15] B. tassa.
[16] S. suvaṭṭhitasuvaṇṇasiṅgasadiso.
[17] S. gajjito. [18] S. rasattasaggī.
[19] S. *omits.* [20] S. tasantî.

gasā,[1] rasaharaṇīnaŋ[2] etaŋ adhivacanaŋ. Tā aggā assâ ti rasaggasaggī.[3] Tathāgatassa hi sattarasaharaṇisatāni[4] uddhaggāni hutvā gīvāyam eva paṭimukkāni, tilaphalamatto pi āhāro jivh' agge ṭhapito sabbaŋ kāyaŋ anupharati. Ten' eva mahāpadhānaŋ padahantassa ekataṇḍulâdīhi pi kālāya[5] yūsapasatenâpi kāyassa yāpanaŋ ahosi. Aññesam pana tathā abhāvā na sakalakāyaŋ ojā pharati, tena te bavhābādhā[6] honti. Idam pana[7] lakkhaṇaŋ appâbādhatāsaṅkhātassa[8] nissandaphalassa vasena pākaṭaŋ hoti.

[136[31]] Sīhass' eva hanu assâ ti *sīhahanu.** Tattha sīhassa heṭṭhimahanum[9] eva[9] paripuṇṇaŋ hoti na uparimaŋ. Tathāgatassa pana sīhassa heṭṭhimaŋ viya dve pi paripuṇṇāni dvādasiyaŋ pakkhassa candasadisāni honti.

[137[1, 3]] *Cattārīsadanto*[10]† ti ādisu uparimahanuke patiṭṭhitā vīsati heṭṭhime vīsatî ti cattārīsadantā[10] assâ ti cattārīsadanto.[10] Aññesam pi[11] paripaṇṇadantānam pi dvattiŋsa dantā honti, Tathāgatassa cattārīsaŋ[12] aññesaŋ[13] ca[13] keci dantā uccā keci nīcâ ti, visamā honti, Tathāgatassa ayapattacchinnasaṅkhapaṭalaŋ[14] viya samā. Aññesaŋ kumbhīlānaŋ viya dantā viralā honti, macchamaŋsâdi[15] khādantānaŋ dantantaraŋ pūrati. Tathāgatassa pana kanakalatāya[16] samussāpitavajirapanti[17] viya avivarā[18] tulikāya dassitaparicchedā viya dantā honti. Aññesaŋ[19] ca pūtidantā uṭṭhahanti, tena kāci dāṭhā kāḷā pi vivaṇṇā pi honti, Tathāgato suṭṭhu[20] sukka-

* D. II. 18. † D. II. 18 cattālī°.

[1] S. rasattasā. [2] C. °raṇānaŋ.
[3] S. rasattasaggī. [4] B. S. °raṇisahassāni.
[5] B. S. kāḷāya. [6] B. S. bahvā°.
[7] B. *omits.* [8] S. abyābādha°.
[9] S. °mahanu yeva. [10] S. cattāḷī°.
[11] B. S. hi.
[12] B. cattālīsaŋ; S. cattāḷīsaŋ. [13] B. S. aññesañ ca.
[14] B. ayapaṭṭachinna°; S. pana samucchinna°.
[15] B. S. °sādīni. [16] S. kanakaphalakāya.
[17] S. °pantī. [18] S. aviralā.
[19] B. (Susukkadāṭho ti) annesañ. [20] B. S. *omit.*

dāṭho[1] osadhitārakam pi atikkamma virocamānāya pabhāya samannāgatadāṭho. Tena vuttaŋ *susukkadāṭho** ti.

[137[4]] *Pahūtajivho*[2]* ti. Aññesaŋ jivhā thūlā[3] pi hoti kisā pi rassā pi thaddhā pi[4] visamā pi. Tathāgatassa pana[5] mudu jivhā[6] dīghā puthulā vaṇṇasampannā hoti. So taŋ lakkhaṇaŋ pariyesituŋ āgatānaŋ kaṅkhāvinodanatthaŋ mudukattā taŋ jivhaŋ kaṭhinasūci[7] viya vaṭṭetvā ubho nāsikāsotāni[8] parimasati,[9] dīghattā ubho kaṇṇasotāni parimasati,[9] puthulattā kes' antapariyosānaŋ kevalam pi nalāṭaŋ paṭicchādeti.[10] Evan tassā[11] mududīghaputhulabhāvaŋ pakāsento kaṅkhaŋ vinodeti. Evaŋ tilakkhaṇasampannaŋ jivhaŋ sandhāya *pahūtajivho*[2] ti vuttaŋ.

[137[5]] *Brahmassaro** ti. Aññe chinnassarā pi bhinnassarā pi kākassarā pi honti, Tathāgato pana Mahābrahmuno sarasadisena sarena samannāgato.† Mahābrahmuno hi pittasemhehi apalibuddhattā saro visuddho hoti, Tathāgatenâpi katakammaŋ[12] tassa[13] vatthuŋ sodheti, vatthussa suddhattā nābhito paṭṭhāya samuṭṭhahanto saro visuddho aṭṭhaṅgasamannāgato va samuṭṭhâ ti.

[137[6]] Karavīko[14] viya bhaṇatî ti *karavīkabhāṇī** mattakaravīkarudamañjughoso ti attho. 'Tatr' idaŋ[15]:‡ karavīkarudassa mañjutā[16] karavīkasakuṇe[17] kira madhurarasaŋ ambapakkaŋ mukhatuṇḍakena paharitvā[18] paggharitarasaŋ[19] sā-

* D. II. 18. † *Cf.* D. II. 227.

‡ DA. II. 451 *omits from here to* *, p. 384.

[1] S. susukka°. [2] B. Bahuta°.
[3] S. phussā. [4] S. *omits* thaddhā pi.
[5] S. *omits*. [6] C. S. *omit*.
[7] B. kathina°. [8] S. nāsikaso°.
[9] B. parāmasati.
[10] B. paricchādati; S. paricchādeti.
[11] B. S. tassā.
[12] B. kataŋ kammaŋ. [13] B. *omits*.
[14] B. S. karaviko (*and always*). [15] B. S. tatr' īdaŋ.
[16] B. manjutāya; S. karavikarudasaramañjutāya.
[17] B. *adds* hi. [18] S. paṭiharitvā.
[19] B. paggharitaŋ rasaŋ.

yitvā pakkhena tālaŋ[1] datvā kujamāne[2] catupphadâdīni[3] mattāni viya laḷituŋ[4] ārabhanti, gocarapasutā[5] pi catuppadā mukhagatāni[6] tiṇāni chaḍḍetvā taŋ saddaŋ suṇanti vāḷamigā[7] khuddakamige anubandhamānā ukkhittapādaŋ anukkhipitvā vā[8] tiṭṭhanti. Anubandhamigā ca[9] maraṇabhayaŋ hitvā pi[10] tiṭṭhanti. Ākāse pakkhannapakkhino[11] pi pakkhe pasāretvā tiṭṭhanti. Udake macchā pi kaṇṇapaṭalaŋ apoṭhentā[12] taŋ saddaŋ suṇamānā va tiṭṭhanti. Evaŋ mañjurudākaravīkā Asandhimittā pi Dhammâsokassa devī: atthi nu kho bhante Buddhasaddena sadiso kassaci saddo ti saṅghaŋ pucchi: atthi karavīkasakuṇassâ ti kuhiŋ, bhante, te[13] sakuṇâ ? ti. Himavante ti. Sā rājānaŋ āha: deva *karavīkasakuṇaŋ*[14] daṭṭhukāmâ ti. Rājā imasmiŋ[15] pañjare nisīditvā karavīko āgacchatû ti suvaṇṇapañjaraŋ visajjesi,[16] pañjaro gantvā[17] ekassa karavīkassa purato aṭṭhāsi. So rājâṇāya āgato pañjaro na sakkā na[10] gantun[17] ti tattha[18] nisīdi; pañjaro āgantvā rañño purato va[10] aṭṭhāsi, karavīkaŋ saddaŋ kārāpetuŋ na sakkonti. Atha rājā: kathaŋ bhaṇe ime saddaŋ karontî ti āha. Ñātake disvā devâ ti atha naŋ rājā ādāsehi parikkhipāpesi so attano va chāyaŋ disvā, ñātakā me āgatâ ti maññamāno pakkhena tālaŋ[19] datvā mañjussarena[20] maṇivaŋsaŋ dhamamāno[21] viya viravi, sakalanagare manussā mattā viya palaḷiŋsu[22] asandhimittā cintesi. Imassa tāva tiracchānassa evaŋ madhuro saddo kīdiso nu kho sabbaññutañāṇasiriŋ[23] pattassa[24] Bha-

---

1 S. tāḷaŋ. 2 B. vikujamāne; S. vikujjamāne.
3 B. catuppadāni. 4 S. lalituŋ.
5 B. S. gocarappa°.
6 B. *adds* (pi). 7 B. S. vāla°.
8 S. anikkhi°. 9 B. S. pi.
10 S. *omits*. 11 B. pakkhanda°.
12 C. apoṭentā; B. S. na appoṭentā. 13 B. *omits*.
14 S. °sakuṇañ hi. 15 B. ismiŋ.
16 C. vissajjesi. 17 S. agantun.
18 C. B. tassa. 19 B. S. tāḷaŋ.
20 B. mandassa°. 21 S. °mānā.
22 B. S. laḷiŋsu. 23 B. °sirī.
24 S. sabbaññutañāṇasirippattassa.

gavato ahosî ti pītiŋ uppādetvā taŋ pītiŋ avijahitvā va[1] sattahi jaŋghasatehi[2] saddhiŋ sotâpattiphale patiṭṭhāsi. Evaŋ madhuro karavīkasaddo tato satabhāgena sahassabhāgena ca[3] madhurataro.[4] Tathāgatassa saddo loke panakaravīkato aññassa madhuratarassa[5] abhāvato *karavīkabhāṇî* ti vuttaŋ.'*

[137[6]] *Abhinīlanetto*[6]† ti, na sakalanīlanetto va. Nīlayuttaṭṭhāne pan' assa ummāpupphasadisena[7] ativisuddhena nīlavaṇṇena samannāgatāni akkhīni honti, pītayuttaṭṭhāne kaṇikārapupphasadisena pītavaṇṇena, lohitakayuttaṭṭhāne bandhujīvakapupphasadisena lohitavaṇṇena, setayuttaṭṭhāne osadhitārakasadisena setavaṇṇena, kāḷayuttaṭṭhāne[8] addâriṭṭhakasadisena[3] kāḷavaṇṇena[8] samannāgatāni suvaṇṇavimāne ugghāṭitamaṇisīhapañjarasadisāni khāyanti.

[137[7]] *Gopakhumo*† ti ettha[9] pakhuman ti sakalacakkhugaṇḍaŋ[10] adhippetaŋ. Taŋ kāḷavacchakassa[8] bahaladhātukaŋ hoti rattavacchakassa vippasannaŋ taŋ muhuttajātarattavacchasadisacakkhugaṇḍo[11] ti attho. Aññesaŋ hi akkhigaṇḍā[12] aparipuṇṇā[13] honti[13] hatthimūsikakākâdīnaŋ akkhisadisehi viniggatehi pi gambhīrehi[14] akkhīhi samannāgatā honti. Tathāgatassa pana dhovitvā majjitvā ṭhapitamaṇiguḷikā viya mudusiniddhanīlasukhumapakhumacitāni[15] akkhīni.

[137[7]] *Uṇṇâ*† ti, uṇṇā lomaŋ.[16]

---

* DA. II. 451 *omits to here from* ‡, p. 382.
† D. II. 18.

---

1 B. *omits*. 2 S. kaṇṇāsatehi. 3 S. *omits*.
4 S. madhuro. 5 S. madhurassarassa.
6 *Text*, abhinīlaṇetto; S. abhilīnanetto.
7 B. ummārapuppha°. 8 B. kāla°.
9 S. aḷā°.
10 B. sakalaŋ cakkhubhaṇḍaŋ; S. sakalaŋ°.
11 B. muhuttaŋ jāta° °cakkhubhhaṇḍo; S.°vacchakasadisa°.
12 B. akkhibhaṇḍḍo; °gaṇḍo°.
13 B. S. aparipuṇṇo hoti. 14 B. S. hi pi.
15 B. °pakhumācitāni; S. °nīlasukhumāni ṭhitāni.
16 B. uṇṇalomaŋ; S. uṇṇalomā.

[137⁸] *Bhamukantare** ti dvinnaŋ bhamukānaŋ vemajjhe nāsikāmatthake[1] yeva.

[137⁸] *Jātā** ti[2] uggantvā pana[3] nalāṭamajjhe jātā.

[137⁸] *Odātā** ti, parisuddhā[4] osadhitārakavaṇṇā.

[137⁸] *Mudū** ti, sapimaṇḍe[5] osādetvā ṭhapitasatavihatakappāsapaṭalasadisā.

[137⁹] *Tūlasannibhā** ti simbalītūlalatātūlasamārā.[6] Ayam assā odātatāya upamā, sā pan' esā koṭiyaŋ gahetvā ākaḍḍhiyamānā upaḍḍhabāhupamāṇā[7] hoti, vissaṭṭhā dakkhiṇâvattavasena[8] āvattitvā[9] uddhaggā hutvā santiṭṭhati, suvaṇṇaphalakamajjhe ṭhapitarajatabubbuḷakā[10] viya, suvaṇṇaghaṭato nikkhamamānā khīradhārā viya, aruṇappabhārañjite[11] gaganatale[12] osadhitārakā viya ca atimano harāya siriyā virocati.

[137⁹] *Uṇhīsasīso*† ti. Idaŋ paripuṇṇanalāṭatañ[13] c' eva paripuṇṇasīsatañ[14] câ ti: dve atthavase paṭicca vuttaŋ. Tathāgatassa hi dakkhiṇakaṇṇacūḷikato paṭṭhāya maŋsapaṭalaŋ uṭṭhahitvā sakalanalāṭaŋ[15] chādayamānaŋ pūrayamānaŋ gantvā vāmakaṇṇacūḷikāya patitaŋ[16] rañño baddha-uṇhīsapaṭṭo viya virocati. Pacchimabhavikabodhisattānaŋ kira imaŋ lakkhaṇaŋ[17] disvā[18] rājūnaŋ uṇhīsapaṭṭā[19] akaŋsu. Ayaŋ tāva eko attho. Aññe pana janā aparipuṇṇasīsā honti,

---

* D. II. 18. † D. II. 19.

---

1 S. nāsikamatthake.
2 B. S. *omit* ti. 3 S. pi.
4 B. parisuddha. 5 B. S. sappi°.
6 B. sippalitū°; S. simbalitū°.
7 B. upaḍḍhaŋ bāhuppamāṇā; S. °bāhuppamānā.
8 B. S. °vaṭṭavasena. 9 B. S. āviṭṭitvā.
10 B. °rajatapupphuḷakā; S. ṭhapitarajaṭa°.
11 C. °bhāraŋ.
12 C. sigag°; B. S. citegagana°. 13 B. °ḷāṭatañ.
14 B. paripuṇṇā°; S. °sīsañ.
15 B. sakalaŋ nalāṭaŋ.
16 B. S. patiṭṭhitaŋ. 17 B. *adds* pi.
18 S. viditvā. 19 B. S. °paṭṭaŋ.

keci kappasīsā,[1] keci[2] phalasīsā,[2] keci atthisīsā,[3] keci pabbhārasīsā. Tathāgatassa āraggena vaṭṭetva ṭhapitaŋ viya suparipuṇṇaŋ udakabubbuḷakasadisaŋ[4] sīsaŋ hoti. Tattha purimanayena uṇhīsaveṭhitasīso[5] viyâ ti *uṇhīsasīso*. Dutiyanayena unhīsaŋ viya sabbattha parimaṇḍalasīso ti *uṇhīsasīso*."* Imāni pana mahāpurisalakkhaṇāni kammaŋ kammasarikkhakaŋ lakkhaṇaŋ lakkhaṇânisaŋsan ti ime cattāro koṭṭhāse ekekasmiŋ lakkhaṇe dassetvā kathitāni sukathitāni[6] honti. Tasmā Bhagavatā[7] Lakkhaṇāsutte† vuttāni imāni kammâdīni dassetvā kathetabbāni, suttavasena vinicchituŋ asakkontena Sumaṅgalavilāsiniyā Dīghanikāyaṭṭhakathāya‡ tass' eva suttassa vaṇṇanāya[8] vuttanayena gahetabbāni.

[137[11, 13]] Imehi *kho*[9] *so bhavaŋ*[9] *Gotamo* ti bho ācariya imehi dvattiŋsamahāpurisalakkhaṇehi so bhavaŋ Gotamo samannāgato. Devanagare samussitaratanavicittaŋ suvaṇṇatoraṇaŋ viya, yojanasatubbedho sabbaphāliphullapāricchattako[10] viya, selantaramhi sukusumitasālarukkho[11] viya tārāgaṇapatimaṇḍitagaganatalam[12] iva ca attano sirivibhavena lokaŋ ālokaŋ kurumāno viya caratî ti. Imam atthaŋ[13] dīpetvā kiriyâcāraŋ ācikkhituŋ *gacchanto kho panâ* ti ādim āha.

[137[13]] *Dakkhiṇenâ*[14] ti Buddhâdīnaŋ[15] hi ṭhatvā vā nisīditvā vā nipajjitvā vā gamanaŋ abhinīharantānaŋ dakkhiṇapādo va purato hoti sattapāṭihāriyaŋ[16] kir' etaŋ.

---

* *To here from* *, p. 375=DA. II. 445-452, *with only slight differences.*

† D. III. 142 *ff*. ‡ DA. III. 918 *ff*.

---

1 B. kapisīsā; S. kappisīsa. 2 C. *omits.*
3 B. *adds* keci tumbasīsā; S. *adds* keci gumbasīsā.
4 B. udakapupphuḷasadisaŋ.
5 S. °veṭṭhi°. 6 B. *omits.*
7 B. Bhagavato. 8 S. vaṇṇanāyaŋ.
9 B. kho pana bho so bhavaŋ; S. kho so bho bhavaŋ.
10 B. S. sabbaphāliphullo°. 11 B. S. supupphitasāla°.
12 B. S. tārāgaṇapaṭi°. 13 B. S. *add* pi.
14 *Text* dakkhiṇen' eva. 15 B. S. Buddhānaŋ.
16 B. satata°; S. sattadhā pāṭi°.

[137[14]] *Nâtidūre pādaŋ uddharatî* ti taŋ dakkhiṇapādaŋ na atidūre[1] ṭhapessāmî ti uddharati atidūraŋ hi[2] abhihariyamāne[3] dakkhiṇapādena[4] vāmapādo ākaḍḍhiyamāno gaccheyya. Dakkhiṇapādo pi dūraŋ gantuŋ na sakkuṇeyya, āsanne yeva patiṭṭhaheyya, evaŋ sati padavicchedo[5] nāma hoti. Dakkhiṇapāde pana pamāṇen' eva[6] uddhaṭe[7] vāmapādo pi pamāṇen' eva[6] uddharīyati[8] pamāṇen' eva[9] uddhaṭo patiṭṭhahanto pi pamāṇe[6] yeva[6] patiṭṭhāti eva[10] manena[11] Tathāgatassa dakkhiṇapādakiccaŋ vāmapādena niyamitaŋ vāmapādakiccaŋ dakkhiṇapādena niyamitan ti veditabbaŋ.

[137[15]] *Nâtisīghan* ti divāvihārā[12] bhattatthāya[12] gacchanto[13] bhikkhu viya na atisīghaŋ gacchati.

[137[16]] *Nâtisaṇikan*[14] ti yathā pacchato āgacchanto okāsaŋ na labhati evaŋ na atisaṇikaŋ[15] gacchati.

[137[16]] *Adduvena*[16] *adduvan*[16] ti jaṇṇukena[17] jaṇṇukaŋ.[17]

[137[18]] *Na satthin*[18] ti gambhīra-udake[19] gacchanto viya ūruŋ[20] na[20] unnāme ti.

[137[19]] *Na onāmetî*[21] ti rukkhasākhāchedanadaṇḍaŋ kusapādo viya na pacchā[22] osakkāpeti.

[137[19]] *Na sannāmetî*[23] ti ovaṭṭaṭṭhān' eva hi[24] pādaŋ koṭṭento viya na thaddhaŋ[25] karoti.

---

1 B. dakkhiṇaŋ avidūre.
2 S. atidūrañ hi.
3 B. satihari°.
4 S. °pāde.
5 S. padaparicchedo.
6 S. samānen' eva.
7 B. uddhare; S. uddhate.
8 B. S. uddhariyati.
9 B. pamāṇena; S. samānena.
10 B. S. evaŋ.
11 B. gamanena; S. pamāṇena.
12 B. S. divāvihārabhatta°.
13 B. gacchantā.
14 S. nâtisanikan.
15 S. atisanikaŋ.
16 S. addhu°.
17 S. jannu°.
18 B. Na. satthiŋ unnāmetî.
19 B. S. gambhīre udake.
20 B. na ūruŋ.
21 C. oṇāmeti.
22 B. S. pacchato.
23 B. vināmetî.
24 B. obandhaṭṭhāne hi; S. ovaddhaṭṭhāne hi.
25 B. S. baddhaŋ.

[137[19]] *Na vināmetī* ti yantarūpakaŋ kīḷāpento viya na ito c' ito[1] ca laḷeti.[2]

[137[20]] *Adharakāyo*[3] *vā* ti hetthimakāyo[4] va iñjati uparimakāyo nāvāya ṭhapitasuvaṇṇapaṭimā viya niccalo hoti. Dūre ṭhatvā olokentā hi Buddhānaŋ ṭhitabhāvaŋ vā gamanabhāvaŋ vā na jānanti.[5]

[137[21]] *Kāyabalenā*[6] ti bāhā khipanto[7] khipanto[8] sarīrato sedehi muccantehi na kāyabalena gacchati.

[137[22]] *Sabbakāyen' evā* ti[9] gīvaŋ aparivattetvā Rāhulôvāde* vuttanāgâvalokitavasen' eva avaloketi.

[137[22, 23]] *Na uddhan* ti ādisu nakkhatāni gaṇento viya *na uddhaŋ ulloketi.* Naṭṭhaŋ kākaṇikaŋ vā[10] māsakaŋ vā pariyesanto viya *na adho oloketi.* Na hatthi-assâdayo passanto viya ito c' ito[1] *sa vipekkhamāno*[11] gacchati.

[137[24]] *Yugamattan* ti navavidatthimatte cakkhūni ṭhapetvā gacchanto *yugamattaŋ pekkhati* nāma. Bhagavā pi yuge yutto sudanto[12] ājānīyo[13] viya ettakaŋ passanto gacchati.

[137[24]] *Tato c' assa uttarin* ti yugamattato param pana na passatî ti na vattabbo na hi naŋ[14] kuḍḍaŋ[15] vā kavāṭaŋ vā gaccho vā latā vā āvarituŋ sakkoti. Atha khavāssa[16] anāvaraṇañāṇassa anekāni cakkavāḷasahassāni ekaŋ gaṇān' eva honti.

[137[25]] *Antaragharan* ti heṭṭhā Mahāsakuludāyisutte[17]† "indakhīlato[18]"‡ paṭṭhāya antaragharaŋ, idha gharummārato paṭṭhāya veditabbaŋ.

---

* MA. *supra*, p. 133. † MA. *supra*, p. 240.
‡ *Cf.* Vin. IV. 160.

---

1 S. c' īto. 2 B. cāleti; S. lāleti.
3 B. addhakāyo; S. āraddhakāyo.
4 S. heṭṭhī°.
5 B. S. jānāti. 6 B. kāyakhācallena.
7 B. khipento. 8 B. *omits*.
9 B. *omits this phrase.* 10 S. *omits*.
11 B. S. vikkhepamāno. 12 B. S. sudanta.
13 S. ājāniyo. 14 B. S. *omit*.
15 S. kuḍḍo. 16 B. S. khvassa.
17 C. Mahāsakuladāyi°. 18 B. °khilato.

[137[25]] *Na kāyan* ti ādi pakati-iriyāpathen' eva pavisatî ti dassanatthaŋ vuttaŋ. Daḷiddamanussānaŋ[1] nīcagharakaŋ pavisante pi hi Tathāgate chadanaŋ vā uggacchati paṭhavī[2] vā ogacchati. Bhagavā pana pakatigamanen' eva gacchati.

[138[1]] *Nâtidūre* ti atidūre parivattentena hi ekadvepadavāre[3] piṭṭhibhāgena gantvā nisīditabbaŋ hoti. Accâsanne[4] hi[5] parivattentena ekadvepadavāre[3] purato gantvā nisīditabbaŋ hoti. Tasmā yasmiŋ padavāre[6] ṭhitena purato vā pacchato vā āgantvā[7] nisīditabbaŋ hoti, tattha *parivattati*.

[138[2]] *Pāṇinâ* ti kaṭivātābādhiko[8] viya na āsanaŋ hatthehi gahetvā nisīdati.

[138[3]] *Pakkhipatî* ti, yo kiñcikammaŋ katvā kilanto[9] ṭhitako va patati, yo[10] pi[10] orimaŋ aṅgaŋ nissāya nisinno ghaŋsanto yāva paramaŋ[11] aṅgā[11] gacchati paramaṅgaŋ[12] vā nissāya nisinno, tath' eva yāva orimaṅgā āgacchati: sabbo[13] so[13] āsane *kāyaŋ pakkhipati* nāma. Bhagavā pana evaŋ[14] akatvā āsanassa majjhe olambakaŋ cārento[15] viya tūlapicuŋ[16] ṭhapento viya saṇikaŋ[17] nisīdati.

[138[4]] *Hatthakukkuccan* ti pattamukhavaṭṭiyaŋ udakabinduṭhapanaŋ makkhikavījaniyā[18] paṇṇacchedana-phālanâdihatthena[19] asaŋyatakaraṇaŋ.[20]

[138[4]] *Pādakukkuccan* ti pādena bhūmi ghaŋsanādiŋ asaŋyatakaraṇaŋ.[20]

[138[8]] *Na chambhatî* ti na bhāyati.

[138[8]] *Na kampatî* ti na osīdati.

[138[8]] *Na vedhatî* ti na calati.

---

1 B. S. dalidda°.
2 C. pathavi; S. paṭhavī.
3 B. ekaŋ dve°.
4 B. Nâccâsane ti accâsanne.
5 B. S. *omit*.
6 S. padavārena.
7 C. agantvā.
8 S. vātābādhiko.
9 B. kīlanto.
10 B. *omits*.
11 B. S. pārimaṅgā.
12 B. S. pārimaṅgaŋ.
13 B. so sabbo.
14 S. ekaŋ.
15 S. vārento.
16 B. tulapicuŋ.
17 S. sanikaŋ.
18 B. °bījaniyā.
19 B. paṇṇacchedaphālanâdiŋ hatthena.
20 S. asaññata°.

[138[8]] *Na paritassatî* ti bhayaparitassanāya pi[1] na paritassati. Ekacco hi dhammakathâdīnaŋ atthāya āgantvā manussesu vanditvā ṭhitesu: sakkhissāmi nu kho tesaŋ cittaŋ gaṇhanto dhammaŋ vā[2] kathetuŋ pañhaŋ vā pucchito vissajjetuŋ[3] bhattânumodanaŋ[4] vā kātun ti bhayaparitassanāya[5] *paritassati*. Ekacco: manāpā nu kho me yātu āgacchissati[6] manāpaŋ antarakhajjakan[7] ti,[8] taṇhāparitassanāya *paritassati*. Tad ubhayam pi[9] tassa n' atthî ti *na paritassati*.

[138[9]] *Vivekâvatto*[10] ti viveke nibbāne āvaṭṭamānaso[11] hutvā. *Vivekavatto* ti pi pāṭho vivekavattayutto hutvâ ti attho. Vivekavattaŋ nāma katabhattakiccassa bhikkhuno divāvihāre samathavipassanāvasena mūlakammaṭṭhānaŋ gahetvā pallaṅkaŋ ābhujitvā nisīdanaŋ; evaŋ nisinnassa hi iriyāpatho upasanto hoti.

[138[11]] *Na pattaŋ unnāmetî* ti ādisu ekacco pattamukhavaṭṭiyā udaraŋ[12] āhananto[13] viya pattaŋ unnāmeti eko pādapiṭṭhiyaŋ ṭhapento viya onāmeti[14] eko thaddhaŋ[15] katvā gaṇhāti,[16] eko ito c' ito[17] ca phandāpeti evam akatvā ubhohi hatthehi gahetvā īsakaŋ nāmetvā udakaŋ *patigaṇhātî*[18] ti attho.

[138[14]] *Na samparivattakan* ti parivattetvā paṭhamam eva pattapiṭṭhiŋ na dhovati.

[138[17]] *Nâtidūre* ti yathā nisinnâsanato dūre patati na evaŋ chaḍḍeti.

[138[17]] *Na accâsanne*[19] ti pādamūle yeva na chaḍḍeti.

---

1 B. S. *add* taṇhaparitassanāya pi.
2 B. *omits*.
3 S. visajjetuŋ.
4 S. anumodanaŋ.
5 C. bhāyaparittassanāya.
6 B. S. āgacchati.
7 B. antaraŋ khajjakaŋ
8 B. *adds* vā.
9 S. tadubhayañ hi.
10 B. °vaṭṭo.
11 S. āvatta°.
12 B. udakadānaŋ; S. udakādānaŋ.
13 B. S. āharanto.
14 C. oṇāmeti.
15 B. S. bandhaŋ.
16 S. gaṇhati.
17 S. ito c' īto.
18 B. S. paṭiggaṇhatī.
19 B. Naccâsanne, *omits* na.

[138[17]] *Vichaḍḍayamāno* ti vikiranto yathā paṭiggāhako[1] temeti[2] na evaŋ chaḍḍeti.

[138[20]] *Nâtithokan* ti yathā ekacco pāpiccho appicchataŋ[3] dassento muṭṭhimattam eva gaṇhati[4] na evaŋ.

Atibahun ti yāpanamattato atirekaŋ.

[138[21]] *Byañjanamattāyâ* ti byañjanassa mattā nāma odanato[5] catutthabhāgo.[6] Ekacco hi bhatte manāpe bhattaŋ bahuŋ[7] gaṇhati byañjane manāpe byañjanaŋ bahuŋ satthā tathā[8] na gaṇhati.

[138[22]] *Na ca byañjanenâ* ti amanāpaŋ hi byañjanaŋ ṭhapetvā bhattam eva bhuñjanto bhattaŋ vā[7] ṭhapetvā byañjanam eva khādanto byañjanena *ālopaŋ atināme* ti nāma, satthā[9] ekantarikaŋ byañjanaŋ gaṇhati[4] bhattam pi vyañjanam[10] pi ekato va[7] niṭṭhanti.[11]

[138[22]] *Dvattikkhattun*[12] ti Tathāgatassa hi jivhāya[13] dantānaŋ upanītabhojanaŋ dvattikkhattuŋ[12] dantehi phuṭṭhamattam eva saṇhakaraṇīyaŋ[14] piṭṭhavilepanaŋ[14] viya hoti, tasmā evam āha.

[138[25]] *Mukhe*[15] *avasiṭṭhâ* ti pokkharapatte patita-udakabindu[16] viya vinivaṭṭitvā[17] paragalam[18] eva yâti, tasmā avasiṭṭho[19] na hoti.

[138[26]] *Rasapaṭisaŋvedî*[20] ti madhuratittakaṭukâdirasaŋ jānāti Buddhānaŋ hi antamaso pānīye[21] pi dibbojā pakkhittā va hoti. Tena tesaŋ sabbatth' eva raso pākaṭo hoti. Rasagedho[22] pana n' atthi.

---

1 B. S. paṭiggahetvā gāhato.
2 B. temati; S. dhovati.
3 B. apicchataŋ.
4 C. gaṇhāti.
5 S. odanaŋ.
6 B. S. catuttho bhāgo.
7 S. *omits.*
8 B. pana tathā.
9 B. *adds* na.
10 B. S. byañjanam.
11 S. patiṭṭhāpeti.
12 B. dvitti°.
13 B. S. puthujivhāya.
14 B. saṇhakaraṇīyapiṭṭha°.
15 B. Nu mukhe.
16 C. udabindu.
17 B. vinivattitvā; S. nivattitvā pi.
18 S. galaŋ.
19 B. S. avasiṭṭhā.
20 S. Rasaŋ paṭi°.
21 B. pāniye.
22 S. rasarodho.

[138[28]] *Aṭṭhaṅgasamannāgatan* ti " n' eva davāyâ " ti vuttehi[1] aṅgehi samannāgataŋ. Visuddhimagge* pan' assa vinicchayo āgato ti Sabbâsavasutte† vuttam etaŋ.

[139[8]] *Hatthesu dhotesû* ti satthā kiŋ karoti? Paṭhamaŋ pattassa gahaṇaṭṭhānaŋ dhovati tattha pattaŋ gahetvā sukhumajālahatthaŋ pesetvā dve vāre sañcāreti ettāvatā pokkharapatte patita-udakaŋ viya nivaṭṭitvā[2] gacchati.

[139[12]] *Na ca anatthiko* ti yathā ekacco pattaŋ ādhārake ṭhapetvā patte udakaŋ na puñchati[3] raje patante ajjhupekkhati na evaŋ karoti.

[139[12]] *Na ca ativelânurakkhî* ti yathā ekacco pamāṇâtikkantaŋ ārakkhaŋ paṭṭhapesi[4] bhuñjitvā vā patte udakaŋ puñchitvā[5] cīvarabhogantaraŋ pavesetvā pattaŋ udarena akkamitvā[6] gaṇhāti na evaŋ karoti.

[139[13]] *Na ca anumodassanâ* ti yo hi bhuttamatto va dārakesu bhattatthāya rodantesu chātajjhattesu[7] manussesu bhuñjitvā anāgate sve va anumodanaŋ ārabhati tato sabbakammāni chaḍḍetvā ekacce āgacchanti ekacce anāgatā honti.[8] Ayaŋ *kālaŋ atināmeti* yo pi[9] manussesu āgantvā anumodanatthāya vanditvā nisinnesu anumodanaŋ akatvā[10]: kathaŋ Tissa? kathaŋ Phussa? kathaŋ Sumana? kathaŋ Tisse? kathaŋ Phusse? kathaŋ Sumane? kacc' ittha arogā sassaŋ sampannan ti ādi pāṭiyekkaŋ[11] kathaŋ samuṭṭhāpeti ayam pi[12] *anumodanassa kālaŋ atināmeti* manussānam paṇa okāsaŋ ñatvā āyācitakāle[13] karonto nâtināmeti nāma, satthā tathā karoti.

[139[14]] *Na taŋ bhattan* ti kiŋ bhattaŋ nām' etaŋ uttaṇḍulaŋ atikilinnan ti ādīni vatvā na *garahati*.

---

* Vism. p. 31. † M. Sutta 2.

---

1 B. vutte ti aṭṭhahi.
2 B. S. vinivattitvā.
3 B. pucchati.
4 B. upesi; S. ṭhapesi.
5 B. pucchitvā.
6 S. atikkamitvā.
7 S. chātamattesu.
8 B. S. va honti.
9 S. hi.
10 B. S. *add* va.
11 B. paṭi ekkaŋ.
12 B. S. *omit*.
13 B. ayā°.

[139¹⁵] *Na aññaŋ bhattan* ti svātanāya vā puna divasāya vā bhattaŋ uppādessāmî ti hi anumodanaŋ karonto aññaŋ bhattaŋ paṭikaṅkhati, yo vā: yāva mātugāmānaŋ bhattaŋ pacati,[1] tāva anumodanaŋ karissāmi; atha[2] me anumodanāvasāne attano pakkabhattato pi thokaŋ dassantî ti anumodanaŋ vaḍḍheti[3] ayam pi *paṭikaṅkhati* nāma, satthā na evaŋ karoti.

[139²⁰] *Na nimuccitukāmo*[4] ti ekacco hi parisaŋ[5] muñcitvā muñcitvā[6] *gacchati* vegena anubandhitabbo hoti, satthā pana na evaŋ gacchati, parisāya majjhe ṭhito va gacchati.

[139²¹] *Accukkaṭṭhan* ti, yo hi yāva hanukaṭṭhito ukkhipitvā pārupati, tassa accukkaṭṭhaŋ nāma hoti, yo yāva gopphakā otāretvā va[7] pārupati, tassa *accokkaṭṭhaŋ* hoti, yo pi ubhato ukkhipitvā udaraŋ vivaritvā[8] yâti, tassa pi *accukkaṭṭhaŋ* hoti, yo ekaŋsaŋ katvā thanaŋ vivaritvā[8] yâti, tassa[9] pi *accokaṭṭhaŋ*; satthā taŋ sabbaŋ na karoti.

[139²²] *Allīnan* ti yathā aññesaŋ sedena tintaŋ allīyati,[10] na evaŋ satthu.

[139²²] *Apakkaṭṭhan*[11] ti khalisāṭako[12] viya kāyato muccitvā[13] pi na tiṭṭhati.

[139²²] *Vāto* ti verambavāto[14] pi uṭṭhahitvā cāletuŋ na sakkoti.

[139²⁵] *Pādamaṇḍanânuyogan* ti iṭṭhakāya ghaŋsanâdīhi pādasobhanânuyogaŋ.

[139²⁷] *Pakkhāletvā*[15] ti pāden' eva pādaŋ dhovitvā.

[139²⁹] *So n' eva attabyāpādhāyâ*[16] ti ādīni pubbenivāsacetopariyañāṇānaŋ atthitāya na[6] vadati, iriyāpathasantataŋ pana disvā anumānena vadati.

[140²] *Dhamman* ti pariyattidhammaŋ.

---

1 B. S. pacchati.
2 B. ayaŋ.
3 C. vaḍḍhati.
4 B. S. Na ca muñcitakāmo.
5 B. paṭisaŋ.
6 B. S. *omit.*
7 B. vā.
8 S. vivaretvā.
9 B. tassā.
10 B. alliyati.
11 B. S. apakaṭṭhaŋ.
12 S. khalasā°.
13 B. muñcitvā.
14 B. S. verambhavāto.
15 S. pakkhālitvā.
16 C. S. attabyābādāyā.

[140[2]] *Ussādetî* ti[1] kiŋ mahāraṭṭhika[2]-mahākuṭumbikâ ti ādīni vatvā, gehasitavasena na[3] ussādeti.

[140[3]] *Apasādetî*[4] ti kiŋ upāsaka kathan te vihāramaggo ñāto ? Kiŋ bhayena nâgacchasi[5] ? Na[6] bhikkhū[7] kiñci acchinditvā gaṇhanti.[8] Mā bhāyî ti vā, kiŋ tuyhaŋ evaŋ maccharissa[9] jīvitaŋ nāmâ ti vā ādīni vatvā gehasitavasena[10] na apasādeti.[11]

[140[6]] "*Vissaṭṭho* ti asandiṭṭho[12] apalibuddho."*

[140[6]] "*Viññeyyo* ti viññāpaniyo[13] pākaṭo vissaṭṭhattā[14] yeva c' esa viññeyyo hoti.

[140[7]] *Mañjû* ti madhuro.

[140[7]] *Savanīyo* ti sotasukho. Madhurattā[15] yeva c' esa savanīyo hoti.

[140[7]] *Bindû* ti sampiṇḍito.

[140[7]] *Avisārî* ti avisaṭo[16] binduttā[15] yeva c' esa avisārī hoti.

[140[7]] *Gambhīro* ti gambhīrasamuṭṭhito.

[140[8]] *Ninnâdî* ti ninnā davā gambhīrattā[15] yeva c' esa ninnâdī hoti.

[140[8]] *Yathā parisan* ti cakkavāḷapariyantam pi ekâbaddhaparisaŋ[17] viññāpeti."†

[140[9]] *Bahiddhâ* ti aṅgulimattam pi aḍḍhaṅgulimattam[18] pi[18] parisato bahiddhā[19] na gacchati. Tasmā: mā[20] evarūpo madhurassaro akāraṇā[21] nassî ti iti Bhagavato ghosoparisāya matthakena[3] matthaken' eva carati.

---

* *Cf.* DA. I. 282; II. 640. † *Cf.* DA. II. 640.

---

1 S. na ussā°.
2 B. *adds* kiŋ; S. °raṭṭhaka.
3 B. *omits.*
4 B. Na appa°; S. na apa°.
5 B. S. nâgacchati.
6 B. S. na hi.
7 S. bhikkhu.
8 S. gaṇhati.
9 B. macchariya; S. macchariyassa.
10 B. °vemena.
11 B. appa°.
12 B. siniddho; S. asaŋsaṭṭho.
13 S. °panīyo.
14 S. vissaṭṭhatā.
15 S. °atā.
16 S. avissaṭṭho.
17 B. ekābandha°.
18 B. S. *omit.*
19 S. bahi.
20 B. so.
21 B. *adds* mā.

[140[12]] *Avalokayamānâ* ti sirasmiŋ añjaliŋ ṭhapetvā Bhagavantaŋ olokentā[1] va paccosakkitvā dassanavijahanaṭṭhāne vanditvā gacchanti.

[140[12]] *Avijahattâ*[2] ti yo hi kathaŋ sutvā vuṭṭhito aññaŋ diṭṭhasutâdikathaŋ[3] kathento gacchati, esa sabhāvena vijahati nāma. Yo pana sutadhammakathāyavaṇṇaŋ kathento va gacchati, ayaŋ na vijahati nāma evaŋ *avijahattabhāvena*[4] *pakkamanti.*

[140[14]] *Gacchantan* ti rajjuyantavasena ratanasatubbedhaŋ suvaṇṇagghikaŋ viya gacchantaŋ *addasāma.*

[140[14]] *Ṭhitan* ti samussitakañcanapabbataŋ viya ṭhitaŋ *addasāma.*

[140[20]] *Tato ca bhiyyo* ti vitthāretvā guṇe kathetuŋ asakkonto avasesaguṇe[5] saŋkhipitvā kalāpaŋ viya muṭakabaddhaŋ[6] viya ca katvā vissajjento[7] evam āha. Ayam h' ettha[8] adhippāyo. Mayā[9] kathitaguṇehi akathitā va bahutarā mahāpaṭhavimahāsamuddâdayo[10] viya hi tassa bhoto anantā appameyyaguṇā[11] ākāsam iva vitthatâ[12] ti.

[141[20]] *Appaṭisaŋvidito* ti aviññāta āgamano. Pabbajite upasaŋkamante[13] hi cīvaraparikammā disamaye vā ekaŋ nivāsetvā sarīrabbhañjana-samaye[14] vā upasaŋkamitvā tato vā[15] paṭinivattitabbaŋ hoti, paṭisanthāramattam pi na jāyati. Puretaram pana okāse kārite divāṭṭhānaŋ sammajjitvā cīvaraŋ pārupitvā[16] bhikkhu vivitte ṭhāne nisīdati. Taŋ āgantvā passantā dassanena pi pasīdanti paṭisanthāro jāyati

---

1 B. S. olokento.
2 B. avijahitattā; S. avijahantā.
3 B. S. °sutâdikaŋ kathaŋ.
4 B. avijahanta°; S. avijahanā°.
5 B. S. avasese guṇe.
6 B. suṭa°; S. pūṭa°.
7 B. visajjanto; S. visajjento.
8 B. ettha.
9 S. mayā hi.
10 B. mahāpathavi°; S. mahāpaṭhavī°.
11 B. S. appameyyā guṇā.
12 B. S. vitthāritā.
13 B. S. °mantena.
14 B. sarīrabhañjana°; S. sarīra-ubbhañjana°.
15 B. va; S. *omits.*
16 B. pārupetvā.

pañhavyākaraṇaŋ[1] vā dhammakathā[2] vā labhati,[3] tasmā paṇḍitā okāsaŋ karonti,[4] so ca nesaŋ aññataro, ten' assa etad ahosi.

[141[29]] *Jiṇṇo vuddho*[5] ti attano uggatabhāvaŋ akathetvā kasmā evam āha? Buddhā nāma anuddayasampannā[6] honti, mahallakabhāvaŋ maŋ[7] ñatvā sīghaŋ okāsaŋ karissatî ti evam āha.

[142[25]] *Oram atha*[8] *naŋ*[8] *okāsam akāsî* ti vegena uṭṭhāya dvidhā bhijjitvā okāsam akāsi.

[143[7]] *Ye me* ti ye mayā.

[143[10]] *Nārīsaha*[9] *nāma*[9] *savhayâ* ti nārīsaha[10] nāmaŋ[10] nāma[11] itthiliṅgaŋ tena avhātabbâ ti *nārīsaha*[12] *nāma*[13] *savhayā* itthiliṅgena vattabbâ ti vohārakusalatāya evaŋ vadati.

[143[11]] *Pahūtajivho*[14] ti puthulajivho.

[143[12]] *Ninnāmay' etan* ti nīhara etaŋ.

[144[14]] "*Kevalî* ti sakalaguṇasampanno."*

[144[17]] *Paccabhāsî* ti ekappahārena pucchite[15] aṭṭhapañhe[16] vyākaronto[17] pati[18]-abhāsi.

[144[18]] *Yo vedî* ti yo vidati[19] jānāti, yassa pubbbenivāse[20] pākaṭo.

[144[19]] "*Saggâpāyañ ca passatî* ti dibbacakkhuñāṇaŋ kathitaŋ.

---

* *Cf.* SnA. 153.

---

1 B. pañhābyā°; S. pañhabyā°.
2 B. S. dhammakathaŋ.
3 C. labbhati.
4 B. S. kārenti.
5 B. S. vuḍḍho.
6 B. S. anudaya°.
7 B. S. *omit.*
8 C. atha naŋ; B. *omits* naŋ; *Text*, S. oram attha, *omit* naŋ.
9 B. nārisamāna; S. nārīsamā nāma.
10 B. nārisamāna nāmaŋ; S. nārīsamā nānaŋ.
11 B. *omits.*
12 B. nārisamāna; S. nārīsamā.
13 B. *omits.*
14 B. Bahuta°.
15 B. pucchito.
16 B. °pañhā.
17 B. S. byā°.
18 S. paṭi.
19 B. S. vedeti.
20 B. S. °nivāso.

[144[20]] *Jātikkhayaŋ patto* ti arahattaŋ patto."*

[144[20]] "*Abhiññā vosito* ti taŋ arahattaŋ abhijānitvā vosito vosānappatto.

[144[20]] *Munî* ti arahattañāṇamoneyyena samannāgato."†

[144[21]] *Visuddhan* ti paṇḍaraŋ.

[144[21]] *Muttaŋ*[1] *rāgehî*[1] ti kilesarāgehi muttaŋ.

[144[22]] *Pahīnajātimaraṇo* ti jātikkhayaŋ pattattā[2] pahīnajātiko jātipahānen'[3] eva pahīnamaraṇo.[4]

[144[22]] *Brahmacariyassa kevalî* ti yaŋ brahmacariyassa kevalī[5] sakalabhāvo, tena samannāgato[6] sakalacatumaggabrahmacariyavāso ti attho.

[144[23]] *Pāragū sabbadhammānan* ti sabbesaŋ lokiyalokuttaradhammānaŋ abhiññāya pāragato[7] sabbadhamme abhijānitvā ṭhito ti attho. *Pāragû* ti vā ettāvatā ca[8] pariññāpāragū pañcannaŋ khandhānaŋ pahānapāragū[9] sabbakilesānaŋ bhāvanāpāragū catunnaŋ maggānaŋ sacchikiriyāpāragū nirodhassa samāpattipāragū sabbasamāpattīnan ti ayam attho vutto. Puna *sabbadhammānan* ti iminā[10] abhiññāpāragū vutto ti.

[144[23]] *Buddho tādi pavuccatî* ti tādiso chahi ākārehi pāraṅgato sabbâkārena catunnaŋ saccānaŋ Buddhattā Buddho ti pavuccatî ti.

Kiŋ pana ettāvatā sabbe[10] pañhā vissajjitā[11] hontî ti? Āma vissajjitā.[11] *Cittaŋ visuddhaŋ jānāti muttaŋ rāgehî* ti iminā tāva bāhitapāpattā *brāhmaṇo* ti paṭhamapañho vissajjito[11] hoti, *pāragû* ti iminā vedehi[12] gatattā *vedagû* ti dutiyapañho vissajjito[11] hoti, *pubbenivāsan* ti, ādīhi imāsaŋ tissannaŋ

---

* *Cf.* SnA. 470; Therīgāthā Comy. 74=DhA. IV. 233; *cf.* SA. I. 231. Jātikkhayam . . . patto=AA. II. 265.

† *Cf.* AA. II. 265.

---

1 B. Muttarāgehi.
2 B. jātikkhayappattattā.
3 S. jātippa°.
4 B. pahāna°.
5 S. kevalaŋ.
6 B. sampannā°.
7 B. S. pāraŋ gato.
8 B. *omits.*
9 B. pahīna°.
10 S. *omits.*
11 S. visajji°.
12 S. vedānaŋ.

vijjānaŋ atthitāya *tevijjo* ti tatiyapañho vissajjito[1] hoti, *muttaŋ rāgehi sabbaso* ti iminā ca[2] nissaṭattā pāpadhammānaŋ *sotthiyo* ti catutthapañho vissajjito[1] hoti, *jātikkhayaŋ patto* ti iminā pana arahattass' eva vuttattā pañcamapañho vissajjito[1] hoti, *vosito* ti ca *brahmacariyassa kevalī* ti ca imehi chaṭṭhapañho vissajjito[1] hoti, *abhiññā vosito munī* ti iminā sattamapañho vissajjito[1] hoti, *pāragū sabbadhammānaŋ Buddho tādi pavuccatī* ti iminā aṭṭhamapañho vissajjito[1] hoti.*

[145[5]] *Dānakathan* ti ādīni heṭṭhā sutte† vitthāritān' eva.

[146[14]] *Paccapādī* ti paṭipajji.

[146[15]] *Dhammassânudhamman*[3] ti imasmiŋ sutte dhammo nāma arahattamaggo, anudhammo nāma heṭṭhimā‡ tayo maggā tīṇi[4] ca sāmaññaphalāni tāni paṭipāṭiyā paṭilabhī[5] ti attho.

[146[15]] *Na ca maŋ*[6] *dhammâdhikaraṇaŋ ca*[7] *vihesesī* ti mañ[8] ca[8] dhammakāraṇā[9] na[10] kilamesi na punappuna[11] kathāpesî ti vuttaŋ hoti. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti. Tattha parinibbāyî ti pana padena desanāya arahatten' eva kūṭaŋ gahitan ti.

Brahmāyusuttaŋ paṭhamaŋ.

92.

[Selasuttavaṇṇanā]

[SN. 102[16]] *Evam me sutan* ti Selasuttaŋ.

[102[17]] Tattha *Aṅguttarāpesū* ti ādi Potalikasutte[12]§ vitthāritam eva.

[102[18]] "*Aḍḍhateḷasehī*[13] ti aḍḍhena teḷasehi,[13] dvādasahi

* Dh. 423 ; A. I. 165 ; Itv. § 99.
† M. Sutta 56; *cf. above*, p. 90.
‡ M. Sutta 55; *cf. above*, p. 46.
§ M. Sutta 54; *cf. above*, p. 34 *ff*.

[1] S. visajji°. [2] B. S. va. [3] S. dhammaŋ sānu°.
[4] C. tīṇī. [5] B. S. pāṭilabhatī. [6] *Text;* S. navamaŋ.
[7] B. S. *omit*. [8] B. sacca; S. pañca.
[9] S. °kāraṇena. [10] S. *omits*.
[11] B. S. punappunaŋ. [12] S. Potaliya°.
[13] B. °telasehi; S. °terasehi (*and always*).

satehi paññāsāya ca bhikkhūhi saddhin ti vuttaŋ hoti."* Te pana sāvakasannipāte sannipatitā bhikkhū yeva sabbe ehibhikkhupabbajjāya pabbajitā khīṇâsavā.

[SN. 103²] *Keṇiyo*[1] ti tassa nāmaŋ.

[103²] "*Jaṭilo* ti tāpaso. So kira brāhmaṇamahāsālo, dhanarakkhanatthāya[2] pana tāpasapabbajjaŋ samādāya rañño paṇṇâkāraŋ katvā[3] bhūmibhāgaŋ gahetvā tattha assamaŋ kāretvā vasati,"* pañcahi sakaṭasatehi vaṇijjaŋ payojetvā[4] "kulasahassassa nissayo hutvā; assame pi c' assa eko tālarukkho divase[5] ekaŋ sovaṇṇiyaphalaŋ[6] muñcatī[7] ti vadanti. So divā kāsāyāni[8] dhāreti jaṭā ca[9] bandhati, rattiŋ"* kāmasampattiŋ anubhavati.

[103²²] "*Dhammiyā kathāyâ* ti pānakânisaŋsapaṭisaŋyuttāya[10] dhammiyā kathāya. Ayaŋ hi Keṇiyo tucchahattho Bhagavato dassanāya gantuŋ lajjiyamāno[11]: vikālabhojanā viratānam pi pānakaŋ kappatî ti cintetvā susaŋkhatabadarapānaŋ[12] pañcahi kājasatehi gāhāpetvā agamāsi; evaŋ gatabhāvo c' assa: 'atha kho Keṇiyassa jaṭilassa etad ahosi: kin nu kho ahaŋ samaṇassa Gotamassa harāpeyyan '† ti, Bhesajjakkhandhake[13] "‡ Pāḷiŋ[14] āruḷho yeva.

[104⁷˒ ⁹] *Dutiyam pi kho Bhagavâ* ti kasmā punappuna[15] paṭikkhipi? Titthiyānaŋ paṭikkhepo[16] pasannatāya[16] akāraṇam etaŋ n' atthi Buddhānaŋ paccayahetu evarūpaŋ kohaññaŋ. Ayam pana aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni disvā

---

* =SnA. 440. † =Vin. I. 245. ‡ =SnA. 446.

---

1 B. Keniyo. 2 B. S. °rakkhaṇatthāya.
3 B. S. datvā. 4 B. *adds* so.
5 B. S. divase divase.
6 B. S. sovaṇṇamayaŋ tālaphalaŋ.
7 B. S. muccatī. 8 B. kāsāvāni. 9 S. *omits*.
10 B.°saŋsappaṭisaŋyuttāya; S.°yuttā va.
11 C. lajjāyamāno.
12 B. susaŋkhataŋ paramapānaŋ; S. susaŋkhataŋ badara°.
13 B. bhesajjakhandhake.
14 B. Pāḷi; S. Pāliŋ. 15 B. S. punappunaŋ.
16 B. S. paṭikkhepa-pasannatāya.

ettakānaŋ yeva bhikkhaŋ paṭiyādessati[1] sve va Selo tīhi purisasatehi saddhiŋ pabbajissati. Ayuttaŋ kho pana navake aññato pesetvā imeh' eva saddhiŋ gantuŋ[2] athâpi sabbe gahetvā gamissāmi[3] bhikkhâhāro nappahossati.[4] Tato bhikkhūsu piṇḍāya carantesu manussā ujjhāyissanti. Cir' assâpi Keṇiyo samaṇaŋ Gotamaŋ nimantetvā[5] yāpanamattaŋ dātuŋ na sakkhî[6] ti sayam[7] pi vippaṭisārī bhavissati. Paṭikkhepe pana kate samaṇo Gotamo punappuna[8] *tvañ ca*[9] *brāhmaṇesu abhippasanno* ti brāhmaṇānaŋ nāmaŋ gaṇhî[10] ti cintetvā brāhmaṇe pi nimantetukāmo bhavissati, tato brāhmaṇo pāṭiyekkaŋ[11] nimantessati, tato[12] nimantitā bhikkhū hutvā bhuñjissanti. Evam assa saddhā anurakkhitā bhavissatî ti punappuna[8] paṭikkhipi. Kiñcâpi[13] hoti[14] iminā idaŋ dīpeti: bho Gotama kiŋ jātaŋ yadi ahaŋ brāhmaṇesu abhippasanno, adhivāsetu bhavaŋ Gotamo. Ahaŋ brāhmaṇānam pi dātuŋ sakkomi tumhākam pî ti.

[SN. 104[20]] *Kāyaveyyāvaṭikan*[15] ti kāyaveyyāvaccaŋ.

[104[27]] *Maṇḍalamālan*[16] ti dussamaṇḍapaŋ.

[105[13]] "*Āvāho* ti kaññāgahaṇaŋ.

[105[14]] *Vivāho* ti kaññādānaŋ."*

[106[2, 3, 6]] "*So me nimantito* ti so mayā nimantito. Atha brāhmaṇo paripakkupanissayattā[17] Buddhasaddaŋ sutvā va amaten' ev' âbhisitto pasādaŋ āvikaronto[18]: *Buddho*

* *Cf.* SnA. 448.

[1] S. °dissati.

[2] B. S. *add* ime vā aññato pesetvā navakehi saddhiŋ gantuŋ.

[3] B. S. āgamissāmi.

[4] B. S. nappahoti.

[5] S. nimantitvā.

[6] B. S. nâsakkhī.

[7] B. sāyaŋ.

[8] B. S. punappunaŋ.

[9] *Text adds* kho.

[10] B. S. gaṇhatī.

[11] B. pāti ekkaŋ.

[12] B. S. te tena.

[13] B. *adds* kho; S. *adds* bho ti.

[14] S. *omits*.

[15] B. °vatikaŋ; S. °vattikaŋ.

[16] S. °māḷaŋ.

[17] B. paripakkā°; S. paripakko°.

[18] B. āvīkaronto.

ti bho Keṇiya vadesî ti āha; Keṇiyo yathābhutaŋ ācikkhanto: *Buddho ti bho Sela vadāmî ti* āha. Tato naŋ puna pi daḷhikaraṇatthaŋ[1] pucchi; itaro pi tath' eva ārocesi. Ath' assa kappasatasahassehi[2] pi Buddhasaddassa[3] dullabhabhāvaŋ sampassato etad ahosî ti. Etaŋ[4] *ghoso pi kho* "* ti ādi ahosi.

[SN. 107[1]] "*Nīlavanarājî* ti nīlavaṇṇā rukkhapanti.[5]"†

[107[4]] "*Pade padan ti* padapamāṇe[6] padaŋ accâsanne hi[7] atidūre vā pāde nikkhippamāne[8] saddo vuṭṭho[9] ti taŋ paṭisedhento evam āha.

[107[5]] *Sīhā*[10] *va ekacarâ*[11]"‡ ti gaṇavāsī[12] sīho sīhapotakâdīhi saddhiŋ pamādaŋ āpajjati ekacaro appamatto hoti: iti[13] appamādavihāraŋ dassento ekacarasīhena opammaŋ karoti.

[107[7]] *Mā me bhonto* ti ācāraŋ sikkhāpento āha. Ayaŋ ettha[14] adhippāyo. Sace tumhe kathāvāraŋ alabhitvā mama kathāyaŋ[15] antare kathaŋ[12] pavesessatha, antevāsike sikkhāpetuŋ nâsakkhî ti mayhaŋ garahā uppajjissati, tasmā okāsaŋ passitvā manteyyāthâ ti.

[108[7]] *No ca kho naŋ*[16] *jānāmî* ti Vipassī pi Bodhisatto[17] caturāsītisahassapabbajitaparivāro[18] sattavassāni[19] Bodhisattacārikaŋ cari Buddhuppādakālo viya ahosi. Amhākam pi Bodhisatto chabbassāni Bodhisattacārikaŋ cari evaŋ pari-

* *Cf.* SnA. 448. † =SnA. 451. ‡ *Cf.* SnA. 451.

1 B. S. daḷhī°. 2 B. S. kappasahassehi.
3 B. °saddass' eva; S. °saddass' eva ca.
4 S. ahosi evaŋ.
5 B. nīlavaṇṇarukkha°; S. nīlavanarukkha°.
6 B. padappamāne; S. padasamane. 7 S. vā.
8 B. nikkhipamāne; S. nikkhipimāne.
9 C. vuṭṭhā; B. S. uṭṭhā. 10 B. S. sīho.
11 B. S. ekacaro. 12 B. *omits*.
13 B. *adds* ca. 14 B. S. hettha.
15 B. S. kathāya. 16 C. naŋ na.
17 S. Vipassibodhisatto.
18 B. °sahassattherapabbajita°; S. °sahassatherapabbajita°.
19 B. S. sattamāsāni.

puṇṇehi[1] lakkhaṇehi[1] samannāgatâpi Buddhā na honti, tasmā brāhmaṇo *no ca kho naŋ*[2] *jānāmī* ti āha.

[SN. 108[15]] "*Paripuṇṇakāyo*"* ti lakkhaṇehi paripuṇṇatāya ahīnaṅgatāya ca paripuṇṇasarīro.

[108[15]] *Surucī* ti sundarasarīrappabho.

[108[15]] *Sujāto* ti ārohapariṇāhasampattiyā saṇṭhānasampattiyā ca sunibbatto.

[108[15]] *Cārudassano* ti suciram pi passantānaŋ atittijanako manoharadassano.

[108[16]] *Suvaṇṇavaṇṇo* ti suvaṇṇavaṇṇasadiso.[3]

[108[16]] *Susukkadāṭho* ti suṭṭhu sukkadāṭho.

[108[18, 19]] *Mahāpurisalakkhaṇā*[4] ti paṭhamaŋ vuttaviyañjanān'[5] eva vacanantarena nigamento āha. Idāni[6] tesu lakkhaṇesu attano cittarucitāni gahetvā thomento *pasannanetto* ti ādim āha. Bhagavā hi pañcavaṇṇapasādasampattiyā *pasannanetto*.[7] Puṇṇacandasadisamukhatāya *sumukho*. Ārohapariṇāhasampattiyā *brahā*.[8] Brahmujjugattatāya[9] *uju*. Jutimantatāya *patāpavā*.

[108[20]] Yam pi[10] c' ettha pubbe vuttaŋ, taŋ *majjhe samaṇasaṅghassā* ti iminā pariyāyena thomayato[11] puna vuttaŋ, ediso[12] evaŋ virocati[13]; uttaragāthā[14] pi es' eva nayo.

[108[22]] *Uttamavaṇṇino* ti uttamavaṇṇasampanassa.

[108[23]] *Rathêsabho* ti uttamarathī.[15]

[108[24]] *Jambusaṇḍassā*[16] ti Jambudīpassa,[17] pākaṭena

---

* *From here to* †, p. 407=SnA. 452-457, *with but slight variations.*

---

1 B. paripuṇṇasarīralakkhaṇehi; S. paripuṇṇalakkhaṇehi.
2 C. *adds* na.
3 B. S. suvaṇṇasadisavaṇṇo. 4 S. °lakkhaṇo.
5 B vuttabuñjanānen'; S. paṭhamavissuñjanān'.
6 C. idāne. 7 S. pasannacitto. 8 B. S. brahmā.
9 B. Brahmujugattitāya; S. Brahmujugattatāya.
10 B. taŋ.
11 B. thomayanto; S. thomayatā.
12 B. S. *add* hi. 13 C. virecati. 14 B. S. °gāthāya.
15 B. uttamasārathi; S. uttamasārathī.
16 B. Jambumaṇḍassā; S. Jambū°. 17 S. Jambū.

issariyaŋ thomento āha. *Cakkavattī* ti[1] pana catunnam pi dīpānaŋ issaro hoti.

[SN. 109[1]] *Khattiyā* ti jātikhattiyā.

[109[1]] *Bhogī*[2] ti bhogiyā.

[109[1]] *Rājāno* ti ye keci rajjaŋ kārentā.[3]

[109[2]] *Rājâbhirājā* ti rājūnaŋ pūjaniyo[4] atirājā[5] hutvā, cakkavattī ti adhippāyo.

[109[2, 3, 5, 6]] *Manujindo* ti manussâdhipati paramissaro hutvā. Evaŋ vutte Bhagavā: ye te bhavanti arahanto sammāsambuddhā, te sake[6] vaṇṇe bhaññamāne attānaŋ pātukarontī[7] ti, imaŋ Selassa manorathaŋ pūrento: *rājâham asmī* ti ādim āha. Tatr' âdhippāyo[8]: yaŋ maŋ tvaŋ Sela rājā arahasi bhavitun ti yācati,[9] ettha appossukko hoti[10]: *rājâham asmi*, sati ca[11] rājatte, yathā aññe rājāno[12] yojanasataŋ vā anusāsanti[13] yojanasahassaŋ vā cakkavattī[14] hutvā[15] catudīpapariyantamattaŋ vā, nâham evaŋ[16] parichinnavisayo, ahaŋ hi *dhammarājā anuttaro* bhavaggato Avīcipariyantaŋ katvā tiriyaŋ appamāṇalokadhātuyo anusāsāmi. Yāvatā hi apadadipadâdibhedā[17] sattā, ahaŋ tesaŋ aggo. Na hi me koci sīlena vā . . . pe[18] . . . vimuttiñāṇadassanena vā paṭibhāgo atthi. Svâhaŋ evaŋ *dhammarājā anuttaro*, anuttaren' eva catusatipaṭṭhānâdibhedena *dhammena cakkaŋ vattemī* ti idaŋ pajahatha, idaŋ upasampajja viharathâ ti, āṇācakkaŋ. Idaŋ kho pana bhikkhave dukkhaŋ ariyasaccan ti ādinā pariyattidhammena dhammacakkam eva vā. *Cakkaŋ appati-*

---

1 B. S. Cakkavatti.
2 *Text* bhoja; S. bhogī.
3 C. kārento; B. kāretā.
4 B. S. pūjanīyo.
5 B. S. adhirājā.
6 B. saka.
7 S. pātuŋ karontī.
8 B. S. tatr' âyaŋ adhippāyo.
9 B. vadesi; S. yācasi yaŋ vadesi.
10 S. hohi.
11 S. va.
12 B. S. añño rājā.
13 B. S. anusāsati.
14 B. S. cakkavatti.
15 B. S. *add* pi.
16 S. eva.
17 B. S. apadadvi°.
18 B. *omits*.

vattiyaŋ[1] ti yaŋ cakkaŋ appativattiyaŋ[1] hoti samaṇena vā . . . pe . . . kenaci vā lokasmin ti.

[SN. 109[7, 10, 11]] Evaŋ attānaŋ āvikarontaŋ Bhagavantaŋ disvā pītisomanassajāto[2] Selo puna daḷhīkaraṇatthaŋ *sambuddho paṭijānāsī* ti gāthādvayam āha. Tattha *ko nu senāpatī* ti dhammarañño[3] *bhoto* dhammena pavattitassa cakkassa anuppavattako[4] senāpati ko[5] ti pucchi. Tena ca samayena Bhagavato dakkhiṇapasse āyasmā Sāriputto[6] nisinno hoti suvaṇṇapuñjo viya siriyā sobhamāno, taŋ dassento Bhagavā mayā *pavattitan*[7] ti gātham āha.

[109[14]] Tattha *anujāto Tathāgatan* ti Tathāgataŋ[8] hetuŋ[8] anujāto Tathāgatena, hetunā jāto ti attho. Api[9] ca anujāto avajāto atijāto ti tayo vuttā, tesu avajāto dussīlo, so Tathāgatassa putto nāma na hoti, atijāto nāma pitarā uttaritaro tādiso pi[10] Tathāgatassa putto n' atthi, Tathāgatassa pana eko anujātaputto va hoti taŋ dassento[11] evam āha,[9] evaŋ *ko nu senāpatī* ti pañhaŋ vyākaritvā,[12] yaŋ Selo āha: sambuddho paṭijānāsī ti, tatra naŋ[13] nikkaŋkhaŋ kātukāmo: n' âhaŋ paṭiññāmatten' eva paṭijānāmi, api c' âhaŋ iminā kāraṇena Buddho ti ñāpetuŋ *abhiññeyyan* ti gātham āha.

[109[16]] Tattha[14] *abhiññeyyan* ti vijjā ca vimutti ca: bhāvetabbaŋ maggasaccaŋ, pahātabbaŋ samudayasaccaŋ, hetuvacanena[15] phalasiddhito, tesaŋ phalāni nirodhasaccadukkhasaccāni pi[16] vuttān' eva honti. Evaŋ sacchikātabbaŋ sacchikataŋ pariññātabbaŋ pariññatan ti idam p' ettha[17] saŋgahitâm evâ[18] ti[18] catusaccabhāvanaŋ[16] saccabhāvanāphalañ ca[19]

---

[1] B. S. appaṭi°. [2] S. pītisomman°.
[3] B. rañño. [4] S. anuvattako.
[5] B. ko nu. [6] S. Sārīputto. [7] B. vattitaŋ.
[8] B. Tathāgatena hetu; S. Tathāgatahetu.
[9] B. *omits from here to* dassento evam āha.
[10] S. hi. [11] C. dassanto.
[12] B. S. byā°. [13] B. tatr' idaŋ.
[14] B. S. tatra. [15] S. *adds* pana.
[16] B. *omits*. [17] B. S. idam ettha.
[18] B. *omits* evâ ti; S. eva.
[19] B. catussaccabhāvanāphalañ ca.

vimuttiŋ[1] dassento bujjhitabbaŋ bujjhitvā *Buddho* jāto *'smî* ti yuttahetunā Buddhabhāvaŋ sādheti. Evaŋ nippariyāyena attānaŋ āvikatvā[2] attani kaŋkhāvitaraṇatthaŋ brāhmaṇaŋ abhittarayamāno[3] *vinayassû* ti gāthâttayam[4] āha.

[SN. 110[2]] Tattha *sallakatto* ti rāgâdisallakattano.[5]

[110[2]] *Anuttaro* ti yathā bāhira vejjena vûpasamitarogo imasmiñ ñev' attābhāve[6] kuppati, na evaŋ mayā[7]; vûpasamitassa pana rogassa bhavantare pi uppatti n' atthi. Tasmā ahaŋ *anuttaro* ti attho.

[110[3]] *Brahmabhūto* ti seṭṭhabhuto.

[110[3]] *Atitulo* ti tulaŋ atīto nirupamo ti attho.

[110[3]] *Mārasenappamaddano* ti 'kāmā te paṭhamā senâ'* ti evaŋ āgatāya, Mārasenāya pamaddano.

[110[4]] *Sabbâmitte*[8] ti khandhakilesâbhisaŋkhāramaccudevaputtamārasaŋkhāte sabbapaccatthike.

[110[4]] *Vasīkatvâ*[9] ti attano vase vattetvā.

[110[4, 5]] *Akutobhayo* ti kutoci abhayo. Evaŋ vutte Selo brāhmaṇo tāva[10] Bhagavati sañjātapasādo[11] pabbajjâpekho[12] hutvā, *imaŋ bhonto* ti gathāttayam[13] āha.

[110[8, 11]] Tattha *kaṇhâbhijātiko*† ti caṇḍālâdi nīcakule jāto. Tato te pi māṇavakā pabbajjâpekhā[12] hutvā, *evañ ce*[14] *ruccati bhoto* ti gātham āhaŋsu. Atha Selo tesu māṇavakesu tuṭṭhacitto te ca dassento pabbajjañ ca[15] yācanto[16] *brāhmaṇâ* ti gātham āha.

---

* =SN. 436 † *Cf.* DA. I. 162.

---

[1] S. vimuttiñ ca. [2] B. āvīkatvā.
[3] B. aticāriyamāno; S. abhitārayamāno.
[4] B. gāthattayam; S. gāthādvayam.
[5] B. °sallakantano. [6] B. °vattâbhāve.
[7] S. *adds* vûpasamitarogo mayā.
[8] B. sabbamitte. [9] B. vasikatvā.
[10] B. S. tāvad-eva. [11] B. sañjātappasādo.
[12] B. S. pabbajjāppe°.
[13] B. gāthatthayaŋ; S. gāthādvayaŋ.
[14] C. evaŋ te; *Text* etañ ce.
[15] S. *omits*. [16] S. yācento.

[SN. 110[15]] Tato Bhagavā, yasmā Selo atīte Padumuttarassa Bhagavato sāsane tesaŋ yeva tiṇṇaŋ purisasatānaŋ gaṇaseṭṭho hutvā tehi saddhiŋ pariveṇaŋ kāretvā dānâdīni ca[1] puññāni katvā tena[2] kamena[3] devamanussasampattiŋ anubhavamāno pacchime bhave tesaŋ yeva ācariyo hutvā nibbatto, tañ ca tesaŋ kammaŋ vimuttiparipākāya paripakkaŋ ehibhikkhubhāvassa[4] ca upanissayabhūtaŋ, tasmā te sabbe va ehibhikkhupabbajjaŋ pabbājento *svākkhātan*[5] ti gātham āha.

[110[16]] Tattha *sandiṭṭhikan* ti sayaŋ[6] daṭṭhabbaŋ paccakkhaŋ.

[110[16]] *Akālikan* ti maggânantaraŋ[7] phaluppattiyā[7] na kālantare[8] pattabbaphalaŋ.

[110[17], 107[5]] *Yattha amoghâ* ti yasmiŋ maggabrahmacariye *appamattassa* sikkhattayapūraṇena[9] *sikkhato pabbajjā* amoghā hoti saphalâ ti attho.

[110[18]] Evañ[10] ca[11] vatvā[11]; etha[12] bhikkhavo ti Bhagavā avoca, te sabbe pattacīvaradharā hutvā ākāsena[13] āgantvā[13] vassasatiya[14]-therā[14] viya suvinītā Bhagavantaŋ abhivādayiŋsu.[15] Evam imaŋ tesaŋ ehibhikkhubhāvaŋ sandhāya *alattha kho Selo* ti ādivuttaŋ.

[111[11]] *Imāhi* ti imāhi Keṇiyassa cittânukulāhi[16] *gāthāhi.*

[111[12]] Tattha aggiparicariyaŋ vinā brāhmaṇānaŋ yaññâbhāvato *aggihuttamukhā yaññâ* ti vuttaŋ, aggihuttamukhâ[17] ti aggihuttaseṭṭhā,[1] aggijuhanapadhānâ[18] ti attho. Vede[19] sajjhāyantehi paṭhamaŋ sajjhāyitabbato *Sāvittī*[20] *chandaso mukhan* ti vutto.

---

[1] B. *omits.*
[2] C. S. *omit.*
[3] B. kammena.
[4] C. ehibhikkhūbhāvassa.
[5] B. svākhātaŋ.
[6] B. *adds* eva.
[7] C. °patiyā; B. maggânantaraphaluppattiyā.
[8] B. kālantaraŋ.
[9] S. sikkātta°.
[10] C. Evaŋ.
[11] C. *omits.*
[12] S. atha.
[13] B. S. ākāsenâgantvā.
[14] B. S. vassasatikattherā.
[15] B. abhivārayiŋsu.
[16] S. °nukūlāhi.
[17] S. *omits.*
[18] B. agginojuhanappadhārā.
[19] B. Bede.
[20] C. S. Sāvatti.

[SN. 111[13]] *Manussānaŋ* seṭṭhato *rājā mukhan* ti vutto.

[111[13]] *Nadīnaŋ* ādhārato paṭisaraṇato ca *sāgaro mukhan* ti vutto.

Candayogavasena ajja Kattikā ajja Rohiṇī[1] ti aññānato[2] ālokakaraṇato sommabhāvato[3] ca *nakkhattānaŋ mukhaŋ cando* ti vutto.[4]

[111[14, 15]] Tapantānaŋ aggattā *Ādicco tapataŋ mukhan* ti vutto, dakkhiṇeyyānaŋ pana aggattā, visesena tasmiŋ samaye Buddhapamukhasaṅghaŋ[5] sandhāya, *puññaŋ ākaŋkhamānānaŋ saṅgho ve yajataŋ mukhan* ti vutto.[6] Tena saṅgho puññassa āyamukhan ti dasseti.

[112[10, 16]] *Yan taŋ saraṇan* ti aññaŋ vyākaraṇagātham[7] āha. Tass' attho: cakkhūhi[8] pañcahi[8] *cakkhumā Bhagavā* yasmā mayaŋ *ito aṭṭhame* divase *taŋ*[9] *saraṇaŋ āgamma*,[10] tasmā *sattarattena*[11] *tava sāsane* anuttarena damathena *dant' amha*,[12] aho te saraṇassa ānubhāvo ti. Tato paraŋ Bhagavantaŋ dvīhi gāthāhi thometvā tatiyaŋ[13] vandanaŋ yācanto[14]: '*bhikkhavo tisatā*[15] *ime*'* ti ādim āhā ti."†

Selasuttaŋ dutiyaŋ.

---

* =Sn. 573.

† *To here from* *, p. 402=SnA. 452-457, *with but slight variations.*

---

1 S. Rohini.
2 B. aññāṇato; S. aññāpanato.
3 B. somha°; S. soma°.
4 B. S. vuttaŋ.
5 B. S. Buddhappamukhaŋ saṅghaŋ.
6 S. vuttaŋ.
7 C. aññavyā°, B. S. aññaŋ byā°.
8 B. S. pañcahi cakkhūhi.
9 S. taŋ taŋ.
10 B. S. āgat' amhā.
11 B. S. attanā.
12 B. dant' âmhā; S. dant' amhā.
13 B. tatiyāya; S. tatiyavandanaŋ.
14 C. yācento.
15 S. sattā.

93.

[Assalāyanasuttavaṇṇanā]

[147[1]] *Evam me sutan* ti Assalāyanasuttaŋ.

[147[3]] Tattha *nānāverajjakānan* ti Aṅga-Magadhâdīhi nānappakārehi verajjehi āgatānan tesu tesu[1] vā raṭṭhesu jātasaŋvaḍḍhānan[2] ti pi attho.

[147[4]] *Kenacid evâ* ti yaññupāsanâdinā aniyamitakiccena.[3]

[147[6]] *Cātuvaṇṇin*[4] ti catuvaṇṇasādhāraṇaŋ. Mayam pana nahānasuddhiyā[5] pi[6] bhāvanāsuddhiyā pi brāhmaṇā va[7] sujjhantî[7] ti vadāma ayuttaŋ[8] samaṇo Gotamo karotî ti maññamānā evaŋ cintayiŋsu.

[147[9]] *Vuttasiro* ti vāpitasiro.[9]

[147[25]] *Dhammavādî* ti sabhāvavādī.

[147[26]] *Duppatimantiyâ*[10] di amhâdisehi adhammavādīhi dukkhena patimantetabbā[11] honti. *Dhammavādino* nāma parājayo na sakkā kātun ti dasseti.

[148[11]] *Paribbājakan* ti pabbajjāvidhānaŋ. Tayo vede[12] uggahetvā sabbapacchā pabbajantā yehi mantehi pabbajanti pabbajitā ca ye mante pariharanti yaŋ vā[6] ācāraŋ ācaranti taŋ sabbaŋ bhotā caritaŋ[13] sikkhitaŋ,[14] tasmā tuyhaŋ parājayo n' atthi, jayo va te[6] bhavissatî ti maññantā evam āhaŋsu.

[148[29]] *Dissante*[15] *kho panâ* ti ādi: tesaŋ laddhibhindanatthaŋ vuttaŋ.

[148[29]] Tatra[16] *brāhmaṇiyo* ti brāhmaṇānaŋ puttapaṭilābhatthāya āvāhavivāhavasena kulā ānītā brāhmaṇiyo dis-

---

[1] B. S. *omit.*
[2] C. °vaddhānaŋ.
[3] C. aniyāmita°.
[4] B. catu°.
[5] B. nhāna°.
[6] B. *omits.*
[7] S. ca sajjhantī.
[8] B. S. *add* pi.
[9] B. vopita°; S. voropitasiro.
[10] C. °mantayā; B. S. duppaṭi°.
[11] B. paṭimantitabbā; S. paṭimantetabbā.
[12] B. bede.
[13] S. pariyattaŋ.
[14] B. S. *add* ti.
[15] B. dissanti.
[16] B. S. tattha.

santi. Tā kho pan' etā aparena samayena utuniyo pi honti. Sañjātapupphānî[1] ti attho.

[148[30]] *Gabbhiniyo* ti sañjātagabbhā.

[148[30]] *Vijāyamānâ* ti puttadhītaro jāyamānā.[2]

[148[30]] *Pāyamānâ* ti dārake thaññaŋ pāyentiyo.[3]

[148[31]] *Yonijā*[4] *va samānâ* ti brāhmaṇīnaŋ pasavamaggena[5] jātā samānā.

[148[31]] *Evam ahaŋsû* ti evaŋ vadanti.

[148[31, 35]] Kathaŋ? "*Brāhmaṇo va seṭṭho vaṇṇo . . . pe . . . brāhmadāyādâ*"* ti. Yadi pana nesaŋ saccavacanaŋ siyā brāhmaṇīnaŋ kucchi Mahābrahmuno uro bhaveyya, brāhmaṇīnaŋ pasavamaggo[5] Mahābrahmuno mukhaŋ bhaveyya, ettāvatā mayaŋ Mahābrahmuno ure vasitvā mukhato nikkhantâ ti vattuŋ, mā labhantû ti ayaŋ mukhato jātacchedakavādo[6] vutto.

[149[6]] *Ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotî* ti[7] brāhmaṇo sabhariyo vaṇijjaŋ[8] payojento Yonaraṭṭhaŋ[9] vā Kambojaraṭṭhaŋ vā gantvā kālaŋ karoti. Tassa gehe vayappatte putte asati brāhmaṇī dāsena vā kammakarena vā[10] saddhiŋ saŋvāsaŋ kappeti. Ekasmiŋ dārake jāte so puriso dāso va[11] hoti. Tassa jātadārako[12] pana dāyajjasāmiko hoti. Mātito suddho pitito asuddho. So vaṇijjaŋ[13] payojento majjhimapadesaŋ[14] gantvā brāhmaṇadārikaŋ gahetvā tassā kucchismiŋ puttaŋ paṭilabhati. So pi mātito va suddho hoti pitito asuddho. Evaŋ brāhmaṇasamayasmiñ ñeva[15] jātisambhedo[16] hotî ti dassanatthaṃ etaŋ vuttaŋ.

---

* =D. III. 81.

---

[1] B. S. °pupphā.
[2] B. S. jaya°.
[3] B. S. pāyantiyo.
[4] C. Yonijātā.
[5] C. passāva°; B. pasā°.
[6] C. B. °vāro.
[7] C. hoti.
[8] B. vāṇijaŋ.
[9] B. S. Yonakaraṭṭhaŋ.
[10] B. *omits.*
[11] S. *omits.*
[12] B. °dārakena; S. *adds* va.
[13] B. vāṇijaŋ.
[14] S. majjhimadesaŋ.
[15] S. °yasmiŋ yeva.
[16] S. *adds* va.

[150[5, 6]] *Kiŋ balaŋ ko assāso* ti yattha tumhe dāsā honto[1] sabb' eva dāsā hotha ayyā honto[2] sabb' eva ayyā hotha ettha vo[3] ko thāmo ko avassayo yena[4] *brāhmaṇā*[5] *va seṭṭho vaṇṇo* ti vadathâ ti dīpeti. Khattiyo[6] nu kho ti ādayo sukkacchedakavādā[7] nāma honti.[8] Idāni cātuvaṇṇisuddhiŋ[9] dassento *idha rājâ* ti ādim āha.

[152[7]] *Sâpānadoṇiyâ* ti sunakhānam pi vanadoṇiyā.

[152[14]] *Aggikaraṇīyan* ti sītavinodana-andhakāravidhamanabhattapacanâdi[10] aggikiccaŋ.

[153[3, 12]] *Ettha, Assalāyanâ* ti ettha sabbasmiŋ aggikiccaŋ karonte idāni yad etaŋ brāhmaṇā va[11] cātuvaṇṇisuddhî ti[12] vadanti. Ettha cātuvaṇṇâ[13] ti niyamo. N' atthi pañcamo hi pārisakavaṇṇo[14] pi atthî ti saŋkhittena tesaŋ vāde dosadassanatthaŋ *idha khattiyakumāro* ti ādim āha.

[154[1, 3]] Tattha[15] *amutra pan' esānan*[16] ti amusmiŋ ca pana purimanaye et' esānaŋ māṇavakānaŋ *kiñci nānākaraṇaŋ na*[17] *passāmî* ti vadati. Nānākaraṇaŋ[18] pana tesam pi atthi yeva khattiyakumārassa hi brāhmaṇakaññāya uppanno khattiyapārisako[19] nāma itaro brāhmaṇapārisako[19] nāma; etehi[20] na jātimānavakā[21] evaŋ pañcamassa vaṇṇassa atthitāya cātuvaṇṇisuddhî ti etesaŋ vāde dosaŋ dassetvā idāni puna[22] cātuvaṇṇisuddhiyaŋ otārento[23] *taŋ kiŋ maññasî* ti ādim āha.

---

1 B. honti; S. hontā. 2 B. S. hontā.
3 B. ve. 4 B. yaŋ; S. ye.
5 B. S. brāhmaṇo. 6 B. *adds* va; S. *adds* ca.
7 C. °vārā; B. °vāro. 8 B. hoti.
9 S. cātuvaṇṇiŋ suddhiŋ.
10 S. °mabhattapacanâdi. 11 B. S. *omit*.
12 B. cātuvaṇṇisuddhiŋ cātuvaṇṇisuddhî ti; S. cātuvaṇṇī suddhī cātuvaṇṇī suddhî ti.
13 S. catu°. 14 C. B. S. pārasa°. 15 B. tatra.
16 *Text* amutra pana sānaŋ; B. aṇnutra ca pan' esānaŋ; S. amutra ca pana 'sānaŋ.
17 B. pana; S. pana na.
18 B. °kāraṇaŋ. 19 C. S. °pārasako.
20 S. ete. 21 S. hīnajāti°.
22 B. pana. 23 B. ovādanto.

[154[6]] " Tattha *saddhe* ti matakabhatte."*

[154[6]] " *Thālipāke* ti paṇṇâkārabhatte.

[154[6]] *Yaññe* ti yaññabhatte.

[154[6]] *Pāhuṇe*[1] ti āgantukānaŋ katabhatte."†

[154[9]] *Kiŋ hî* ti kiŋ mahapphalaŋ bhavissati na[2] bhavissatî ti dīpeti.

[154[29]] *Bhūtapubban* ti Assalāyana pubbe mayi jātiyā hīnatare, tumhe seṭṭhatarā samānā pi mayā jātivāde pañhaŋ puṭṭhā sampādetuŋ nâsakkhittha.[3] Idāni tumhe hīnatarā hutvā mayā seṭṭhatarena Buddhena[4] sake jātivāde pañhaŋ puṭṭhā kiŋ sampādessatha ? Na ettha cintā kātabbâ ti māṇavaŋ upatthambhento imaŋ desanaŋ ārabhi.

[155[2]] Tattha *Asito*‡ ti Kāḷako.[5]

Devalo‡ ti tassa nāmaŋ. Ayam eva Bhagavā tena samayena.

[155[7]] " *Aṭaliyo*[6] ti gaṇaṅgaṇa-ûpāhanā.[7]"§

[155[8]] *Patthaṇḍile*[8] ti paṇṇasālapariveṇe.[9]

[155[11]] *Ko nu kho* ti kahaŋ nu kho.

[155[13]] *Gāmaṇḍalarūpo viyâ* ti gāmadārakarūpo viya.

[156[5]] *So kho ahaŋ*[10] *bho homî ti* bho ahaŋ so Asita-Devalo homî ti vadati. Tadā kira Mahāsatto " koṇḍadamo[11] "‖ hutvā vicarati.

[156[7]] *Abhivādetuŋ upakkamiŋsû*[12] ti vandituŋ upakkamaŋ akaŋsu. Tato paṭṭhāya ca vassasatikatāpaso pi[13] tadahu jātaŋ brāhmaṇakumāraŋ avandanto koṭṭhito[14] sukoṭṭhito[15] hoti.

---

* *Cf.* DA. I. 267; AA. II. 266.

† *Cf.* DA. I. 267.

‡ *Cf.* J. III. 466.

§ =SA. I. 346.

‖ *Cf.* J. IV. 389.

---

[1] B. pāhunake; S. pāhune.

[2] B. S. no.

[3] B. nasakkhi°.

[4] B. S. Buddhānaŋ.

[5] B. Kālako.

[6] S. Āgaliyo.

[7] B. gaṇaṅgaṇ' ûpāhanā.

[8] S. patthiṇḍile.

[9] S. paṇṇasālā°.

[10] B. So kvāhaŋ

[11] B. koṇḍadamato.

[12] *Text* upasaŋkamiŋsu.

[13] B. ti.

[14] B. S. koṇḍito.

[15] B. *omits*; S. sukoṇḍito.

[156[17]] *Janī*[1] *mātâ* ti yā sā[2] tumhe janikā sā vo janikā[3] mātā.[3]

[156[20]] *Janī*[4] *mātû*[4] ti janikāya mātu.[5]

[156[24]] *Yo janī*[6] *pitâ*[6] ti yo janiko[7] pita. Yo[8] janiko pitā teva[8] vā[9] pāṭho.

[157[11]] *Asitenâ* ti pañcâbhiññena *Asitena Devalena isinā.* Imaŋ gandhabbapañhaŋ puṭṭhā na sampāyissanti[10] yesaŋ sattannaŋ isīnaŋ.

[157[16]] *Na*[11] *Puṇṇo dabbigāho* ti, tesaŋ sattanaŋ isīnaŋ dabbiŋ gahetvā paṇṇaŋ pacitvā dāyako Puṇṇo nāma eko ahosi. So dabbigaṇhanasippaŋ[12] jānāti. *Tvaŋ*[9] *sâcariyako* tesaŋ Puṇṇo pi na hoti. Tena ñātaŋ dabbigahaṇaŋ[12] sippamattam[13] pi na jānāsî ti. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti. Ayam pana Assalāyano saddho ahosi pasanno. Attano anto nivesane yeva cetiyaŋ kāresi yāv' ajjadivasā Assalāyanavaŋse jātā nivesanaŋ[14] kāretvā anto nivesane cetiyaŋ kārent' evâ[15] ti.

Assalāyanasuttaŋ tatiyaŋ.

94.

[Ghoṭamukhasuttavaṇṇanā]

[157[21]] *Evam me sutan* ti Ghoṭamukhasuttaŋ.

[157[22]] Tattha *Khemiyambavane* ti evaŋ-nāmake ambavane.

[158[8]] *Dhammiko paribbājo*[16] ti dhammikā pabbajjā.

[158[9]] *Adassanâ* ti tumhādisānaŋ vā paṇḍitānaŋ adassanena.

[158[9]] *Yo vā pan' ettha dhammo* ti yo vā[17] pana ettha dham-

---

1 B. janitā; S. jani°.
2 B. sa.
3 B. janakā mātā; S. janimātā.
4 C. B. S. Janimātû.
5 S. mātuyā.
6 B. janako; S. janipitā.
7 B. S. janako.
8 S. Yo janipitā tveva.
9 S. *omits.*
10 B. S. *add* yesaŋ ti.
11 B. S. *omit.*
12 B. S. gahaṇa°.
13 S. dabbigahaṇasippa°.
14 B. nivesane.
15 B. S. karont' evā.
16 B. S. paribbajo.
17 C. ca.

mo; sabhâvo tass' eva[1] vā[2] adassanena, iminā amhākaŋ kathā appamāṇaŋ dhammo va pamāṇan ti dasseti. Tato thero nava-uposathâgāre[3] viya bahunā kammena idha bhavitabban ti cintentvā *caŋkamā* oruyha paṇṇasālaŋ *pavisitvā nisīdi*, taŋ dassetuŋ *evaŋ vutte* ti ādi vuttaŋ.

[159[5]] "*Cattāro 'me, brāhmaṇâ*,"* ti therassa kira etad ahosi: ayaŋ brāhmaṇo dhammikaŋ pabbajjaŋ upagato samaṇo vā brāhmaṇo vā n' atthî ti vadati, imassa cattāro puggale dve ca parisā dassetvā catutthaŋ puggalaŋ katarāya parisāya bahulaŋ passasî ti pucchissāmi[4] jānamāno anāgāriyaparisāyâ[5] ti vakkhati evam etaŋ sakamukhen' eva dhammiko paribbājako[6] atthî ti vadāpessāmî ti imaŋ desanam ārabhi.

[160[16]] Tattha "*sārattarattâ* ti suṭṭhurattarattā."†

[161[14]] *Sânuggahā vācā*[7] *bhāsitâ* ti upakārakā[8] bhāsitā. Vuttaŋ h' etaŋ mayā amhākaŋ kathā appamāṇaŋ dhammo va pamāṇan ti.

[163[11]] *Kiŋ pana te* ti gihī[9] nāma kappiyam pi akappiyam pi vadeyyâ ti vivecanattaŋ[10] pucchi.

[163[27]] *Kārapesî* ti māpesi. Kāretvā[11] ca pana kālaŋ katvā sagge nibbatto, etassa kira jānanasippe[12] mātaram pi pitaram pi ghāṭetvā[13] attā va ghātetabbo[14] ti āgacchati,[15] etaŋ[16] sippaŋ jānanto ṭhapetvā[17] etaŋ añño sagge nibbatto nāma n' atthi, esa pana theraŋ upanissāya puññaŋ katvā tattha[18] nibbattitvā ca pana: ken' âhaŋ kammena idha nibbatto ti āvajjitvā[19]

---

* *Cf.* M. I. 341; D. III. 232; A. II. 205; Pug. 55.
† =SA. I. 147.

---

1 S. yeva. 2 S. taŋ. 3 C. upāsa°.
4 B. pucchissāma.
5 C. anagā°; B. S. °parisāyaŋ.
6 B. paribbajo. 7 C. S. *omit*.
8 B. sakāraṇā vācā; S. sakāraṇā.
9 B. gihi. 10 S. vimoca°.
11 B. S. kārāpetvā. 12 S. °sippaŋ. 13 C. ghātetvā.
14 C. jotetabbo. 15 B. āgacchanti.
16 S. ekaŋ. 17 S. jānāpetvā.
18 S. *adds* nibbatto. 19 B. S. āvajjetvā.

yathābhūtaŋ ñatvā ekadivasaŋ jiṇṇāya bhojanasālāya paṭisaŋkharaṇatthaŋ saṅghe sannipatite manussavesena āgantvā pucchi: kim atthaŋ bhante saṅgho sannipatito? ti. Bhojanasālāya paṭisaŋkharaṇattan ti. Kena[1] pan' esā[1] kāritā? ti. Ghoṭamukhenâ ti. Idāni so kuhin? ti.[2] Kālakato[3] ti. Atthi pan' assa koci ñātako? ti. Atthi ekā bhaginî ti. Pakkosāpetha nan[4] ti. Bhikkhū pakkosāpesuŋ. So taŋ pasaŋkamitvā: ahaŋ, tava bhātā Ghoṭamukho nāma, imaŋ sālaŋ kāretvā sagge nibbatto asuke ca asuke ca ṭhāne mayā ṭhapitaŋ dhanaŋ atthi. Taŋ gahetvā imañ ca bhojanasālaŋ kārehi dārake ca posehî ti vatvā bhikkhusaṅghaŋ vanditvā vehāsaŋ uppatitvā devalokam eva agamāsi. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Ghoṭamukhasuttaŋ catutthaŋ.

95.

[Caṅkīsuttavaṇṇanā]

[164[1]] *Evam me sutan* ti Caṅkīsuttaŋ.

[164[5]] Tattha *devavane sālavane* ti tasmiŋ kira devatānaŋ balikammaŋ[5] karīyati[6] tena taŋ Devavanan ti[7] Sālavanan ti pi vuccati.

[164[6]] *Opasādaŋ*[8] *ajjhāvasatî* ti Opasādā[9] nāmake[9] brāhmaṇagāme vasati.[10] Adhibhavitvā[11] va āvasati[11] tassa sāmī hutvā yāya mariyādāya tattha vasitabbaŋ tāya mariyādāya vasati. "Upasaggavasena* pan' ettha bhumatthe[12] upayogavacanaŋ veditabbaŋ. Tath' assa[13] anuppayogattā[14] va sesapadesu tattha lakkhaṇaŋ saddasatthato pariyesitabbaŋ.

* *From here to* *, p. 415=DA. I. 245-246.

[1] B. S. ken' esā. [2] B. *adds* ca.
[3] B. kālaŋ kato. [4] S. taŋ.
[5] S. balīkammaŋ. [6] B. kariyanti; S. kariyyati.
[7] S. *adds* vuccati. [8] S. Opāsādaŋ.
[9] B. S. Opāsādanāmake. [10] S. *omits.*
[11] B. S. abhibhāvitvā vasati.
[12] S. bhummatthe. [13] S. tassa.
[14] B. anuyogattā; S. upayogattā.

[164[6]] *Satt' ussadan* ti sattehi ussadaŋ,[1] ussannabahujanaŋ[2] ākiṇṇamanussaŋ posāvaniyahatthi-assamoramigâdi[3] anekasattasamākiṇṇañ[3] câti attho. Yasmā pana so gāmo bahi āvijjhitvā[4] jātena hatthi-assâdīnaŋ ghāsatiṇena c' eva gehacchadanatiṇena ca sampanno tathā dārukaṭṭhehi c' eva gehasambhārakaṭṭhehi ca, yasmā c' assa abbhantare vaṭṭacaturassarâdisaṇṭhānaŋ[5] bahū pokkharaṇiyo jalajakusumavicittāni ca bahi anekāni taḷākāni[6] udakassa niccabharitān' eva honti, tasmā *satiṇakaṭṭhôdakan* ti vuttaŋ.

[164[7]] Saha dhaññena *sadhaññan* pubbaṇṇâparaṇṇâdibhedaŋ[7] bahudhaññasannicayan ti attho. Ettāvatā tasmiŋ gāme brāhmaṇo setacchattaŋ ussāpetvā rājaliḷhāya[8] vasati tassa samiddhi-sampatti dīpitā hoti.

Rājato laddhaŋ bhoggaŋ *rājabhoggaŋ*.

[164[7]] Kena dinnan ti ce, *raññā Pasenadinā*[9] *Kosalena*[9] *dinnaŋ*.

[164[8]] *Rājadāyan* ti rañño dāyabhūtaŋ, dāyajjan ti attho.

[164[8]] *Brahmadeyyan* ti seṭṭhadeyyaŋ, chattaŋ ussāpetvā rājasaŋkhepena bhuñjitabban ti attho.

Atha vā *rājabhoggan* ti sabbaŋ chejjabhejjaŋ anusāsantena titthapabbatâdisu suṅkhaŋ gaṇhantena setacchattaŋ patigaṇhantena[10] setacchattaŋ[10] ussāpetvā raññā hutvā bhuñjitabbaŋ. Tattha *Raññā, Pasenadinā Kosalena dinnaŋ rājadāyan* ti. Ettha raññā dinnattā rājadāyaŋ dāyakarājadīpanatthaŋ pan' assa raññā Pasenadinā Kosalena dinnan ti idaŋ vuttaŋ. *Brahmadeyyan* ti seṭṭhadeyyaŋ, yathā dinnaŋ na puna gahetabbaŋ hoti, nissaṭṭhapariccattaŋ evaŋ dinnan ti attho."*

---

* *To here from* *, p. 414 =DA. I. 245-246.

---

[1] B. *omits*. [2] B. S. ussannaŋ bahu°.

[3] B. assamoramigâdisatta-anekasamākiṇṇañ.

[4] C. avijjhitvā.

[5] B. °caturassādisaṇḍānā; S. °caturassādisaṇṭhānā.

[6] S. talākāni vā.

[7] C. pubbannâparannabhedaŋ; S. pubbunnâparannâbhedaŋ. [8] B. rājaliḷāya; S. rājalīlāya.

[9] C. Pasenadikosalena; B. Passenadinā Ko.

[10] B. S. *omit*.

[164[12]] "Bahu[1]* bahū hutvā[2] saŋghātâ ti *saṅghā*[3] ekekissā[4] disāyaŋ[4] saṅgho tesaŋ[5] atthî ti *saṅghī*. Pubbe gāmassa anto agaṇā bahi nikkhamitvā gaṇā[6] sampannâ[6] ti *gaṇībhūtā*.

[164[13]] *Uttarena mukhâ*[7] ti uttaradisâbhimukhā.

[164[18]] *Khattaŋ āmantesî* ti khattā[8] vuccati, pucchitapañhavyākaraṇasamattho[9] mahāmatto, tam āmantesi.

[164[28]] *Āgamentû* ti muhuttaŋ patimānentu[10] acchantû ti vuttaŋ hoti.

[165[6]] *Nānāverajjakānan* ti nānāvidhesu rajjesu aññesu Kāsi-Kosalâdisu[11] jātā vā nivasanti vā, tato vā[12] āgatâ ti nānā verajjakā. Tesaŋ nānāverajjakānaŋ.

[165[7, 10]] *Kenacid evâ* ti aniyāmitena[13] yaññûpāsanâdinā kenaci kiccena. Te tassa gamanaŋ sutvā cintesuŋ: ayaŋ Caṅkī† uggata-Brāhmaṇo, yebhuyyena ca aññe Brāhmaṇā samaṇaŋ Gotamaŋ saraṇaŋ gatā, ayam eva na gato. Svāyam, sace tattha gamissati, addhā samaṇassa Gotamassa āvaṭṭaniyā māyāya[14] āvaṭṭito,[15] saraṇaŋ gamissati. Tato etassa[16] pi gehadvāre Brāhmaṇānaŋ asannipāto bhavissati. Hand' assa gamanantarāyaŋ karomâ ti samantayitvā[17] tattha agamaŋsu.[18] Taŋ sandhāya, *atha kho te brāhmaṇâ* ti ādi vuttaŋ.

' Tattha *ubhato* ti dvīhi[19] pakkhehi.

---

* *From here to *, p. 423, cf.* DA. I. 280-286, *with but slight differences.*

† DA. I. 280, Soṇadaṇḍo.

[1] S. bahū. [2] B. S. *add* va. [3] C. saṅgho.
[4] B. na ekikāyādinnā viya; S. na ekekakissā dinnā viya.
[5] S. etesaŋ.
[6] B. °saŋhatā; S. gaṇasampannā.
[7] *Text* mukhe. [8] S. khatto.
[9] B. °pañhabya°; S. °pañhābya°.
[10] B. adhivāsentu; S. paṭivāsentu.
[11] S. Kāsī°. [12] B. ca. [13] S. aniya°.
[14] B. S. āvaṭṭiyamāyāya. [15] B. āvañjito.
[16] S. etassā. [17] S. sammanta°.
[18] B. āgamaŋsu; S. āgamiŋsu. [19] B. S. *add* pi.

[165[20]] *Mātito ca pitito câ* ti, bhoto[1] mātā brāhmaṇī mātu mātā brāhmaṇī, tassâpi mātā brāhmaṇī; pitā brāhmaṇo pitu pitā brāhmaṇo, tassa[2] pitā brāhmaṇo ti. Evaŋ bhavaŋ[3] *ubhato sujāto: mātito ca pitito ca.*

[165[20]] *Saŋsuddhagahaṇiko* ti saŋsuddhā te mātugahaṇī,[4] kucchî ti attho.

[165[21]] *Yāva sattamā pitāmahayugâ* ti ettha pitu pitā pitāmaho, pitāmahassa yugaŋ pitāmahayugaŋ. *Yugan* ti āyuppamāṇaŋ vuccati, abhilāpamattam eva c' etaŋ. Atthato pana pitāmaho va pitāmahayugaŋ, tato uddhaŋ sabbe pi pubbapurisā pitāmahagahaṇen'[5] eva gahitā. Evaŋ yāva sattamo puriso, tāva saŋsuddhagahaṇiko.

Atha vā *akkhitto anupakkuṭṭho*[6] *jātivādenâ* ti dassenti,[7] *akkhitto* ti apanetha etaŋ, kiŋ iminâ ti evaŋ akkhitto[8] anupakkhitto.[9]

Anupakkuṭṭho[6] ti na upakkuṭṭho,[10] na akkosaŋ vā nindaŋ vā pattapubbo. Kena kāraṇenâ ti? *Jātivādena.* Iti pi hīnajātiko eso ti evarūpena vacanenâ ti attho.'*

[165[23]] *Iminā p' aṅgenâ* ti iminā pi kāraṇena.

[165[26]] *Aḍḍho*[11] ti issaro.

[165[26]] *Mahaddhano* ti mahatā dhanena samannāgato. Bhoto hi gehe paṭhaviyaŋ paŋsuvālikā viya bahuŋ[12] dhanaŋ.[12] Samaṇo pana[3] Gotamo adhano bhikkhāya udaraŋ pūretvā yāpetî ti dassenti. *Mahābhogo* ti pañcakāmaguṇavasena mahā-upabhogo. Evaŋ yaŋ yaŋ guṇaŋ vadanti tassa tassa[13]

---

* =AA. II. 260-261.

---

[1] B. S. ubhato. [2] B. S. tassâ pi.

[3] C. *omits.*

[4] B. *adds* saŋsuddhā te mātukucchī; S. °gahaṇiko saŋsuddho te pitugahaṇiko piti attho (*omitting* kucchî ti).

[5] B. pitāmahagga°. [6] B. S. anupakuṭṭho.

[7] S. dasseti. [8] B. S. anukkhitto.

[9] B. anavakkhitto. [10] B. S. upakuṭṭho.

[11] B. S. addho. [12] B. S. bahudhanaŋ.

[13] B. *omits.*

paṭipakkhavasena Bhagavato aguṇaŋ yeva dassemâ[1] ti maññamānā vadanti.

[165[30]] *Abhirūpo* ti aññehi manussehi adhikarūpo.

[165[30]] *Dassanīyo*[2] ti divasam pi passantānaŋ atittakaraṇato dassanayoggo.[3] Dassanen' eva cittappasādajananako[4] *pāsādiko*.

[165[30]] Pokkharatā vuccati sundarabhāvo, vaṇṇassa pokkharatā vaṇṇapokkharatā, tāya *vaṇṇapokkharatāya* vaṇṇasampattiyâ ti attho. Porāṇā pana: pokkharan ti sarīraŋ vadanti, vaṇṇaŋ vaṇṇam eva. Tesaŋ matena vaṇṇañ[5] ca pokkharañ ca vaṇṇapokkharāni, tesaŋ bhāvo vaṇṇapokkharatā. Iti *paramāya vaṇṇapokkharatāyâ* ti uttamaparisuddhena vaṇṇena c' eva sarīrasaṇṭhānasampattiyā câti attho.

[165[31]] *Brahmavaṇṇî* ti seṭṭhavaṇṇī. Parisuddhavaṇṇesu pi seṭṭhena suvaṇṇavaṇṇen'[6] eva[6] samannāgato ti attho. *Brahmavaccasî*[7] ti Mahābrahmuno sarīrasadisena sarīrena samannāgato. *Akkhuddâvakāso*[8] *dassanāyâ* ti bhoto sarīre dassassa[9] okāso na khuddako, mahā, sabbān' eva te aṅgapaccaṅgāni dassanīyān' eva tāni câpi mahantān' evâ ti dīpeti.

[165[32]] Sīlam assa atthî ti *sīlavā*. Vuddhaŋ[10] vaḍḍhitaŋ[11] sīlam assâ ti *vuddhasīlī*.[10] *Vuddhasīlenâ*[10] ti vuddhena[10] vaḍḍhitena sīlena.

[165[33]] *Samannāgato* ti yutto. Idaŋ vuddha[10]-sīlā-padass' eva[12] vevacanaŋ. Sabbaŋ etaŋ pañcasīlamattam eva sandhāya vadanti.

[165[33]] *Kalyāṇavāco* ti ādisu kalyāṇā sundarā parimaṇḍalapadavyañjanā[13] vācā assâ ti kalyāṇavāco.

[165[33], 166[1]] Kalyāṇaŋ madhuraŋ vākkaraṇaŋ[14] assâ ti *kalyāṇavākkaraṇo*.[14] Vākkaraṇan[14] ti udāhāraghoso.[15] Guṇa-

---

[1] S. dassessāmā.
[2] B. dassaniyo.
[3] S. °yogo.
[4] B. cittapa°.
[5] C. vaṇṇo.
[6] S. °vaṇṇena.
[7] B. S. °vacchasī.
[8] B. S. akhuddâ°.
[9] C. dassana; S. sarīradassanassa.
[10] B. S. buddh°.
[11] B. vuḍḍhi°.
[12] C. °-sīla-°.
[13] B. S. °dabyañjanā.
[14] B. vakkaraṇaŋ.
[15] B. S. udāharaṇaghoso.

paripuṇṇabhāvena purebhâvâ[1] ti porī, pure vā bhavattā porī[2] nāgarikitthiyā sukhumālattena[3] sadisâ ti porī. Tāya *poriyā*.

[166[1]] '*Vissaṭṭhāyâ*[4] ti apalibuddhāya, sandiddhavilambitâdi[5] dosarahitāya.

Anelagalāyâ[6] ti eḷagalena[7] virahitāya. Ekacc' assa hi kathentassa eḷaŋ[8] galati[9] lālā[10] paggharati kheḷaphusitāni[11] vā nikkhamanti tassa[12] vācā eḷagalā[13] nāma hoti, tabbiparitāyâ[14] ti attho.

[166[2]] *Atthassa viññāpaniyâ* ti ādimajjhapariyosānaŋ pākaṭaŋ katvā bhāsitatthassa viññāpanasamatthāya.'* Sesam ettha brāhmaṇavaṇṇe uttānam eva.

[166[14, 15]] *Evaŋ vutte* ti evaŋ tehi brāhmaṇehi vutte. Caṅkī: Ime brahmaṇā attano vaṇṇe vuccamāne atussanakasatto nāma n' atthi, vaṇṇam assa bhaṇitvā nivāressāmâ ti jāti-ādīhi mama vaṇṇaŋ vadanti, na kho pana me yuttaŋ attano vaṇṇe rajjituŋ,[15] handâhaŋ etesaŋ vādaŋ bhinditvā samaṇassa Gotamassa mahantabhāvaŋ ñāpetvā etesaŋ tattha gamanaŋ karomî ti cintetvā, *tena hi bho mamâpi suṇāthâ* ti ādim āha. Tattha ye pi *ubhato sujāto* ti ādayo attano guṇehi sadisā guṇā te pi: Ko câhaŋ ke ca[16] samaṇassa Gotamassa jātisampatti ādayo guṇâ ti attano guṇehi uttaritare va[17] maññamāno, itare pana ekanten' eva Bhagavato mahantabhāvadīpanatthaŋ[18] pakāseti.

[166[15]] *Mayam eva arahāmâ* ti evaŋ niyamento c' ettha

---

* *Cf.* SA. I. 275.

---

[1] S. °bhavā. [2] S. poriyā.
[3] B. *adds* na; S. sukhumālattā tāya.
[4] S. visa°. [5] B. S. sandiṭṭha°.
[6] C. aneḷagaḷāyā; S. anelagaḷāyā.
[7] C. eḷegaḷena; S. elagaḷena.
[8] S. elā. [9] C. S. gaḷati.
[10] B. S. *add* vā. [11] C. khela°; S. kheḷaphussitā.
[12] B. assa. [13] C. eḷagaḷā; S. elagaḷā.
[14] S. °pariyāyâ. [15] C. rañjituŋ.
[16] S. *instead of* ko . . . ca *reads* kevalaŋ.
[17] B. S. yeva. [18] S. °dīpatthaŋ.

idaŋ dīpeti: yadi guṇamahantatāya upasaŋkamitabbo nāma hoti, yathā Sineruŋ upanidhāya sāsapo mahāsamuddaŋ upanidhāya gopadakaŋ sattasu mahāsaresu udakaŋ upanidhāya ussāvabindu paritto lāmako, evam eva[1] samaṇassa Gotamassa jātisampatti-ādayo guṇe upanidhāya amhākaŋ guṇā parittā lāmakā. Tasmā *mayam eva arahāma taŋ bhavantaŋ*[2] *Gotamaŋ dassanāya upasaŋkamitun* ti.

[166[26]] *Bhūmigatañ ca vehāsaṭṭhañ câ* ti, ettha rājaṅgaṇe c' eva uyyāne ca sudhāmaṇḍapapakkharaṇiyo[3] sattaratanapūriyo[4] katvā bhūmiyaŋ ṭhapitadhanaŋ[5] bhūmigataŋ nāma, pāsādaniyyuhâdāyo[6] pana pūretvā ṭhapitaŋ vehāsaṭṭhaŋ[7] nāma. Evaŋ tāva kulapariyāyena āgataŋ. Tathāgatassa pana jātadivase yeva saŋkho elo uppalo puṇḍarīko[8] ti cattāro nidhayo upagatā, tesu saŋkho gāvutiko elo aḍḍhayojaniko uppalo tigāvutiko puṇḍarīko[8] yojaniko[9] ti tesu pi gahitagahitaṭṭhānaŋ pūrati yeva. Iti *Bhagavā*[10] *pahūtaŋ hiraññasuvaṇṇaŋ*[11] *ohāya pabbajito* ti veditabbo.

[166[27]] *Daharo vâ* ti ādīni heṭṭhā vitthāritān' eva.

[167[1]] *Akkhuddâvakāso*[12] ti ettha Bhagavato[13] aparimāṇo[14] dassanâvakāso ti veditabbo.

Tatr' idaŋ[15] vatthuŋ. Rājagahe kira aññataro brāhmaṇo: Samaṇassa kira Gotamassa pamāṇaŋ gahetuŋ na sakkâ ti, sutvā, Bhagavato piṇḍāya pavisanakāle saṭṭhihatthaŋ veṇuŋ[16] gahetvā nagara-dvārassa bahi ṭhatvā, sampatte Bhagavati veṇuŋ[17] gahetvā samīpe aṭṭhāsi. Veṇu[17] Bhagavato jaṇṇumattaŋ[18] pāpuni. Puna divase dve veṇū[17] ghaṭetvā samīpe

---

[1] B. evaŋ. [2] S. bhagavantaŋ.
[3] B. sudhāmaṇṭhāpa°; S. sudhāmaṇṭhā°.
[4] B. °pūraŋ; S. °pūrā.
[5] B. S. ṭhapitaŋ dhanaŋ.
[6] S. niyūhâ°. [7] C. vehāsagataŋ.
[8] B. S. puṇḍariko. [9] C. yojaniyo.
[10] *Text* Gotama. [11] S. pahūtahirañña°.
[12] B. S. akhudda°. [13] B. S. Bhagavati.
[14] S. *adds* yeva. [15] B. S. tatr' īdaŋ.
[16] B. S. veḷuŋ. [17] B. S. veḷ°.
[18] B. jāṇu°; S. jannu°.

aṭṭhāsi. Bhagavā dvinnaŋ veṇūnaŋ[1] upari veṇumattam[2] eva paññāyamāno: brāhmaṇa kiŋ karosî? ti āha. Tumhākaŋ pamāṇaŋ gaṇhāmî ti. Brāhmaṇa sace pi tvaŋ sakalacakkavāḷagabbhaŋ pūretvā ṭhitaveṇū[1] gahetvā[3] ghaṭetvā āgamissasi,[4] n' eva me pamāṇaŋ gahetuŋ sakkhissasi. Na hi mayā cattāri asaṅkheyyāni* kappasatasahassañ ca tathā pāramiyo pūritā yathā me paro[5] pamāṇaŋ gaṇheyya. Atulo[6] brāhmaṇa Tathāgato appameyyo ti vatvā Dhammapade† gātham āha. Gāthāpariyosāne caturāsî ti pāṇasahassāni amataŋ piviŋsu.

Aparam pi vatthu.[7] Rāhu kira Asurindo cattāri yojanasahassāni aṭṭha ca yojanasatāni ucco, bāhantaram assa dvādasayojanasatāni hatthatalapādatalānaŋ[8] puthulatā[9] tīṇi yojanasatāni, aṅgulipabbāni paṇṇāsa yojanāni, bhamukantaraŋ paṇṇāsa yojanaŋ nalāṭaŋ tiyojanasataŋ sīsaŋ navayojanasataŋ. So: ahaŋ ucco 'smi satthāraŋ oṇamitvā[10] oloketuŋ na sakkhissāmî ti na gacchati.[11] So ekadivasaŋ Bhagavato vaṇṇaŋ sutvā: yathā kathañci olokessāmî ti āgato. Bhagavā tassa ajjhāsayaŋ viditvā: catusu iriyāpathesu katareṇa dassemî[12] ti cintetvā: ṭhitako nāma nīco[13] pi ucco viya paññāyati. nipanno[14] v' assa attānaŋ dassessāmî ti, Ānanda Gandhakuṭipariveṇe mañcakaŋ paññāpehî ti vatvā, tattha sīhaseyyaŋ kappesi. Rāhu āgantvā nipannaŋ[14] Bhagavantaŋ gīvaŋ unnāmetvā nabhamajjhe[15] puṇṇacandaŋ viya ulloketi. Kim idaŋ Asurindâ? ti ca vutte, Bhagavā[16] oṇāmitvā[10] oloketuŋ na

* A. II. 142. † DA. I. 285 *quotes* Dhp. 196.

1 B. S. veḷ°. 2 B. veḷu°; S. dviveḷu°
3 B. S. *omit.*
4 S. samīpe aṭṭhāsi.
5 C. *omits.* 6 S. Agaṇeyyo.
7 B. *omits these three words*; S. vatthuŋ.
8 S. °pādatalāni. 9 S. °lato.
10 B. S. oṇa°. 11 S. nâgacchati.
12 B. dassāmî; S. dassessāmî.
13 B. nicco. 14 B. nippan.
15 C. nabho majjhe. 16 S. Bhagavantaŋ.

sakkhissāmî ti n' âgacchin[1] ti. Na mayā Asurinda adhomukhena pāramiyo pūritā, uddhaggaŋ me[2] katvā dānaŋ dinnan ti. Taŋ divasaŋ Rāhu saraṇaŋ āgamāsi.[3] Evaŋ Bhagavā *akkhuddâvakāso*[4] *dassanāya.*

[167[2]] Catupārisuddhisīlena[5] *sīlavā.* Tam pana sīlaŋ ariyaŋ uttamaŋ[6] parisuddhaŋ, ten' âha *ariyasīlî* ti ādi.[7] Tad etaŋ[8] anavajjaṭṭhena kusalaŋ, tenâha *kusalasīlî* ti. *Kusalena sīlenâ* ti idam assa vevacanaŋ.

[167[6]] *Bahunnaŋ*[9] *âcariyapâcariyo* ti. Bhagavato ekekāya dhammadesanāya caturâsītipāṇasahassāni aparimāṇā[10] pi[7] devamanussā[11] maggaphalâmataŋ pivanti. Tasmā *bahunnaŋ*[9] *ācariyo.*[12] Sāvaka[13]-veneyyānam[14] pana[15] *pâcāriyo* ti.

[167[7]] *Khīṇakāmarāgo* ti ettha kāmaŋ[16] Bhagavato sabbe pi kilesā khīṇā, brāhmaṇo pana te na jānāti attano jānanaṭṭhāne yeva guṇaŋ katheti.

[167[7]] *Vigatacāpallo* ti 'pattamaṇḍanā cīvaramaṇḍanā senāsanamaṇḍanā[17] imassa vā pūtikāyassa kelāyanā[18] paṭikelanâ[19] '* ti evaŋ vutte[20] cāpallavirahito.[21]

[167[8]] *Apāpapurekkhāro* ti, apāpe nava lokuttaradhamme purato katvā vicarati.

[167[9]] *Brahmaññāya pajāyâ* ti Sāriputta-Moggallāna-Mahākassapâdibhedāya brāhmaṇapajāya[22] etissāya[2] pajāya purekkhāro. Ayaŋ hi pajā samaṇaŋ Gotamaŋ purato katvā vica-

* *Cf. above*, p. 184; Vibh. 351.

1 B. n' agacchiŋ.
2 S. *adds* va.
3 S. agamāsi.
4 B. S. akhu°.
5 S. catuppāri°.
6 C. uttaraŋ.
7 S. *omits.*
8 B. S. eva.
9 B. bahūnaŋ.
10 S. °māṇāni.
11 S. manussāni.
12 S. ācariyānaŋ.
13 S. sāvakānaŋ.
14 B. S. viney°.
15 B. *omits.*
16 S. kāmañ ca.
17 S. cīvarasenāsanamaṇḍanā.
18 S. kelanā.
19 B. parikelāyanā.
20 C. S. vutta.
21 B. S. cāpalyāvirahito.
22 B. S. *add* aviruddho hi so.

ratî[1] ti attho. Api ca apāpapurekkhāro[2] na[3] pāpaŋ purato katvā carati pāpaŋ na icchatî ti attho. Tassa[4] brahmaññāya pajāya attanā saddhiŋ paṭiviruddhāya pi brāhmaṇapajāya aviruddho hitasukhatthiko yevâ ti vuttaŋ hoti.

[167[12]] *Tiroraṭṭhâ* ti pararaṭṭhato.

[167[12]] *Tirojanapadâ* ti parajanapadato.

[167[12]] *Sampucchituŋ āgacchantî* ti, khattiyapaṇḍitâdayo c' eva brahmanāgagandhabbâdayo[5] ca pañhe abhisaŋkaritvā pucchissāmâ ti āgacchanti. Tattha keci[6] pucchāya vā dosaŋ vissajjana[7]-sampaṭicchane vā asamatthataŋ sallakkhetvā, apucchitvā[8] tuṇhī nisīdanti, keci pucchanti, kesañ ci Bhagavā va[9] pucchāyaŋ ussāhaŋ janetvā vissajjeti.[10] Evaŋ sabbesam pi tesaŋ vimatiyo, tīraŋ patvā mahāsamuddassa ūmiyo[11] viya, Bhagavantaŋ patvā va bhijjanti."* Sesaŋ ettha Tathāgatassa vaṇṇe uttānam eva.

[167[27]] "*Atithino te*[12] *hontî* ti te amhākaŋ āgantukā[13] navakā[9] pāhuṇakā[13] hontî ti attho.

[168[4]] *Pariyāpuṇāmî* ti jānāmi.

[168[5]] *Aparimāṇavaṇṇo* ti tathārūpen' eva sabbaññunā pi appameyyavaṇṇo pag' eva mādisenâ ti dasseti. Vuttam pi c' etaŋ:

Buddho pi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaŋ kappam pi ce
aññam abhāsamāno.
Khīyetha kappo ciradīghamantare vaṇṇo na khīyetha
Tathāgatassâ ti.†

[168[9]] Imaŋ pana guṇakathaŋ sutvā te brāhmaṇā cintayiŋsu: yathā Caṅkī[14] samaṇassa Gotamassa vaṇṇaŋ bhāsati

* *To here from* *, p. 416=DA. I. 280-286, *with but slight differences.* † = DA. I. 288.

1 B. S. caratī. 2 B. *adds* ti.
3 B. *adds* purekkhāro na. 4 B. S. Kassa.
5 B. S. brāhmaṇagandha°. 6 C. koci.
7 B. vissajjane; S. visajjane. 8 B. S. *add* va.
9 S. *omits*. 10 S. visajjeti.
11 S. ummiyo. 12 C. *omits*.
13 B. °pāhunaka; S. āgantukāpāhunakā. 14 S. kiñci.

anomaguṇo so bhavaŋ Gotamo, evaŋ tassa guṇe jānamānena kho pana iminā aticiraŋ adhivāsitaŋ, handa naŋ anuvattāmâ ti anuvattamānā *tena hi bho* ti ādim āhaŋsu."*

[168[23]] *Opātetî* ti paveseti.

[169[2]] *Sampurekkharontî* ti puttamatta-nattamattam pi samānaŋ purato katvā vicaranti.

[169[12]] *Mantapadan* ti mantā yeva mantapadaŋ vedo[1] ti attho.

[169[12]] " *Itihîtiha paramparāyâ* ti evaŋ kira evaŋ kirâ ti paramparabhāvena āgatan ti dīpeti.

[169[13]] *Piṭakasampadāyâ*"† ti vacanasaṅghātasampattiyā.[2] Sāvitti ādīhi chandabandhehi ca[3] vaggabandhehi[4] ca sampādetvā āgatan ti dasseti.

[169[13]] *Tattha câ* ti tasmiŋ mantapade.

[169[26]] " *Pavattāro* ti pavattāyitāro.[5]

[169[26]] *Yesan* ti yesaŋ santakaŋ.

[169[27]] *Mantapadan* ti vedasaŋkhātaŋ[6] mantapadam eva.[7]

[169[27]] *Gītan* ti Aṭṭakâdīhi‡ dasahi porāṇakabrāhmaṇehi sarasampattivasena[8] sajjhāyitaŋ.

[169[27]] *Pavuttan* ti aññesaŋ vuttaŋ, vācitan ti attho.

[169[29]] *Samihitan*[9] ti samupabbuḷhaŋ,[10] rāsikataŋ[11] piṇḍaŋ katvā ṭhapitan ti attho.

[169[28]] *Tad anugāyantî* ti etarahi brāhmaṇā taŋ tehi sabbehi[12] gītaŋ anugāyanti anusajjhāyanti.[13]

[169[28]] *Tad anubhāsantî* ti taŋ anubhāsanti, idaŋ purimass' eva vevacanaŋ.

[169[28]] *Bhāsitam anubhāsitantî* ti tehi bhāsitaŋ[14] sajjhāyitam[13] anusajjhāyanti.

---

* =DA. I. 238. † *Cf.* Nd. II. 151; SA. I. 221.
‡ *Cf.* Sn. p. 151 *ff.*

---

[1] B. bedo.
[2] C. °pattiyaŋ; B. pāvacana°; S. vacanasaṅkhāta°.
[3] S. *omits.*
[4] S. pavagga°.
[5] C. pavattayi°; S. pavattāpiyatāro.
[6] B. beda°.
[7] B. S. mantam eva.
[8] B. padasam patti°.
[9] C. samīhitan.
[10] S. °pabyuḷhaŋ.
[11] S. rāsīkataŋ.
[12] B. S. pubbe.
[13] B. *adds* vādenti.
[14] S. bhāsitasajjhāyita.

[169[29]] *Vācitam anuvācentî* ti tehi aññesaŋ vācitaŋ anuvācenti.

[169[29]] *Seyyathîdan*[1] ti te katame ti attho.

[169[29]] *Aṭṭhako*[2] ti ādīni tesaŋ nāmāni. Te kira dibbena cakkhunā oloketvā parûpaghātaŋ[3] akatvā Kassapa-sammāsambuddhassa Bhagavato vacanena[4] saha saŋsandetvā mante ganthesuŋ. Aparâparā[5] pana Brāhmaṇā pāṇâtipātâdīni pakkhipitvā tayo vede[6] bhinditvā Buddhavacanena saddhiŋ viruddhe[7] akaŋsu."*

[170[16]] "*Andhaveṇî* ti andhapavenī. Ekena hi cakkhumatā gahitayaṭṭhiyā koṭiŋ eko andho gaṇhāti,[8] tam andhaŋ añño tam andhaŋ[9] añño ti evaŋ paṇṇāsa saṭṭhi[10] andhā paṭipāṭiyā ghaṭitā *andhaveṇî* ti vuccati.

[170[16]] *Paramparā-saŋsattâ* ti aññamañña[11]-laggayaṭṭhigāhakena[12] pi[13] cakkhumatā viharitâ[14] ti attho. Eko kira dhutto andhagaṇaŋ disvā: asukasmiŋ nāma gāme khajjabhojjaŋ sulabhan[15] ti ussāhetvā tehi: tattha no sāmi nehi, idaŋ nāma te demâ ti vutte[16] lañcaŋ gahetvā antarāmagge maggā okkammā[17] mahantaŋ gacchaŋ anuparigantvā purimassa hatthena pacchimassa kacchaŋ gaṇhāpetvā: kiñci kammaŋ atthi, gacchatha tāva tumhe ti vatvā palāyi. Te divasam pi gantvā maggaŋ avindamānā: kahaŋ bho maggo[18]! kahaŋ bho[18] maggo ti, paridevitvā maggaŋ avindamānā tatth' eva mariŋsu. Te sandhāya vuttaŋ *paramparā-saŋsattâ* ti.

[170[16]] *Purimo pî* ti purimesu dasasu brāhmaṇesu eko pi.

---

* =DA. I. 273.

---

1 C. Yeyya°; B. Seyyathidaŋ.
2 C. Aṭṭako.
3 S. °ghāṭaŋ.
4 B. pāvacanena.
5 B. aparâpare; S. apare para.
6 B. bede.
7 S. viruddhaŋ.
8 B. S. gaṇhati.
9 B. S. *omit.*
10 S. satthī°.
11 B. S. °maññaŋ.
12 B. °yaṭṭhiggāhakena; S. laggā yaṭṭhi°.
13 B. S. *omit.*
14 B. *omits.*
15 S. sulabbhan.
16 B. S. vutto.
17 B. S. okkamma.
18 B. S. cakkhumā.

[170[16]] *Majjhimo pî* ti majjhe ācariyapâcariyesu eko pi.

[170[17]] *Pacchimo pî* ti idāni brāhmaṇesu eko pi."*

[170[26]] *Pañca kho* ti Pāḷi āgatesu dvīsu aññe pi evarūpe tayo pakkhipitvā vadati.

[170[27]] *Dvidhā vipākâ* ti bhūtavipākā vā abhūtavipākā vā.

[171[6]] *Nâlam etthâ* ti Bhāradvāja saccaŋ anurakkhissāmî ti paṭipannena viññunā yam mayā gahitaŋ.

[171[6]] *Idam eva saccaŋ, mogham aññan* ti evaŋ[1] *ekaŋsen' eva niṭṭhaŋ gantuŋ* nâlaŋ na yuttan ti upari pucchāya maggaŋ vivaritvā ṭhapesi.

[171[31]] *Idha*[2] *Bhāradvāja bhikkhû* ti Jīvakasutte† viya Mahāvacchasutte‡ viya ca attānaññ' eva[3] sandhāya vadati.

[172[1]] *Lobhanīyesu*[4] *dhammesû* ti lobhadhammesu. Sesapadadvaye pi es' eva nayo.

[173[18]] *Saddhaŋ niveseti* ti okappaniyasaddhaŋ[5] niveseti.

[173[18]] *Upasaŋkamati*[6] ti upagacchati.

[173[18]] *Payirūpāsati* ti santike nisīdati.

[173[19]] *Sotan* ti pasādasotaŋ odahati.

[173[19]] *Dhamman* ti desanādhammaŋ suṇāti.

[173[20]] *Dhāreti* ti paguṇaŋ katvā dhāreti.

[173[21]] *Upaparikkhati* ti atthato ca kāraṇato ca vīmaŋsati.

[173[21]] *Nijjhānaŋ khamanti* ti olokanaŋ khamanti. Idha sīlaŋ kathitaŋ idha samādhi ti evaŋ upaṭṭhahanti ti attho.

[173[22]] *Chando* ti kattukamyātā chando.

[173[23]] *Ussahati* ti vāyamati.

[173[23]] *Tūleti*[7] ti[7] aniccādivasena tīreti.

[173[23]] *Padahati* ti maggapadhānaŋ[8] padahati.

[173[24]] *Kāyena c' eva paramasaccan* ti sahajātanāmakāyena

---

* =DA. II. 401-402.

† Majjhima, Sutta 55.

‡ Majjhima, Sutta 73.

---

[1] B. ettha.

[2] B. *adds* kira.

[3] S. attānan' eva.

[4] B. S. lobhānīyesu.

[5] S. °nīyasaddhaŋ.

[6] *Text* upasaŋkamanto.

[7] B. *omits*; S. tuleti.

[8] S. maggappa°.

ca nibbānaŋ sacchikaroti, paññāya ca kilese nibbijjhitvā tad eva vibhūtaŋ[1] pākaṭaŋ[2] passati.

[174[27]] *Saccânubodho* ti maggânubodho.

[174[27]] *Saccânupatti*[3] ti phalasacchikiriyā.[4]

[174[1]] *Tesañ ñevâ*[5] ti, heṭṭhā vuttānaŋ dvādasannam eva[6] dīghamaggavādaŋ[6] anulometi, tasmā n' âyam ettha,[7] ayam pan' ettha attho. *Tesañ ñevâ* ti tesaŋ maggasampayuttadhammānaŋ.

[174[10]] *Padhāṇan* ti maggapadhānaŋ.[8] Taŋ hi phalasacchikiriyā[9] saṅkhātāya *saccânupattiyā bahukāraŋ*[10] magge asati phalâbhāvato ti. Iminā nayena sabbapadesu attho veditabbo. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Caṅkīsuttaŋ pañcamaŋ.

96.

[Esukārisuttavaṇṇanā]

[177[14]] *Evam me sutan* Esukārisuttaŋ.[11]

[178[19, 21]] Tattha *bilaŋ*[12] *olaggeyyan* ti koṭṭhāsaŋ laggāpeyyuŋ. Iminā satthadhammaŋ nāma dasseti. Satthavāho kira mahākantānaŋ[13] paṭipanno[13] antarā magge goṇe mate maŋsaŋ gahetvā sabbesaŋ satthikānaŋ idaŋ khāditvā ettakaŋ mūlaŋ dātabban ti koṭṭhāsaŋ olaggeti. Gomaŋsaŋ[14] nāma khādantā pi atthi akhādantā pi atthi[15] mūlaŋ dātuŋ sakkonto[16] pi asakkonto[17] pi. Satthavāho yena mūlena goṇo gahito tassa

---

[1] B. *adds* vā *in brackets*.
[2] B. *adds* karonto.
[3] B. S. saccānuppattī.
[4] S. °kiriyatā.
[5] *Text* tesaŋ yevā.
[6] B. S. evaŋ dīghaŋ magga°.
[7] B. S. attho.
[8] S. maggappa°.
[9] B. phalaŋ sacchikiriyasaṅkhātāya.
[10] B. S. saccânuppattiyā.
[11] C. S. Esukārī.
[12] S. visaŋ.
[13] B. mahākantārapaṭipanno.
[14] B. goṇamaŋsaŋ.
[15] B. S. *omit*.
[16] S. sakkontā.
[17] S. asakkontā.

nikkhamanatthaŋ sabbesaŋ balakkārena[1] koṭṭhāsaŋ datvā mūlaŋ gaṇhāti[2] ayaŋ satthadhammo, evam evaŋ[3] brāhmaṇā pi lokassa paṭiññaŋ aggahetvā[4] attano va[5] dhammatāya catasso pāricariyā paññāpentî ti dassetuŋ *evam eva kho* ti ādim āha.

[178[26]] *Pāpiyo assâ* ti pāpaŋ[6] assa.

[178[28]] *Seyyo assâ* ti hitaŋ assa.

Atha vā pāpiyo ti pāpako lāmako attabhāvo assa.

[178[30]] *Seyyo* ti seṭṭho uttamo.

[179[13]] *Seyyaŋ so*[7] ti seyyo.

[179[13]] *Uccākulīnatâ* ti uccākulattena[8] seyyo.

[179[14]] *Pāpiyaŋ so*[9] ti pāpiyo.

Uccākulīnatā ca[10] dvīsu kulesu vaḍḍheti[11]: khattiyakule brāhmaṇakule ca. *Uḷāravaṇṇatâ* tīsu. Vesso pi hi uḷāravaṇṇo hoti. *Uḷārabhogatâ* catusu pi suddo[12] pi hi antamaso caṇḍālo pi uḷārabhogo hoti yeva.

[180[12]] *Bhikkhâcariyan*[13] ti koṭidhanena pi[14] brāhmaṇena bhikkhāya[15] caritabbā va porāṇakabrāhmaṇā asītikoṭidhanā pi ekaŋ[16] velaŋ[16] bhikkhaŋ caranti. Kasmā? Duggatakāle carantānaŋ idāni bhikkhaŋ carituŋ araddhâ ti, garahā na bhavissatî ti.

[180[13]] *Atimaññamāno* ti, yo bhikkhâcariyavaŋsaŋ haritvā satthâjīvakasikammavaṇijjâdīhi jīvikaŋ[17] kappeti, ayaŋ atimaññati nāma.

[180[14]] *Gopo vâ* ti yathā gopako attanā rakkhitabbabhaṇḍaŋ[18] thenento *akiccakārī hoti* evan ti attho.

Iminā nāyena sabbavāresu attho veditabbo.

---

1 S. balakārena.
2 S. gaṇhati.
3 S. eva.
4 S. gahetvā.
5 B. S. vā.
6 B. S. atipāpaŋ.
7 S. seyyaso.
8 S. °kulīnattena.
9 S. pāpiyaso.
10 S. va.
11 B. vaḍḍhati; S. vaṭṭati.
12 S. sūdo.
13 B. °cāriyaŋ.
14 S. *adds* hi.
15 C. S. bhikkhā.
16 B. ekavelaŋ.
17 S. jīvitaŋ.
18 B. S. rakkhitabbaŋ bhaṇḍaŋ.

[180[26]] *Asitavyābhaṅgin*[1] ti tiṇalāyana-asitañ c' eva kājañ ca.

[181[9]] *Anussarato*[2] ti yattha jāto tasmiŋ porāṇe mātāpittike[3] kulavaŋse anussariyamāne[4] ti attho. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Esukārisuttaŋ[5] *chaṭṭhaŋ.*

97.

[Dhānañjānisuttavaṇṇanā]

[184[24]] *Evam me sutan* ti Dhānañjānisuttaŋ.

[184[26]] Tattha "*Dakkhiṇāgirismin* ti girî ti pabbato. Rājagahaŋ parikkhipitvā ṭhitapabbatassa dakkhiṇadisābhāge janapadass' etaŋ nāmaŋ."*

[185[10]] *Taṇḍulapāladvārāyan*[6] ti Rājagahassa kira dvittiŋsa mahādvārāni catusaṭṭhi[7] khuddakadvārāni; tesu ekaŋ Taṇḍulapāladvāraŋ[8] nāma, taŋ sandhāy' evam[9] āha.

[185[16]] *Rājānaŋ nissāyâ* ti gaccha manusse apīḷetvā sassabhāgaŋ[10] gaṇhāhî ti raññāpesito gantvā sabbam eva sassaŋ gaṇhāti.[11] Mā no bhante nāsehî ti ca vutto rājakule vaṭṭaŋ[12] mandaŋ: ahaŋ raññā āgamanakāle[13] yeva evaŋ āṇatto mā kanditthâ ti evaŋ *rājānaŋ nissāya brāhmaṇagahapatike vilumpati*,[14] dhaññaŋ yebhuyyena attano gharaŋ pavesetvā appakaŋ[15] rājakulaŋ[16] paveseti.[17] Kiŋ brāhmaṇagahapatikānaŋ na pīḷaŋ akāsî ti ca vutto, āma mahārāja, imasmiŋ vāre

* *Cf.* SnA. 136.

[1] B. S. asitabyā°. [2] S. anussato.
[3] C. °pettike; S. °pitike.
[4] S. °māno. [5] S. Esukārīsuttaŋ.
[6] B. Taṇḍulapāli°. [7] S. saṭṭhī.
[8] C. Taṇḍulapalla°; B. Taṇḍulapāli°.
[9] S. sandhāya. [10] C. B. sahassabhā°.
[11] B. gaṇhati. [12] B. S. vuttaŋ.
[13] C. °kāla. [14] B. vilumbati.
[15] B. amhākaŋ. [16] B. S. °kule.
[17] B. S. pavesetî ti.

khettāni mandasassāni ahesuŋ, tasmā apīḷantassa[1] me gaṇhato na bahuŋ[2] jātan ti evaŋ *brāhmaṇagahapatike nissāya rājānaŋ vilumpati.*[3]

[186[8]] *Payo piyatan*[4] ti taraṇukhīraŋ[5] piveyyatu.[6]

[186[8]] *Tāva bhattassā* ti yāva khīraŋ pivitvā nisīdissatha tāvad-eva bhattassa *kālo bhavissati*: idh' eva hi no pātarāsabhattaŋ āharissantī ti dasseti.

[187[1]] *Mātāpitaro* ti ādisu mahallakā[7] mātāpitaro mudukāni attharaṇapāpuraṇāni[8] sukhumāni vatthāni madhurabhojanaŋ sugandhagandhamālâdīni[9] ca pariyesitvā posetabbā. Puttadhītānaŋ nāmakaraṇamaṅgalâdīni sabbakiccāni karontena puttadāro posetabbo. Evaŋ hi akariyamāne garahā uppajjatī ti iminā nayena attho veditabbo.

[187[2]] *Adhammacārī* ti pañca dussīlyakammāni vā dasadussīlyakammāni vā, idha adhammo nāma.

[188[13]] *Upakaḍḍheyyun* ti pañcavidhabandhanâdikammakaraṇatthan tan "taŋ nirayaŋ kaḍḍheyyuŋ."*

[188[22]] *Dhammacārī* ti dhammikaŋ[10] kasivaṇijjâdikammakārī.[10]

[192[30]] *Paṭikkamantī* ti na[11] osaranti parihāyanti.

[192[30]] *Abhikkamantī* ti abhisaranti vaḍḍhanti.

[193[24]] *Seyyo* ti varataraŋ.

[195[30]] "*Hīne* ti nihīne lāmake."†

[196[6]] *Kālakato*[12] *ca,*[13] *Sāriputtā*[14] ti, idaŋ Bhagavā tatr' assa[15] gantvā dhammaŋ[16] desehī ti adhippāyena theram āha,

---

* *Cf.* S. I. 49; DhA. III. 484. † *Cf.* VvA. 116.

---

1 B. S. apīḷentassa.
2 S. bahu.
3 B. vilumbati.
4 C. pīyyatan.
5 C. dhāruṇhakhīraŋ.
6 B. pivatu; S. pivīyatu.
7 B. mahallikā.
8 S. °pārupanāni.
9 B. sugandhavana°.
10 B. S. dhammikakasi°.
11 B. S. *omit.*
12 B. kālaṅkato.
13 C. *omits*; B. va.
14 S. Sārīputtā.
15 B. tatr' âssa.
16 B. *omits.*

thero pi taŋ khaṇaŋ yeva gantvā Mahābrahmuno dhammaŋ deseti.[1] Tato paṭṭhāya catuppadikagāthaŋ[2] kathento pi catusaccavimuttaŋ[3] nāma na kathesī ti.

Dhānañjānisuttaŋ sattamaŋ.

98.

[Vāseṭṭhasuttavaṇṇanā]

[SN. 115[1]] *Evam me sutan* ti Vāseṭṭhasuttaŋ.*

[115[2]] Tattha *Icchānaṅkalavanasaṇḍe*[4]† ti Icchānaṅkalagāmassa avidūre vanasaṇḍe.

[115[5]] *Caṅkī* ti ādayo pañca pi janā rañño Pasenadissa[5] Kosalassa[5] purohitā eva.

[115[7]] *Aññe ca abhiññātā* ti aññe ca bahū abhiññātā brāhmaṇā. Te kira chaṭṭhe chaṭṭhe māse dvīsu ṭhānesu[6] sannipatanti, yadā jātiŋ sodhetukāmā honti, tadā Pokkharasātissa santike jātisodhanatthaŋ[7] Ukkaṭṭhāyaŋ[8] sannipatanti.[8] Yadā mante sodhetukāmā honti, tadā Icchānaṅkale sannipatanti. Imasmiŋ kāle mantasasodhanatthaŋ[9] tattha[10] sannipatiŋsu.

[115[10]] *Ayam*[11] *antarā kathā* ti, yaŋ attano sahāyabhāvânurūpaŋ[12] kathaŋ kathentā[13] anuvicariŋsu, tassā[14] kathāya antarā ayam aññā kathā *udapādi*.

[115[16]] *Sīlavā* ti guṇavā.

[115[16]] *Vattasampanno* ti ācārasampanno.

---

* *Cf.* SnA. 462 ff. † *Cf.* DA. I. 243, 244.

---

[1] B. S. desesi. [2] B. S. catuppadikaŋ gāthaŋ.
[3] B. catussacca°.
[4] B. S. Icchānaŋgala° (*and always*).
[5] B. Passenadi°; S. Pasenadikosalassa.
[6] B. vāresu. [7] C. jati°.
[8] B. S. Ukkaṭṭhāyasanni°.
[9] B. S. mantasodhana°. [10] B. *omits*.
[11] S. *omits*. [12] B. sahāyakabhāvā°.
[13] C. S. kathento. [14] B. tassa.

[SN. 116[19]] *Anuññātapaṭiññātā* ti sikkhitā tumhe ti evaŋ ācariyehi anuññātā: āma[1] ācariya sikkhatamhâ ti evaŋ sayañ ca paṭiññātā.

[116[19]] *Asmâ* ti bhavāma.

[116[20]] *Ahaŋ Pokkharasātissa Tārukkhassâyaŋ māṇavo* ti ahaŋ Pokkharasātissa jeṭṭhantevāsī aggasisso ayaŋ Tārukkhassâ ti dīpeti.

[116[21]] *Tevijjānan* ti tivedānaŋ[2] brāhmaṇānaŋ.

[116[21]] *Yad akkhātan* ti yaŋ atthato ca vyañjanato[3] ca ekapadam pi[4] akkhātaŋ.

[116[21, 22]] *Tattha kevalino 'smase*[5] ti taŋ sakalaŋ jānanato, tattha niṭṭhāgatamhâ ti attho. Idāni taŋ kevalibhāvaŋ[6] āvikaronto *padak' asmâ* ti ādim āha.

[116[22]] Tattha *jappe*[7] *ācariyasādisâ* ti kathanaṭṭhāne mayaŋ ācariyasadisā yeva.

[117[3]] *Kammanâ*[8] ti dasa kusalakammapathakammunā, ayaŋ hi pubbe sattavidhaŋ kāyavacīkammaŋ sandhāya: yato kho bho sīlavā hotî ti āha, tividhaŋ manokammaŋ sandhāya "vattasampanno"* ti, tena samannāgato[9] hi ācārasampanno hoti.

[117[3]] *Cakkhumâ* ti pañcahi cakkhūhī cakkhumabhāvena[10] Bhagavantaŋ ālapati.

[117[6]] *Khayâtītan* ti ūnabhāvaŋ atītaŋ, paripuṇṇan ti attho.

[117[6]] *Peccâ* ti upagantvā.

[117[7]] *Nāmassantî* ti namo karonti.

[117[8]] *Cakkhuŋ*[11] *loke samuppannan* ti avijjhandhakāre loke taŋ andhakāraŋ vidhamitvā lokassa diṭṭhadhammikâdiatthadassanena cakkhū[12] hutvā samuppannaŋ.

---

* VbhA. 297.

---

[1] S. *omits.* [2] B. tiṇṇaŋ bedānaŋ. [3] B. S. byañ°.
[4] B. ekaŋ padam pi; S. ekam pi padaŋ.
[5] C. samaye. [6] S. kevalībhāvaŋ.
[7] B. jabbe. [8] B. S. kammunā.
[9] B. sampannā°.
[10] S. cakkhumantabhāvena.
[11] S. cakkhu. [12] S. cakkhuŋ.

[SN. 117[11]] Evaŋ Vāseṭṭhena thometvā yācito Bhagavā dve pi jane saŋgaṇhanto: *tesaŋ vo 'haŋ*[1] *vyakkhissan*[2] ti ādim āha. Tattha *vyakkhissaŋ*[2] vyākarissāmi.

[117[12]] *Anupubban* ti tiṭṭhatu tāva brāhmaṇacintā, tiṇarukkhakīṭapaṭaṅgato paṭṭhāya anupaṭipāṭiyā ācikkhissāmî ti attho.

[117[13]] *Jātivibhaṅgan* ti jātivitthāraŋ.

[117[13]] *Aññamaññā hi jātiyo* ti tesaŋ tesaŋ[3] hi[3] pāṇānaŋ jātiyo aññamaññā,[4] nānappakārâ ti attho.

[117[14]] *Tiṇarukkhe* ti anupādiṇṇakajātiŋ[5] kathetvā[6] pacchā upādiṇṇakajātiŋ[7] kathessāmi. Evam assa[8] jātibhedo pākaṭo bhavissatî ti. Imaŋ desanaŋ ārabhi, Mahāsīvalitthero[9] pana: kiŋ bhante anupādiṇṇakaŋ[7] bījanānatāya nānaŋ, upādiṇṇakaŋ[10] kammanānatāyâ? ti evaŋ vuttaŋ na vaṭṭatî ti pucchito āma na vaṭṭati kammaŋ hi yoniyaŋ khipati yoni siddhā[11] ime sattā nānā vaṇṇā hontî ti.

Tiṇarukkhe ti ettha anto pheggu bahi sāro antamaso tālanāḷikerâdayo pi tiṇān' eva. Anto sārā pana bahi pheggu sabbe rukkhā nāma.

[117[14]] *Na câpi paṭijānare*[12] ti mayaŋ tiṇā, mayaŋ rukkhâ ti vā ahaŋ tiṇaŋ,[13] ahaŋ rukkho ti vā evaŋ na jānanti.

[117[15]] *Liṅgaŋ*[14] *jātimayan*[14] ti ajānantānam pi ca tesaŋ jātimayam eva saṇṭhānaŋ attano mūlabhūtatiṇâdisadisam eva hoti. Kiŋ kāraṇā? *Aññamaññā hi jātiyo*, yasmā aññā tiṇajāti aññā rukkhajāti, tiṇesu pi aññā tālajāti aññā nāḷikerajāti, evaŋ vitthāretabbaŋ. Iminā idaŋ dasseti: yaŋ jātivasena nānā hoti, taŋ attano paṭiññaŋ paresaŋ vā upadesaŋ vinā pi[15] aññajātito[16] visesena gayhati; yadi ca jātiyā

---

[1] B. vo ahaŋ. [2] B. S. bya°; S. byācikkhissaŋ.
[3] B. S. tesañ hi. [4] S. °maññaŋ.
[5] B. °dinnakajātiŋ; S. °dinnakaŋ jātiŋ.
[6] B. katvā. [7] B. S. °dinna°.
[8] S. assā. [9] B. S. Mahāsiva°.
[10] B. upādinnaŋ; S. upādinnakaŋ.
[11] B. S. paṭisandhiyā. [12] S. °jānane.
[13] S. tiṇo. [14] B. liṅgajāti°.
[15] S. ti. [16] B. S. aññā jātî ti.

brāhmaṇo[1] bhaveyya, so[2] pi attano paṭiññaŋ paresaŋ vā upadesaŋ vinā khattiyato vessato suddato[3] vā visesena gaṇheyya; na ca gayhati[4]; tasmā na[5] jātiyā brāhmaṇo ti, parato pana "yathā etāsu jātisû[6]"* ti gāthāya etam atthaŋ vacībheden' eva āvikarissati.[7]

Evaŋ anupādiṇṇesu[8] jātiŋ dassetvā upādiṇṇesu[9] dassento *tato kīṭe*[10] ti ādim āha.

[SN. 118[1]] *Yāva kunthakipillike* ti kunthakipillikaŋ pariyantaŋ katvâ ti attho. Ettha ca ye uppatitvā gacchanti te paṭaṅgā nāma.

[118[2]] *Aññamaññā hi jātiyo* ti tesam pi nīlarattâdivaṇṇavasena jātiyo nānappakārā va honti.

[118[3]] *Khuddake* ti kāḷakâdayo.[11]

[118[3]] *Mahallake* ti biḷārâdayo.[12]

[118[5]] *Pādûdare* ti udarapāde, udaraŋ yeva yesaŋ[13] pādā ti vuttaŋ hoti.

[118[5]] *Dīghapiṭṭhike* ti, sappānaŋ hi sīsato yāva naṅguṭṭhā piṭṭhi yeva hoti, tena te dīghapiṭṭhikâ ti vuccanti.[14]

[118[7]] *Udake*[15] ti udake[16] udakamhi jāte.

[118[9]] *Pakkhî* ti sakuṇe, te hi[17] pattehi yantî ti *pattayānā*. Vehāsaŋ gacchantî ti *vihaṅgamā*.

[118[11, 13, 12]] Evaŋ thalajalâkāsagocarānaŋ pāṇānaŋ jātibhedaŋ dassetvā, idāni yenâdhippāyena taŋ dassesi, taŋ āvikaronto[18] *yathā etāsû* ti gātham āha. Tass' attho saŋkhepena vutto va. Vitthārato pan' ettha yaŋ vattabbaŋ,

* Sn. 607.

[1] S. *adds* va.
[2] B. taŋ.
[3] S. sūdato.
[4] B. S. gaṇhati.
[5] S. *adds* ca.
[6] B. S. jātīsu.
[7] S. °karissatî ti.
[8] B. °dinnesu; °dinnakesu.
[9] B. °dinnesu; S. diṇṇakesu.
[10] B. kiṭe.
[11] S. kāḷa°.
[12] B. sasbiḷā; S. sappaviḷā°.
[13] B. nesaŋ.
[14] C. S. vuttanti.
[15] *Text* odake.
[16] B. odake; S. *omits*.
[17] C. ca.
[18] B. āvīkaronto.

taŋ sayam eva dassento *na kesehî* ti ādim āha. Tatrâyaŋ yojanā: yaŋ vuttaŋ, *n' atthi manussesu liṅgaŋ jātimayaŋ puthû* ti tam evaŋ n' atthî ti veditabbaŋ.

[SN. 118[13]] Seyyath' îdaŋ: *na kesehî* ti na hi brāhmaṇānaŋ edisā kesā honti khattiyānaŋ edisâ ti niyamo atthi. Yathā hatthi-assamigâdīnan ti iminā nayena sabbaŋ yojetabbaŋ.

[118[19]] *Liṅgaŋ*[1] *jātimayaŋ*[1] *n' eva yathā aññāsu jātisû*[2] ti idam pana vuttass' ev' atthassa[3] nigamanan ti veditabbaŋ. Tassa[4] yojanā: evaŋ yasmā imehi kesâdīhi n' atthi manussesu liṅgaŋ[1] jātimayaŋ[1] puthu, tasmā veditabbaŋ etaŋ: brāhmaṇâdibhedesu manussesu *liṅgaŋ*[1] *jātimayaŋ*[1] *n' eva yathā aññāsu jātisû* ti.

[119[1]] Idāni evaŋ jātibhede asati pi brāhmaṇo khattiyo ti idaŋ nānattaŋ yathā jātaŋ, taŋ dassetuŋ *paccattan* ti gātham āha.

[119[2]] Tattha *vokāran* ti nānattaŋ. Ayam pan' ettha saŋkhepattho. Yathā hi tiracchānānaŋ yonīnaŋ siddham[5] eva kesâdisaṇṭhānena nānattaŋ, tathā brāhmaṇâdīnaŋ attano attano[6] sarīre taŋ n' atthi, evaŋ sante pi yad etaŋ brāhmaṇo khattiyo ti vokāraŋ taŋ *vokārañ ca manussesu samaññāya pavuccati*, vokāramatten' eva vuccatî ti.

[119[3]] Ettāvatā Bhagavā Bhāradvājassa vādaŋ niggaṇhitvā idāni yadi jātiyā brāhmaṇo bhaveyya, ājīvasīlâcārivipanno[7] pi brāhmaṇo bhaveyya. Yasmā pana porāṇā brāhmaṇā tassa brāhmaṇabhāvaŋ na icchanti loke ca aññe pi paṇḍitamanussā, tasmā Vāseṭṭhassa vādaŋ paggaṇhanto, *yo hi koci manussesû* ti aṭṭha gāthā āha.

[119[3]] Tattha *gorakkhan* ti khettarakkhaŋ. Kasikamman ti vuttaŋ hoti. *Go* ti hi paṭhaviyā[8] nāmaŋ, tasmā evam āha.

[119[5]] *Puthu sippenâ* ti tantavāyakammâdinānāsippena.[9]

[119[7]] *Vohāran* ti vaṇijjaŋ.[10]

---

[1] B. liṅgajāti°.
[2] S. jātīsū.
[3] B. vuttass' atthassa.
[4] B. Tassâhaŋ.
[5] B. seṭṭhaŋ; S. yonisiddhaŋ.
[6] S. *omits*.
[7] B. °vippanno.
[8] B. patha°.
[9] B. °âdinâsippena.
[10] B. vāṇijaŋ.

[SN. 119[11]] *Parapessenâ*[1] ti paresaŋ veyyāvaccakammena.

[119[13]] *Issatthan* ti āvudhajīvikaŋ, usuñ ca satthañ[2] câ ti vuttaŋ hoti.

[119[15]] *Porohiccenâ*[3] ti purohitakammena.

[119[19]] Evaŋ brāhmaṇasamayena ca lokavohārena ca ājīvasīlâcāravipannassa[4] abrāhmaṇabhāvaŋ sodhetvā[5]: evaŋ sante na jātiyā brāhmaṇo, guṇehi[6] pana brahmaṇo hoti, tasmā yattha katthaci kule jāto yo guṇavā, so[7] brāhmaṇo: ayam ettha ñāyo ti. Evam etaŋ ñāyam atthato āpādetvā, idāni naŋ vacībhedena pakāsento: "*na câhaŋ brāhmaṇan*"* ti ādim āha. Tass' attho: ahaŋ hi, yvāyaŋ catunnaŋ yonīnaŋ yattha katthaci jāto, tatrâ pi vā[7] visesena yo brāhmaṇassa[8] saŋvaṇṇitāya mātari[9] sambhūto, taŋ "*yonijaŋ mattisambhavaŋ*,"* yo câhaŋ "ubhato sujāto"† ti ādinā nayena brāhmaṇehi brāhmaṇassa parisuddha-uppattimaggasaŋkhātā[10] yoni vuttā: "saŋsuddhagahaṇiko"† ti iminā ca mātisampatti,[11] tato[12] pi[13] jātasambhūtattā yonijo mattisambhavo ti vuccati, tan yonijaŋ *mattisambhavaŋ*.

[119[20, 21, 22]] Iminā ca yonijamattisambhavamattena na *brahmaṇaŋ brūmi*. Kasmā? Yasmā bho bho ti vacanamattena aññehi sakiñcanehi pi visiṭṭhattā "*bhovādī nāma so hoti, sa ce*[14] *hoti sakiñcano*"* sapalibodho[15] yo panâhaŋ yattha katthaci jāto pi rāgâdikiñcanâbhāvena akiñcano, sabbagahaṇapaṭinissaggena anādāno, "*akiñcanam anādānaŋ tam ahaŋ*

---

* Dhp. 396; *cf.* DhA. IV. 158-233 *on* Dhp. 396-423.

† D. I. 113; DA. I. 281; M. II. 165, *and above*, Sutta 95, p. 417.

---

1 B. parapesenā. 2 B. satthiñ.
3 S. °haccenā. 4 B. °vippannassa.
5 B. sādhetvā. 6 S. taguṇehi.
7 B. *omits*. 8 S. so.
9 B. marita. 10 S. saddhi°.
11 B. °pattito ti pi sampattito; S. °pattito.
12 S. *omits*.
13 S. *adds* jātisampattito ti.
14 *Text* sa ve. 15 B. sabali°.

brūmi brāhmaṇaŋ."* Kasmā? Yasmā bāhitapāpo ti. Kiñ ca bhiyyo sabbasaŋyojanaŋ chetvâ ti ādi sattavīsati gāthā. Tattha *sabbasaŋyojanan* ti sabbaŋ[1] dasavidham[2] pi saŋyojanaŋ.[2]

[SN. 119[22]] *Na paritassatī* ti taṇhā paritassanāya na paritassati.

[119[23]] *Saṅgātigan*[3] ti rāgasaŋgâdayo atikkantaŋ.

[119[23]] *Visaññuttan*[4] ti catuhi yonīhi sabbakilesehi vā visaŋyuttaŋ.

[120[1]] *Nandhin* ti upanāhaŋ.

[120[1]] *Varattan* ti taṇhaŋ.

[120[1]] *Sandhānan* ti yottapāsaŋ[5] diṭṭhipariyuṭṭhānass' etaŋ adhivacanaŋ.

[120[1]] *Sahanukkaman* ti anukkamo vuccati pāse pavesanagaṇṭhidiṭṭhânusayass' etaŋ nāmaŋ.

[120[2]] *Ukkhittapalighan*[6] ti ettha paligho[6] ti avijjā.

[120[2]] *Buddhan* ti catusaccabuddhaŋ.

[120[3]] *Titikkhatī* ti khamati.

[120[4]] *Khantībalan*[7] ti adhivāsanakhantībalaŋ[7] sā pana sakiŋ uppannā *balānīkaŋ*[8] nāma na hoti punappunaŋ uppannā pana hoti tassā atthitāya balānīkaŋ.[8]

[120[5]] *Vatavantam*[9] ti dhutaṅgavantaŋ.

[120[5]] *Sīlavantan* ti guṇavantaŋ.

[120[5]] "*Anussadan* ti rāgâdi ussadavirahitaŋ."† Anussadan ti pi pāṭho anuvassutan[10] ti attho.

[120[6]] "*Dantan* ti nibbisevanaŋ."‡

[120[8]] *Na lippatī*[11] ti na allīyati.[12]

[120[8]] "*Kāmesû* ti kilesakāmavatthukāmesu."§

---

* Dhp. 396. † *Cf.* Nd. I. 72.

‡ =AA. I. 54=DhA. I. 295=SA. I. 125.

§ *Cf.* Nd. I. 1, 159, 246; ThA. I. 64; Asl. 62.

---

1 B. *omits.*
2 B. dasavidhasaŋyojanaŋ.
3 S. saṅgātītaŋ.
4 *Text* visaŋyuttaŋ.
5 B. yutta°.
6 S. palī.
7 B. khanti°.
8 B. balānikaŋ.
9 B. S. Dhutavantam.
10 S. anavass°.
11 B. S. limpatī.
12 B. alliyati.

[SN. 120[9]] *Dukkhassa pajānāti idh' eva khayan* ti ettha arahattaphalaŋ dukkhassa[1] khayo[1] ti adhippetaŋ.

Pajānātî ti adhigamavasena jānāti.

[120[10]] '*Pannabhāran* ti ohitabhāraŋ khandhakilesa-abhisaŋkhārakāmaguṇabhāre otāretvā ṭhitaŋ.'* Visaŋyuttapadaŋ vuttattham eva.

[120[11]] '*Gambhīrapaññan*'† ti gambhīresu ārammaṇesu pavattapaññaŋ.

[120[11]] *Medhāvin* ti pakatipaññāya paññāvantaŋ.[2]

[120[13]] *Anāgārehi cûbhayan* ti[3] anāgārehi ca visaŋsaṭṭhaŋ *ubhayañ* ca,[4] dvīhi pi c' etehi visaŋsaṭṭham evâ ti attho.

[120[14]] *Anokasārin* ti okaŋ vuccati pañcakāmaguṇâlayo, taŋ anallīyamānan[5] ti attho.

[120[14]] *Appicchan* ti anicchaŋ.

[120[15]] '*Tasesû* ti sataṇhesu.'‡

[120[15]] *Thāvaresû* ti nittaṇhesu.

[120[17]] '*Attadaṇḍesû* ti gahitadaṇḍesu.'§

[120[19]] *Nibbutan* ti kilesanibbānena nibbutaŋ.

[120[20]] *Sâdānesû* ti saupādānesu.

[120[21]] *Ohito*[6] ti patito.[7]

[121[1]] *Akakkasan* ti niddosaŋ. Sadoso hi rukkho pi sakakkaso ti vuccati.

[121[1]] *Viññapanin*[8] ti attho viññāpikaŋ[9] apisuṇaŋ.[10]

[121[1]] *Saccan*[11] ti avisaŋvādikaŋ.

[121[1]] *Udīraye* ti bhaṇati.

---

* *Cf.* MA. II. 116; SA. I. 352; Nd. I. 334. *Vide* A. III. 84-85.

† *Vide* Ps. II. 192 *for detailed explanation.*

‡ *Cf.* KhpA. 245. § *Cf.* SA. I. 354.

---

1 B. dukkhakkhayo.
2 B. S. paññavantaŋ.
3 S. *adds* gahaṭṭhehi ca.
4 S. ubhayattha.
5 B. analliya°.
6 *Text* pātito.
7 B. pahito; S. pātito.
8 B. viññā°; S. viññāpanaŋ.
9 B. S. atthaviññāpanikaŋ.
10 B. omits.
11 B. Giraŋ saccaŋ.

[SN. 121[2]] *Yāya nâbhisajje*[1] ti yāya girāya par' assa sajjanaŋ vā lagganaŋ vā na karoti tādisaŋ apharusaŋ giraŋ bhāsatî ti attho.

[121[3]] *Dīghan* ti suttârūḷhabhaṇḍaŋ.[2]

[121[3]] *Rassan* ti vippakiṇṇabhaṇḍaŋ.

[121[3]] '*Aṇun* ti khuddakaŋ.

[121[3]] *Thūlan* ti mahantaŋ.'*

[121[3]] *Subhâsubhan* ti sundarâsundaraŋ. Dīghabhaṇḍaŋ hi appaggham pi hoti, mahaggham pi rassâdisu pi es' eva nayo, iti ettāvatā na sabbaŋ pariyādiṇṇaŋ.[3] Subhâsubhan ti iminā pana pariyādiṇṇaŋ[3] hoti.

[121[6]] '*Nirāsayan*[4] ti nittaṇhaŋ.'†

[121[7]] *Ālayâ* ti taṇhālayā.

[121[7]] *Aññāyâ* ti jānitvā.

[121[8]] *Amatogadhan* ti amatabbhantaraŋ.

[121[8]] *Anuppattan* ti anuppaviṭṭhaŋ.[5]

[121[9]] *Ubho saṅgan* ti ubhayam p' etaŋ saṅgaŋ, puññaŋ hi sagge laggāpeti apuññaŋ apāye, tasmā ubhayam p' etaŋ saṅgan ti āha.

[121[9]] *Upaccagâ* ti atīto.

[121[11]] *Anāvilan* ti āvilakārakakilesarahitaŋ.[6]

[121[12]] *Nandībhavaparikkhīṇan*[7] ti parikkhīṇanandiŋ parikkhīṇabhavaŋ.

[121[13]] *Yo iman* ti gāthāya avijjā yeva visaŋvādakaṭṭhena palipatho. Mahāviduggatāya *duggaŋ*.[8]

[121[13]] *Saŋsāraṇa*ṭṭhena saŋsāro. *Mohana*ṭṭhena[9] moho ti vutto.[10]

---

* *Cf.* DhA. I. 282, *and above,* Sutta 66, p. 172.

† *Cf.* PvA. 230.

---

[1] *Text* nâbhisaje.
[2] S. *adds* dasseti.
[3] S. °dinnaŋ.
[4] B. S. nirāsāsaŋ.
[5] B. anupa°.
[6] B. āvilakarakakilesa pi rahitaŋ.
[7] B. °parikkhiṇaŋ; S. Nandibha°.
[8] S. viduggaŋ.
[9] *C.* °ṭṭhāne.
[10] *C. S.* vuttā.

[SN. 121[14]] '*Tiṇṇo* ti caturoghatiṇṇo.'*

[121[14]] '*Pāragato*[1] ti nibbānaŋ gato.'†

[121[14]] *Jhāyī* ti ārammaṇalakkhaṇûpanijjhānavasena jhāyī.

[121[14]] *Anejo* ti nittaṇho.

[121[15]] *Anupādāya nibbuto* ti kiñcigahaṇam agahetvā[2] sabbakilesanibbānena nibbuto.

[121[16]] "*Kāme* ti duvidhe pi kāme."‡

[121[16]] *Anāgāro* ti anāgāro hutvā.

[121[16]] *Paribbaje* ti paribbajati.

[121[17]] *Kāmabhavaparikkhīṇan* ti khīṇakāmaŋ khīṇabhavaŋ.

[121[20]] *Mānusakaŋ*[3] *yogan* ti mānusakaŋ[3] pañcakāmaguṇayogaŋ.

[121[20]] *Dibbaŋ*[4] *yogan*[4] ti dibbaŋ pañcakāmaguṇayogaŋ.

[121[21]] *Sabbayogavisaŋyuttan* ti sabbakilesayogavisaŋyuttaŋ.

[121[22]] '*Ratin* ti pañcakāmaguṇaratiŋ.'§

[121[22]] *Aratin* ti kusalabhāvanāya ukkhaṇṭhitaŋ.

[121[23]] *Vīran* ti viriyavantaŋ.[5]

[122[2]] '*Sugatan* ti sundaraŋ[6] vā ṭhānaŋ[6] gataŋ sundarāya vā paṭipattiyā gataŋ.'||

[122[3]] "*Gatin* ti nipphattiŋ.[7]"¶

[122[5]] '*Pure* ti atīte.

[122[5]] *Pacchā* ti anāgate.'**

[122[5]] '*Majjhe* ti paccuppanne.'††

---

* =SnA. 362; *cf.* Nd. I. 57, 159; *cf.* VvA. 284; SA. I. 17.

† *Cf.* SnA. 258, 362, 531; VvA. 231.

‡ *Cf.* Nd. I. 1; II. 202; DhA. II. 162; III. 240; ThA. I. 64; Asl. 62.

§ *Cf.* SnA. 86, 303.

|| *Cf.* VvA. 231; KhpA. 183.

¶ *Cf.* SnA. 368.

** *Cf.* SnA. 516; Nd. I. 33; DhA. IV. 63.

†† =DhA. IV. 63.

---

1 B. S. pāraŋ gato.

2 B. agga°.

3 B. mānussakaŋ.

4 S. dibbayogaŋ.

5 B. vīriyantaŋ.

6 S. sundaraṭṭhānaŋ.

7 B. nibbattiŋ.

[SN. 122[5]] *Kiñcanan* ti kiñcanakārako kileso.

[122[7]] *Mahesin* ti mahante guṇe pariyesanaṭṭhena mahesiŋ.

[122[7, 11, 11]] *Vijitāvinan* ti vijitavijayaŋ. Evaŋ Bhagavā guṇato khīṇâsavaŋ yeva brāhmaṇaŋ dassetvā, ye jātito brāhmaṇo ti abhinivesaŋ karonti, te idam ajānantā sā va nesaŋ diṭṭhi duddiṭṭhî ti dassento *samaññā h' esâ* ti gāthādvayam āha. Tass' attho: yadidaŋ brāhmaṇo, khattiyo, Bhāradvājo, Vāseṭṭho ti. *Nāmagottaŋ* '*pakappitaŋ* kataŋ abhisaŋkhataŋ '* samaññā h' esā lokasmiŋ vohāramattan[1] ti attho. Kasmā? Yasmā *samuccā*[2] *samudāgataŋ* samanuññāya[3] āgataŋ, etaŋ hi *tattha tattha* jātakāle yev' assa ñātisālohitehi *pakappitaŋ* kataŋ[4]—no c' etaŋ evaŋ pakappeyyuŋ, na koci kiñci disvā: ayaŋ brahmaṇo ti vā Bhāradvājo ti vā jāneyya evaŋ pakappitañ[5] c' etaŋ[5] *dīgharattam anusayitaŋ*[6] *diṭṭhigatam ajānataŋ*[7] pakappitaŋ nāmagottaŋ[8] nāmagottamattam etaŋ saŋvohāratthaŋ[9] pakappitan ti ajānantānaŋ sattānaŋ hadaye dīgharattaŋ diṭṭhigatam anusayitaŋ, tassa anusayitattā taŋ nāmagottaŋ *ajānantā no*[10] *pabruvanti*[10]: "*jātiyā hoti brāhmaṇo*[11]" ti, ajānantā va evaŋ vadantî ti vuttaŋ hoti.

[122[15]] Evaŋ ye jātito *brāhmaṇo* ti abhinivesaŋ karonti, te idaŋ vohāramattaŋ ajānantā, sā va nesaŋ diṭṭhi duddiṭṭhî ti dassetvā idāni nippariyāyam eva jātivādaŋ paṭikkhipanto[12] kammavādañ ca patiṭṭhapento[13] *na jaccâ* ti ādim āha.

[122[16]] Tattha *kammanâ*[14] ti upaḍḍhagāthāya vitthāraṇattham *kassako kammanâ*[14] ti ādi vuttaŋ. Tattha *kammanâ*[14] ti paccuppannena kasikammâdinibbattakacetanākammanā.[14]

---

* *Cf.* SnA. 560; Nd. I. 186.

---

1 B. °mataŋ.
2 B. *omits*; S. samucca.
3 B. S. samaññāya.
4 B. gataŋ.
5 B. °tam p' etaŋ.
6 B. anussay°.
7 B. *adds* taŋ; S. diṭṭhigatan ti sampajānatthaŋ.
8 S. *omits*.
9 B. vohāratthaŋ.
10 B. S. *replace* no pabruvanti *by* ayaŋ brahmaṇo.
11 S. brahmaṇā.
12 B. °pento.
13 B. S. °ṭṭhahanto.
14 B. S. kammunā.

[SN. 123[2]] *Paṭiccasamuppādadasâ*[1] ti iminā paccayena evaŋ hontî ti evaŋ paṭiccasamuppādadassāvino.

[123[2]] *Kammavipākakovidâ* ti sammānāvamānarahe[2] kule[2] kammavasena uppatti[3] hoti,[3] aññā pi[4] hīnapaṇītatā[5] hīnapaṇīte[6] kamme vipaccamāne hontî ti. Evaŋ kammavipākakusalā.

[123[3]] *Kammanā*[7] *vattatî* ti gāthāya pana *loko* ti vā *pajâ* ti vā *sattâ*[8] ti vā eko yev' attho, vacanamatte[9] bhedo,[9] purimapadena c' ettha "atthi Brahmā Mahābrahmā seṭṭho sañjitā[10]"* ti diṭṭhiyā paṭisedho veditabbo. Kammanā[7] hi tāsu tāsu gatīsu[11] vattati loko, tassa ko sañjitâ[10] ti. Dutiyapadena evaŋ[12] kammanā[7] nibbatto pi ca pavatte pi[4] atītapaccuppannabhedena kammanā[7] vattati sukhadukkhāni paccanubhonto hīnapaṇītâdibhedañ[5] ca āpajjanto pavattatî ti dasseti.

[123[4]] Tatiyena tam ev' atthaŋ nigameti: evaŋ sabbathā pi *kammanibandhanā*[13] sattā kammen' eva vā[14] bandhā[15] hutvā pavattanti, na aññathâ ti.[16]

Catutthena tam atthaŋ upamāya vibhāveti: yathā hi *rathassa yāyato* āṇi nibandhanaŋ hoti na tāya anibandho yâ[17] ti, evaŋ lokassa nibbattato ca pavattato ca kammanibandhaŋ[18] tena anibandhano[19] nibbattati[20] nappavattatî ti.[21] Idāni

---

* D. I. 18.

---

1 B. S. °uppādassā.
2 B. samānāvamānarahakule; S. samānāsamā°.
3 S. uppattiyo ti.
4 S. si.
5 B. *adds* ti; S. hīnappaṇī°.
6 S. hīnappaṇī°.
7 B. S. kammunā.
8 C. B. satto.
9 B. S. vacanamattabhedo.
10 B. S. sajjitā.
11 C. gatisu.
12 B. etaŋ.
13 S. °bandhā.
14 B. va.
15 C. baddhā.
16 B. *omits* na . . . ti.
17 B. yo.
18 B. *adds* na; S. kammaŋ nibandhaŋ na.
19 C. anibandho na.
20 S. vattati.
21 B. napavattati; S. pavatta ti.

yasmā evaŋ kammanibandhano loko, tasmā seṭṭhena[1] kammanā[2] seṭṭhabhāvaŋ dassento *tapenâ* ti gāthādvayam āha.

[SN. 123[5]] Tattha *tapenâ* ti dhutaṅgatapena.

[123[5]] "*Brahmacariyenâ* ti methunaviratiyā."*

[123[5]] *Saŋyamenâ* ti sīlena.

[123[5]] *Damenâ* ti indriyadamanena.

[123[6]] *Etenâ* ti etena seṭṭhena parisuddhena brāhmabhūtena kammanā[2] *brāhmaṇo hoti*. Kasmā? Yasmā *etaŋ brāhmaṇam uttamaŋ*, yasmā etaŋ[3] kammaŋ uttamo brāhmaṇaguṇo ti vuttaŋ hoti.

[123[6]] *Brahmānan* ti pi pāṭho,[4] ayaŋ pan' ettha vacanattho: Brahmaŋ ānatî[5] ti Brahmānaŋ, brāhmaṇabhāvaŋ āvahatî ti vuttaŋ hoti.

[123[7]] Dutiyagāthāya *santo* ti santakileso.

[123[8]] *Brahmā Sakko* ti Brahmā ca Sakko ca, yo evarūpo, so na kevalaŋ brāhmaṇo, atha kho Brahmā ca Sakko ca so *vijānataŋ* paṇḍitānaŋ: *evaŋ Vāseṭṭha jānāhî* ti vuttaŋ hoti. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Vāseṭṭhasuttaŋ aṭṭhamaŋ.

99.

[Subhasuttavaṇṇanā]

[196[8]] *Evam me sutan* ti Subhasuttaŋ.

[196[11]] Tattha "*Todeyyaputto* ti Tudigāmavāsino,"† Todeyyabrahmaṇassa putto.

[197[6]] *Ārādhako hotî* ti sampādako hoti paripūrako.

[197[7]] *Ñāyaŋ dhamman* ti kāraṇaŋ[6] dhammaŋ.[6]

[197[7]] *Kusalan* ti anavajjaŋ.

---

* *Cf.* SnA. 317, 387; VbhA. 504. *The* SnA. *text here differs from the* MA. *text.* *Cf. below*, Sutta 99, p. 446.

† DA. II. 399.

---

[1] B. seṭṭho na.
[2] B. S. kammunā.
[3] C. evaŋ.
[4] S. *omits* brahmānaŋ . . . pāṭho.
[5] C. anetî.
[6] B. kāraṇadhammaŋ.

[197[11]] *Micchāpaṭipattin* ti aniyyānikaŋ akusalapaṭipadaŋ.[1]

[197[14]] *Sammāpaṭipattin* ti niyyānikakusalapaṭipadaŋ.[2]

[197[19]] *Mahaṭṭhan* ti ādisu mahantehi bahūhi veyyāvaccakarehi vā upakaraṇehi[3] vā attho; etthâ ti mahaṭṭhaŋ.

[197[20]] Mahantāni nāma[4] gahaṇamaṅgalâdīni[4] kiccāni etthâ ti *mahākiccaŋ*. Idaŋ ajja kattabbaŋ, idaŋ sve ti, evaŋ mahantāni adhikārasaŋkhātāni adhikaraṇāni etthâ ti *mahâdhikaraṇaŋ*. Bahunnaŋ[5] kamme yuttapayuttatāvasena[6] pīḷāsaŋkhāto mahāsamārambho etthâ ti *mahāsamārambhaŋ*.

[197[20]] *Gharâvāsakammaṭṭhānan* ti gharâvāsakammaŋ.[7] Evaŋ sabbavāresu attho veditabbo, kasikamme[8] c'· ettha naṅgalakoṭiŋ ādiŋ katvā upakaraṇānaŋ pariyesanavasena mahaṭṭhatā vaṇijjāya[9] yathā ṭhitaŋ yeva bhaṇḍaŋ gahetvā parivattanavasena appaṭṭhatā[10] veditabbā.

[197[27]] *Vipajjamānan* ti avuṭṭhi ativuṭṭhi ādīhi kasikammaŋ maṇisuvaṇṇâdisu acchekatâdīhi ca vaṇijjakammaŋ *appaphalaŋ hoti*, mūlacchedam pi pāpuṇāti. Vipariyāyena sampajjamānaŋ mahapphalaŋ cullantevāsikassa[11] viya.

[198[21]] *Evam eva kho* ti yathā kasikammaṭṭhānaŋ vipajjamānaŋ appaphalaŋ hoti, evaŋ gharâvāsakammaṭṭhānam pi. Akatakalyāṇo hi kālaŋ katvā niraye nibbattati.

[198[29]] Mahādattasenāpati kira nāmako[12] brāhmaṇabhaṭṭo[13] ahosi. Tassa maraṇasamaye nirayo upaṭṭhahi,[14] so brāhmaṇehi kiŋ passasî[15] ? ti vutto. Lohitagharan ti āha, Brahmaloko bho eso ti. Brāhmaloko nāma bho kahan ? ti. Uparî ti, mayhaŋ heṭṭhā upaṭṭhātî ti kiñcā pi heṭṭhā upaṭ-

---

1 B. akusalaŋ paṭipadaŋ.

2 B. niyyānikaŋ kusalaŋ paṭipadaŋ; S. niyyānikaŋ kusalapaṭipadaŋ.

3 B. *reads* vā upakaraṇehi bahūhi veyyāvaccakarehi.

4 B. nāmaggaha°.

5 B. bahūnaŋ.

6 S. yuttappa°.

7 S. °vāsasakammaŋ.

8 B. kasidhamme.

9 B. vaṇijāya.

10 B. S. appatthatā.

11 B. cūḷante°.

12 C. nām' eko; S. nāma kir' eko.

13 S. °bhaṭo.

14 B. S. upaṭṭhāti.

15 C. passatī.

ṭhāti, upari[1] uparî[2] ti kālaŋ katvā niraye nibbatto. Iminā amhākaŋ yaññe doso dinno[3] ti, sahassaŋ gahetvā nīharituŋ adaŋsu. *Sampajjamānam* pana *mahapphalaŋ hoti*, katakalyāṇo hi kālaŋ katvā sagge nibbattati. Sakalāya Guttilavimānakathāya* dīpetabbaŋ. Yathā pana taŋ[4] vaṇijjakammaṭṭhānaŋ *vipajjamānaŋ appaphalaŋ hoti*, evaŋ sīle aparipūrakārino anesanāya yuttassa *pabbajjā kammaṭṭhānam* pi, evarūpā[5] hi n' eva jhānâdisukhaŋ na saggamokkhasukhaŋ[6] labhanti.[7] Sampajjamānaŋ pana mahapphalaŋ hoti, sīlāni hi pūretvā vipassanaŋ vaḍḍhento arahattam pi pāpuṇāti.

[199[4]] *Brāhmaṇā, bho Gotamo*,[8] ti idha kiŋ pucchāmî? ti pucchati. Brāhmaṇā vadanti: pabbajito *ime pañca*[9] *dhamme* pūretuŋ samattho nāma n' atthi gahaṭṭho va pūretî ti samaṇo[10] Gotamo gihissa vā ahaŋ māṇava pabbajitassâ[11] ti punappuna[12] vadati n' eva pabbajitaŋ muñcati[13] mayhaŋ[14] puccham eva[15] maññena sallakkhetî ti cāgasīsena *pañca dhamme* pucchāmî ti pucchati.

[199[7]] *Sace te agarû* ti sace tuyhaŋ yathā brāhmaṇā *paññāpenti* tathā idha bhāsituŋ bhāriyaŋ na hoti; yadi na koci aphāsu[16] bhāvo[17] hoti *bhāsassû ti* attho.

[199[9]] *Na kho me, bho* ti kiŋ sandhāy' âha. Paṇḍitapatirūpakānaŋ hi santike kathetuŋ dukkhaŋ hoti. Te pade pade akkhare[18] akkhare[18] dosam eva vadanti. Ekantapaṇḍitā pana kathaŋ sutvā sukathitaŋ pasaŋsanti dukkathite Pāḷipada[19]-

---

* Vv. 28*ff.*; *cf.* VvA. 137*ff.*

---

1 B. S. *omit.* 2 B. tathâ ti uparī; S. na uparī.
3 S. diṭṭho. 4 S. *omits.* 5 B. evarūpo.
6 B. saggamokkhaŋ (*omitting* sukhaŋ).
7 B. labhati. 8 S. Gotamā.
9 B. *omits* pañca, *and reads* va.
10 B. S. samaṇo pana. 11 B. S. pabbajitassa vâ.
12 B. S. punapunnaŋ. 13 B. muccati.
14 B. S. mayham eva. 15 B. S. *omit.*
16 B. garu; S. agaru. 17 S. *adds* na.
18 B. S. akkharakkhare. 19 S. Pāli°.

atthavyañjanesu[1] yaŋ yaŋ virujjhati tan taŋ ujuŋ katvā denti Bhagavatā ca sadiso ekantapaṇḍito nāma n' atthi ten' âha *na kho me, bho Gotama, garu, yatth' assu bhavanto vā nisinnā*[2] *bhavantarūpā vâ*[3] *ti.*

[199[13]] *Saccan* ti vacīsaccaŋ.

[199[14]] " *Tapan* ti tapacariyaŋ.

[199[15]] *Brahmacariyan* ti methunaviratiŋ.[4]"*

[199[17]] *Ajjhenan* ti mantagahaṇaŋ.

[199[19]] *Cāgan* ti āmisapariccāgaŋ. Pāpito bhavissatî ti. Ajānanabhāvaŋ pāpito bhavissati.

[200[28]] *Etad avocâ* ti Bhagavatā andhaveṇûpamāya niggahito taŋ paccâharituŋ asakkonto yathā nāma dubbalasunakho. Migaŋ uṭṭhapetvā sāmikassa abhimukhaŋ katvā sayaŋ apasakkati.[5] Evam evaŋ[6] ācariyaŋ apadisanto evaŋ[7] *brāhmaṇo* ti ādivacanaŋ avoca.

[200[30]] Tattha " *Pokkharasātî* ti idaŋ tassa nāmaŋ, Pokkharasādî[8] ti pi vuccati. Tassa kira kāyo setapokkharasadiso devanagare ussāpitarajatatoraṇaŋ[9] viya sobhati, sīsaŋ pan' assa kāḷavaṇṇaŋ[10] indanīlamaṇimayaŋ[10] viya, massu pi candamaṇḍale kāḷamegharājī[11] viya khāyati, akkhīni nīluppalasadisāni, nāsā rajatapanāḷikā[12] viya suvaṭṭitā suparisuddhā, hatthapādatalāni c' eva mukhañ ca katalākhārasaparikammaŋ viya sobhati, ativiya sobhaggappatto brāhmaṇassa attabhāvo, arājake ṭhāne rājānaŋ kātuŋ yuttam[13] imaŋ[13] brāhmaṇaŋ[13] evam eva sassirīko,[14] iti naŋ pokkharasadisattā[15] Pokkhara-

* *Cf.* VbhA. 504; SnA. 317, 387; *above*, Sutta 98, p. 443.

[1] B. S. atthabya°.
[2] B. nisinno.
[3] C. °rūpa vā; B. °rūpo vā.
[4] B. °virati.
[5] S. apakkamati.
[6] S. eva.
[7] B. S. etaŋ.
[8] B. Pokkharasāyī; S. Pokkharassāṭī.
[9] S. °rajaṭatoraṇaŋ.
[10] B. kālavaṇṇa-indanīlamayaŋ; S. kāḷavaṇṇa-inda°.
[11] C. B. °rāji.
[12] S. rajaṭa°.
[13] B. yutto brāhmaṇo; S. yutto ti imassa brahmaṇassa.
[14] S. sassirīkattā.
[15] S. *omits.*

sâdî[1] ti sañjānanti."* Pokkhare pana so nibbatto na mātukucchiyaŋ ti, "iti naŋ pokkhare sayitattā Pokkharasāyî[2] ti pi sañjānanti."†

[200[30]] *Opamañño* ti Upamaññagotto.

[200[30]] *Subhagavaniko* ti Ukkaṭṭhāya subhagavanassa issaro.

[201[1]] "*Hassakaŋ yevâ*[3] ti hasitabbakañ ñeva.

[201[1]] *Nāmakaŋ yevâ* ti lāmakaŋ yeva.[4]

[201[2, 6]] Tad-eva taŋ atthâbhāvena *rittakaŋ* rittakattā ca *tucchakaŋ*. Idāni "‡ naŋ Bhagavā sâcariyakaŋ niggaṇhituŋ[5] *kim pana māṇavâ* ti ādim āha.

[202[10]] *Katamā*[6] *nesaŋ*[7] *seyyo*[8] ti katamā vācā tesaŋ seyyo[8] seyyaŋsā[9] varatarâ[10] ti attho.

[202[10]] *Samuccâ*[11] ti sammutiyā lokavohārena.

[202[13]] *Mantâ* ti tulayitvā parigaṇhitvā.[12]

[202[16]] *Paṭisaṅkhāyâ* ti jānitvā.

[202[19]] *Atthasaŋhitan* ti kāraṇanissitaŋ.

[202[22]] *Evaŋ sante* ti lokavohāraŋ amuñcitvā tulayitvā jānitvā[13] kāraṇanissitaŋ[14] katvā kathitāya seyyabhāve sati.

[203[6]] *Āvuto*[15] ti āvarito.

[203[6]] *Nivuto* ti nivārito.

[203[6]] *Ophuto*[16] ti onaddho.

[203[6]] *Pariyonaddho* ti paliveṭhito.

[203[16]] *Gathito*[17] ti ādīni vuttatthān' eva.

[203[24]] *Sace taŋ bho Gotama ṭhānan* ti sace etaŋ kāraṇam atthi.

---

* =DA. I. 244. † =DA. I. 245. ‡ =DA. II. 402.

---

1 B. S. Pokkharasātî.
2 S. Pokkharasātî.
3 B. Hasakañ ñevā.
4 S. lamakañ ñevā.
5 S. niggahitaŋ.
6 B. S. Tattha katamā.
7 S. tesaŋ.
8 S. seyyā.
9 B. pāsaŋsatarati; S. pāsaŋsā.
10 B. *omits*.
11 *Text* Sammusā; S. Samucchā.
12 S. pariggaṇhitvā.
13 S. ājānitvā.
14 S. kāraṇaŋ nissitaŋ.
15 *Text* āvaṭo; B. āvuṭo.
16 S. ophuṭo.
17 S. gadhito.

[203[25]] *Svāssâ* ti dhūmachārikâdīnaŋ abhāvena so assa. *Aggi accimā*[1] *ca vaṇṇimā ca pabhassaro oâ ti.*

[203[30], 204[12]] *Tathûpamâhaŋ, māṇavâ* ti tappaṭibhāgaŋ ahaŋ. Idaŋ vuttaŋ hoti: yath' eva hi *tiṇakaṭṭhupādānaŋ*[2] *paṭicca* jalamāno aggi dhumachārikaṅgārānaŋ[3] atthitāya sadoso hoti, evaŋ[4] *pañca kāmaguṇe paṭicca* uppannā pīti jātijarāvyādhimaraṇasokâdīnaŋ[5] atthitāya sadosā; yathā pana pariccattatiṇakaṭṭhûpādāno[6] dhūmâdīnaŋ[7] abhāvena parisuddho evam eva[8] lokuttarajjhānadvayasampayuttā[9] pīti jāti-ādinaŋ abhāvena parisuddhâ[10] ti attho. Idāni ye te brāhmaṇehi cāgasīsena pañca dhammā paññattā te pi, yasmā pañc' eva hutvā na niccalā tiṭṭhanti, anukampājātikena[11] saddhiŋ cha[12] āpajjanti, tasmā taŋ dosaŋ dassetuŋ *ye te māṇavâ* ti ādim āha.

[205[5]] Tattha *anukampājātikan*[11] ti anukampāsabhāvaŋ.[13]

[205[12]] *Kattha bahulaŋ samanupassasî*[14] ti idaŋ Bhagavā, yasmā esa ime *pañca dhamme* pabbajito paripūretuŋ samattho nāma n' atthi, gahaṭṭho paripūretî ti āha, tasmā na[15] pabbajito va ime pūreti, gahaṭṭho pūretuŋ samattho nāma n' atthî ti[16] ten' eva mukhena bhaṇāpetuŋ[17] pucchati.

[205[18]] *Na satataŋ samitaŋ saccavādî* ti ādisu *gahaṭṭho* aññasmiŋ asati valañjanakamusāvādam[18] pi karoti yeva, pabbajitā asinā sīse chindante[19] pi dve kathā na kathenti, gahaṭṭho ca anto temāsamattam pi sikkhāpadaŋ rakkhituŋ na sakkoti. *Pabbajito* niccakālam[20] eva *tapassī*[21] sīlavā tapanissitako hoti, gahaṭṭho māsassa aṭṭhadivasamattaŋ[22] uposatha-

---

[1] S. acchimā. [2] S. °kaṭṭhûpādānaŋ.
[3] S. °chārikā aṅgārānaŋ.
[4] B. evaŋ evaŋ. [5] B. S. jātijarābyā°.
[6] B. pariccattaŋ tiṇa-pādānaŋ; S. °tiṇakaṭṭhûpādānaŋ.
[7] C. dhuma°. [8] B. evaŋ.
[9] B. lokuttaracyā°. [10] B. °suddho.
[11] B. S. anukampaj°. [12] S. na.
[13] B. S. anukampas°. [14] C. °passatī.
[15] C. naŋ; B. *omits*. [16] S. n' atthi.
[17] B. gaṇhāpetuŋ. [18] B. vaḷa°.
[19] B. S. chijjante. [20] B. niccaŋ.
[21] B. *adds* ti. [22] B. S. °mattam pi.

kammaŋ kātuŋ na sakkoti. Pabbajitā yāvajīvaŋ brahmacārino honti, gahaṭṭho Ratanasutta*-Maṅgalasuttamattam† pi potthake likhitvā ṭhapeti. Pabbajitā niccaŋ sajjhāyanti, gahaṭṭho salākabhattam pi akhaṇḍaŋ katvā dātuŋ na sakkoti. Pabbajitā aññasmiŋ asati kākasunakhâdīnam pi piṇḍaŋ denti, bhaṇḍagāhakadaharassa[1] pi patte pakkhipant' evâ ti evam attho daṭṭhabbo.

[206[5]] *Cittassâhaŋ etan* ti ahaŋ ete pañca dhamme mettacittassa parivāre *vadāmî* ti attho.

[206[24]] "*Jātavaddho*[2] ti jāto ca vaḍḍhito ca. Yo hi kevalaŋ tattha jāto va hoti aññatra[3] vaḍḍhito, tassa samantā gāmamaggā[4] na sabbaso paccakkhā honti, tasmā jātavaddho[2] ti āha. Jātavaddho[2] pi[5] hi yo ciraŋ nikkhanto tassa na sabbaso paccakkhā honti, tasmā *tāvad-eva avasaṭan*[6] ti āha. Taŋ khaṇam eva nikkhantan ti attho.

[206[27]] *Dandhāyitattan* ti, ayaŋ nu kho maggo ayaŋ nu[7] kho ti, kaṅkhāvasena cirāyitattaŋ.

[206[27]] *Vitthāyitattan* ti yathā sukhumaŋ atthajātaŋ sahasā[8] pucchitassa[8] kassaci sarīraŋ thaddabhāvaŋ[9] gaṇhati evaŋ thaddhabhāvaŋ[10] gahaṇaŋ.[10]

[207[1]] *Na tvevâ*[11] ti iminā sabbaññutañāṇassa appaṭihatabhāvaŋ dasseti. Tassa hi purisassa Mār' āvaṭṭanâdīnaŋ[12] vasena siya[13] ñāṇassa paṭighāto, tena so dandhāyeyya vā vitthāyeyya vā. Sabbaññutañāṇam pana appaṭihataŋ na sakkā, tassa kenaci antarāyo kātun ti dīpeti."‡

[207[22]] "*Seyyathā*§ *pi, māṇava,*|| *balavā saṅkhadhamo* ti,

* SN. p. 39 *ff.*=Khp. VI.
† SN. p. 46=Khp. V. ‡ =DA. II. 405.
§ *From here to* †, p. 450=DA. II. 405-406.
|| D. I. 251; DA. II. 405, Vāsettha.

[1] B. bhaṇḍagga°. [2] B. S. °vaḍḍho.
[3] B. S. aññattha. [4] B. S. gāme maggā.
[5] C. *omits.* [6] B. S. avasattaŋ. [7] S. na nu.
[8] B. S. sahassapucchitassa. [9] B. dandhabhāvaŋ.
[10] B. dandhabhāvagahaṇaŋ; S. thaddhabhāvagahaṇaŋ.
[11] B. S. natth' evā.
[12] B. mār' āvatta°. [13] S. siyā.

ettha *balavâ* ti balasampanno. *Saṅkhadhamo* ti saṅkhadhamako.

[207[23]] *Appakasirenâ* ti akicchena adukkhena. Dubbalo hi saṅkhadhamako saṅkhaŋ dhamanto pi na sakkoti, catasso disā sarena viññāpetuŋ nâssa saṅkhasaddo sabbato[1] pharati,[1] balavato pana vitthāriko[2] hoti; tasmā *balavâ* ti āha.

[207[25]] *Mettāya cetovimuttiyâ* ti, ettha *mettāyâ* ti vutte upacāro pi appanā pi vaṭṭati. *Cetovimuttiyâ* ti vutte pana appanā va vaṭṭati.

[207[25]] *Yaŋ pamāṇakataŋ kamman* ti pamāṇakataŋ kammaŋ nāma kāmâvacaraŋ vuccati. Appamāṇakataŋ kammaŋ nāma rūpâvacaraŋ.[3] Tesu pi idha brāhmavihārakammañ ñeva adhippetaŋ. Taŋ hi pamāṇaŋ atikkamitvā odissaka-anodissaka[4] disāpharaṇavasena vaḍḍhetvā katattā appamāṇakan ti vuccati.

[207[25]] *Na taŋ tatrâvasissatî* ti *na taŋ tatrâvatiṭṭhatî* ti taŋ kāmâvacarakammaŋ tasmiŋ rūpâvacarakamme[3] na ohīyati[5] na tiṭṭhati. Kiŋ vuttaŋ hoti? Taŋ[6] kāmâvacarakammaŋ tassa rūpâvacarakammassa[3] antarā laggituŋ vā ṭhātuŋ vā rūpârūpâvacarakammaŋ[7] pharitvā pariyādiyitvā attano okāsaŋ gahetvā patiṭṭhātuŋ na[8] sakkoti. Atha kho rūpârūpâvacarakammam[9] eva kāmâvacaraŋ mahogho viya 'parittaŋ udakaŋ'* pharitvā pariyādiyitvā attano okāsaŋ gahetvā tiṭṭhati; tassa vipākaŋ paṭibāhitvā sayam eva brāhmaṇaŋ[10] sahavyataŋ[10] upanetî ti."† Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Subhasuttaŋ navamaŋ.

---

* =J. V. 186.

† *To here from* §, p. 449=DA. II. 405-406.

---

[1] B. S. sabbaso phari.
[2] B. S. vipphāriko.
[3] B. rūpârupâvaca°.
[4] B. odhisaka-anodhisaka.
[5] B. ohiyyati.
[6] B. *omits.*
[7] S. rūpârūpavac°.
[8] B. vā na.
[9] S. rūpavac°.
[10] B. S. sahabyataŋ; B. brāhmaṇasaha°.

100.

[Saṅgāravasuttavaṇṇanā]

[209[18]] *Evaŋ me sutan* ti Saṅgāravasuttaŋ.

[209[21]] Tattha *Maṇḍalakappe*[1] ti evaŋ-nāmake gāmake.[2]

[209[22]] *Abhippasannâ* ti aveccappasādavasena[3] pasannā. Sā kira "sotâpannā ariyasāvikā[4]"* "Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa bhariyā,"† so brāhmaṇo pubbe[5] kālena kālaŋ brāhmaṇe nimantetvā, tesaŋ sakkāraŋ karoti. Imaŋ pana brāhmaṇiŋ gharaŋ ānetvā abhirūpāya mahākulāya brāhmaṇiyā cittaŋ kopetuŋ asakkonto brāhmaṇānaŋ sakkāraŋ kātuŋ nâsakkhi, atha naŋ brāhmaṇā diṭṭhadiṭṭhaṭṭhāne: nayidāni tvaŋ brāhmaṇa laddhiko ettakaŋ[6] kālaŋ[6] pi brāhmaṇānaŋ sakkāraŋ na karosî ti nippīḷenti. So gharaŋ āgantvā brāhmaṇiyā taŋ atthaŋ ārocetvā: sace bho ti[7] ekadivasaŋ mukhaŋ rakkhituŋ sakkuṇeyyāsi, brāhmaṇānaŋ ekadivasaŋ bhikkhaŋ dadeyyan ti āha, tuyhaŋ deyyadhammaŋ ruccanakaṭṭhāne, dāni[8] tvaŋ[8] brāhmaṇa[8] dehi, kiŋ mayhaŋ etthâ ti. So brāhmaṇe nimantetvā "appodakaŋ[9] pāyāsaŋ[9]"‡ pacāpetvā gharaŋ[10] puñjāpetvā[11] āsanāni paññāpetvā brāhmaṇe nisīdapesi, brāhmaṇī mahāsāṭakaŋ nivāsetvā kaṭacchuŋ gahetvā parivisantī dasākaṇṇake[12] pakkhalitvā[13] brāhmaṇe[14] parivisāmî ti saññam pi akatvā āsevanavasena sahasā[15] satthāram eva anussaritvā udānaŋ udānesi. Brāhmaṇā udānaŋ sutvā:

* =SA. I. 226. † *Cf.* S. I. 160. ‡ =SA. I. 226.

1 *Text* Caṇḍala°; B. Cañcali°; S. Paccala°; *vide* M. II. 209, *note* 8.

2 S. *omits*.
3 S. °sādena.
4 S. °sāvakā.
5 B. S. pubbe va.
6 C. ekâham; S. ekam.
7 S. *omits* bho ti.
8 B. S. *omit*.
9 B. S. appodakapāyāsaŋ.
10 B. gharañ ca.
11 B. sujjhāpetvā; S. omuñjāpetvā.
12 B. S. dassak°.
13 B. S. °letvā.
14 S. brāhmanagaṇaŋ.
15 B. Sahassa.

ubhato pakkhito esa samaṇassa Gotamassa sahāyo nāssa deyyadhammaŋ gaṇhissāmâ ti, kupitā bhojanāni chaḍḍetvā nikkhamiŋsu, brāhmaṇo na nu paṭhamaññ[1] ñeva[1] taŋ avacaŋ ajjekadivasaŋ mukhaŋ rakkheyyāsî ti ettakan te khīrañ ca taṇḍulâdīni ca nāsitānî ti ativiya kopavasaŋ upagato. "Evam eva pan' âyaŋ vasalī yasmiŋ vā tasmiŋ vā *tassa muṇḍakassa samaṇassa vaṇṇaŋ bhāsati* idāni tyāhaŋ vasali tassa satthunovādaŋ āropessāmî ti"* āha. Atha naŋ brāhmaṇī: gaccha tvaŋ brāhmaṇa,[2] gantvā pi vedissasî[3] ti, vatvā "n' âhaŋ taŋ brāhmaṇa passāmi[4] sadevake loke . . . pe . . . vādaŋ āropeyyā"* ti.[5] So satthāraŋ upasaṅkamitvā:—

"Kiŋsu jhatvā[6] sukhaŋ seti kiŋsu jhatvā[6] na socati
Kissassa ekadhammassa[7] vadhaŋ rocesi Gotamâ ti"†

pañhaŋ pucchi. Satthā[8]:—

"Kodhaŋ jhatvā[6] sukhaŋ seti kodhaŋ jhatvā[6] na socati
Kodhassa visamūlassa madhuraggassa brāhmaṇa
Vadhaŋ ariyā pasaŋsanti taŋ hi jhatvā[6] na socatî ti"†

pañhaŋ kathesi. So pabbajitvā arahattaŋ patto. Tass' eva kaniṭṭhabhātā Akkosaka-Bhāradvājo‡ nāma bhātā me pabbajito ti sutvā Bhagavantaŋ upasaṅkamitvā akkositvā[9] Bhagavatā vinīto pabbajitvā arahattaŋ patto. Aparo tassa kaniṭṭho Sundarika[10]-Bhāradvājo§ nāma. So pi Bhagavantaŋ upasaṅkamitvā pañhaŋ pucchitvā vissajjanaŋ[11] sutvā pabbajitvā arahattaŋ patto. Tassa[12] kaniṭṭho Piṅgalaka[13]-Bhāradvājo[13]‖ nāma. So pañhaŋ pucchitvā pañhavyākaraṇapariyosāne[14] pabbajitvā arahattaŋ patto.

* =S. I. 160. † S. I. 41, 47, 161, 237.
‡ S. I. 161. § S. I. 163. ‖ S. I. 164.

[1] B. S. paṭhamaŋ yeva. [2] S. *repeats this phrase.*
[3] B. vedissāmī; S. vedayissasī.
[4] B. passāmî ti. [5] B. *adds* ādim āha.
[6] B. chetvā; S. ghatvā. [7] B. S. ekassa dhammassa.
[8] B. *adds* āha. [9] S. *omits.*
[10] C. Asundarika-. [11] B. S. visajja°.
[12] B. apare tassa. [13] B. Piṅgala-Bhāradvājo.
[14] B. pañhaŋ byā°; S. pañhassa byā°.

[210[5]] *Saṅgāravo* māṇavo* ti ayaŋ tesaŋ sabbakaniṭṭho. Tasmiŋ divase brāhmaṇehi saddhiŋ ekabhattagge nisinno.

[210[7]] *Avabhūtā câ*[1] ti avaḍḍhibhūtā[2] amaṅgalabhūtā[3] yeva.

[210[8]] *Parâbhūtā câ*[4] ti vināsappattā[5] yeva.

[210[8]] *Vijjamānānan* ti vijjamānesu.

[210[12]] *Sīlapaññāṇan* ti sīlañ ca ñāṇaŋ ca na jānāsi.

[211[3, 4]] *Diṭṭhadhammâbhiññāvosānapāramippattâ* ti "diṭṭhadhamme[6] imasmiñ ñeva attabhāve,"† abhijānitvā vositā[7] vosānaŋ[7] hutvā pāramisaŋkhātaŋ[8] sabbadhammānaŋ[8] pārabhūtā[9] nibbānapattā[10] mayan ti vatvā *ādibrahmacariyaŋ paṭijānantî* ti attho. *Ādibrahmacariyan* ti brahmacariyassa[11] ādibhūtā uppādakā[12] jānakâ[13] ti evaŋ *paṭijānantî* ti vuttaŋ hoti.

[211[15]] *Takkî* ti takkagāhī.

[211[16]] *Vīmaŋsî* ti vīmaŋsako paññâcāraŋ carāpetvā evaŋ vādī.

[211[22]] *Tesâhaŋ asmî* ti tesaŋ sammāsambuddhānaŋ aham asmi aññataro.

[212[22]] *Aṭṭhita vatâ*[14] ti aṭṭhitapadassa[15] padhānapadena saddhiŋ sambandho, tathā sappurisapadassa. Idaŋ hi vuttaŋ hoti: *bhoto Gotamassa aṭṭhita*[16] *padhānaŋ*[16] *vata*[16] *ahosi* sappurisapadhānaŋ[17] vata[17] ahosî ti.

---

* S. I. 182 *ff.*

† *Cf. above*, Sutta 51, p. 10; DA. I. 313; PugA. 234, *etc.*

---

1 B. vā. 2 B. S. avaddhi°. 3 B. avamaṅgala°.
4 B. paribhūtā vā. 5 B. S. vināsaŋ pattā.
6 B. *adds* abhiññā te; S. *omits*. 7 B. S. vositavosānā.
8 B. pāramī°; S. °saŋkhātasabba°.
9 B. pārabhūtaŋ; S. pāramībhūtā.
10 B. S. nibbānaŋ pattā.
11 B. *adds* ādim ayaŋ brahmacariyassa.
12 S. upakārakā. 13 B. S. janakā.
14 B. vataŋ. 15 B. aṭṭhitatapaŋ assa.
16 B. aṭṭhita padhānavataŋ; S. aṭṭhitappadhāna tava.
17 B. *same as* 16; S. vata.

[212[27]] *Atthi devâ*[1] *ti puṭṭho samāno* ti idaŋ māṇavo: sammāsambuddho ajānanto va[2] pakāsesî ti saññāya āha.

[212[29]] *Evaŋ sante* ti tumhākaŋ ajānanabhāve sante.

[212[29]] *Tucchaŋ*[3] *musā hotî* ti tumhākaŋ kathā aphalā nipphalā hoti, evaŋ māṇavo Bhagavantaŋ musāvādena niggaṇhati nāma.

[213[2]] *Viññūpurisenâ* ti paṇḍitena manussena. Tvam[4] pana aviññūtāya mayā vyākatam[5] pi na jānāsî ti dīpeti.

[213[6]] *Ucce*[6] *sammatan* ti uccena saddena sammā[7] pākaṭaŋ mataŋ[8] lokasmiŋ *atthi devâ*[9] ti susudārakā[10] pi hi devā nāma honti.[11] Devā pana atidevā[9] nāma devā[8] nāma[8] loke devo devî ti laddhanāmehi manussehi adhikāti attho. Sesaŋ sabbattha uttānam evâ ti.

Saṅgāravasuttaŋ dasamaŋ.

Niṭṭhito pañcamo vaggo.

Iti Papañcasūdaniyā Majjhimaṭṭhakathāya Majjhimapaṇṇāsakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1 B. adhidevā.
2 B. va taŋ.
3 S. tucchā.
4 B. tam.
5 B. S. byā°.
6 B. S. uccena.
7 B. S. sammataŋ.
8 B. S. *omit.*
9 B. adhidevā.
10 S. susū dārakā.
11 B. S. *add* Deviyo nāma honti.